

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ/Γ=203

ΑΧΙΛΛ. Α. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

ΕΤ'

89

ΕΧΒ

Τζαρτζάνου (Παιδ. Α.)

Β

4Α

ΕΛΓ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

(ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
(ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ)

ΤΟΜΟΣ Β'

27

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1963

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

ΣΙΣΤΑΤΙΝΥΣ ΗΚΙΝΗΛΑΔΟΝ

Τζαρτζάνου (Αχιλλ. Α.)

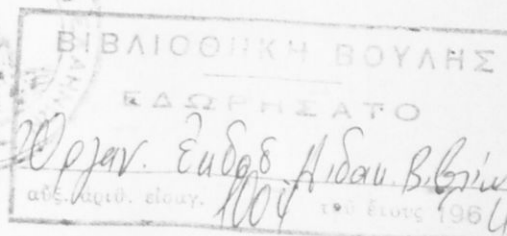

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ

(ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
(ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ)

ΤΟΜΟΣ Β'

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1963

002
K1Z
ΣΤ2Β
878

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1. Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ (ΜΕΡΟΣ Β')Σελ. 7 — 257
2. Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ (ΜΕΡΟΣ Γ') » 259 — 313
3. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ Β' ΤΟΜΟΥ' » 314 — 315
4. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ *Η ΦΡΑΣΕΩΝ » 316 — 325

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΣΥΣΧΕΤΙΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΚΥΡΙΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΝΕΙΡΜΟΥ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

§ 215. Σὲ ἓνα συνεχῆ λόγῳ (εἴτε σύντομο εἴτε λίγο ἢ πολὺ ἔκτενῃ) προτάσεις σχετικὲς μεταξὺ τῶν κατὰ τὸ περιεχόμενον νόημα **συνείρονται** (ἤτοι ἄρμαθιάζονται ἢ μιὰ κατόπιν ἀπ' τὴν ἄλλη) κατὰ τρεῖς τρόπους. Δηληδῆ

1) **παραθέτονται ἀπλῶς** ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη **χωρὶς κα-
νένα σύνδεσμο**: *Ὁ γέρος μπῆκε σ' ἓνα γραφεῖο, πῆρε κάποιο χαρτί,
τὸ ἔβαλε στὸν κόρφο* Ζ.Π. 181.

Ἡ τέτοια ἀπλή παράθεσις προτάσεων, σχετικῶν μεταξὺ τῶν κατὰ τὸ περιεχόμενον νόημα, λέγεται **σχῆμα ἀσύνδετο**. Εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ἀρχικὸς τρόπος τοῦ **συνειρμοῦ** (ἤτοι τοῦ ἄρμαθιάσματος) τῶν προτάσεων στὴ γλῶσσα μας (καθὼς καὶ σὲ ὅλες ἐν γένει τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου) καὶ συνήθης κατὰ πρῶτον στὴ γλῶσσα τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ ἔπειτα στὸν ἀφελῆ καθημερινὸ λόγῳ, καθὼς καὶ στὰ ἀφελῆ λαϊκὰ ποιήματα καὶ παραμῦθια. Πρβλ. *Ἀκόμα δὲν τὸν εἶδαμε, Γιάννη τὸν φωνάξαμε* λ.λ. (Τρ. Δ. 70). *Κλαῖνε τὰ μαῦρα τὰ βουνά, παρηγοριά δὲν ἔχουν. Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸ ψῆλωμα, δὲν κλαῖνε γιὰ τὰ χιόνια· ἡ κλεφτορυγιὰ τάρνῆθηκε* κλπ. Ε. 57, 1· βλ. καὶ 90 Α, 13 κ. ἐ. καὶ Πάσσ. 35, 6 (πρὸς τὸ ὅποιον πρβλ. 34, 1-2).

Ἀλλὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα χρησιμοποιεῖται ὅχι σπανίως καὶ σὲ ἔντεχνα πεζογραφήματα ἢ ποιήματα, ὅταν πρόκειται νὰ ἐκφρα-
στῇ μιὰ σειρά νοημάτων μὲ τρόπον ἀπλὸ καὶ ἀφελῆ ἢ μὲ γοργότητα καὶ ζωηρότητα, καθὼς καὶ ὅταν πρόκειται πολλὰ νοήματα νὰ πα-
ρουσιαστοῦν ἐνωμένα σὲ ἓνα ὅλο: *Τὸ χιόνι τώρα ἔπαψε, ὁ οὐρανὸς ἄνοιξε, ὁ καιρὸς μαλάκωσε*. Χ.Θ. 69. *Χτυπάει τὶς πόρτες, δέρνει τοὺς τοίχους, φωνάζει, κλαίει ἡ νεράιδα*. Πα. 61· βλ. καὶ Κμπ. 66.—*Οἱ ἔφε-
δροι χόρευαν, πηδοῦσαν, τάραζαν τὸν κόσμον ἀπ' τὶς φωνές* Ζ.Π. 179· βλ. καὶ 62. *Σηκώνομαι, ντύνομαι, πηγαίνω* Μητσ. Α' 58. *Θρηνοῦν,*

βογγούν, φωνάζουν, ίκετεύουν μέσα στον πανικό Σκίπ. 206. Βλασφημεί, σκούζει, μουγκρίζει κάθε λάρυγγας έχθρου Σολωμ. 45. Τό τουφέκι ανάβει, άστράφτει, λάμπει, κόφτει τό σπαθί Σολωμ. 33. Δέ θά τήν ακούσουμε σήμερα; θά τήν ακούσουμε αύριο (= άν δέν τήν ακούσουμε σήμερα, θά τήν ακούσουμε) Χαρ. Κ. 74. Θωρεΐς τάστέρια αύτά δέ σέ θωροΰνε. Βλέπεις τόν κόσμον· ό κόσμος δέ σέ βλέπει. (=άλλ' αύτά δέ... άλλ' ό κόσμος δέ) Σικελ. 197.

Συχνά τέλος χρησιμοποιείται τό ασύνδετο σχήμα (ιδίως στα δημοτικά τραγούδια) σέ παρομοιώσεις καί παραβολές: **Τρέμει** [τό ψάρι στόν ψαρά, τάρνι στό μακελλάρη, **τρέμει** κι' έμέ ή καρδούλα μου γιά σένα παλληκάρι (= όπως τρέμει τό ψάρι... έτσι τρέμει κλπ.) Θ. Χρ. 55· βλ. καί Πάσσ. Δίστ. 1057 (καί πρβλ. Δίστ. 1131: **Ός τρέμει** τοῦ λαγοῦ ή καρδιά, όταν τόν κωνηγοΰνε, **τρέμει** κι' έμέ ή καρδούλα μου, όταν σέ μελετοΰνε). **Θέλουν** νάνθίσουν τά κλαριά κι' ό πάγος δέν τάρήνει, **θέλω** κι' έγώ νά σ' άρνηθῶ κι' ό πόνος δέ μ' άφήνει (= όπως θέλουν... έτσι θέλω κλπ.) Πάσσ. 522α, 1· βλ. καί Ε. 135, λή', ξα', οδ'.

2) **συνδέονται κατά παράταξιν**, ήτοι μέ συνδέσμους παρατακτικούς (§ 4, 1. **Έξωτερική** σύνδεσις προτάσεων): Τό παιδί έφαγε **καί** κοιμήθηκε. Περπάτησε πολὺ **καί** κουράστηκε.

Κι' ό δεύτερος αύτός τρόπος συνειρμοῦ τῶν προτάσεων εἶναι αρχαϊκός καί άπλοϊκός καί εἶναι συνήθης κι' αύτός, ιδίως στόν άφελη καθημερινό λόγο καί στα άφελη λαϊκά τραγούδια καί παραμύθια: **Ό ήλιος έβασίλευε** **κι'** **ό Δήμος παραγγέλνει** Ε. 43, 1. **Οί κλέφτες έπροσκύνησαν** **καί** **γένηκαν** ραγιάδες, **κι'** **άλλοι φυλάγουν** πρόβατα **κι'** **άλλοι φυλάγουν** γίδια Ε. 61 Β, 1. **Μιά φορά** **κι'** **έναν καιρό** ήτονα ένας γέρος **κι'** **είχε** τρία κορίτσια **καί** ήτονα πολὺ φτωχός **ό** **κακομοίρης** **καί** **μάζεψε** **κάθε** **μέρα** **ραδίκια** **καί** **τά τρώγανε** Μβ. 485.

Πολλές φορές συνυπάρχουν έκ παραλλήλου άπλή παράθεσις προτάσεων καί κατά παράταξιν σύνδεσις: Τήν αύγή έσηκώθηκε ή γρία, **ένίφτηκε**, **έχτενίστηκε**, **έφτιάστηκε** **καί** **έπῃγε** στήν **έκκλησία** Μβ. 417. **Γλέντησαν** **καί** **τραγουδῃσαν**, **χόρευαν** **καί** **μεθοκόπησαν** Ήθ. 13. **Άφήνω** κάτω τό τουφέκι, **άφήνω** καί τά τσαρούχια, **παίρνω** τήν **κάπαν** μου **εἰς** τά **χέρια** **καί** **τρέχω** **κατόπιν** του Μπ. 101· βλ. καί Ε. 53Α, 3.

3) **συνδέονται καθ' ύπόταξιν** (§ 4, 2) ήτοι μέ συνδέσμους ύπο-

τακτικούς (ειδικούς, αιτιολογικούς κλπ.) ἢ μὲ ἀναφορικές λέξεις. (Ἐσωτερική ἢ λογική σύνδεσις προτάσεων). Αὐτὸς εἶναι ὁ τελειότερος τρόπος συνδέσεως τῶν προτάσεων, διότι μ' αὐτὸν φανερώνεται ἡ ἐσωτερική, ἢτοι ἡ λογική σχέσις, ποὺ ὑπάρχει μεταξύ τοῦ νοήματος τῶν συνειρομένων προτάσεων: Ἐφαγε, κοιμήθηκε (χρονική σχέσις). Ἐπειδὴ περπάτησε πολὺ, κουράστηκε (αἰτιώδης σχέσις).

Σημ. Ἡ καθ' ὑπόταξιν σύνδεσις προτάσεων δὲν εἶναι πάντοτε ἀπλή, ἢτοι μιὰ δευτερεύουσα πρότασις μπορεῖ νὰ χρησιμεύῃ γιανὰ προσδιορίζη ὄχι τὴν κυρία πρότασι, ἀλλὰ μιὰν ἄλλη ἐπίσης δευτερεύουσα πρότασι, ποὺ αὐτὴ προσδιορίζει ἀμέσως τὴν κυρία πρότασι: Μάχεται μὲ τὴ φύσι, ποὺ τὸν ἔκαμεν ὅπως εἶναι Ζ.Π. 24. Τὸν περιποιεῖται πολὺ καὶ ἡ Πόπη, ποὺ, μόνον νὰ τὴ βλέπῃς κοντά σου, ξαναγιάνεις Τρ. 143. (Πρβλ. καὶ § 4,2, Σημ.).

§ 216. Πῶς γεννήθηκε ἡ καθ' ὑπόταξιν σύνταξις. Στὴν ἀπλή παράθεσις δυὸ προτάσεων κατὰ τὸ ἄσύνδετο σχῆμα (§ 215, 1), καθὼς καὶ στὴ σύνδεσί τους κατὰ παράταξι (§ 215, 2), ἡ ἐσωτερική σχέσις τῶν νοημάτων τους ἀφήνεται νὰ νοῆται ἀπ' τὸν τόνο τῆς φωνῆς, μὲ τὸν ὅποιον ἡ καθεμιὰ τους προφέρεται, ἢ κ' ἀπ' τὴ θέσι ποὺ ἔχουν στὴ σειρὰ τοῦ λόγου οἱ παραθετόμενες προτάσεις: Ἐφαγε πολὺ, κακοστομάχιασε—ἔφαγε πολὺ καὶ κακοστομάχιασε (=ἐπειδὴ ἔφαγε πολὺ, κακοστομάχιασε). Δὲ μὲ εἶδε· εἶχα βγῆ ἔξω, ὅταν ἦρθε στὸ γραφεῖο μου (=διότι εἶχα βγῆ κλπ.). Αὐτὸς ἐνέκρινε, ὁ τμηματάρχης ἀκύρωσε (ἐνῶ αὐτὸς ἐνέκρινε κλπ.) Ζ.Π. 39. Ἐτσι, ὅταν ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητα καὶ ζωηρότητα, μὲ μιὰν ἀπλή παράθεσις δυὸ προτάσεων, ἀπ' τὴς ὁποῖες ἡ πρώτη εἶναι ἐρωτηματική, ἐκφράζεται συχνά, ὅπως εἶδαμε, ὑποθετική μεταξύ τους σχέσις: Ἐχεις φλωριά; ἔχεις θεωρία (=ἄμα ἢ ἂν ἔχεις φλωριά κλπ.) λ.λ. Ἰδὲς § 179, 1, § 189, 3 καὶ § 205, 2.

Καὶ γενικὰ ἀπὸ τὴν ἀπλή κατὰ τὸ ἄσύνδετο σχῆμα παράθεσις τῶν προτάσεων προῆλθεν ἔπειτα ἡ σύνδεσις τους ἢ κατὰ παράταξιν (§ 215,2), καθὼς καὶ ἡ καθ' ὑπόταξιν (§ 215,3). Κατὰ τὴ συνεκφορά δηλαδὴ δυὸ προτάσεων κατὰ τὸ ἄσύνδετο σχῆμα, ἦταν δυνατὸ μιὰ λέξις (συνήθως κάποιο ἐπίρρημα ἢ κάποια ἀντωνυμία), ποὺ βρισκόταν στὴν ἀρχὴ τῆς μιανῆς ἀπ' τὴς δυὸ παραθετόμενες προτάσεις, ἐκείνης ποὺ περιεῖχε τὸ δευτερεῦον νόημα, μὲ κάποιον ἰδιαί-

τερο τονισμό ἐκφερόμενη, νὰ νομιστῇ πῶς αὐτὴ ἦταν, ἔτσι νὰ ποῦμε, ὁ συνδυετικός κρίκος τῶν δυὸ παραθετομένων προτάσεων, καὶ πῶς αὐτὴ εἰσήγε τὴν μιὰ ἀπ' τὴς δυὸ αὐτὲς προτάσεις καὶ φανέρωνε τὴ λογικὴ σχέσι, ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἄλλης. Αὐτὸ τὸ βλέπει κανεὶς καθαρὰ σὲ πολλὰς συνεκφορὰς προτάσεων στὴν ἀρχαιοτάτη φάσι τῆς γλώσσας μας, ποὺ παρουσιάζεται. στὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ καὶ σὲ ἀρκετὰς συνεκφορὰς προτάσεων ἀπ' τὴν τελευταία φάσι τῆς γλώσσας μας τὴ διακρίνει κανεὶς τὴν ἐξέλιξι αὐτῆ.

Ἔτσι π.χ., σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχαία γλῶσσα μας, τὸ μόριο **καὶ** ἀρχῆθεν ἦταν **ἐπίρρημα** τροπικὸ μὲ τὴ σημασία τοῦ **ἐπίσης, προσέτι**, μιὰ σημασία ποὺ τὴν διατηρεῖ καὶ τώρα. (πρβλ. Ε. 12, 14: *Κλαίει καὶ μιὰ χανούμισσα γιὰ τὸ μοναχογιό της*). Καὶ ἡ φράσις π.χ. *Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν, καὶ θερμαίνει αὐτήν*, ἀρχῆθεν σημαίνει: *Ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν γῆν, ἐπίσης ἢ προσέτι θερμαίνει αὐτήν*. Ὁμοίως ἡ φράσις *ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη*, ἀρχῆθεν σημαίνει: *ὁ ἥλιος, ἐπίσης ἢ προσέτι ἡ σελήνη*.

Κατόπιν ὅμως μὲ τὸν καιρὸ τὸ **καὶ** κατέληξε νὰ εἶναι ἀπλὸ συνδυετικὸ μόριο, ἀπλὸς συμπλεκτικός **σύνδεσμος**. Καὶ σχετικὰ μὲ τὴ σύγχρονη γλῶσσα μας, ἡ λέξις π.χ. **ἔτσι**, ὅπως ξέρομε, εἶναι κανονικὰ ἐπίρρημα τροπικὸ καὶ γενικὰ σημαίνει **μὲ τέτοιο τρόπο, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο**. (Ἔτσι νὰ κάμης). Ἀλλὰ τὸ **ἔτσι** χρησιμοποιεῖται, ἰδίως σὲ διαλέκτους, καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς ἢ ὑποθετικός: *Ἔτσι τό 'καψε τὸ καμίνι τρία ἡμερόνυχτα, ἐπῆγε στὸ γιὰλὸ* (=ἀφοῦ τὸ ἔκαψε κλπ.) Μβ. 457. *Ἐγὼ κυρά μου, θὰ σὲ πάρω γυναικα μου· φτάνει νὰ μοῦ φέρης τὸ δαχτυλίδι τσῆ (=τῆς) κυρὰς· ἔτσι θέλεις, τὸ παίρνεις* (ἂν ἡ ἄμα θέλεις) Μ. 389.

§ 217. Ὁμοία μὲ τοὺς δυὸ πρώτους τρόπους συνειρμοῦ τῶν προτάσεων (§ 215, 1 καὶ 2) γίνεται σύνδεσις καὶ ὄρων μιᾶς προτάσεως, ἥτοι ἀπλῶν ἐννοιῶν: *Νέος ἔξυπνος, δραστήριος, θαρρετὸς* Πα. 126. *Μόνος του ἔτρεχε μέρα νύχτα* (=μέρα καὶ νύχτα) Τρ. Δ. 26. *Ἐτρεχε δῶθε κεῖθε σὰν τρελλή* Πα. 31. *Αὔριο μεθαύριο ξεμπερδεύει κ' αὐτὸ (αὔριο ἢ μεθαύριο)* Πα. 155. *Ἐνα φτωχὸ καὶ ἀδύνατο κορίτσι* Τρ. 214. (Πρβλ. § 37).

Εἰδικῶς γιὰ τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ παρατηροῦμε ὅτι συνήθως παραθέτονται ἀσυνδέτως.

1) γιανὰ δηλωθῇ **χωρισμός** καὶ **κατανομή**. (Τὰ παραθετόμενα στὴν περίπτωσι αὐτῇ ἀριθμητικὰ εἶναι τὰ ἴδια). *Μπαίνετε μέσα ἕνας ἕνας—δύο δύο—τρεῖς τρεῖς κλπ.* (=ἀπὸ ἕνας ἕνας, ἀπὸ δύο δύο κλπ.). *Ἔρχονται μιὰ μιὰ οἱ ἀνάμνησες* Γρυπ. 102. *Τὰ πουλιὰ δυὸ δυὸ κάνουν τὴν ἀγάπη* Γρυπ. 46. *Ἐνα ἕνα τᾶσβησε τὰ κερὰ Σκίπ.* 39· βλ. καὶ 50. (Πρβλ. § 134, 6, α').

2) γιανὰ δηλωθῇ ἕνα κατώτερο καὶ ἕνα ἀνώτερο ὄριο ἐνὸς ποσοῦ, ἥτοι δυὸ ὅρια τοῦ **περίπου** : *Ἀγόρασε πέντ' ἔξι ψωμιὰ* (=ὡς πέντε-ὡς ἔξι ψωμιὰ) Π.Μ. 69· βλ. καὶ Ε. 65Α, 23 καὶ 75, 21 καὶ Τρ. Δ. 56. *Πῆγε κ' ἤρθε εἴκοσι τριάντα βολὲς* Πα. 67· βλ. καὶ Λ.Ε, 60.

Σημ. Μὲ παρόμοια σημασία γίνεται ἀσύνδετη παράθεσις καὶ τῶν ἐπιθέτων **λίγος** καὶ **πολύς** : *Δὲν περνᾷ λίγος πολὺς καιρὸς, σφάζει καὶ κείνον τὸν κόκορα* Π.Μ. 76.

3) γιανὰ ἐκφραστῇ πρᾶξις πολλαπλασιασμοῦ : **Πέντε δέκα πενήντα** (=πέντε φορές δέκα κάνουν ἢ γίνονται πενήντα). *Τρεῖς ἔξι δεκαοχτώ.*

Σημ. Οἱ ἀσύνδετες συνεκφορὲς ὄχι μόνον ὀνομάτων παρὰ καὶ ρημάτων καὶ ἐπιρρημάτων καταλήγουν συχνὰ στὸ σχηματισμὸ συνθέτων (συνδετικῶν, ἥτοι συνθέτων) ποὺ μποροῦν νὰ ἀναλύωνται στὰ συνθετικά τους μέρη μὲ τὸ σύνδεσμο καὶ μετὰ τούς : *Γυναικόπαιδα* (=γυναῖκες καὶ παιδιὰ). *Πρασινοκίτρινος* (=πράσινος καὶ κίτρινος). *Μπαινοβγαίνουν* (=μπαίνουν καὶ βγαίνουν) Ε. 43, 16 καὶ, 6. *Πηγαίνερχονται* (=πηγαίνουν κ' ἐρχονται) Π.Α. 232. *Ἄλογα σελλοχαλινώνονται* (=σελλώνονται καὶ χαλινώνονται) Π.Α. 265. *Τὸ παιδί ἀνοιγόκλεινε τὸ στόμα καὶ μιλιὰ δὲν ἔβγανε* (=ἀνοίγε κ' ἐκλείνε) Ἐρσ. 35· βλ. Ε, 75, 5. 83, 34. 88, 28. *Ζερβόδεξα* (=ζερεβὰ καὶ δεξιὰ) Πα. 234.

§ 218. Ἀσύνδετες συνεκφορὲς προτάσεων (μὲ παράλειψι τοῦ μορίου, ποὺ πρέπει νὰ εἰσάγῃ τὴ δευτερεύουσα πρότασι), ἐκτός ἀπ' τὴς περιπτώσεις ποὺ εἶδαμε στὰ προηγούμενα (§ 215,1), ἔχομε προσέτι :

1) Πολλὲς φορές σὲ δημοτικὰ τραγούδια ἢ καὶ σὲ ἔντεχνα ποιήματα, ἀπλῶς **γιά λόγους μετρικούς** : *Μᾶς εἶπαν πέρα πέρασε* (=πὼς πέρα πέρασε) Πάσ. 51, 7 καὶ 84, 36· βλ. καὶ Ε. 64, 14-15 καὶ 75, 3 καὶ Λ. Ε, 150. *Ποιὸς σ' τὸ εἶπε, δεντρολάκι μου, δὲ σ' ἀγαπῶ, πουλάκι μου* (πὼς δὲ σ' ἀγαπῶ) λ. τ. Πρβλ.: *Νὰ περπατήσω ἔναογα μὲ λὲν πὼς καμαρώνω, νὰ περπατήσω γρηγόρα μὲ λὲν ἄντρα*

γυρεύω (=πὼς ἄντρα γυρεύω) Θ. Χρ. 58. Πές μου, θυμᾶσαι, ἀγάπη μου, ἐκείνη τὴν παιδούλα; (=ἂν θυμᾶσαι) Σολωμ. 13. Νὰ πᾶτε, νὰ τῆς πῆτε μὴ μὲ καρτερῇ (=νὰ μὴ μὲ καρτερῇ) Λ. Ε, 118. Λυποῦμαι τὴ μαννούλα σου, ἄλλον ὕγιόν δὲν ἔχει (=ποὺ δὲν ἔχει ἄλλον ὕγιόν, ἢ ὁποῖα ἢ διότι δὲν ἔχει κλπ.) Θ. Χρ. 44· βλ. καὶ Πάσσ. 35, 6, (πρὸς τὰ ὁποῖα πρβλ. 34, 1).

2) συχνὰ στὸν καθημερινὸ λόγο, καθὼς καὶ σὲ δημοτικὰ τραγούδια, ὅταν στὴν κυρία πρότασι, ποὺ προηγεῖται, ὑπάρχει ρήμα αἰσθητικὸ καὶ σπανιότερα δοξαστικὸ ἢ λεκτικόν: (Ποὺ εἶναι ὁ Πέτρος;) Τὸν εἶδα ἔπαιξε στὸ δρόμο (ποὺ ἢ πὼς ἔπαιξε, νὰ παίξῃ). Τὸν ἄκουσα διάβαζε στὸ δωμάτιό του (=ποὺ ἢ πὼς διάβαζε, νὰ διαβάξῃ). Τὸ ὄνομα τοῦ μικροῦ νησιοῦ βλέπετε εἶναι κομμένο (=βλέπετε ὅτι εἶναι, ὅπως βλέπετε εἶναι) Ἑρσ. 105. Βλέπει τὰ ψάρια λείπανε ἀπ' τὸ καρφὶ (=πὼς τὰ ψάρια λείπανε) Π. Μ. 46. Ἔχεις, βλέπω, πολλὴ δουλειὰ (=βλέπω ὅτι ἔχεις ἢ καθὼς βλέπω, ἔχεις) Βεντ. 16. Τὸ βλέπω, Φροσινίτσα μου, τὰ ψάρια θὰ σὲ φᾶνε (=πὼς τὰ ψάρια θὰ κλπ.) Πάσσ. 393, 12· (πρβλ. § 32 καὶ § 92, 1). Θαροῶ εἶναι ὁ Κλεφτογιάννος (=πὼς εἶναι) Πάσσ. 142, 3. Ὑμέναιο νέο λογιάζω τώρα θάβρω (=ὅτι θὰ εἶδω) Σικελ. 186. Ἔτσι λοιπὸν θαρρεῖς ἐγὼ δὲ θάθελα νὰ εἶμαι στὸν τόπο μου; (=πὼς ἐγὼ δὲ θὰ ἤθελα) Βεν. 101. Ὅποιος μὲ βλέπει καὶ γελῶ θαρρεῖ ντέρτι δὲν ἔχω (=πὼς δὲν ἔχω ντέρτι). Θ. Χρ. 12· (πρβλ. Σικελ. 99: Ἀκούοντας τὴ βοή, τόσο γλυκὰ ν' ἀχολογᾷ, θαρρεῖ πὼς θὰ μιλήσῃ, θαρρεῖ φωνὴ (εἶναι τοῦ νεροῦ). Πιστεύω ἔφυγε γιὰ τὸ Παρίσι (=πὼς ἔφυγε). Πιστεύω, θὰ πέθανε πλέον (=πὼς θὰ πέθανε) Μητσ. Β' 124. Νομίζω μένει τώρα στὴν Κηφισιά (=πὼς μένει). Εἶπα δὲν πάω πονθενὰ (=ὅτι δὲν πάω). Φοροῦσα θυμᾶμαι ἓνα φουστανάκι ἀπὸ ἄσπρο πικὲ (=θυμᾶμαι ὅτι φοροῦσα—φοροῦσα, καθὼς θυμοῦμαι Λιλ. 5.

Σημ. Ἰδὲς καὶ § 26,2 Σημ. καὶ § 188 Σημ. β'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΣΥΝΔΕΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ἢ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΤΑΞΙΝ

Ι. Συμπλεκτικοὶ σύνδεσμοι.

α. Καταφατική συμπλοκή.

(καί, κι')

§ 219. Καταφατική συμπλοκή προτάσεων γίνεται με τὸ σύνδεσμο **καί** (**κι'**). Σᾶς πιστεύω **καί** σᾶς εὐχαριστῶ Ἀμ. 111.

Ἡ ἐσωτερική, ἥτοι ἡ λογική σχέσις τῶν προτάσεων, ποὺ συνδέονται με τὸ **καί**, εἶναι ποικίλη· καὶ συνήθως εἶναι :

1) σχέσις **χρονική**, ἥτοι :

α) συγχρονισμός (**καί** = καὶ συγχρόνως, καὶ τῇ στιγμῇ αὐτῇ, καὶ τὴν ὥρα αὐτῇ, κ.τ.τ.) : Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε **κι'** ὁ Δῆμος διατάζει Πάσσ. 105, 1· βλ. καὶ Ε. 43, 1. Ὁ Ἀνδρουττος ἔτρωγε **κι'** ἔπινε **κι'** ἔστρωφτε τὸ μoustaki Πάσσ. 31, 16· βλ. καὶ Ε. 14, 1-2. Στρήψαμε λίγο ἀκόμα **κι'** ὅλα χάθηκαν Τρ. Δ. 105.

β) ἀπλή χρονική ἀκολουθία πράξεων (**καί** = καὶ ἔπειτα, καὶ κατόπιν, **κι'** εὐθὺς κατόπιν, κ.τ.δ.) : Ὁ Σκαλιέρης ἐπλήρωσε **κι'** ἔφωγαν Ἰλιγγ. 29. Καὶ τὰνδόνι ζήλεψε **κι'** ἐσώπασε **κι'** ἔσκυψε **κι'** ἐστάθη Πολέμ. Ἀνθολ. 356. Εἶπα **κι'** ὁμόσαν· **κι'** ἔσμιξε τὰ πνέματα ὁ ἀγώνας Σικελ. 134· βλ. καὶ Μβ. 476. Μάννα μου! ἔβγαλε ἡ Νένω μιὰ φωνή **καί** λιγοθύμησε Τρ. Α. 82. Κάποτε μ' ἔπαιρνε τὸ παράπονο **κι'** ἔκλαιγα σὰν ζουρλὸς Τρ. Δ. 94. Κράζεις τὴ νύχτα **κι'** ἔρχεται Κάλβ. 164.

Ἡ χρῆσις αὐτῇ τοῦ **καί**, με τὸ ὁποῖον γίνεται, ἔτσι νὰ ποῦμε, ἀπαρίθμησις μιᾶς σειρᾶς πράξεων, εἶναι συνηθέστατη, ἰδίως στὰ λαϊκὰ παραμῦθια καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια (Ἀπαριθμητικός **καί**) : Στὸ δρόμο τοὺς ἀντικρῶζει ἡ ἀλεπού **καί** τοὺς χαιρετᾷ **καί** τοὺς λέει Π.Μ. 6. Ἐνα φίδι κατέβηκε στὴν ἀκρογιαλιά **κι'** ἀντάμωσε ἕναν γάβουρα **καί** τοῦ εἶπε Π.Μ. 24. Πέταξε τὰ ἐργα-

λεῖα του καὶ πῆγε καὶ καλογέρεψε Βυ. 30. Ἐσηκώθηκε φοβισμένος καὶ πάει καὶ λέει στὴ γυναῖκα του Μβ. 518· βλ. καὶ Π.Μ. 44, 48, 50, 69, 104 κ.ά. Πάσσ. 12,36. 43,30. 107,26. 139,7. Φωρ. 1,84. Θ. Χρ. 31, 51 κ.ά.

Ἔτσι ἀκόμα καὶ σὲ προτάσεις ἐκφερόμενες σὲ προστακτικὴ ἢ ὑποτακτικὴ : Ἔλα, ξένε μ' καὶ κόπιασε καὶ κάτσε στὸν ἀέρα καὶ πές μας λόγια τοῦ σεβντᾶ καὶ πορηγόρησέ μας λ.τ. Μὴν τὸ γυρέψη ἡ μάνα του καὶ κλάψη καὶ χολικιαστῇ καὶ πικραθῇ τὸ γάλα της Πάσσ. 282,9.

Σημ. Ὁ καὶ αὐτὸς χρησιμοποιεῖται πολλὰς φορὲς ἀντὶς γιὰ τὸ μιὰ - μιὰ, πότε - πότε, ἄλλοτε - ἄλλοτε : Ἀνοιγα κι' ἔκλεια τὸ παράθυρο (= μιὰ τὸ ἄνοιγα, μιὰ τὸ ἔκλεια) Τρ. Δ. 59. Τὸ προιάρι μας ἔμπαινε κι' ἔβγαινε στὴ στενὴ φωτισμένη λωρίδα τῆς λίμνης (= πότε ἔμπαινε, πότε ἔβγαινε) Τρ. Δ. 54.

Ἄλλοτε ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ καὶ πράγματι : Ἐχτύπησε τρεῖς φορὲς τὴ γῆς καὶ βγῆκε ἡ χρυσὴ μηλιά Μβ. 456· (πρβλ. τὰ προηγούμενα : Χτύπησε τρεῖς φορὲς τὴ γῆς· καὶ πραγματικῶς ἐγίνηκε ἓνα περιβόλι· βλ. καὶ 449. « Ἄννα, ὁ Θεὸς τὸν πόθο μας θανά τὸν εὐλογῆση ». Εἶπε κι' ὁ Θεὸς εὐλόγησε Σικελ. 84. Πρβλ. καὶ τῆς ἀρχαίας γλώσσας : Ἰδόντες μέλαν τι χωρίον, διὰ τὸ ἐκλειομέναι αὐτόθι τὴν χιόνα, εἶκαζον τετηκέναι καὶ ἐτετήκει διὰ κρήνην τινά, ἡ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπει (= καὶ ὄντως) Ξενοφ. Κύρ. Ἀνάβ. Δ, ε' 25.

2) σχέσις αἰτιώδους, ἥτοι

α) σχέσις αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ (καὶ = καὶ γι αὐτό) : Εἶμαι φτωχὸ κορίτσι, ὁ φανό, κι' ἔχω ἀνάγκη νὰ δουλέψω, γιανὰ ζήσω (= καὶ γιαντὸ ἔχω) Ξεν. 247. Μὴν κάποιον ἄλλον ἀγαπᾷς καὶ θέλεις νὰ μισέψω; (= καὶ γιαντὸ θέλεις) Πάσσ. 461, 12. Μπᾶς καὶ εἶναι τουρκό-πουλο καὶ δὲ νοιώθει τὴ γλῶσσα μας; (= καὶ γιαντὸ δὲ νοιώθει) Ἐρσ. 6. Τί ἔχει τὸ παιδὶ καὶ φωνάζει; βλ. Μβ. 479. Τί εἶν' τὸ κακό, ποὺ γίνεται, καὶ σκούζουν τὰ κοράκια; Πασ. 29, 3· βλ. καὶ 137, 7 καὶ 436, 21, Ε. 14,6. 56,4. 88,24. 217, 12. κ.ά.

Σημ. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια μὲ τέτοιο καὶ συνδέεται μιὰ πρότασις καὶ μὲ ἓναν προηγούμενο κατηγορηματικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ὑποκειμένου της, ὁ ὁποῖος ἐνέχει ἔννοια αἰτιολογικῇ ἢ χρονικῇ (πρβλ. § 42) : Κι' ὁ Μανόλης μεθυσμένος καὶ τὴν ἔσφαξε· τὸ πρῶτ' ξεμεθυσμένος καὶ τὴν ἔκλαιγε (= ἐπειδὴ ἦταν μεθυσμένος, τὴν ἔσφαξε· τὸ πρῶτ', ποὺ ἦταν ξεμεθυσμένος, τὴν ἔκλαιε) Πάσσ. 460,8. Ἐφτά ψυχὸς ἐγὼ καὶ δὲν πεθαίνω (= καὶ γιαντὸ δὲν π.) Σημηρ. Ἀνθολ. 397.

β') φυσικό ἢ λογικὸ ἐπακολούθημα (**καὶ** = καὶ φυσικά, καὶ ἔτσι, ἔτσι πού, οὕτως ὥστε, ὥστε - καὶ ἐπομένως, καὶ κατ' ἀκολουθίαν) : Ὁ πόλεμος ἀρχίνησε **κι'** ἀνάφαν τὰ τουφέκια E. 5,14. Τὰ δάκρυα μου εἶναι καυτερὰ **καὶ** καῖνε τὸ μαντήλι E. 168,7. Πατεῖ **καὶ** σειέται τὸ βουνό (= πατεῖ τόσο βαρειά, ὥστε σειέται) E. 77,9. Παιδιά μου, ἦρθε ἡ ὥρα τοῦ σπαθιοῦ **κι'** ἄς πάψη τὸ τουφέκι (= καὶ ἐπομένως ἄς πάψη) E. 5, 16. Κοντά σου εἶμαι **καὶ** μὴν τρομάξεις. Ἑφταλ. 27. Καπετᾶνος, σοῦ λέει, **κι'** ὅ,τι θέλει κάνει (= εἶναι καπετᾶνος καὶ ἐπομένως κάνει) Πα. 73· βλ. καὶ E. 85. 30.

3) σχέσις ἀντιθετικῇ, ἥτοι :

α') ἀπλή ἀντίθεσις (**καὶ** = **κι'** ἀπ' τ' ἄλλο μέρος) : Ὁ Κίσαβος ρίχνει βροχὴν **κι'** ὁ Ὀλυμπιος τὸ χιόνι E. 23, 3. Φίλοι καλῶς ὠρίσατε **κι'** ἐγὼ καλῶς σᾶς ἡῦρα. Λ. E, 66· βλ. καὶ E. 68, 22.

β') ἰσχυρὴ ἀντίθεσις, ἥτοι ἐ ν α ν τ ί ω σ ι ς (**καὶ** = ἀλλά, μά, ὁμως - καὶ ὁμως, καὶ μολαταῦτα, ἐνῶ) : Θέλω νὰ τὸν καταρασθῶ **καὶ** τὸν πονεῖ ἡ ψυχὴ μου E. 128 A. 10. Κουμπάρα τὴν ἐστόλιζα **καὶ** νύφη κατεβαίνει E. 83,51· βλ. καὶ 88 31. Κάμνει τὸ σοφὸ **καὶ** δὲ γνωρίζει τοὺς πινὲ ἀπλοὺς νόμους τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ Ψυχ. 183. Ποτὲ ἡ κακία δὲ μ' ἀγγίζει τὴν ψυχὴν **καὶ** μὲ κατέχει δόλυμπια μιὰ γαλήνη Ω.Γ.8. Εἶχα τόσα νὰ πῶ **καὶ** εἶχα γλωσσοδέτη Τρ. Δ. 100. Κοίταξε ὁμορφη πὺν εἶμαι **καὶ** μὲ (στέρνει =) στέλνει ἡ μάνα μου γιὰ νερό (= καὶ ὁμως μὲ στέλνει) Μβ. 433· βλ. καὶ 437. Πάσσ. 207,15. 223,8. 335,12. 339 1. 453,9. E. 88,31. Θ. Χρ. 20.

Ἡ ἐναντίωσις καθίσταται ἐντονότερη καὶ ἐναργέστερη μὲ τὴν προσθήκην κατόπιν ἀπ' τὸ **καὶ** μιᾶς προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἢ τῆς λέξεως **πάλι** ἢ τοῦ **ὥς τόσο** : Ὅλοι ἀγαποῦν καὶ χαίρονται **καὶ** γὼ ἀγαπῶ καὶ κλαίω (= καὶ ὁμως ἐγὼ) Θ.Χρ. 53. βλ. καὶ E. 90 A, 5. 168 2. Πάτσ. 162,10. Ἐσὺ κοιμᾷσαι ξέγνοιαστη **κι'** ἐγὼ κακοנוχτιάω (= ἐνῶ ἐγὼ) Πάσσ. 558,9. Ὅλορθο τὸν ἐστήσανε **κι'** αὐτὸς χαμογελοῦσε (= καὶ ὁμως αὐτὸς) E. 11,42. Δυὸ φορὲς ἔκαμε νὰ γυρίσῃ πίσω **καὶ** **πάλι** μετάνοιωσε Πα. 30· βλ. καὶ E 78 B, 11. 90 A, 17. 128 B 12. 225, 1. Ὁ ἥλιος μόλις εἶχε σκάσει **καὶ** ὥς τόσο ἔκανε ζέστη ἀπὸ τώρα (= καὶ ὁμως, καὶ μολαταῦτα) Τρ. Λ. 104.

Σημ. Μὲ τὸ ἐναντιωματικὸ αὐτὸ **καὶ** συνδέεται πολλὰς φορὲς ἰδιορρυθμὸς πρότασις μὲ προηγούμενο κατηγορηματικὸν προσδιορισμὸν τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ρή-

ματός της : *Τριῶν(ν) μερῶν νιόνυφι κι' ὁ ἄντρας της πάει στὰ ξένα* (= καὶ ὁμως ὁ ἄντρας της) Πάσσ. 339, 2. *Εἶναι ντροπή, βασιλίτσα καὶ νὰ φορῆς τέτοιο δαχτυλίδι* (= νὰ εἶσαι βασιλίτσα καὶ ὁμως νὰ φορῆς) Π.Μ. 78. *Περίεργο πρᾶμα! γάτες καὶ δὲν τρῶνε ψάρι!* Πρβλ. καὶ Μβ. 447 : *Τί θές νὰ πῆς τώρα ; ἐγὼ ἐδῶ στὸν πύργο καὶ ἐκείνη στὸ πλοῖο καὶ νὰ λές πῶς εἶμαι ἢ ἴδια !* ('Ιδὲς καὶ παρπαῖνω 2, α' Σημ) ..

4) σχέσις **διασαφητική** (καὶ=δηλαδή) : *Οἱ κλέφτες ἐσκορπίσανε καὶ γίνηκαν μπουλούκια* Πάσσ. 98, 3. *Δάσκαλε, ποῦ 'ναι ὁ Κωσταγιῆς καὶ ποῦ 'ναι τὸ παιδί μου;* Ε. 91, 25. *Ἔβελαν τὴν κακὴ βουλὴ καὶ θὲ νὰ σὲ σκοτώσουν* (=δηλαδή θέλουν νὰ) Πάσσ. 171, 3. πρβλ. καὶ Ε. 9.19. 10, 6.

Ἔτσι κάποτε καὶ σὲ σύνδεσι ἀπλῶν ἐννοιῶν : *Μᾶς λείπει ὁ κἀλλιος τοῦ σπιτιοῦ κι' ὁ πρωτονοικοκύρης* (=δηλαδή ὁ πρωτονοικοκύρης) Ε. 186, 9.

Σημ. Ἐδῶ μπορεῖ νὰ ὑπαχθῇ ἐπίσης ὁ **καί**, ποὺ συνδέει δύο ὀνόματα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ δεύτερο περιορίζει τὴν ἔννοια τοῦ πρώτου, ἦτοι ὁ **καί**, ποὺ συνδέει δύο ὀνόματα, τὰ ὁποῖα βρίσκονται μεταξύ τους σὲ σχέσι ὅλου καὶ μέρους, γένους καὶ εἴδους κ.τ.δ. : *Ἐχάσαμε τὴν κλεφτουριά καὶ τὸ λεβέντη Κώστα* Ε. 45, 6' βλ. καὶ 65 Α, 36. *Μὴν εἶδατε τς ἄρματολούς καὶ τὸ Βλαχοθανάση* Ε. 52, 5. *Νὰ πάω κι' ἐγὼ μὲ τὰ πουλιὰ καὶ μὲ τὰ χελιδόνια* Ε. 165, 6.

5) σχέσις **παρομοιώσεως** (καὶ=ἔτσι καί, ὅμοια καί) : *Τὸ δέντρο ποῦ 'ναι στὸ βουνό, ὅλοι οἱ καιροὶ τὸρίζουν καὶ μένα τὸ πουλάκι μου ὅλοι τὸ τριγυρίζουν* (=ὅπως τὸ δέντρο . . . ἔτσι καὶ τὸ πουλάκι μου) Πάσσ. Δίστ. 1007. *Τὸ κλῆμα θέλει κλάδεμα, νᾶνθιση νὰ καρπίση, κι' ἡ τσιούπρα θέλει φίλημα, νὰ μὴ σ' ἀλησμονήση* (=ὅπως τὸ κλῆμα . . . ἔτσι κι' ἡ τσιούπρα) λ. τ. (Πρβλ. § 215, 1).

6) σχέσις **συμφωνίας** (καὶ=καὶ ἔτσι, καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρο, καὶ τότε) : *Μὴ μὲ σκοτώνης κι' ἐγὼ θὰ σὲ κάμω νὰ πάρης τὴ βασιλίτσα (γυναῖκα)* Μβ. 471' βλ. καὶ 500. *Ἄσε με νὰ μεγαλώσω κι' ἔρχεσαι καὶ μὲ πιάνεις* (=καὶ τότε ἔρχεσαι) Μβ. 495.

Ἔτσι συνδέεται συνηθέστατα πρότασις, ποὺ ἐκφέρεται σὲ προστακτικὴ ἢ ὑποτακτικὴ προτρεπτικὴ (§ 198, 1), μὲ ἄλλη πρότασι, ποὺ ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτικὴ βουλευτικὴ (§ 199, 1) : **Σῶσε μας, καπετᾶνε, καὶ νὰ γενοῦμε σκλάβοι σου** Πα. 77' βλ. καὶ Ε. 72 Β, 15. **Ἀς πιᾶση στὴ στεριά δουλειὰ καὶ νὰ τὸν βοηθήσω ὅσο μπορῶ** (=καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὅρο δέχομαι νὰ τὸν βοηθήσω) Λπ. 141.

§ 220. Πολλές φορές ή σύνδεσις δυό προτάσεων με τὸ καὶ εἶναι ἐντελῶς ἰδιόρρυθμη. Συνδέεται δηλαδή πολλές φορές μιὰ πρότασις με ἄλλη προηγούμενη πρότασι παρατακτικῶς με τὸ **καί**, ἐνῶ συντακτικῶς καὶ λογικῶς ή δεύτερη αὐτή πρότασις ἔπρεπε ν' ἀκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα, ἥτοι ἐξαρτημένη ἀπ' τὴν πρώτη πρότασι. Ἔτσι με μιὰ προηγούμενη πρότασι συνδέεται με τὸ **καί**

1) πρότασις ποὺ ἔπρεπε ν'ἀκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα εἰδική (ἥτοι εἰσαγόμενη με τὸ **πὼς** ἢ τὸ **ποῦ** ἢ τὸ **ὅτι** ἢ τὸ **νά**), ἢ ὡς δευτερεύουσα **βουλητική**, (ἥτοι εἰσαγόμενη με τὸ **νά**). Τὸ ρῆμα τῆς πρώτης προτάσεως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἰσθητικὸ (βλέπω, ἀκούω, βρίσκω κ.τ.θ.) ἢ δοξαστικὸ (θαρρῶ, νομίζω κ.τ.θ. πρβλ. § 218, 2) : **Βλέπω καὶ χαμογελᾷς** (=ὅτι χαμ.) Ἐφταλ. 203 **Καὶ βλέπω** ἀπ' τὸ σταυρὸ **καὶ** βγαίνει αἷμα (νά βγαίνῃ) Σολωμ. 108. **Βλέπουν κι'** ἔρχεται ἀπὸ μακρὰ ἓνας αἰτὸς (=νά ἔρχεται, ποὺ ἔρχοταν) Π.Μ. 100. **Βλέπει καὶ** βγαίνει ἀπὸ μέσ' ἀπ' τῇ χελώνα μιὰ κοπέλλα (=νά βγαίνῃ, πὼς ἔβγαине) Π.Μ. 46. Ἐφθ' τὸν **εἶδε κι'** ἦταν ἀποκοιμημένος, τοῦ παίρνει τὸ σιτάρι (=πὼς ἦταν) Π.Μ. 137· βλ. καὶ Ππδ. Β, 42. Πα. 21. Θ. Χρ. 12. Ε. 53Β, 17, (πρὸς τὸ ὅποιον πρβλ. 74,111 : *Ποιὸς εἶδε τὴν Αἰογέννητην νὰ περπατῇ στοὺς δρόμους;*), 83,2. 128 Β, 3. Πάσσ. 46,8. **Μιὰ μέρα ἄκουσε καὶ** ἔλεγε ἡ μάνα του στὸ βασιλιᾷ κλπ. (=ποὺ ἔλεγε, νὰ λέῃ) Μβ. 423· βλ. καὶ Π.Μ. 96. Πάσσ. 517,39. Ε 45,3 (πρὸς τὸν ὅποιον πρβλ. Ε. 61Γ,5 : Ἐκούω τὰ πεῦκα **νὰ** βογγοῦν), Ε. 92,68. Σολωμ. 162. **Μὰ τυχερό μου (ἦταν) καὶ τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἀκούστηκεν ἡ φωνὴ τοῦ βλησιδιάρη μας** (=ποὺ ἀκούστηκε, νὰ ἀκουστῇ) Τρ. Δ. 70. **Ἦῦρε τὰ παιδιὰ της καὶ κοιμῶντανε** (=νά κοιμῶνται) Π.Μ. 69· βλ. καὶ Μβ. 450 καὶ 480 Ε. 74,32 (πρὸς τὸ ὅποιον πρβλ. Ε. 84,5 : **Βρίσκω μιὰ κόρη ποὺ ἔπλενε**), 93,24 (τὸ ὅποιον πρβλ. πρὸς τὸ 85,24). Ἐμαθα καὶ παντρεύτηκες Πάσσ. Δίστ. 286 (πρὸς τὸ ὅποιον πρβλ. Πάσσ. Δίστ. 288 : Ἐμαθα πὼς ἀρρώστησες). **Ξάφρον θαρρεῖ κι'** ἐπέρα μιὰ λάμψη βιαστικὴ Σικελ. 95. **Θαρρεῖς καὶ εἶναι ὁ Φάωνας** (=νομίζεις πὼς) Γρυπ. 20· βλ. καὶ Χ.Θ. 14 καὶ 34. Ὁ δράκος **θαρροῦσε κι'** ἦτανε κείνοι (=πὼς ἦτανε) Π.Μ. 114· βλ. καὶ Πάσσ. 142,3. **Μὴ λέτε κι'** εἶμαι νύμφη (=μὴ νομίζετε πὼς εἶμαι) Πάσσ. 14,6. **Σιγὰ τὸ κῦμα ἀρχίζει καὶ μερώνει** (=νά ἡμερώνῃ) Βλαχ. 64· βλ. καὶ Ε74,139. Πάσσ. Δίστ. 62. Ἄν **λάχη καὶ ξε-**

νιτευτῶ (= νὰ ξενιτευτῶ) Πάσσ. 385, 2. Μὴν τύχη καὶ μοῦ πῆς πῶς δὲν ἤφερα χῆνα (= νὰ μοῦ πῆς) Μβ. 503· βλ. καὶ Λιλ. 20.

Κάποτε ἡ φράσις **μὴν τύχη καὶ** καταντᾷ ἰσοδύναμη μὲ τὸ μόριο **μήπως**: Μωρέ, μὴν τύχη κι' ὁ Κοροπόδαρος ἀγαπάει πράγματι τὴν Κούλα; Τρ. Δ. 24.

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ φράσις **λὲς καὶ, (ἐλεγεσ καί)**, μὲ τὴν ὁποίαν εἰσάγεται μιὰ ἐντελῶς ἀτομικὴ γνώμη ἢ μιὰ παρομοίωσις: **Λὲς καὶ τῶκαμαν ἐπίτηδες**, γιὰ νὰ μὲ βασανίσουν Τρ. Δ. 95. (πρβλ. Κμπ. 287: **Λὲς πῶς ὁ Καρκαρίτσας συμμερίζεται τὶς προλήψεις τῶν νεοελλήνων** Ὀδυσσέων). Τὰ μάτια ἦταν γαλάζια καὶ τ' ἀσπράδι τοὺς κίτρινο, **λὲς καὶ εἶχε χρυσῇ** (= σὰν νὰ εἶχε) Πα. 53· βλ. καὶ Πα. 62. **Ἐλεγεσ κι' ἦρθε ἀπὸ τὰ Παρίσια, ὅχι πῶς ἦτανε παροπούλα** Τρ. Δ. 48· (πρβλ. Μπ. 93: **Ἐλεγεσ πῶς ἐχάλασεν ἡ πλάσις**). Ἰδὲς καὶ § 24.1.

Χρησιμοποιεῖται ὅμως ἡ φράσις **λὲς καὶ** μὲ τὴν ἀρχικὴ τῆς ἐπίσης σημασίαν (= λὲς πῶς—νομίζεις ὅτι): **Ἀλλὰ ἀνήσυχα ὑψώνει τὰ μάτια, λὲς καὶ κάτι στὰ Οὐράνια γυρεύει** Σολωμ. 144.

Σημ. α'. Στὶς παραπάνω συνδέσεις μὲ τὸ **καὶ** ἐνυπάρχει πολλὲς φορές κάποια βραχυλογία: **Δύνεσαι καὶ διώχνεις τὴν παγωνιά** (= δύνεσαι νὰ διώχνης καὶ διώχνεις) Σκίπ. 226. **Ζήτησε καὶ τοῦ ἔδωκαν τὸλόχρυσο γαϊτάνι** (= ζήτησε νὰ τοῦ δώσουν καὶ τοῦ ἔδωκαν) Ε. 74, 73. **Ἀποφάσισε καὶ ἡ τρίτη θυγατέρα κι' ἀνέβηκε στὸ κυπαρίσσι** (= ἀποφάσισε νὰ ἀνέβῃ καὶ ἀνέβηκε) Μβ. 486. **Μ' ἔκαμε καὶ γέλασα** Βλαχ. 29. **Τί ἤθελα καὶ σ' ἔστειλα στὴ ξενιτεία**; (= ἤθελα νὰ σὲ στείλω καὶ σ' ἔστειλα) Ἡθ. 57. **Ὡρα εἶναι καὶ σχόλασε τὸ βελόνι** (= ὥρα εἶναι νὰ σχολάσης καὶ σχόλασε) Πάσσ. Δίστ. 2228.

Σημ. β'. Κάποτε σὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ αὐτούσια μιὰ εἰδικὴ πρότασις συνδέεται μὲ τὴν κυρία πρότασι μὲ τὸ **καί**: **Ἐγὼ ἔλεγα κι' ὁ ποταμὸς πῶς δὲ θὰ κατεβάσῃ** (= ἐγὼ ἔλεγα πῶς ὁ ποταμὸς) Θ.Μ. 11· βλ. καὶ Ε.

2) πρότασις πού ἔπρεπε νὰκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **αἰτιολογικὴ** (ἤτοι νὰ εἰσάγεται μὲ τὸ **γιατί** ἢ τὸ **ποῦ** ἢ τὸ **διότι**): **Μή! μὴ τὸ τσιγάρο σου ἀπὸ τὸ καντήλι τῆς Παρθένας κι' εἶναι κρῖμα!** (= γιὰτί εἶναι) Ξεν. 224· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 836 καὶ 863. Ε. 71, 15. 92, 54 καὶ 81. 153, 9 (πρὸς τὸ ὅποῖον πρβλ. τὰ τοῦ στίχου 3: **Κοιμήσου, ποῦ παράγγειλα στὴ Πόλῃ τὰ προικιά σου**). **Ἄν εἶσαι ὁ Χάρος, διάβαινε κι' ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω** (= γιὰτί ἄλλα κλπ.) Πάσσ. 517, 64

Δοῦλες, δανεῖστε με νερό **καὶ** εἶμαι διψασμένη. Λ. Ε, 92 (πρὸς τὸ ὁποῖον πρβλ. Λ.Α, 634: Σοῦσα μου, φέρε μου νερό, γιατί εἶμαι διψασμένη). Κυρὰ μάνα θάλασσα, ἔβγα **καὶ** σέ θέλω (= γιατί σέ θέλω) Π.Μ. 48· βλ. καὶ 21 καὶ 47. *Ελα νὰ μοῦ σιδερώσης αὐτὰ τὰ κουρέλια **καὶ** τὰ χρειάζονται ἀπόψε (= γιατί τὰ χρ.) Ξεν. 227. *Ελα πᾶρ το καημένε, **καὶ** δὲν μπορῶ νὰ συνεννοηθῶ μαζί του (= γιατί δὲν μπορῶ) *Ερσ. 162. Θέλω κάτι θὰ σοῦ εἰπῶ· ὀρκίσουν νὰ μὴ μὲ προδώσης **καὶ** χάρομαι (= διότι χάνομαι, διότι θὰ χαθῶ) Μακρυγ. 396. Φάε **καὶ** εἶναι ὥραιο τὸ φαῖ (= γιατί εἶναι) Μβ. 491. Σώπα, μικρούλα μου, μὴν κάνης ἔτσι **καὶ** δὲν χάνεται ὁ κόσμος (= γιατί δὲ χάνεται) Τρ. 225.

3) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε νὰκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **τελική**: *Ἀν ἔρθη κανεῖς **καὶ** σέ ρωτήση, μὴν τοῦ πῆς τίποτα (= νὰ σέ ρωτήση). *Ιδὲς Ε. 12,7.

4) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε νὰκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **ἀποτελεσματική**. Ρῆμα τῆς πρώτης προτάσεως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ **κάνω**. (Ἡ ὅλη ἔκφρασις μὲ κάποια βραχυλογία): *Ἐκαμε τὴν Ἀρβανιτὰ **κι'** ὅλη φορεῖ τὰ μαῦρα (= ὥστε νὰ φορῇ καὶ φορεῖ) Φωρ. 1,294. Μ' ἔκαμε **κι'** ἔγινα μ' ὅλο τὸν κόσμο ὀχτρός (= ὥστε νὰ γίνω καὶ ἔγινα) Πα. 53· βλ. καὶ Θ. Χρ. 57. Καλὰ ἔκαμες **κι'** ἐπῆγες, νὰ τὸν ἰδῆς (= ποὺ πῆγες). Πῶς συνέβηκε **κι'** ἄφησες τὸ σχολεῖο **κι'** ἔγινες παρᾶς; (= ὥστε ἄφησες κλπ. — ὥστε νὰ ἀφήσης κλπ.) Τρ. Δ. 44.

Σημ. Μερικὲς φορές σὲ μιὰ περίοδο ὑπάρχει ἐκ παραλλήλου καὶ ἡ κανονικὴ σύνταξις μὲ τὸ **νὰ** (τὸ ἀποτελεσματικὸ) καὶ ἡ σύνταξις μὲ τὸ **καί**: Μὴν κάμης νὲς **νὰ** κλάφουνε καὶ νιὺς **νὰ** ἀναστενάξουν, **μὴν** κάμης καὶ μικρὰ παιδιὰ καὶ θυμηθοῦν τὴ μάνα (= νὰ θυμηθοῦν - ὥστε νὰ θυμηθοῦν) Ε. 183, 4.

5) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε νὰκολουθῇ ὡς δευτερεύουσα **χρονική**. (Ἡ ὅλη ἔκφρασις συνήθως μὲ κάποια βραχυλογία): *Ερχεται ὁμως ἡ ὥρα καὶ μισσεύοντας χάνεται τὸ ὑπερκόσμιον πλάσμα (= ποὺ χάνεται — ὁπότε χάνεται) Κμπ. 223. Τοῦτο δὰ τὸ φίδι, σὰν ἦταν μικρό, τὸ ἦδρα **καὶ** θέλανε νὰ τὸ σκοτώσουν δυὸ παιδιὰ (= κάποτε ποὺ θέλανε) Π.Μ. 19 - 20. Αὐτὸ τὰστέρι τὸ λαμπρό, ποὺ πάει κοντὰ στὴν Πούλια αὐτὸ μοῦ φέγγει **κι'** ἔρχομαι (= κάθε ποὺ ἔρχομαι **κι'** ἔρχομαι) Ε. 142, 1.

Σημ. Καὶ αὐτούσια μιὰ χρονικὴ πρότασις εἰσαγόμενη μὲ τὸ **μόλις** (= εὖ-

θὺς ὥς) συνδέεται μὲ τὴν κυρία πρότασι μὲ τὸ **καί**, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία: **Μόλις τὴν εἶδα τὴ θάλασσα, καὶ πῆρε ἡ φαντασία μου· ἄλλο δρόμο** (= ἀμέσως ἐπῆρε) Ψυχ. 2.

6) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθῇ ὥς **ἐνδοιαστική**: **Μὴ φύγετε μὲ τέτοιον καιρὸ καὶ κορολογήσῃ ὁ Πάρης** (= μήπως κορολογήσῃ) Τρ. 46. **Μὴ χάνῃς τὸν καιρὸ καὶ ἔρθουνε** (= μήπως ἔρθουνε) Μβ. 465.

7) πρότασις, ποὺ ἔπρεπε ν' ἀκολουθῇ ὥς δευτερεύουσα **ἀναφορικὴ** (ἥτοι εἰσαγομένη μὲ τὴν ἀναφορικὴ ἀντωνυμία **ποῦ** = ὁ ὅποιος, ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον κλπ.): **Μιά φορὰ ἦταν ἓνας βασιλιάς **κι'** εἶχε ἓνα παιδί** (= ποὺ εἶχε) Π.Μ. 76· βλ. καὶ 30. **Βλέποντι **κι'** ἔρχεται ἀπὸ μακρὰ ἓνας ἀετὸς **κι'** ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο** (= ποὺ ἔλαμπε) Π.Μ. 110. **Ἐπέρασε ἓνας διακονιάρης **καὶ** ἦταν ὁ Χριστὸς** (ὁ ὅποιος ἦταν) Μβ. 480· βλ. καὶ 436 καὶ 458. **Στὰ στήθῃ μου ἔχω φωτιά **κι'** ἀνάφτει τὴν καρδιά μου** (= ἡ ὁποία ἀνάφτει) Πάσσ. Διστ. 866. βλ. καὶ Πάσσ. 12, 17, 148, 12, 263, 2, 380, 7, 571, 14. **Εἴν' ἓνα μαγαζάκι **κι'** ἔχει μικρὰ καὶ μεγάλα εἰκονίσματα** (= τὸ ὁποῖον ἔχει) Ζ.Π. 116. **Στὸ δρόμο ἦρε δυὸ παιδιά καὶ θέλανε νὰ σκοτώσουν ἓνα φιδάκι** (= τὰ ὁποῖα θέλανε) Π.Μ. 19· βλ. καὶ Μ. Β. 526.

Ἡ τέτοια χρῆσις τοῦ **καὶ** εἶναι πολὺ συνήθης καὶ τὸ ἰσοδύναμο μὲ αὐτὸ **ποῦ** μπορεῖ νὰ εἶναι συντακτικῶς ὄχι μόνον ὀνομαστικῆς πτώσεως (ὅπως στὰ παραπάνω παραδείγματα), παρὰ καὶ γενικῆς ἢ αἰτιατικῆς, ἀπλῆς ἢ μὲ μιὰ πρόθεσι μπροστά της: **Μιά φορὰ ἦταν ἓνας **καὶ** τοῦ ἄρεσε πολὺ νὰ παίξῃ τὰ χαρτιά** (= ποὺ τοῦ..., τοῦ ὁποῖου τοῦ ἄρεζε) Μβ. 506. **Νὰ μοῦ φέρῃς μιὰ φλογέρα, **κι'** ἄμα τὴν παίξω νὰ χορεύουν κλπ.** (= ποὺ ἄμα τὴν..., τὴν ὁποῖαν ἄμα τὴν) Π.Μ. 148. **Εὔρηκε μία γρία **καὶ** τῆς ἐζήτησε λίγο νερὸ** (= ποὺ τῆς..., ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐζήτησε) Μβ. 526. **Ἦῶρα **κι'** ἓνα μονόξυλο **καὶ** πέρασα τὴ λίμνη** (= μὲ τὸ ὁποῖον πέρασα) Πάσσ. 107, 28. **Πέρασε πολὺς καιρὸς **καὶ** τὸ χωριὸ δὲν εἶχε κόσμον** ἦταν ἔρημο (= ποὺ τὸ χ..., κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ χ.) Λουκόπ. 244. **Μιά φορὰ ἦτανε δώδεκα ἀδέρφια **καὶ** τὸ μικρότερο τὸ λέγανε Τσιρτσώνη** (= ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μικρότερο) Π.Μ. 112. **Μοῦ εἶπε ἡ δούλα μας νὰ τῆς κάμω μιὰ βρόση χουσὴ μέσα στὸ περιβόλι μὲ **τρεῖς** κάνουλες **καὶ** ἡ μία νὰ βγάνῃ κρασί, ἡ ἄλλη λάδι καὶ ἡ τρίτη νερὸ** (= ἀπὸ τίς ὁποῖες ἡ μιὰ κλπ.).

Μβ. 467· (πρβλ. τὰ προηγούμενα : "Αν δὲν κάμης μία βρόση... μὲ τρεῖς κάνουλες, πού ἢ μία νὰ βγάνη κλπ.).

§ 221. Ἰδιορρύθμως συνδέονται πολλές φορές μὲ τὸ καὶ δυὸ λέξεις οἱ ἴδιες. Ἔτσι συνδέονται

1) ρηματικοὶ τύποι (συνήθως ὀριστικῆς ἐγκλίσεως), γιὰ νὰ δηλωθῇ

α) **ἀδιάλειπτη συνέχεια** μιᾶς πράξεως (Τὸ ρῆμα κανονικὰ χρόνου ἐνεστώτα ἢ παρατατικοῦ) : Καὶ τρέχει καὶ τρέχει κι' ὁλοῦθε κοιτάζει (=συνεχῶς τρέχει) Πάσσ. 396,25· βλ καὶ Σολωμ. 112. Τὸ νερὸ ἔπεφτε κι' ἔπεφτε (= ὅλο ἔπεφτε, ἀκατάπαντα ἔβρεχε) Πα. 20. (Πρβλ. § 173,2 Σημ. α).

β) **κάτι τὸ ἀδιαμφισβήτητο**. (Τὸ ρῆμα μπορεῖ νὰ ἔναι ὅποιουδήποτε χρόνου) : Σὺ εἶσαι κι' εἶσαι καλὸς μαθητής, τί φοβᾶσαι τίς ἐξετάσεις (ἀδιαμφισβητήτως εἶσαι). Πάντα θὰ σοῦ εἶναι βάσανο νὰ... "Α! γιὰ βασανο ναί... εἶναι καὶ εἶναι (ἀναμφισβητήτως, βεβαιώτατα εἶναι) Ξεν 222. Θὰ πᾶς καὶ θὰ πᾶς, πᾶρε καὶ τὸ παιδὶ μαζί σου (= ἐξάπαντος θὰ πᾶς). "Ηρθες κι' ἤρθες, δὲν ἔφερες καὶ τὸ παιδὶ μαζί σου; (Ἰδὲς § 205,3).

Σὲ τέτοιες ἐκφράσεις χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ πού ἀντὶ γιὰ τὸ καί : Τώρα νύχτωσε πού νύχτωσε, καλύτερα εἶναι νὰ καθήσω Ππδ. Α, 84.

2) οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα ἢ ἀντωνυμίες ἢ ἐπιρρήματα, γιὰ νὰ τονιστῇ πολὺ ἢ ἔννοιά τους, ἰδίως ὡς πρὸς τὸ ποσόν : Ρόδα καὶ ρόδα ὁ ξανθὸς ὁ ἥλιος θὰ σοῦ φέρῃ (= ἄφθονα ρόδα) Γρυπ. 8. "Ανθη κι' ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι παιδιὰ καὶ ἄντρες Σολωμ. 143. Χρόνια καὶ χρόνια ἐκεῖνη ἐκεῖ ψηλά, ἐσὺ δῶ πέρα (= πάρα πολλὰ χρόνια) "Ηλ. 27· βλ. καὶ "Ηθ. 9, Ἀποστολ. 9, "Ερσ. 254 καὶ Βλοχ. 98. Βραδιὲς καὶ βραδιὲς πέρασαν ἀπὸ τότες (= πολλές βραδιὲς) Ἐφταλ 206. "Α! ὅλα κι' ὅλα· τὸ κόμμα εἶναι θρησκεία· δὲν τ' ἀλλάζει ὅ,τι καὶ νὰ γίνῃ (= ὅλα ἀνεξαιρέτως μπορεῖ νὰ τὰ δεχτῇ, μπορεῖ νὰ τὰ κάμῃ) Πα. 129· βλ. καὶ Τρ. 92. "Όλο τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια (= ἀκριβῶς τὰ ἴδια). Τὰ παιδιὰ τῆς ἀρχόντισσας μὲ τόσα καὶ τόσα φαγιά δὲ θρεβόντανε, μὲν ἦτανε σὰν τσίροι (= μὲ τόσο πολλὰ καὶ διάφορα φαγιά) Π.Μ. 63. Τόσοι καὶ τόσοι εἶναι οἱ πνι(γ)μένοι κάτω στῆς θάλασσας τὸν πάτο Σεφέρ. 35. Πόσοι καὶ πόσοι δὲν ἀφανίστηκαν Πάλλ. 67. Πόσα καὶ πόσα θὰ γίνονται γιὰ τὸ νερὸ ἐκεῖ κάτω Λπ. 89· βλ. καὶ Μαλακ. 767.

Ἐπῆγγε μόνον καὶ μόνον, διὰ τὸ μὴ δυσαρεστήσῃ τὸν θεῖον του (= ἀποκλειστικὰ μόνον) Ἀμ. 2.

Ἡ φράσις **μισὰ καὶ μισὰ** (Π.Μ. 140) σημαίνει **κατανομή** (= ἀπὸ μισὰ, τὰ μισὰ ὁ ἓνας καὶ τὰ ἄλλα μισὰ ὁ ἄλλος). Καὶ ἡ φράσις **ποιὸς καὶ ποιός; ἢ ποιοὶ καὶ ποιοί;** (Ππδ Α, 48) σημαίνει **ποιοί; ὀνομαστικῶς ὁ καθένας**. Καὶ ἡ φράσις **τέλος ἐμεῖς κί' ἐμεῖς** (Τρ. 111) σημαίνει **ἐμεῖς μόνοι, μόνον ἐμεῖς**.

Σημ. α'. Τὸ ἀριθμητικὸν ἓνας χρησιμοποιεῖται ἔτσι διπλὸν (ἓνας κί' ἓνας), ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ μὲ ἔμφασι ἡ ἔννοια τοῦ **ἐξ ἑσού καθένας χωριστὰ καὶ ὅλοι ἀνεξαίρετως μαζί**: *Ψηλὰ φάνηκαν οἱ ἀστερισμοὶ ἓνας κί' ἓνας* Απ. 202. *Τὰ λιμάνια, τὰ κρωτήρια . . . μποροῦσε νὰ τὰ πῇ ἓνα κί' ἓνα μὲ τὰ μίλια τους* Απ. 138.

Στὶς τέτοιες ἐκφράσεις προστίθεται μερικὲς φορές καὶ τὸ ἐπίθετον **ὅλοι** (ὅλες, ὅλα): *Εἶναι κάποιον σαράντα οἱ κουρσάροι, ὅλοι ἓνας κί' ἓνας διαλεχτοὶ* Απ. 215.

Σημ. β'. Συνδέονται μὲ τὸ **καὶ** δυὸ λέξεις οἱ ἴδιες καὶ γιὰ νὰ δηλωθοῦν διάφορα, εἶδη τοῦ ἰδίου πράγματος: *Ὑπάρχουν πάθη καὶ πάθη θὰ πῇτε* (= διάφορα πάθη) Πελαι. Ἑλ. Βῆ. 6]7]41.

§ 222. Πλεοναστικὴ χρῆσις τοῦ καὶ. Πολλὲς φορές τὸ **καὶ** χρησιμοποιεῖται πλεοναστικῶς, ἥτοι χρησιμοποιεῖται σὲ συνδέσεις, ἀπ' τὴς ὁποῖες μποροῦσε νὰ λείπη, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται διόλου τὸ νόημα τῆς ὅλης ἐκφράσεως. Ἐτσι συνδέονται μὲ τὸ **καὶ**

1) ἓνα ὄνομα μὲ ἄλλο ὄνομα, ποὺ κυρίως ἔπρεπε νὰκολουθῇ ἀσυνδέτως, συνήθως ὡς παράθεσις ἢ ἐπεξηγήσις (§ 28): *Ἐνας ἄγουρος κί' ἓνας καλὸς στρατιώτης* (= ἓνας ἄγουρος, καλὸς στρατιώτης) Ε. 147 Β, 1· πρβλ. Α. Δ, 163. *Τὸ τί μὲ θέλει ὁ βασιλεὺς κί' αὐτὸς ὁ Μπαβαρέζος;* (= ὁ βασιλεὺς, αὐτὸς ὁ κλπ.) Α. Ε, 60· (πρβλ. τὰ προηγούμενα : *Μᾶς ἦρθε Φράγκος βασιλεὺς, μᾶς ἦρθε Μπαβαρέζος*) βλ. καὶ Α. Ε, 74 καὶ Πάσσ. 478,1. *Ποῦ εἶσαι, Μανωλιὲ καὶ μανροκαπετάνιε;* (= Μανωλιὲ, μανροκαπετάνιε) Απ. 186· βλ. καὶ Πάσσ. 11,9 καὶ 30 5. *Πατήσανε τὰ Γιάννινα καὶ τὴ μεγάλη χώρα* (= τὰ Γιάννινα, τὴ μεγάλη χώρα, τὴ μεγάλη πόλις) Α. Ε, 77. *Πέστε τῆς Καραγιάνναινας καὶ τῆς κοτσιαμπασίνας* (τῆς Καραγιάνναινας, τῆς κοτσιαμπασίνας) Α.Ε, 120 *Τοῦ στέλνει ὁ Τσαρλαμπᾶς χαρτὶ κί' ἓνα κομμάτι γράμμα* (= ἓνα χαρτί, δηλαδὴ ἓνα γράμμα) Πάσσ. 82,31.

Ἐδῶ μποροῦν νὰ ὑπαχθοῦν καὶ συνδέσεις μὲ τὸ **καὶ** σὰν ἐτοῦ-

ΤΕΣ : Στὸ καλὸ ἀφέντη κι' ἀφεντάκι μας (= ἀγαπητέ μας ἀφέντη)
 Χ.Θ. 18. Ἐμαζωχήκανε κόσμος καὶ κοσμάκης, νὰ τὴν ἰδῇ (= ἄπει-
 ρος κόσμος) Μβ. 454. Παρέσυρε κόσμον καὶ κοσμάκην εἰς τὸ Ζάπ-
 πειον Ἑστ. 23/1/29.

Σημ. Τὰ συνδεόμενα ἔτσι μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ τρία : Ὁ Γιάννης κι' ὁ Γιαν-
 νάκης κι' ὁ Πλανόγιαννος, ποὺ πλάναι τὰ κορίτσια (= ὁ Γιάννης, ὁ Γιαννάκης,
 ὁ Πλανόγιαννος) Πάσσ. 478,1. Καραβοκύρη κι' ἀδερφε καὶ πολυαγαπημένε (=
 Καραβοκύρη, ἀδερφε πολυαγαπημένε) Πάσσ. 384,7.

2) ὄνομα κλητικῆς πτώσεως μὲ πρότασι ποὺ ἐκφράζει εὐχή,
 παράκλησι, προτροπὴ ἢ ἀποτροπὴ, ἢ μὲ πρότασι ἐρωτηματικὴ :
 Ἔ! Θεέ μου, καὶ νᾶπεφτες μέσα (στὴ στέρνα), Ξενοῦλα ! εἶπεν ἡ
 Φραγκογιαννοῦ Ππδ. Φόν. 122· βλ. καὶ Πάσσ. 434,4 καὶ Δίστ. 420.
 Θεέ μου, καὶ κάνε με πουλί. Λπ. 191· βλ. καὶ Ε. 150,1. Μάννα μου κι'
 ἄς τὴ δώσωμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα Ε. 92,9. Παιδιά, καὶ μὴ δειλιάσετε.
 Ε. 72 Α, 12. Κόρη, καὶ ποιὸς σοῦ τῶδωκε τοῦ γνιοῦ μου τὸ γαῖτάνι ;
 Ε. 103,9· βλ. καὶ Πάσσ. 508,5. 377α,6. Δίστ. 1147.

3) ἐπιφωνήματα (ἄχ! ὦχ! αἴντε, αἶ, ἔ, ἀλλοίμονο, ἀνά-
 θεμα) ἢ λέξεις ἢ φράσεις ἐπιφωνηματικῶς ἐκφερόμενες (νά, ἔλα,
 γειά σου, κ.τ.δ.) μὲ πρότασι πάλι ποὺ ἐκφράζει εὐχή, προτροπὴ
 κ.τ.δ. ἢ μὲ πρότασι ἐρωτηματικὴ : Ἀχ! καὶ νὰ γύριζαν τὰ χρόνια
 πίσω ! Πολέμ. Ἀνθολ. 356. Ἀχ! καὶ νὰ σὲ εἶχα ἐδῶ ! Σκίπ. 172·
 βλ. καὶ Πα. 159. Ε. 236, 28. Τρ. 42. Ὠχ! καὶ μ' ἔφαγες ! Λ. Ε.
 457. Ἐλεγα, αἶ καὶ θὰ πέση τὸ περιστέρι, αἶ καὶ θὰ πέση ! Ἑρσ.
 213. Ἐ! καὶ νὰ τὸν ἐπιανα ἐδῶ Ξεν. 230· βλ. καὶ Βεν. 96. Αἴντε
 καὶ βάνε τᾶρματα (= αἴντε βάνε) Ε. 46,10. Αἴντε καὶ νάνταμώ-
 ναμε σ' ἓνα στενὸ τὰ δυὸ μας ! Μὰ νά ἦταν τὸ στενὸ πλατύ, νᾶβαζε
 τὸν καημὸ μας λ.τ. Ἀνάθεμα κι' ἂν δὲν πονῶ (= ἀνάθεμα ἂν) Πάσσ.
 Δίστ. 46. Καὶ νὰ καὶ βλέπει μπροστά της ἓνα σπίτι καὶ μπαίνει Π.Μ.
 56· βλ. καὶ Ε. 72 Α, 19. 89,21 (πρὸς τὸ ὅποῖον πρβλ. Ε. 71,11. Ἡ
 δόλια μου ἡ γυναῖκα νὰ τὴν ποὺ ἔρχεται). Ἐλα κι' ἄς τὸ παινε-
 σουμε τοῦτο τὸ παλληκάρι (= ἔλα ἄς κλπ.) Ε. 162,1.

Πολλὲς φορές γίνεται συνδυασμὸς τῆς τέτοιας συνδέσεως καὶ τῆς
 προηγούμενης (μὲ πτώσι κλητικῆ) : Ἀχ! μωρὴ τσούπα, καὶ σ'
 ἐπιάσαμε ! Ππδ. Φόν. 34. Ἐ! κυρὰ ἄλεπού, ἔλα καὶ σοῦ ἔφερα τὴν
 κλώσσα μὲ τὰ πουλάκια. Π. Μ. 21. Γειά σου χαρά σου ποθητή, καὶ

ποῦ'ναι ὁ Κωνσταντῆς μας ; Ε. 91,22. Ἀλλοίμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα ; Ε. 92,37.

4) ἐπιρρήματα (συνηθέστατα τὸ ἐπίρρημα **ὄλο** καὶ **ἴσως**) ἢ ἐμπρόθετα μὲ πρότασι κρίσεως ἢ ἐπιθυμίας : Ὁ ἀέρας **ὄλο** καὶ **δυνάμωνα** Χάρ. 13. Γράφοντάς το **ὄλο** καὶ **σένα** συλλογιέμαι (= ὄλο ἐσένα, συνεχῶς ἐσένα) Μυρ. 13· βλ. καὶ Λπ. 112 καὶ 147. **Εὐτυχῶς** καὶ **βρέθηκα** ἐγὼ ἐκεῖ. Πραγματικῶς **ἔτσι** **κι'** ἐγίνηκε (= ἔτσι ἐγίνηκε) Μ. 140. **Ἰσως** καὶ **μοῦ** **χαρίζουν** τὴ ζωή (= ἴσως **μοῦ** **χαρίζουν**) Λ. Ε. 153· βλ. καὶ Φωρ. 2,188. **Ἰσως** καὶ **νὰ** **μὴν** **ἔμαθα** ποτὲ τὸ ὄνομα Τρ. Δ. 19· βλ. καὶ Τρ. 172. **Ἐπάνω** **τους**, **Ἑλληνες**, **μὴ** **φοβᾶσθε** ! Μπ. 49. **Μὲ** **τοὺς** **ὀρίσμούς** **σου**, **ἄντρα** **μου**, **καὶ** **νάτι** **νὰ** **σὲ** **ρωτήσω** Πα. 68. **Ὡς** **καὶ** **χτὲς** **ἦταν** **ἐδῶ** (= ἔως **χτὲς**).

5) οἱ ἐπιρρηματικὲς λέξεις **τί**, **μήπως**, **μήνα** (= μήπως) καὶ ἡ ὑποθετικὴ λέξις **ἀνίσως** μὲ τὴν πρότασι ποὺ οἱ λέξεις αὐτὲς εἰσάγουν : **Τί** **κι'** **ἂν** **ἦταν** **ὁμορφη** (= τί **ἂν** **ἦταν**, τί ὠφελοῦσε ποὺ **ἦταν**) Πα. 59. **Μήπως** **κι'** **εἶχα** **γελασθῇ** ἀπὸ τὸ πάθος μου Καβάφ. Ἀνθόλ. 113. **Μήπως** καὶ **πάρη** ἢ **ἄνοιξη** Λ. Ε, 57· (πρβλ. 76 : **Μήπως** **ἀκούση** ὁ Κώστας μου). **Μήνα** καὶ **γάμος** **γίνεται** ; (= **μήπως** **γίνεται**) Πάσσ. 12,18. βλ. καὶ Ε. 238,2. **Ἀνίσως** καὶ **εἶναι** **γιὰ** **χαρά**, **νὰ** **στολιστῶ** καὶ **νάρθω** (= **ἀνίσως** **εἶναι**, **ἂν** **εἶναι**) Ε, 92,38.

Σημ. Σπάνια τίθεται πλεοναστικῶς τὸ **καὶ** κατόπιν **κι'** ἀπὸ ἄλλους συνδέσμων, ποὺ συνδέουν καθ' ὑπόταξιν : **Κι'** **ἐπειδὴ** **κι'** **ἐγεννήθηκε** ἀπὸ τὰ δάκρυα, τὸν **ἐβγαλαν** **Δακρυλία** (= **κι'** **ἐπειδὴ** **γεννήθηκε**) Μ. 399. **Καὶ** **καλά**, **ἐπειδὴ** **καὶ** **ἦτον** **βουβὸ** τὸ παιδί, **θὰ** τὸ **πετοῦσαν** **σάν** **φοβίμι** ; Ἐρσ. 36. **Εἶπε** **νὰ** **σφραγίσουνε** **καλὰ** τὰ **χρυσάφια** **τον**, **γιὰ** **νὰ** **μὴ** **καὶ** **χάσουνε** **τίποτα** τὰ **παιδιά** **τον** (= **γιὰ** **νὰ** **μὴ** **χάσουνε**) Μβ. 483.

6) τὸ παρομοιαστικὸ μόριο **σάν** (ὥσάν) μὲ τὴν αἰτιατικὴν ἄντωνυμίας, (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς), κατόπι του : **Τὰ** **χρόνια** **σάν** **κι'** **ἐμένα**, **τὰ** **παιδικά**, **λεύτερα** **τρέχαμε** **μὲ** **γέλια** (= **σάν** **ἐμένα**) Α.Ζ. 38· βλ. καὶ Πα. 11. Τρ. 154. Μβ. 442. **Μὰ** **ζοῦσεν** **ἀπολύτως** **σάν** **κι'** **ἐμᾶς** Καβάφ. Ἀνθολ. 112. **Ἦτανε** **ψηλὴ** **ὥσάν** **καὶ** **σέ**, **ἀφέντη** **μου** Μβ. 528· βλ. καὶ Ε. 82,9. **Ἦτανε** **κι'** **αὐτὸς** **ποιητὴς** **σάν** **καὶ** **σᾶς** (= **σάν** **ἐσᾶς**) Τρ. 167· βλ. καὶ 111. **Νὰ** **μοῦ** **κάμης** **μιὰ** **βέρα** **σάν** **καὶ** **τούτη** Μβ. 446. **Ἐνας** **νέος** **θεριὸ** **σάν** **κι'** **αὐτὸν** (Κονδ.) Κμπ.

193· βλ. καὶ Ἡθ. 47 καὶ Ε. 227,2. Καὶ ποιά καρδιά φλογίζεται σὰν καὶ τὴν ἐδική μου ; Πάσσ. 467α, 7.

Σημ. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια κάποτε βρίσκεται τὸ καὶ πλεοναστικῶς καὶ ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου : Καὶ τί τὸ θέλει ἡ μάνα σου τὴ νύχτα τὸ λυχνάρι ; (= τί τὸ θέλει κλπ.) λ.τ. Καὶ τοῦ γέρον τὰ κανάκια σὰ νερόβραστα σπανάκια Πάσσ. 567,1· βλ. καὶ 565 β, 5. (καὶ σῶπα, μὴν πικραίνεσαι κλπ.). Αὐτὸ ἴσως καὶ γιὰ λόγους μετρικούς.

§ 223. Θέσις τοῦ καί. Τὸ καὶ κανονικὰ τίθεται μιὰ φορὰ μπροστὰ ἀπ' τὴ φράσι (ἢ τὴ λέξι), ποὺ συνδέει μὲ ἄλλη προηγούμενη φράσι (ἢ λέξι), ἥτοι μιὰ φορὰ ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη : Οἱ κλέφτες ἐπορσκύνησαν καὶ γίνηκαν ραγιάδες Ε. 61 Β, 1. Φιλοῦν τὶς πέτρες καὶ τὴ γῆ Ε. 9,19.

Ἄν τὰ συνδεόμενα μέλη εἶναι περισσότερ' ἀπὸ δύο, τότε τίθεται μόνον ἔμπρὸς ἀπ' τὸ τελευταῖο ἀπ' αὐτά : Σηκωθήκαμε πρῶι πρῶι, τοιμαστήκαμε, μανταλώσαμε τὰ παρόθυρα, κλειδώσαμε τὶς πόρτες καὶ τραβήξαμε κατὰ τὸν κάμπο Ἐφταλ. 46. Ἡ λογοτεχνία εἶναι ποὺ καλλιεργεῖ, διαμορφώνει, πλουτίζει καὶ τελειοποιεῖ τὸ ἐξαιρετικὸ αὐτὸ δημοῦργημα τοῦ ἀνθρώπου Τριαντ. 3. Σηκώθηκε, τινάχτηκε καὶ παρᾶδωσε τὸ φυλαχτὸ Βλαχ. 24. Βάση της θὰ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δικαιοσύνη Δελμ. 41. Τὴ βίβλο ξετυλίγει τοῦ πελάου, τῆς γῆς καὶ τοῦ ὀρανοῦ Σικελ. 75. Τοῦ ἔδωσε κρέας, ρίξι καὶ κρασί Μβ. 441· βλ. καὶ Κμπ. 180. Μπορεῖ μικρὴ, ὠραία, ἀπλή, ἀγνή καὶ τρυφερὴ ὅπως ἦταν, νὰ εἶχε βοεθῇ σὲ στιγμὴ ἀδυναμίας Τρ. 177.

Ὅταν ὁμως ὁ λόγος ὡς πρὸς τὰ συνδεόμενα μὲ τὸ καὶ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι, τότε τὸ καὶ τίθεται μπρὸς σὲ καθέν' ἀπὸ αὐτά : Καὶ ἔφαγε καὶ κοιμήθηκε πολλὰς φορὰς στὸ σπίτι μας. Καὶ τὸ ἔργο καὶ τὸ δημιουργὸ Ζ. Π. 107. Ἀνθρώπους ποὺ βασάνισε κι' ἡ θάλασσα κι' ἡ φτώχεια (Πορφ.) Κμπ. 245. Καὶ ἐφανέρωνε τὴν πονηρίαν καὶ μιλιῶντας καὶ σιωπῶντας Ζάκ. 45.

Σημ. Ὁ καὶ ποὺ τίθεται μπρὸς ἀπὸ σύναρθρα ἀριθμητικά, μὲ τὰ ὁποῖα δηλοῦνται ἓνα ἐνωμένο σύνολο προσώπων ἢ πραγμάτων (§ 125, 2, α'), ὅταν τὰ σύναρθρα αὐτὰ ἀριθμητικὰ χρησιμοποιοῦνται σὲ ἔμπροσθα, μετατίθεται μπρὸς ἀπὸ τὴν πρόθεσι : Μὰς πῆρε καὶ τοὺς δυὸ μαζί του — ἀλλὰ ἐπῆρε κι' ἀπὸ τοὺς δυὸ χρήματα. Ἡ φύση ἦταν ὁμοία καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας Πολίτ. Β, 10. Ἐχὼ ἐπιφυλάξεις καὶ γιὰ τὶς δυὸ Χάρ. Κ. 69. Ἐδωκε καὶ σ' τοὺς δυὸ χρήματα. Ἐγὼ γιὰ

τὸν ἑαυτό μου, ἐκεῖνος καὶ γιὰ τοὺς δύο μας. Τρ. 240· βλ. καὶ "Πιγγ. 438. (Δὲ λέγεται : 'Απὸ καὶ τοὺς *δυσ-γιὰ καὶ* τοὺς *δυσ κλπ.*).

Σὲ λαϊκὰ τραγούδια καὶ σὲ ποιήματα ἐν γένει πολλὰς φορές (γιὰ μετρικοὺς λόγους) βρίσκεται τὸ **καὶ** ὅχι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως ποὺ συνδέει μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι, ἀλλὰ μετὰ τὴν πρώτη λέξι τῆς προτάσεως αὐτῆς· ἢ συμβαίνει νὰ παρεντίθεται ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ **καὶ** καὶ τῇ λέξει, στὴν ὁποίαν αὐτὸ ἀνήκει, ἄλλη ἢ ἄλλες λέξεις τῆς προτάσεως : *Κι' αὐτεῖνος ἀποκρίθηκε, μαντάτα καὶ τοῦ στέλνει* (= καὶ *μαντάτα τοῦ στέλνει*) Φωρ. 1, 134· βλ. καὶ Πάσσ. 348, 18. *Τὸν ἀγαπᾷ, τὴν ἀγαπᾷ, κανεῖς καὶ δὲν τοὺς ξέρει* (= καὶ *κανεῖς δὲν κλπ.*) Λ. Ε, 132· βλ. καὶ Ε. 72 Β, 4. Πάσσ. 428, 14. 457, 18. "Οση Τουρκιὰ κι' ἂν ἦτανε, ὅσοι καὶ Γενιτσαροὶ, τὸν τόπον ὅλον ἔζωσαν (= καὶ ὅσοι Γ.) Φωρ. 2, 50. Δὲς τοὺς μαζοῦτὴ περισσὴ καὶ βόλια μὲ τίς χοῦφτες, γρήγορα καὶ νὰ πιάσουμε κάτω στὴν Ἀλαμάνα (= καὶ *γρήγορα νὰ κλπ.*) Ε. 11,11 βλ. καὶ 74, 123. Πάσσ. 149, 28. 524, 12. *Νὰ τὴν πουλήσω δὲν μπορῶ, νὰ τὴ σκοτώσω κι' ὅχι* (= καὶ *νὰ τὴ σκοτώσω ὅχι*) Ε. 237, 4· (πρβλ. 86, Β, 5. *Νὰ τοῦ τὴν πάρουν δὲν μποροῦν, νὰ τοῦ τὴν κλέβουν ὅχι*). *Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνω καὶ βρίσκω ἓνα γέροντα* (= καὶ *στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνω, βρίσκω κλπ.*) Πάσσ. 84,12. *Πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν, πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες βαρῶντα τὴ φλογέρα* (= καὶ *κοντὰ πᾶν καὶ οἱ τσοπάνηδες*) Πάσσ. 235, 4· πρβλ. καὶ "Απόψε καὶ νὰ μ' ἔβλεπε κείνη ποὺ ἀναζητῶ (= καὶ *νὰ μ' ἔβλεπε ἀπόψε*) Φιλύρ. Ἀνθολ. 475. *Τοῦ ὑπόσχεται πὼς ὅλοι κι' ἂν τὸν ἀρνηθοῦν, αὐτὸς θὰ μείνῃ πάντα πιστὸς* (= *πὼς κι' ἂν ὅλοι τὸν ἀρνηθοῦν κλπ.*) Λπ. 215.

Τέλος σὲ ὁρισμένες φράσεις τῆς κοινῆς ὁμιλουμένης τίθεται τὸ **καὶ** ἐντελῶς στὸ τέλος τῆς προτάσεως. "Ετσι πρῶτα στὴν ἐρωτηματικὴ φράσι **ἔ καὶ** ; ποὺ συνήθως λέγεται ὡς ἀπάντησις σὲ κάποια παρατήρησι, γιὰ νὰ δειχτῇ πὼς τὸ περιεχόμενο τῆς παρατηρήσεως αὐτῆς τὸ βρίσκει κανεῖς ἀδιάφορο καὶ ἀσήμαντο : *Σ' ἀκούει ὁ κύριος· μὴ φωνάζης. "Ε καὶ* ; (= καὶ *τί μ' αὐτό ; καὶ τί μὲ νοιάζει ;*). *Μά... θὰ μοῦ γυρεῦατε πιστοποιητικό. "Ε καὶ* ; (= καὶ *τί σημαίνει, καὶ τί πειράζει, ἂν σοῦ γυρεῦαμε κλπ.*) Ξεν. 206. *Ξέρετε τί συλλογίζουμαι, κύριε ; καὶ στὸ ἄλλο σπίτι παιδιὰ δὲν εἶχαν. "Ε καὶ* ; (= καὶ *τί σημασίαν ἔχει τὸ ὅτι δὲν εἶχαν παιδιὰ*) Ξεν. 215.

Δεύτερο, σὲ φράσεις, στὶς ὁποῖες ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάποιο ποσόν, γιὰ νὰ δηλωθῇ τὸ περίπου πρὸς τὸ περισσότερο : *Εἶναι ἑκατὸ δράμια καὶ. Πόσων χρόνων εἶναι ; Πενήντα καὶ* (= καὶ *κάτι παραπάνω, καὶ περισσότερο*).

Κάποτε τέλος τὸ **καὶ** προστίθεται στὸ τέλος μιᾶς φράσεως, ὅπου ἀφήνεται νὰ ὑπονοηθοῦν πολλὰ, τὰ ὁποῖα τὰ ἀποσιωπᾷ κανεῖς ὡς δυσάρεστα : *Καὶ σὲ βρῖσκανε μέσα στὶς σοῦδες... καὶ, καὶ, καὶ...* Θεοτόκ. 18.

β. Ἀποφατική συμπλοκή.

(καὶ δέν, καὶ μὴ, οὔτε, μήτε, κλπ.)

§ 224. Σὲ μιὰ ἀποφατική συμπλοκή δυὸ προτάσεων (ἡ ἐννοιῶν) εἶναι δυνατόν νὰ ἐκφέρεται ἀποφατικῶς μόνο τὸ ἓν ἀπὸ τὰ δυὸ συμπλεκόμενα μέλη, δυνατόν ὅμως νὰ ἐκφέρωνται ἀποφατικῶς καὶ τὰ δυό, ἥτοι εἶναι δυνατόν νὰ συνδέεται :

1) μιὰ πρότασις (ἡ ἐννοία) ἀποφατική μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἡ ἐννοία) καταφατική.

2) μιὰ πρότασις (ἡ ἐννοία) καταφατική μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἡ ἐννοία) ἀποφατική.

3) μιὰ πρότασις (ἡ ἐννοία) ἀποφατική μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἡ ἐννοία) ἐπίσης ἀποφατική.

§ 225. α') Ἡ σύνδεσις μ' αὖς προτάσεως ἀποφατικῆς μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι καταφατική γίνεται κανονικὰ μὲ τὸ **καὶ δέν**, ἂν ἡ ἀποφατική πρότασις εἶναι πρότασις κρίσεως, καὶ μὲ τὸ **καὶ μὴ** ἢ **καὶ νὰ μὴ** ἢ **καὶ ὅχι νά**, ἂν αὕτη εἶναι πρότασις ἐπιθυμίας. (Ὁ **καὶ** ἔχει κάθε φορά μιὰ ἀπ' τὶς συνήθεις σημασίες του, § 219) : Ἡ ἀγάπη πάει μπρὸς **καὶ δὲ** γυρίζει πίσω Τρ. 254· βλ. καὶ Τρ. Δ. 69. Ε. 172, 13. Χίλια (τσ' εἶπε, χίλια τσῆ 'ταξε =) τῆς εἶπε, χίλια τῆς ἔταξε **καὶ δέν** ἐκατέβηκε Μβ. 425. Εἶχε καταρασθῇ τὴν κόρη της « νὰ μὴν τὴν εὖρη ὁ χρόνος », **καὶ** δέν τὴν ἡῦρεν ὁ χρόνος (= καὶ πράγματι δέν τὴν κλπ.) Ππδ. Β, 66· (βλ. καὶ § 219, 1 β, Σημ.) Δοκίμαζα νὰ φωνάξω **καὶ δέν** εἶχα φωνή (= ἀλλὰ δέν εἶχα) Μυρ. 361. Ἄχ! τί ἔπαθε ὁ Χριστιανὸς **καὶ δέν** φαίνεται ; (= καὶ γιαντὸ δέν) Λιλ. 22. Γίνηκε πενήντα χρονῶν **καὶ** παιδιὰ δέν ἔκανε (= καὶ ὅμως δέν) Π.Μ. 80· βλ. καὶ Πάσσ. 448, 14. Πα. 87. Πίνω **καὶ δὲ** μεθῶ Πολέμ. Ἀνθολ. 357. Ἄσε με **καὶ μὴ** μὲ σκοτίζης Πα. 127· βλ. καὶ Πασσ. 84, 28 Ε. 33, 12. Περᾶστε ἀπὸ τὸν τόπο μου **καὶ** ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μου **καὶ νὰ μὴν** μιῆτε στὸ χωριὸ Ε. 42, 3. Ἦταν ἀδύνατο νὰ ἰδῇ κανεὶς τὴ Χάρμαινα **καὶ νὰ μὴν** τρομάξη Πα. 27. Νὰ μὲ σέβεσθε **καὶ νὰ μὲ** ἀγαπᾶτε **καὶ ὅχι νὰ μὲ** τρέμετε Κονδ. 25.

Ἡ δευτέρα πρότασις, πού εἰσάγεται μὲ τὸ **καὶ νὰ μὴ** (καὶ ὑποτακτική) μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἐπιφωνηματική : Ἐχω τόση περιουσία **καὶ νὰ μὴν** μπορῶ νὰ κάμω λεφτά! Μ. 431. (Βλ. § 199, 5).

Σημ. α'. "Όταν ο λόγος ἐκφέρεται με γοργότητα καὶ ἔμφασι, ἀντὶς γιὰ τὸ καὶ δὲν, τίθεται μόνον τὸ δὲν, κι' ἀντὶς γιὰ τὸ καὶ μὴ ἢ καὶ νὰ μὴ, τίθεται τὸ ὄχι νὰ, ἥτοι ὁ λόγος ἐκφέρεται χωρὶς τὸ καὶ κατὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα (§ 215, 1): *Εἴστε ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, δὲν εἴστε τοῦ ἐμπορίου* Τρ. 214. *Γύρω μου ἀρχίζε ἡ ζωὴ δὲν τελείωνε* Χάρ. Κ. 10' βλ. καὶ Ε. 55, 7 182,3. *Ὁ Δῆμος πηγαίνει νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα* πρέπει νὰ καμαρώνωμεν, ὄχι νὰ μοιρολογοῦμεν (= καὶ ὄχι νὰ, καὶ νὰ μὴ) Μπ. 25' βλ. καὶ Τρ. 33. *Ἰδανικὰ δα-νεισμένα ἀπὸ ἄλλους καταντοῦν νὰ δουλώνουν, ὄχι νὰ φτεράνουν τὴ σκέψη* Κακρ. 16.

Κάποτε ἔτσι ἀντὶς γιὰ τὸ καὶ δὲν χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ οὔτε ἢ (σπανιότερα) τὸ μήτε: *Τὸ ἐμπόριο τὸ παραμέλησε τέλεια, οὔτε φαίνονταν πιά στὸ κατάστημα* Τρ. 212. *Μακρὰ σου ἔφνγα ἀμέσως, μήτε με ξανάειδες* (= καὶ δὲν με ξανάειδες) Α. Ζ. 37.

Τέλος, ὅταν ἡ δεύτερη πρότασις, ἡ ἀποφατική, ἐκφέρεται ἐπιδοτικῶς με ἔμφασι, ἡ σύνδεσις τῆς με τὴν προηγούμενη καταφατική πρότασι γίνεται με τὸ καὶ οὔτε: *Ἐχασες ὅλην τὴν διάθεσίν σου, καὶ οὔτε ὄρεξιν ἔχεις ἐσύ, ἢ πάντοτε πειρασμένη* (= καὶ ὄρεξι ἀκόμη δὲν ἔχεις) Ἀμ. 50. *Ἐμενα περισσότερον ἀπὸ ἓνα μῆνα μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν καὶ οὔτε ἐσπλογιζόμην περὶ ἐπανόδου* (= καὶ ὅμως διόλου δὲν κλπ.) Ἀμ. 87.

Σημ. β'. Δύο προτάσεις συνδεόμενες ἔτσι ἀπλῶς με τὸ δὲν (ἢ σπάνια με τὸ καὶ δὲν) μποροῦν νὰ ἔχουν τὸ ἴδιο ρῆμα στὸ ἴδιο πρόσωπο καὶ ἀριθμό. Ἔτσι δηλοῦται κανονικὰ ἡ ἔννοια τοῦ μόλις, συνήθως με χροιά πιθανότητος: *Ἐνα μίλι εἶναι δὲν εἶναι* (= μόλις θὰ εἶναι ἓνα μίλι) Ἐρσ. 220. *Σὰν ἥλιος, ποὺ εἶναι καὶ δὲν εἶναι νὰ φανῇ* κλπ. Σικελ. 47. *Ἡ κακομοίρα ζῇ καὶ δὲ ζῇ* (= μόλις ζῇ) Θεοτόκ. 11. *Ἡμουνά τότε μικρή ἤμουνά δὲν ἤμουνά δώδεκα χρονῶν* (= μόλις θὰ ἤμουνά) Τρ. 75' βλ. καὶ Τρ. Δ. 46. Ἐρσ. 220. *Μιά ὁκὰ χάνοι ἦταν δὲν ἦταν* Βεν. 83. *Ἐγὼ ξημερώνουμαι δὲν ξημερώνουμαι* (= εἶναι ζήτημα ἂν θὰ ξημερωθῶ) Ἐφ'αλ. 211. *Τὸ κῆμα τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ μάρμαρο* (= μόλις τὸ ἐκάλυπτε) Ππδ. Β, 98' περβλ. καὶ Πκ. 90: *Ἡ θαρρεῖς πὼς εἶναι θεόρατα τὰ τυφλοπόντικα; μιά μπουκιά καὶ οὔτε* (= εἶναι καὶ δὲν εἶναι μιά μπουκιά, μόλις εἶναι μιά μπουκιά).

Κάποτε ὑπάρχει τὸ διαζευτικὸ ἢ ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς δυὸ τέτοιες προτάσεις: *Ἦταν ἢ δὲν ἦταν ὀχτὼ ἢ ὦρα, ὅταν ἔφθασα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του* (= μόλις θὰ ἦταν ὀχτὼ) Τρ. 113.

Ἄν οἱ δυὸ προτάσεις ποὺ συνδέονται ἔτσι με τὸ καὶ δὲν εἶναι ἀναφορικές, τότε συνήθως ἡ δεύτερη ἀπ' αὐτὲς χρησιμεύει, γιὰ νὰ ἐνισχύῃ ἀπλῶς τὸ νόημα τῆς πρώτης: *Τοῦ δίνει ὅσα ἤθελε κι' ὅσα δὲν ἤθελε* (ὅλα ὅσα ἤθελε, ἄφθονα δῶρα) Μ. 391. *Ὅ,τι ἔχουμε καὶ ὅ,τι δὲν ἔχουμε, πατριώτη, θὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴν πατρίδα* (= ἐν γένει ὅ,τι ἔχουμε θὰ τὸ δώσουμε) Ζ. Π. 178.

Τέλος πολὺ συχνὰ γίνεται τέτοια σύνδεσις δυὸ προτάσεων ἀπλῶς με τὸ δὲν, γιὰ νὰ δηλωθῇ διάζευξις μεταξύ τους καὶ συγχρόνως ὑποθετικὴ σχέσις τους πρὸς μιὰ τρίτη πρότασι, με τὴν ὁποίαν αὐτὲς σχετίζονται συντακτικῶς: *Θὰ πέση; θέλεις δὲ θέλεις, σὲ χέρια νυφάδωνε* (= εἴτε θέλεις, εἴτε δὲ θέλεις) Θεοτόκ. 39'

βλ. καὶ 41. Ἀργότερα, θέλουν δὲ θέλουν, τὰ θυμοῦνται Ἰλιγγ. 184. Ὁ ἄνθρωπος, ἤθελε δὲν ἤθελε, τὸ μαρτύρησε (= εἶτε ἤθελε εἶτε δὲν ἤθελε) Π. Μ. 74· βλ. καὶ Πα. 7. Εἶχα δὲν εἶχα κέφι, ἔπρεπε κάθε ἀπόγευμα νὰ παίξω πιάνο (= εἶτε εἶχα εἶτε δὲν εἶχα) Λιλ. 275. Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κὺρ Βοριά, φυσήσης δὲ φυσήσης (= κί' ἂν δὲ φυσήσης) Ε. 88,8. (Ἰδέξ § 196,2).

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ φράσις εἶχε δὲν εἶχε, ποὺ πολλές φορές χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἐπὶ τέλους : Εἶχε δὲν εἶχε ἡ τρομερὴ Ζακυνθιά, μοῦ ξύπησε τὴν ἔνοχη περιέργεια Τρ. 120.

Σημ. γ'. Ἡ σύνδεσις μιᾶς ἀπλῆς ἐννοίας μὲ ἄλλη προηγούμενη καταφατικὴ ἔννοια ἀποφατικῶς γίνεται κανονικὰ μὲ τὸ καὶ ὄχι ἢ ἀπλῶς μὲ τὸ ὄχι : Ἦταν Χριστιανόπουλο ὀρθόδοξο κι' ὄχι τουρκόπουλο. Ἔρσ. 152. Κλέφτες τώρα κι' ὄχι Ἀρματωλοὶ Βλαχ. 6. Ποῦ τὸν εἶδατε πὼς ἔκοψε πάγο ἀπ' τὸ δικό σας καὶ ὄχι τὸ δικό του μαγαζί ; Πα. 80. Θὰ τηρᾶνε τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος μας κι' ὄχι τὰ ξένα Μακρυγ. 398. Ἀναφέρομαι στὸν κανόνα καὶ ὄχι στὴν ἐξαίρεσι Πανυχ. 10. Ὑπάρχει διάθεσις μυκτηριστικὴ, κακεντρέχεια, ὄχι εἰρωνεία Κυπ. 302. Τοῦ θανάτου ἔχει τὴ γλωμάδα, ὄχι τὸ κρῦο Α. Ζ. 36 βλ. καὶ Τρ. 90. Ἀφήνω τὸν καθένα σας νὰ βρῇ τὴν ἀπάντησι, ἴσως ὄχι καὶ τόσο ἀπλῇ Τριαντ. 5.

Ἔτσι ἀπλῶς μὲ τὸ ὄχι συνδέονται κάποτε καὶ δυὸ δευτερεύουσες προτάσεις (κρίσεως) : Ἐλεγε κι' ἦρθε ἀπὸ τὰ Παρίσια, ὄχι πὼς ἦτανε Ψαροπούλα (= καὶ ὄχι πὼς ἦτανε) Τρ. Δ. 48. (Ἰδέξ καὶ § 220,1).

Σημ. δ'. Καὶ ὅταν ὕστερ' ἀπὸ μιὰ πρότασι, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ ἐρωτηματικὸ ἢ ἐνδοιαστικὸ μόριο μὴ ἢ μήπως ἢ νὰ μὴ ἢ τὸ γιὰ νὰ μὴ, παρεκτείνεται ὁ λόγος ἀποφατικῶς, ἡ παρέκτασις εἰσάγεται μὲ τὸ καὶ δέν : Μὴ (ἢ μήπως) σοῦ φώναξε καὶ δὲν ἄκουσες ; (Νὰ) μὴν κοιμήθηκες καὶ δὲν κατάλαβες ποιὸς μῆθε μέσα ; Ἐχε τὸ νοῦ σου, νὰ μὴν κοιμηθῇς καὶ δὲν ἀκούσης τὸ κονδούνη. Θὰ τηλεφωνήσω πρῶτα, ἂν θὰ βρῆσκειται ὁ Πέτρος ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴν πάη ὁ Κώστας καὶ δὲν τὸν βρῇ.

§ 226. β') Ἡ σύνδεσις μιᾶς προτάσεως καταφατικῆς μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι ἀποφατικὴ γίνεται μὲ τὸ καί. Ἡ πρώτη πρότασις, ἡ ἀποφατικὴ, ἐκφέρεται μὲ τὸ δέν, ἂν εἶναι πρότασις κρίσεως, καὶ μὲ τὸ μὴ ἢ νὰ μὴ ἂν εἶναι πρότασις ἐπιθυμίας (δέν - καί, μὴ - καὶ ἢ νὰ μὴ - καί). Ὁ καὶ στίς συνδέσεις αὗτὲς εἶναι συνηθὼς ἡ ἀντιθετικὸς (= ἀλλά, μὰ, καὶ ὅμως) ἢ εἰσάγει ἓνα φυσικὸ ἐπακολουθήμα ἐκείνου, ποὺ σημαίνει ἡ προηγούμενη πρότασις (§ 219,2,β) : Οἱ ὄχτῳ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι' ὁ Κωνσταντῖνος θέλει (= ἀλλὰ ὁ Κ. θέλει) Ε. 92,8· βλ. καὶ 74,107. Ἀκόμα δὲν ἀπέθανε κι' ἀνάψαν τὰ κεριὰ μου (= καὶ ὅμως ἀνάψαν) Θ. Χρ. 57. Στῆς Βουργαριῆς τὸν κάμπο... ἐξήρτα δὲ διαβαίνουν κι' ἐγὼ διαβαίνω μόνος μου (= καὶ ὅ-

μως ἐγὼ) Λ. Ε, 84· βλ. καὶ Ε. 25,4. **Μὴ** σὲ *πλανέσῃ ἢ ξενητεῖα καὶ μᾶς ἀλησμονήσης* (= καὶ ἔτσι) Ε. 161, 14. *Τραγούδια νὰ μὴν πῆτε καὶ* *σᾶς ἀκούσῃ ἢ μάννα μου* Ε. 42,6.

Εἰδικῶς ὅταν ἡσχέσις τῶν προτάσεων αὐτῶν εἶναι ἀντιθετική, ἂν ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητά καὶ ἔμφασι, τότε συνηθέστερα ἢ καταφατικὴ πρότασις παρατίθεται ἀσυνδέτως κοντὰ στὴν ἀποφατικὴ (πρβλ. § 225, Σημ. α') : *Ὁ ἐρμηνευτὴς δὲ βλέπει· θεᾶται. Δὲ λογίζεται στοχάζεται* Κακρ. 34. *Δὲν πεινῶ διψῶ* (= ἀλλὰ διψῶ). *Δὲν πρέπει νὰ συλλογίζεσαι τόσο πολὺ· πρέπει νὰ αἰσθάνεσαι* Κμπ. 142. *Δὲν εἶναι μιά . . . πολλὰς εἰν' οἱ Κολχίδες* Σκίπ. 31. *Καὶ ὁ Βακχυλίδης δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκοὺς· εἶναι ἀπὸ τοὺς πρὸ περιτέχνους* Παναγ. 99. *Ἐμὲ δὲ μὲ βυζάξανε στὸν Ἑλικῶνα οἱ Μοῦσες· ἐμὲ μὲ πικρανάθρεψαν οἱ φτώχειες κ' οἱ καημοὶ* (Παλαμ.) Κμπ. 225· βλ. καὶ 261. *Δὲν εἶναι μωρό, σοῦ λέω· εἰν' ἓνας παῖδαρος ἐκεῖ ὡς δέκα χρόνων* Ἐρσ. 33· βλ. καὶ Ε. 9 Β,5. *Μὴν τὸν κρατῆς· ἄφυσέ τον νὰ φύγῃ*

Σημ. α'. Ἄν τὰ συνδεόμενα ἔτσι εἶναι ἀπλὲς ἔννοιες, τότε μπρὸς στὸ πρῶτο μέλος τίθεται τὸ **ὄχι** (ὀντίς γιὰ τὸ **δέν**· πρβλ. § 225, Σημ. γ') : **Ὅχι** *λόγια, περιεχόμενο Χάρ. Κ. 134. Εἶναι ὕφασμα ὄχι ἀκριβὸ καὶ στερεό. Ὁ ἀγῶνας του εἶναι νὰ γλυτώσῃ ὄχι τόσο τὸ δάσκαλο, ὅσο τὸν ἑαυτὸ του* Βυ. 51.

Σημ. β'. Σύνδεσις δυὸ προτάσεων μὲ τὸ **δέν** — **καὶ** γίνεται κάποτε, γιὰ νὰ δηλωθῇ ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία ἢ συγχρονισμός (πρβλ. § 219,1, α') : *Δὲν εἴχαμε καθίσει στὸ τραπέζι καὶ νὰ σου μᾶς ἔρχεται ὁ Κώστας μ' ἓνα τηλεγράφημα* (= μόλις εἴχαμε καθίσει, ὅταν κλπ.). *Τὴ σκάλα δὲν ἀνέβαινε κ' ὁ μπέη-ἀφέντης ἦρθε* (= τὴ στιγμή ἀκριβῶς ποὺ ἀνέβαινε κλπ.) Θ. Χρ. 33.

§ 227. Ἡ σύνδεσις δυὸ προτάσεων, ποὺ εἶναι ἀποφατικές καὶ οἱ δύο, γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους, ἥτοι :

1) μὲ τὸ **δέν** — **καὶ δέν**, ὅταν καὶ οἱ δύο προτάσεις εἶναι προτάσεις κρίσεως, μὲ τὸ **μὴ** — **καὶ μὴ** ἢ **νὰ μὴ** — **καὶ νὰ μὴ**, ὅταν καὶ δυὸ προτάσεις εἶναι προτάσεις ἐπιθυμίας, μὲ τὸ **δέν** — **καὶ (νὰ) μὴ**, ὅταν ἡ πρώτη πρότασις εἶναι κρίσεως κ' ἡ δεύτερη ἐπιθυμίας, καὶ τέλος μὲ τὸ **(νὰ) μὴ** — **καὶ δέν**, ὅταν συμβαίνει τὸ ἀντίστροφο : *Δὲν πίνουν καὶ δὲν τρῶν* Σεφέρ. Ἀνθολ. 394. *Δὲ βαρυνγνομοῦν καὶ δὲ στενάζουν* Ω. Γ. 11. *Ἐνα πουλάκι μόνο δὲ χαίρεται καὶ δὲν παίζει μὲ π' ἄλλα* Πα. 32· βλ. καὶ Ε. 105,5. *Μὴν ἀκοῦς τί λέει αὐτὸς καὶ μὴ χα-*

σομερᾶς ἀπὸ τῆ δουλειά σου. Δὲν ἔχει τίποτα τὸ παιδὶ καὶ μὴν ἀνη-
συχῆς χωρὶς λόγο. Μὴ μιλῆς καὶ δὲ θὰ χάσης.

“Ὅταν ὅμως ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητα καὶ ζωηρότητα,
μπορεῖ καὶ σ’ αὐτὲς τὶς συνδέσεις νὰ παραλείπεται τὸ καί· (δὲν —
δὲν, μὴ — μὴ ἢ νὰ μὴ — νὰ μὴ, δὲν — μὴ ἢ δὲν — νὰ μὴ) : Ἐγὼ ρα-
γιάς δὲ γίνουμαι, Τοῦρκους δὲν προσκυνᾶω E. 62, 14. Νὰ μὴ χρωστᾶς
σὲ πλούσιο, φτωχὸν νὰ μὴν δανείζης λ. λ. Τοῦρκους δὲν ἐπροσκύνησαν,
Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν E. 9, 16· βλ. καὶ 8, 9. 9 A, 5. 70, 9. 74, 103.
88, 37. 168, 18.

2) μὲ τὸ δὲν — οὔτε (ἢ σπάνια δὲν — οὔτε δὲν), ὅταν καὶ
οἱ δυὸ προτάσεις εἶναι προτάσεις κρίσεως, καὶ μὲ τὸ μὴ (ἢ νὰ μὴ)
— μῆτε νά, ὅταν καὶ οἱ δυὸ προτάσεις εἶναι προτάσεις ἐπιθυμίας :
Ἐγὼ Κορητικὸς δὲν εἶμαι, οὔτε μέσα ἔχω Κοινδ. 19. Δὲν ξέρει, οὔτε
θέλει νὰ ξέροι Z. Π. 116· βλ. καὶ Βυ. 39, Πα. 44 καὶ 131, Ἐρσ. 147 καὶ
E. 183, 9. Δὲν εἶχε καμὶαν πληγὴν, οὔτε καμένη δὲν ἦτον Ἀμ. 75. Νὰ
μὴ σὲ γνοιᾶζῃ γιὰ μένα, μῆτε νὰ κοιτάζης τί κάνω. Τραβήχτηκε πιὸ
πέρα γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ, μῆτε νὰ βλέπῃ Βλαχ. 23.

Στὴν τέτοια σύνδεσι δυὸ ἀποφατικῶν προτάσεων, ποὺ ἡ δεύ-
τερη ἀπ’ αὐτὲς ἐκφέρεται ἐπιδοτικῶς, ἡ ἐπίδοσις καθίσταται πιὸ
ἐντοντὴ μὲ τὴν προσθήκῃ τοῦ καὶ στὸ οὔτε (ἢ μῆτε) τῆς δεύτερης
προτάσεως· (δὲν — καὶ οὔτε, δὲν — οὔτε καί, δὲν — καὶ οὔτε καί) :
Δὲν ἔλαβα μέρος εἰς τὴν συζήτησιν καὶ οὔτε ἄκουα Ἀμ. 106· βλ. καὶ
Τρ. 227. Ὁ γλύπτης αὐτὸς δὲ βρέθηκε κι’ οὔτε θὰ βρεθῇ ποτὲ Παναχ.
34. Δὲν ἤθελα νὰ μὲ πάρουνε ἀπ’ τὸ χωριό, κι’ οὔτε κι’ ἡ μητέρα μου
ἤθελε νὰ μ’ ἀφήσῃ νὰ φύγω (Δασκ.). Καμπ. 314.

Σημ. Ἄν οἱ δυὸ προτάσεις, ποὺ συνδέονται ἀποφατικῶς, εἶναι δευτερεύουσες
βουλητικὲς προτάσεις ἐξαρθρώμενες ἀπὸ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι, ἡ σύνδεσις τους
γίνεται μὲ τὸ νὰ — μῆτε νὰ (ἢ οὔτε νὰ ἢ οὔτε καὶ νὰ) : Δὲν μπορεῖ νὰ νὰ
διαβάσῃ, μῆτε νὰ ψάλῃ Ἐρσ. 204· (πρβλ. δὲ διαβάζει νὰ οὔτε ψάλλει). Δὲ λέω
κι’ ἐγὼ νὰργήσωμε πολὺ οὔτε νὰ βγοῦμε στὴν ἀγορῆσι τοῦ νησιοῦ Ἐρσ. 229·
(πρβλ. νὰ μὴν ἀργήσωμε πολὺ, μῆτε νὰ βγοῦμε κλπ.). Λέξεις ἐκφράσεις καὶ τό-
ποι τῆς καθημερινῆς ὁμιλίας . . . δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γράφονται . . . οὔτε καὶ νὰ
λέγονται Τριζντ. 7.

3) μὲ τὸ οὔτε — οὔτε ἢ μῆτε νὰ — μῆτε νὰ (ἢ οὔτε — μῆτε
νά, μῆτε νὰ — οὔτε), ὅταν ὑπάρχῃ ἐπίδοσις καὶ στὶς δυὸ ἀπο-

φατικές προτάσεις. (Κι' ἔδω κανονικά, τὸ οὐτε σὲ προτάσεις κρίσεως, τὸ μῆτε σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας) : Οὐτ' ἔτρωγε, οὐτε κοιμόταν Λιλ. 13. Οὐτε εἶδα οὐτε θὰ ἰδῶ τέτοια ἅγια ψυχὴ Τρ. Δ. 45· βλ. καὶ Μπ. 78. Μῆτε τὸ διάβολο νὰ ἰδῇς, μῆτε τὸ σταυρό σου νὰ κάμης λ.λ.

Σημ. α'. Μιὰ ἀποφατική συμπλοκή μπορεῖ νὰ περιλαμβάνη καὶ περισσότερα ἀπὸ δύο μέλη (τρεῖς ἢ καὶ περισσότερες προτάσεις ἢ ἔννοιες). Καὶ τότε ἡ συμπλοκή τῶν προτάσεων γίνεται κατὰ ἓνα ἀπ' τοὺς παραπάνω τρόπους : Δὲν ψάχνω, δὲν ἀμφιβάλλω, δὲ συγκοῖνω, δὲ στρώνω λογικοὺς σωρεῖτες (= οὐτε ψάχνω, οὐτε ἀμφιβάλλω κλπ.) Χάρ. Κ. 10· βλ. καὶ Θ. Χρ. 25 καὶ Ε. 32,8 καὶ 61 Β, 5. Ἡ θέσις δὲν εἶναι τόσον ὠραία, οὐτε εἰς τὴν θάλασσαν κοντά, οὐτε θεὸν ἔχει τόσον γραφικὴν Ἀμ. 23. Δὲν εἶχαν φανῇ, καὶ οὐτε φάνηκαν, οὐτε ἔμαθα ποτὲ τι ἀπέγιναν Μπ. 103· βλ. καὶ Ε. 165,38. Οὐτε πεινῶ, οὐτε διψῶ, οὐτε ῥόγα μου λείπει Πάσσ. 449,14.

Σημ. β'. Ὄταν τὰ ἀποφατικῶς συμπλεκόμενα εἶναι ἀπλές ἔννοιες, κανονικά ἡ σύνδεσις τους γίνεται μὲ τὸ οὐτε (ἢ μῆτε) : Δὲν ἔχουνε πλὴ λῦπη οὐτε ἔλεος Πα. 147. Ἡ Διοίκηση φροντίζει γιὰ τὸν πόλεμο ὄχι ἐγώ, οὐτε ἡ ἀφεντιά σου Βλαχ. 72. Οἱ φιλότεχνοι δὲν ὀδηγοῦσαν ἐκεῖ ξένους, οὐτε ἐπαρχιώτες Ζ. Π. 111. Οὐτε τάματα, οὐτε οἱ ἄγιοι ὠφελοῦν στήν ἀρρώστεια μου Απ. 22· βλ. καὶ 74. Ὁ Θεὸς οὐτε τοῦ ἐνοῦ τὸ κέφι θὰ κάμη, οὐτε τοῦ ἀλλουνοῦ τὸν δόλον Μακρυγ. 257. Ἐσὺ οὐτε παιδιὰ ἔχεις, οὐτε σκυλιὰ Π. Μ. 37· βλ. καὶ Πάσσ. 2,4. Τρ. 113, 274 καὶ 281. Ἐρσ. 41. Στὴν ἀγάπη οὐτε ἀξιοπρέπεια ὑπάρχει, οὐτε φιλοτιμία, οὐτε ἐγωϊσμός, οὐτε τίποτα Ξεν. 240· βλ. καὶ Τρ. 132 καὶ 294. Απ. 154. Ζ. Π. 102. Δὲν ὀρίζομεν οὐτε βίον, οὐτε τιμὴ, οὐτε ζωὴ Μακρυγ. 33. Οὐτε μπροστὰ οὐτε πίσω Σικελ. 23. Ἐκεῖ μέσα δὲν ἦταν οὐτε φίλος οὐτε δικός οὐτε γιαιτρός οὐτε πνευματικός Ζάκ. 56. Δὲν ἔβλεπα μῆτε τὸ κάστρο, μῆτε τὸ στρατόπεδο, μῆτε τὴ λῆψη, μῆτε τὴ θάλασσα, μῆτε τὴ γῆ ποὺ ἐπάτουνα, μῆτε τὸν οὐρανὸ Ζάκ. 51. Δὲν εἶχε ἰδεῖ μιὰ μέρα καλὴ οὐτε κι' αὐτὴ οὐτε καὶ ὁ ἄντρας της Τρ. 6. (Βλ. παραπάνω § 227,2). Μὴν ἀνοίγης μῆτε τὴν πόρτα, μῆτε τὸ παράθυρο· πρβλ. καὶ Ε. 89, 11 : Μὴ στοιχειώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη (= μῆτε ξένο, μῆτε διαβάτη).

Πολὺ σπάνια σὲ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι ἡ σύνδεσις δύο ὁμοταγῶν ὀρων τῆς γίνεται μὲ τὸ καὶ (ἀντὶς μὲ τὸ οὐτε ἢ μῆτε) : Μὴν εἶν' τὰβγά σου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά σου μαῦρα ; Δὲν εἶν' τὰβγά μου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά μου μαῦρα (= οὐτε τὰ πουλιά μου) Ε. 61 Γ, 9.

Σημ. γ'. Σὲ παλαιϊκότερα δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ διαλέκτους, ἀντὶς γιὰ τὸ οὐτε ἢ μῆτε, ποὺ εἶναι στὶς ἀποφατικὲς συμπλοκὲς τὰ κανονικά καὶ εὐχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη μόρια, χρησιμοποιοῦνται προσέτι, ἐκτὸς ἀπ' τὰ ἀρχαϊκότερα οὐδὲ καὶ μὴδὲ (ποὺ κάποτε χρησιμοποιοῦνται κι' αὐτὰ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη), ἄλλα ἰδιόρρυθμα ἢ ξενικά ἀντίστοιχα ἀρνητικὰ μόρια, ὅπως τὸ ἰδὲ ἢ ἰδε

(= οὐδέ), τὸ ἴτε (= οὔτε), τὸ μαῖδὲ (= μηδέ), τὸ μάϊτε (= μήτε), νὲ - νὲ (= οὔτε - οὔτε) κ.ά.: Φοβερισμένο μ' ἔχουνε ὅθε κι' αἶ(ν) σ' ἀπαντήσω, ἴδε στά ματία νὰ σὲ ἰδῶ, ἴδε νὰ σοῦ μιλήσω Πάσσο. Δίστ. 1076 Δὲ θέλει ἴτε τοῦτο ἴτε κεῖνο (Κεφαλληνικό). Μαῖδὲ ἔγειρα, ἰδὲ πλάγιασα, μαῖδὲ τὸν ὕπνο πῆρα Ε. 61 Γ, 4· βλ. καὶ 53 Α, 17. 147 Β, 3. Τὸ ποτήρι . . . μάϊτε σὲ πέτρα βάρεσε, μάϊτε σὲ καλ- ντιοῖμι Ε. 221,9. Ἡ ἐδική σου ἐκκλησιὰ νὲ ψέλνει νὲ σημαίνει Ε. 74,104.

Ἀπ' αὐτὰ τὸ μάϊτε καὶ μαῖδὲ πιθανότατα προήλθαν ἀπὸ ἔνωσι τοῦ (ἀντι- θετικοῦ) μορίου μά (= ἄλλα) μὲ τὸ ἴτε (= οὔτε) καὶ ἰδὲ (= οὐδέ). Πρβλ. Πάσσο. 221,6: Μετροῦνται καὶ οἱ Παργινοὶ καὶ λείπ' ἓνας λεβέντης. Μὰ ἰδὲ αὐ- τὸς δὲν ἔλειψε, μὰ ἰδὲ αὐτὸς δὲ λείπει.

Τὸ νὲ - νὲ προέρχεται ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ γλῶσσα.

2. Ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι.

§ 228. Σύνδεσμοι, ποὺ συνδέουν προτάσεις (ἢ κῶλα περιόδου ἢ περιόδους ἢ μέλη μιᾶς προτάσεως) ἀντιθετικῶς εἶναι οἱ ἑξῆς: ἀλλά, ἀλλὰ καί, ἀλλὰ πού — μά, μὰ καί, μὰ πού, μὰ πάλι — ὅμως, ἀλλ' ὅμως, πλὴν — μόνο, (μόνον, μόνε, μόν), μόνο πού, μονάχα πὼς — παρὰ — ἄμ, ἀμέ, ἀμή, ἔμ — ναὶ μὲν . . . ἀλλά, ἀφ' ἑνὸς (μὲν) . . . ἀφ' ἑ- τέρου (δὲ) — ἐξ ἄλλου — ὡς τόσο, καὶ ὡς τόσο, ἐν τούτοις, μολαταῦ- τα, μολοντοῦτο, μάλιστα, ἔπειτα, κι' ἔπειτα — καίτοι.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ σύνδεσμοι φανερώνουν ὅτι μεταξὺ τοῦ περιεχο- μένου τῶν συνδεομένων μελῶν ὑπάρχει ἀντίθεσις, ἐναντιότης, ἀσυμ- φωνία, διαφορά ἐν γένει.

Σημ. Στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη χρησιμοποιεῖται ὄχι σπάνια καὶ ὁ ἀρχαῖος ἀντι- θετικὸς σύνδεσμος δέ, ὡς μεταβατικὸς (ἀντὶς γιὰ τὸ καί). Ἀπ' τοὺς λογοτέχνες συχνὰ χρησιμοποιεῖ ἔτσι τὸ δέ ὁ Κόντογλου: (Ὁ Πύρρος) ἔπεσε ἀπὸ τᾶλο- γο. Ἐπεσε δὲ κοντὰ σ' ἓνα μνημα. 13. Τὰ δὲ κόκκαλα τᾶδωσε κλπ. 14. Ὁ δὲ καλό- γερος κλπ. 20. Ὁ δὲ Βάρδας κλπ. 21.

Καὶ τοῦ ἄλλου ἀρχαίου ἀντιθετικοῦ συνδέσμου, τοῦ μὲν, κάνουν κάποτε χρῆσι σὲ ἐπιστημονικὰ θέματα ἐπιστήμονες δημοτικισταί, ὅταν θέλουν νὰ γίνεταί πιὸ σαφὴς μιὰ ἀντιθετικὴ σχέσηισ νοημάτων: Ἐσένα μὲν σὲ θέλει πιστὸ στὸν ἑαυτὸ σου, ὁ ἴδιος ὅμως φιλοδοξεῖ κλπ. Παπαν. 16. Ὁ ὁρισμὸς τῆς βούλησης γίνεται μὲν σύμφωνα μὲ τὸν ἠθικὸ νόμο, ἀλλὰ μόνο κλπ. Παπαν. 18· βλέπε καὶ 99.

§ 229. Ἀπ' τοῦ ἀντιθετικῶς συνδέσμου

1) οἱ σύνδεσμοι ὅμως, ὡς τόσο, ἐν τούτοις, μολαταῦτα, μάλιστα, ἔπειτα τίθενται καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως ποὺ εἰσά- γουν καὶ ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες ἀπ' τὶς πρῶτες λέξεις τῆς

προτάσεως αὐτῆς (ἢ καὶ στὸ τέλος της). Οἱ ἄλλοι ὅλοι τίθενται μόνο στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως (Ἰδὲς τὰ παρακάτω παραδείγματα).

2) οἱ σύνδεσμοι **ναὶ μὲν** καὶ **ἀφ' ἐνὸς (μὲν)** παρέχουν ἀντίθεσι πρὸς τὰ ἐπόμενα, ὅλοι οἱ ἄλλοι πρὸς τὰ προηγούμενα : *Μοῦ ξανάδωσε τὸ θάρος, τὴν αποφασιστικότητά καὶ τὴν ἐνεργητικότητά, ποὺ ναὶ μὲν τὰ εἶχα ἀπὸ φυσικό μου, ἀλλὰ τὰ εἶχα χάσει ὅλα* Τρ. 260· βλ. καὶ 263.

3) οἱ σύνδεσμοι **ὥς τόσο, ἐντούτοις, μολαταῦτα, μολοντοῦτο, μάλιστα, ἔπειτα, καὶ ἔπειτα** συνδέουν ἀντιθετικῶς μὲ τὰ προηγούμενα κανονικὰ περιόδους ἢ κῶλα περιόδων, καὶ ὄχι προτάσεις (ἢ μέλη προτάσεων), ποὺ συνδέουν κανονικὰ οἱ λοιποὶ ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι : *Ἡ μάνα μου ἦταν καλὴ καὶ ἀγαθὴ, ὅπως ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ καιροῦ της· γλυκεῖα ἡμέρα ὥς τόσο δὲν εἶδε μὲ τὸν πατέρα μου (= ἐν τούτοις, μολαταῦτα)* Πα. 39· βλ. καὶ Μυρ. 364 καὶ Κμπ. 97 καὶ 271. *Ὁ ἥλιος μόλις εἶχε σκάσει καὶ ὥς τόσο ἔκανε ζέστη ἀπὸ τώρα* Τρ. Δ. 104. *Βέβαια ἐνόησεν ὅτι ἦτο ψεῦμα αὐτό· ἐν τούτοις (= μολαταῦτα)* ἔκαμε ὅτι τὸ ἐπίστευσεν Ἀμ. 133. *Αὐτὸ δὲν τὸ ἐπερίμενα· ἐπρόσμενα μάλιστα (= ἀπεναντίας)* ὅτι μετὰ δύο μηνῶν διαρκῆ συναναστροφὴν μὲ χωρικοὺς θὰ ἐγίνεσο κάπως ἀγροικότερος Ἀμ. 4. *Ἐτελείωσε ἡ κατηραμένη αὐτὴ νύκτα, ἀφοῦ διήρκεσε τόσον· καὶ ἔπειτα (= καὶ ὅμως, καὶ ἐν τούτοις)* λέγει ὁ Καζαμίας ὅτι αἱ νύκτες τοῦ Μαῖου εἶναι μικραὶ Ἀμ. 18.

Ὁ σύνδεσμος **πλὴν** (σπάνιος) συνδέει ἄλλοτε προτάσεις κι' ἄλλοτε κῶλα περιόδων : *Κόψε, πλὴν ἄφησε κιόλας* Φωρ. 2,60. *Καλὰ τὸ λές, Γιωργάκη μου, καλὰ τὸ συντυχαίνεις· πλὴν εἰν' ὀλίγον ἐντροπὴ καὶ ὁ κόσμος θὰ γελάσῃ* Φω. 2,46· βλ. καὶ 1,38 καὶ 2,36.

Σημ. Κατὰ παράταξιν ἀντιθετικὴ σύνδεσις προτάσεων (ἢ κῶλων περιόδου) γίνεται κάποτε καὶ μὲ τὸ **ἂν καὶ** καὶ τὸ **μολονότι**, (ποὺ κανονικὰ συνδέουν καθ' ὑπόταξιν) : *Μήπως σὰς πειράζουν ἐσᾶς τὰ κάρβοννα ; Ἄν καὶ τώρα θὰ εἶναι χόβολη* Τρ. 284. *Ἐλυπήθηκα κατάκαρδα· ἂν καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν πειράξῃ* Ἀμ. 48.

α') Ἀπλὴ ἀντιθετικὴ σύνδεσις

§ 230. Ἰδιαιτέρα γιὰ τὴ συντακτικὴ χρῆσι καὶ τὴ σημασίᾳ τῶν πιὸ εὐχρήστων ἀντιθετικῶν συνδέσμων σὲ ἀπλὲς ἀντιθετικὲς συνδέσεις παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

1) Τοῦ **ἀλλὰ** καὶ τοῦ **μὰ** ἡ χρήσις εἶναι γενικῶς ἡ ἴδια, ἥτοι οἱ δυὸ αὐτοὶ ἀντιθετικοὶ σύνδεσμοι :

α') συνδέουν πρότασι (ἡ ἔννοια) καταφατική με προηγούμενη πρότασι (ἡ ἔννοια) ἐπίσης καταφατική, ἡ ἀντιθέτως πρότασι (ἡ ἔννοια) ἀποφατική με προηγούμενη πρότασι (ἡ ἔννοια) ἐπίσης ἀποφατική. Κατὰ τὴ δεύτερη ἰδίως περίπτωσι συνήθως μετὰ τὸν ἀντιθετικὸν σύνδεσμον (**ἀλλὰ** ἢ **μὰ**) ὑπάρχει καὶ τὸ (προσθετικὸν) **καί** : Φτάνει στὸ ἰσχύριον **ἀλλὰ** σώζεται Κμπ. 301. Ἡ ἐποχὴ δὲ φταίει **ἀλλ'** ὁ δημιουργὸς Πολίτ. Β, 11. Εἴκοζα μπαίνει κανεὶς στὴ φυλακὴ, **μὰ** πολὺ δύσκολα βγαίνει Πα. 84. Ἦρθαν οἱ ἐχθροί, **μὰ** σκόρπισαν σὰν τῆς βορρῆς τὰ νέφη Γρυπ. 26. Μικρὴ, παιδιὰ, εἶν' ἡ πάλῃ, **μὰ** ἡ νίκη εἶν' ἱερὴ Σικελ. 207. Μὲ ἀδίκησες, Ζαφείρη μου, **μὰ** ὁ Θεὸς νὰ σὲ χωρῶσῃ Τρ. Δ, 45· βλ. καὶ Ε. 92,12. Ἐνα σπιτάκι παλιό, **ἀλλὰ** πολὺ νοικοκυρμένο Τρ. 88. Ἐνα φῶς δυνατό, **ἀλλὰ** ἥμερο Τρ. 27. Ἀπίστευτο, **μὰ** ἀληθινὸ Ἡλεκτρ. 195. Γέροι ἦταν, **ἀλλὰ** ἀγαθοὶ ἄνθρωποι καὶ καλόκαρδοι Τρ. 32. Ἦσυχα, **ἀλλὰ** με δύναμι, ξέφυγε ἀπὸ κοντὰ του Τρ. Δ. 101. Μὲ πλήρωσε βαθεῖα ὁ Στέργιος, **ἀλλὰ** καὶ με πεισμάτωσε Τρ. 18. Τὸν μεθάει τὸ ῥόδο, **μὰ** καὶ τὸ λιβάνι Κμπ. 27. Ἦταν ἄνθρωπος πολὺ ἀγαθός, **ἀλλὰ** καὶ ἀδύνατος Τρ. 89. Ὁραῖος δρόμος, **μὰ** καὶ πένθιμος Ἔρσ. 87· βλ. καὶ 28. Δὲν κέρδισε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπιχείρησι, **ἀλλὰ** καὶ δὲν ἔχασε. Δὲν κληρονομοῦσε τὴν ἀρχηγίαν ὁ πρωτότοκος, **μὰ** ὁ πιὸ ἄξιος Μελ. 23. Εἶν' ἔτοιμος ὄχι πιά νὰ χτυπήσῃ, **ἀλλὰ** νὰ φύγῃ σὰ λαγὸς Βλ. 116. Κακὸ δὲν εἶναι, **μὰ** καὶ καλὸ δὲν εἶναι Ζ.Π. 81. Μιὰ γυναικα ὄχι ὠραία, **ἀλλὰ** ὄχι καὶ ἄσχημη.

β') συνδέουν πρότασι (ἡ ἔννοια) ἀποφατική με προηγούμενη πρότασι (ἡ ἔννοια) καταφατική, ἡ ἀντιστρόφως πρότασι (ἡ ἔννοια) καταφατική με προηγούμενη πρότασι (ἡ ἔννοια) ἀποφατική : Ἐχει ὁ Θεός, **μὰ** γιὰ μένα τὴ δόλια δὲν ἔχει Βλαχ. 101. Ἦρθα νὰ σᾶς εἰπῶ καλῶς ὀρίσατε, **ἀλλὰ** δὲν σᾶς εὐρῆκα Ἀμ. 21. Τὴν κοίταξα, **μὰ** δὲν τῆς εἶπα γιὰτὶ ἔκλαιγα Λιλ. 12. Σὰ φύλλο, ποὺ σαλεύει, **μὰ** δὲ θροεὶ Σικελ. 139. Λέγονται αὐτά, **μὰ** δὲν γίνονται Ζ.Π. 169. Ἡ μητρὺ ἐρρίχτηκε στὰ κύματα, **μὰ** δὲν ἐμποροῦσε νὰ περάσῃ Μβ. 424. Στάθηκε πατέρας, **μὰ** ὄχι Χριστιανὸς Πα. 164. Νύχτα βγαίνει, **μὰ** ὄχι καὶ στὶς δέκα Τρ. 15. Δὲν εἶναι σπονδαῖα, **μὰ** ἐσὺ τὰ πῆρες ἔτσι Ἀμ. 121. Δὲν φοβοῦμαι τίποτε, **μὰ** ἡ συντροφία εἶναι πάντα καλύτερη Ππδ. Α, 84· βλ. καὶ Πάσσ. 447,14. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν οἱ πράξεις,

ἀλλὰ τὰ σχήματα Z.Π. 20. (Πρβλ. : Τὸν ἐνδιαφέρον **ὄχι** οἱ πράξεις, **ἀλλὰ** κλπ.). Ὁ Θουκυδίδης δὲν εἶναι ἓνας ἱστορικός συγγραφεύς, **ἀλλὰ** ἓνας μεγάλος πολιτειολόγος Γεωργ. 16. Τώρα δὲν μὲ ὀδήγησαν εἰς τὸ κίосκι, **ἀλλὰ** κατ' εὐθείαν εἰς τὸ σπίτι Ἀμ. 37. **Ὅχι** αὐτὸς τότε, **μὰ** ἐγὼ τὸν κοίταξα Z.Π. 100. **Ὅχι** στὴν κόρη, **ἀλλὰ** σ' ἐμὲ τὴν κεφαλὴ της κλίνει Σολωμ. 159. **Ἦθελε** νὰ πείσῃ **ὄχι** ἐμέ, **ἀλλὰ** τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτοῦ του Απ. 78. Τὸν ἀδερφό της ἡ Κασσάνδρα τὸν αἰσθάνεται **ὄχι** σὰν ἀδερφό, **ἀλλὰ** σὰν παιδί της ὀρφανό Τρ. 90. Κουρκουσουρεύουν **ὄχι** ἀπὸ κακία, **μὰ** ἀπὸ ἀπραξία, ὅ,τι δὲν εἶναι δικό των Z.Π. 32. Οἱ δυνατότητες οἱ ἐγκείμενες στὸ παρελθόν θὰ ἐπαναληφθοῦν καὶ πάλι **ὄχι** μὲ τρόπο μιμητικό, **ἀλλὰ** δημιουργικό Γεωργ. 11. Τὸν πιστεύει δυνατό **ὄχι** ν' ἀπαρνηθῇ τὸν ἑαυτοῦ του, **ἀλλὰ** νὰ τὸν ξεπεράσῃ Κακρ. 23.

γ') εἰσάγουν κάποιον ὄρο, κάποια συμφωνία, μὲ τὴν ὁποίαν δέχεται ἐκεῖνος ποὺ μιλεῖ νὰ γίνῃ κάτι, ποὺ δηλοῦται προηγουμένως: Σοῦ ὑπόσχομαι νὰ μὴ σὲ πειράζω, **ἀλλὰ** νὰ μοῦ δώσης καὶ σὺ μίαν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ εἶσαι εὐλκρινής ἀπέναντί μου Ἀμ. 6. **Ἔρχομαι** κι' ἐγώ· **ἀλλὰ** ἐγὼ θὰ ἔρθω μὲ ἀμάξι.

Ἔτσι καὶ σὲ συμβουλὲς ἢ προτροπές: Τὶς ἀδερφές σας ὅποιοι τὶς πρωτογυρέψῃ, νὰ τὶς δώσετε· **μὰ** κοντσὸς θὰ εἶναι, **μὰ** στραβὸς θὰ εἶναι, ὅ,τι θέλ' ἄς εἶναι, νὰ τὶς δώσετε Π.Μ. 103.

δ') εἰσάγουν συχνά, μάλιστα σὲ διαλόγους, κάποια ἔνστασι ἢ ἀντιπαράτηρσι ἐνὸς ἄλλου ἢ (σπανιότερα) τοῦ ἴδιου προσώπου ποὺ μιλεῖ: Ποῖος ἐμπῆκε στὴν κάμερά μου; Κανείς, παιδί μου. **Μὰ** μὴ λές κανείς, γιατί κάποιος ἐμπῆκε Μβ. 422. Νὰ γυρίσωμεν καλύτερα ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς ἀκρογιαλιᾶς. **Μὰ**, ξέρεις; εἶναι μακρύτερα Ἀμ. 45· βλ. καὶ E. 90 B, 1. 222,12. Καλέ, ἀλήθεια, φεύγετε; Ναί, ἀποκρίθηκα ξηρὰ ξηρὰ· εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὰς Ἀθήνας· **Μὰ** τὸ πρῶν δὲν μοῦ εἶπατε τίποτε Ἀμ. 113. **Ἔχετε** δίκιο· **μὰ** δὲν φταίω κι' ἐγὼ μὲ τὰ ἀπρόοπτα Ἐρσ. 125. Πάω νὰ ἰδῶ. **Ὅχι** μόνος, εἶπε ἡ Ἐρση. **Μὰ** τί; τὸ θαρρεῖς ἐπικίνδυνον; 134. Δὲν εἶναι τίποτε, χριστιανή μου, τῆς φῶναξε ἀπὸ κάτω ὁ Παῦλος. **Μὰ** καὶ τί θὰ ἦτον; Ἐρσ. 134. Καλά, λέει, ἐγὼ θὰ πάω, νὰ πολεμήσω· **μὰ** ποῦ νὰφῇσω τῇ θυγατέρα μου; Μβ. 420.

Ἔτσι γίνεται καὶ μετάβασις τῆς ὁμιλίας ἀπὸ ἓνα θέμα σὲ ἄλλο (μεταβατικός **ἀλλὰ** ἢ **μὰ**): Δὲν ἔχει τίποτα ὁ καιρὸς, ἀποκρίθηκε ὁ ναύτης. **Μὰ** δὲ μοῦ λές, κύριε ἔφορε, ρώτησε ὁ δήμαρχος, ἡ γυναῖκα τοῦ κυρίου Ροδανῶ μιλᾷ Ἑλληνικά; Ἐρσ. 74. Καὶ θὰ ῥαὶ ἀκόμα ἢ ἀπο-

ψινή σας πρόταση, όταν θὰ τὴ μάθῃ, καὶ γιὰ τὸν πολυβασανισμένον τὸν ἀδερφό μου μιὰ οὐράνια δροσιὰ μέσα στὴ πολυβασανισμένη ψυχὴ του... Ἀλλὰ γιατί τόσο ἀργεῖ ἀπόψε ὁ Θέμος; Τρ. 283· βλ. καὶ Τρ. Δ. 68: **Μὰ** ἄς ἐξακολουθήσωμε...

ε') εἰσάγουν ἐρώτησι ἢ ἀναφώνησι, ποὺ διακόπτει τὴ συνέ-
χεια τοῦ λόγου καὶ περιέχει κάποια αἰφνίδια ἐντύπωσι, κάποια
ἐκπληξι, κ.τ.δ.: Ἀπὸ μακρυνὰ τοὺς χαιρετᾷ καὶ ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει.
Γειὰ σας, χαρὰ σας, μᾶστοροι, καὶ σεῖς οἱ μαθητᾶδες. **Μὰ** τί ἔχει ὁ πρω-
τομᾶστορος καὶ εἶναι βαργιομισμένος; Ε. 89, 23. Ὁ ἥλιος ἀνέβηκε με-
σουρανής· **μὰ** τί ἥλιος! ἀργὸ ἔφηρες στὴν ἀντηλιάδα του Πα. 6. Τὰ
μαλλιά του σχημάτιζαν κύματα· **μὰ** τί κύματα! Ζ. Π. 51.

Σημ. Σύνδεσι περιόδων ἢ κώλων περιόδου μετὰ ἀντιθετικὰ **ἀλλὰ καὶ μὰ**
βλ. Τρ. 229: Καταλαβαίνω πὺς σὰς βασανίζω, ἀλλὰ μήπως καὶ ἐγὼ δὲ βασανίζο-
μαι; Ἀλλὰ δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς. Χ. Θ. 19: Πάντα στάθηκε παλληκαρίο ὁ
Μοσκόπουλος. **Μὰ** τώρα χτύπησε ἡ καρδιά του δυνατά. Πα. 138: Πολλὲς φορὲς
γοργολόδης ὁ λαγὸς... **Μὰ** δὲν ἔχει νοῦ... **μὰ** δὲ γροῖζει μάτι... Ε. 21,1: Νά
μουν τὸ Μάνη πιστικὸς... **Μὰ** πλιὸ καλὰ ἦταν... Βλ. καὶ 71,1.

2) Μὲ τὸ σύνδεσμο **ὁμῶς** συνδέονται ἀντιθετικῶς προτάσεις
ὅπως μετὰ τὸ **ἀλλὰ** ἢ τὸ **μὰ**, συνηθέστερα ὁμῶς συνδέονται μ' αὐ-
τὸν κῶλα περιόδων ἢ περιόδου: Καὶ ἐφοβήθηκαν ὀλίγο, **ὁμῶς** δὲν
ἐφεύγανε Ζάκ. 62. Ὁ σύντροφός μου ἦταν ἀλήθεια λαμπρὸς ἀξιωμα-
τικός, εἶχε ὁμῶς καὶ κοινωνικὲς ὑποχρεώσεις ὁ ἀνθρώπος Πα. 77· βλ.
καὶ Μβ. 486. Οἱ στίχοι του ἔχουν κάποια ἀπλότητα κλασσικὴ· **ὁμῶς**
τοὺς λείπει δύναμις Κμπ. 162. βλ. καὶ 173. Ἡ φτωχούλα λέει: Πάω
νὰ μοῦ δώσης **ὁμῶς** τὸ δαχτυλίδι Μ. 445· βλ. καὶ Μβ. 415 καὶ 503.
Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά· θέλει νὰ φωνάξῃ, μὰ
δὲν μπορεῖ. **Ὅμως** στὸν ἄφενκτο κίνδυνο ρίχνει δυνατὴ κραυγὴ Πα.
154. Ὅταν ἀποφυλακίζεται, πηγαίνει στὴν Ἀθήνα, ἀνταμώνει τὴν ἀγα-
πημένη του, τὴ μητέρα του καὶ τὸν ἀδερφό του. **Ὅμως** τὰ βάσανά του
δὲν τελειώνουν Κμπ. 180.

Ἡ ἀντίθεσις ἐκφράζεται ἐντονότερα μετὰ τὴν προσθήκη τοῦ **καὶ** ἐμ-
πρὸς ἅπ' τὸ **ὁμῶς**: Ἀν μοῦ τὰ ἔλεγε κανεὶς τὰ λόγια αὐτὰ μίαν ἡμέ-
ραν πρὶν, θὰ τὸν ἐπνίγα· **καὶ ὁμῶς** τὴν ὥραν ἐκεῖνην τὰ ἄκουσα μετὰ πολ-
λὴν εὐχαρίστησιν Ἀμ. 32. **Κι'** ὁμῶς κάτι εἶναι, φώναξε τρομαγμένη
Ἐρσ. 138. (Πρβλ. καὶ § 219,3,β').

Ἔτσι μὲ τὸ **καὶ ὁμως** εἰσάγεται (σὲ διαλόγους) καὶ κάποια ἔνστασις ἢ ἀντίρρησης: *Φαίνεται ὅτι τοὺς δύο αὐτοὺς μῆνας ἐθυσίαςες τὸ πνεῦμα εἰς τὸ σῶμα· ὅταν τὸ πνεῦμα κοιμᾶται, τὸ σῶμα τρέφεται. Καὶ ὁμως ἔχεις λάθος, ἀπότησε μὲ ζωηρότητα* Ἀρ. 3. (Πρβλ. παραπάνω 1, 8').

Σημ. α'. Σὲ ἀποφατική σύνδεσι τὸ **καὶ** τίθεται μετὰ τὸ ὁμως: Ὁ Κώστας - Γίδας δὲν τὰρνήθηκε, οὔτε ὁμως καὶ τὸ πῆρε Βλαχ. 126.

Σημ. β'. Κάποτε συνδέονται καὶ ἀπλὲς ἔννοιες ἀντιθετικῶς μὲ τὸ ὁμως: Ἡ ζωὴ αὐτὴ γλῶσσα... ἀττική στὴ βάσι της, χρωματισμένη ὁμως ἰωνικά... παρουνιάζει σημαντικὰς ἀλλαγές. Τριαντ. 5-6.

3) Μὲ τὸν ἀντιθετικὸν σύνδεσμο **παρὰ** συνδέεται κανονικὰ πρότασις (ἢ ἔννοια) καταφατική μὲ προηγούμενη πρότασι (ἢ ἔννοια) ἀποφατική (ἢ, σπάνια, ἐρωτηματική, πού ἰσοδυναμεῖ ὁμως μὲ ἀποφατική): *Τᾶρματα δὲν τὰ δίνομε, παρὰ θὰ γίνη πόλεμος* (= ἀλλὰ θὰ γίνη) Ε. 53B, 11· βλ. καὶ 89, 8. Ὑποτάσσεται στοὺς νόμους **ὄχι** γιατί τὸ θέλουν ἐκεῖνοι, **παρὰ** γιατί τὸ θέλει αὐτὸς Κακρ. 24. **Δὲν** εἶσαι σύ, **παρ'** εἶμαι ἔγώ Μβ. 437· βλ. καὶ 435 καὶ Πάσσ. 157, 8. **Δὲ** φαίνεται νὰ εἶχε πνιγῇ ἀπὸ ναυάγιο, **παρὰ** τὸν ἔρριξαν στὴ θάλασσα ἢ σκοτωμένον ἢ βαρὺν πληγωμένον Ἐρσ. 209· βλ. καὶ Πάσσ. 391 α, 2. Τόσο τὸ λογικὸ του θόλωσε, πὺ δὲν ἔφηνε, **παρὰ** ἄρχισε νὰ γυρίξῃ ἓνα γυρὸ στὸν ἴδιον τόπον Βυ. 56. Τί κακὸ μᾶς ἔκαμε, **παρὰ** μᾶς βοήθησε ὅσο μπόρεσε; (= δὲ μᾶς ἔκαμε κανένα κακὸ, **παρὰ** κλπ.). Ἄν τὸ γνώριζαν, νὰ μὴν πᾶνε στὶς ἐκκλησιὰς **παρὰ** στοὺς πόργους· νὰ μὴν πάρουν κεριὰ **παρὰ** ἀστόμωτα σπαθιά (= νὰ πᾶνε ὄχι στὶς ἐκκλησιὰς, ἀλλὰ στοὺς πόργους κλπ.) Πζ. 163. **Νὰ** μὴν τὸ στείλης μοναχό, **παρὰ** μὲ μὲ τὴν κυρά του (= νὰ τὸ στείλης ὄχι μοναχό, ἀλλὰ μὲ κλπ.) Λ. Δ. 171. Ἐξανάσανε τὸ μάτι μου στὸν καθρέφτη, ὁ ὁποῖος δὲν εἰδειχνε **παρὰ** τὴ γυναῖκα μοναχὴ Ζάκ. 58.

Ἡ ἀντίθεσις πού εἰσάγεται ἔτσι μὲ τὸ **παρὰ** εἶναι πολλὰς φορὲς περιοριστική: (**παρὰ** = παρὰ μόνο, ἀλλὰ μόνο): Ἐγὼ δὲν ἔχω τίποτε, **παρὰ** εἶμαι λαβωμένος Ε. 39, 2. **Δὲν** κάναμε τίποτε, **παρὰ** βλέπαμε τὸ νερό πὺ ἔβρεχε τὴ σταφίδα Πζ. 20.

Τέτοια σημασία ἔχει κανονικὰ τὸ **παρὰ**, ὅταν στὴν προηγούμενη ἀποφατικὴ πρότασι ὑπάρχη ἡ ἀντωνυμία **ἄλλος**: Ἐκεῖνη (τί-

ποτσι=) τίποτε ἄλλο δὲν κάνει (παρὶ=) παρὰ σφάζει ἕνα ὥραϊο περιστερί (= παρὰ μόνο σφάζει) Μβ. 463. Ἐσεῖς δὲν ἔχετε ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ φωμοζητᾶτε Ζάκ. 49.

4) Μὲ τὸ **μόνον**, (μόνο, μόν, μόνε — μοναχά, μονάχα) συνδέεται κανονικὰ (ὅπως καὶ μὲ τὸ **παρὰ**) πρότασις καταφατική μὲ προηγούμενη πρότασι ἀποφατική : Ἡ μητέρα τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ φύγῃ, **μόνο** νὰ καθίσῃ στὸ σπίτι τοῦ Κόντογλ. 17. Ἦρθαμε μιὰ στιγμὴ κοντά σου, **ὄχι** νὰ σ' ἀκούσουμε, **μόνο** νὰ σοῦ ποῦμε δυὸ λόγια ἐδῶ στὴν πόρτα Ἐφταλ. 217. Ἦλιε, **δὲν** κοῦς τάποταχό, **μόν'** κοῦς τὸ μεσημέρι (= παρὰ κοῦς) Ε. 23,14· βλ. καὶ 31,2. 217,15. Ἀποφάσισε **μήτε** στὸ σπίτι νὰ πάῃ, **μήτε** πονθενά, **μόνο** νὰ πάρῃ τὰ βουνά (= ἀλλὰ νὰ πάρῃ) Π.Μ. 72· βλ. καὶ Πάσσ. 391,24. Δὲ θέλω πληρωμὴ γιὰ σήμερα, **μόνον** νὰ πάρω ἕνα μάθημα Τρ. 77. Στοῦ πιχωραμένου τὴν αὐλή ἥλιος **δὲν** ἀνατέλλει, **μόν'** εἶναι πάντα σεννεφιὰ Ε. 174,1.

Σπανιότερα ὅμως συνδέεται μὲ τὸ **μόνον** καὶ πρότασις ἀποφατική μὲ προηγούμενη καταφατική ἢ καταφατική μὲ καταφατική : Θὰ σοῦ βροῦμε καὶ σένα κανένα καλὸ κορίτσι· **μόνο** προῖκα νὰ μὴ ζητήσης (=ἀλλὰ νὰ μὴ ζητήσης) Τρ. 51. Δόνεσαι, μαῦρε μ', δόνεσαι στὸ αἷμα γιανὰ πλέξης ; Δύνομαι, ἀφέντη μ', δύνομαι στὸ αἷμα γιὰ νὰ πλέξω... **Μόν'** δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἕνα χοντὸ μαντήλι (=δέσε ὅμως) Ε. 70, 26· βλ. καὶ 75,21.

Ἔτσι μὲ τὸ **μόνο** εἰσάγεται συνήθως κάποιος ὅρος, κάποια συμφωνία, καὶ τότε αὐτὸ παίρνει τὴ σημασία τῆς φράσεως **ἀρκεῖ μόνον (νά)** : Νὰ μοῦ βρῆτε μιὰ νύφη ἀπὸ τὸ χωριό μας ἢ τὴν ἐπαρχία μας ἢ ὅποια σεῖς διαλέξετε· **μόνο** νὰ εἶναι ὁμορφη καὶ γνήσια Ἑλληνίδα Τρ. 250. Ἀς πάῃ ὅπου θέλει· **μόνο** νὰ μὴν τὸν βλέπω μπροστά μου. (Ἰδὲς καὶ § 199,2, Σημ. β'.)

Σημ. Πολλὲς φορές ἡ πρότασις, πού εἰσάγεται μὲ τὸ ἀντιθετικὸ μόνο εἶναι ἔνστασις ἢ παρατήρησις σὲ κάτι πού προηγουμένως ἔχει πει ἕνας ἄλλος ἢ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πού μιλεῖ : Πατᾶμε τὴ βάρκα, Νικολάκη, στὴν ἄμμο, νὰ τὸ περάσω ἔξω τὸ βουβό, νὰ ἰδοῦμε τί θέλει ; **Μόνον** νὰ μὴν ἀργήσωμε, εἶπε ὁ Παῦλος Ἐρσ. 303. (Γιὰ τὸν πηγαμὸ) **δὲν** μπορούμε νᾶχωμε ἐναντία γνώμη. **Μόνον** νὰ ἰδοῦμε γιὰ τὸ γυρισμὸ Ἐρσ. 220.

5) Οἱ σύνδεσμοι **ἄμ** (ἀμέ, ἀμή) καὶ **ἔμ** (πολὺ περισσότερο ὁ

δεύτερος) ἀνήκουν στὸν ἀφελῆ λαϊκὸ λόγο. Ἡ σημασία τους ἐν γένει εἶναι ἡ ἴδια μὲ τοῦ συνδέσμου **μὰ**, (**ἀλλά**).

Ἀπ' αὐτοὺς γιὰ σύνδεσι προτάσεως (ἡ ἐννοίας) μὲ ἄλλη προηγούμενη πρότασι (ἡ ἐννοια) χρησιμοποιεῖται σπάνια μόνο ὁ **ἄμ**:
Λέει ἡ ἀλεπού· Καλά, ἐμεῖς τώρα ταξιδεύουμε, **ἄμ** ποιὸς ξέρει, ἂν θὰ πᾶμε ζωντανοὶ (= ἀλλὰ ποιὸς κλπ.) Π. Μ. 14. Καὶ καλὰ ἂν τοὺς γνωρίζουμε (τοὺς ἐχθροὺς μας), γιὰ νὰ προφύλαχτοῦμε· **ἄμ**, ἂν δὲν τοὺς ξέρουμε; Ἰ.γγ. 105. Καλὰ τᾶλλα, **ἄμ** τὰ τυφλοπόντικα τί τὰ ἤθελε ὁ Θεός; Πα. 86.

Κανονικὰ οἱ σύνδεσμοι **ἄμ** καὶ **ἐμ** χρησιμοποιοῦνται σὲ διαλόγους, καὶ μ' αὐτοὺς εἰσάγεται κάποια ἔνστασις ἢ παρατήρησις ἐνὸς ἄλλου προσώπου ἢ (σπανιότερα) τοῦ ἴδιου προσώπου, ποὺ μιλεῖ, συνήθως μὲ τόνο ἀναφωνήσεως ἢ ἐρωτηματικό: Μὰ μόνο στὸν πλοῦτο δίνετε σημασία, δεσποινὶς Ποδάρα; **Ἀμ** σὲ τί ἄλλο θέλετε νὰ δώσω σημασία; (= μὰ σὲ τί ἄλλο κλπ.). Τρ. 65. Ξέρετε καὶ τὴν τέχνη, κυρία Θεοδοροῦλα; **Ἀμ** πῶς, κύριε Ἀγγελῆ μου! Μιὰ ζωὴ ἀνακατώνομαι μὲ τὴν τέχνη αὐτὴ καὶ θέλετε νὰ μὴν τὴ μάθω! Τρ. 207. Βρὲ, ξέρεις ποιὸς μ' ἔχει βαπτίσει ἐμένα; **Ἀμ** ποῦ νὰ ξέρω; Μητσ. Β, 28. Κατάλαβες, Θεοδοροῦλα; μοῦ εἶπε ἡ Ξανθὴ· προτιμᾷ τὸ ἐργαστάσιο, γιὰ νὰ κοτσομπολεῦν μὲ τὶς ἄλλες. **Ἀμ** χωρὶς λίγο κοτσομπολιό, κυρία Ξανθὴ, πῶς θὰ περάσῃ ἡ ὥρα; Τρ. 272. Τὶς φορτοῦνες τοῦ Καρμπολιά δὲν τὶς κάνουν ἀνέμοι. **Ἀμ** ποιοὶ τὶς κάνουν; Ἀπ. 105. Ἐρχονται κάθε χρόνο (τὰ τυφλοπόντικα); **Ἀμ**, ἂν ἔρχονταν κάθε χρόνο, θὰ ἔβλεπες ζωντανοὺς ἀνθρώπους στὴ Θεσσαλία; Πα. 87. ὦ! παπαδιά μου, μοσκοβολάδα! Ποῦ μοσκοβολάδα; λέει. **Ἀμ** ἡ χήνα; Ἐμὲ μοῦ ἔφερες χήνα; (= μὰ ἡ χήνα;) Μβ. 502. **Ἀμ**, σὰν εἶχε πεθάνει, τάχα τί; εἶπεν ἡ γραῖα Ππδ. Φόν. 62. Ναί, θὰ πᾶς· **ἄμ** δὲ θὰ πᾶς! ἔκραξε τὸ Μυγδαλιὸ Ππδ. Α, 85. Δὲν ξέρεις, λέει! **ἄμ** τί γιατροὺς εἶσαι, ἀφού δὲ μπορεῖς νὰ γιατρέψῃς οὔτε ἓνα σκυλί; Τρ. 13. Μοῦ λέει φοβᾶμαι πὼς θὰ χρειαστῇ μαχαίρι (= ἐγχείρησις). Τί; τοῦ λέω νὰ χάσω τὸνα χέρι! **ἄμ** δὲν κόβω κάλλιο τὸ κεφάλι! Ἐρσ. 214. Ἐκεῖνος ἂν πάλαψε, πάλαψε μὲ τοὺς ἀνθρώπους· **ἄμ** ἐσὺ ποῦ τὰ βάλεις μὲ τοὺς διαβόλους; Ἀπ. 159. Εἶπα μὲ στόφο· εἶμαι εἰρηνοδίκης Χαλκίδος. Τί; τί; στὴ Χαλκίδα; λέει. **Ἀμ** δὲ μοῦ τὸ λὲς πὼς θὰ ἔχω γερὸ ἀποκούμπι... Τρ. 183. Καλέ, ξέρεις ποιά ζητάει ὁ κύριος; Τὴν κυρία Λόλα ζητάει. **Ἀμ** δὲ λὲς, Χριστιανέ μου, πὼς θέλεις τὴ Λόλα; **Ἀμ** πῶς δὲν τὴ ξέρω-

με ; Τρ. 196. "Ελα πᾶμε . . . "Αμ, ἂν δὲ διασκεδάσης, καημένη μου, λίγο τώρα πού εἶσαι νέος πότε θὰ διασκεδάσης ; Τρ. 183. 'Εγὼ τὸ γλύτωσα (τὸ φίδι), καὶ τώρα γυρεύει νὰ μὲ πνίξη ! "Εμ πρέπει νὰ σὲ πνίξη, εἶπαν τὰ πρόβατα (= μὰ πρέπει) Π. Μ. 20. 'Απὸ τὰ λόγια τους, ἀπὸ τὰ ἀγριοκοιτάγματά τους φαίνονταν πὺν μαλώνανε, ποιὸς νὰ γελᾷσῃ τὸν ἄλλον. "Εμ, ἂν εἶναι νὰ τὸ πλερώσω τόσο, δὲν παίρνω καλύτερα ἓνα βόδι ; ἔλεγε ὁ ἐργολάβος (= μὰ, ἂν εἶναι κλπ.). Πα. 111. Σὺ δὲν ἔχεις ἁμαρτίες ; εἶπε μὲ θυμὸ ὁ πνευματικός. "Εμ σὺ δὲν εἶσαι πὺν ξεσηκώνεις τὸν κόσμον μὲ τίς φωνές ; Π.Μ. 10.

Ἡ ἀντιπαράτηρησις πὺν εἰσάγεται ἔτσι, περιέχει καμιά φορὰ εἰρωνεία : "Αγιος λέει ! . . . δὲ λὲς πὺς εἶναι Θεός ! ἄμ βέβαια, ποιὸς ἄλλος κατορθώνει ὅσα κατορθώνει αὐτὸς μὲ τὴν ὑποκρισίαν του καὶ μὲ τίς ἀτιμίες του ! Τρ. 223.

"Αλλοτε πάλι ἡ ἀντιπαράτηρησις περιέχει κάτι σὰν συμπτέρασμα καὶ τότε τὸ ἄμ ἢ τὸ ἔμ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ λοιπόν : Οὔτε δικέλλι οὔτε στενοσκεπάρο πήραμε· ἄμ τώρα τί θὰ κάμουμε ; (= τώρα λοιπὸν) Π.Μ. 25. "Ω ! ἄλλο τίποτε ! εἶπε ὁ Θέμος· ὅσο γιαντὸ εἶναι ψημένη στῆ δουλειά . . . "Αμ τότε, (μὺ εἶπε ὁ γιατρός), θὰ ξέρεις καὶ μαγεῖρεμα καὶ θὰ μᾶς βοηθᾷς στὴν κονζίνα (= τότε λοιπὸν) Τρ. 256· βλ. καὶ Πα. 76. ("Αμ σὰν τὸ ξέρετε κλπ.) καὶ πρβλ. Πα. 86 : Δὲν εἶσαι ντόπιος ; ρώτησε μὲ θυμὸ. "Οχι. "Αμ γιὰ τοῦτο δὲν ξέρεις τὸ λοιπὸν ἐσὺ τὰ κακὰ πὺν ἔχουμε ἐμεῖς οἱ καμπήσιοι. Νὰ ἔρθῃ ὁ μεγάλος ὁ ἀδερφός σου ἢ ὁ μεσιός, κομμάτι στὸ κομμάτι θὰ τὸν κάμω. "Εμ (= ἀλλὰ) σὰν ἔρθῃ ὁ μικρός ; "Α ! κείνος μὲ σκλάβωσε μὲ τὸν τρόπο του . . . "Εμ ἦρθε, εἶπε ἡ βασιλοπούλα (= λοιπὸν ἦρθε) Π. Μ. 106 - 107. Νὰ τὸ ξυπνήσουμε λεγὼ (= λέω ἐγώ). "Εμ νὰ τὸ ξυπνήσουμε (= λοιπὸν νὰ κλπ.) Χ.Θ. 27. Μωρέ, νὰ τοῦ τὴν ποῦμε, τί λὲς, ἔ ; ἔμ γιατί ὄχι ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος Μητσ. Β, 34.

Κάποτε τέλος ἡ πρότασις, πὺν εἰσάγεται μὲ τὸ ἄμ ὡς ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι, περιέχει βεβαίωσι μὲ σχετικὴ αἰτιολογία : "Ε ! φεύγεις, κυρὰ Θεodώρα ; "Αμ ξεμπέρδεψα πιά (= μάλιστα φεύγω, διότι ξεμπέρδεψα πιά) Ξεν. 218.

β') 'Επιδοτικὴ σύνδεσις

§ 231. 'Επιδοτικὴ λέγεται ἡ σύνδεσις δυὸ προτάσεων (ἡ ἐνωϊῶν) στὴν ὁποίαν τὸ δεύτερον ἀπὸ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη πα-

ρουσιάζεται ως κάτι τι ανώτερο ἢ σπουδαιότερο ἢ ὅπωςδήποτε πιὸ ἐνδιαφέρον.

Σὲ μιὰ ἐπιδοτική σύνδεσι μπορεῖ :

1) καὶ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη νὰ καταφάσκωνται. (Ὅσο τὸ ἓνα, τόσο καὶ τὸ ἄλλο). Τότε ἡ σύνδεσις τους γίνεται μὲ τὸ **ὄχι μόνον ἢ ὄχι μονάχα ἢ δὲν... μόνον—μὰ καὶ ἢ ἀλλὰ καὶ** (ἢ, σπανιότερα, ἀπλῶς **ἀλλὰ**) : **Ὅχι μόνο ἠθικῶς τὸν ὑποστήριξε, ἀλλὰ καὶ χρηματικῶς τὸν ἐβοήθησε. Ὅχι μόνον ν' ἀκολουθήσῃ ἔπρεπε, μὰ καὶ νὰ φηγῇ λυπημένος** Πα. 141. **Φάγατε ὄχι μονάχα τὰ λογα, μὰ καὶ τὶς σέλλες Κόντογλ. 40. Ὁ Καβάφης ὀνομάζεται Ἀλεξανδρινὸς ποιητὴς ὄχι μόνο γιατί γεννήθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια, ἀλλὰ γιατί τὸ ἔργο του φέρει τὴ σφραγίδα τῆς Ἀλεξανδρινῆς ζωῆς** Κμπ. 257. **Ὅχι μονάχα οἱ συγγενεῖς, ἀλλὰ κι' οἱ ξένοι ποιοῦσαν γιὰ τὴν κατάστασί του** Λπ. 140. **Ὅχι μόνο γιὰ τὸν Ἡράκλειτο ἔχει ὁ λόγος προνομιακὴ θέση, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν Παρμενίδη** Γεωργ. 82. **Δὲν εἶναι μόνον πολεμοθρεμμένοι ἄντρες, μὰ καὶ παιδιὰ καὶ γυναῖκες** Πα. 169. **Θὰ σᾶς φανῇ ὄχι μόνο ἀπίστευτο, ἀλλὰ καὶ γελοῖο** Τρ. 260· βλ. καὶ 143 καὶ 256 καὶ Ἑρσ. 76. Ὑστερα ἀπὸ ἓναν ἀγῶνα **ὄχι μόνο πολύμοχθο, ἀλλὰ καὶ πολὺ-χρονο** Κακρ. 9.

Ἡ τέτοια ἐπιδοτικὴ σύνδεσις γίνεται πιὸ ἔντονη μὲ τὴν προσθήκη στὸ δεύτερο μέλος τῆς λέξεως **ἀκόμα** : **Παίρνουν μαζὶ εἰς τὰ χωράφια ὄχι μόνον τὴν οἰκογένειαν ὅλην, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα ἀκόμα** Ἀμ. 88.

Σημ. α'. Ὅταν ὁ λόγος ἐκφέρεται κάπως γοργότερος, παραλείπεται ἀπ' τὸ πρῶτο μέλος ἡ λέξις **μόνον** : **Ὅχι τὸν κλέφτη, μὰ καὶ σέναγε πᾶνω ἀκόμα, ἅμα θέλω** (= ὄχι μόνο τὸν κλέφτη) Μ. 412· βλ. καὶ Λπ. 94. **Ἀρχισε νὰποφεύγῃ ὄχι πιά τοὺς ξένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς δικούς του** (= ὄχι μόνο τοὺς ξένους) Λπ. 140.

Σημ. β'. Στὴν καθημερινὴ ὁμιλίᾳ σὲ τέτοιες συνδέσεις, καθὼς καὶ σὲ συνδέσεις σὰν τὶς παρακάτω, ἀκούει κανεὶς μᾶλλον τὸν ἀντιθετικὸν σύνδεσμον **παρὰ** στὸ δεύτερον μέλος καὶ ὄχι τὸ **μὰ** ἢ τὸ **ἀλλὰ** : **Ὅχι μόνο ἠθικῶς τὸν ὑποστήριξε, παρὰ καὶ χρηματικῶς τὸν ἐβοήθησε. Δὲν ἐργάζεται μόνο τὴν ἡμέρα, παρὰ καὶ τὴ νύχτα. Ὅχι μονάχα ἐδῶ, παρὰ κι' ἄλλου** Ἀποστ. 7. (Οἱ λογοτέχνες χρησιμοποιοῦν σχεδὸν κανονικὰ καὶ τὸ **μὰ** καὶ τὸ **ἀλλὰ**, παρασυρόμενοι, φαίνεται, ἀπ' τὴν ἀρχαιότροπην χρῆσιν).

2) καὶ τὰ δυὸ συνδεόμενα μέλη νὰ ἀποφάσκωνται. (Οὔτε τὸ ἓνα, οὔτε καὶ τὸ ἄλλο). Τότε ἡ σύνδεσις τους γίνεται :

α') σὲ προτάσεις κρίσεως μὲ τὸ ὅχι μόνον δέν - μὰ καὶ δέν ἢ μὰ οὔτε ἢ ἀλλὰ οὔτε, ἢ μὲ τὸ δέν... ὅχι ἢ ὅχι... δέν - μὰ οὔτε (καί), ἢ μὲ τὸ δέν... ἀλλὰ οὔτε: Ἀπὸ τότε ὅχι μόνο δέν ἦρθε καμιά φορὰ νὰ μὲ ἰδῇ, μὰ οὔτε μοῦ ἔγραψε κανένα γράμμα. Δέν ὀριζαν ὅχι τὸν ψῆφο, μὰ οὔτε τὸ παποῦτσι τοὺς Πα. 133. Δὲ θέλει ὅχι ξένους νὰ βλέπη, μὰ οὔτε (καί) τοὺς δικούς του. Ὅχι τροφὲς καὶ πολεμοφόδια δέν κατεβαίνουν πιά, μὰ οὔτε ποντὶ μαντατοφόρο στὸ στρατόπεδο Πα. 153, Ἀλλὴν νίκην καλυτέραν ἀπὸ τὴν σημερινὴν δέν ἐκάμαμεν, ἀλλ' οὔτε θέλομεν κάμει. Μπ. 49.

β') σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας μὲ τὸ ὅχι μόνον νὰ μὴ - ἀλλ' οὔτε καὶ νά: Ἔβανε ὄρκο ὅχι μόνον νὰ μὴ τοὺς διηγῇ τίποτα, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ τοὺς μιλήσῃ Απ. 107.

3) τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ συνδεόμενα μέλη νὰ ἀποφάσκεται καὶ τὸ δεῦτερο νὰ καταφάσκεται. (Ὅχι τὸ ἓνα, παρὰ τὸ ἄλλο).

Τότε ἡ σύνδεσις τοὺς γίνεται:

α') σὲ προτάσεις κρίσεως μὲ τὸ ὅχι μόνον δέν - μὰ καὶ ἢ ἀλλὰ καὶ ἢ ἀλλὰ μάλιστα (καί): Στὴν περίστασι αὐτὴ ὅχι μόνο δὲ μὲ βοήθησε, μὰ καὶ (ἢ ἀλλὰ καὶ ἢ ἀλλὰ μάλιστα) μὲ κατέτρεξε.

β') σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας μὲ τὸ ὅχι μόνον νὰ μὴ - μὰ καὶ νὰ ἢ ἀλλὰ (καί) νὰ ἢ ἀλλὰ μάλιστα νά: Αὐτὸς στὸν πόλεμο κατόρθωσε ὅχι μόνον νὰ μὴ χάσῃ τίποτε, ἀλλὰ καὶ νὰ κερδίσῃ ἑκατομμύρια. Τὸ νὰποφασίξῃ νὰ ἐρχεταὶ ἐξ μῆνας εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ὅχι μόνον νὰ μὴ παραπονῇται γιὰ τὸ καθόλου, ἀλλὰ νὰ μεταβάλλῃ μάλιστα τὴν θυσίαν εἰς εὐχαρίστησιν, αὐτὸ καὶ μόνον προϋποθέτει ψυχὴν ἀγγελικὴν Ἀμ. 32.

Σημ. Ἐπιδοτική σύνδεσις προτάσεων γίνεται καὶ μὲ τὸ ὅχι πού - (μὰ) καὶ νὰ μὴ, ὅχι πού δέν - (μὰ) καὶ νά. Στὶς τέτοιες συνδέσεις ἡ δεῦτερη πρότασις εἶναι (ὑποθετική) παραχωρητική, καὶ ὡς ἀπόδοσί της ἔχει μιὰ τρίτη πρότασι: Ὅχι πού ἔχω δουλειά, (μὰ) καὶ νὰ μὴν εἶχα, δὲ θὰ ἐρχόμουν (= μὰ καὶ ἂν δέν εἶχα). Ὅχι πού δέν ἔχω χρήματα, (μὰ) καὶ νὰ εἶχα, δὲ θὰ σοῦ ἔδινα (= καὶ ἂν εἶχα). Ὅχι πού δέν ξέρω τίποτε, (μὰ) καὶ νὰ ξέρω, δὲ σοῦ λέω (= καὶ ἂν ξέρω).

3. Διαζευκτικοὶ σύνδεσμοι.

§ 232. Σύνδεσις προτάσεων (ἢ μελῶν μιᾶς προτάσεως) διαζευκτικῶς γίνεται μὲ τοὺς συνδέσμους ἢ (διαλεκτικῶς καὶ γή),

για (= ἤ, διαλεκτικό μάλλον κι' αὐτό, σπάνιο στήν κοινή ὁμιλουμένη), εἴτε καὶ κἄν (ἢ κἄνε, διαλεκτικό κι' αὐτό καὶ σπάνιο στήν κοινή ὁμιλουμένη, πολὺ εὐχρηστο ὅμως σὲ παλαιότερα δημοτικὰ τραγούδια).

Τὰ διαζευκτικῶς συνδεόμενα μπορεῖ νὰ εἶναι δύο, μπορεῖ καὶ περισσότερα.

1) Ὅταν τὰ διαζευκτικῶς συνδεόμενα εἶναι δύο, τότε ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος

α') ἂν ἡ διάζευξις γίνεται χωρὶς καμιὰ ἔμφασι, τίθεται μιὰ φορὰ μόνο, μεταξύ τους. Καὶ κανονικὰ στήν περίπτωσι αὐτὴ χρησιμοποιεῖται τὸ ἤ, σπάνια τὸ εἴτε, ποτὲ τὸ κἄν: Γκρεμίζει ἢ ἐγκωμιάζει Κμπ. 335· βλ. καὶ Μπ. 72. Θὰ μᾶς πῆς τί εἶναι; γίδα ἢ ἀγελάδα; Μβ. 504· βλ. καὶ Πα. 117. Ζ.Π. 61. Ἔδινε ἐλπίδες εἴτε πραγματοποιοῦσε ὄνειρα Πα. 127. Φωνὲς πνηχτὲς σὰν παρακάλια εἴτε παράπονα Βλαχ. 63· βλ. καὶ Πα. 164. Νὰ ζήση μὲ τὴν λίγη εἴτε τὴν πολλὴ ἀντοχή, ποὺ τῆς ἐχάρισε ὁ Θεὸς Κακρ. 14.

β') ἂν ἡ διάζευξις γίνεται μὲ ἔμφασι, τίθεται δύο φορές, ἥτοι ἔμπρὸς ἀπὸ καθέν' ἀπὸ τὰ δυὸ διαζευγνύόμενα μέλη: Ἡ στραβὸ εἶναι τὸ λιμάνι ἢ στραβὰ ἀρμενίζουμε λ. λ. βλ. καὶ Ἀρ. 45. Απ. 63. Ἡ ξημερώνει ἢ δὲν ξημερώνει ἀπόψε ἴσα ἴσα ποὺ ἀνασαίνει. Τρ. 116. Ἀνθρώπινες μορφὲς ἢ στέκαν ἢ σκαρφάλωναν στὸν βράχο Σικελ. 130. Συμβιβασμοὺς δὲν ἔχουν τὰ θανατὰ ὄντα ἢ νικοῦν ἢ πεθαίνουν Ζ.Π. 31· βλ. καὶ Πάσσ. 82, 20. Δίστ. 400. Τοῦ φτωχοῦ τὸ εὖρημα ἢ καρφὶ ἢ πέταλο λ. λ. Ἡ μεγάλες τόλμες ἢ τίποτε Βυ. 47. Ἡ πρὶν ἢ μετὰ τὸ μεσημέρι Ἐρσ. 153. — Ἐρχεστε καὶ παίρνετε τὸ παιδί εἴτε σὺν εἴτε ὁ Πέτρος. Ἀποφασίσαμεν νὰ σηκώσωμεν ἄρματα ἐναντίον αὐτῆς τῆς τυραγνίας. Εἴτε θάνατος εἴτε λευτεριά Μακρυγ. 33. Μόρφωση εἴτε σ' ἕναν λαὸ εἴτε σ' ἕνα ἄτομο θὰ πῇ πάλι ἀνειργήνευτη καὶ πόνοσ βαθὺς Κακρ. 15. Μιὰ τέτοια κρίση, εἴτε στὸν ὕμνο καταντήση εἴτε στήν κατάρτα, εἶναι ἡ ἴδια στὸ βάθος ἀναίδεια καὶ μωρία Παπαν. 174 — Κἄν ὁ βοριάς τὰ βάρεσεν κἄν ἢ νοτιὰ τὰ πῆρε (ἢ ὁ βοριάς — ἢ ἡ νοτιὰ) Ε. 53, Β, 2· βλ. καὶ Πάσσ. 235, 14. Φωρ. 2, 34.

Οἱ δυὸ προτάσεις, ποὺ συνδέονται διαζευκτικῶς μὲ τὸ εἴτε, κανονικὰ βρίσκονται σὲ σχέσι ὑποθετικὴ (παραχωρητικὴ) πρὸς μιὰν ἄλλη τρίτη πρότασι: Εἴτε θέλει εἴτε δὲ θέλει, θὰ τὸ κάμη (= κι' ἂν θέλει κι' ἂν δὲν θέλει). Ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη, εἴτε ὡς κίνησι

αίσθητοποιείται **εἴτε** ὥς μορφή, ἀποκαλύπτεται μιὰ καὶ ἐνιαία Πρε-
βελ. 14.

Σημ. Καὶ σὲ διαζεύξεις δυὸ προτάσεων μὲ τὸ **ἢ** διπλό, πολλές φορές ἡ πρώτη πρότασις βρίσκεται σὲ σχέσι ὑποθετικῇ πρὸς τὴ δεύτερη καὶ κυρίως ἡ δεύτερη αὐτὴ πρότασις περιέχει μιὰν ἀπειλὴ γιὰ τὴν περίπτωσι τῆς μὴ πραγματοποιή-
σεως ἐκείνου, ποὺ φανερώνει ἡ πρώτη : **"Ἡ** θὰ μοῦ πῆς **ἢ** θὰ σκοτωθῶ (= ἂν δὲ
μοῦ πῆς, θὰ σκοτωθῶ — πές μου, εἰδάλλως θὰ σκοτωθῶ) Μβ. 459. (βλ. καὶ 481
καὶ 500 : **ἢ** θὰ τὴν πάρης **ἢ** θὰ σὲ πνίξω = ἂν δὲν τὴν πάρης, θὰ κλπ.). **"Ἡ** μ'
ἀφήνεις κάτω **ἢ** σοῦ σφίγγω τὸ λαιμὸ καὶ σὲ πνίγω (= ἀφήσέ με, εἰδάλλως θὰ
σοῦ σφίξω κλπ.) Ἑφταλ. 213,

Εἰδικῶς ὑποθετικὴ ἔννοια ἐνυπάρχει πολλές φορές σὲ τέτοιες ἔντονες μὲ τὸ
μόριο **ἢ** διαζευκτικὲς συνδέσεις προτάσεων, ποὺ ἐκφέρονται σὲ ὀριστικὴ παρατα-
τικοῦ. Τὸ νόημα τότε εἶναι ὅτι τὸ ὑποκείμενο μὲ ὅλη του τὴν ἐπιμονὴ κατέβαλε
κάθε προσπάθεια, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἐκεῖνο ποὺ φανερώνει ἡ πρώτη ἀπ' τῆς
δυὸ προτάσεις, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους ἐπέτυχε τὴν πραγματοποίησί του : **"Ἡ** ἐπὶ γαι-
νε κ' αὐτὴ στὸ θέατρο **ἢ** ἔσκαζε (= ἂν δὲν πῆγαινε κ' αὐτὴ στὸ θέατρο, θὰ ἔ-
σκαζε — ἐπέμεινε, σώνει καὶ καλὰ, νὰ πάη κ' αὐτὴ στὸ θέατρο κ' ἐπὶ τέλους ἐπῆγε).

2) Ὅταν τὰ διαζευκτικῶς συνδεόμενα εἶναι περισσότερ' ἀπὸ
δύο, τότε ὁ διαζευκτικὸς σύνδεσμος συνήθως τίθεται ἐμπρὸς ἀπὸ
καθέν' ἀπ' αὐτά : **"Ἡ** νὰ καῶ **ἢ** νὰ σφαῶ **ἢ** νὰ σὲ κάμω ταίρι Πάστ.
Δίστ. 1025. Τοῦτον τὸ χρόνο χαίρομαι, τὸν ἄλλο ὁ Θεὸς τὸ ξέρει **γιά**
θὰ πεθάνω, **γιά** θὰ ζῶ, **γιά** πάω σ' ἄλλα μέρη Δίστ. 1156· πρβλ. Δίστ.
1043. **Μ'** ἔπαιρνε κοντά της **εἴτε** στὸν κῆπο, **εἴτε** στὴ βιβλιοθήκη, **εἴτε**
στὸ δωμάτιό της, καὶ μοῦ διάβαζε αὐτὴ ἀπὸ βιβλία γαλλικά Τρ. 263.
Kān δυὸ μηνῶ(ν), **kān** τριῶ(ν) μηνῶν, **kān** τέσσερων, **kān** πέντε (= **ἢ**
δυὸ μηνῶν, **ἢ** τριῶν κλπ.) Λ. Δ, 79· βλ. καὶ Φωρ. 1,144 καὶ 2,34.

Σπανιότερα, στὴν περίπτωσι αὐτῇ, παραλείπεται ὁ διαζευκτι-
κὸς σύνδεσμος ἀπὸ μπρὸς ἀπὸ τὸ πρῶτο διαζευγνύμενο μέλος **ἢ**
τίθεται μόνον μετὰ τοῦ προτελευταίου μέλους καὶ τοῦ τελευταίου :
Εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ψαρεύῃ ὅπως ᾔθελε, **μὲ** καμάκι **εἴτε** μὲ πρυνά **εἴτε**
μὲ σταφροκάρι Πα. 117. Ὁ λαὸς περιγύρα **καθισμένος**, **ὁλόρθος** **εἴτε**
σκυφτὸς **κοιτάζον** τοὺς παλαιστὲς **μὲ** τρόπο Πα. 148. Διαφορὰ ἀπὸ
τὴ σημερινὴ **κοινωνικὴ, ἠθικὴ ἢ** ὅποια ἄλλη **πίστι** Κακρ. 18.

§ 233. Διαζευκτικὴ σύνδεσις προτάσεων (ἢ μελῶν μιᾶς προ-
τάσεως) γίνεται πολλές φορές καὶ μὲ τὸ ρῆμα **θέλω** στὸ β' (ἢ,
σπάνια, καὶ στὸ γ') πρόσωπο τῆς ὀριστικῆς τοῦ ἐνεστώτα (συ-

νήθως τοῦ ἐνικοῦ, σπάνια ὁμως καὶ τοῦ πληθυντικοῦ). Μὲ μιὰ τέ-
τοια διάζευξι (**θέλεις - θέλεις ἢ θές - θές**) δηλοῦται ἐκ μέρους
ἐκκεινοῦ ποὺ μιλεῖ ἀδιαφορία ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴ ἀπὸ δυὸ ἢ περισ-
σότερες πράξεις ἢ πρόσωπα ἢ πράγματα ἢ ἀβεβαιότης : **Θέλεις**
ὁ ἄνεμος ἔφταιγε, θέλεις τὰ δέντρα γνωρίζονται μὲ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ
λεῦκες ἄρχισαν ἓνα σάλεμα Ζ. Π. 64. **Γαμπρὸ θεὰ σὲ κάμω, θέλεις**
στὴν πρώτη μου ἀδερφή, θέλεις στὴ δευτέρῃ μου κλπ. (= εἴτε στὴν
πρώτη . . . εἴτε κλπ.) Ε. 90Α, 9· βλ. καὶ Θ.Χρ. 22. **Θέλετε δέντρα, ἀν-**
θήσετε, θέλετε μαραθῆτε, στὸν ἥσκιο σας δὲν κάθομαι κλπ. (= εἴτε
ἀνθήσετε, εἴτε μαραθῆτε) Ε. 62,1. **Πρὶν περάσῃ χρόνος, πέθανε κι'**
αὐτή, θέλεις ἀπὸ τοὺς κόποους, θέλεις ἀπὸ τὸν καημὸ της γιὰ τὸν ἄν-
τρα της Τρ. 88· βλ. καὶ Λπ. 23. Φωρ. 2,240.

Σημ. α'. Ἔτσι τὸ **θέλεις - θέλεις (θές - θές)**, παίρνει καὶ τὴν ἔννοια τοῦ
ἴσως : **Δὲν ξέρω τί μοῦ ἔφταιγε· θές ἢ γαληνεμένη θάλασσα, θές ὁ ξάστερος οὐρα-**
νός, θές τὸ τσουχτερὸ λιοπύρι· δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ Λπ. 202.

Καὶ τὴν ἀρχὴ της ἢ χρῆσις αὐτὴ τοῦ **θέλεις - θέλεις** ὡς διαζευκτικοῦ τὴν
ἔχει σὲ συντάξεις, στὶς ὁποῖες ἡ ὀριστικὴ σὲ ζωηρὸ (ἐρωτηματικὸ) λόγο λαμ-
βάνεται ὑποθετικῶς : **Θέλεις κάθισε, θέλεις φύγε· δὲ μὲ νοιάζει** (= θέλεις ; κί-
θισε—θέλεις ; φύγε κλπ.). Πρβλ. § 205,2.

Σημ. β'. Ὅταν τὰ διαζευγνύμενα μέλη εἶναι ἀντίθετης σημασίας, σὲ λόγῳ
ζωηρὸ καὶ γοργό, συχνὰ ἡ διάζευξις γίνεται χωρὶς κανένα διαζευκτικὸ σύνδεσμο
(κατὰ τὸ ἀσύνδετο σχῆμα, § 215,1), καὶ δηλοῦται ἀπλῶς μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς :
Θέλουμε δὲ θέλουμε, θὰ ζήσουμε (= εἴτε θέλουμε, εἴτε δὲ θέλουμε κλπ.) Λπ.
80· βλ. καὶ Πζ. 7. **Ἐχει δὲν ἔχει ἀνάγκη, θὰ τὸ βάζω** Λπ. 225. **Κάθε ἄνθρωπος,**
μικρὸς μεγάλος, φτωχὸς πλούσιος, ἔχει καὶ τὸν ὁδηγὸ του (= μικρὸς ἢ μεγάλος
— εἴτε μικρὸς εἴτε μεγάλος κλπ.) Λπ. 28· βλ. καὶ Πζ. 5. **Γρήγορα ἀργὰ θὰ λειώ-**
σουν μιὰ μέρα τὰ χιόνια στὰ βουνὰ (= γρήγορα ἢ ἀργὰ — εἴτε γρήγορα εἴτε ἀργὰ)
Λπ. 216. Ἰδὲ καὶ § 225, Σημ. β'.

4. Συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι.

§ 234. 1) Συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι εἶναι κυρίως τὰ μόρια
λοιπόν, δὰ καὶ ἄρα. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ ὁμως ὡς συμπερασματικοὶ
σύνδεσμοι χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ ἐπιρρήματα **τώρα, τότε, ἐπει-**
τα, ὕστερα καὶ τὸ **ὥστε** (ποὺ κυρίως εἶναι σύνδεσμος ἀποτελεσμα-
τικὸς).

Ὅλα αὐτὰ κανονικὰ συνδέουν κῶλα περιόδου ἢ περιόδους.

2) Ἀπ' τοὺς συμπερασματικούς συνδέσμους τὸ **δὰ** δὲν τίθεται ποτὲ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, παρὰ μετὰ μιὰ ἢ καὶ δυὸ λέξεις ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀρχή. Τὸ **λοιπὸν** τίθεται καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως καὶ ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις τῆς, καὶ πολλὲς φορές καὶ στὸ τέλος τῆς προτάσεως. Οἱ ἄλλοι συμπερασματικοὶ σύνδεσμοι παίρνουν θέσι κανονικὰ στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως. (Βλ. τὰ παραδείγματα στὰ παρακάτω).

§ 235. Ἰδιαιτέρα γιὰ τὴ συντακτικὴ χρῆσι καὶ τὴ σημασίᾳ τοῦ καθενὸς συμπερασματικοῦ συνδέσμου παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς :

1) Τὸ **λοιπὸν** εἰσάγει συμπέρασμα εἴτε πραγματικό, (πὺν προκύπτει δηλαδὴ ἀπὸ μιὰ κατάστασι τῶν πραγμάτων), εἴτε λογικό, (πὺν προκύπτει δηλαδὴ ἀπὸ μιὰ σκέψι ἢ ἀπὸ μιὰ σειρὰ σκέψεων, ἥτοι ἀπὸ ἓνα συλλογισμό) : *Δὲ βρῖσκαμε οὔτε αὐτοκίνητο οὔτε ἄμάξι οὔτε ξῶα· ἀναγκασθήκαμε λοιπὸν νὰ γυρίσωμε πεζοί. Τὴν κοινὴ γλῶσσα δὲ μᾶς τὴ δύνουν τὰ ἰδιώματα· πρέπει λοιπὸν νὰ τὴ γυρέψουμε σταστικά κέντρα* Κμπ. 320· βλ. καὶ Ἑρσ. 75. Ἀμ. 24. Ἄν σ' ἓνα τρίγωνο εἶναι καὶ οἱ τρεῖς πλευρὲς ἴσες, θὰ εἶναι καὶ οἱ τρεῖς γωνίαι ἴσες. **Λοιπὸν** τὸ ἰσοπλευρο τρίγωνο εἶναι καὶ ἰσογώνιο *Γιανίδ. 28. Μπα ! κοντεύουν μεσάνυχτα· καληνύχτα λοιπὸν* Ἀμ. 18. Ἡ θάλασσα δὲν ἔχει πίστι, δὲν ἔχει ἔλεος· θὰ τὴν ἀφήσης **λοιπὸν** τὴ θάλασσα *Δπ. 16· Νὰ κι' αὐτός, νὰ κι' ὁ φίλος του ! Ἐκεῖνος ἀναπαύεται... Προσμένει... Κι' αὐτός... Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ ἴσος δρόμος, Θεέ μου ; Πα. 105.*

Σημ. Λέγεται καὶ μὲ τὸ ἄρθρο, τὸ **λοιπὸν**, ἀλλ' αὐτὸ ἀνήκει στὴ λαϊκότερη γλῶσσα : *Ἄν τὸ σκίσω τὸ σακί, μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ. Πᾶρ' το στὰ χέρια τὸ λοιπὸν στὸ καίκι* Ἑρσ. 3.

Λέγεται ἐπίσης καὶ **τότε λοιπὸν**, πρὶ ἔντονα ἀπ' ἀπ' τὸ ἀπλὸ λοιπὸν : *Τότε λοιπὸν θὰ σοῦ πῶ τὸ βίό μου ὅλο* Τρ. Δ. 44.

2) Τὸ **δὰ** ὡς συμπερασματικὸ χρησιμοποιεῖται κανονικὰ μὲ τὸ **τώρα** μπροστά του : *Ἔ ! τώρα δὰ, εἶπεν ἡ Ἀλεπού, πὺν σὲ γλύτωσα, αἶντε νὰ μοῦ φέρῃς τὸ τάμα (= τώρα λοιπὸν)* Π.Μ. 21.

3) Τὸ **ἄρα** (= λοιπὸν) εἰσάγει συμπέρασμα λογικό, πὺν προκύπτει συνήθως ἀπὸ μιὰ σειρὰ σκέψεων, ἥτοι ἀπὸ ἓνα συλλογισμό. Κανονικὰ γίνεται χρῆσις του σὲ μαθηματικὲς ἢ ἄλλες ἀποδείξεις :

βλ. Πα. 78. (*Μετρά τὰ σεορίτσια*) Δύο, τρία . . . πέντε, ἔξι. "Αρα; θά φάη ἐδῶ. "Αρα ; τὰ πράγματα εἶναι λιγάκι σκοῦρα ! Ξεν. 197. βλ. καὶ Πανυχ. 26.

Χρησιμοποιεῖται ὁμως πολλές φορές τὸ ἄρα καὶ στὴν καθημερινή ὁμιλία μὲ τὸ λοιπὸν κατόπι του : "Αρα λοιπὸν ἔχει δίκιο ὁ Πέτρος.

4) Τὸ **τώρα, τότε, ἔπειτα** καὶ **ὑστερα** εἰσάγουν συμπέρασμα, πού προκύπτει ἀπὸ κάποιο πραγματικὸ γεγονός, (συνήθως σὲ διαλόγους καὶ σὲ προτάσεις συνήθως ἐρωτηματικές) : Δὲν μπόρεσα νὰ βρῶ ἀμάξι. **Τώρα** τί θὰ κάμουμε ; (= λοιπὸν τί κλπ.). Τὸν εἶδες ἐσὺ ποτέ σου ; "Οχι. **Τότε** πῶς λὲς ὅτι τὸν γνωρίζεις ; (= λοιπὸν πῶς κλπ.) βλ. καὶ Πα. 80. Ἡ γριὰ εἶπε τοῦ γέροντος ἐβγήκε τὸ ξύγκι τὰρνοιῦ ἀπὸ τῆς μύτης του. **Ἐτότες** (= τότε), λέει ὁ γέροντος, νὰ τὸ σφάξουμε (= τότε λοιπὸν, λέει ὁ γέροντος, κλπ.) Μβ. 501. Δὲν ἔρχεται, λέει, αὐτὸς στὸ θέατρο. **Ἐπειτα** πῶς νὰ μὴ θυμῶνῃς μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο (= λοιπὸν πῶς κλπ.).

Τὸ **ἔπειτα** καὶ τὸ **ὑστερα**, ἔτσι ὡς συμπερασματικά, ἐκφέρονται συνήθως μὲ τὸ **καὶ** μπροστά τους, κι' ἔτσι ἐκφράζεται ἐντονότερα ἡ δυσφορία ἐκείνου πού μιλεῖ γιὰ κάτι τι : **Κι' ἔπειτα** μοῦ λὲς γιὰτὶ ἦρθα. Νά γιὰτὶ ἦρθα κλπ. Ροδ. 76.

5) Τὸ **ὥστε** εἰσάγει συμπέρασμα ὅπως τὸ **λοιπὸν**, ἀλλὰ συνήθως σὲ διαλόγους : Θὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μὲ πᾶν ὀλίγο παραπάνω, εἶπεν ὁ μπάρομπα - Κωσταντὸς. **Ὡστε** δὲν ξέρεις καλὰ τὸ δρόμο ; (= λοιπὸν δὲν ξέρεις) Ππδ. Α', 84, βλ. καὶ Π.Μ. 66. Ζ.Π. 172. Ἀμ. 48. Τρ. 87. Βλαχ. 72. Ἐλᾶτε μέσα μαζί μου. **Ὡστε** συμφιλιωνόμαστε ; Ξεν. 206. Ὁ κύριος Ἀναστάσιος μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ ἔλθῃ πρωτὶ, νὰ μὲ προπέμψῃ. **ὥστε** ἦτο περιττὸν νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω (= ἐπομένως, λοιπὸν ἦτο περιττὸν κλπ.). Ἀμ. 114.

"Ἐτσι τὸ **ὥστε**, μὲ τὴ σημασία τοῦ **ἐπομένως**, (κατ' ἀκολουθίαν), εἰσάγει καὶ πρότασι πού περιέχει κάποια προτροπή : "Ὅσον δι' ἀσφάλειαν, ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ γνωρίξῃ ἄσπλος ὅλην τὴν νύκτα εἰς τὰ δάση. **ὥστε** μὴν ἔχετε καμίαν ἀνησυχίαν Ἀμ. 51.

Σημ. Στὴ λαϊκότερη γλῶσσα ὡς συμπερασματικὸς σύνδεσμος χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ **μόνο**, εἰσάγοντας κι' αὐτὸ κάποια προτροπή : Τὸν καιρὸ δὲν τὸν ἔχουμε πάντα στὸ χέρι. **μόνο** βάλε ψωμί στὸ τράστο καὶ ἔλα (= λοιπὸν βάλε κλπ.) Πα. 4. Σὲ γράφει καὶ σένα τὸ βιβλίον. **μόν'** ἔλα, εἶπεν ὁ πετεινὸς στὴ χῆνα (= λοιπὸν ἔλα) Π. Μ. 4. βλ. καὶ 20.

5. Σύνδεσμοι ὑποτακτικοὶ ὡς παρατακτικοί.

§ 236. Κι' ἀπὸ τούς συνδέσμους, ποὺ κανονικὰ συνδέουν προτάσεις καθ' ὑπόταξιν, μερικοὶ χρησιμοποιοῦνται κάποτε σὲ συνδέσεις κατὰ παράταξιν. Ἔτσι συνδέουν κάποτε κατὰ παράταξιν περιόδους ἢ κῶλα περιόδων

1) ὁ αἰτιολογικὸς σύνδεσμος **γιατί, (διότι)**: *Καὶ θὰ εἶχαν τάχα τὴ διάκρισι νὰ μὴ μὲ πειράζον κατὰ πρόσωπο οἱ ἄλλοι, ὅσο καλοὶ ἄνθρωποι κι' ἂν ἦταν ; Γιατὶ βέβαια δὲ θᾶταν ὅλοι σὰν τὴ Ντοκτορέσσα Τρ. 273. Αὐτὰ τὰ δυσάρεστα σὲ κρίσιμες ἐθνικὲς στιγμὲς προξένησαν καταστροφή. Γιατὶ μὲ ἐμᾶς παρουσιάζονται κανονικὰ καὶ σφοδρὰ Πάλλ. 10.*

2) ὁ ἐναντιωματικὸς σύνδεσμος **ἂν καὶ (μολονότι, ἀγκαλὰ)**: *Μήπως σᾶς πειράζον ἐσᾶς τὰ κάρβοννα ; Ἄν καὶ τώρα θὰ εἶναι χόβολη Τρ. 284. Θὰ τὸ βροῦμε ὅπως τὰφήσαμε ἀπὸ τότε. Ἀγκαλὰ καὶ τί θὰ βροῦμε . . . ἀλοίμονο ! Βλαχ. 99.*

3) ὁ ἀποτελεσματικὸς σύνδεσμος **ὥστε**, καθὼς καὶ ὁ σύνδεσμος **νὰ** ὡς ἀποτελεσματικὸς: *Δὲν διδάσκω ἐγώ· οὔτε φιλοδοξῶ νὰ πείσω κανένα. Ὡστε, ὅπωςδήποτε κι' ἂν χαρακτηρίσετε τὶς ἀρχές μου, δὲ μὲ νοιάζει (= ἐπομένως) Παπαν. 172. Νά, ἔτσι θὰ τοῦ τὰ πῆ στὰ μουτρα. Νὰκούη συνοικέσιο καὶ νὰ τρέμη (= ὥστε νὰ ἀκούη κλπ.) Ζ.Π. 171.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΥΝΔΕΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ἢ ΚΑΘ' ΥΠΟΤΑΞΙΝ

Προεισαγωγικὲς παρατηρήσεις

§ 237. Οἱ δευτερεύουσες ἢ ἐξαρτημένες προτάσεις εἶναι 1) εἰδικές, 2) αἰτιολογικές, 3) ὑποθετικές, 4) ἐνδοτικές ἢ παραχωρητικές, 5) τελικές, 6) βουλευτικές, 7) ἀποτελεσματικές, 8) χρονικές, 9) ἀναφορικές, 10) πλάγιες ἐρωτηματικές καὶ 11) ἐνδοιαστικές.

Ἀπ' αὐτὲς ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον κατὰ κανόνα α') οἱ εἰδικές, οἱ αἰτιολογικές, οἱ ὑποθετικές καὶ οἱ ἐνδοιαστικές εἶναι προτάσεις κρίσεως, καὶ γιαντὸ ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς κανονικὰ εἶναι **δέν**. β') οἱ τελικές καὶ οἱ βουλευτικές εἶναι προτάσεις ἐπιθυμίας καὶ γιαντὸ ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς κανονικὰ εἶναι **μή**. γ') οἱ ἐνδοτικές ἢ παραχωρητικές, οἱ ἀποτελεσματικές, οἱ χρονικές, οἱ ἀναφορικές καὶ οἱ πλάγιες ἐρωτηματικές εἶναι μεικτές, ἥτοι ἄλλοτε προτάσεις κρίσεως καὶ ἄλλοτε προτάσεις ἐπιθυμίας, καὶ γιαντὸ σὲ ἄλλες ἀπ' αὐτὲς ἡ ἄρνησις εἶναι **δέν** καὶ σὲ ἄλλες εἶναι **μή**. (Πρβλ. § 201,2 βλ. καὶ § 214).

1. Εἰδικὲς προτάσεις

§ 238. Εἰδικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ ἓνα ἀπ' τοὺς εἰδικοὺς συνδέσμους **ὅτι**, **πὼς**, **πού**, καὶ οἱ ὁποῖες γενικὰ χρησιμεύουν, γιανὰ εἰδικεῦουν τὸ γενικὸ καὶ ἀόριστο νόημα ἐνὸς ρήματος ἢ ἐνὸς ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου ἢ μιᾶς περιφράσεως. (Βλ. καὶ § 97,2, γ' Σημ. β', § 126 καὶ § 220,1).

Εἰδικότερα οἱ εἰδικὲς προτάσεις χρησιμεύουν

1) ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας (ἥτοι ὡς **ἀντικείμενον** ρημάτων.

α') λεκτικῶν, ὅπως τὸ λέ(γ)ω, ὁμολογῶ, μηνῶ, φωνάζω,

τήλεφωνῶ, παραγγέλλω, εἰδοποιῶ, ἀναγγέλλω, ὑπόσχομαι, διαδίδω, μαρτυρῶ, καταθέτω, κατηγορῶ, διαβάλλω, συκοφαντῶ, ἰσχυρίζομαι, ἀμφισβητῶ, ἐξομολογοῦμαι, ἀποφαίνομαι, παινιέμαι, καυχιέμαι, παραπονιέμαι, φοβερίζω, κ.ἄ.τ. : *Μιὰ μέρα τῆς λέει ὅτι ἦρθε τὸ βασιλόπουλο ἀπ' τὰ ξένα* Μβ. 422. *Πές του πὼς θὰ πεθάνῃ μιὰ μέρα* Ζ. Π. 82· βλ. καὶ Ππδ. Φόν. 85. *Μὰ σᾶς λέω πὺδ δὲ δέχεται τίποτε τὸ γεράκι* (= πὼς δὲ δέχεται) Ζ. Π. 30· βλ. καὶ Πάσσ. 155,9. *Ἄμα βράδυνασε, ἐφωνάξανε πὼς θὰ φύγουνε* Μβ. 483. *Ἀρχισε νὰ καυχιέται πὺδ δὲν ἔχει ἁμαρτίες* (= πὼς δὲν ἔχει) Π.Μ. 10. *Σηκώθηκε νὰ τοῦ παραπονεθῇ πὼς τὴν ἐλῆσμόνησε* Τρ. Δ. 98.

β') δεικτικῶν, ὅπως τὸ δείχνω, ἀποδεικνύω, μαρτυρῶ (= δείχνω), φανερώνω, δηλώνω, παρασταίνω, πείθω, καταπείθω, προσποιοῦμαι, καμώνομαι, κάνω (= δείχνω ἢ προσποιοῦμαι) κ.ἄ.τ. : *Ὁ ἀποσπασματόρχης ἔδειχνε πὼς δὲ χωρατεύει μὲ τὸ φαῖ* Πα. 72. *Αὐτὸ μαρτυροῦσε πὼς ἦταν χριστιανόπουλο* (= ἔδειχνε πὼς) Ἐρσ. 152. *Ἐκανε πὼς θὰ στρώσῃ ὁ καιρὸς καὶ πάλι χαλοῦσε* (= ἔδειχνε πὼς) Ἐρσ. 262. *Τώρα θὰ πάω, εἶπα· κι' ἔκαμα πὼς θὰ φύγω* (= καὶ προσποιήθηκα πὼς) Τρ. Δ. 61.

γ') αἰσθητικῶν, ὅπως τὸ αἰσθάνομαι, νοιώθω, βλέπω, ἀκούω, καταλαβαίνω, ἀντιλαμβάνομαι, παρατηρῶ, διακρίνω, διαπιστώνω, κ.ἄ.τ. *Ἐνοιωθα μέσα μου πὺδ γίνουμουν ἄξαφνα πιδ γενναῖος* (= ὅτι γινόμεν) Ψυχ. 16. *Θὰ ἰδῆς πὼς δὲν εἶμαι ἀχάριστη* Τρ. 185. *Ἀκοῦς, παπᾶ, πὺδ δὲν βλέπω ;* (= ὅτι δὲ βλέπω) Μβ. 513.

δ') γνωστικῶν, ὅπως τὸ γνωρίζω, ξέρω, ἀγνοῶ, ἐννοῶ, μαθαίνω, πληροφοροῦμαι, θυμοῦμαι, λησμονῶ, κ.ἄ.τ. *Ξέρω πὼς εἶσαι ἀνώτερός μου. Ξέρεις πὺδ ἡ μέση μου ποτεῖ* Ζ.Π. 175. *Ἐμαθα πὺδ παντρεύτηκες* (= ὅτι παντρεύτηκες) Πάσσ. 436,22. *Θυμᾶμαι πὺδ μὲ τσίμησε τὰ χέρια μὲ τῇ βελόνα* Χ. Θ. 29· βλ. καὶ Π. Μ. 92 : *Θυμᾶσαι ἄραγε πὺδ...*

ε') δοξαστικῶν, ὅπως τὸ νομίζω, θαρρῶ, ὑποθέτω, πιστεύω, φρονῶ, δέχομαι, παραδέχομαι, φαντάζομαι, ὀνειρεύομαι, συμπεραίνω, ὑπολογίζω, σκέπτομαι, συλλογίζομαι, ὑποπτεύομαι, ὑποψιάζομαι, φοβοῦμαι, ἀμφιβάλλω, ἐλπίζω, φαίνομαι, προφασίζομαι, φημίζομαι κ.ἄ.τ. *Θαρρῶ πὼς καλύτερα εἶναι νὰ μένουμ' ἐδῶ* Χαρ. 23. *Ἐπίστευα, ὅτι*

τὰ χαμηλὰ ἐκεῖνα μέρη θὰ εἶναι ἀραιὰ κατοικημένα Τρ. 195. Ὑπολογίζω ὅτι θὰ διατρέχει τὸν ἕκτο μῆνα (τῆς ἐγκυμοσύνης) Τρ. 255. Δὲν ἀμφιβállω ὅτι τὸν ἐνίκησατε Τρ. 138. Ἐγὼ φοβᾶμαι πὼς τῆς Κόρας δὲν θὰ τῆς ἀρέσῃ ποτὲ Ἰλιγγ. 96· βλ. καὶ Κμπ. 109. Ἐρσ. 122 καὶ 176 καὶ Τρ. 266.

Σημ. α'. Μὲ ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ρήματα τῶν παραπάνω τάξεων συνάπτεται ἐκτὸς ἀπ' τὴν εἰδικὴ πρότασι καὶ αἰτιατικὴ προσώπου (ἢ πράγματος) ὡς πρῶτο ἀντικείμενό τους: **Μᾶς φοβερίζει ὅτι** θὰ μᾶς καταγγείλῃ στὰ δικαστήρια βλ. Ἐρσ. 31. **Δὲ μὲ πείθεις ὅτι** ἔχεις δίκαιο· βλ. Ἐρσ. 272. Ὁ σκύλος καθὼς τὴν εἶδε πού ἔτρωγε, ἀρχίνησε νὰ γανγίζῃ. Μβ. 489. **Δὲν βλέπεις τὸν πατέρα σου** πού δὲν ἔχει ἡσυχία καὶ ὕπνο; Ροδ. 38. **Τοὺς ἄκουσαν πού μιλοῦσαν μεταξὺ τους** ξένη γλώσσα Ἐρσ. 74. **Μὲ ὑποπεύεται ὅτι** συνεγνωῦμαι μὲ τοὺς ἀντιπάλους του.

Σημ. β'. Ἔτσι μὲ πρότασι εἰδικὴ σὰν ἀντικείμενό τους συντάσσονται καὶ περιφράσεις σχηματιζόμενες ἰδίως μὲ τὸ ρῆμα ἔχω καὶ κάποιο οὐσιαστικὸ ἢ μὲ τὸ ρῆμα εἶμαι καὶ κάποιο ἐπίθετο, ἰσοδύναμες ὡς πρὸς τὸ νόημα μὲ κάποιο ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως π.χ. οἱ φράσεις ἔχω τὴν προαίσθησι (πρβλ. προαισθάνομαι), ἔχω τὴν ἰδέα ἢ ἔχω τὴ γνώμη (πρβλ. νομίζω, φρονῶ), ἔχω πεποίθησι (πρβλ. πιστεύω), ἔχω ὑποψία (πρβλ. ὑποψιάζομαι, ὑποπτεύομαι), ἔχω ἐλπίδα (πρβλ. ἐλπίζω), βάζω μὲ τὸ νοῦ μου (πρβλ. σκέφτομαι, φαντάζομαι, ὑποθέτω), εἶμαι βέβαιος ἢ σίγουρος ἢ ἀσφαλισμένος (πρβλ. πιστεύω ἢ δὲν ἀμφιβállω) κ.ἄ.τ.: **Ἐχει τὴν ἰδέα πὼς** πάσχει. **Τὸ εἶχε κρυφὸ παράπονο** πού ὁ ἄντρας τῆς ἦταν πολὺ ἔντιμος Ζ. Π. 37 (πρβλ. παραπονιόταν ὅτι). **Ἐβαλε μὲ τὸ νοῦ του** πὼς κάποιος χωριανὸς θάφερνε κανένα γουρουνόπουλο Ἐρσ. 2 (πρβλ. σκέφτηκε, φαντάστηκε ὅτι). **Βρῆκεν ἀφορμὴ πὼς ἦταν ἄρρωστη** λ.τ. (πρβλ. προφασίστηκε πὼς). **Δὲν εἶχε καμιά ἀμφιβολία πὼς καὶ σ' αὐτὰ θὰ τὴν εὗρισκε ξεχωριστὴ** Ἐρσ. 112 (πρβλ. δὲν ἀμφέβλλα διόλου ὅτι). **Ἦμουν βέβαιος ὅτι** θὰ τὴ γελοῦσα Τρ. 192 (πρβλ. πίστευα ὅτι). **Ἡ γριά ἔμεινε ἡσυχὴ** στὸ παλάτι **ὅτι** δὲν ἔχει πλέον κανεὶς νὰ τὴν ἐνοχλῇ Μβ. 498. (πρβλ. πίστεψε πιά ὅτι).

2) Ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας (ἥτοι ὡς **ὑποκείμενο**) ἀπρὸς σὴν ρημάτων, ταυτοσήμων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως τὸ λέγεται, διαδίδεται, ἀκούεται, ἀκούστηκε, ἀναγγέλλεται, (ἀνακοινοῦται), ἀποδεικνύεται, ὑποτίθεται, συμπεραίνεται, φαίνεται (ὅτι ἢ πὼς) κ.ἄ.τ. ἀρκεῖ, φτάνει, (δὲ) σώνει, (δὲν) πειράζει, (μὲ) ἀνησυχεῖ, (μὲ) φοβίζει, (μὲ) σκιάζει (ὅτι ἢ πού) κ.ἄ.τ. ἢ παρομοίων ἀπροσώπων ἐκφράσεων, πού σχηματίζονται συνήθως μὲ τὸ **εἶναι** καὶ κάποιο οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο οὐδετέρου γένους, μὲ **σημασία** κι' αὐτὸ συγγενῇ πρὸς τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως (εἶναι)

εὐτύχημα, δυστύχημα, κρῖμα (πού), (εἶναι) ἀλήθεια, ψέμα (πώς)
δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία (ὅτι), κ.ἄ.τ., (εἶναι) βέβαιον, ἀληθινόν, ἀποδει-
γμένο (πώς ἢ ὅτι), (εἶναι) ἀρκετὸ (ποῦ) κ.ἄ.τ. Μοῦ φαίνεται ὅτι
δὲν ἐσκέφθηκες ἀκόμα Τρ. 96. Φαίνεται πὼς εἶχε ἐπιτυχία Κμπ. 60·
βλ. καὶ Ππδ. Γ', 94. Τρ. 71. Φαίνεται ποῦ ἦτον ἀποσκαφή (= πὼς
ἦταν) Ππδ. Α', 92. Δὲ σώνει ποῦ τρῶς τῇ χῆνᾳ, μὰ θέλεις νὰ μὲ κά-
μης καὶ μονολόγε; Μβ. 503. Εἶν' ἀλήθεια πὼς μερικά ἀπ' τὰ διηγῆ-
ματα αὐτὰ εἶναι δημοτικοὶ θροῦλοι Κμπ. 287. Ὑπάρχει πιθανότης πὼς
μπορεῖ νὰ τὰ βρῇ κανένας Ἑρσ. 224. Τυχερὸ ποῦ ἡ Ἀλτάνη εἶχε τὰ
ἴδια πολιτικὰ αἰσθήματα μὲ τὸν ἄντρα της (= ἦταν τυχερό, ἦταν εὐ-
τύχημα ποῦ) Πα. 119.

Σημ. Τέτοιες ἀπρόσωπες ἐκφράσεις ἀποτελοῦν καὶ ἐπιφωνήματα ἢ ἐπιρρή-
ματα χρησιμοποιούμενα σὲ ἐπιφωνηματικές ἐκφράσεις, κι' ἔτσι συντάσσονται κι'
αὐτὰ μὲ πρότασι εἰδικὴ (εἰσαγομένη μὲ τὸ **ποῦ**) : **Κρῖμα ποῦ δὲν ἠμύπορεσε νὰ**
ἔλθῃ μαζί καὶ ἡ κόρη μου! Ἄμ. 100. **Κρῖμα σ' ποῦ εἶμαι μεγαλύτερη στὰ χρόνια**
ἀπὸ σένα! Ππδ. Γ', 96. **Καλὰ ποῦ ἦρθες παλληκάρι μου!** Π. Μ. 82. **Τί καλὰ**
ποῦ δὲν εἶχα προφθάσει νὰ εἰπῶ τίποτε εἰς τὸν γείτονά μου! Ἄμ. 66.

3) ὡς ἀνάπτυξις (καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὡς ἐπεξήγησις)
τοῦ νοήματος ἑνὸς (συνάρθρου συνήθως) οὐσιαστικοῦ, μὲ σημασίαν
τὴν περισσότερες φορές παρόμοια μὲ τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως
φήμη, ὄνομα, πληροφορία, εἰδήσις, μήνυμα, ἰδέα, βεβαιότης, ὑποψία,
κατηγορία, ὑπόσχεσις, ἀξίωμα, ἐλπίδα, συμπέρασμα κ.ἄ.τ. ἢ τοῦ οὐ-
δετέρου ἑνὸς ἐπιθέτου ἢ μιᾶς δεικτικῆς ἢ ἀόριστης ἀντωνυμίας (τοῦτο,
αὐτό, ἐκεῖνο, ἓνα κλπ. Πρβλ. § 32): **Τοῦ φέρανε τὸ μήνυμα πὼς**
κπαίνει ἡ αὐτοκράτειρα Βυ. 16. **Μιὰ μέρα τῆς ἦρθε εἰδήσις πὼς ὁ ἄν-**
δρας τῆς πέθανε στὶς θάλασσες τῆς Κίνας Λιλ. 13. **Ἐφάρμοσε τὸ ἀξι-**
ωμά του πὼς τὸ ἔγκλημα εἶναι ἓνα μὲ τῇ τέχνῃ Ζ.Π. 25. **Ἔτσι ἔφτα-**
σε στὸ συμπέρασμα πὼς ἔπρεπε νὰ γράψῃ βιβλία ἀπλοελληνικά Κμπ.
83. **Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰποδείξῃ τὴν κατηγορίαν πὼς ὁ Λασκαράτος**
ἦταν ἐγκάθετος τῶν Ἀγγλῶν στὴν Ἑπτάνησο Κμπ. 332. **Τὴν συμφο-**
ρὰ ὅταν ἔμαθα, ποῦ ὁ Μύρης πέθανε, πῆγα στὸ σπίτι του Καβάφ. Ἀν-
θολ. 111. **Εἶχε πάρει καλὸ ὄνομα, ὅτι τῆς ἐξοῦσαν τὰ παιδιὰ, (ποῦ**
βάφτιζε) Ππδ. Α', 23. **Ἐφρευγα μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι γογγύρα θὰ ξανα-**
γύριζα Τρ. 125· βλ. καὶ Τρ. Δ. 34. **Ἐρχεται μὲ τῇ βεβαιότητι πὼς**
βρῆκε τὸν εὐχάριστο συνεπιβάτη Ζ.Π. 60· βλ. καὶ Τρ. 282. **Τρέμει στήν**

ιδέα πώς θὰ σκοτωθῇ ὁ δολοφόνος του Βυ. 14. Καμιὰ θεωρία δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ τὸ φυσικὸ κανόνα, πὼς ὁ ποιητὴς εἶναι αὐτοδίδακτος Πολίτ. Α', 79. Ὁ Ἐρωτόκριτος παίρνει δαχτυλίδι ἀπ' τὸ χέρι τῆς Ἀρετουσας, ὑπόσχεσι πὼς δὲ θὰ προδώσῃ τὸν ἔρωτά της Κμπ. 66. Ἐνα μοναχὰ μὲ σκάζει, πού ἐσὺ δὲν μπορεῖς νὰ ἰδῇς θάλασσα (= ἕνα πρᾶγμα... τὸ ὅτι ἐσὺ δὲν μπορεῖς κλπ.) Μβ. 455. Μοῦ εἶπε τὴν κατάστασιν τοῦ ταμεῖου, ὅτι δὲν ἔχει οὔτε λεπτὸ Μακρυγ. 211.

Σημ. α'. Μὲ εἰδικὴ πρότασι (εἰσαγόμενη συνήθως μὲ τὸ πού) συντάσσονται καὶ μερικά ἐπιρρήματα ἢ ἐπιρρηματικές φράσεις, ὅπως τὸ ἐκτός, μόνον, ἐκτός μόνον, νὰ (= ἰδού) — ἐξ αἰτίας, γιὰ τὸ λόγο κλπ.: Δὲν τὸ θέλω αὐτὸ τὸ ὄφασμα, γιατί ἐκτός πού εἶναι πολὺ ἀκριβὸς εἶναι καὶ πολὺ χοντρό. Ἡ Θεωροῦλα ἦταν πολὺ μικρή· δὲν καταλάβαινε· μόνον πού κνηγοῦσε πεταλοῦδες (= μόνον ὅτι) Τρ. 28. Σὲ τίποτε δὲ μᾶς βοήθησε· ἐκτός μόνον πού ἦρθε μαζί μας. Νὰ πού 'μαι πάλι στὸ νησί μας (= ἰδού ὅτι εἶμαι) Μυρ. 342· πρβλ. καὶ Ε. 71,11. Δὲ θέλει νὰ ῥθῃ ἐξ αἰτίας πού εἶναι κι' αὐτὴ μαζί μας. Θέλει νὰ φύγῃ γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲ βρῖσκει ἐδῶ ἡσυχία.

Σημ. β'. Μὲ τὴν πρόταξι τοῦ ἄρθρου τὸ οὐσιαστικοποιούμενη μιὰ εἰδικὴ πρότασις (§ 127,1) μπορεῖ νὰ χρησιμοποιῇται ὡς ὑποκείμενο ἢ ἀντικείμενο καὶ ἄλλων ἐκτός ἀπ' τὰ παραπάνω ρήματα ἢ νὰ παίρνῃ θέσι ὀνόματος οὐσιαστικοῦ σὲ ἕναν προσδιορισμὸ τῆς προτάσεως: Τὸν εἶχε πεισμῶσει προπάντων τὸ ὅτι μ' ὅλες του τίς προσπάθειες δὲν εἶχε κατορθώσει νάκούσῃ ἕναν ἡμέρο λόγο ἀπ' τὰ χεῖλη της Κμπ. 193. Τὸ ὅτι γεννήθηκε πολὺ πρὶν ἀκουστῇ τὸ κήρυγμα τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν, αὐτὸ εἶναι ἴσια ἴσια ἢ ὑπεροχὴ της Ἑρσ. 243.

§ 239. 1) Οἱ εἰδικές προτάσεις, σὰν προτάσεις κρίσεως πού εἶναι, ἐκφέρονται γενικὰ σὲ ἔγκλισι προτάσεων κρίσεως, ἥτοι

α') σὲ ἀπλή ὀριστικὴ (§ 188): Ἀκόμη δὲν πιστεύουν πὼς εἶμαι γερός Απ. 242. Τὸ ξέρω πού μ' ἀγαπᾷς Θεοτόκ. 37. Εἰδοποιήθηκε πὼς ὁ καιρὸς δὲν τὸν περιμένει Ζ.Π. 142. Μοῦ φάνηκε πὼς ἔβλεπα τὰ θάνατο νερὸ Πα. 110· βλ. καὶ Τρ. 71. Ἐνοιωθε τώρα πὼς δὲν προχωροῦσε μόνος Χαρ. Μ. 49. Τρέμει στὴν ιδέα πὼς θὰ σκοτωθῇ ὁ δολοφόνος του Βυ. 14. Πές μου πὼς ποτὲ πιά δὲ θὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ κεφάλι σου μιὰ τέτοια ιδέα Τρ. 268. Ἐνόμιζα ὅτι δὲν θὰ σᾶς βρῶ τόσῳ ἄκαμπτο Ροδ. 13.

β') σὲ ὀριστικὴ πιθανολογικὴ ἢ δυνητικὴ (§ 191): Ὑπολογίζω ὅτι θὰ διατρέχει τὸν ἔκτο μῆνα τῆς ἐγκνμοσύνης Τρ. 255 (πρβλ. Θὰ διατρέχει τὸν ἔκτο μῆνα = διατρέχει, πιστεύω κλπ.). Ὁ καπετὰν Στό-

κος λέει πώς θάταν δυὸ ὥρες περασμένα μεσάνυχτα "Ερσ. 35 (πρβλ. Θὰ ἦταν δυὸ ὥρες κλπ. = ἦταν, πιστεύει κλπ.). "Εβαλε μὲ τὸ νοῦ του πὼς κάποιοι χωριανὸς θάφερνε τὴ νύχτα καβαλλάρης κανένα γουρουνόπουλο πισωκάπουλα φορτωμένο στὸ ζῶο του, καὶ περνώντας ἀπὸ κεὶ θὰ τοῦ ξεγλίστηρε καὶ θάπεσε. "Ερσ. 2 (πρβλ. Κάποιοι χωριανὸς θὰ ἔφερε . . . θὰ ξεγλίστηρε κλπ. = ἔφερε ἴσως κλπ.). Ὁ ἀρχαιολόγος κατάλαβε πὼς οἱ δυὸ νεοφερμένοι θὰ εἶχαν κάποια γνωριμία μὲ τὸν κόσμον ἔξω ἀπ' τὸ νησί τους "Ερσ. 194 (πρβλ. Οἱ δυὸ νεοφερμένοι θὰ ἔχουν κλπ. = ἔχουν φαίνεται κλπ. § 191,1). Τὸ ὑποπιτευόμενα πὼς δὲ θὰ τὸ θέλατε Βεν. 121 (πρβλ. Δὲ θὰ τὸ θέλει — ἴσως δὲν τὸ θέλει). Νάξερα ἀπὸ μέσα ἀπ' τὸ χαρτὶ νὰ διαβάσω, θαρρῶ πὼς δὲ θὰ ἦταν ἁμαρτία νὰ ψάλω μοναχὴ μου Ππδ. Α' 74. Πίστεψε ὅτι, ἂν ἔλειπε αὐτὸ τὸ μωρό, ἡ ζωὴ μου δὲν θὰ εἶχε κανένα θέλητρο Τρ. 291 (§ 191,2).

2) "Οταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖ ἡ εἰδικὴ πρότασις, εἶναι σὲ χρόνο ἱστορικὸ (§ 170·4 β', Σημ. καὶ § 214) κι' ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ λόγος στὴν εἰδικὴ πρότασι, ἀνήκει στὸ παρελθόν, τότε στὴν εἰδικὴ πρότασι

α) ἐνεστώτας καὶ παρατατικὸς ἢ παρακείμενος καὶ ὑπερσυντέλικος μποροῦν νὰ ἐναλλάσσονται, χωρὶς καμιὰ διαφορὰ τοῦ νοήματος : Εἰδοποιήθηκε πὼς ὁ καιρὸς δὲν τὸν περιμένει Ζ.Π. 142. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : πὼς δὲν τὸν ἐπερίμενε). Τοῦ φέρανε τὸ μῆνυμα, πὼς μπαίνει ἡ αὐτοκράτειρα Βυ. 16. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : πὼς ἔμπαινε). Καὶ ἡ γριὰ ἔμεινε ἡσυχὴ στὸ παλάτι ὅτι δὲν ἔχει πλέον κανεὶς νὰ τὴν ἐνοχλῇ Μβ. 498. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : ὅτι δὲν εἶχε). Μοῦ φαινόταν πὼς ὠνειρευόμουνα Τρ. 71. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : πὼς ὠνειρεύομαι). Εἶχε πάρει καλὸ ὄνομα, ὅτι τῆς ἐξοῦσαν τὰ παιδιὰ (ποὺ βάφτιζε) Ππδ. Α' 23. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : ὅτι τῆς ζοῦνε). Μοῦ φαινόταν πὼς ἔχω χαθῇ ἀπ' τὸν κόσμον — μοῦ φαινόταν πὼς εἶχα χαθῇ ἀπ' τὸν κόσμον.

β') ὁ ἀπλὸς μέλλοντας μπορεῖ νὰ ἐναλλάσσεται μὲ τὸ θὰ καὶ παρατατικὸ καὶ ὁ τετελεσμένος μέλλοντας μὲ τὸ θὰ καὶ ὑπερσυντέλικο τοῦ ἴδιου ρήματος, χωρὶς καμιὰ διαφορὰ τοῦ νοήματος πάλι : Ὑποσχέθηκε πὼς θὰ πάη νὰ κάμη μιὰ ἐπίσκεψη στὴν Κυρία Ροδανού. "Ερσ. 81. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : θὰ πήγαινε). Εἶχες κι' ἓνα μιὰρμπα εὐκατάστατον κι' ἔλεγαν πὼς θὰ σὲ σπουδάσει Τρ. Δ. 44. (Μποροῦσε

νὰ πῆ καί : θὰ σὲ σπούδαζε). "Αμα ἐβράδυνασε, ἐφωνάξανε πὼς θὰ φύγουνε Μβ. 483. (Μποροῦσε νὰ πῆ καί : πὼς θὰ ἐφεύγανε). "Εκα-
μα πὼς θὰ φύγω Τρ. Δ. 61. (Μποροῦσε νὰ πῆ καί : πὼς θὰ ἔφευ-
γα). "Αφῆκαν ἐκεῖ τὸ γεράκι ὅλην τὴ νύχτα μὲ τὴν ἰδέα πὼς τὸ πρῶτ' θὰ
τὸ βροῦν ἡμερότερο Ζ.Π. 29 (πρβλ. "Ερσ. 112 : δὲν εἶχε καμιὰ ἀμφι-
βολία πὼς σ' αὐτὰ θὰ τὴν εὕρισκε ξεχωριστή). Κατάλαβε πὼς θὰ τὸν
ζητοῦσαν νὰ διαβάσῃ στὴν ἐκκλησία "Ερσ. 205. (Μποροῦσε νὰ πῆ
καί : πὼς θὰ τὸν ζητήσουν). "Ελεγα πὼς θὰ σὲ εὐχαριστοῦσε, εἶπε
Βεν. 112. (Μποροῦσε νὰ πῆ καί : πὼς θὰ σὲ εὐχαριστήσῃ). "Εφευγα
μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι γρήγορα θὰ ξαναγύριζα Τρ. 125. (Μποροῦσε νὰ
πῆ καί : ὅτι γλήγορα θὰ ξαναγυρίσω). "Επίστευες ποτὲ ὅτι αὐτὸ τὸ
παιδὶ θὰ μᾶς πότιζε φαράκι ; Ροδ. 7. (Μποροῦσε νὰ πῆ καί : ὅτι
θὰ μᾶς ποτίσῃ). "Ολα ἔδειχναν πὼς κάτι κακὸ θὰ γινόταν Ρουτ. 5.
(Μποροῦσε νὰ πῆ καί : κάτι κακὸ θὰ γίνῃ). Εἶχα τὴ βεβαιότητα
ὅτι θὰ μοῦ μιλοῦσε σὰν ὁ ἀγαθότερος πατέρας τοῦ κόσμου Τρ. 241.
(Μποροῦσε νὰ πῆ καί : ὅτι θὰ μοῦ μιλήσῃ). Πίστευα πὼς σὲ λίγες
ἡμέρες θὰ ἔχῃ τελειώσει αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις — πίστευα πὼς σὲ λίγες ἡμέ-
ρες θὰ εἶχε τελειώσει αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις.

§ 240. "Υστερ' ἀπὸ μερικὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα (§ 238, 1
καὶ 2), ὅπως τὸ θυμοῦμαι, λέω (μὲ τὴ σημασία τοῦ πιστεύω, νο-
μίζω), πιστεύω, φαντάζομαι, φαίνομαι κ.τ.δ., ἀκολουθεῖ μερικὲς φο-
ρὲς εἰδικὴ πρότασις εἰσαγόμενη μὲ τὸ νά. "Ετσι χρωματίζεται ὡς
κάπως ἀμφίβολο ἐκεῖνο ποὺ ἐκφράζει ἡ εἰδικὴ αὐτὴ πρότασις, ἂν
καὶ ἐκφέρεται σὲ ὀριστικὴ : Δὲ θυμοῦμαι νὰ τὸ εἶπα αὐτὸ (πρβλ. δὲ
θυμοῦμαι ὅτι τὸ εἶπα αὐτὸ)· βλ. Πάσσ. 242, 1 καὶ Τρ. 208. Δὲ θυμό-
ταν ἄλλη φορὰ νὰ εἶχαν ἔρθῃ κατὰ κεῖ ἄνθρωποι Βεν. 75· βλ. καὶ 76.
"Ελόγιασα νὰ σ' εὔρηκα, ὦ ποθητὴ μου, ἐσένα Τυπάλδ. "Ανθολ. 471.
Δὲν πιστεύω νὰ εἶναι αὐτὴ Ππδ. Γ' 93 (πρβλ. δὲν πιστεύω πὼς εἶ-
ναι αὐτὴ). Δὲν πιστεύω νὰ λησμόνησα ἕνα ἀπὸ τὰ στιχάκια τῆς Τρ.
Δ. 62· βλ. καὶ 165 καὶ Κμπ. 246. Δὲν πιστεύω νὰ τό 'πες αὐτὸ ἀλή-
θεια Χαρ. 23 (πρβλ. δὲν πιστεύω πὼς τό 'πες). Μοιάζει νὰ μὴν ἔδωσῃ
μεγάλῃ προσοχὴ στὴν ἔκφραση (= φαίνεται πὼς δὲν κλπ.). "Αποστολ.
146. Δὲς νὰ τὸ ἔμαθε ; (πρβλ. φαντάζεσαι ὅτι τὸ ἔμαθε ;). Δὲς οἱ
δικοί μας νὰ ἐκερδέσανε ; (= πιστεύεις ὅτι κλπ.) Ζάκ. 53. Δὲ φαν-
τάζομαι νὰ ὑπάρχει πιά στὴν "Ελλάδα μας ἄνθρωπος, ποὺ νὰ μὴν

ἔχει ἰδεῖ ἠλεκτρικὴ λάμπα Ἡλεκτρ. 108. Δὲ φαίνεται νὰ εἶχε πνιγῇ ἀπὸ ναυάγιο Ἑρσ. 299. Ὁ Δημοκρίτος φαίνεται νὰ εἶναι ἰδρυτὴς Γεωργ. 87. Στὶς παραδόσεις του δὲ φαίνεται νὰ εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία Τριαντ. 19-20. Ἀπὸ τὰ γραφόμενά του δὲ φαίνεται νὰ συμμερίζονταν ἐντελῶς τὶς ιδέες αὐτὲς ὁ Λουκιανὸς Τριαντ. 15.

Τέτοιες εἰδικές προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὸ νὰ καὶ ἐκφερόμενες σὲ ἔγκλισι ὀριστικὴ ἀκολουθοῦν συχνὰ καὶ μετὰ τὸ ἐπίρρημα ἴσως, τὸ οὐδέτερο ἐπίθετο **πιθανὸν (ἀπίθανον)**, ἢ μετὰ τὴ φράσι **εἶναι πιθανὸν** κ.τ.ο. : Ἴσως νὰ ἔκλεψα ἕναν ὕπνο Ππδ. Α', 87· (πρβλ. πιστεύω πὼς ἔκλεψα κλπ.). Ἴσως καὶ νὰ ζήλευε Τρ. 89. Πιθανὸν νὰ μὴν ἔφτασε ἀκόμη στὸ Παρίσι. Εἶναι ἀπίθανον νὰ τὸ ἔμαθε ἀπὸ ἄλλον.

2. Αἰτιολογικὲς προτάσεις

§ 241. Αἰτιολογικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ ἕναν ἀπ' τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους καὶ ποὺ γενικὰ περιέχουν τὴν αἰτιολογία μιᾶς πράξεως.

Σύνδεσμοι, ποὺ εἰσάγουν κανονικὰ αἰτιολογικὲς προτάσεις, εἶναι τὸ **γιατί, διότι, ἐπειδὴ** καὶ **πού**. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτοὺς ὅμως, χρησιμοποιοῦνται ὡς αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι προσέτι τὸ **ἀφοῦ, μιά καί, μιά πού, καθὼς, σάν... πού, σάν... νά, σάν... πῶς**, τὸ (κυρίως τελικὸ μόριο) **γιανὰ** καὶ (στὴ λογιότερη γλῶσσα) τὸ **ἔτι, ἐφόσον** καὶ **καθόσον**.

Σημ. Σπανιότερα χρησιμοποιοῦνται ὡς αἰτιολογικοὶ σύνδεσμοι καὶ τὸ **ὁπού**, τὸ **ὅσο**, τὸ **πῶς**, τὸ **σάν** ἢ **σάν πού** (ἐνωμένα) καὶ (διαλεκτικῶς) τὸ **τόμου**. (Ἰδὲς καὶ § 97, 2, γ', Σημ. β' καὶ § 126) : Μὰ πῶς νὰ πάω, Μεγαλειότατε, ὁπού θὰ μὲ φάη ὁ δράκοντας ; Μβ. 527· (πρβλ. Ἀνὲν πάω, γιατί θὰ μὲ φάη κλπ.). Καὶ πάλι, ὅσο ἔβλεπε τὴν ἐπιμονή μου, δὲν ἤθελε νὰ μὲ δυσαρεστήσῃ (= ἐπειδὴ ἔβλεπε) Τρ. 75. Ἀνὲν τὴν ἀγαποῦσε τὴν Πούλια, πῶς ἦταν ὁμορφή (= ἐπειδὴ ἦταν) Μβ. 423. Ἀποῦμαι πῶς ἐταπεινώθηκα τόσο (= πού ἢ διότι ἐταπεινώθηκα) Ἀμ. 97. Τὸ πῆρε κατὰκαρδα, πῶς θάποχωριζόταν κλπ. Τρ. Δ. 34. Κατσούφιασε καὶ μουρμούρισε, σάν εἶδε πῶς ἤρθαν ξένοι στὸ μοναστήρι, νὰ τοῦ χαλάσουν τὴν ἡσυχία του (= πού ἢ ἐπειδὴ εἶδε) Ἑρσ. 163. Ἡ Ξανθή ἔτρεξε στὴν πόρτα νὰ μὲ δεχθῇ. Καὶ τὴ μιμήθηκε σ' αὐτὸ καὶ ὅλο τὸ προσωπικό, σάν πού ἦταν πιά ἡ ἰδιοκτητρία τοῦ καταστήματος (= ἀφοῦ ἢ ἐπειδὴ ἦταν) Τρ. 272. Τόμου τὸ ἀπαιτεῖς καὶ τὸ θέλεις, θὰ μοῦ δώσῃ δῖναμι ὁ Θεός (= ἀφοῦ τὸ ἀπαιτεῖς) Μβ. 494· βλ. καὶ Τρ. 121.

§ 242. 1) Οί αιτιολογικές προτάσεις, σὰν προτάσεις κρίσεως πού εἶναι κι' αὐτές, ἐκφέρονται γενικά σέ ἔγκλισι προτάσεων κρίσεως, (ὅπως καί οἱ εἰδικές προτάσεις, § 239), ἥτοι

α') σέ ὀριστική ἀπλή (§ 188) : *Μὲ συγχωρεῖτε, πὺν ἦρθα ἄξανα κι' ἀπρόσκλητα* Ροδ. 46· βλ. καὶ Τρ. 119 καὶ Ζ.Π. 38. *Χαίρομαι, ὅτι ἦρθες ἐσὺ ἔξω Μακρυγ.* 211. *Νὰ στείλω τὸν τελωνοφύλακα νὰ τὸ φέρῃ τὸ παιδί, ἀφοῦ ἔχετε τόση ἐπιθυμία νὰ τὸ ἰδῆτε* Ἑρσ. 66. *Προχώρα, τί (= διότι) ὁ καιρὸς κάθε σου βῆμα κρίνει* Σικελ. 131. *Ἡ νεοαῖδα λυπόταν, γιατί ἦταν ἄσχημη* Πα 59. *Ἐπειδὴ δὲν πείραζεν ἀνθρώπο, δὲν τὸν πρόδωσε κανένας* Ζ.Π. 159. *Ἀφοῦ τὸ θέλετε, συνεχίζουμε τὴν κουβέντα πὺν εἶχαμε ἀρχίσει στὰς Ἀθήνας* Ροδ. 10. *Κανένας δὲν εἶχε διάθεσι νὰ τοῦ τὸ διεκδικήσῃ τὸ παιδί, μιὰ καὶ τὸ εἶχε σπίτι του (= ἀφοῦ τὸ εἶχε)* Ἑρσ. 148· βλ. καὶ 266. *Ἡθελε γυναῖκα τίμια καὶ καλή, σὰν τίμιος καὶ καλὸς πὺν ἦταν καὶ ἀτὸς του (= ἀφοῦ ... ἦταν)* Πα. 65. *Ἦταν χαρούμενα, πὺν τὰ ζέστανε ὁ ἥλιος* Ψυχ. 1. *Δὲν ἐχάρηκες, πὺν θὰ ῥθῃ ἡ Πηνούλα* Τρ. Δ. 69. *Ὡς τόσο μιὰ μέρα ξαφνιαστήκαμε, πὺν τὸν εἶδαμε σχετικῶς καλοντυμένο* Τρ. Δ. 37. *Ὑστερα ὁ καπνοπώλης, σὰ νὰ βαρέθηκε, μοῦ εἶπε ... (ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, βαρέθηκε)* Τρ. 47· βλ. καὶ 135.

β') σέ ὀριστική πιθανολογική ἢ δυνητική (§ 191) : *Ἐπειδὴ πιθανότατα θὰ ἦταν ἐχθρὸς ὁ ἐρχόμενος, ἐκρούθηκα εἰς ἓνα χανδάκι* Μτ. 100· (πρβλ. *Ἐχθρὸς θὰ εἶναι αὐτὸς πὺν ἐρχεται*). *Ἐπρεξα στὸ ἐφετεῖο, γιατί ἐκεῖ θὰ ξέρανε βέβαια τὴ διεύθυνσι τοῦ ἐφέτη* Τρ. 116. (πρβλ. *Ἀς πάω στὸ ἐφετεῖο· ἐκεῖ θὰ ξέρον βέβαια κλπ.*) *Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιατί στίς πόρτες θὰ σὲ πιάνανε* Βλαχ. 50. *Ἡ ἀνάγκη μ' ἔκανε νὰ ἐπιμείνω, γιατί δύσκολα θάπαιρνα ἀπὸ ἄλλον τίς πληροφορίες, πὺν ἤθελα* Τρ. 142· (πρβλ. *δύσκολα μπορούσα νὰ πάρω κλπ.*). *Ἐπρεπε νὰ τῆς χρωστώα χάρη, γιατί χωρὶς αὐτὴ δὲ θάβρισκα ἴσως ποτὲ τὴ Θεοδωροῦλα* Τρ. 192· (πρβλ. *δὲν θὰ μπορούσα ἴσως νὰ βρῶ*). *Δικὴ του γλῶσσα δὲν μπορεῖ νὰ πλάσῃ, γιατί τότε ποιὸς θὰ τὸν καταλάβαινε ; (= γιατί τότε κανεὶς δὲν θὰ κλπ.)* . Κακρ. 38.

2) Ὅταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως εἶναι σέ χρόνο ἴστω ρικὸ (§ 170·4 β', Σημ. καὶ § 214) καὶ στὴν αιτιολογική πρότασι ὁ λόγος εἶναι γιὰ μιὰ μέλλουσα πρᾶξι, σχετική ὅμως μὲ τὸ παρελθόν, τότε ἡ αιτιολογική πρότασις κανονικὰ ἐκφέρεται μὲ τὸ **θὰ** καὶ ὀρί-

στική παρατατικοῦ : *Αυπόμωνα, πού θάφηνα τήν Ἀθήνα, ἔστω καί προσωρινά* Τρ. 111· (πρβλ. *Αυπούμαι, πού θά ἀφήσω*). *Αἰσθανόταν ντροπή, πώς ἡ Ἀσήμω θάφενυγε ἀπ' τὸ σπίτι του* Ζ.Π. 137· (πρβλ. *Ντρέπομαι πού θά φύγη*). *Τοὺς ζήτησα συγγνώμη, πού θά τὶς ἀνησυχοῦσα* Τρ. 220· (πρβλ. *Σὰς ζητῶ συγγνώμη πού θά σὰς ἀνησυχήσω*). *Τῆς εἶπα πώς δὲν ἦταν σωστό νὰ τοῦ κάνη ἀντικάμαρα, ἀφοῦ μάλιστα θά τὸν εἶχαμε καί στοῦ γεῦμα* Τρ. 251· (πρβλ. *Δὲν εἶναι σωστό νὰ τοῦ κάμης ἀντικάμαρα, ἀφοῦ μάλιστα θά τὸν ἔχωμε*). *Ἡ Κυρ-Ἀλτάνη τὸ πῆρε κατάκαρδα, πώς θ' ἀποχωρίζονταν τήν κόρη της*. Τρ. Δ. 34. (πρβλ. *Αυπᾶται κατάκαρδα, πώς θά ἀποχωριστῇ*). Πρβλ. § 239,2, β'.

§ 243. Οἱ αἰτιολογικὲς προτάσεις, πού εἰσάγονται μὲ τὸ **γιανά**, ἐκφέρονται σὲ **ὑποτακτική**, χρόνου ἐνεστώτα ἂν ἀναφέρονται στοῦ παρόν, χρόνου ἀορίστου (ἢ σπάνια, παρακειμένου) ἂν ἀναφέρονται στοῦ παρελθόν, καὶ ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς εἶναι **μῆ** : *Οἱ ἀδερφοί μου, γιανά ἔχουν δύσκολες γυναικες, γεράσανε γρήγορα* (= ἐπειδὴ ἔχουν) Πα. 67. *Εἶσαι πολὺ κουτός, γιανά τὰ παίρνεις ὅλα ἔτσι ἐπὶ πόνον* (= ἀφοῦ τὰ παίρνεις) Τρ. Δ. 60. *Θ' ἀνοίξω, λέει, καὶ τὴ σαράντα μία κάμαρα. Γύρευε τί θά 'χει, γιὰ νὰ μοῦ πῇ ὁ Ἀράνης νὰ μὴν ἔμπω* (= ἀφοῦ μοῦ εἶπε) Μ3. 462.

Σημ. Κάποτε μιὰ αἰτιολογικὴ πρότασις δὲν προσδιορίζει τὴν πρότασι, κατόπιν τῆς ὁποίας ἔρχεται στὴ σειρά τοῦ λόγου, ἀλλὰ κάποια ἄλλη σχετικὴ πρότασι, πού ἐννοεῖται ἀπέξω. Ἡ τέτοια αἰτιολογικὴ πρότασις εἰσάγεται μὲ τὸ **γιατί** καὶ ἐκφέρεται παρενθετικῶς : *Βάλτε τὸ χέρι στὴ συνειδήσή σας, ἐσὺ Μ., ἐσὺ Γ., ἐσὺ Κ., ἐσὺ Π., ἐσὺ Τ. (γιατί σὰς τοὺς ἄλλους δὲν σὰς γνωρίζω) καὶ ἰδέστε κλπ.* (= δὲ σὰς ὀνομάζω ἐσὰς τοὺς ἄλλους, γιατί δὲ σὰς γνωρίζω) Ζάκ. 62.

3. Ὑποθετικὲς προτάσεις

§ 244. Ὑποθετικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, πού εἰσάγονται μὲ ἕναν ἀπ' τοὺς ὑποθετικούς συνδέσμους **ἐάν**, **ἂν**, **σάν**, **ἄμα—νά**, καὶ περιέχουν μιὰν **ὑπόθεσι**, ἥτοι ἕναν ὄρο, ὑπὸ τὸν ὁποῖον μπορεῖ νὰ συμβαίη ἢ νὰ ἀληθεύη ἐκεῖνο πού λέγεται στὴν κυρία πρότασι : *Ἄν χρειάζεσαι χρήματα, προσφέρομαι νὰ σοῦ δώσω ἐγώ*.

Σημ. Ὡς ὑποθετικὸς σύνδεσμος χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ **ἀνίσως** (Ππδ. Γ', 82), ἰσοδύναμο μὲ τὴ φράσι **ἂν τυχόν**, ποὺ καὶ αὕτῃ εἰσάγει ὑποθετικὰς προτάσεις. Σὲ διαλέκτους χρησιμοποιοῦνται καὶ ἄλλες λέξεις ὡς σύνδεσμοι ὑποθετικοί, ὅπως π.χ. τὸ ἐπίρρημα ἔτσι: *Θὰ σὲ σκοτώσῃ, ἔτσι τὸ μάθη ὁ ἄντρας σου* (ἂν τὸ μάθη) Μβ. 488· βλ. καὶ 421 καὶ 444. (Βλ. § 216).

§ 245. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται ἀπλῶς καὶ **ὑπόθεσις** (ἢ **ἡγούμενον**), καὶ ἡ πρότασις, ποὺ αὕτῃ προσδιορίζει, λέγεται **ἀπόδοσις** (ἢ **ἐπόμενον** ἢ **συμπέρασμα**). Ὑπόθεσις καὶ ἀπόδοσις ἐνωμένα μαζὶ λέγονται **ὑποθετικὸς λόγος**.

Ὑποθετικῶν λόγων διακρίνομε τέσσερα κύρια εἶδη.

1) **Πρῶτο εἶδος** ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ἡ ὑπόθεσις λαμβάνεται ὡς **κάτι πραγματικό**, ὡς κάτι δηλαδὴ ποὺ πράγματι συμβαίνει, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν τοῦτο εἶναι ὄντως κάτι τὸ πραγματικό. Σ' αὐτοὺς τοὺς ὑποθετικούς λόγους ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ **ὀριστικὴ** (ὅποιοιδήποτε χρόνου), ἢ ἀπόδοσις ὄχι μόνο σὲ ὀριστικὴ παρὰ καὶ σὲ ἄλλῃ ὅποιαδήποτε ἔγκλισι, ἀναλόγως τοῦ συμπεράσματος, ποὺ βγάζει κανεὶς ἀπ' τὴν ὑπόθεσι: "**Ἄν θέλῃ, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχτροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ** (= ἂν ὄντως θέλῃ — ἂν δεχτοῦμε ὡς πραγματικό τὸ ὅτι θέλῃ) Πα. 165. **Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους, δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριὰ** Σολωμ. 53. **Θέλω νὰ ῥθῶ μαζί σας, ἂν μὲ παίρνετε** Ππδ. Β', 91. **Ἄν τὸ κατώρθωσῃ αὐτὸ ὁ Παῦλος, τὸν θαυμάζω.** Ἐρσ. 97. **Ἄν σοῦ τὸ εἶπα αὐτό, ἤμουν παλαβὴ** Ζ.Π. 55. **Ἄν θὰ πᾶς ἐσύ, θὰ ἔρθω κι' ἐγὼ μαζί σου.** **Ἄν εἶμαι τίμιος ἄνθρωπος, θέλω γράψῃ τὴν ἀλήθεια** Μακρυγ. 7. **Ἐμποροῦσαν νὰ τάποψον ὅλα, ἂν πῆγαιναν μὲ τὸ κόμμα τοῦ Τσόττα** Πα. 85. **Ἄν τὸ ἔστειλῃς ἀεροπορικῶς (τὸ γράμμα), θὰ τὸ λάβῃ γλῆγορα.** **Ἄν ἐνδιαφέρεσαι πραγματικὰ γιὰ τὴν ὑγεία μου, φρόντισε νὰ μὴ τὴν χάσω** Ροδ. 9. **Ἄν θέλεις νὰ μ' ἀποκοιμίσῃς, πές μου τίποτα ἥσυχο κι' εὐχάριστο** Ἐρσ. 183. **Ἄν εἶστε ἐχθροὶ μου, φύγετε μακριὰ** Σχλπ. 177. **Μὴν πᾶς, ἂν θέλεις τὸ καλὸ μου** Βλαχ. 38. **Σὰ δὲν καταλαβαίνεις, νὰ μὴ μιλάς** (= ἐὰν δὲν καταλαβαίνεις) Τρ. 165. **Ἄν εἶναι φίλος, νὰ χαρῇ, ἂν εἶναι ἐχθρός, νὰ σκάσῃ** Ππδ. Φύν. 31.

2) **Δεύτερο εἶδος** ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ἡ ὑπόθεσις λαμβάνεται **κάτι τὸ ἀντίθετο πρὸς τὸ πραγματικό**, ἢ τὸ κάτι ποὺ στὴν πραγματικότητα δὲν ἔγινε ἢ δὲ γίνεται, δὲ συνέβηκε

ἡ δὲ συμβαίνει. Τότε ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται **σέ ὀριστική παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελικού**, (ποτὲ ἀορίστου), ἡ ἀπόδοσις σὲ ἐγκλισι δυνητική (§ 191, 2) : " **Ἄν ἔπαιρνα ἄλλη γυναῖκα, θὰ ἔπαιρνα καὶ προῖκα** Πα. 12' (πρβλ. δὲν ἐπῆρα ἄλλη γυναῖκα, *κι' ἔτσι δὲν ἐπῆρα καὶ προῖκα*). **Θάγνωουσα εὐχαρίστως καὶ τὸν ἑαυτό μου, ἂν μπορούσα** (πρβλ. δὲν ἀγνοῶ τὸν ἑαυτό μου, διότι δὲν μπορῶ). Παπακ. 163. " **Ἄν μοῦ ἔλεγε κανεὶς τὰ λόγια αὐτὰ μίαν ἡμέρα πρὶν, θὰ τὸν ἔπνιγα** Ἀρ. 32. " **Ἄν δὲν εἶχε τὰ δυὸ ἐγγόνια της, θὰ ἦταν ἔρημη εἰς τὸν κόσμον.** Ππδ. Β', 65' (πρβλ. εἶχε τὰ δυὸ ἐγγόνια της *κι' ἔτσι δὲν ἦταν ἔρημη στὸν κόσμο*). **Λίγο ἀκόμη ἂν δὲν ἐρχόσουν, θὰ πήγαινα νὰ σέ γνωρῶ** Ἑρσ. 40. " **Ἄν δὲ μεσολαβοῦσε τὸ Εἰκοσιένα ὁ Κάλβος καὶ ὁ Σολωμός θὰ εἶχαν γράψει ὅλα τους τὰ ἔργα ἰταλικά** Κμπ. 154' (πρβλ. ἐμεσολάβησε τὸ Εἰκοσιένα *κι' ἔτσι δὲν ἔγραψαν κλπ.*). " **Ἄν δὲν τὸν γνωρίζα καλά, θὰ τὸν ἐπίστευα** (πρβλ. τὸν γνωρίζω καλά καὶ δὲν τὸν πιστεύω). **Νᾶμενα** (= *ἂν ἔμενα*) **στὸ χωριό, δὲ θὰ γινόμεουν παρὰ κανέναν τσοπάνη** (Δασκ.) Κμπ. 314' (πρβλ. δὲν ἔμεινα στὸ χωριό *κι' ἔτσι δὲν ἔγινε τσοπάνης*). **Νὰ εἶχαμε καιρὸ καὶ νὰ μὴ φοβούμεουν τὰ γηρατειά, θὰ σ' ἔπαιρνα μαζί μου ὡς τὸ Παρίσι** Ἑφταλ. 224. **Νᾶταν** (= *ἂν ἦταν*) **ἡ ζήλεια ψώρα, θὰ κολλοῦσε ὅλη ἡ χώρα** λ.λ. (πρβλ. δὲν εἶναι ἡ ζήλεια ψώρα *κι' ἔτσι δὲν ἐκόλλησε κλπ.*).

Ἐκεῖνο, ποῦ πράγματι ἔγινε ἢ γίνεται, ἀκολουθεῖ μερικὲς φορές εὐθύς μετὰ τὸν ὑποθετικὸ λόγὸ τοῦ β' εἰδους σὲ πρότασι, ποῦ εἰσάγεται μὲ τὸν ἀντιθετικὸ σύνδεσμο **μὰ** (ἢ **ἀλλὰ**) καὶ μιὰ προσωπικὴ ἀντωνυμία ἢ τὴν λέξι **τώρα** (**μὰ ἐγώ, μὰ σύ, μὰ αὐτός** κλπ. — **μὰ τώρα**) : " **Ἄν ἔλεγα τίποτε, θὰ εἶχες δίκιο νὰ θυμώσης, μὰ ἐγὼ δὲν εἶπα τίποτε.** " **Ἄν ἦμαστε μόνονι μας, θὰ μέναμε· μὰ τώρα εἶμαστε τόσοι.**

Σημ. Ὅπως μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς στὰ παραπάνω παραδείγματα, τὸ χρονικὸ σημεῖο, στὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἓνας ὑποθετικὸς λόγος τοῦ β' εἰδους στὸ σύνολό του ἢ κατὰ τὸ ἓνα του μέρος μόνο (δηλαδὴ τὴν ὑπόθεσι ἢ τὴν ἀπόδοσι), δὲν καθορίζεται ἀπ' τὸ χρόνο τοῦ ρήματος, ἀλλὰ συνάγεται ἀπ' τὰ συμφραζόμενα ἢ ἀπ' τὴν κοινὴ ἀντίληψιν τῶν διαλεγομένων. Ἐτσι ὁ παρατατικὸς στοὺς ὑποθετικούς αὐτοὺς λόγους χρησιμοποιεῖται ὅχι μόνο γιὰ τὸ παρελθόν, παρὰ καὶ γιὰ τὸ παρόν. (καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπόδοσι, καὶ γιὰ τὸ μέλλον). Πρβλ. : " **Ἄν ἔπαιρνα ἄλλη γυναῖκα, θὰ ἔπαιρνα καὶ προῖκα** — στὸ παρελθόν : δὲν ἐπῆρα ἄλλη γυναῖκα, δὲν ἐπῆρα προῖκα. **Ἄμα** (= *ἂν*) **ὀλίγον ἐφανερονώμεθα, θὰ μᾶς ἐθέ-**

ρίζαν αἱ σφαῖραι τῶν ἐχθρῶν Μπ. 71. — ὁμοία στο παρελθόν: δὲν ἐφανερωθήκαμε κλπ. "Ἄν ἦτον ἄλλος παρὰ σεις, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνα 'Αμ. 109 — στο παρόν: εἴστε σεις καὶ τὸ κάνω. "Ἄν ἐξοῦσεν ἡ μητέρα σου, ἴσως αὖριον θὰ ἦτον σκλάβα τῶν Τούρκων Μπ. 110. παρόν - μέλλον: δὲ ζῇ καὶ δὲ θὰ εἶναι σκλάβα.

"Όταν ὁμως χρησιμοποιοῖται ὑπερσυντέλικος, τότε κανονικά πρόκειται ὀρισμένως γιὰ κάτι τὸ παρελθόν: "Ἄν εἶχε λάβει ἐγκαίρως τὸ τηλεγράφημα, θὰ πῆγαινε (ἡ: θὰ εἶχε πάει), ἀλλὰ δὲν τὸ ἔλαβε ἐγκαίρως καὶ γι'αὐτὸ δὲν ἐπῆγε.

3) **Τρίτο εἶδος** ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ὡς ὑπόθεσις λαμβάνεται **μιὰ ἀπλή σκέψις**, κάτι δηλαδή ποὺ ἀπλῶς ὑποτίθεται, χωρὶς διόλου νὰ ἐξετάζεται, ἂν αὐτὸ πρόκειται ἢ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ ἢ ὄχι. Στους ὑποθετικούς αὐτοὺς λόγους ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ **ὀριστική παρατατικοῦ**, ἢ ἀπόδοσις σὲ ὀριστική δυνητική (παρατατικοῦ χρόνου πάλι, § 191, 2) ἢ σὲ ὀριστική χρόνου μέλλοντα: "Ἄν πέθαινε ὁ Μπάριμπα - Μοναχάκης, θὰ σ' ἐπαιρνα (= ἂν τυχόν ἤθελε συμβῇ νὰ πεθάνῃ ὁ κλπ.) Ππδ. Γ' 96. (πρβλ. ἂν πεθάνῃ... θὰ σὲ πάρω). **Θὰ πλούτιζες, ἂν πῆγαινες** στο Παρίσι σχεδιαστής σὲ κανένα κατάστημα γυναικείας μόδας "Ερσ. 57. (πρβλ. θὰ πλουτίσης, ἂν πᾶς). **Θὰ ἦταν ὁμως παρεξήγηση, ἂν περιορίζαμε τὴ μάθηση αὐτῇ στὴ συλλογὴ κανόνων Γεωργ. 204.** "Ἄν ἔβρεχε ὁ Θεὸς μὲ τέτοιο δάκρυ, **θενά 'καιγε τὴν γῆν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη** Στρατήγγ. 'Ανθολ. 457. Γι' αὐτό, ἂν θέλαμε νὰ τὸ μεταφράσουμε (τὸ νετρονίο) πιστά, **θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ποῦμε οὐδετερόνιο** 'Ηλεκτρ. 3. **Τὸ παιδί θέλει νὰ πάῃ αὖριο ἐκδρομὴ ἂν πῆγαινες καὶ σὺ μαζί του, θὰ εἶμαι ἡσυχη** (πρβλ. ἂν πᾶς καὶ σὺ κλπ.).

Σημ. Τοῦ τρίτου εἶδους οἱ ὑποθετικοὶ λόγοι, ὅπως βλέπει κανεὶς, ἐξωτερικῶς (ἦτοι μορφολογικῶς) δὲ διαφέρουν ἀπ' τοὺς ὑποθετικούς λόγους τοῦ δευτέρου εἶδους. Ἀλλὰ οἱ ὑποθετικοὶ αὐτοὶ λόγοι δὲν ἀναφέρονται καὶ στο παρελθόν, ὅπως ἐκεῖνοι, οὔτε φανερώνουν κάτι τὸ ἀδύνατο ἢ ἀπραγματοποίητο.

4) **Τέταρτο εἶδος** ὑποθετικῶν λόγων εἶναι, ὅταν ὡς ὑπόθεσις λαμβάνεται κάτι τὸ **ἐνδεχόμενο** ἢ **προσδοκώμενο** ἢ κάτι τὸ **ἀσπίτως ἐπαναλαμβανόμενο** σὲ ὅποιαδήποτε χρονικὴ περίοδο (εἴτε στο παρελθόν δηλαδή, εἴτε στο παρόν, εἴτε στο μέλλον). Καὶ στὴν ἑξῆς δυὸ περιπτώσεις ἡ ὑπόθεσις ἐκφέρεται σὲ **ὑποτακτική**.

Εἰδικότερα στους ὑποθετικούς αὐτοὺς λόγους παρατηροῦνται

ὅτι

α') στην πρώτη περίπτωση (**υποθετικός λόγος του προσδοκωμένου**) ή υπόθεσις ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτική ἀορίστου, (σπάνια παρακειμένου), **ή απόδοσις κανονικὰ σὲ ὀριστική χρόνου μέλλοντα** ἢ σὲ **προστακτική** (πρβλ. § 192, 3), ἢ εἶναι κάποια ἔκφρασις με σημασία μελλοντική : **Θὰ γελάσετε, ἂν σᾶς τὸ πῶ** Τρ. 262. **"Αν ἀφουγκραστής, θ' ἀκούσης ἀπ' τὰ βαθεῖα ἓνα θόρυβο κούφιον** Μυρ. 17. **"Αν δὲν μᾶς γλυτώσης, θὰ χαθῆς καὶ σὺ μαζί μας** Μπ. 77· βλ. καὶ Ε 90 Α, 8. 91, 33. Πάσσ. 43, 27. 67, 26. **"Αν ἰδῆς τὸν Πέτρο, πές του πὼς τὸν θέλω.** Σὰν (= ἂν) **με ξαναἰδῆς, γράψε με.** Ἀμ. 118· βλ. καὶ Ε 183, 2· (βλ. § 214, 1, β'). **"Αν μάθης ποὺ εἶμαι πεθαμένη, μὴν πικραθῆς** Ἀθάν. 20. **"Αν ὡς τῇ Λαμπρῇ δὲν ἔχεις πάρει δίπλωμα, ἀπὸ μένα μὴν περιμένης πεντάρα** Τρ. 5· (βλ. § 214, 1, β'). **"Αν παραβῶ τὸν ὄρκο, ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ με κατακάψῃ** (Θούριος τοῦ Ρήγα). **"Αν μοῦ δώσης δυὸ γροῖσια, σοῦ δείχνω ἐγὼ (= θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ) ποῦ εἶναι ἡ κόττα**· (βλ. § 172, 4). Π.Μ. 134. **"Αν τὸ ξαναπῆς αὐτό, δὲ σοῦ λέω τίποτ' ἄλλο (= δὲ θὰ σοῦ πῶ)** Τρ. 15· βλ. καὶ Ε. 89, 10 (ἂν δὲ στοιχειώσετε, δὲ στεριώνει) καὶ Ἀμ. 121 (**τί μοῦ δίδεις, ἂν σὲ κάμω**). **Δὲν ἔρχεται, ἂν δὲν πᾶς ἐσὺ (= δὲ θὰ ἔρθῃ ἂν κ.λπ.)**. Μβ. 154. (Βλ. § 172, 5).

β') στὴ δεύτερη περίπτωση (**υποθετικός λόγος τοῦ ἀορίστως ἐπαναλαμβανομένου**) ἡ υπόθεσις ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτική ἀορίστου πάλι (σπάνια ἐνεστώτα ἢ παρακειμένου), **ἢ απόδοσις σὲ ὀριστική ἐνεστώτα** (πρβλ. § 171, 2) : **"Αν εὕρω γαργαρό νερό, θολώνω καὶ τὸ πίνω** Πάσσ. 398, 20· πρβλ. **ὁσάκις βροῖσκω γαργαρό νερό** κλπ. **"Αμα (= ἂν) θεριστῇ ἄψητο τὸ σιτάρι γίνεται δαυλίτης** Πα. 89· πρβλ. : **ὁσάκις θερίζεται κλπ. "Α(ν) δὲ δουλέψουμε, δὲ ζοῦμε** Θεοτόκ. 12. **"Αν δὲ φουσκώσῃ ἡ θάλασσα, ὁ βράχος δὲν ἀφρίζει** Ε. 198, 1· πρβλ. : **ὁ βράχος ἀφρίζει, ὁσάκις φουσκώνει κλπ. "Αμα (= ἂν) δὲ βγάλῃς τὸ χρέος, δύσκολα σοῦ δίνουν ἄλλο** Πα. 21· πρβλ. : **ὁσάκις δὲν πληρώνεις τὸ χρέος κλπ. Σὰν (= ἄμα, ἂν) τῇ χάσῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν τιμὴν, τί τῇ θέλει τῇ ζωῇ του ;** Τρ. 158· πρβλ. : **ὁσάκις χάνει τὴν τιμὴν, δὲ χρειάζεται κλπ. Νὰ (= ἄμα, ἂν) τ' ἀκούσῃ κανένας αὐτά, θαρρεῖ πὼς εἶναι παραμῦθι** Π.Μ. 58. **Ἐκεῖ κάνει μιὰ βοή, ποὺ ἀλήθεια σκιάζεται ὁ ἄνθρωπος, νὰ' ναι ἄμαθος (= ἂν εἶναι, ὁσάκις εἶναι ἄμαθος)** Τρ. Α. 52.

Σημ. "Όταν ή επανάληψις αναφέρεται όρισμένως στο παρελθόν, τότε και ή υπόθεσις και ή απόδοσις έκφέρονται σέ **όριστική παρατατικόυ**: *Μιά δραχμή νά είχε στην τσέπη, τή θυσίαζε για τους φίλους* (= *αν είχε, όσάκις είχε*) Δπ. 169. *"Αν τόν έβλεπες καθάλλα, τόν χαιρότανε ή καρδιά σου* (= *όσάκις τόν έβλεπες*) Χ.Θ. 29. *Γινότανε παλαβός, μόνο και νά τήν μυριζότανε κοντά του* 'Ηθ. 74· πρβλ. *όσάκις τή μυριζότανε*· βλ. και *Ζάκ. 44*· και *έβλεπες, αν έκοίταζες*.

"Ετσι σημασία επαναλήψεως υπάρχει συχνά σέ τέτοιους υποθετικούς λόγους, που ή υπόθεσις τους εισάγεται μέ τò **νά** και έκφέρονται μέ κάποιον έρωτηματικό τόνο: *Τò Χούνινη νά σταυρώναμε; αὐτή έκλαιε· σέ κανένα σκυλι νά θέλαμε νά δέσωμε τερεκέ; (άρχιζε τὰ) κλάηματα ή Κοῦλα· για κανένα κονδύλι ή γραμματόσημο νά μαλλώνναμε; (έμπαινε) στή μέση ή Κοῦλα μέ τὰ δάκρυα* Τρ. Δ. 21· (πρβλ. *όσάκις έσταυρώναμε, όσάκις θέλαμε, όσάκις μαλλώνναμε*. Βλ. και § 191,2, Σημ. 2).

Παρατηρήσεις στους υποθετικούς λόγους.

§ 246. 'Υποθετικοί λόγοι σχηματίζονται και μέ κάποια **παρέκκλισι**, ήτοι μέ κάποια διαφορά από τὰ τέσσερα παραπάνω τυπικά είδη, ιδίως όσον άφορᾷ τήν απόδοσί τους, καθόσον μπορεῖ κάποιος διαφορετικά νά χρωματίζεται τò νόημά τους σ' αὐτή. Πρβλ.: *Καλό καιρι είναι επιτέλους, κι αν περάση κανένας μιὰ νύχτα κάτω απ' τὰ στρα, δὲ χάθηκε ο κόσμος* "Ερσ. 122 (*άντις: δὲ θὰ χαθῇ* § 245,4, α' πρβλ. § 179,2). *"Αν ξαναφύγη αἶγριο ή βάρκα, θὰ ἦτον καλή ευκαιρία νά στείλω τò φάκελλο στο ταχυδρομείο* "Ερσ. 60 (*άντις: θὰ εἶναι* § 245,4 α' πρβλ. § 191,2, Σημ. α'). *Θέ μου, δός μου λευτεριά, νά χυθῶ νὰρπάξω μιὰ, κι' αν δὲν τήν ἐδιάλεγα, ἄς μοῦ κόβαν τὰ φτερά κι ἄς τὰ πᾶν τοῦ βασιλιᾷ* Πάσσ. 578,8· (πρβλ. § 190,2 και § 245,3 και 4, α')

"Ετσι πολὺ συχνά στήν απόδοσι υποθετικοῦ λόγου τοῦ β' ή και τοῦ γ' είδους (§ 245, 2 και 3) τίθεται **ἀπλὸς παρατατικός** άντις για παρατατικό μέ τò **θὰ** μπροστά του (*όταν* μάλιστα ή υπόθεσις εισάγεται *ὄχι* μέ τò **αν**, ἀλλὰ μέ τò **νά**): *"Αν τὰ 'βλεπες πῶς κυματίζουν, ἔλε(γ)ες πῶς κραζούνε τους ζωντανούς* (*άντις: θὰ ἔλεγες*) Σολωμ. 118. *Σβοῦσες τή φλόγα, αν ἤθελες μ' ἕνα σου μόνο δάκρυ* (= *θὰ σβοῦσες, μποροῦσες νά σβήσης*) 'Αθάν. 85. *Νά 'ταν* (= *αν ἦταν*) *δνὸ σὰν τὸν Μιαούλη, καίγαν τήν ἀρμάδα οὔλη* Πάσσ. 248x, 15 (*άντις: θὰ 'καιγαν*). *Νά δάνειζε* (= *αν ἐδάνειζε*) *ἄσπρα και φλουριά, ἦταν τιμὴ δική σου· μὰ αὐτὴ δανείζει τὸ φιλή, κι' εἶναι ντροπὴ δική σου*

(άντις: θὰ ἦταν) Λ.Ε'. 95· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1046. *Μηλό vārri-xnes, δέν ἔπεφτε* λ. λ. (βλ. § 174,4). Ὑποσυνείδητα στήν ψυχή μου θὰ σχηματίστηκε ἡ σκέψη· *Μὰ ἂν ἦταν νὰ πάρω γυναίκα ἀπό τὸ σπίτι σας, δέν ἔπαιρνα ἐκείνη τὴν ἀξιοθαύμαστη σὲ ὅλα Θεοδωρούλα*; Τρ. 170 (πρβλ. *Ἄν ἦταν νὰ πάρω... θὰ ἔπαιρνα*).

§ 247. Στὶς ὑποθετικὲς προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ νά, ἡ ἄρνησις κανονικὰ εἶναι μὴ, (ἐνῶ σὲ ὅλες τὶς ἄλλες ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ ἂν, *ἔάν, σάν, ἄμα*, ἡ ἄρνησις κανονικὰ εἶναι *δέν*, ὅπως μπορεῖ νὰ ἰδῇ κανεὶς στὰ παραπάνω παραδείγματα τῆς § 245). Πρβλ.: *Νὰ μὴ* σὲ γνώριζα, *θὰ σὲ πίστενα* — *ἂν δὲ* σὲ γνώριζα *θὰ σὲ πίστενα*. *Νὰ μὴν* τὸ κάμω, *θὰ δυσανεστηθῇ* — *ἂν δὲν* τὸ κάμω, *θὰ δυσανεστηθῇ*.

2) Μὲ τὸ μόριο νά εἰσάγονται ὑποθετικὲς προτάσεις προπάντων σὲ ὑποθετικούς λόγους τοῦ β' καὶ τοῦ γ' εἶδους, καθὼς καὶ τοῦ δ' εἶδους, συνήθως τῆς α' περιπτώσεως· σ' αὐτὲς τὶς τελευταῖες ὅμως μὲ ἔννοια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐνδοτικὴ ἢ παραχωρητικὴ: *Νὰ σ' ἔβλεπε ἡ μαρούλα μου, θὰ λάγγεε ἡ καρδούλα της, νὰ σ' ἔκανε νυφούλα της*, (= *ἂν σ' ἔβλεπε*) Ἀθάν. 48. *Ἔ, καὶ νὰ μὴν ἦσουν ἐδῶ, τί θὰ τραβοῦσε* (= *ἂν δὲν ἦσουν*) Ξεν. 220. *Μιὰ νὰ ἔμπαινε στὴ φυλακή, δὲ θάβγαινε παρὰ νεκρὸς* Πα. 131 (§ 245,2). *Τί ὥραϊα θὰ ἦτον, νὰ εἶχε κανεὶς μιὰ κρυσταλλένια σκεπὴ στὴν κάμαρα, πὺν κοιμᾶται!* Ἑρσ. 172. *Νὰ μὴν ἔβρεχε ἀπόψε, θὰ πηγαίναμε περίπατο Λεξικογρ.* Ἀρχεῖον, τόμ. Ε', σελ. 46 (§ 245,3). *Νὰ μ' ἄκουε τί θάλεγε; Ἐκεῖνος νὰ μὴ μᾶς βρῇ ἐδῶ, δὲν κάθεται* (= *ἂν δὲ μᾶς βρῇ*). *Καὶ νὰ γυρίσω τὴν ὥρᾱ στοὺς νησί, πάλι δὲ θὰ ἡσυχάσω* (= *κί' ἂν γυρίσω*) Λπ. 24 (§ 245,4, α'). *Ἡ Μαργαρίτα Στέφα μοῦ θυμίζει κάτι εἰκόνες, πὺν ἀπὸ μακρὰ νὰ τίς ἰδῇς, δὲν καταλαβαίνει καὶ πολλὰ* (= *ἂν τίς ἰδῇς*) Κμπ. 294· βλ. καὶ Π.Μ. 58 καὶ Τρ. Δ. 52 στὴν § 245,4, β'.

§ 248. Δυὸ (ἡ περισσότερες) ὑποθετικὲς προτάσεις, (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σὲ ὑποθετικούς λόγους τοῦ δ' εἶδους, § 245, 4), μπορεῖ νὰ ἔχουν μιὰ κοινὴν ἀπόδοσι καὶ μετὰξὺ τους νὰ βρίσκωνται σὲ διαζευκτικὴ σχέσι. Οἱ ὑποθετικὲς αὐτὲς προτάσεις κανονικὰ εἰσάγονται μὲ τὸ εἴτε — εἴτε ἢ τὸ *κί' ἂν* — *κί' ἂν*, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ἀδιαφορία, καὶ μὲ τὸ *καὶ νὰ* — *καὶ νὰ*, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ

παραχώρησις : Εἴτε τὸ θέλει, εἴτε δὲν τὸ θέλει, αὐτὸ θὰ γίνη. Εἴτε μείνης, εἴτε φύγης, τὸ ἴδιο κάνει. **Κι' ἂν** περνᾷς, **κι' ἂν** δὲν περνᾷς, τὰ παπούτσια σου χαλνᾷς λ.τ. **Καὶ νὰ** τὸ κάμης, **καὶ νὰ** μὴν τὸ κάμης, θὰ σὲ κατηγορήσουν· (βλ. καὶ § 196,2, § 232,1).

Σπάνια στίς τέτοιες διαζευκτικές συνδέσεις χρησιμοποιεῖται τὸ τὸ ἢ — ἢ ἀντὶς γιὰ τὸ εἴτε — εἴτε : Πάντα ἕνας χρόνος θὰ περάσῃ, τὸ εἶπαμε. Ὡστε ἢ ἐδῶ μένουμε ἢ φύγουμε, γιὰ τὴ δική σου ὑπόθεσιν εἶναι τὸ ἴδιο Ἔεν.

§ 249. Ἀπὸ ὑποθετικούς λόγους λείπει πολλές φορές τὸ ἐν' ἀπὸ τὰ δύο συστατικά τους μέρη (ἢ ὑπόθεσις ἢ ἢ ἀπόδοσις), καθόσον ἢ ἐννοεῖται ἀπ' τὰ συμφραζόμενα ἢ ὑποδηλώνεται ἀπὸ κάποια λέξι τῆς προτάσεως, συνήθως ἀπὸ κάποιο ἐπίρρημα ἢ ἐπιρρηματική φράσι ἢ ἐπιφώνημα : Ἐγὼ λέω πὼς θὰ ῥθῃ **κι' ὁ Φανῆς**. Ἄν πῆρε τὸ μυαλό του ἀέρα **κι' αὐτουνοῦ**, λέει ἢ θειά μου. (ἐνν. τότε θὰ ῥθῃ **κι' αὐτός**) Τρ. Δ. 76. **Νὰ προσέχῃς**· μόνον ἔτσι **μπορεῖς νὰ μάθης** (= μόνον, **ἂν προσέχῃς, μπορεῖς κλπ.**). **Καλά, ἂν γύριζε πίσω τὸ πλεονέμενο**· **μὰ ἂν τὸ κάρφωνε σὲ καμιὰ ξέρα** (= **καλὰ θὰ ἦταν, ἂν γύριζε...** **μὰ τί θὰ γινόταν ἂν τὸ κάρφωνε κλπ.**). Απ. 141. **Καὶ σεῖς στὴ θέσῃ μου θὰ κρυβόσαστε** (= **ἂν βρισκόσαστε στὴ θέσῃ μου**) Ἔεν. 207. **Σὲ ἄλλη περίστασις** δὲ θὰ γλύτωνα ἀπὸ κανένα ἀθεόφοβο **καλαμπούρι** (= **ἂν ἦταν ἄλλη περίστασις κλπ.**) Τρ. 71. **Οἱ ἄνθρωποι ζοῦνε μὲ τὴν ὀργή. Κι' οἱ καλόγεροι χωρὶς αὐτή, πὸν τοὺς κρατεῖ ἀνθρώπους, θὰ ἦταν πτώματα** (= **κι' οἱ καλόγεροι, ἂν δὲν εἶχαν τὴν ὀργή, θὰ ἦταν κλπ.**) Ζ.Π. 18 - 19. **Αὔριο θὰ πᾶμε ἐκδρομή, ἐκτὸς ἂν εἶναι κακοκαιρία** (= **δὲ θὰ πᾶμε, ἂν εἶναι κλπ.**) Ἀλοίμονο **ἂν δὲ μὲ πίστεψε** (= **συμφορὰ θὰ τοὺς βρῇ, ἂν δὲ κλπ.**) Πα. 167. Ἀλοίμονό **μας, ἂν γινόταν αὐτὸ** Ἡλεκτρ. 33.

Σημ. Συχνὰ ὑπάρχει στὴ σειρὰ τοῦ λόγου μιὰ ὑποθετικὴ πρότασις, χωρὶς νὰ εἶναι εὐκόλο νὰ καθοριστῇ, τί μπορεῖ νὰ νοηθῇ ἀπέξω ὡς ἀπόδοσίς της : Ἄν γίνεται αὐτὸ ποτέ ! Ζ.Π. 18. (Τὸ νόημα εἶναι : αὐτὸ δὲ γίνεται ποτέ). **Κι' ἂν ἐπιτρέπεται, τί σοῦ ἔγραφε Θεοδωρούλα** ; Τρ. 277. **Σὰν εἶσαι, παιδί μου, παλαβός, λέει, καὶ πᾶς καὶ σκοτώνεσαι γιαντὴ, πὸν ὅσο καλὸ μᾶς θέλει, τόσο νὰ ῥῇ καὶ στὸ σπῖτι της**. Τρ. Δ. 47.

Καὶ μερικές φορές ἔτσι μιὰ ὑπόθεσις εἶναι μιὰ ἀπλὴ διακοσμητικὴ προσθήκη τοῦ λόγου ἢ μιὰ ἀπλὴ ἐπιβεβαίωσις τῶν λεγομένων : **Πόσα παιδιὰ ἔχει ; Δέκα,**

ἂν ἀγαπᾷς. Ὡς τόσο ὁ βασιλεὺς κ' ἡ βασίλισσα κατέβηκαν, ἂν ἀγαπᾷς, στὸ κατώγι Ἑφταλ. 201. Γυμνασιάρχης ἦτανε τότε—ἂν θυμᾷσαι—ὁ μακαρίτης ὁ Δημητριάδης Τρ.Δ. 45. Ὁ Πέτρος τώρα, ἂν θέλεις νὰ ξέρης εἶναι πολνεκατομ-μυριοῦχος.

Προτάσεις ὅμως ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ ἂν σὲ φράσεις σὰν τὶς ἐξῆς : Θέλεις νὰ πᾶς καὶ σὺ στὸ θέατρο ; "Ἄν θέλω ; Τόνε γνώρισες, κυρά μου ; "Ἄν τόνε γνώ-ρῃσαι ! εἶχε μερδικὸ στὸ καράβι μας Βλαχ. 97. Τὸν θυμᾷσαι τὸν πατέρα σου ; "Ἄν τὸν θυμᾷμαι ; Ροδ. 80 κ.ἄ.δ., οἱ τέτοιες προτάσεις δὲν εἶναι ὑποθετικές, παρὰ πλάγιες ἐρωτηματικές, ἐξαρτώμενες ἀπὸ τὴ φράσι ρωτᾶς ; μὲ ρωτᾶς ; ποὺ ἐννοεῖται ἀπ' ἔξω. (Ρωτᾶς ἂν θέλω νὰ πάω στὸ θέατρο ; Μὲ ρωτᾶς, ἂν τόνε γνώρισῃς ; κλπ.). Πρβλ. Ροδ. 56 : Δοκίμασε. "Ἄν θὰ δοκιμάσω ! Μὲ ρωτᾶς ἂν θὰ δοκιμάσω ! κλπ.

Κι' ἔτσι ἐκφράζει κανεὶς σὲ τόνο κάπως δραματικὸ τὴν κατάφασί του ἢ τὴν ἐπιβεβαίωσί του ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἐρώτησι ἢ προτροπή. Πρβλ. καὶ Λ.Ε., 94 : "Ἄν ξόδιασε ! κ' ἂν ξόδιασε ! χίλια τρακόσια γρόσια ! (= μὴ ρωτᾶς πόσα ξόδεψε).

§ 250. 1) Συχνὰ ἀπὸ ἓναν ὑποθετικὸ λόγον παραλείπεται ἡ ὑπό-θεσις, ὅταν αὐτὴ περιέχει νόημα ἐντελῶς ἀντίθετο πρὸς τὸ νόημα μιᾶς ἄλλης προηγουμένης ὑποθέσεως ἢ ἐν γένει μιᾶς (ἄλλης προη-γουμένης προτάσεως, καὶ τὸ νόημά της τότε ἐκφράζεται βραχυλογι-κῶς μὲ τὸ ἐπίρρημα **εἰδεμὴ** ἢ **ἄλλοιῶς** ἢ σπανιότερα, μὲ τὸ **εἰδά-λως** : "Ἄν σ' εὐχαριστεῖ, πῆγαινε καὶ σὺ· εἰδεμὴ κάθισε αὐτοῦ (= ἂν δὲν σ' εὐχαριστεῖ). "Ὁχι, λέει, θὰ μοῦ πῆτε· εἰδεμὴ σᾶς κόβω τὸ κε-φάλι (= ἂν δὲ μοῦ πῆτε, θὰ σᾶς κόβω κλπ.) Μβ. 427· βλ. καὶ 489. Π.Μ. 100. Πρέπει νὰ δεχτῇ τὸν ἀκρωτηριασμό· ἄλλοιῶς θὰ πεθάνῃ (= ἂν δὲ δεχτῇ τὸν ἀκρωτηριασμό κλπ.) Κμπ. 290. "Ἄν θέλει νὰ τὴν πάρῃ, καλὰ· ἄλλοιῶς γυρίζουμε πάλι πίσω (= ἂν δὲ θέλει νὰ τὴν πάρῃ κλπ.) Μβ. 455· πρβλ. § 249 καὶ βλ. Μ. 398 καὶ 415. Δυστυχῶς φεύ-γω ἀπόψε μὲ τὸ Σεμπλὸν Ὁριάν· ἄλλοιῶς κ' ἐγὼ πόσο θὰ ἤθελα νὰ μείνωμε λίγη ὥρα μαζί) (= ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ φύγω, πόσο θὰ ἤθελα κλπ.) Τρ. 275. Νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴ χώρα του, καὶ ἂν πάῃ, θὰ νικήσῃ· εἰδάλλως θὰ τὴ χάσῃ (= ἂν δὲν πάῃ, θὰ τὴ χάσῃ) Μβ. 421.

2) Πολλὲς φορές ἐπίσης σὲ ὑποθετικὸ λόγον τοῦ β' ἢ τοῦ γ' εἴ-δους (§ 245, 2 καὶ 3) παραλείπεται ἡ ἀπόδοσις καὶ ἡ ὑπόθεσις, ποὺ μένει, παίρνει τὴν ἐννοια θερμῆς εὐχῆς : "Ἄν μπορούσε νὰργήσῃ λίγο ὁ ὑπάλληλός τοῦ Λούβρου ! ἂν ξεχνοῦσε . . . (= εἴθε νὰ μπορούσ-σε . . . εἴθε νὰ ξεχνοῦσε) Ζ.Π. 186. "Ἄν ἤξερες τί σοῦ ψάλλουν ! "Ἄν τὸ ἤξεραν, συλλογίστηκε . . . ἄχ ! νὰ τὸ ἤξεραν . . . ἂν τὸ γνώριζαν,

νά μὴν πᾶνε στὶς ἐκκλησιῆς παρὰ στοὺς πόργους... (= τί καλὰ θὰ ἦταν, ἂν τὸ ἤξεραν — εἶθε νὰ τὸ ἤξεραν κλπ.) Πα. 162-163. **Νὰ** τὸ ἤξερες καημένη μάνα, καὶ **νᾶναβες** ἓνα κερί στὸν "Αἰ-Νικόλα! σκέφτηκα Απ. 230· βλ. καὶ Πάσσ. 174, 15. Μβ. 446. **Τοῦλάχιστον νὰ** ἐβλεπε κανεὶς κανένα ἐνδιαφέρον Μητσ. Β' 118. Δὲν εἶπαμε τῆς Κυρα - Βαρβάρας τί θὰ μαγειρεύῃ τὸ μεσημέρι. "Εχεις καμιά ιδέα ; "Αν **βρίσκαμε** ψάρια ! (= ὥραϊα θὰ ἦταν, ἂν βρίσκαμε κλπ.). "Ερσ. 27.

Σημ. "Ετσι κατόπιν τὸ **ἄν** καὶ τὸ **νὰ** μὲ ὀριστική παρατατικοῦ (ἢ ὑπερ-συντελικού) κατάντησαν νὰ εἶναι καθαρῶς εὐχետικά μόρια ἢ εἰσαγωγικά ἐπιφωνηματικῶν προτάσεων : **Νὰ εἶχα** τὸ σύννεφο ἄλογο καὶ τᾶστον χαλινάρι ! (=εἶθε νὰ εἶχα) Ε. 135, μζ'. Παρασκευὴ ξημέρωσε· ποτὲ **νὰ μὴ εἶχε** φέξει ! Ε. 49, 13. **Νὰ** ἔχες μυαλό, νὰ μὴ μ' ἀφηγῆς ! Μβ. 496 (πρβλ. στὰ προηγούμενα : "Αν εἶ-χες νοῦ, νὰ μὴ μ' ἀφήσης).

§ 251. Πολλοὶ ὑποθετικοὶ λόγοι δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἄπλοϊ **ρητορικοὶ τρόποι ἐκφράσεως**, ἥτοι πολλὰς φορές χρησιμο-ποιεῖται ὑποθετικὸς λόγος ὄχι γιὰ νὰ τεθῇ μιὰ ὑπόθεσις κι' ἄπ' αὐτὴ νὰ ἐξαχθῇ ἓνα συμπέρασμα, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐκφραστῇ κάποιον διὰ-νόημα ζωηρότερα καὶ παραστατικότερα. "Ετσι σὲ ἓναν ὑποθετικὸν λόγον μπορεῖ μὲ τὴν ὑπόθεσί του νὰ ἐκφράζεται παραστατικότερα

1) μιὰ **παρομοίωσις**, συνήθως πρὸς κάτι τὸ μὴ πραγματικό, πρὸς κάτι τὸ ἀδύνατο ἢ ἀπίθανο : "Αν **μίλησε** ὁ τοῖχος, **μίλησε** κι' αὐτὴ 'ΗΘ. 89· (πρβλ. **ὅσο** **μίλησε** ὁ τοῖχος, **τόσο** **μίλησε** κι' αὐτὴ, ἥτοι δὲν ἔβγαλε διόλον μυλιά). "Αν **τρέμουν** τᾶγρια βουνά, νὰ **τρέμη** τὸ γιοφύρι (= ὅπως δὲν **τρέμουν** τᾶγρια βουνά, ἔτσι **νὰ μὴν** **τρέμη** τὸ γιοφύρι) Ε. 89,44· (πρβλ. Πάσσ. 511, 37 : **Καθὼς** **τρέμ'** ἡ καρδούλα μου, νὰ **τρέμη** τὸ γιοφύρι). "Αν **κάμη** ὁ κόρακας **ἀετό...** θὰ **κάμωμε** ἀγάπη (= ὅπως **ποτὲ** δὲ θὰ **κάμη** ὁ κόρακας **ἀετό**, ἔτσι **ποτὲ** δὲ θὰ **κάμωμε** ἀγάπη) Φωρ. 2,384. "Εσὺ **ἄ(ν)** **φοβᾶσαι** τὴν μπόμπα τους, αὐτοὶ φοβοῦνται τὸν ἥσκιο σου "Εφταλ. 185. "Αν **θέλουν** αὐτεῖνοι **νᾶχουν** τὸ δικό τους σπίτι, **θέλομεν** κι' ἐμεῖς νὰ **γκειάσωμεν** τὸ δικό μας (= ὅπως **θέλουν** αὐτοὶ) Μακρυγ. 403.

2) **ἰσχυρὴ ἀντίθεσις** πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς ἀποδόσεως. Τότε στὴν ἀπόδοσι μπορεῖ νὰ προτάσσεται καὶ ἓνας ἄπ' τοὺς ἀντιθετικούς συνδέσμους **μὰ, ἀλλά, ὅμως** : "Αν **ἦταν** ἡ **Παρτάνασσα** **πρωτοτάξιδη**, ἐμεῖς **ἡμαστε** **παλιοὶ** **θαλασσομάχοι** (= **ναὶ** **μὲν** **ἦταν** ἡ **Π.** **πρω-**

τοτάξιδη, ἀλλὰ ἐμεῖς ἤμαστε κλπ.) Λπ. 138. "Αν τὰ μαλλιά μου μισο-
 ὑσπρισαν, εἴκοσι ἐτῶν εἶν' ἢ καρδιά μου Σκίπ. 152. Κι' ἂν τὰ γόνάτα
 σου τρέμαν, ἐκρατιόσουνα στητὸς (= μολονότι τὰ γ. τρέμαν) Βάρν.
 Ἀνθολ. 29. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς, ἂν δὲν ξέρομε τί ἦταν ὁ ἡγούμενος,
 γνωρίζουμε ὅμως τί ἦταν ὁ Γουζέλης Πολίτ. Β' 16. "Αν ἦτανε ὁ
 Ἀμπατζόγλους, ὁ φίλος του, μεγάλος κρασᾶς, ὅμως κι' ὁ Θωμίδης δὲν
 ἦτανε παρακάτω Ἡθ. 83.

Ἐδῶ μποροῦν νὰ καταταχτοῦν καὶ ὑποθετικοὶ λόγοι σὰν ἐτοῦ-
 τον : Ὁ ναύτης ὁ βαριόμοιρος, ὁ κακοπαθημένος, ἂν γευματίσῃ, δὲ δει-
 πνᾷ, ἂν στρώσῃ, δὲν κοιμᾶται (= γευματίζει, ἀλλὰ δὲ δειπνᾷ — στρώ-
 νει, ἀλλὰ δὲν κοιμᾶται). Φωρ. 2, 104.

3) τὸ αἶτιο ἢ τὸ ἀποτέλεσμα ἐκείνου, ποὺ περιέχεται στὴν
 ἀπόδοσι : "Αν ἀπέθανεν ἡ μητέρα σου, πρέπει νὰ χαίρεσαι ἐγλύτωση
 (= πρέπει νὰ χαίρεσαι, ποὺ πέθανε κλπ.) Μπ. 110. Ἐγὼ δὲν φταίω,
 ἂν τὸ σπίτι σας τὸ ἔχετε καὶ γιὰ γραφεῖο τῆς κοινότητος Ροδ. 33. Ὁ
 Ντελῆ Μανόλης ἦτανε ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ πιστοὺς μου φίλους. Σοῦ φαί-
 νεται λοιπὸν παράξενο, ἂν δέχομαι τὰ παιδιὰ του ; (= διότι δέχομαι)
 Ροδ. 64. "Αν τρώει τώρα ἡσυχὸ ψωμί, ἂν περνᾷ εἰρηρικὴ ζωὴ μὲ τὸ
 γέρο της, ἀφορμὴ εἶν' ἡ Γατομάτω (= ἡ Γ. εἶναι ἀφορμὴ, γιανὰ ἢ
 ὥστε νὰ τρώῃ... ὥστε νὰ περνᾷ εἰρηρικὴ ζωὴ κλπ.) Ζ.Π. 57. Στὸ
 μάγουλό της ἄνθισε κίτρινο ρόδο ἢ λότη... κι' ἂν σήμερα χαμογελᾷ,
 κρατεῖ στὸ χέρι γράμμα (= χαμογελᾷ σήμερα, διότι ἔχει γράμμα)
 Ἀθῶν. 35.

4) ἀνάπτυξις προεξαγγελτικῆ τοῦ ἀορίστου νοήματος μιᾶς
 ἀντωνυμίας ἐρωτηματικῆς ἢ δεικτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς οὐδετέρου
 γένους. Ἡ ὑπόθεσις τότε ἰσοδυναμεῖ μὲ εἰδικὴ πρότασι : Κι ἂν εἶσαι
 μοναχός, τί τάχατε σημαίνει ; (= τὸ ὅτι εἶσαι μ. δὲ σημαίνει τίποτε)
 Σικελ. 124. "Αν εἶμαι σήμερα ἄνθρωπος, σ' αὐτὸν τὸ χρεωστῶ (= σ'
 αὐτὸν τὸ χρεωστῶ, ποὺ ἢ ὅτι εἶμαι σήμερα ἄνθρωπος) Τρ. Δ. 36. πρβλ.
 § 92, 1. "Αν ὁ νέος Ἑλληνισμὸς κατώρθωσεν νὰ διατηρηθῇ ἀνάμεσα
 στὰ ζωντανὰ κράτη, αὐτὸ τὸ χρεωστεῖ στὸ ὅτι τὸ Ἔθνος κλπ. Γεωργ.
 10. Παρόμοια καὶ : Δὲν ἔχει καμιὰ σημασίαν, ἂν ὅ,τι πίστεψε καὶ κή-
 ρυξε ὁ ποιητὴς δὲν μπορεῖς νὰ τὸ πιστέψῃς καὶ σὺ (= τὸ ὅτι ἴσως δὲν
 μπορεῖς) Κκαρ. 44.

5) μιὰ ἀπειλή. Ἡ ὑπόθεσις τότε κανονικὰ εἶναι τοῦ δ' εἰδους
 τῆς α' περιπτώσεως (§ 245, 4, α') καὶ ἡ ἀπόδοσις μιὰ κατάρρα :

"**Ἄν δὲν τὸ πῶ τ' ἀφέντη μου, ν' ἀδικοθανάτισω !** Ε. 91, 7 (πρβλ. "**Ἐννοια σου !** θὰ τὸ πῶ κλπ.). "**Ἄν δὲν τὸν ἐκδικηθῶ, νὰ μὴ μὲ λένε Πέτρο!**

Πολλὲς φορές ὅμως οἱ τέτοιες ἀπειλὲς ἐκφράζονται μὲ μόνη τὴν ὑπόθεσι : **Τί ξαγορὰ γυρεύετε ; τί ξαγορὰ ζητᾶτε ; ἂν δὲ σᾶς πιᾶσω ζωντανούς ! κι' ἂν δὲ σᾶς παλουκώσω !** (= ἔννοια σας) θὰ σᾶς πιᾶσω καὶ θὰ σᾶς παλουκώσω) Πάσσ. 130, 13.

4. Ἑνδοτικὲς ἢ παραχωρητικὲς προτάσεις.

§ 252. Ἑνδοτικὲς ἢ παραχωρητικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, μὲ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται παραχώρησις (ἄλλοτε πρὸς κάτι μεγάλο καὶ σπουδαῖο, ἄλλοτε πρὸς κάτι μικρὸ καὶ ἀσήμαντο) ἢ ἐναντίωσις : **Καὶ ἑκατομμυριοῦχος νὰ 'ναι κανεῖς, δὲν πρέπει νὰ ξοδεύῃ τόσα. Καὶ φτωχὸς νὰ 'ναι κανεῖς, δὲν πρέπει νὰ κἀνῃ τόση οἰκονομία.** Ἦρθε κι' αὐτός, ἐνῶ δὲν τὸν προσκάλεσε κανεῖς.

Οἱ προτάσεις αὐτὲς εἰσάγονται μὲ τοὺς παραχωρητικούς ἢ ἐναντιωματικούς συνδέσμους **ἂν καί, ἀγκαλὰ** (μᾶλλον ἰδιωματικὸ καὶ ἀπαρχαιωμένο. Λασχ. Ἀνθολ. 190), **ἐνῶ, μολονότι, μόλον πού, καὶ πού,** (ἄπλο) **πού, καὶ ἄς** ἢ (συνήθως) **κι' ἄς,** (ἄπλο) **ἄς—καὶ ἂν** ἢ (συνήθως) **κι' ἂν, καὶ νά, πού νά,** (ἄπλο) **νά, ἄς... καὶ** (πρβλ. § 229, 3).

Σημ. Ὡς εἰσαγωγικὸ ἐνδοτικῆς προτάσεως χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ (κυρίως ἀναφορικὸ) **ὅσο κι' ἂν,** μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **μολονότι** : Ὁ Σολωμὸς ἦταν ἰδιοσυγκρασίᾳ λυρική, **ὅσο κι' ἂν** κάποτε ἔγραφε σατιρικὰ παιγνιδίσματα Κμπ. 128. Θὰ 'χει κάποιο μυστικὸ ἱερὸ, πὺν δὲν τὸ φανερῶνει ποτέ, **ὅσο κι' ἂν** τοῦ τρώει τὰ σπλάχνα Ἑρσ. 233. Ὁ Θεὸς δὲν εἶχε σηκώσει τὸ χέρι του ἀπὸ πάνω μου, **ὅσο κι' ἂν** δὲν τὴν ἀξίει τὴν προστασίαν του Τρ. 262.

Ἡ παραχώρησις ἢ ἐναντίωσις ἐκφράζεται ἐντονότερα καὶ καθαρότερα μὲ τὴν προσθήκην πολλὰς φορές ἀφ' ἐνὸς στὴν ἐνδοτικὴ πρότασι τοῦ **ἀκόμα** ἢ τοῦ **μακάρι** ἢ τοῦ (ἐνδοτικοῦ) **καί,** κι' ἀφ' ἑτέρου στὴν κυρία πρότασι τοῦ **ὅμως** ἢ τοῦ **πάλι** (§ 219, 3, β', § 230, 2, § 251, 2). Βλ. τὰ παραδείγματα παρακάτω.

§ 253. 1) Μὲ τίς ἐνδοτικὲς προτάσεις, πού εἰσάγονται μὲ τοὺς συνδέσμους **ἂν καί, ἐνῶ, μολονότι, πού, μόλον πού, καὶ πού,** ἢ ἐναντίωσις κανονικὰ γίνεται πρὸς κάτι, πὺν ἐκεῖνος πὺν μιλεῖ τὸ δέχεται ὡς **πραγματικόν,** καὶ γι' αὐτὸ οἱ προτάσεις αὐτὲς κανονικὰ ἐκφέρονται σὲ ἔγκλισι ὀριστικὴ (ὁποιουδήποτε χρόνου), καὶ ἡ ἄρ-

νησις σ' αὐτὲς εἶναι **δέν** : Ὠραία Ἑλλάδα ! Ἐθνάτη, ἂν καὶ δέν ὑπάρχεις πιά. Μεγάλη, ἂν καὶ κείτεσαι Ζ.Π. 155· βλ. καὶ Ἀμ. 105. Ἄν καὶ εἶχε χρόνια πολλά στὸν τόπο μας, διατηροῦσε ἀκόμα τὴν ἡπειρωτικὴ προφορὰ του Τρ. Δ. 20. Δὲ θὰ τὸν πάρω μαζί μου, ἂν καὶ μὲ εἶχε παρακαλέσει ἀπὸ τοὺς πρώτους Ροδ. 77. Θεωροῦταν σοφός, λόγιος, ἐγγράμματος, ἐνῶ δέν ἦτανε Χ. Θ. 61· βλ. καὶ Τρ. 256. Ταπεινώθηκα τόσο, ὥστε νὰ σᾶς παρακαλέσω, ἐνῶ ποτέ μου δέν παρεκάλεσα ἄνθρωπον Ἀμ. 97. Εἶδε πὼς θάπρεπε νὰ τὸν καλέσῃ τὸ μεσημέρι, **μολονότι** αὐτὸ δέν τοῦ ἦτον εὐχάριστο Ἑρσ. 82. Νὰ ἰδοῦμε ὅμως, θὰ θελήσῃ νὰ σὲ κρατήσῃ, πού δέν ἔχεις πιστοποιητικό; (= ἐνῶ δέν ἔχεις) Ξεν. 187. Τὸν ρωτοῦσαν νὰ τοὺς πῇ πάλι τὴν ἱστορία μὲ τοὺς γλάρους, **μόλο** πού τὴν ἤξεραν Βεν. 71· βλ. καὶ Ἡθ. 17 καὶ 88. Ἑρσ. 78. **Καὶ** πού τὸν προσκάλεσαν, πάλι δέν ἐπῆγε (= μολονότι τὸν προσκάλεσαν). Ἄν καὶ θὰ τὸν προσκαλέσουν, δὲ θὰ πάη.

Ὅμοιες εἶναι καὶ οἱ ἐνδοτικές προτάσεις, πού εἰσάγονται μὲ τὸ (καὶ ᾧς), **κι' ᾧς** ἢ σπάνια μὲ ἁπλὸ τὸ ᾧς, ἀλλὰ σ' αὐτὲς ἡ ἄρνησις εἶναι **μή**, (καὶ δὲ χρησιμοποιεῖται ποτὲ σ' αὐτὲς χρόνος μέλλοντας, § 190, 1) : Εἶσαι καὶ σὺ ὁμορφη, μὰ σὰν τὴ θυγατέρα σου δέν εἶσαι, **κι' ᾧς** ἔχει καὶ παιδί (= μολονότι ἔχει παιδί) Μβ. 443. Πᾶμε μαζί, **κι' ᾧς** μᾶς λιθοβολοῦν Ἡλ. 27. Κάθε μιὰ (εἶναι) ἀλλοιώτικη, **κι' ᾧς** φαίνονται ὅμοιες Ἑρσ. 55. Καὶ σὰν ἐχθρὸ τὸν ἐβλεπα **κι' ᾧς** ἤξερα πὼς ἦταν θεός μου Σκίπ. 189. Σ' ἀγαπῶ, **κι' ᾧς** εἶναι κοῖμα Τρ. Δ. 63. Ἐννοια σου, κυρία, στέρια εἶναι τὰ σκαλοπάτια, **κι' ᾧς** συνταράζονται (= ἂν καὶ συνταράζονται) Ἑρσ. 166. Ἐβγαῖα συχνὰ τὰ παπούτσια μου καὶ λωνόμουν στὴ σκόνῃ, **κι' ᾧς** φώναζε ἡ Ἀσημίνα Λιλ. 10. Λογαριάζω πὼς εἶσαι κάποιον ἐδῶ κοντά μου, **κι' ᾧς** μὴ μιλᾷς (= μολονότι δὲ μιλᾷς) Μυρ. 12. Κόντενα νὰ τὸ πιστέψω ὅτι τὴν ἐγνώριζα ἀπὸ μικρὸ παιδί, **ᾧς** ἤμουν τὸ λιγότερο δέκα χρόνια μικρότερός της (= μολονότι ἤμουν) Τρ. 166. Ὁ Σολωμὸς δέχτηκε ὡς ὄργανό του τὴ ζωντανὴ γλῶσσα, **κι' ᾧς** μὴν ἦταν ἀκόμα καθαρὰ καθορισμένο τὸ κλωσσικὸ ζήτημα (= μολονότι δέν ἦταν, ἂν καὶ δέν ἦταν) Πολίτ. Α', 73. Ὁ Ἀντρέικος ἄκουε κάθε λόγο τῆς Ἑρσης σὰ χρησμό, **κι' ᾧς** μὴν τὸν καταλάβαινε καλὰ καλὰ (= μολονότι δέν τὸν καταλάβαινε) Ἑρσ. 293.

Κάποτε ὅμως μὲ τὶς τέτοιες ἐνδοτικές προτάσεις ἡ παραχώρησις γίνεται ὅχι πρὸς κάτι τὸ πραγματικόν, ἀλλὰ πρὸς κάτι τὸ ὑποθετικόν καὶ ἐνδεχόμενον : Ἦταν ἀποφασισμένος νὰ πάρῃ μιὰ νέα ἀγνή... καὶ

ὅς μὴν εἶχε καὶ μεγάλη προίκα (= ἔστω κι ἂν δὲν εἶχε, ἀδιάφορο ἂν δὲ θὰ εἶχε) Τρ. 23.

Σημ. Μὲ τοὺς συνδέσμους ἂν καὶ ἡ μολονότι ἐκφράζεται ἐναντίωσις καὶ πρὸς μιὰ ἀπλή ἔννοια : Ὁ πατέρας της, ἂν καὶ ἔμπορος, φαίνεται πὺς θὰ ᾔχει κάποια μόρφωσι "Ερσ. 77 (μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : μολονότι ἔμπορος)· βλ. καὶ 88 (ἂν καὶ ντυμένη). Τὸ πρόσωπό του ἦταν συμπαθητικό, ἂν καὶ ἀρκετὰ θεατρῖνικο Μυρ. 20 (μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : μολονότι ἀρκετὰ θεατρῖνικο). Ἐμεινέ, ἂν καὶ μὲ κάποια δυσκολία Τρ. Δ. 92. Καὶ αὐτοὶ ὥς τότε παρακολούθησαν, ἂν καὶ ὅχι τόσο πιστά, τὴν ἐξέλιξη τῆς προφορικῆς κοινῆς Τριαντ. 13.

2) Μὲ τὶς ἐνδοτικὲς προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τοὺς συνδέσμους (καὶ ἂν) κι' ἂν (ἄρνησις δὲν) — καὶ νὰ ἢ καί... νά, ποὺ νά, (ἀπλὸ) νά, ἄς... καὶ (ἄρνησις μὴ), ἡ ἐναντίωσις ἢ παραχώρησις κανονικὰ γίνεται πρὸς κάτι τὸ μὴ πραγματικό, πρὸς κάτι τὸ ἀδύνατο ἢ ἀπίθανο ἢ πρὸς κάτι τὸ ἀπλῶς ἐνδεχόμενο.

Οἱ ἐνδοτικὲς αὐτὲς προτάσεις (πού, ἐκτὸς ἀπ' τὶς εἰσαγόμενες μὲ τὸ ἄς... καί, εἶναι κατ' οὐσίαν ὑποθετικὲς προτάσεις) ἐκφέρονται

α') σὲ ὀριστικὴ ἱστορικῷ χρόνῳ (§ 170,4, β', Σημ.), ὅταν τὸ νόημά τους, καθὼς καὶ τὸ νόημα τῆς κυρίας προτάσεως ἀναφέρεται στὸ παρελθόν : Μὲ τὴν ἰλαρὰ πάλι θάναγκαζόνταν ν' ἀναβάλουν γιὰ κάμποσο καιρὸ τὴν ἐκδρομὴν στὸ Καστράκι, ἀκόμα κι' ἂν στὸ μετὰξὺ ἔστρωνε ὁ καιρὸς "Ερσ. 277. Κι' ὁ Αἰ - Σπυρίδωνας ὁ θαυματουργὸς νὰ ἦτανε, δὲν θὰ τὸν κολάκευαν ἔτσι Τρ. Δ. 88. Δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀνεχτῇ, καὶ πατέρας του νὰ ἦταν (= κι' ἂν ἀκόμα ἦταν) Χάρ. Μ. 45. Τὸν ἄλλο καιρὸ ὥρες νὰ ψαχνες, δὲ θὰ βρισκες πατήματα ἀνθρώπων σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ Χάρ. Μ. 74. Ὅχι τέσσερα, μὰ δεκατέσσερα ἐπαγγέλματα νὰ εἶχε, θὰ τάφηγε γιὰ τὸ κόμμα ὁ ἀγαθὸς Μεσολογγίτης Πα. 118 (πρβλ. § 245, 2). Χωρὶς τὸν Ἀντρέϊκο κι' ὁ καιρὸς νὰ καλῶσύνευσεν, δὲ θὰ πῆγαιναν "Ερσ. 263. Ἐνα σχοινάκι νὰ κοβότανε ἀπὸ τὸ ξύλο (= ἀπὸ τὸ πλεούμενο), ἦταν καλὸς νὰ χαλάσῃ κόσμον Λπ. 179 (πρβλ. § 245,4, β', Σημ.). Κι' οὔτε ἓνα στολίδι (εἶχε) ἀπάνω της, ἓνα χρυσαφικό, ἄς ἦτον καὶ ψεύτικο στὰ στερεὰ "Ερσ. 129 (πρβλ. § 190, 1). Καὶ νὰ τὸ ἔλαβε τὸ γράμμα σου, δὲ θὰ σοῦ ἀπαντήσῃ. Καὶ νὰ εἶχε λάβει τὸ τηλεγράφημα, πάλι δὲν ἐπρολάβαινε νὰ ἐρθῇ.

Σημ. Ὅριστικὴ παρατατικῷ μὲ τοὺς παραπάνω παραχωρητικούς συνδέσμους χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον, ὅταν αὐτὸς ποὺ μιλεῖ

ἐκφράζει ἐνδοτικῶς μιὰν ἀπλὴ σκέψι του : Καὶ βελόνι νὰ ἦταν, κάπου θὰ βρόν-
ταγε Ἀπ. 178. Βασιλοπούλα νὰ 'σουνε, δὲν εἶχες τέτοια χάρη (=καὶ βασιλο-
πούλα ἂν ἦσουν, δὲ θὰ εἶχες' πρβλ. § 246) Πάσσ. Δίστ. 156. Δὲν τὸν ἐπαιρνα,
νὰ μοῦ χαρίζανε τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα Ππδ. Α', 16 (πρβλ. § 245, 3 καὶ τῇ
φράσι : Δὲν τὸν παίρνω, πού νὰ μὲ κάμη χρυσή). 'Εγὼ δὲ θὰ τὸ δεχόμουν αὐτό,
πού νὰ μοῦ κόβαν τὸ κεφάλι (=κι ἂν ἐπρόκειτο νὰ μοῦ κόψουν).

Τὸ κι' ἂν χρησιμοποιεῖται μερικές φορές καὶ ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ ἂν καί,
(μολονότι), ἥτοι καὶ μ' αὐτὸ ἡ παραχώρησις γίνεται πρὸς κάτι τὸ πραγμα-
τικό : Τώρα κι' ἂν βαρῶ τὸ κεφάλι μου, τίποτα δὲν κάνω (= μολονότι βαρῶ)
Πα. 12. Καθὼς πρῶτα, κι' ἂν ζηλεύω τὸ βοννάκι τὸ χλωρό, στήν κορφοῦλα του
ν' ἀνέβω δὲ μπορῶ (= μολονότι ζηλεύω) 'Αθάν. 59. Κι' ἂν ἐξεκίνησαν μαζί,
φαντάζαν χωρισμένοι Σικελ. 131. Κι' ἂν ἀγωνίστηκε κι' ἂν κοπίασε τόσο,
τί κέρδισε ;

β') σὲ ὑποτακτικῇ, ὅταν τὸ νοημά τους, καθὼς καὶ τὸ νόημα
τῆς κυρίας προτάσεως ἀναφέρεται στὸ μέλλον ἢ στὸ παρὸν ἢ εἶναι
κάτι τὸ ἄοριστο χρονικῶς (πρβλ. § 245,4) : Χριστέ, κι' ἂν ὅλοι σ'
ἀρνηθοῦν, δὲ θὰ πεθάνης Καζαντ. 'Ανθολ. 115. Στοῦ κατωφλιοῦ τὴν
πλάκα κι' ἂν τὸ γράψης, θυγατέρα, δὲ στέκει τὸνομά σου Σικελ. 39.
Κανένας δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ μὲ διώξῃ, καὶ ἂν ἀκόμα μεταχειριστῇ καὶ
τὰ πιὸ ἄγρια μέσα Ροδ. 71. Πάντα πρὶν τοῦ τέλους Σεπτεμβρίου δὲν
ὑπάρχει λόγος νὰ φύγωμε, κι' ἂν ἀκόμα δὲν ἔχωμε ἐργασία 'Ερσ. 230.
'Ολα λοιπὸν αὐτά, κι' ἂν μάθῃ νὰ τὰ γράφῃ καὶ νὰ τὰ διαβάξῃ γραμ-
μένα, θὰ τὰ μάθῃ χωρὶς νὰ τὰ καταλαβαίνει 'Ερσ. 276' (πρβλ. §
245,4, α'). 'Αλλοιῶς, ρύχτα - μεσάνυχτα, βρέχει - χιονίζει, ὁ Θέμος θάρ-
θη, καὶ ἂν ἀκόμα πρόκειται νὰ γυρίσῃ πεζὸς σπίτι του Τρ. 284' (πρβλ.
§ 245,4, β'). Καὶ νὰ σὲ καλῶ, πίσω μὴ γυρίσης Χατζόπ. 'Ανθολ. 489.
Καὶ νὰ θέλῃ, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάμη. 'Η Δόλα, καὶ καταμεσῆς στὴ
θάλασσα νὰ τὴ ρίξῃς, δὲν πνίγεται Τρ. 191. Αὐτός, καὶ νὰ γεράσῃ, ὁ
ἴδιος θά 'ναι. Καὶ νὰ ἔρθῃ τώρα, τίποτε δὲν ὠφελεῖ. Τῇ χειρότερῃ δυ-
στυχίᾳ νὰ βρῆς, σφουγγαροῦς νὰ μὴ γένῃς Ἀπ. 87' (πρβλ. § 245,4, α').
'Ο κόσμος νὰ χαλάσῃ, αὐτὸς θὰ κάμη αὐτὸ πού θέλει' βλ. καὶ Πάσσ.
257, 25' (πρβλ. § 199,2). Δὲν τὸν παίρνω, νὰ ξέρω πῶς θὰ μὲ κάμη
χρυσή. 'Ολα τοῦ κόσμου τὰ καλὰ νὰ τὰχω, τί τὰ θέλω (= κι' ἂν πρό-
κειται νὰ τὰ ἔχω ὅλα τὰ καλὰ κλπ.) Πάσσ. Δίστ. 677. Τὸ μῆλο χίλια
γρόσια νὰ ἔχῃ νὰ τὸ καθαρίζῃς τὰχλάδι ἔναν παρᾶ νὰ ἔχῃ, νὰ μὴν τὸ
καθαρίζῃς (= ἔστω καὶ χίλια γρόσια νὰ ἔχῃ κλπ.) λ.λ. Καὶ νὰ γυρίσω
τώρα στὸ νησί, πάλι δὲ θὰ ἡσυχάσω Ἀπ. 24. Καὶ οἱ γονεῖς μου νὰ μὴ

σὲ θέλουν, ἐγὼ θάρθω νὰ σὲ πάρω Μβ. 436. Καὶ νὰ μὲ καλέσουν, δὲ θὰ πάω (πρβλ. § 245, 4, α'). Μετ' ἐσένα θέλω νά 'μαι, καὶ στὴν ἐρημίᾳ νὰ πᾶμε (= κι' ἄς πᾶμε, κι' ἂν πρόκειται νὰ πᾶμε) Θ. Χρ. 54. "Ἄμα ἰδοῦν ἓνα κορίτσι ἀπροστάτευτο, ἃς εἶναι μακάρι καὶ Παναγιά, ὁ ἕνας θὰ πῇ τὸ κοντό του κι' ὁ ἄλλος τὸ μακρὺ του. Τρ. 185 (πρβλ. § 198, 2). Βλ. καὶ § 248.

5. Τελικὲς προτάσεις.

§ 254. Τελικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸν τελικὸ σύνδεσμο **γιανὰ** ἢ μὲ ἀπλὸ τὸ **νὰ**, καὶ ποὺ ἐκφράζουν (τὸ **τέλος**, ἥτοι) τὸ σκοπὸ μιᾶς πράξεως : Τὰ παρὰ διὰ πηγαίνουν στὸ σχολεῖο, **γιὰ νὰ μάθουν γράμματα**. "Ἀκουσε νὰ σοῦ πῶ, τί νὰ κάνης, **νὰ σωθῆς** (= **γιανὰ σωθῆς**) Π.Μ. 141. Σπεῖρε, **νὰ θερίσης**, λέει ἓνας λόγος (= **γιανὰ** ^πθ.) Ρόδ, 25. "Ο 'Ιωνᾶς ἔσκυψε πρὸς τὸ εἰκόνημα, **νὰ μὴ φανοῦν οἱ λογισμοὶ του** (= **γιὰ νὰ μὴ φανοῦν**) Ζ.Π. 19 βλ. καὶ Ε. 167, 3. 169, 5. 172, 17. 185, 6.

"Όταν ἐκφέρεται ἀποφατικῶς μιὰ τελικὴ πρότασις, τότε μπορεῖ νὰ εἰσάγεται καὶ μὲ ἀπλὸ τὸ **μὴ** ἀντὶς μὲ τὸ **γιανὰ μὴ** ἢ τὸ **νὰ μὴ** (§ 237) : Φρόντισε **νὰ κλείσουν καλὰ τὴν πόρτα, μὴν κρυώσῃ ὁ Φανῆς** (**γιὰ νὰ μὴν κρυώσῃ**) Τρ. Δ. 56,

§ 255. Οἱ τελικὲς προτάσεις κανονικὰ ἐκφέρονται **σὲ ὑποτακτικὴν κή**, (σὲ ὁποιοὺνδήποτε χρόνον καὶ ἐγκλισίᾳ κι' ἂν εἶναι τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποίαν ἐξαρτῶνται) : Ἡ κυρία Λόλα δὲν ἀφῆναι **νὰ χτυπάμε τὴν πόρτα, γιανὰ μὴν ξυπνάμε τὸ Μπέμπη** Τρ. 246. Πᾶρε καὶ μιὰ ἀναμμένη λαμπάδα, **νὰ βλέπεις στὸ δρόμο, καὶ πάτερ γερά, νὰ μὴ σπάσης τὰ σταμνιά** Ππδ. Α', 95. Πρέπει **νὰ μὴ διστάσης νὰλλάξῃς ἰδέες, γιανὰ μὴ σὲ γελοῦν τὰ πλήθη** Τριαντ. 18. Φοροῦσε κι' ἓνα μεταξωτὸ μαντήλι στὸ λαιμό, **γιανὰ μὴν κρυώσῃ** Τρ. Δ. 99. Οἱ φιλενάδες πρόσμεναν, **γιανὰ δεχτοῦν τὸ βρέφος** Σικελ. 162. "Ο γιατρὸς ἄνοιξε τὸ βιβλίον, **νὰ γράψῃ** Τρ. 246. (Βλ. καὶ τὰ παραδείγματα τῆς § 254).

Πολλὲς φορές ὅμως ἡ τελικὴ πρότασις ἐκφέρεται **σὲ ὀριστικὴν παρτατικὴν**, ἀντὶς νὰ ἐκφέρεται σὲ ὑποτακτικὴ (χρόνου ἀορίστου ἢ σπάνια ἐνεστώτα).

Αὐτό γίνεται

1) Ἀπὸ **ἔλξι** τοῦ ρήματος τῆς τελικῆς προτάσεως πρὸς τὴν ἔγκλισι τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι σὲ ὀριστική χρόνου ἱστορικοῦ (§ 170, 4, β' Σημ.) : *Γιάννο, δὲν εἶχες γυναῖκα, γιανὰ σ' ἔκλαιγεν* ; (ἀντίς : *γιά νὰ σὲ κλάψῃ*) Ε. 79,9. *Μπόρεσε νὰ πάρῃ δανεικὸ λίγο ἀλεύρι, γιανὰ ζυμῶνε παραμονή τὰ ψωμιά της* (ἀντίς : *γιά νὰ ζυμώσῃ*). Ἡθ. 113. *Ἦρθε ἡ Καλυψώ, ἀλλὰ δὲν ἤξερα ποῦ εἶχες τὸ χιλιάρικο, νὰ τῆς τὸ ἔδινα* (ἀντίς : *νὰ τῆς τὸ δώσω*). Πρβλ. § 239,2 καὶ § 232,2.

2) Ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐγκλίσεως τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως, ὅταν πρόκειται νὰ ἐκφραστῇ **σκοπὸς ἀπραγματοποιήτος** ἢ σκοπὸς ποὺ παρουσιάζεται, ἀπὸ κεῖνον ποὺ μιλεῖ, σὰν μιὰ ἀπλὴ σκέψις του : *Ἦθελα νὰ ἦτον ξυνητὸ τὸ παιδί, νὰ τὸ βύζαινα* (= *γιανὰ τὸ βύζαινα — γιανὰ τὸ βυζάζω*) Ππδ. Φόν. 95. *Νὰ 'χα τὰστήθι μου γυαλί, νὰ 'γλεπες τὴν καρδιά μου* (= *γιανὰ ἔβλεπες — γιανὰ βλέπῃς*) Πάσσ. Δίστ. 639' (πρβλ. Δίστ. 635 : *Νὰ 'τον τὸ στήθος μου γυαλί, νὰ βλέπῃς τὴν καρδιά μου*). βλ. καὶ Ε. 180,1 (πρβλ. § 190,2, β'). *Ἦπρεπε νὰ ἦσουν καὶ σὺ ἐκεῖ, γιανὰ ἔβλεπες τί ἔκανε. Μακάρι νὰ εἶχα ἐγὼ λεπτά, νὰ σοῦ ἔδινα* (= *νὰ σοῦ δώσω — ἀλλὰ δὲν ἔχω*). *Δὲν εἶν' ἡ Σοφία ἐδῶ, νὰ σᾶς ἔδινε τὸ σχέδιο νὰ τὸ ἐβλέπατε* (= *νὰ σᾶς δώσῃ, νὰ τὸ ἰδῇτε*). *Πήγαινε νὰ ἰδῇς ἂν ἔχει ὁ μανάβης πατάτες, νὰ παίρναμε καμιά ὀκᾶ* (= *γιά νὰ παίρναμε — γιά νὰ πάρωμε ἂν εἶναι καλὲς κλπ.*). Πρβλ. § 245,3.

Σημ. Κάποτε μιὰ τελικὴ πρότασι, ποὺ εἰσάγεται μὲ τὸ **γιανὰ** χρησιμοποιεῖται, γιανὰ δηλωθῇ, ὅχι ἀπλῶς κάποιος ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς ἀλλὰ ἓνα **πραγματικὸ γεγονός**, ἥτοι κάτι ποὺ ἔγινε : *Ἐφυγε σιὰ ξένα, γιανὰ μὴ ξαναγυρίσῃ πιά* (= *καὶ δὲν ξαναγύρισε πιά*). *Κάτι θάπαθε ὁ Προκόπης, γιανὰ μὴν ἔρθῃ* (= *καὶ δὲν ἦρθε*) Λιλ. 23. Πρβλ. Βεν. 87 : *Ἡ φαμίλια χρεώθηκε, γιανὰ ἀγοράσῃ καινούργια ἀγκίστρια* (= *γιανὰ ἀγοράσῃ καὶ ἀγόρασε*).

6. Βουλευτικὲς προτάσεις.

§ 256. **Βουλευτικὲς προτάσεις** λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ μόριο **νὰ** (τὸ ἀχρωμάτιστο σημασιολογικῶς) καὶ ποὺ χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας εἴτε ἐνὸς ρήματος εἴτε μιᾶς ὁλόκληρης φράσεως εἴτε ἐνὸς ἀπλοῦ ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου ἢ μιᾶς ἄλλης λέξεως.

Ἦτοι μιὰ βουλευτική πρότασις χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἀντικείμενο** ἑνὸς ρήματος. Καὶ τέτοια ρήματα, ποὺ συντάσσονται μὲ πρότασι βουλευτικὴ ὡς ἀντικείμενό τους, εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα κατὰ τὴ σημασίαν, ἥτοι

α') τὰ ρήματα βούλομαι (=), θέλω, ἐπιθυμῶ, ὀρέγομαι, ποθῶ, ἀπαιτῶ, ἀξιῶ, ζητῶ, παρακαλῶ, δέομαι, εὐχομαι, καταρεῖομαι, καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν συγγενῇ μὲ αὐτὰ σημασίαν, ὅπως ἐπιμένω, ἐννοῶ (=θέλω, ἀπαιτῶ), δέχομαι, καταδέχομαι, γνιᾶζομαι, φροντίζω, βάνομαι (ἀόρ. βάλθηκα), κάνω (=), ἐπιχειρῶ, προσπαθῶ, πάσχω ἢ πασχίζω, τολμῶ, κοιτάζω, προσέχω, ἀγωνίζομαι - λέω (= παραγγέλλω - σκέπτομαι, θεωρῶ καλὸ κλπ.), προτείνω, συμβουλεύω, προτρέπω, ἀναγκάζω, φορτώνομαι, ἀπειλῶ, φοβερίζω, γνέφω, ὀδηγῶ, δείχνω, μαθαίνω (=), διδάσκω, βιάζω, διατάζω, ἐξορκίζω, στέλνω (=), παραγγέλλω, μνηῶ, εἰδοποιῶ, ἀφήνω, ἐπιτρέπω, ἀποτρέπω, ἀπαγορεύω, ἐμποδίζω, ἐναντιώνομαι, ἀρνιέμαι, προσφέρω, προθυμοποιουῖμαι, τάζω, ὑπόσχομαι, ὁμῶνω, ὀρκίζομαι, σκοπεύω, σχεδιάζω, ἐτοιμάζομαι, φτιάνομαι, βιάζομαι, ἀποφασίζω, συλλογίζομαι, λογαριάζω, σκέπτομαι, προτίθεμαι, εἶμαι (=) μέλλω, προορίζομαι, ἔχω (= θέλω), ἀνυπομονῶ-περιμένω, καρτερῶ, ἐλπίζω, πιστεύω, κ. ἄ. τ. (Κυρίως **βουλευτικὲς** προτάσεις) : **Νὰ** τρέξω! **βούλομαι** κι' ἐγὼ στὸ πανηγύρι Α.Ζ. 65· βλ. καὶ Ε. 171,3. **Ἐνα λόγος** θέλω **νὰ** σοῦ πῶ Ζ.Π. 54. **Ἐξητοῦσε** μὲ μιὰν βέργαν **νὰ** φθάσῃ καὶ **νὰ** ταράξῃ τὸ νερόν Ππδ. Φόν. 122. **Ἐννοοῦσε** **νὰ** τὸν γυρίσῃ πίσω Ζ.Π. 21. **Βάλθηκε** ἡ **Ροδὴ** **νὰ** τοῦ τοιμάσῃ τὴν καλύτερη πίττα Χ.Θ. 59. **Βάλθηκε** **νὰ** ἀνακαλύψῃ καὶ τὸ ἔσχατο μυστικὸ τῶν πραγμάτων Παπαν. 166. **Προσπαθεῖς** ματαίως **νὰ** μ' ἀγκαλιάσῃς Κάλβ. 53· βλ. καὶ Τρ. 76. **Κοίταξε** **νὰ** πῆς τὴν ἀλήθεια Ἡθ. 106. **Εἶπε** ἡ μεγάλη Κυρία **νὰ** ὀρετῇ σπίτι Τρ. 103· βλ. καὶ Πάσσ. 271, 24. **Λέω** **νὰ** μὴν ἀρχίσω τέτοιο χαρὰ Ζ.Π. 169. **Τὸ** βάρος μου φαινόταν ποῦπουλο κι' **ἔλεγα** **νὰ** μὴν τελειώσῃ ὁ δρόμος (= εὐχόμενον **νὰ** μὴν κλπ.) Τρ. Δ. 81. **Τὸ** συγγενολόγι **τον** **φοβερίζουν** **νὰ** κάθουν καὶ **νὰ** σκοτώσουν Πα. 76. **Ἐταξα** **νὰ** πάω καλότερος Τρ. Δ. 84. **Σοῦ** **ὑπόσχομαι** **νὰ** μὴ σέ πειράζω Ἀμ. 6. **Τὸ** παιδί **ἔκανε** (= ἀποπειράθηκε) **νὰ** φύγῃ Ἑρσ. 247. **Ἐτοιμάζονταν** **νὰ** φύγῃ Τρ. 77. **Στὸ** γυρισμὸ **λογαριάζουν** **νὰ** περάσουν ἀπ' τὴν Ἀθήνα Ἑρσ. 230. **Ἐτσι** **ἀποφάσισε** **νὰ** ἀρραβωνιαστῇ Ἡθ. 89. **Ἐχω** κάτω **νὰ** σοῦ πῶ Τρ. 109. **Ὁ** καπετὰν **Θανάσης** **ἔχει** **νὰ** μιλήσῃ Βλαχ. 67. **Ἐχουν** **νὰ** ποῦν πὼς τὰ χρώματα **θορυβοῦνε** κάποτε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἥχους

Χάρ. Μ. 54. Ἐγὼ εἶμαι νὰ πεθάνω καὶ σὺ στολίζεσαι (= μέλλω νὰ πεθάνω) Φωρ. 2, 284.

β') τὰ ρήματα ὑφείλω, χρεωστῶ, ἀναγκάζομαι, ὑποχρεώνομαι, ἔχω (=), ὑποχρεοῦμαι—ἀρκοῦμαι, περιορίζομαι—ντρέπομαι, φοβοῦμαι, σκιάζομαι κ. ἄ. τ. : Ὁφείλεις νὰ τοῦ δώσης ἱκανοποίησι. Ὑποχρεώθηκε νὰ πᾶν μόνος του. Δὲν ἔχει νὰ δώσῃ λόγον σὲ κανένα Πα. 142. Ἀρκέστηκε νὰ τοῦ γράψω δυὸ λέξεις μόνο. Νὰ πᾶν πίσω ντρέπεται, νὰ πᾶν ἐμπρὸς φοβάται Ε. 70, 24· βλ. καὶ Πάσσ. 66, 3.

γ') τὰ ρήματα δύνομαι (=), μπορῶ, εὐκολύνομαι, δυσκολεύομαι, ἀργῶ, ἀξίζω, δικαιοῦμαι, ἀδειάζω (=), εὐκαιρῶ, κατορθώνω, καταφέρνω, εὐτυχῶ, ἔχω (=μπορῶ)—ξέρω, μαθαίνω, συνηθίζω, λησμονῶ, ξεχάνω κ. ἄ. τ. : Δύνεσαι, μαῦρε μου, νὰ βγάλῃς τὴν καρδιά σου ; Ε. 59, 11. Ἡ ἀγάπη δὲν μπορεῖ τὴ θύμηση νὰ σβήσει Καζαντζ. Ἀνθολ. 116. Νὰ γαπήσω δὲν μπορῶ τῆς ξενιτειᾶς τὸν τάφο Ἀθάν. 26. Δὲν ἀξίζω νὰ βασιλεύω Μ. 416. Ἡ ἐξηγήση τοῦ γραπτοῦ λόγου ἔχει πολλὰ νὰ κερδίσῃ ἀπὸ τὴν ἐρμηνευτικὴν τοῦ ζωντανοῦ διαλόγου Γεωργ. 186. Δὲν εἶχε ἄλλου νὰ περάσῃ Μβ. 499. Τῶναιρό της δὲν ἄργησε νὰ διαλύσῃ Ἡθ. 47· βλ. καὶ Τρ. 272. Πάσσ. 539, 4. Ξέρει νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ. Ἔμαθε νὰ παίξῃ βιολί. Ἡ πλούσια συνήθισε νὰ μὲ ἀναπληρώσῃ Τρ. 272· βλ. καὶ 216. Συνηθίσαμε ἀπὸ παιδιὰ νὰ κοῦμε στὴν ἐκκλησίᾳ τὸ Ἐὐαγγέλιον καὶ τὸν Ἀπόστολον Τριαντ. 36. Δὲ θὰ ξεχάσω στὸ μυλωνὰ νὰ πῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ μύλου Ἀθίν. 43. Δυσκολεύεται νὰ πληρώσῃ τώρα ἀμέσως. Αὐτὸς δικαιούται νὰ λάβῃ περισσότερα. Κατάφερε νὰ πᾶν καὶ ὁ Πέτρος μαζί του. Εὐτύχησε νὰ κάμῃ ἕναν πολὺ καλὸν γαμπρό.

δ) τὰ ρήματα αἰσθάνομαι, νοιώθω, καταλαβαίνω, βλέπω, ἀκούω, βρίσκω—φαίνομαι, φαντάζομαι κ. ἄ. τ. : Αἰσθάνεται νὰ ξεπνῇ μέσα του τὸ μῖσος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ Κμπ. 310. Ὁ βυζαντινὸς Θεοτοκόπουλος ἐνίωθε νὰλλοιώνεται σύρριζα μέσα στὴ νέαν παιδείαν Πρεβελ. 20. Ἀξάφρα βλέπω νὰ ᾿μαι ὁ τελευταῖος, ὁ μόνος Καρυωτ. Ἀνθολ. 150. Εἶδα μπροστά μου νὰ βαδίζει ἡσυχᾶ ὁ κὺρ-Θεμελῆς Τρ. 27. Καὶ νὰ διαβαίνουν εἶδες πολλὰς χιλιάδας ἄνθρωποι μὲ μακρονῆς πατρίδες Ἀθάν. 33. Ἀκουσες νὰ σφυρίζῃ ἕνα καλάμι Ἡλ. 20. Οὔτε μιὰ φορὰ δὲν ἄκουσε νὰ μιλήσουν γιὰ τὸν Περιδικάρη Χάρ. Μ. 26. Δὲ φαίνεστε νὰ συμφωνήτε Ζ.Π. 34. Δὲν ἐφαίνετο νὰ ᾿ναι πολὺ πιομένος Ππδ. Β'. 24. Φαντάσου νὰ μιλοῦνε οἱ κότες Μβ. 496· βλ. καὶ 450 καὶ Τρ. Δ. 106.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅμως τὰ ρήματα τῆς τάξεως αὐτῆς πρὶν ἅπ'

τὴ βουλευτικὴ πρότασι ἔχουν καὶ μιὰ αἰτιατικὴ (ὀνόματος προσώπου ἢ πράγματος) ὡς πρῶτο ἀντικείμενό τους, καὶ ἡ βουλευτικὴ πρότασις ὕστερ' ἀπὸ αὐτὰ φανερώνει ἓνα πραγματικὸ γεγονός: Ὁ Θεοφάνης ἐνοιῶσεν ὅλη τὴν ἀντρικὴν του φιλοτιμίαν νὰ γκρεμίζεται (= ὅτι γκρεμιζόταν) Ζ.Π. 141· βλ. καὶ Πα. 104. Ἀξαφρα ἐνοιῶσα ἓνα χέρι νὰ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα μου (= ὅτι ἓνα χέρι περνοῦσε) Τρ. 182. Καὶ βλέπω ἀνθρώπους νὰ πέφτουνε στὰ καθαρὰ νερὰ Ἡλ. 37. Θὰ ἰδοῦμε τίς ἀμυγδαλιὰς νὰ ἀνθίζουν Σεφέρ. 84. Εἶδε τὴ βασιλοπούλα νὰ χτενίζεται Μβ. 422· βλ. καὶ Τρ. Δ. 26. Κεῖ πὺν συλλογίζοτανε, βλέπει τὸν ἥλιο νὰ λάμπῃ Π.Μ. 30. Ὁ Θωμὶδης κοιτοῦσε τὴ γυναῖκα του νὰ κλαίῃ καὶ χαμογελοῦσε Ἡθ. 85. Θὰ σὲ βλέπω στὸ καρδένιο τραπέζι νὰ διαβάξῃς τοῦτες τίς φυλλάδες Μυρ. 12. Ἀκουσε τὴ λάμνισσα νὰ κλαίῃ Μβ. 470. Ἐκεῖ πρωτάκουσα τὸ ἀηδόνι νὰ κελαηδῇ Σχίπ. 45. Ἀκουσα τὴ φωνὴ σου νὰ μὲ κρᾶξῃς καὶ πῆγα νὰ πεθάνω Βλάχ. 100· βλ. καὶ Λιλ. 16 καὶ Ζ.Π. 134 - 135. Βυ. 49. Τρ. Δ. 57. Τρ. 269. Βρῆκα τὴν ἀφεντιά της νὰ γκρινιάξῃ μὲ τὴ μαγεῖρισσα Τρ. 250· βλ. καὶ Πάσσ. 401, 14. Συλλογίστηκε τὸν ἄντρα της τὸν πηγαδᾶ νὰ ξεπροβάλλῃ τὸ δειλινὸ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς στάζοντας λάσπη καὶ νερὸ Ζ. Π. 50.

Σημ. Καὶ τῶν ἄλλων τάξεων μερικὰ ρήματα συντάσσονται κάποτε ἔτσι μὲ μιὰ αἰτιατικὴ (ὀνόματος προσώπου ἢ πράγματος) ὡς πρῶτο ἀντικείμενό τους καὶ κατόπιν μὲ πρότασι βουλευτικὴ: Ἀφήνει τὸ φαγὶ της νὰ καίγεται Ζ.Π. 52. Τὸν ἐξόρκισε νὰ μὴν τὸ πῇ σὲ κανένα Ζ.Π. 22. Πολλὴν ὥρα περιμέναν τὴ νύφη νὰ παρουσιαστῇ Ἡθ. 91· βλ. καὶ Ππδ. Α', 84. Ἐβάλανε τὴν ὁμορφήν Ἐλένην νὰ κάθεται μέσα Μβ. 453. Ἡ δροσιὰ τῆς νύχτας ἔκανε τὰ φύλλα νὰ λάμπουν Βεν. 141. Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα τὸν ἔκανε νὰ (ἡ)συχάσῃ Ἡθ. 90. Δὲν ἀφήνει τίποτε νὰ νὰ μὴν τὸ πειράξῃ.

ε') τὰ ρήματα βαρύνομαι, σιχαίνομαι, ἀηδιάζω, (δὲ) χορταίνω, τρελλαίνομαι, ἀπορῶ, χαίρομαι, λυποῦμαι, δυσαρεστοῦμαι, τρέμω, ζαλιζομαι-κουράζομαι, ὑποφέρω κ.ἄ.τ. : Ἐβαρέθηκε νὰ περιμένῃ Μβ. 501. Ἐγὼ σιχάθηκα νὰκούω περισσότερο καὶ σηκώθηκα Τρ. Δ. 89. Ὁ νοῦς μας δὲν ἐδείλιασε ποτὲ νὰ Σὲ ἀκολουθᾷ Σικελ. 66. Δὲ χορταίνω νὰ σᾶς βλέπω Σικελ. 202 : βλ. καὶ Τρ. Δ. 35. Χαίρουμαι νὰ βλέπω Ἑλληνικὸ στρατὸ Ψυχ. 254. Ὁ ἀδερφός μου θὰ χαρῇ πολὺ νὰ σᾶς ἰδῇ Τρ. 188. Λυπᾶσαι νὰ μᾶς χωριστῇς Μβ. 459· βλ. καὶ Πα. 138. Τρ. Δ. 99. Ἐτρεμα νὰ τὴ συλλογίζομαι κοντά μου Τρ. Δ. 58. Κουράστηκα νὰ τὰ λέω

καὶ νὰ τὰ ξαναλέω. **Σαστίζω** ἐγὼ καὶ ἀπορῶ νὰ βλέπω τὴν καρδιά σου τόσο σκληρὴ καὶ ἄπονη Πάσσ. Δίστ. 840.

στ') τὰ ρήματα ἀρχίζω, ἐξακολουθῶ, παύω, παραλείπω, ἀφήνω-προλαβαίνω, προφταίνω-κοντεύω, πλησιάζω, κινδυνεύω, καταντῶ, καταλήγω κ.ἄ.τ. : **Ἀρχίζει νὰ κατακτώνεται ἡ πρώτη μὲ τὴν τρίτη κλίση** Τριαντ. 6. **Ἐτρεξε μέσα κι ἄρχισε νὰ ντύνεται** Ζ.Π. 118. **Ἐξακολουθῶσαν ὅλοι νὰ μοῦ φέρωνται ἔτσι** Τρ. 260. **Τὸ θεριὸ σταμάτησε νὰ παλεύη** Βεν. 144. **Ἀργοῦσαν νὰ δειπνήσουν** Χάρ. Μ. 19. **Ὁ νοῦς τοῦ δούλου ἀνθρώπου δὲν πρόφτανε νὰ ἰδῇ** Σικελ. 48. **Κόντευε νὰ πεθάνῃ** Π.Μ. 60. **Δὲν παραλείπω νὰ προσθέσω καὶ τοῦτο. Κινδυνεύει νὰ χάσῃ ὅλη τὴν περιουσία του. Κατάντησε νὰ ζητιανεύῃ στοὺς δρόμους.** Βλ. Ἡθ. 62.

2) ὡς ὑποκείμενο

α') ἀπρὸς ὡπὼν ρημάτων. Τέτοια ρήματα συντασσόμενα μὲ βουλητικὴ πρότασι ὡς ὑποκείμενό τους εἶναι ἄρκετά, μὲ σημασία τὰ περισσότερα συγγενῇ μὲ τὰ παραπάνω ρήματα, ὅπως : (μὲ) μέλει, (μὲ) γνοιάζει, (μὲ) ἐνδιαφέρει, (μὲ) συμφέρει-ἀπαιτεῖται χρειάζεται, πρέπει, ἀρμόζει, (δὲν) ταιριάζει, ἀξίζει, ὠφελεῖ-(τί) σημαίνει-μπορεῖ, γίνεται, ἐπιτρέπεται, (δὲν) ἀποκλείεται-ἀποφασίστηκε, (δὲν) ἀκούστηκε-εἶναι (=), πρόκειται, μέλλει, ἐνδέχεται, μένει, ὑπολείπεται, λίγο λείπει, λίγο ἔλειψε-(δὲ) φαίνεται, (δὲ) μοιάζει-συμβαίνει, τυχαίνει, λαχαίνει-καταντᾷ, καταλήγει-ἀρκεῖ, φτάνει-(μοῦ) ἔρχεται, (μοῦ) κατέβηκε, (τοῦ) βουλήθηκε κ.ἄ.τ. (Βλ. § 64, § 76 καὶ § 169) : **Δὲ μὲ μέλλει νὰ ξοδέψω ὅσα κι' ὅσα· μὲ μέλλει νὰ τελειώσῃ γρήγορα αὐτὴ ἡ δουλειά. Νὰ βραχῇ δὲν τὸν ἔμελε** Λπ. 154. **Μ' ἐνδιαφέρει πολὺ νὰ μάθω τί γίνεται αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Χρειάστηκε νὰ βρεθῇ ἔνας ὑπάλληλος** Τρ. 259. **Δὲν πρέπει νὰ συλλογίζεσαι τόσο πολὺ, πρέπει νὰ αἰσθάνεσαι** (Σολωμ.) Κμπ. 142· βλ. καὶ Ἐρσ. 271. **Πάντα ἀξίζει νὰ πολεμᾷ κανεὶς γιὰ τὴ λεφτεριά** Μυρ. 16. **Ἐσεῖς δὲ θὰ καταλάβετε ποτὲ τί σημαίνει νὰ ἐξουσιάζῃ κανεὶς ἀνθρώπους** Ζ.Π. 37. **Μπορεῖ νὰ εἶναι κι' ἔτσι** Ροδ. 25. **Δὲ γίνεται νὰ μὴ ξέρῃς** Ξεν. 244. **Γίνεται νὰ μὴ σ' ἀγάπησε κανένας;** (= εἶναι δυνατό νὰ μὴ κλπ.) Ππδ. Γ', 84. **Εἶναι Ρῶσσοι ὑπὴκοος· δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸν θίξῃ κανεὶς** Τρ. 63. **Οἱ γάμοι τοὺς ἀποφασίστηκε νὰ γίνουν τὴν Κυριακῇ** Πρβλ. Ἡθ. 16. **Ἄν εἶναι νὰ ῥθῃ, θὲ νὰ ῥθῇ** (= ἂν πρόκειται νὰ) Οὐρ. Ἀνθολ. 288· βλ. καὶ Χάρ. Μ. 21. **Ἐνα τέρμα, ποὺ πάντα θὰ τὸ ὀνειρεύεται, μὰ ποὺ ποτὲ δὲν εἶναι νὰ τὸ φτάσῃ** (= δὲν πρόκειται νὰ) Κακρ. 36.

Μὰ εἶναι νὰ τρελλαθῇ κανένας (= ὑπάρχει κίνδυνος νὰ) Ροδ. 7. Ἦτον νὰ ξεκινήσουν στίς τέσσερεις (= ἐπρόκειτο νὰ) Ἐρσ. 158. Εἶχαν φτάσει στὰ τελευταῖα δέντρα καὶ ἦταν νὰ μποῦν στὸ μεγάλο δρόμο Χαρ. 11· βλ. καὶ Κμπ. 314-315 καὶ πρβλ. Μβ. 453 : εἶναι πολλὴ τσουκνίδα νὰ βγῇ. Δὲν πρόκειται νὰ γράφω τὴν αὐτοβιογραφία μου Τρ. 125· βλ. καὶ Μπ. 24. Ὁ καιρὸς ἦταν νὰ γυρίσῃ στὴ βροχὴ Βεν. 117. Ὁ Θεὸς μᾶς καταράστηκε καὶ μέλλει νὰ χαθοῦμε Λ. Ε', 74. Ἔβαζε τὸ κουδούνι καὶ λίγο ἔλειψε νὰ ξυπνήσῃ ὁ δράκος Π.Μ. 116· βλ. § 188. Σημ. β'. Ἔτυχε νὰ μᾶς μιλήσουν γιὰ σᾶς Τρ. 280. Κατάντησε νὰ καθυστερῶ μεροκάματα ἐβδομάδων Τρ. 218· βλ. καὶ Απ. 139. Ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τάλαντον (Κακλ.) Κμπ. 345. Φτάνει νὰ βλέπω αὐτοὺς εὐτυχισμένους Τρ. 91· βλ. καὶ Τρ. Δ. 56. Μοῦρχονταν νὰ σκοτωθῶ γιαντὸ Τρ. Δ. 79. Στὴν ἀρχὴ μοῦ ἦρθε νὰ γελάσω μ' αὐτὰ Τριαντ. 17. Τί σοῦ ἦρθε νὰ βγάλῃς βιβλίο ; Χάρ. Μ. 34. Τσοῦ (= τοὺς) ἐβουλήθηκε νὰνεβοῦνε σὲ μιὰ συκιά Μβ. 490· βλ. καὶ Πα. 3. Τέλος βρέθηκε νὰ τὸν ξέσῃ ἓνα φουρνάρόπουλο. Τρ. 147.

Σημ. Τὸ εἶναι μὲ βουλευτικὴ πρότασι ὡς ὑποκείμενό του, ἐκτὸς ἀπ' τὴ σημασίᾳ τοῦ πρόκειται, παίρνει καὶ ἄλλες διάφορες σημασίες : Ἦτανε νὰ κλαῖς ἀπὸ χαρὰ (=ταίριαζε νὰ) Ἡθ. 91· βλ. καὶ Χ.Θ. 35. Τί ἦταν τώρα δὲ στὴν ἡσυχία τῆς δουλειᾶς του νὰ τὸν θυμηθῇ ; (=τί χρειαζόταν νὰ) Ζ.Π. 17. Μὰ εἶναι νὰ μὴ γελάσῃ κανεὶς ; Ξεν. 244. (Πρβλ. μὰ μπορεῖ νὰ μὴ γελάσῃ κανεὶς ;)

β') ἁ π ρ ο σ ὡ π ω ν ἐ κ φ ρ ᾶ σ ε ω ν, ποὺ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτελοῦνται ἀπ' τὸ εἶναι καὶ κάποιο ὄνομα οὐσιαστικὸ (ἄναρθρο), ὅπως ὦρα, καιρὸς, εὐκαιρία, περίστασις, εὐκολία, ἀνάγκη, βία-κίνδυνος, φόβος, θαῦμα, φρίκη, χαρὰ, λύπη, τιμὴ, εὐτυχία, ἁμαρτία, ντροπὴ, κρῖμα, κ.τ.τ. ἢ ἀπὸ τὸ εἶναι καὶ κάποιο οὐδέτερο ἐπίθετο (ἄναρθρο), ὅπως καλὸ, κακὸ, σωστό, δίκαιο, ἄδικο, φρόνιμο, φοβερό, παράξενο, ὠραῖο, λυπηρό, περιττό, περίεργο, πιστευτό, ἀπίστευτο, δυνατό, ἀδύνατο, εὐκολο, δύσκολο, φυσικό, πιθανόν, ἐνδεχόμενον, ἐπόμενο, γραφτό, μοιραῖο, πεπρωμένο, κ.τ.τ. ἢ ἀπὸ τὸ εἶναι κί' ἓνα τροπικὸ ἐπίρρημα, σὰν τὸ καλὰ, καλύτερα, (κάλλιο), ὠραῖα, ὁσχημα κ.τ.τ. : Εἶναι ὦρα νὰ πᾶς ἀπάνω νὰ ἐτοιμαστῇς Τρ. 140. Δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ἐπιχειρήσῃς τέτοιες δουλειές· βλ. Πάσσ. 118, 4 καὶ Φωρ. 1, 126. Τί ἀνάγκη (εἶναι) νὰ λέω ψέμματα ; Ξεν. 249. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ῥθῃς πρώτ Τρ. 65. Δὲν εἶναι καμιά βία νὰ μοῦ ἀπαντήσῃς ἀπὸ τὴ στιγμὴ Τρ. 282.

Χαρά της γυναίκας του ήτον να τὸν βοηθῇ σὲ κάθε ἐργασία του Ἔρσ. 20. (Εἶναι) ἁμαρτία νὰ τὸ λὲς (αὐτὸ), εἶπε ὁ παπᾶς Βλαχ. 59· βλ. καὶ Ππδ. Α', 83. Ντροπή (εἶναι) στὰ νᾶτα, νὰ φήγουν πίσω τὰ γεράματα Πα. 43. Εἶναι κρῖμα(ς) νὰ χαθῇ τέτοιος ἄγγελος Μβ. 428· βλ. καὶ Ἔρσ. 259 καὶ 292. Τρ. Δ. 46. Δὲν εἶναι δίκαιο νὰ ᾗχετε παράπονα ἀπὸ τὸν κύριο Θέμο Τρ. 163. Τί παράξενο ὅμως τίποτις ἄλλο νὰ μὴ θυμοῦμαι Ἐφταλ. 15. Εἶναι γραφτὸ τυφλὸς νὰ μένω Ω. Γ. 12. Εἶναι μοιραῖο νὰ μᾶς λείπη τὸ γέλιο αὐτὸ σήμερα Πολίτ. Β', 318. Φρόνιμο εἶναι ὁ καθένας νὰ βρίσκεται στὴ θέσι του Τρ. 110. Εἶναι περιττὸ νὰ τὸ πᾶ Τρ. 134· βλ. καὶ 260. Εἶναι περίεργο καὶ ὠραῖο νὰ τὸ βλέπης Τρ. Δ. 53. Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ Θέμος Τρ. 284. Δὲν ἦταν εὐκολο νὰ βρῇ ἐκεῖ ἐργασία Τρ. 197. Δύσκολα, γεράζοντας, νὰ μὴ τελειώσῃ τοκογλύφος ἢ μισάνθρωπος (= δύσκολο εἶναι νὰ μὴ) Λασκ. 209. Καλύτερα (εἶναι) νὰ πᾶμε συντροφιά Ππδ. Φόν. 92· βλ. καὶ Κμπ. 159. Πάσ. 386, 5. Δὲν ἦταν καλύτερα νὰ πάῃ κι' αὐτὴ στὴν Ἀμερική; Τρ. 197. Τί ὠραῖα (εἶναι) νὰ θυμᾶται κανεὶς τὰ γλέντια του! Ζ.Π. 164.

Ἔτσι καὶ μὲ ἄλλες σὰν ἀπρόσωπες κι' αὐτὲς ἐκφράσεις, ὅπως (μοῦ) φαίνεται καλὸ, κακὸ κλπ. -τί, (τὸ) ὄφελος - τὸ εὐκολότερο (τὸ δυσκολότερο) πρᾶγμα εἶναι κ.τ.τ. -εἶναι τιμὴ (μου), εἶναι τῆς τύχης (μου) κ.τ.τ. -δὲν ἔχει - (= δὲν πρόκειται) - ἦρθε ἡ ὥρα, ὁ καιρὸς, ἡ σειρὰ κ.τ.τ.: Μοῦ φάνηκε ἐπικίνδuno νὰ ἐπιμείνω Τρ. 116. Τί ὄφελος νὰ σώσῃς δύο τρεῖς παράκια μέσα σὲ χίλια; Ἔρσ. 28. Τί τὸ ὄφελος νὰ χαλώμαστε ἔτσι; Τρ. Δ. 83· πρβλ. τί ὠφελεῖ νὰ κλπ. Τὸ εὐκολότερο πρᾶγμα στὸν κόσμον εἶναι νὰ χαλάσῃς τὸ καλὸ ἔργο Ζ.Π. 95. Ἦταν προσβολὴ μας νὰ μᾶς ἀγνοοῦν κι' αὐτὲς ἀκόμα οἱ πέτρες Ζ.Π. 93. Ἦταν τῆς τύχης της νὰ γλυτώσῃ ἀπ' τὸν πειρασμὸ Ζ.Π. 57. Δὲν ἔχει νὰ πάθῃς τίποτε. Ἦρθε ἡ ὥρα νὰ γεννήσῃ Μ. 446· βλ. καὶ Τρ. 228. Ἦρθε ὁ καιρὸς νὰ θερίσουνε Π.Μ. 12· βλ. καὶ Ε. 80, 23.

Σημ. Ἡ βουλευτικὴ πρότασις μετὰ τὶς παραπάνω ἐκφράσεις μπορεῖ πολλὰς φορές νὰ ᾗχη μπροστά της καὶ τὸ ἄρθρο τὸ (§ 127,1): Οὔτε εἶναι ἐγκλημα γὰρ ποινικὸ νόμον τὸ νὰ μὴν ἀγαπᾶ κανένας κάποιον, ποὺ ἀγαποῦσε πρὶν Ἔρσ. 181. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ: Οὔτε εἶναι ἐγκλημα... νὰ μὴν ἀγαπᾶ κλπ.). Μὲ παρηγοροῦσε τὸ νὰ βλέπω πὼς καθένας κάτι καλὸ εἶχε ἀπάνον του Ζάκ. 42.

3) ὡς προσδιορισμός, ἦτοι ὡς διασάφησις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας μιᾶς περιφράσεως, ποὺ στὸ σύνολό της ἔχει ὡς ἐπὶ τὸ

πλείστον σημασία συγγενῇ με κάποιο ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα, ποὺ συντάσσονται με πρότασι βουλευτική. Οἱ τέτοιες περιφράσεις ἀποτελοῦνται συνήθως

α') ἀπὸ κάποιο ρῆμα (ἰδίως τὸ ρῆμα ἔχω καὶ σπανιότερα τὰ ρήματα βρίσκω, δίνω, δείχνω, παίρνω ἢ λαβαίνω, κάνω κ.ἄ.) καὶ κάποιο ὄνομα οὐσιαστικό (ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἄναρθρο, πολλὰς φορές ὅμως καὶ σύναρθρο) ὡς ἀντικείμενό τους· π.χ. ἔχω διάθεσι, ἐπιθυμία, ὄρεξι, καρδιά, καημό, σκοπό, ἀπαίτησι, ἀξίωσι, ἀπόφασι - ἔχω χρέος, ὑποχρέωσι, ἀνάγκη, προορισμό, ἀποστολή, κατάρα - ἔχω δύναμι, εὐκολία, καιρό, ἄδεια, θάρρος, δικαίωμα - ἔχω (τὴν) ἱκανότητα, τὴ χάρη, τὴν εὐτυχία, τὴν εὐγένεια, τὴ διάκρισι, τὴ λεπτότητα κ. ἄ. τ. - βρίσκω καιρό, εὐκαιρία, τρόπο, (τὴν) ὥρα κ. τ. τ. - δίνω παραγγελία, διαταγή, ἐντολή, - δίνω τὸ δικαίωμα, τὴ δύναμι, τὴν ἐξουσία, τὸ θάρρος κ. τ. τ. - δείχνω προθυμία, διάθεσι, ἀξίωσι κ. τ. τ. - παίρνω ἢ λαβαίνω (τὸ) θάρρος, τὴν τόλμη, (τὴν) ἀπόφασι κ. τ. τ. - κάνω νόημα, σημειῶ, (συνιᾶλο), τὴ χάρη, (τὴν) ἀρχή - κάνω ὄρκο κ. τ. τ. : Δὲν εἶχα τὴ διάθεσι νὰ ἀσχοληθῶ περισσότερο με τὴ Ρόζα Τρ. 193. Δὲν εἶχα καρδιά νὰ φύγω Ἀμ. 50. Ἔχετε καημό νὰ τὸ ἰδῇτε; Ἑρσ. 263 (πρβλ. ποθεῖτε νὰ κλπ.) Εἶχε σκοπὸ νὰ μὴ σταθῇ καθόλου στὴ χώρα Ἑρσ. 71· βλ. καὶ Τρ. 257. Τὸ εἶχε τάμα νὰνέβη νὰ προσκυνήσῃ στὸ μοναστήρι Ἑρσ. 156. Ἐχει τὴ μανία νὰ παντρεύῃ κάθε ἀνὴρπαντρο Ζ.Π. 165. Χρέος ἔχομε οἱ γονεῖς νὰ θυσιάζωμε τὰ αἰσθήματά μας στὴν εὐτυχία τῶν παιδιῶν μας Τρ. 254. Εἶχα ἀνάγκη νὰ θηλάζω τὸ παιδί μου ὀρισμένες ὥρες Τρ. 273. Αἱ Ἑρινύες δὲν εἶχαν μόνη ἀποστολή νὰ τιμωροῦν τὰ ἐγκλήματα Ἑρσ. 278. Αὐτὸς ὁ φούρναρης ἔχει κατάρα νὰ τίς καίῃ τίς πῖπτες Τρ. Δ. 27. Ἡ μάννα μου δὲν εἶχε τὸν τρόπο νὰ με σπουδάσῃ Τρ. Δ. 45. Δὲν εἶχαμε τὴ δύναμη νὰ μετροηθοῦμε με κανέναν Χάρ. Μ. 42. Εἶχε εὐκολία νὰ πλένεται, νὰ ντύνεται μονάχο Ἑρσ. 151. Ἐχεῖς καιρὸ νὰ ἐτοιμαστῇς (= εὐκαιρεῖς νὰ) Τρ. 238· βλ. καὶ 73. Ἐχω ἄδεια νὰ μείνω τρεῖς μῆνες ἐδῶ Τρ. 249. Ὁ δημιουργὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι καὶ ὑπερβολικὸς Παναγ. 33· βλ. καὶ Τρ. 172. Εἶχανε τὴ χάρη νὰ ξέροντε τί γίνεται στὸν κάτω κόσμον Μβ. 465. Εἶχαν τὴν εὐτυχία νὰ δείξουν στὸ σπῖτι των καὶ τὸ ἔργο καὶ τὸ δημιουργό Ζ.Π. 107. Εἶχε τὴν εὐγένεια νὰ τὸ ἀναγνωρίζῃ τὸ καλὸ Τρ. 259. Καὶ θὰ εἶχαν τάχα τὴ διάκρισι νὰ μὴ με πειράξουν κατὰ πρόσωπο ; Τρ. 273. Εἶχε τὴ λεπτότητα νὰ μὴ μοῦ κάμῃ μῆτε μιὰ ἐρώτησι γιὰ τὸν καιρὸ ποῦ

ἔλειπα Τρ. 272· βλ. καὶ § 125, 1η', Σημ. γ'. Μὲ τὸ κλείσιμο τῶν ἐκ-
κλησιῶν ὁ παππᾶς βρῆκε καιρὸ νὰ ἐμπορευέται Χ.Θ. 45. Τῆς ἔδωκαν
τῇ δύναμι νὰ ἐπιβληθῇ Κμπ. 318. Τὸ παιδί δὲν ἔδειχνε καμιά ἀξίωσι
νὰ τὸ πάρουν κοντά τους Ἔρσ. 151. Τὸ πῆρα ἀπόφασι νὰ γυρίσω στὴ
θείσι μου Τρ. 41. Ἔλαβα τὸ θάρρος κι' ἐγὼ νὰ τὴν ἀγκαλιάσω Τρ. 264.
Ἔλαβε τὴν τόλμη νὰ μὲ ρωτήσῃ, ἂν κλπ. Τρ. 266. Θέλει πρῶτος νὰ
λάβῃ τὴ χαρὰ νὰ τὴ φιλοξενήσῃ Βλαχ. 96. Ἡ Βαρβάρα μοῦ ἔκαμε νό-
μα νὰ μὴ μιλήσω Τρ. 150. πρβλ. μοῦ ἔγνεψε νὰ μὴ κλπ. Νησιῶτες κά-
νουν τὴ βουλή νὰ πᾶν νὰ πολεμήσουν Πάσσ. 266,5· πρβλ. σκέπτονται
νά. Ὁ Ντελῆ-Μανόλης τὸ εἶχε ὄρκο κάνει νὰ μὴ χωρίσῃ ποτὲ ἀπὸ μένα
Ροδ. 57· πρβλ. ὀρκίστηκε νά.

Ἔτσι καὶ μὲ ἄλλες διάφορες περιφράσεις μὲ παρόμοια σημασία :
Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνοίξω ὁλόκληρη τὴ ψυχὴ μου σὲ μιὰν ἄλλη
ψυχὴ εὐγενική Τρ. 260. Δὲν τὸ βρίσκω σωστὸ νὰ πᾶμε μόνοι μας ἐκεῖ·
πρβλ. δὲν τὸ ἐπιδοκιμάζω νὰ κλπ. Τὸ ἔχει σὲ κακὸ νὰ συναντήσῃ αὐ-
τὸν τὸν ἀνθρωπο πρῶτ-πρῶτ. Τὸ ἔχει ἡ φαμίλια μας νὰ ἴναι ψυχοπονιάρρα
Τρ. 122. Ἐκεῖνο τὸ οὐράνιο πρόσωπό της σὲ παίρνει φόβος τώρα νὰ τὸ
βλέπῃς Τρ. Δ. 107· πρβλ. φοβᾶσαι τώρα νὰ κλπ. Τῆς ἔπεσα στὸ λαιμὸ
της νὰ μὲ μάθῃ τὴ ραπτική Τρ. 261· πρβλ. τὴ θερμοπαρακάλεσα νὰ
κλπ. Εἶδα κι' ἔπαθα νὰ καταφέρω νὰ μὴν τὴ διώξουν ἀπὸ τὴν κλινική
Τρ. 266· πρβλ. μὲ πολλὴ δυσκολία κατώρθωσα νὰ κλπ. Δὲν ἔβλεπα τὴν
ᾠρα νὰ γυρίσω πίσω στὸ σπίτι μου· πρβλ. ἀνυπομονοῦσα νὰ κλπ.

Μὲ τὸ ρῆμα **κάνω** καὶ μὲ τροπικὰ ἐπιρρήματα σχηματίζονται πε-
ριφράσεις, ποὺ συντάσσονται μὲ πρότασι βουλευτική : Καλὰ ἔκαμες
νὰ πᾶς καὶ σύ. Ἀσχημα ἔκαμες νὰ τοῦ τὸ πῆς. Στὶς τέτοιες ἐκφράσεις
ἡ βουλευτική πρότασις ἐκφράζει ἓνα πραγματικὸ γεγονὸς (πρβλ.
Καλὰ ἔκαμες ποὺ πῆγες καὶ σύ—Ἀσχημα ἔκαμες ποὺ τοῦ τὸ εἶπες).

Σημ. Οἱ περιφράσεις ποὺ σχηματίζονται μὲ τὸ ρῆμα **ἔχω** καὶ κάποιον ὄνομα
μὲ χρονικὴ σημασία, ὅπως ἔχω ὥρα, ἔχω καιρὸ, ἔχω ἡμέρες, ἔχω μιὰ βδομάδα,
δύο βδομάδες κτλ., ἔχω ἓνα μῆνα, ἔχω δύο μῆνες, ἔχω μῆνες, ἔχω ἓνα χρόνο,
ἔχω χρόνια κ. τ. ὅ. στὴ σύνταξί τους μὲ βουλευτικὴ πρότασι χρησιμοποιοῦνται
μὲ διττὴ σημασία, ἥτοι σημαίνουν

1) ὅτι **ἔχει κανεὶς** στὴ διάθεσί του τὸ ὀριζόμενον χρονικὸ διάστημα, γιανὰ
κάμῃ ἐκεῖνο ποὺ φανερώνει ἡ βουλευτικὴ πρότασις : Ἐχομε ὥρα νὰ κάμωμε λίγο
περίπατο. Ἐχεῖς δύο μῆνες νὰ ἀναπαντῇς. Ἐχει ἓνα χρόνο νὰ μελετήσῃ, γιανὰ
δώσῃ ἐξετάσεις. Ἐχεῖς καιρὸ νὰ ἐτοιμαστῇς Τρ. 228.

2) ὅτι **ἔχει περάσει** τὸ ὀριζόμενον χρονικὸ διάστημα, ἀφότου δὲν ἔγινε

ἐκείνο πού φανερώνει ἡ βουλευτική πρότασις : "Ἐχει ὥρα νὰ φανῇ (= εἶναι ὥρα ἀφότου δὲ φάνηκε). "Ἐχεις δυὸ μῆνες νὰ ῥθῇς, νὰ μᾶς ἰδῇς (= εἶναι δυὸ μῆνες ἀφότου δὲν ἦρθες). Δυὸ μῆνες εἶχαν νὰκούσουν τῇ φωνῇ του οἱ γειτόνισσες Χ.Θ. 47. "Ἐχει ἓνα χρόνο νὰ μᾶς στείλῃ γράμμα (= εἶναι ἓνας χρόνος ἀφότου δὲ μᾶς ἔστειλε γράμμα). "Ἐχω χρόνια πολλά νὰ τῇ δῶ Διλ. 31· βλ. καὶ "Ερσ. 254. Χρόνια εἶχε ὁ γέρος νὰ φανῇ σταπάνου πάτωμα Βλαχ. 45. Τριάντα δυὸ χρονᾶκια ἔχω νὰ ἰδῶ τὴν Οὐτῇ τὴν κυρὰ Βιζ. 127. "Ἐχουν καιρὸ τὰ μάτια μου νὰ διοῦνε τὰ δικὰ σου (=εἶναι καιρὸς, ἀφότου δὲν εἶδαν κλπ.) Πάσσ. Δίστ. 355.

β') ἀπ' τὸ ρῆμα εἶμαι (ἢ τὸ γίνομαι) κι' ἓνα οὐσιαστικὸ ἢ, συνηθέστερα, ἐπίθετο μὲ σημασίαν συγγενῇ μὲ κάποιον ρῆμα ἀπ' αὐτὰ πού συντάσσονται μὲ βουλευτικὴ πρότασι (πρόθυμος, ἔτοιμος, ἀνυπόμονος-ἄξιος, καλὸς, ἱκανὸς, ἀνίκανος, ἀρμόδιος, κατὰλληλος, ἐλεύθερος, γεννημένος, φτιαγμένος, συνηθισμένος, μαθημένος, ἄμκθος, ἀσυνήθιστος κ.τ.τ.) ἢ ἀπ' τὸ ρῆμα εἶμαι καὶ κάποιον ἐμπρόθετο μὲ παρόμοια ἐπίσης σημασία (σὲ θέσι, σὲ κατάστασι κ.τ.τ.) : "Ο σκοπὸς μας εἶναι νὰ κάμωμε ἥρωα τὸν ἀδύνατο Βυ. 53. Σκοπὸς του ἓνας εἶναι νὰ πλουτίσῃ Πολίτ. Α', 182. 'Εγὼ ἤμουν αἱ αἰτίαι νὰ τὴν ξαναβορῇς Τρ. 189. Αὐτὸς ἔγινε ἀφορμὴ νὰ χαλάσῃ τὸ συνοικέσιον. Ἡ δουλειὰ του ἦτον νὰ διαβάζῃ Ππδ. Α', 49. Ἡ δουλειὰ του ἦτον νὰ μελετήσῃ τὴν ἀρχαιολογίαν τοῦ νησιοῦ "Ερσ. 19. "Ετοιμος ἤμουν νὰ ὀρμήσω Σικελ. 201· βλ. καὶ Τρ. Δ. 106. Δὲ θὰ ἤμουν πιά ἄξια νὰ μ' ἀγαπᾷς "Ερσ. 180. "Ἦταν ἄξιοι νὰ τὸ πεθάνουν τὸ παιδί ἀπὸ τὴν πεῖνα Τρ. 102. "Ανάξιος νὰ γεννήσῃ ἰσχυροὺς τύπους καὶ κατὰ συνέπειαν ἔργα ἀθάνατα Πολίτ. Β', 9. Λαὸς πού δὲν αἰσθάνεται εἶναι προορισμένος νὰ πεθάνῃ Χάρ. Κ. 56. Εἶναι καλὸς νὰ χαλάσῃ κόσμος (= εἶναι ἱκανὸς νὰ) Λπ. 179· βλ. καὶ Πάσσ. 330,7. 439,8. "Ἦταν ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ μὲ φωτίσῃ γιαντῇ Τρ. 178. Θὰ εἶναι ἐλεύθερη νὰ κάνῃ ὅ,τι θέλει Μβ. 519· βλ. καὶ Βυ. 54. "Ἦταν σὲ θέσι νὰ καλοκυβερνᾷ τὸ σπῆτι του Πα. 117. Δὲν εἶναι σὲ κατάστασι νὰ πάρῃ τὰ πόδια του· βλ. "Ερσ. 17· (πρβλ. δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ τὰ πόδια του). Δὲν εἶναι στὸ χέρι τοῦ ποιητῇ νὰ τὸ δημιουργῇ Δημαρ. 51.

"Ἔτσι καὶ μὲ ἀπλὸ τὸ εἶναι : Δὲν εἶναι τοῦ καθενὸς νὰ πολυρωτᾷ καὶ νὰ σκαλίζῃ Βλαστ. 10.

4) ὡς προσδιορισμός, ἥτοι ὡς διασάφησις τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας ἐνὸς ἀπλοῦ (σύνναρθρου ἢ ἄναρθρου) οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου, ἀπ' αὐτὰ πού εἶδαμε παραπάνω (2, β' καὶ 3, α' καὶ β')

νὰ χρησιμοποιοῦνται σὲ περιφράσεις, ποὺ συντάσσονται μὲ πρότασι βουλευτική: **Ὁ πόθος μου νὰ τὴν ξαναἰδῶ κορυφώθηκε τότε** Τρ. 170· βλ. καὶ Γεωργ. 15. **Υπάρχει φόβος νὰ τὸ ἀφανίσῃ** Χάρ. Κ. 124. Δὲν τοῦ ἔμεινεν ἀπ' τῇ ζωῇ τῆς νεότητος παρὰ μόνο **ἡ μανία νὰ καλοντόνεται** Ζ.Π. 167. Σὲ κάθε ἔργο παρουσιάζεται **ἡ προσπάθεια νὰ ἀποκαλύψῃ ὁ δημιουργὸς τὸν ἑαυτό του** Γεωργ. 190· βλ. καὶ Κμπ. καὶ Τριαντ. 4. **Ἡ ἀδυναμία τοῦ Ἀλκῆ Θρύλου νὰ χαρῇ τὴν κλασσικὴ ποίηση, ἐπηρεάζει τὴν κρίσιν του** Πολίτ. Β', 29. **Ἡ συνήθεια τοῦ λαοῦ νὰ κρεμνᾷ ἀφιερῶματα στὶς ἐκκλησιᾶς** Ἑρσ. 25. **Νὰ ἡ εὐκαιρία νὰ τὰ πῇ στὴ δίκη** Ζ.Π. 75. **Ἐπλησιάσαμε μὲ διάθεσι νὰ πειράξωμε τὸν Κοροπόδαρο** Τρ. Δ. 23. **Νὰ τηλεγραφῆσῃς νὰ σοῦ στείλουν ὅπως μποροῦν τὰ πράγματά σου, ἔστω καὶ μὲ κίνδυνο νὰ χαθῇ τίποτε** Τρ. 110. **Βλέπω τὸ δημοτικισμό στὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεωθῇ** Χάρ. Κ. 82. **Ὁ ἀττικισμὸς δὲν ἀναγνωρίζει στὴ γλῶσσα τὸ δικαίωμα νὰλλάξῃ καὶ νὰ ἐξελίσσεται** Τριαντ. 7. **Ἡ ἀγρυπτεία ἡ πρόθυμη νὰ θερίσῃ τὸν καρπὸ τῆς ἀμάθειας** (Καρκ.) Κμπ. 287. **Κοιτάζει ἕνα τὸν ἄλλο, ἔτοιμος νὰ σφάξῃ ἢ νὰ σφαχθῇ** Βλαχ. 68· βλ. καὶ Βλαστ. 147 καὶ Πα. 148. **Ἐφυγε στὸ ἀτελιέ του ἀνυπόμονος νὰ μάθῃ τὸ μυστικὸ** Ζ.Π. 25. **Ὁ σκύλος ἀσυνήθιστος νὰ τὸν βλέπῃ, τὸν γάργιζε μὲ μανία.** Ζ.Π. 71.

5) ὡς **προσδιορισμός**, ἦτοι ὡς **ἐπεξηγήσεις** ἑνὸς ὀνόματος **οὐσιαστικοῦ** εἴτε ἀπλοῦ εἴτε μὲ κάποιον ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ μαζί του ἢ μιᾶς ἀντωνυμίας, συνήθως δεικτικῆς, οὐδετέρου γένους. Ἡ βουλευτικὴ πρότασις στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἐκφράζει συνήθως κάποιον πραγματικὸ γεγονὸς καὶ μπορεῖ τὶς περισσότερες φορές νὰ προσθέτῃ κανεῖς, ἂν θέλῃ, μπροστά της τὸ ἐπεξηγηματικὸ μόριο **δηλαδή**· (πρβλ. § 32): **Συλλογίστηκε τὸ λάθος ποὺ ἔκαμε, νὰ παντρευτῇ με-γάλος** (= δηλαδή νὰ παντρευτῇ - ποὺ παντρεύτηκε) Ζ.Π. 177· βλ. καὶ 110. **Ἀχ! τί μεγάλο σφάλμα ποὺ ἔκαμα! νὰ γίνω δικαστικὸς καὶ νὰ μὴ γίνω ἀεροπόρος!** (= δηλαδή νὰ γίνω κλπ. - ποὺ ἔγινε δικ. καὶ δὲν ἔγινε ἀεροπόρος) Τρ. 3. **Ἐκαμε ὁ παππᾶς τὸ ψυχικὸ, νὰ πάρῃ τὴ μουνγγὴ γιὰ ὑπηρέτρια** (= δηλαδή πῆρε κλπ.) Ζ.Π. 60. **Γίνεκε καὶ τὸ ἀπίστευτο, νὰ παγώνουν τὰ σταφύλια στὸ ληρὸ** (= δηλαδή πάγωσαν τὰ κλπ.) Ἡθ. 61. **Τότες ἔγινε τὸ μεγάλο κακὸ, νὰ μὴ θέλῃ τὸ κο-ρίτσι νὰ παρουσιαστῇ στὰ συμπεθέρια** (= δηλαδή δὲν ἤθελε τὸ κλπ.) Ἡθ. 87. **Τὴ Δευτέρα καὶ τὴν Παρασκευὴ συνέβαινε τὸ σοβαρὸ γεγονὸς, νὰ ῥθοῦν οἱ ἐφημερίδες** (= δηλαδή ἔρχονταν οἱ ἐφ.) Ζ.Π. 131. **Ὡραία**

εἶν' αὐτὴ ἡ συνήθεια, εἶπε μὲ συγκίνησι ἡ "Ερση· νὰ μένη ἀδειανὴ στὸ τραπέζι ἡ θέση ἐκείνου ποὺ ἔχει λείψει ἀπ' τὸ σπίτι (= δηλαδή νὰ μένη - ποὺ μένει) "Ερσ. 322. "Ἦτανε νόμος ἄγραφος ποτὲ οἱ κλέφτες νὰ μὴν περιμένουν τῆς ἀγῆς τὸ ξύπνημα σ' ἓνα καὶ τὸ ἴδιο τους λημέρι Βλαχ. 6. Τὸ θεώρησε προσβολή, νὰ ῥθῇ μιὰ γυναίκα, νὰ τὸν ἀναστατώσῃ (= ποὺ ἤρθε) Ζ.Π. 109. Οἱ γάτοι ἔχουν τὴν κακὴ συνήθεια, νὰ μὴ στέκουν ἀκίνητοι (= ποὺ δὲν στέκουν) Ζ.Π. 103. "Αλήθεια, πῶς τὸ ἐξηγεῖτε σεῖς αὐτὸ τὸ φαινόμενο ; "Οσο βαθεῖα κι' ἂν κοιμᾶται τὸ παιδάκι μου, νὰ αἰσθάνεται τὴν ὥρα ποὺ θά'ρθῃ ὁ παππούς του καὶ νὰ ξυπνάῃ ; (= πού, ὅσο βαθεῖα . . . , αἰσθάνεται καὶ ξυπνάει) Τρ. 284. Κοιτάξτε τί ἐγωϊσμό ἔχω δείξει ἕως τώρα, νὰ φλυαρῶ μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό μου καὶ νὰ μὴ σᾶς ρωτήσω γιὰ τὴ θέσῃ σας ! (= ποὺ φλυαρῶν . . . καὶ δὲν σᾶς ρώτησα) Τρ. 280. Τί παράξενο φαινόμενο ! σῶμα θερμὸ νὰ μὴν ἀλλάξῃ θερμοκρασίᾳ στὶς τόσες γύρω του θερμικὲς ἀλλαγές Φωτιάδ. 1. Πουλᾶκια μου, δώστε μου τὴ χάρη σας, νὰ πετάξω (= δηλαδή νὰ πετάξω) Ππδ. Φόν. 204. "Επίστεψε πῶς ἡ πρόνοια τοῦ κόσμου τούτου ἓνα μόνο σκοπὸ ἔχει, νὰ τὸν διατηρήσῃ τμηματάρχη στὴν περιστροφικὴ του καρέκλα ! (= δηλαδή νὰ τὸν διατηρήσῃ) Ζ.Π. 36. "Ο ποιητὴς ἔχει ἄλλον προορισμό· νανάβῃ στοὺς ἄλλους μὲ τὰ θούριά του τὴν πολεμικὴ ὁρμὴ (= δηλαδή νανάβῃ) Τρ. 33. "Υστερα (εἶχε) ἄλλη παράλογη ἀπαίτησιν· νὰ βοηθῆσω, λέει, στὴν προῖκα (= δηλαδή νὰ βοηθῆσω) Τρ. 34. "Α ! μὰ δὲ γίνεται αὐτό· νὰ σᾶς φορτωθοῦμε καὶ τὴ νύχτα ἐδῶ (= δηλαδή νὰ σᾶς φορτωθοῦμε) "Ερσ. 323. Σπάνια κύριε "Αγγελῆ, τὸ παθαίνω αὐτό, νὰ μὴ μπορῶ νὰ κρατηθῶ Τρ. 221. "Ενα μόνο δὲν ξέρω, νὰ λέω ψέμματα. "Ενα πρᾶμα δὲν ἔκαμες καλά, νὰ μὴ μὲ εἰδοποιήσῃς ἀπὸ πρωτίτερα (= ποὺ δὲν μὲ εἰδοποιήσῃς).

Σημ. α'. Καὶ στὴν περίπτωσιν αὕτῃ μπορεῖ νὰ προτάσσεται μπρὸς ἀπ' τὴ βουλευτικὴ πρότασι τὸ ἄρθρο τό· (πρβλ. παραπάνω, 2, β', Σημ. καὶ βλ. § 126).

Καὶ ἂν τὸ περιεχόμενο μιᾶς τέτοιας βουλευτικῆς προτάσεως τονίζεται ἰδιαιτέρως, τότε μπορεῖ νὰ προτάσσεται ἡ πρότασις αὕτῃ προεξαγγελτικῶς : Τὸ νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἔρχεται ἐξ μῆρας εἰς τὴν ἐρημίαν αὐτὸ καὶ μόνον προϋποθέτει ψυχρὴν ἀγγελικὴν "Αμ. 32.

Σημ. β'. Μὲ βουλευτικὴ πρότασι συντάσσονται, ὅπως εἶδαμε (§ 132,3), καὶ ὀρισμέναι προθέσεις (ἀντίς, γιά, δίχως, ἡ τελευταία συνηθέστατα, γιανὰ δηλωθῇ ἄλλοτε ἐξαίρεσις μιᾶς πράξεως κι' ἄλλοτε παραχώρησις ἢ ἐναντίωσις) : "Αντίς νὰ τὸ ξεκαρφώσῃ τὸ κιβώτιο, κείνος ἐμπηγε κι' ἄλλα καρφιά Π.Μ., 118"

βλ. καὶ Μ. 399. "Ερσ. 242. 'Αμέσως φίλοι ἐγίναμε, **χωρίς νὰ** εἰπαῦμε λέξι 'Αθάν. 23. "Ετοι καὶ **χωρίς νὰ** φοιτήση σὲ σχολή 'Ελληνική, ἔμαθε νωρὶς ὁ Παῦλος τὰ 'Ελληνικά (= μολοντί δὲν ἐφοίτησε) Τριαντ. 41. Ζαλισμένος κατέβηκε τὰ σκαλιά, **δίχως νὰ** ξέρῃ τοῦ πατᾶ Χ.Θ. 73. 'Επῆγε καὶ παντρεύτηκε, **δίχως νὰ** μερωτίσῃ Πασσ. Δίστ. 272· βλ. καὶ 587. Σὲ τρία χρόνια παράτησε τὴ δικηγορίαν, **χωρὶς κανένας νὰ** μάθῃ γιατί (= καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε) Ζ.Π. 72. βλ. καὶ 25. 107. 147 κ.ξ. Τρ. Δ. 25. Κανεὶς δὲν ἐγνώρισε τὴν Κοῦλα **χωρὶς νὰ** τὴν ἀγαπήσῃ (= καὶ δὲν τὴν ἀγάπησε) Τρ. Δ. 21. Καὶ **χωρὶς νὰ** μοῦ τῶλεγε, πατέρα, θὰ τοῦ φύλαγα ἓνα φελλὶ πίττα (= κ' ἂν δὲ μοῦ τὸ ἔλεγε) Τρ. Δ. 29. "Ἦρθε νὰ μοῦ μιλήσῃ, **χωρὶς νὰ** με γνωρίζῃ (= ἐνῶ δὲ με γνώριζε) "Ερσ. 25.

"Ομοῖα συντάσσεται καὶ ἡ πρόθεσις **παρά**, ὅταν χρησιμοποιῇται ὡς μόριο συγκριτικό. (Βλ. § 46,2).

Καὶ οἱ προθέσεις **ἀπό**, **μὲ** καὶ **σὲ (εἰς)** συντάσσονται μὲ βουλευτική πρότασι, ἀλλὰ ἡ πρότασις αὐτὴ ἔχει πάντοτε μπροστά της τὸ ἄρθρο **τό**: Δὲν ἔκανε τίποτ' ἄλλο **ἀπὸ τὸ νὰ** κομματιάξῃ τὰ κρέατα Χ.Θ. 46· (βλ. καὶ § 46, 2). **Μὲ τὸ νὰ** μὴ ἀκοῦς κανένα βλέπεις τί παθαίνει. Καὶ αἰσθανότουνα μία κάποια γλυνκάδα **εἰς τὸ νὰ** τὰ ξαναμελετᾷ μονάχῃ της Ζάκ. 45.

'Ομοίως συντάσσονται μὲ βουλευτικὴ πρότασι καὶ μερικὰ ἐπιρρήματα, ὅπως τὸ **κοντὰ** (ἢ **σιμά**, ἐτοῦτο μᾶλλον διαλεκτικῶς), τὸ **μακρυὰ** (σπανίως), τὸ **σπάνια**, τὸ **προκειμένου**, τὸ **ἴσως** (συνηθέστατα): Καὶ τί σύμπτωση! **κοντὰ νὰ** ψηθῇ ἡ χίρνα πάει πάλι ὁ ξάδερφος τῆς παππαδιᾶς (= ὅταν κόντενε νὰ κλπ.) Μβ. 503· βλ. καὶ Ε. 90Γ, 8. 224, 3. Α. Α', 620 καὶ πρβλ. Πα. 46: **κόντενε νὰ** βασιλέψῃ ὁ ἥλιος. **Σιμά νὰ** βγοῦν τὰ ἄγια κ' ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου, φωνὴ τοὺς ἡθ' ἐξ οὐρανοῦ Φωρ. 2,340· βλ. καὶ Α. Ε', 111. 'Ο καπετάνιος ἦταν ἀγαθὸς ἄνθρωπος· **μακρυὰ** ὅμως νὰ μὴν τὸν θυμώσῃς (= πρόσχεε ὅμως νὰ μὴν κλπ.) Απ. 195. **Σπάνια νὰ** τὸν ἰδῇς σὲ καφενεῖο (= σπάνια τὸν βλέπεις). 'Ο βοσκὸς φεύγει, **προκειμένου νὰ** γυρίσῃ ὕστερ' ἀπὸ ἓνα μῆνα Κμπ. 61· βλ. καὶ Δημαρ. 32. **Ἰσως νὰ** τὰ πηγαίνουν τὰ γράμματα στὸ κατάστημα Τρ. 198. **Ἰσως** ἀργότερα **νὰ** τὸ θυμηθῶ Τρ. Δ. 30· βλ. καὶ 103. Οἱ φίλοι μας ἔφυγαν· **ἴσως νὰ** μὴν τοὺς εἶδαμε ποτέ, **ἴσως νὰ** τοὺς συναπαντήσαμε... **ἴσως νὰ** τοὺς γυρεύουμε κλπ. Σεφέρ. 61. **Ἰσως** ἀργότερα **νὰ** μετάνιωσε Τριαντ. 55. **Ἰσως νὰ** τᾶκουε καὶ στὸ σπίτι του (ὁ Παῦλος τὰ 'Ελληνικά) Τριαντ. 41. Τὸ αἶνγμα αὐτὸ **ἴσως νὰ** μὴ βρῇ ποτὲ τὴ λύση του 'Ηλεκτρ. 1. (Βλ. καὶ § 240).

Σημ. Μιὰ βουλευτικὴ πρότασις μπορεῖ νὰ ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ ἄλλη προη-

γούμενη βουλευτική επίσης πρότασι: *Πρέπει νὰ μὴ διστάσης νὰλλάξης ιδέες· γιὰ μὴ σὲ γελοῦν τὰ πλήθη Τριαντ. 18. Τί νὰ ἔλεγαν οἱ λόγιοι τῆς ἐποχῆς, ἅμα εἶδαν τὴ νέα θρησκεία νὰ προσπαθῇ νὰ διαδώσῃ τὶς ιδέες τῆς μὲ τὴν καταδικασμένη γλώσσα ; Τριαντ. 51.*

§ 257. Οἱ βουλευτικὲς προτάσεις κανονικὰ ἐκφέρονται σὲ **ὑποτακτική** (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρόνου ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου, σπάνια καὶ παρακειμένου) : *Θέλω νὰ περνᾷς τὸ βόλι ἀπ' τὸ δαχτυλίδι Πα. 40. Μόνο ἔτσι ἤμποροῦμε νὰ εἰποῦμε ὅτι ἐννοοῦμε ἀληθινὰ τὸν Πλάτωνα Γεωργ. 191. Θὰ (ἢ)θελα κάτι νὰ μοῦ ξηγήσης Σκίπ. 120. Δὲν ἤθελα νὰ σκοτωθῶ! Δὲ θέλω νὰ σκοτώσω! Ἀθάν. 71. Ἀξάφρα τοῦ βουλῆ-θηκε νὰ γίνῃ παπᾶς Πα. 5. Πρέπει αὐτοῖς βράδυν νὰ ἔχει τελειώσει αὐτὴ ἡ δουλειά. (Ἔτσι σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ παραπάνω παραδείγματα τῆς § 256).*

Σημ. Τὸ ἂν θὰ τεθῇ τὸ ρῆμα στὴ βουλευτικὴ πρότασι σὲ χρόνου ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου ὑποτακτικῇ, αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ πῶς θέλει νὰ ἐμφανίσῃ τὴ ρηματικὴ ἔννοια στὴν πρότασι αὐτὴ ἐκεῖνος πού μιλεῖ: *Θέλει νὰ κερδίξῃ - θέλει νὰ κερδίσῃ.* (Βλ. § 170,3). Καὶ γενικὰ ὕστερ' ἀπὸ κάθε ρῆμα συντασσόμενο μὲ βουλευτικὴ πρότασι μπορεῖ νὰ τίθεται στὴν πρότασι αὐτὴ χρόνου ἐνεστώτα ὑποτακτικῇ ἢ ἀορίστου ὑποτακτικῇ. Λίγα εἶναι τὰ ρήματα, πού στὴν ἐξαρτώμενη ἀπ' αὐτὰ βουλευτικὴ πρότασι θέλουν μᾶλλον ἢ μόνον χρόνου ἐνεστώτα ὑποτακτικῇ, ἢ μᾶλλον ἢ μόνον ἀορίστου ὑποτακτικῇ: *Ἀρχίζει νὰ ξημερώνει. Ἐξακολουθεῖ νὰ βρέχῃ. Κόντεψε νὰ πνιγῇ. Κινδυνεύει νὰ τυφλωθῇ.* (Πρβλ. § 256,1, στ').

§ 258. Πολλὲς φορὲς οἱ βουλευτικὲς προτάσεις ἐκφέρονται σὲ **ὀριστική χρόνου ἱστορικοῦ** (§ 170, 4, β', Σημ.). Ἔτσι μιὰ βουλευτικὴ πρότασις ἐκφέρεται

1) σὲ **ὀριστικὴ παρατατικοῦ** (σπάνια ὑπερσυντελικού), ἀντὶ σὲ ὑποτακτικὴ ἀορίστου (ἢ, σπανιότερα, ἐνεστώτα ἢ παρακειμένου), **ἀπὸ ἔλξι** τοῦ ρήματός της πρὸς τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται, πού εἶναι κι' αὐτὸ σὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ (ἢ, σπανιότερα, ἀορίστου ἢ ὑπερσυντελικού). Τὸ περιεχόμενο τῆς βουλευτικῆς προτάσεως εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τότε ἕνας **ψιλὸς πόθος**, μιὰ ἀπραγματοποίητη εὐχή. (Πρβλ. § 190,2, β' καὶ § 254,1) : *Ἦθελα νὰ εἶχα τὰ φα(γ)ητά, πού θάχουνε ἀπόψε στὸ βασιλικὸ παλάτι (= ἤθελα νὰ ἔχω) Μβ. 427. (πρβλ. παρακάτω : Ἐγὼ ἤθελα νὰ πάρω τὸ βασιλιᾶ γι' ἄντρα). Ἦθελα νὰ ἦμουν ὁμορφος, νὰ ἦμουν καὶ παλῆκαρι Ε. 233, β' (πρβλ. Φωρ. 2,274 : ἤθελα νὰ εἶμαι στὰ βουνά).*

Ἐγὼ θὰ ἤθελα νᾶνοιγε ἡ Γῆ καὶ νὰ μὲ κατάπινε (= νὰ ἀνοίξη καὶ νὰ μὲ καταπιῇ) Τρ. 274· βλ. καὶ Σκίπ. 35· (πρβλ. Ἑρσ. 64: Τί νὰ κάνωμε, Ἑρση μου; Κι' ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα νὰ μὴν ἔρθη τρίτος στὴ φωλιά μας). Νὰ μπορούσε καεὶς νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια! (= νὰ τοὺς γέρῃ) Ππδ. Β', 80. Ἄν μπορούσε νὰ τοῦ (ἔ)δινε χρήματα (= νὰ τοῦ δώσῃ) Ζ.Π. 115. Μ' ἐσένα ὡς ἦτανε κι' ἐγὼ νὰ (ἔ)μοιαζα μιὰ στάλα Σκίπ. 87· (πρβλ. παρακάτω: ὡς ἦτανε παντοτινὰ νὰ ζῶ μέσα σὲ μιὰ ἀνοίξη). Ἄς ἦταν τρόπος κι' ἐγὼ νὰ (ἦ)μουνα περιστεράκι Σκίπ. 115. Πόσον ἐπεθύμησα νὰ σὲ εἶχα ἐδῶ! (= νὰ σὲ ἔχω) Ἀρ. 132. Ἐβαλα στὸ νοῦ μου κάποιον νὰ μπορούσα νὰ κολλήσω τὸ λόγο αὐτοῦ (= νὰ μπορέσω) Χ.Θ. 61. Μήπως δὲν εἶχα εἰσθῆναι νὰ βρίσκονταν τρόπος, νὰ γινόμενα ἐγὼ ὁ ζῆλευτὸς ἀντρας της; (= νὰ βρεθῇ τρόπος) Τρ. 145. Καλύτερα νὰ πέθαινα (= καλύτερα ἦταν νὰ κλπ.) Ροδ. 51· (πρβλ. εἴθε νὰ πέθαινα ἢ εἴθε νὰ εἶχα πεθάνει)· βλ. καὶ Ππδ. Α', 16. Κάλλιο τὸ κακὸ νὰ (εἶ)χε πέσει στὸ δικό μου τὸ κεφάλι Τρ. Δ. 63· (πρβλ. εἴθε νὰ εἶχε πέσει κλπ.).

2) σὲ ὀριστικὴ ὁποιοὺδήποτε ἱστορικοῦ χρόνου, ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἐγκλίσεως τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ βουλευτικὴ πρότασις, ὅταν τὸ νόημά της ἀναφέρεται ὀρισμένως στὸ παρελθὸν ἢ παρουσιάζεται ἀπὸ κείνον ποὺ μιλεῖ ὡς μιὰ ἀπλή σκέψις του· (πρβλ. § 254, 2): Δὲν εἶναι παρᾶξενον νὰ γεννῆθηκε σακάτικο αὐτὸ τὸ ἀρνὶ Ππδ. Α', 95· (πρβλ. ἴσως γεννῆθηκε σακάτικο κλπ.). Γίνεται νὰ μὴ σ' ἀγάπησε κανένας; Ππδ. Γ', 84· (πρβλ. πάντως σὲ ἀγάπησε κάποιος). Μπορεῖ καὶ οἱ ἀρχαῖοι νὰ ἔκαναν λάθη Τριαντ. 14· (πρβλ. ἴσως ἔκαναν κλπ.). Χωρὶς τὸ ἔργο της... δὲ θὰ μπορούσε ὁ δημοτικισμὸς νὰ εἶχε διεκδικήσει μὲ τόση ἐπιτυχία τὴ σχολικὴ καθιέρωση τῆς ἐθνικῆς γλώσσας Τριαντ. 57. Μὰ δὲ γένεται νὰ χάθηκε κάποιον μπερδεύτηκε Ἑρσ. 16· (πρβλ. δὲ χάθηκε, ἀλλὰ κάποιον κλπ.). Ὁ σοφιστὴς Γοργίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἐπῆρε μιὰ θέση σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας Γεωργ. 86· (πρβλ. πάντως ἐπῆρε κλπ.). Τὰ διπλώματά του δὲν ἀποκλείεται νὰ τὰ ἀγόρασε Ἀργῶ 15· (πρβλ. ἴσως τὰ ἀγόρασε) Κι' ἀφοῦ εἶχε γίνει γάμος, τί; ἀπίστευτο ἦταν νὰ εἶχαν κάμει καὶ παιδιὰ; Τρ. 145· (πρβλ. κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶχαν κάμει κλπ.). Ἦταν ἀδύνατο νὰ εἶχε παρασυρθῇ στὸν κοινωνικὸ κατήφορο χωρὶς ἀντίστασι Τρ. 177. Μὲ τὴν ἡλιθία... εἶναι φυσικὸ καὶ ἡ ζήλεια τοῦ γέρον νὰ εἶχε ἐλαττωθῇ Τρ. 146·

(πρβλ. φυσικά εἶχε ἐλαττωθῇ κλπ.). Κάλλιο νὰ εἶχαμε πεθάνει σὲ μιὰ ἀπὸ κεῖνες τίς στιγμὲς Μαλακ. 768· (πρβλ. εἶθε νὰ εἶχαμε πεθάνει κλπ.). Αὐτὸς μόνο θὰ μπορούσε νὰ τὴν ἔσωζε Ἰλιγγ. 162. Ἡ προηγουμένη ἀνάρπυξη τῶν ἐρμηνευτικῶν ἀρχῶν τοῦ Boeckh ἐλπίζομε νὰ ἐδειξε τὴν ἐνδύτητα καὶ τὴ συστηματικότητα τοῦ πνεύματός του Γεωργ. 195· (πρβλ. ἐδειξε, πιστεύομε κλπ.). Ἀφοῦ αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό... ἂν ἡ θέλατε τουλάχιστο νὰ μοῦ κάνατε μιὰ χάρη. Τί θέλεις ; Νὰ μοῦ δίνετε ἓνα πιστοποιητικὸ Ξεν. 248. Ἐγὼ λέω νὰ πηγαινες ἐσὺ αὔριο νὰ ἰδῇς τί κάνει (= νὰ πᾶς, ἂν θέλεις· πρβλ. 190). Ἐντροπιάζομαι, σὰν νοιώθω ἀγάπη νὰ μοῦ κάνῃ· γι'αὐτὸ παρακαλῶ νὰ εἶχεν ἀποθάνει Βιζ. 49.

Ἔτσι μὲ ὀριστικὴ ἱστορικῶν χρόνου συντάσσεται κανονικὰ ἡ φράσις **μπορεῖ νὰ** (ἢ **μπορεῖ καὶ νὰ**), ὅταν χρησιμοποιῇται μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ ἴσως, καθὼς καὶ ἡ φράσις **πρέπει νὰ**, ὅταν χρησιμοποιῇται μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ (πιθανολογικοῦ) **θά**, τοῦ ὡς **φαίνεται** κ.τ.τ., καὶ τὸ νόημα τῆς βουλευτικῆς προτάσεως ἀναφέρεται στὸ παρελθόν· (πρβλ. § 169, 2, Σημ. α') : Μπορεῖ νὰ (ἦ) τανε καλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ περιορισμένο μυαλὸ (= ἴσως ἦταν) Τρ. 4. Μπορεῖ καὶ νὰ γελάστηκα (= ἴσως γελάστηκα) Τρ. Δ. 66. Μπορεῖ νὰ ταξίδεψαν μακρυνά, συλλογίστηκε ὁ γέρος Βεν. 75. Μπορεῖ... νὰ εἶχε βρεθῇ σὲ στιγμὴ ἀδυναμίας (= ἴσως εἶχε βρεθῇ) Τρ. 177. Βλ. καὶ § 169, 2, Σημ. α' καὶ § 240.

§ 259. Πολλὰ ρήματα εἶναι ποὺ συντάσσονται ἄλλοτε μὲ βουλητικὴ καὶ ἄλλοτε μὲ εἰδικὴ πρότασι, καθόσον χρησιμοποιοῦνται μὲ διαφορετικὴ σημασίᾳ (πρβλ. § 238 καὶ § 255). Ἔτσι π.χ. ἔχομε :

μὲ εἰδικὴ πρότασι

— βλέπει πὼς ἐργάζεσαι καλά.

— λέει πὼς εἶναι ἄρρωστος.

— μοῦ μῆνῃσε ὅτι θὰ ἔρθῃ αὔριο (= μὲ εἰδοποίησε ὅτι).

— μ' ἔπεισε ὅτι ἔχει δίκαιο (= μ' ἔκαμε νὰ πιστέψω ὅτι).

μὲ βουλητικὴ πρότασι

— βλέπει νὰ μὴ γίνηται ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀποστολ. 5.

— λέει νὰ μείνῃ ἐδῶ λίγες μέρες (σκέπτεται νὰ).

— μοῦ μῆνυσε νὰ πάω αὔριο ἐκεῖ (μοῦ παράγγειλε νὰ).

— μ' ἔπεισε νὰ πάω κι' ἐγὼ μαζί του (= μὲ κατέφερε νὰ).

—πιστεύω ὅτι θὰ τὸ κάμῃ.
—ὕπολογίζω ὅτι ἔχασε κά-
που ἑκατὸ χιλιάδες.

—δὲ σκέφτηκα ὅτι εἶναι
ἀργά.

—φοβοῦμαι πὼς τὰ ἔμαθε ὅλα.

—ξέρω ὅτι εἶναι πολὺ φιλό-
τιμος.

—δὲν ἐννοεῖ ὅτι τὸν ἐβα-
ρεθήκαμε.

—ἔμαθε πὼς εἶσαι ἄρρωστος.

—δὲ θυμῆθηκα, (ξέχασα,
λησμόνησα) πὼς τὸ εἶχα δώ-
σει στὸν Πέτρο τὸ ὄπλο.

—ἀρνήθηκε ὅτι τὰ εἶπε αὐτά.

—μᾶς ὑπόσχεται ὅτι θὰ μᾶς
βοηθήσῃ.

—ὀρκίζεται ὅτι δὲν ξέρει τί-
ποτε.

—φαντάζεται πὼς τὰ ξέρει
ὅλα.

—δὲ μὲ μέλλει (δὲ μὲ γνοιά-
ζει) πὺ ξόδεψα τόσα.

—ἄρκεῖ (φτάνει) πὺ σᾶς
ἐνόλησα τόσο.

κλπ.

—πιστεύω νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ.
—ὕπολογίζω νὰ φτάσω ἐκεῖ
τὰ μεσάνυχτα.

—δὲ σκέφτηκα νὰ φωνάξω
γιατρό.

—φοβοῦμαι νὰ πάω μόνος μου.

—ξέρω νὰ διαβάζω καὶ νὰ
γράφω.

—δὲν ἐννοεῖ νὰ φύγῃ ἀπὸ δῶ.

—ἔμαθε νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ
γράφῃ.

—δὲ θυμῆθηκα (ξέχασα,
λησμόνησα) νὰ πάρω μαζί
μου τὸ ὄπλο.

—ἀρνήθηκε νὰ μᾶς ἀκολου-
θήσῃ.

—μᾶς ὑπόσχεται νὰ μᾶς βοη-
θήσῃ.

—ὀρκίζεται νὰ πῇ τὴν ἀλή-
θειαν.

—φαντάζεται νὰ τὸ κατορ-
θώσῃ κι' αὐτό.

—δὲ μὲ μέλλει (δὲ μὲ γνοιά-
ζει) νὰ ξοδέψω ὅσα κι' ὅσα.

—ἄρκεῖ (φτάνει) νὰ τὸ θέλῃς
ἐσύ.

κλπ.

Ἔτσι καὶ μὲ μερικὲς ἀπρόσωπες περιφράσεις (§ 256, 2, β') :
Τί τὸ ὄφελος πὺ ἐκοπίασε τόσο ;— τί τὸ ὄφελος νὰ χανώμαστε ἔτσι ;
Τρ. Δ. 38. Κρίμα πὺ ἔκαμες τόσον κόπο ! κρίμα νὰ πάῃ χαμένος τόσος
κόπος. Καλύτερα πὺ ἦρθες μόνος σου—καλύτερα νὰ πᾶς μόνος σου.
Μὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ρήματα αὐτά, ὅπως ἰδίως μὲ τὰ αἰσθητικά (§
256, 1, γ'), δὲ διακρίνει κανεὶς προφανῇ διαφορὰ τοῦ νοήματος με-

παξὺν εἰδικῆς καὶ βουλευτικῆς προτάσεως : *Τὸν εἶδα πὺν ἔπαιζε στὴν ἀδλῆ — τὸν εἶδα νὰ παίζη στὴν ἀδλῆ. Τὸν ἄκουσα πὺν φώναζε — τὸν ἄκουσα νὰ φωνάζη. Τὸν βρῆκα πὺν δούλευε στὸ ἐργαστήρι του — τὸν βρῆκα νὰ δουλεύη στὸ ἐργαστήρι του.* (Πρβλ. Ε. 75, 45 καὶ 47).

Συνήθως ὅμως ἡ εἰδικὴ πρότασις, (ὅταν μάλιστα εἰσάγεται μὲ τὸ μόριο **πού**), φανερώνει κάτι τὸ πραγματικό, ἐνῶ ἡ ἀντίστοιχὴ τῆς βουλευτικῆς πρότασις παρουσιάζει τὸ πράγμα σὰν κάπως ἀμφίβολο· πρβλ. : *Πιστεύω πὺς τὸ ἔλαβε τὸ γράμμα—πιστεύω νὰ τὸ ἔλαβε τὸ γράμμα. Φαίνεται πὺς δὲν ἄκουσε—φαίνεται νὰ μὴν ἄκουσε. Φαίνεται πὺς εἶναι ἄρρωστος—φαίνεται νὰ εἶναι ἄρρωστος. Δὲ θυμοῦμαι πὺς τὸ εἶπα αὐτό—δὲ θυμοῦμαι νὰ τὸ εἶπα αὐτό. Καλύτερα πὺν δὲν τὸ πίστεψαν Π. 168. — Καλύτερα νὰ μὴν τὸ πίστεψε Π. 167 (πρβλ. καλύτερα ἂν δὲν τὸ πίστεψε). Βλ. καὶ § 240.*

7. Ἀποτελεσματικὲς προτάσεις.

§ 260. Ἀποτελεσματικὲς προτάσεις ἢ προτάσεις ἀκολουθίας λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, πὺν εἰσάγονται μὲ ἓναν ἀπ' τοὺς συνδέσμους **ὥστε**, **πού** - **ὥστε νά**, **πού νά** ἢ ἀπλὸ **νά** (καὶ σπανιότερα μὲ τὸ **γιανὰ**), καὶ ἐκφράζουν τὸ **ἀποτέλεσμα** ἢ **ἐπακολούθημα** μιᾶς πράξεως. Συχνὰ στὴν πρότασι, πὺν προηγεῖται κί' ἀπ' τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ἡ ἀποτελεσματικὴ πρότασις, ὑπάρχει ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία **τέτοιος** ἢ **τόσος** ἢ τὸ δεικτικὸ ἐπίρρημα **τόσο** ἢ **ἔτσι** (ἢ **οὕτως**).

1) Οἱ ἀποτελεσματικὲς προτάσεις, πὺν εἰσάγονται μὲ (ἀπλὸ) τὸ **ὥστε** ἢ τὸ **πού**, ἐκφέρονται

α) σὲ **ὀριστικὴ ἀπλῇ** (§ 188) ὁποιοιδήποτε χρόνου, ὅταν τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφανίζεται ἀπὸ κεῖνον πὺν μιλεῖ ὡς πραγματικό. (Ἄρνησις **δέν**) : *Τὰ μάτια ἐκοντοφώτισαν οὕτως, ὥστε δὲν ξεχωρίζουν καλὰ τὸν ἄνθρωπο Β. 53. Τὰ γύρω μας φαινόμενα εἶναι σφιχτοδομένα μὲ τὴν θερμοκρασίαν ἔτσι, πὺν ὅλα γίνονται ἄνω κάτω ἅμα αὐτὴ ἀλλάξη (= οὕτως ὥστε) Φωτιάδ. 1. Μοῦ μίλησε τόσο σιγανά, ὥστε μόλις μπορούσα νὰ τὸν ἀκούω Τρ. 268. Τόσο τοῦ κακοφάνηκε τοῦ φτωχοῦ αὐτοῦ ὁ λόγος, ὥστε ἀποφάσισε μῆτε στὸ σπῖτι του νὰ πάη μῆτε πονθενὰ Π. Μ. 72· βλ. καὶ Ἑρσ. 90. ὥστε ἔγινε καὶ Τρ. 89. : ὥστε ἔμαθε. Τὸ ποντὶ κελαηδεῖ μὲ τέτοιον πόνον, πὺν τὰ δέντρα μαραίνονται ἀμέσως (= ὥστε μαραίνονται)*

ονται) Πα. 32. Ἡ Μυρσίνα τόσο ὁμορφη ἦταν, πὺν καὶ πεθαμένη φαίνονταν σὰν ἄγγελος (= ὥστε φαίνονταν) Π.Μ. 61· βλ. καὶ Ζ.Π. 140 : τόσο, πὺν μπορούσες καὶ Πα. 35 : καὶ τέτοια ἡσυχία, πὺν ἄκουε καὶ Ἡθ. 114 : πὺν ἔσκανε καὶ Τρ. Δ. 49 : τόση ἀγάπη, πὺν ἔκλαιγα. Τὸ χιόνι εἶχε στρωθῇ στὸν κάμπο καὶ στὴν πολιτεία τόσο, πὺν τὰ σκέπασε ὅλα Ἡθ. 113· βλ. καὶ Βυ. 56 : τόσο . . . πὺν δὲν ἔφυνε καὶ Ἑρσ. 281 ; τόσο . . . πὺν τὸν συγκίνησε καὶ 294 : τέτοια . . . πὺν εἶπαμε καὶ Τρ. Δ. 53 : τόσο . . . πὺν τὴν ἄκουσε καὶ 22-23 : τόσο . . . πὺν τὸν ἐπῆραν καὶ Α. Ε', 80 : πὺν σείστηκεν. Καὶ μισθὸ μεγάλο θά'χη καὶ τυχερὰ μεγάλη, τόσα τυχερὰ, πὺν μέσα σ' ἓνα χρόνο θὰ γίνη ἑκατομμυριοῦχος (= ὥστε θὰ γίνη) Τρ. 84. Ὁ πατέρας σου σὲ ἀγαπᾷ τόσο πολὺ, πὺν δὲν θὰ θελήσῃ ποτὲ νὰ σὲ πικράνῃ Ροδ. 16.

β) σὲ ὀριστικὴ πιθανολογικὴ ἢ δυνητικὴ (§ 191,1 καὶ 2) ὅταν τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφανίζεται ἀπὸ κεῖνον πὺν μιλεῖ ὡς πιθανὸν ἢ δυνατὸ (συνήθως γιὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον. Ἀρνησις πάλι δέν) : Ἔχω τόσα χρόνια νὰ τὴν ἰδῶ, πὺν οὔτε καὶ κείνη δὲ θὰ μὲ θυμᾶται Μβ. 450 (πρβλ. δὲ θὰ μὲ θυμᾶται - δὲ θὰ μὲ θυμᾶται πιστεύω). Φαίνεται πὺς θάφενγε τόσο μακρὰ, ὥστε ἄλλη συνάντησι δὲ θὰ εἶχε πλέον στὴ ζωὴ αὐτὴ μαζί τους Ζ.Π. 11. Θυμῆθηκα ἓνα καθηγητὴ μας ἔτσι ἀδύνατο καὶ νταντελένιο, πὺν νὰ τὸν φνσοῦσες - πούφ - θάπεφτε κάτω Μυρ. 20. Τόση ἦταν ἡ συμπόνια μου γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ κακόντχα παιδιά, ὥστε θὰ μπορούσα νὰ κάμω καὶ αὐτὴ τὴ θυσία Τρ. 105· βλ. καὶ 72.

2) Οἱ ἀποτελεσματικὲς προτάσεις, πὺν εἰσάγονται μὲ τὸ ὥστε νὰ ἢ τὸ πὺν νὰ ἢ μὲ ἀπλὸ τὸ νὰ (ἢ σπανιότερα μὲ τὸ γιανὰ), ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ. Μ' αὐτὲς τὸ ἀποτέλεσμα ἐμφανίζεται ἀπὸ κεῖνον πὺν μιλεῖ ὡς ἀπλὴ σκέψις του, ἥτοι ἀπλῶς ὡς ἐνδεχόμενον, μολονότι πολλὲς φορές εἶναι ἓνα πραγματικὸ γεγονός, ὅπως τὸ δείχνουν τὰ συμφραζόμενα. (Ἀρνησις μὴ) : Σὲ γέλασα τόσες φορές, ὥστε νὰ μὴ μὲ πιστεύῃς πιά Τρ. 229. (Ἐνδέχεται νὰ μὴ μὲ πιστεύῃς). Ἀντιπῶμαι, πὺς ἐταπεινώθηκα τόσο, ὥστε νὰ σᾶς παρακαλέσω Ἀμ. 97. (Πραγματικὸ ἀποτέλεσμα — πράγματι παρακάλεσε). Ἦθελε νὰ πῇ πὺς βγήκε ἀπ' τὴν κοιλία τῆς μάνας του ἔτσι, ὥστε νὰ δέχεται τὸ κακὸ κι' ὅχι νὰ τὸ κἀνῃ Βυ. 51. Δὲν κελαηδεῖ γλυκὰ καὶ πονετικά, πὺν νὰ μαραίνει τὰ δέντρα Πα. 38. Κυνηγᾷ τις σνηχήσεις, τις πλούσιες ρίμες, τόσο πλούσιες, πὺν νὰ μοιάζουν μὲ λογοπαίγνια Κμπ. 264. Ὁ Θέμος δὲν

ἦταν πιά στὴν ὑπηρεσία, **νὰ ὑποχρεώνῃ κόσμος** (= ὥστε **νὰ ὑποχρεώνῃ**) Τρ. 242· βλ. καὶ Πάσσ. 130, 23. Δὲν εἶμαι **γυναίκα, νὰ φοβηθῶ** τὰ ὄνειρα (= ὥστε **νὰ φοβηθῶ**) Πα. 7· βλ. καὶ Πάσσ. 562, 11. Τρ. 296 (**νὰ πεθάνῃ** ἀπὸ τώρα). Θὰ πέσης σὲ κανένα γκρεμό, **νὰ κατασκοτωθῇς** (= ὥστε **νὰ κλπ.**) Ππδ. Α', 82. Μόλις δυνάμωσα λίγο, **νὰ παίρνω** τὰ πόδια μου (= ὥστε **νὰ παίρνω**) Ἔρσ. 195. (Πραγματικὸ ἀποτέλεσμα — **πράγματι** ἔπαιρνε τὰ πόδια του). Ἡ γυναίκα μοναχὰ ἐτότε **ἄκουσε** (= ἔνοιωσε) δύναμη, **νὰ μπορέσῃ νὰ πεταχτῇ** (= ὥστε **νὰ μπορέσῃ** — καὶ **μπόρεσε**) Ζάκ. 59. Ἐκανε ὅλους ἐκεῖ μέσα, **νὰ κλάψουν** (= ὥστε **νὰ κλάψουν**) Ἡθ. 22. Θὰ κάμῃς, τοῦ εἶπε, Γραικέ, **νὰ λησμονηθῇ ὁ Μόντης μας** (= ὥστε **νὰ λησμονηθῇ**) Κμπ. 127· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 752. Ἀφορμὴ ἐγύρνε, **νὰ μείνῃ** (= ὥστε **νὰ μείνῃ**) Ππδ. Α', 83. Ἐγὼ δὲν ἤμουν καμιὰ μεγαλοπρoικούσα, **βλέπεις, γιὰ νὰ μὲ ἀγαπήσουν καὶ νὰ μὲ στεφανωθοῦν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει** (= ὥστε **νὰ μὲ ἀγαπήσουν κλπ.**) Ππδ. Γ', 84. Ἐχομε κ' ἕναν ἄρρωστο βαρειά, **γιανὰ πεθάνῃ** Πάσσ. 110, 10. (Ἐνδεχόμενον ἀποτέλεσμα — ὥστε **ἐνδέχεται νὰ πεθάνῃ**). Βλ. καὶ Τρ. 75 (**γιανὰ ζήσουμε**), 79 (**γιανὰ ἐμπνεύσῃ**), 178 (**γιανὰ γεννήσῃ**). Πάσσ. 232, 14 (**γιανὰ βγῶ**), 397, 16 (**γιανὰ σὲ μαρτυρήσω**). Βλ. καὶ Λ. Ε', 168).

Σημ. α'. Ἀποτελεσματικὴ πρότασις εἰσαγομένη μὲ τὸ **νὰ** (= ὥστε **νὰ**) ἐκφέρεται κάποτε καὶ σὲ **ὀριστικὴ** παρατατικῷ ἢ ὑπερσυντελικῷ ἀντὶ σὲ ὑποτακτικὴ ὀρίστου) ἢ **ἀπὸ ἔλξι** τοῦ ρήματός της πρὸς τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, ποῦ εἶναι σὲ χρόνο ἱστορικό, ἢ διότι τὸ περιεχόμενό της εἶναι κυρίως ἔκφρασις πόθου. (Πρβλ. § 190, 2, β'): **Νὰ (εἶ)χες μυαλό, νὰ μὴ μ' ἄφηνες** Μ.Β. 496 (πρβλ. τὰ προηγούμενα: **ἄς εἶχες νοῦ, νὰ μὴ μ' ἀφήσης. Μήπως δὲν εἶχα εὐχθῇ νὰ βροῖσκονταν τρόπος, νὰ γινόμευα** ἐγὼ ὁ ζηλευτὸς ἄντρας της; (= ὥστε **νὰ γινόμευα** — ὥστε **νὰ γίνω**) Τρ. 145. (Πρβλ. **Ἀχ! νὰ γινόμευα!** — εἶθε **νὰ γινόμευα**). **Νὰ (εἶ)χε τὸ φάει κ' ἡ μάνα μου, νὰ μὴ 'χε μὲ γεννήσει** (= ὥστε **νὰ μὴν εἶχε μὲ γεννήσει** — ὥστε **νὰ μὴ μὲ γεννήσῃ**) Πάσσ. 324, 7. (Πρβλ. 324α, 3: **ἄς τῷπνε κ' ἡ μάνα μου, νὰ μὴ μὲ κάμῃ ἐμένα** = **νὰ μὴ μὲ γεννήσῃ ἐμένα**).

Σημ. β'. Κάποτε ἡ ἀποτελεσματικὴ πρότασις εἶναι κυρίως ἐπεξηγήσις μιᾶς προηγουμένης προτάσεως: **Δὲν κατορθώθηκε ἀκόμα νὰ συμπληρωθῇ τὸ θῆμα, ὥστε νὰ κάμουν τοὺς κωφαλάλους καὶ νὰκοῦν** (= δηλαδὴ **νὰ κάνουν κλπ.**). Ἔρσ. 146* (πρβλ. § 256, 5).

8. Χρονικὲς προτάσεις.

§ 261. Χρονικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις, ποῦ εἰσάγονται μὲ κάποιον χρονικὸ σύνδεσμο (**ὅταν**,

ἐνῶ, ἀφοῦ κλπ.) καὶ προσδιορίζουν μιὰν ἄλλη πρότασι χρονικῶς. Εἰδικότερα, ἐκεῖνο ποὺ ἐκφράζει ἡ χρονικὴ πρότασις, ἐν σχέσει μ' ἐκεῖνο, ποὺ ἐκφράζει ἡ προσδιοριζομένη ἀπ' αὐτὴν πρότασις, μπορεῖ νὰ εἶναι χρονικῶς

1) κάτι τὸ **σύγχρονο** : *Ὅσο ζῶ, θὰ τὸν κλαίω* (= *ἐφόσον ζῶ - σὲ ὅλη μου τὴ ζωὴ κλπ.*). Τρ. 20.

Σύνδεσμοι μὲ τοὺς ὁποίους εἰσάγονται χρονικὲς προτάσεις, ποὺ φανερώνουν κάτι τὸ σύγχρονο, εἶναι **ἐκεῖ ποὺ** (=), **ἐνῶ, ἐφόσον, κάθε ποὺ** (=), **ὁσάκις, καθὼς, ὅποτε, ὅταν, (ὄντας), ὅτι** (= τὴ στιγμὴ ποὺ), **ὅσο, (ἐν ὅσῳ), ὅσο ποὺ, σάν**.

2) κάτι τὸ **προτερόχρονο** : *Σὰν τέλειωσε ὁ πόλεμος, γύρισα ἐδῶ* (= *ὅταν τέλειωσε, ἀφοῦ τέλειωσε*) Πα. 104. (*Ἐτελείωσε πρῶτα ὁ πόλεμος καὶ ἔπειτα γύρισα ἐδῶ*).

Σύνδεσμοι μὲ τοὺς ὁποίους εἰσάγονται χρονικὲς προτάσεις, ποὺ φανερώνουν κάτι τὸ προτερόχρονο, εἶναι **ἅμα, ἀφοῦ, ἀφότου, εὐθὺς ὥς, καθὼς, μιὰ καὶ** (=) **μόλις, ὅποτε, ὅταν, (ὄντας), ὅτι** (= **μόλις**), **ποὺ, σάν, (ὥστε νά)**.

3) κάτι τὸ **ὕστερόχρονο** : *Πρὶν χαράξῃ, ἦρθε ὁ Ἀντρέϊκος μὲ τὸ φανάρι* Ἑρσ. 281. (*Ἦρθε ὁ Ἀντρέϊκος καὶ ἔπειτα ἐχάραξε*).

Σύνδεσμοι μὲ τοὺς ὁποίους εἰσάγονται χρονικὲς προτάσεις, ποὺ φανερώνουν κάτι τὸ ὕστερόχρονο, εἶναι **ἕως ὅτου, ὅσο, ὅσο ποὺ, ὥς ποὺ νά, ἕως ὅτου νά, ὅσο ποὺ νά, ὥστε νά** (μᾶλλον διαλεκτικὸ), **πρὶν (νά), προτοῦ (νά), κοντὰ νά, (σιμὰ νά** βλ. § 256, 5, Σημ. β').

Σημ. α'. Σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικὰ [τραγοῦδια χρησιμοποιοῦνται ὡς χρονικοὶ σύνδεσμοι καὶ τὸ ἔτσι (=ὅταν, καθὼς, ἅμα, μόλις, Μ. 396, 420, 424 κ. ἀ. Μβ. 418, 423, 424 κ. ἀ. καὶ Σικελ. 102, 143, 137 κ. ἀ.] τὸ **πάνω ποὺ** (=ἐκεῖ ποὺ, μόλις) Ε. 53Γ, 11· τὸ **πριχοῦ ἢ πριχοῦ νά** (=προτοῦ νά) Σικελ. 13 καὶ 129· τὸ **σίντας** (=ὅταν) Ε. 53Α, 9· τὸ **φόντα ἢ φόντας** (=ἀφότου-ὅταν, ὁσάκις) Λ. Ε', 117 καὶ 118· τὸ **ὥς** (=ἐκεῖ ποὺ, ἐνῶ, ὅταν-ἅμα, εὐθὺς ὥς) Ε. 74, 94, 75, 1, 87, 28· τὸ **ἀντὶς** (=ἅμα, μόλις) Μβ. 465 καὶ 471 (*Ἀντὶς τὴν εἶδε ὁ βασιλεὺς, λέει στὴν ἀλουπού*).

Σημ. β'. Χρονικὲς προτάσεις μὲ ἄρνησι εἶναι πολὺ σπάνιες. Καὶ γενικῶς σ' αὐτὲς ἡ ἄρνησις εἶναι **δέν**, ἐκτὸς ἂν εἰσάγωνται μὲ χρονικὸ σύνδεσμο, ποὺ ἔχει μαζί του τὸ **νά** (π.χ. ὅσο νά, ὥς ποὺ νά κ.τ.τ.), ὁπότε ἡ ἄρνησις εἶναι **μὴ** : *Ὅταν δὲν ἔρχονται αὐτοί, πᾶμ' ἐμεῖς σπῖτι τους. Ὅποτε δὲ βροῖσκομε κρέας, τρώμε φάρι. Θὰ τὰ ξεδέψῃ ὅλα, ὥς ποὺ νά μὴν τοῦ μείνῃ πεντάρα*.

§ 262. Οί χρονικὲς προτάσεις ἐκφέρονται

1) σὲ **ὀριστικὴ ἀπλὴ** (§ 188), ὅταν φανερώνουν ἓνα ὀρισμένο καὶ **πραγματικὸ γεγονός**, (ἤτοι κάτι ποὺ ὄντως γίνεται ἢ ἐγίνε ἢ θὰ γίνη συγχρόνως ἢ πρὶν ἢ μετὰ ἀπὸ κείνο, γιὰ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ λόγος στὴν προσδιορισμένη πρότασι) : **"Ὅσο εἶναι ὁ Χρῖστος ζωντανός, Τοῦρκους δὲν προσκυνάει** (= ἐφ' ὅσον εἶναι) Ε. 49, 20· βλ. καὶ 54, 3. **Καθὼς ξεκινοῦσα**, ἀπάντησα μὲ παρηγορική πομπή Πάλλ. 60. **Καθὼς προχωροῦσε τ' ἀμάξι**, ἔλεγε ὁ Διαμαντῆς Ζ.Π. 98· βλ. καὶ 'Αμ. 59 (καθὼς ἔτρεχα), Μβ. 472 (καθὼς ἐπηγαίνανε). **"Ὅπως κατέβαιναν τὴ σκάλα**, ὁ Κομπολογᾶς γύρισε καὶ εἶπε Τρ. 65. **"Ὅταν ἡ ἀρμάδα ἐγίνε ἀφαντῆ**, τότε τὸ ἔμαθαν Ππδ. Α, 55· βλ. καὶ Ε'. 49, 17. Πα. 82. **"Ἀμα τὸν εἶδε γύρισε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπο** Πα. 127. **'Ἄλλ' ὥς σὲ ἔγγιξαμε**, μὲ μιᾶς ἀγγίξαμε τ' ἀστέρια Σικελ. 65. **Μόλις τὸ εἶδε**, ἐβάλε ὑποψία, μὴν εἶναι τὸ παιδί του Μ. 407. **"Ὅτι ἐφτάσανε στοῦ βασιλιά τὸ σπῖτι**, λέει ἢ ἀλεποῦν (= μόλις ἐφτάσανε) Μβ. 472· βλ. καὶ Π.Μ. 146 (ὅτι ἀρχίσανε κλπ.) **'Ὁ πατέρας της πέθανε ὅστερ' ἀπὸ λίγους μῆνες**, μόλις τὴν εἶχαν βαφτίσει Τρ. 14. **"Ετσι, ὅταν ἐγὼ θὰ πεθάνω**, θὰ ἔχῃ στὴ θέσι μου ἓναν ἄλλο Θέμο Τρ. 269· βλ. καὶ Ε. 74, 172 (ὄντας θενά ῥθη = ὅταν θὰ ῥθη). Κλειοῦνε δυὸ χρόνια, ποῦ τὸν ἀνάπαψε ὁ Θεός (= ἀφότον τὸν κλπ.) Τρ. 151. **Νὰ σοῦ φέρω ἓνα ζευγάρι γναλιά ἀπ' τὴ χώρα**, **σὰ θὰ πάω** (= ὅταν θὰ πάω) 'Εрс. 164. **'Ὀλημερίς, σὰ γύριξε ἀπὸ τὸ σκολειό**, ἀνακατενότανε στίς δουλειές (= ἅμα γύριζε) 'Ηθ. 81. **"Υστερα ἡ ἀλληλογραφία μας ἐγίνε ἀραιότερη, ὅσο ποῦ κόπηκε** (= ἕως ὅτου κόπηκε) Τρ. 126· βλ. καὶ 'Εрс. 1 (ὅσο ποῦ κάθισε). **Τὸν περιποιότανε ἡ Δανηλίδα**, ὥς ποῦ ἐγίνε καλὰ Κόντογλ. 20. **'Ὁ Καστάνιο τὸ παρακολούθησε τὸ παιδί μὲ τὰ μάτια**, ὥς ποῦ χάθηκε Ζ.Π. 23· βλ. καὶ Λπ. 152 (ὥς ποῦ τὸν ἔθαψε).

2) σὲ **ὀριστικὴ δυνητικὴ** (§ 191, 2) : ὅταν φανερώνουν κάτι **τὸ δυνατόν ἢ ἐνδεχόμενον** στοῦ παρελθόν. (Στὴν κυρία πρότασι ὑπάρχει κανονικὰ ἱστορικὸς χρόνος ἢ δυνητικὴ ὀριστικὴ) : **Τάφηνε τὸ σπῖτι της ἔτοιμο νὰ τὴ δεχτῇ, ὅταν θὰ γύριζε μητέρα πιά** 'Ηθ. 55. **'Εκεῖ ἴσως θάβλεπα τὴ Θεοδορούλα**, ὅταν θὰ κατέβαινε ἀπὸ τὸ τραῦμ Τρ. 201. **Σὰ δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ**, τὸ πῆρα ἀπόφασι νὰ μείνω, ὅσο θὰ μενε κ' αὐτός. **Μόλις θὰ ἐβγαίνει ἔξω θὰ τὸν ἐπιαναν**.

'Ετσι κάποτε, καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ **ἀόριστη ἐπανάληψι** στοῦ παρελθόν : **'Εκεῖ ἦταν ἓνας δεσπότης πολλὰ ἐνάρετος. Εἶχε ἓνα δῖχτυ**

κι' ὅταν θᾶτρωγε ψωμί, τὸ πάγαινε ὁ διάκος καὶ τῷστρωγε· κι' ἔτρωγε ἀπάνον στὸ δίχτυ (= ὁσάκις ἔτρωγε) Μακρυγ. 248. (Πρβλ. § 191,2, Σημ. β').

“Ὅταν ὅμως στὴν περίπτωση αὐτὴ πρόκειται γιὰ κάτι, ποὺ δὲν ἦταν ἀπλῶς δυνατὸ καὶ ἐνδεχόμενον, ἀλλὰ μᾶλλον βέβαιον πῶς ἐμελλε νὰ γίνη στὸ παρελθόν, τότε κανονικὰ τίθεται στὴ χρονικὴ πρότασι **ὀριστικὴ** χρόνου **μέλλοντα** : Δὲν εἶχε καμιὰ ἀνησυχία, μήπως τοὺς **ξαναφύγη** τὴ νύχτα τὸ βουβὸ ἀπ' τὸ καμαράκι, **ὅταν θὰ κοιμοῦνται** ”Ερσ. 144. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : **ὅταν θὰ κοιμοῦνταν**). ’Εσᾶς **συλλογιζόμενα**, πῶς **θὰ με κρίνετε**, **ὅταν θὰ μάθετε** τὸ σφάλμα μου Τρ. 210. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : **ὅταν θὰ μαθαίνατε**. Πρβλ. § 239,2, β').

Σημ. Κάποτε σὲ τέτοια χρονικὴ πρότασι τίθεται καὶ ἀπλὴ ὀριστικὴ παρατατικοῦ, (χωρὶς δηλαδὴ τὸ **θὰ** μπροστά του) : **Μόλις ἔβγαине** ἔξω, οἱ **παλιοὶ φίλοι θὰ τρέχανε** ἀπὸ πίσω του Πα. 140. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : **μόλις θὰ ἔβγαине** κλπ.). Πρβλ. § 174,4, Σημ. καὶ § 191,2, Σημ. β', στὸ τέλος.

3) σὲ ὑποτακτικὴ

α') κανονικὰ χρόνου **ἀορίστου**, ὅταν φανερώνουν μιὰ πρᾶξι **προσδοκώμενη**, κατόπιν ἢ πρὶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν **θὰ** γίνη ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ λόγος στὴν προσδιοριζομένη πρότασι, (ὅπου κανονικὰ ὑπάρχει χρόνος **μέλλοντας** ἢ κάποια ἐκφρασις μὲ μελλοντικὴ σημασία, συχνὰ προστακτικὴ. Πρβλ. § 245,4α') : “Ὅταν **ιδῇς** αὐτό, **θὰ τὰ ξεχάσης** ὅλα Ζ.Π. 183· βλ. καὶ Πάσσ. 74, 11. “Ὅταν **τὰ μάθετε** **τὰ μυστικὰ** τῆς ἐξοχῆς, **θαλλάξετε γνώμη** ’Αμ. 30· βλ. καὶ “Ερσ. 64. “**Ἀμα περάσῃ** κι' ὁ τέταρτος μῆνας, **θὰ μπορέσης** νὰ πατήσης Ζ.Π. 123· βλ. καὶ Τρ. 105 (**ἄμα ἀναπαυθῇ**). **Θὰ με δεχτῇ** ἀμέσως, **ἅμα** τοῦ δώσης **τὸνομά** μου Τρ. 43. “**Εγὼ, σὰ μεγαλώσω**, **θὰ πάω** νὰ τὸ κόψω τὸ γουρρούσι (= **ἅμα μεγαλώσω**) Λπ. 235· βλ. καὶ Τρ. 136 (**σὰν** πᾶμε). **Σὰ βγῇ** τὸ φεγγάρι, **νὰ πᾶς** (= **ἅμα βγῇ**) Ππδ. Α', 85· βλ. καὶ Πα. 42 (**σὰ φύγουν**), Χ.Θ. 25 (**σὰ χτυπήσουν** οἱ **καμπάνες**). **Θὰ συμπληρώσω** αὐτὴν τὴν ἔλλειψι, **μόλις γυρίσωμε** “Ερσ. 116. **Πρὶν φύγω**, **θὰ περάσω** ἀπὸ τὸ γραφεῖο σας Τρ. 109· βλ. καὶ Χ.Θ. 18 (**πρὶν χτυπήσουν** οἱ **καμπάνες**), “Ερσ. 230 (**πρὶν περάσῃ** ἡ **ζέστη**). **Πηγαίνατε**, **πρὶν πέσῃ** ὁ ἥλιος **στὴ θάλασσα** Τρ. Δ. 99. “**Ἀνδρέα**, **νὰ μὴν ἔμπη κανεῖς**, **πρὶν σὲ εἰδοποιήσω** Τρ. 70. “**Ελπίζω** νὰ σᾶς ἰδοῦμε **πάλι**, **πρὶν φύγετε** Τρ. 291. **Θέλω**, **πρὶν πεθάνω**, **νὰ ξαναἰδῶ** τὸν **τόπο**, **ὅπου γεννήθηκα**

Τρ. Δ. 34. *Μά, πρὶν κινήσετε μαζί, τριγύρα σιμῶστε, τὸ(ν) μέγαν Ὅρχο*
δμόστε Σικελ. 134. *Δὲν θὰ ἔμπη κανεῖς στὴν κάμαρα, ὡς πού νὰ γυ-*
ρίσω Μβ. 421. *Κατεβῆτε μέσα στὴν τρύπα, ὡς πού νὰ περάση ὁ δρᾶ-*
κοντας Μβ. 472. *Πρόσμενέ με στὸ κιόσκι, ὡς πού νὰ ντυθῶ καὶ νὰ*
κατεβῶ Ἑρσ. 10. *Καλύτερα εἶναι νὰ καθίσω, ὡς πού νὰ βγῇ τὸ φεγ-*
γάρι Ππδ. Α', 84. *Πιάσε καὶ μοιρολόγησε, ὥστε νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου*
(= ἔως ὅτου νὰ βγῇ) Πάσσ. 377α, 12· βλ. καὶ 338, 10. 380, 10. *Θωρῶ*
τὴ θάλασσα θολή, στέκω, νὰ ξεσταλάξῃ (= ὡς πού νὰ ξεσταλάξῃ)
Πάσσ. 366, 3. Ἄς τηρε νὰ κοιμηθῇ, κί' ὅποτε ξυπνήσῃ τρώει (= ἄς
φάῃ) Μβ. 470· (Ἰδὲς § 189, 1).

β') χρόνου ἐνεστῶτα ἢ ἀορίστου ὅταν φανερώσουν μιὰ πρᾶξι
 ἀορίστως ἐπαναλαμβανόμενη, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας ἢ κα-
 τόπιν ἢ πρὶν ἀπὸ τὴν ὁποίαν γίνεται ἐκεῖνο, πού λέγεται στὴν προσ-
 διοριζόμενη πρότασι, (ὅπου κανονικὰ ὑπάρχει χρόνος ἐνεστῶτας·
 πρβλ. § 245, 4, β') : *Κί' ὅταν ἀκούω ξένο παιδί κοντά μου, Μάννα ! νὰ*
λέη, μοῦ σχίζεται ἡ καρδιά μου (= κάθε φορὰ πού ἀκούω) Σολωμ. 106·
 βλ. καὶ Τρ. 252. *Ὅταν θέλω, γίνομαι ἄγγελος* Μπ. 117. *Ὅταν σέ συλ-*
λογίζωμαι, τὸ αἷμα μου παγώνει Φωρ. 2, 270. *Ὅταν τὸ πνεῦμα κοιμᾶ-*
ται, τὸ σῶμα τρέφεται Ἀμ. 3. *Ἀνατριχίλα μὲ πιάνει σὰν τὰ θυμηθῶ*
(= ἅμα τὰ θ. - κάθε φορὰ πού τὰ θυμοῦμαι) Πα. 87. *Ὅταν μπῆς στὴ*
σπηλιά, ὡς ἓνα σημεῖο μπορεῖς νὰ προχωρήσης Βεν. 165. *Ὅταν ἓνας*
ἄνθρωπος χάσῃ τὴ γαλήνη του, χάνει τὸ πᾶν Ροδ. 73. *Οἱ περισσότεροι*
ἄνδρες γίνονται ἐχθροὶ τῆς γυναίκας, ἀφοῦ ἀπελπισθοῦν νὰ γίνουν φίλοι
τῆς Ἑρσ. 244. *Στερεύει κάθε βρύση, τὸ χεῖλι τὸ στεγνὸ πρὶν μοῦ δρο-*
σίση Σιγούρ. Ἀνθολ. 399· βλ. καὶ Ζ.Π. 20. *Πρέπει νὰ ξεκαθαρίξῃς*
πρῶτα τὰ νοήματά σου, πρὶν καταφεύγῃς σὲ ὥραϊες λέξεις καὶ σπά-
νιες (= προτοῦ νὰ καταφεύγῃς) Τριαντ. 18. *Τὰ ὄρνεα κλέφτουν τὸ*
σπόρο, πρὶν καλοκάτῃ στὴ γῇ Πα. 87. *Ἐκεῖνο τὸ ζαχαρένιο, τὸ οὐ-*
ράνιο πρόσωπό της, σὲ παίρνει φόβος τώρα, νὰ τὸ βλέπῃς (= ὅταν τὸ
βλέπῃς) Τρ. Δ. 107. *Ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ ζήσῃ, ἀφοῦ χάσῃ μιὰ Ἀν-*
τιγόνη ; εἶπε ὁ Παῦλος Ἑρσ. 244· (πρβλ. ποιὸς μπορεί νὰ ζήσῃ κλπ.
 Ἰδὲς § 191, 2, Σημ. α').

Σημ. Κάποτε στὴν περίπτωσι αὐτὴ ἡ χρονικὴ πρότασις ἐκφέρεται σὲ ὀρι-
 στικὸν χρόνον μέλλοντα ἀντὶς σὲ ὑποτακτικὴ (χρόνου ἐνεστῶτα ἢ ἀορίστου·
 πρβλ. § 182) : *Ὅταν θὰ σὲ ἰδῶ, πόδια καὶ χέρια τρέμω* Πάσσ. Δίστ. 430· (πρβλ.
 Δίστ. 1100 : *Ὅταν σὲ βλέπω, τρέμω* Δίστ. 514 : *Ὅταν σὲ ἰδῶ, τρομάζω*).

Καὶ στήν προσδιοριζόμενη πρότασι, ὅταν τὸ νόημα ὅλης τῆς φράσεως ἀναφέρεται ὀρισμένως στοῦ μέλλον, μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ **μέλλοντας** χρόνος ἢ προστακτική (πρβλ. § 192,3) : **Θ' ἀνατριχιάζω πάντα, ὅταν τὰκούω τὸ τραγούδι αὐτοῦ** (= *κάθε φορά πού θά τὸ ἀκούω*) Τρ. Δ. 65. **Τὰ λόγια σου, πρὶν νὰ τὰ πῆς, μέτρα τα ἕνα ἕνα** Ε. 233 ζ'. **"Ὅποτε σοῦ χρειαστῶ, νὰ ἔρχεσαι ἐδῶ, νὰ μὲ φωνάξῃς** (= *κάθε φορά πού θά σοῦ εἶμαι χρήσιμος*) Μβ. 456.

§ 263. Σὲ διηγῆσεις, ὅπου τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως εἶναι χρόνου ἱστορικοῦ (§ 170, 4, β' Σημ. καὶ § 173),

1) Χρονικὲς προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ συνδέσμους πού σημαίνουν τὸ ὑστερόχρονο (§ 261, 3), ἂν καὶ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτική, φανερώουν (ὅπως κι' ἐκεῖνες πού ἐκφέρονται σὲ ὀριστική, § 262, 1), ἕνα ὀρισμένο καὶ **πραγματικὸ γεγονός**, πρὶν ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐγίνε ἐκεῖνο πού λέγεται στήν προσδιοριζόμενη πρότασι : **Πρὶν ρασοφορέση ἦταν ἄνθρωπος τοῦ σκοινιοῦ καὶ τοῦ παλονκιοῦ** (= *ἕως ὅτου ρασοφόρεσε*) Πα. 5. **Πρὶν φύγῃ ἀπὸ τὴ Λάρισα, πῆγε πρῶτα νὰ πάρῃ διαταγὰς ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ στόλου** (= *ἔφυγε ἀπὸ τὴ Λάρισα, ἀφοῦ ἐπῆγε πρῶτα κλπ.*) Πα. 78· βλ. καὶ "Ερσ. 167. **Πρὶν περάσῃ χρόνος, πέθανε κι' αὐτὴ** (= *δὲν εἶχε περάσει ἀκόμα χρόνος καὶ πέθανε*) Τρ. 88· βλ. καὶ 206. **"Ὁ ἀερόλιθος πρὶν φτάσῃ στὴ γῆ, ἔσκασε σὰ μπόμπα** Βουτ. 47. **Δυὸ μέρες πρὶν μπῇ στήν κλινική, ἔγραφε τῆς μάνας της ἡ Ραχηλιὴ** (= *ἔγραψε τῆς μάνας της καὶ μετὰ δυὸ ἡμέρες ἐμπῆκε στήν κλινική*) 'Ηθ. 54. **Πρὶν καλὰ καλὰ ὁ ἥλιος πέσῃ, ἔμπαιναν στοῦ χωριοῦ Χ.Θ. 65. "Ἡ μετανάστευσις τοῦ στοῦ Παρίσι ἐγίνε, πρὶν διαμορφώσῃ ἕνα προσωπικὸ ὄψος** (= *διαμόρφωσε . . . , ἀφοῦ μετανάστευσε κλπ.*) Κμπ. 300. **"Ὁλονυχτίς ἐπῆνε, ὅσο νὰ ξημερώσῃ** (= *ἕως ὅτου ξημέρωσε*) Φωρ. 1, 1. **"Ὅσο νὰ φθάσωμε στοῦ Σύνταγμα, εἶχα κάπως καταστρώσει τὸ σχέδιό μου** (= *ὅταν ἐφτάσαμε . . . εἶχα καταστρώσει κλπ.*) Τρ. 116. **"Ὅσο νὰ φέξῃ, εὐρέθηκαν ὅλα ἔτοιμα Μακρυγ. 218. "Ὅσο νὰ πάνω καὶ νὰ ρθῶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω, βρῖσκω τὰ χιόνια στὰ βουνὰ** (= *ὅταν ἐπῆγα καὶ γύρισα, βρῆκα* § 173,1, α') λ.τ. **"Ὡς πού νὰ φτάσῃ τὸ δεκαπενταύγουστο, ἡ προῖκα τοιμάστηκε** (= *ὅταν ἔφτασε τὸ κλπ.*) 'Ηθ. 14. **Σιγὰ νὰ βγοῦν τὰ ἅγια κι' ὁ βασιλιάς τοῦ κόσμου, φωνή τοὺς ἤρθ' ἐξ οὐρανοῦ** (= *λίγο πρὶν βγοῦν - δὲν εἶχαν ἀκόμα βγῇ τὰ ἅγια κλπ.*) Πάσσ. 194, 5. **Δώδεκα χρόνους ἔκαμε, νὰ βρῇ τὸ ριζικό του** (= *ὡς πού νὰ βρῇ - ἕως ὅτου βρῆκε*) Λ. Ε', 84. **"Ἔτσι καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ ἀόριστη ἐπανάληψι μιᾶς πράξεως**

στο παρελθόν : Τὸ βουβὸ κατόρθωνε, κοιτάζοντας μόνον τὴν Ἑρση, νὰ μαντεύη ἀπ' τὴν ἔκφρασί της τὰ διανοήματά της, καὶ πρὶν ἐκεῖνη τὰ φανερώσῃ μὲ ἄλλον τρόπο (= ἐμάντενε, ἐνῶ ἀκόμα ἐκεῖνη δὲν τὰ φανέρωνε ἀκόμη κλπ.) Ἑρσ. 150.

2) χρονικὲς προτάσεις εἰσαγόμενες μὲ τὸ **ὅταν** ἢ τὸ **σάν** ἢ τὸ **ὡς** **ποὺ** **νὰ** καὶ ἐκφερόμενες ὁμοίως σὲ ὑποτακτικὴ, σημαίνουν κατὰ τὸ προσδοκώμενον **στο παρελθόν :** Προσμενε πὼς ἡ ἐργασία αὐτὴ θὰ τὸν ἱκανοποιήσῃ μὲ τὴν ἐκτίμησι τῶν ξένων ἀρχαιολόγων, **ὅταν** δημοσιευθῇ (= **ὅταν** θὰ δημοσιευόταν) Ἑρσ. 24. Ἦθελε νὰ μὲ παντρέψῃ, γιανὰ μὲ κάμῃ παππᾶ καὶ νὰ μ' ἀφήσῃ **στο πόδι του, σάν** πεθάνῃ (= **ὅταν** θὰ πέθαινε) Πα. 50. Ἡ θάλασσα πάσχιζε μὲ χίλια δολερὰ καμώματα νὰ τὸν ξεγελᾷ, **ὡς** **ποὺ** **νὰ** τὸν ἀρπάξῃ **στὰ φτερά της** (= ἕως ὅτου θὰ τὸν ἄρπαζε) Λπ. 145· πρβλ § 262, 2.

9. Ἀναφορικὲς προτάσεις.

§ 264. Ἀναφορικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ κάποια ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (§ 112) ἢ μὲ κάποιο ἀναφορικὸ ἐπίρρημα (**ὅπου, ποὺ, ὅπως, πὼς, καθὼς, ὅσο, σάν, ὡσάν**) καὶ μ' αὐτὰ κανονικὰ ἀναφέρονται (ἢτοι ἀποδίδονται) σὲ κάποιον (κύριον ἢ δευτερεύοντα) ὅρο ἄλλης προτάσεως, ποὺ ρητῶς ἐκφράζεται σ' αὐτὴ ἢ ἐννοεῖται ἀπέξω : Ἐχασα τὸ βιβλίό, **ποὺ** μοῦ χάριτες. **Νὰ** μὴ σᾶς ζαλίζω μὲ **πράγματα, ποὺ** δὲ σᾶς ἐνδιαφέρουν Τρ. 214. Μαραίνεις τὴν καρδιά **ἐκείνου, ποὺ** σὲ βλέπει Πάσσ. Δίστ. 216. **Αὔριο, ποὺ** ξημερώνει Κυριακή, **λέμε** νὰ κάνουμε τὰ στέφανα Πα. 32. **Πὼς** λάμπει ὁ ἥλιος **στὰ** βουνά, **ἔτσι** ἔλαμπε κι' ἡ Λιάκαινα (= ὅπως λάμπει) Ε. 59,1· βλ. καὶ Ἑρσ. 160. Ὅπου τοῦ μέλλει νὰ πνιγῇ, **ποτέ** του δὲν πεθαίνει (= ἄνθρωπος, ὅπου τοῦ μέλλει κλπ.) λ. λ. Ὅπως ξέρεις **κάμε** (= ὅπως ξέρεις ἔτσι **κάμε**) Π.Μ. 13.

§ 265. Μιὰ ἀναφορικὴ πρότασις μπορεῖ **νὰ ἀναπληρώσῃ** ἑνὰν (κύριο ἢ δευτερεύοντα) ὅρο τῆς προτάσεως, τὴν ὁποίαν προσδιορίζει, ἢτοι μιὰ ἀναφορικὴ πρότασις μπορεῖ, γιὰ τὴν πρότασι ποὺ προσδιορίζει, νὰ ἐπέχῃ θέσι

1) ὑποκειμένου τοῦ ρήματός της : Ὅποιος **πεινάει** **καρβέλια** **ὀνειρεύεται** λ. λ. Ἀνέβηκαν, **ὅσοι** **χωρέσανε, ἐπάνω** Πα. 82. Ὅ,τι **εἶπε** ὁ Θεὸς **θὰ γίνῃ** Βαλχωρ. Ἀνθολ. 26.

2) κατηγορουμένου τοῦ ὑποκειμένου της : *Αὐτός εἶναι ὅ,τι θέλεις.*
Βλ. Λιλ. 21.

3) ἀντικειμένου τοῦ ρήματός της : *Θὰ κάμω ὅ,τι μοῦ πῆς Ε.*
81, 38. *Ἔτρωγε ὅ,τι εὑρίσκε* Μβ. 509. *Ὅσα φέρνει ἡ ὥρα, δὲν φέρνει*
ὁ χρόνος Ἀμ. 53.

4) ὀνομαστικοῦ προσδιορισμοῦ κάποιου ὅρου της (§ 28 κ.έ. § 54 κ.έ.) : *Γιαυτὸν ρώτησε τὸν Πέτρο, ποὺ εἶναι γείτονάς μου* (παρά-
θεσις· πρβλ. *ρώτησε τὸν Πέτρο τὸ γείτονά μου* § 28, 1)· βλ. Ππδ.
Α', 92. *Θέλεις τὴ θυγατέρα μου τὴ λαμπρογεννημένη, ποὺ ἐγεννήθη*
τὴ Λαμπρή ; Ε 90 Α, 10 (ἐπεξηγήσεις· § 28,2. Τέτοιου εἴδους ἐπεξη-
γήσεις εἶναι συνήθεις σὲ δημοτικά τραγούδια, π.χ. Ε. 1,3. 66 Α, 5,82,
19. 217,4. Α.Α', 639 : *ἡ μοναχοκοιμοῦσα, ὅπου κοιμᾶται μοναχὴ*). *Ὁ*
Καστάνιο δὲν ἦταν ἄνθρωπος, ποὺ τὰ δέχεται τέτοια Ζ.Π. 21. (ἐπι-
θετικός προσδιορισμός· πρβλ. *δὲν ἦταν ἄνθρωπος ἀνεκτικός*, § 35).
Αἱ ἐλπίδες εἶναι φυτὰ, ποὺ φυτρώνουν χωρὶς νὰ τὰ σπείρῃ κανεὶς Ἀμ.
98. (πρβλ. *εἶναι φυτὰ αὐτοφυῆ*). *Πήγαινε στὸ σπῖτι ὁποιανοῦ θέλεις*
(γενικὴ κτητικὴ· πρβλ. *πήγαινε στὸ σπῖτι ἐκείνου* § 67, 1).

5) ἐπιρρηματικοῦ ἢ ἐμπρόθετου προσδιορισμοῦ (§ 26,2) : *Ὅπου*
γύριζες, ἀπάντῳνες ἄντρες, παιδιά, γυναῖκες Πα. 92· (πρβλ. *παντοῦ*
ἀπάντῳνες κλπ.). *Δὲ φέρονεσαι ὅπως πρέπει* (πρβλ. *δὲ φέρονεσαι καλὰ*).
Ὅπως ξέρεις κάμε Π.Μ. 13. (πρβλ. *κάμε ἔτσι*). *Νὰ ἔρθῃς ὅ,τι ὥρα*
θέλεις. (πρβλ. *νὰ ἔρθῃς στὶς πέντε*). *Κανεὶς ἀπ' ὅσους εἶχαν πιάσει*
δὲν γλύτωσε Βιζ. 136· (πρβλ. *κανεὶς ἀπ' τοὺς αἰχμαλώτους* § 134,7).

§ 266. Οἱ ἀναφορικὲς προτάσεις ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου
των καὶ τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸ περιεχόμενο τῆς προτάσεως ποὺ
προσδιορίζουν, μποροῦν νὰ διακριθοῦν σὲ δυὸ μεγάλες τάξεις, ἥτοι
σὲ **καθαρὲς ἀναφορικὲς** προτάσεις καὶ σὲ **μὴ καθαρὲς ἀναφορικὲς**
προτάσεις.

1) Οἱ **καθαρὲς ἀναφορικὲς** προτάσεις, ποὺ λέγονται καὶ **προσ-
διοριστικὲς** ἢ **διασαφητικὲς** ἀναφορικὲς προτάσεις, χρησιμεύουν ἐν
γένει, γιανὰ ὀρίζουν ἀκριβέστερα ἢ νὰ διασαφοῦν κάποιον (κύριο
ἢ δευτερεύοντα) ὅρο μιᾶς ἄλλης προτάσεως, ἢ ὁλόκληρο τὸ περιε-
χόμενο της.

Κατὰ τὸ περιεχόμενό τους οἱ ἀναφορικὲς αὐτὲς προτάσεις εἶναι
ἢ προτάσεις κρίσεως (καὶ τότε ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς εἶναι **δέν**), ἢ

προτάσεις ἐπιθυμίας (καὶ τότε ἡ ἄρνησις σ' αὐτὲς εἶναι **μή**), καὶ ἀναλόγως ἐκφέρονται ἢ σὲ ἔγκλισι τῶν προτάσεων κρίσεως ἢ σὲ ἔγκλισι τῶν προτάσεων ἐπιθυμίας (§ 201, 2). Ἔτσι οἱ προσδιοριστικὲς ἢ διασαφητικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις ἐκφέρονται

α') σὲ **ὀριστικὴ ἀπλή** (§ 188): *Γίνονται σημαντικὲς ἀλλαγὲς καὶ στὴ σύνταξη, πὺν γίνεται πὺν ἀναλυτικὴ Τριαντ. 6. "Ὅσα κερδίζει, τὰ πίνει Ζ.Π. 50. Θέλει νὰ φαίνεται ἐκεῖνο, πὺν δὲν εἶναι Τρ. 217. Μαραίνεις τὴν καρδιὰ ἐκκεινοῦ, πὺν σὲ βλέπει Πάσσ. Δίστ. 216. "Ὅση ζωὴ τοῦ μένει, θὰ 'ναι δική του Ζ.Π. 8. Θὰ πιῆς νερό, ὅσο ζητᾷ ἡ καρδιά σου Σικελ. 40. Πόσα ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας τέχνης προσμένουν τὸ χέρι πὺν θὰ τὰ ξεσκεπάσῃ! Ἐρσ. 20. "Ὅσα σκαλιὰ θὰ κατεβῆς, τόσα φλουριά θὰ πάρῃς Λ.Α', 587. "Ὅσο ἔχανε τὸ λόγο, τόσο φώναζε Ζ.Π. 41· βλ. καὶ Μβ. 482. Τρ. 69. Κάθε νύχτα, πὺν τὴν περνοῦσα σχεδὸν ἄπτη, ἔπαιρνα τὴν ἀπόφασιν νὰ τοῦ τὸ πῶ Τρ. 235. Τὸ ἄτομο δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀπλό, ὅπως τὸ φανταζόμεσταν πρὶν Ἡλεκτρ. 2. "Ὅτι ἔγινε, ἔγινε Π.Μ. 35. Ἐκείνους, πὺν πολέμησαν στὸ Μεσολόγγι τοὺς πίστευαν θεοὺς Πα. 102. Ψυχές, πὺν ἡ Ἀχεροῦσια τίς θέριψε σιγῇ Σικελ. 67. Ἄσε τον νὰ ζήσῃ ὅπως ἐξοῦσε Πορφ. Ἀνθολ. 372. Πέραν, καθὼς περνάει τὸ χελιδόνι Σικελ. 139. Γράφω ὅπως μοῦρχειται Πα. ναχ. 34. Θὰ τὰ πάρῃς πίσω, ὅπως τᾶφερεις Βυ. 34. Πεθαίνει ἡ κόρη στὴ σοφίτα, ὅπου ἐκεῖνος τὴν εἶχε φυλακίσει Κμπ. 375.*

β') σὲ **ὀριστικὴ πιθανολογικὴ** (§ 191, 1): Ἀπὸ παιδί, καθὼς θὰ θυμᾶστε, δὲν ἀγαποῦσα πολὺ τὰ γράμματα (= καθὼς θυμᾶστε πιστεύω) Τρ. 260. Θὰ πᾶμε στὸν Ἀῖ - Σώστη, νὰνάψωμε τὰ κανδήλια, πὺν θὰ 'ναι σβηστὰ ἀπὸ πέρσι τὸ καλοκαίρι (= πὺν εἶναι ἴσως σβηστὰ) Τρ. Δ. 61. Αἰ! πατέρα μου, κάποιος πὺν θὰ πεινοῦσε, θὰ τὴν πῇρε τὴν πῖττα (= πὺν πεινοῦσε ὡς φαίνεται) Τρ. Δ. 27. Ἔτσι ὁ γραμματικὸς κανόνας, πὺν θὰ ἔπρεπε νὰ βραῖνῃ ἀπὸ τοὺς ἄγραφους κανόνες τῆς κοινῆς γλώσσας, ἀναζητιέται κλπ. Τριαντ. 8. Ἡ παχουλὴ μαστόρισσα, πὺν θὰ εἶχε ἀκούσει ὅλη τὴν κουβέντα μας, πλησίασε καὶ ρώτησε (= πὺν εἶχε ἀκούσει, ὡς φαίνεται) Τρ. 187.

γ') σὲ **ὀριστικὴ δυνητικὴ** (§ 191, 2): Νὰ ἔνα κορίτσι, ἔλεγα, πὺν θὰ γινόταν σύζυγος καὶ μητέρα παιδιῶν ἰδανικῇ (= πὺν μπορεῖ νὰ γίνῃ - πὺν θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ) Τρ. 80. Νὰ 'σουν ἐσύ, πὺν θὰ 'φέρνης τὴν ξεχασμένη ἀγγὴ Σεφέρ. Ἀνθολ. 392. Ἀρχισε νὰ κλαίῃ σὰ μικρὸ παιδί, μ' ἔνα ἀναφιλητό, πὺν θὰ σπάραιζε τὴν καρδιὰ καὶ τοῦ χειρότερου

ἐχθροῦ του (= πὺν μποροῦσε νὰ σπαράξῃ) Τρ. 230. Τὰ ἔγραψα ὅλα, ὅπως θὰ σοῦ τὰ ἔλεγα, ἂν ἦσουν ἐκεῖ Ἀμ. 37* (πρβλ. § 245,2). Μέσα στὰ ὅρια τῆς πολιτικῆς Κοινότητος, μέσα στὸ πλαίσιο τῶν κρατικῶν δεσμεύσεων, ὅπως θὰ ἐλέγαμε χρησιμοποιώντας ἓνα νεωτερικὸν ὄρο Γεωργ. 8.

Σημ. Σὲ ὀριστικὴ παρατατικῷ μὲ τὸ θὰ μπροστά της ἐκφέρεται σὲ διηγήσεις μιὰ ἀναφορικὴ προσδιοριστικὴ πρότασις, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ μέλλουσα πρᾶξις στὸ παρελθόν: Κόντευεν ἡ ὥρα, πὺν θὰφθηκε τὸ πατρικὸ της σπῆτι (= πὺν ἔμελλε ν' ἀφήσῃ) Ἡθ. 17. Ἐκεῖνη βοήθη καὶ τῇ θέσῃ, πὺν θὰ ἔπιανε (τὸ κλουβί) ἀπὸ δῶ κι' ἐμπρός (= πὺν ἐπρόκειτο νὰ πιάνῃ) Βεν. 112. Ὁ Ρογκάλας βάζει (= ἔβαλε) τὸ σέμπρο του νὰ παραφυλάξῃ τὴ νύχτα, πὺν θὰ γινόταν ἡ κλεψιά (= πὺν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ) Κμπ. 343. Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει (= ἔβλεπε) ἓνα ἓνα τοὺς τόπους, πὺν θὰ διάβαινε (= πὺν, ἔμελλε νὰ διαβῇ) Πα. 159. Τὸ ταχυδρομεῖο εἶχε φέρει τὴν πρώτη τυπογραφικὴ διόρθωσι ἐνὸς ἄρθρου, πὺν θὰ δημοσιεύονταν σὲ γαλλικὸ περιοδικὸ (= πὺν ἐπρόκειτο νὰ δημοσιευθῇ) Ἐρσ. 24. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα, γιὰ ὅ,τι κακὸ θὰ τὸν εὑρίσκε, ἓνα μόνο μποροῦσε νὰ κάμῃ (= γιὰ ὅ,τι κακὸ ἔμελλε νὰ τὸν βρῇ) Ζ.Π. 7. Ἐβγαζεν ἀπὸ τὸ χέρι του καρτέλεις, πὺν δὲ θὰ κοπάνιζαν ποτὲ τὴν πλάτη τῶν ἀνθρώπων (= πὺν δὲν ἔμελλαν νὰ κοπάνιζον) Ζ.Π. 167. (Πρβλ. Μπ. 24: Ἦλθεν ὁ πλοίαρχος τοῦ Γαλαξιδιώτικου πλοίου, μὲ τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ φύγω. Μποροῦσε νὰ πῇ καί: μὲ τὸ ὅποιον θὰ ἔφευγα).

Σπάνια στὴν περίπτωσι αὕτη χρησιμοποιεῖται καὶ χρόνου μέλλοντα ὀριστικῇ: Ὁ Θεοδωράκης προτίμησε νὰ κάμῃ ὑπομονὴ ὡς τὸν καιρὸ, πὺν ἡ Κατινίτσα θάλλάξῃ Ζ.Π. 169. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν ἡ Κ. θάλλαξε). Δέκα χρόνια πέρασαν, πὺν ἡ ὁμορφὴ Ραχηλιὰ διάλεγε τὸ νέο, πὺν θὰ πάρῃ (= πὺν ἔμελλε νὰ πάρῃ) Ἡθ. 40. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν θὰ ἔπερνε). Σὰν ἦρθε τὸ Μεγάλο Σάββατο, ἔπιασε ὁ ἄρχοντας, ξεχωρίζει τὰρνιά, πὺν θὰ σφάζουν τὴ Λαμπρὴ (= πὺν ἐπρόκειτο νὰ σφάξουν) Π. Μ. 73. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν θὰ ἔσφαζαν). (Πρβλ. Θεοτόκ. 137: Ἐμίλησαν γιὰ τὸ δαμάλι, πὺν ὁ Γιάννης ἔμελλε νὰ σφάξῃ) Ἐπὶ(γ)ε κι' ἐσταμάτησε ὅλα τὰ νερά... Τὸ λοιπὸν πίκρα ὁ βασιλέας, πὺν θὰ πεθάνῃ ὁ στρατὸς του ἀπὸ νερὸ (= πὺν ἔμελλε νὰ πεθάνῃ) Μ. 401. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: πὺν θὰ πέθαινε).

Ὁμοία ὀριστικὴ παρατατικῷ μὲ τὸ θὰ μπροστά της χρησιμοποιεῖται, καὶ ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ στὴν ἀναφορικὴ πρότασι ἀόριστὴ ἐπανάληψις στὸ παρελθόν: Ὁ Γιακουμῆς ἔπιαθε κανένα κομμάτι ζυμαρικὸ σὲ σχῆμα ἀνθρώπου, γάτας ἢ μπαστοννιού, κατὰ τὴν ὄρεξιν, πὺν θὰ ἔχε νὰ παίξῃ (= πὺν εἶχε κάθε φορὰ) Ζ.Π. 101. Βλ. καὶ § 191, 2, Σημ. β'.

Ὁμοία καὶ ὅταν θέλῃ νὰ ἐκφραστῇ κανεὶς ὅχι μὲ τὸν ἀξίωματικόν, ἀλλὰ μὲ κάποια λεπτότητα κι' ἐλαστικότητα: Ἀς τῇ δῇ ὁ καθένας μὲ τῆς φαντασίας του τὰ μάτια, καθὼς θὰ τὴν ἤθελε νὰ εἶναι Ἐρσ. 120. Βλ. § 191, 1, Σημ. α'.

δ') σὲ **ὀριστική εὐχετική** (ἤτοι ὀριστική παρατατικού ἢ ὑπερ-
 συντελικού μὲ τὸ **νὰ** μπροστά της, § 190, 2, β') ἢ σὲ ὑποτακτική
 εὐχετική (§ 199,3), ὅταν τὸ περιεχόμενο τῆς ἀναφορικῆς προτά-
 σεως εἶναι μιὰ **εὐχὴ** (καὶ συνήθως ἀπενυχὴ ἢ κατάρρα) : *Ποιὸς ἦρθε*
καὶ σοῦ τό 'πε αὐτό ; Αὐτός, πὺν νὰ μὴν ἔσῳνε νὰ 'ρθῃ ! (= ὁ ὁποῖος
εἶθε νὰ μὴν ἔσῳνε) βλ. καὶ "Ερσ. 286. "Ετσι περνοῦμε ὅλη μας τὴ ζωὴ
γιά τὴ μαυρισμένη σταφίδα, πὺν νὰ εἶχε λείψει ! (= ἡ ὁποία εἶθε νὰ
εἶχε κλπ.) Πα. 16· βλ. καὶ Ε. 123, 7 - 8. Ποῦ εἶσαι, μωρὲ (ἐσύ), πὺν
νὰ μὴ φτάσης ! (= ὁ ὁποῖος νὰ μὴ φτάσης) Ζ.Π. 55.

ε') σὲ **ὑποτακτική** (συνήθως χρόνου ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου) ἢ
 σὲ ὀριστική (συνήθως παρατατικού ἢ ἀορίστου) μὲ τὸ **νὰ** μπροστά
 της, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ κάτι **τὸ ἐνδεχόμενο** στὸ παρὸν ἢ
 στὸ παρελθόν. Ἡ κυρία πρότασις εἶναι συνήθως ἐρωτηματική ἢ ἀπο-
 φατική : *Θέλω μιὰ δακτυλογράφο, πὺν νὰ ξέρῃ ἀγγλικά. Τώρα δὲν πι-*
στεύω νὰ βρίσκωνται πολλοί, πὺν νὰ δίνουνε μεγάλη σημασία κλπ. Πο-
λίτ. Α', 82. Κεῖμα ! δὲν ἔχω μιὰ καρδιά, πὺν νὰ πονῇ γιὰ μένα 'Αθάν.
72. Περίμενα νὰντικρῶσω κανένα μὲ χρυσὰ δόντια, πὺν νὰ μὴν ξέρῃ
νὰ μιλᾷ οὔτε ἐλληνικά οὔτε ἀγγλικά Τρ. 247. Μὲ φέσι ψηλὸ, μεγάλου
καὶ κατακόκκινου, πὺν νὰ τὸ φορῇ στραβὰ ὡς τὸ αὐτὶ Ππδ. Β', 13. "Αν
ἦτον ὁμως κανένα ἄλλο νησί, πὺν νὰ 'χῃ κάποια θέσι στὴ μυθολογία, στὴν
τέχνη, στὴν ἱστορία, θὰ τὸ προτιμοῦσα βέβαια "Ερσ. 100. 'Εζήτησα μὲ
τὸ νοῦ μου κανένα, πὺν νὰ τοὺς ἀγαποῦσε, κι' ὁ νοῦς μου στάθηκε στὸ
Μανόλη τὸν καφετζῆ Τρ. 114. 'Αναφέρεται πονθενὰ κανένα νησί τοῦ
Αἰγαίου, νὰ 'χῃ τέτοιο ὄνομα ; (= πὺν νὰ ἔχῃ - τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃ)
"Ερσ. 105. 'Υπάρχει πατέρας πὺν νὰ θέλῃ τὸ κακὸ τοῦ παιδιοῦ του ;
(ἢ : πὺν νὰ μὴ θέλῃ τὸ καλὸ τοῦ παιδιοῦ του ;). Γνώρισες ἐσὺ κα-
νένα, πὺν νὰ πρόκοψε ἀπ' τὸ χαρτοπαίγνιο ; Δὲν ὑπῆρξε ἄνθρωπος πὺν
νὰ ζήτησε τὴ βοήθειά του καὶ νὰ μὴν τὴν ἔλαβε. Δὲν ὑπάρχει παρὰ
δειγμὰ εἰς τὴν Καθολικὴν 'Εκκλησίαν Πάπα ἐκλεγέντος ὁ ὁποῖος νὰ
ἐψήφισε τὸν ἑαυτὸν τοῦ 'Ελ. Βῆ. 4 - 3 - 39).

Συνηθέστερα ὁμως στὴν περίπτωσι αὐτὴ καὶ οἱ δύο προτάσεις
 ἢτοι καὶ ἡ κυρία πρότασις καὶ ἡ ἀναφορική, εἶναι ἀποφατικές : *Δὲν*
περναίε μέρα, πὺν νὰ μὴν ἔχουν δυὸ τρεῖς μουσαφιραίους. Δὲν ἀφήνει ἄν-
θρωπο, πὺν νὰ μὴν τὸν ἐνοχλήσῃ. Δὲν περνοῦσε ἡμέρα, πὺν νὰ μὴν
πηγαίναμε στὸ θέατρο. Δὲν ἄφησε ἄνθρωπο, πὺν νὰ μὴν τὸν παρὰ
κάλεσε.

Συνηθέστατα τέλος στήν περίπτωσηι αὐτῇ ἀντὶς γιὰ τὸ **πὺ νά** χρησιμοποιεῖται ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία τὸ ἀπλὸ **νά** (= **πού νά**, ὁ ὁποῖος **νά** κλπ.) : **Δὲν ἔχουμε τίποτα ἄλλο, νά περιμένουμε** (= τὸ ὁποῖον **νά**) Ἀποστολ. 28. **Δὲν ἀφήνει κῦμα τῶν μαλλιών της, νά μὴ** τὸ προσέξη, **ζαρωματιὰ τοῦ γουσταριοῦ της, νά μὴ τὴ** σιάξη (= **ποὺ νά μὴ τὸ προσέξη - ποὺ νά μὴ τὴ σιάξη**) Ζ.Π. 115. Ὁ Κώστας ἄλλοτε **δὲν ἀφηνε γάτα, νά μὴν τὴ** γδάρη, **γιανὰ κάμη** τὸ τομάρι της **ντέλφι** (= **τὴν ὁποῖαν νά μὴ γδάρη**) Τρ. Δ. 21· πρβλ. καὶ Τρ. 138. **Δὲν ἔμνε** ἄνθρωπος, **νά μὴν** περάση ἀπὸ τὸ σπίτι μας (= ὁ ὁποῖος **νά μὴν** περάση) Χ.Θ. 60. Ἔρωτα... **δὲν ἀφηκες** καρδιά, **νά μὴν** τηρε λαβώσης (= **τὴν ὁποῖαν νά μὴ λαβώσης**) Πάσσ. Δ.στ. 315. Φωρ. 2,78. βλ. καὶ Πάσσ. 493,2 καὶ Δίστ. 1152. **Δὲν πέθανε** ἄνθρωπος **πλοῦσιος, νά μὴν** τοῦ βγάλη λόγο (= **τοῦ ὁποῖον νά μὴν** τοῦ βγάλη κλπ.) Χ.Θ. 56. **Δὲν ἐπῆρξε** κυριολεκτικῶς πρόβλημα δυσχερές, τοῦ ὁποῖου **νά μὴ** ἐπελήφθη με ἀποφασιστικότη καὶ θάρρος ἢ Κυβέρνησις Ἑστ. 20-7-30. Πρβλ. καὶ Μαλακ. 764 : **Δὲν ἔμνε** εἰκοσάχρονη **ποὺ νά μὴν** ξεπορτίση καὶ χίρα **νὰ** στὸ δρόμο **νά μὴ** βγῇ (= ἡ ὁποία **νά μὴν** ξεπορτίση κλπ.).

2) **Μὴ καθαρὲς ἀναφορικὲς** προτάσεις λέγονται οἱ ἀναφορικὲς προτάσεις, ποὺ ἐνέχουν ἔννοια αἰτίας ἢ σκοποῦ ἢ ἀποτελέσματος ἢ ὑποθέσεως ἢ παραχωρήσεως. Οἱ προτάσεις αὐτὲς ἐκφέρονται στὶς ἐγκλίσεις ποὺ ἐκφέρονται οἱ ἀντίστοιχες πρὸς αὐτὲς αἰτιολογικὲς, τελικὲς, ἀποτελεσματικὲς, ὑποθετικὲς, παραχωρητικὲς ἢ ἐνδοτικὲς προτάσεις.

α') **Αἰτιολογικὲς** ἀναφορικὲς προτάσεις (πρβλ. § 242) : **Μάχε-ται** με **τὴ** φύση, **ποὺ τὸν** ἔκαμεν ὅπως εἶναι (= ἡ ὁποία **τὸν** ἔκαμε - **ἐπειδὴ** **τὸν** ἔκαμε) Ζ.Π. 24. **Τώρα, συγκινημένος ὅπως εἶστε** ἀπὸ **τὴ** δυστυχία μου, **δὲν** **μπορεῖτε** **νὰ** **ἰδῆτε** **τὴν** **πραγματικότητα** (= **καθὼς** **εἶστε** - **ἐπειδὴ** **εἶστε**) Τρ. 283.

β') **Τελικὲς** ἀναφορικὲς προτάσεις (πρβλ. § 255) : **Θέλω** **ἐναν** **καλὸ** **Γαλλοδιδάσκαλο**, **ποὺ νὰ** **με** **μάθη** **τέλεια** **τὰ** **γαλλικὰ** (= ὁ ὁποῖος **νὰ** **με** **μάθη** - **γιανὰ** **με** **μάθη**).

Συνήθως ὁμως οἱ τέτοιες ἀναφορικὲς προτάσεις εἰσάγονται με ἀπλὸ τὸ μόριο **νὰ** ὡς ἰσοδύναμο με τὸ **ποὺ νά**, (ὁ ὁποῖος **νά**) : **Ποιὸς** **θέλει** **δοῦλον** **ἔμορφο**, **νὰ** **τὸν** **κερνάη**, **νὰ** **πίνη** (= ὁ ὁποῖος **νὰ** **τὸν** **κερνάη** - **γιανὰ** **τὸν** **κερνάη**) Πάσσ. 491,8. **Δὲν** **ἔχω** **κί'** **ἐγὼ** **ἐναν** **ἄν-θρωπο**, **νὰ** **λέω** **τὸν** **πόνο** **μου** (= **στὸν** **ὁποῖο** **νὰ** **λέω** - **γιανὰ** **τοῦ** **λέω**) βλ. Πάσσ. 230,4. 391α, 2. **Δὲν** **εὔρισκε** **ὁ** **καημένος** **λόγια** **νὰ** **πῇ** **στήν**

πεθερά του (= τὰ ὁποῖα νὰ πῆ - γιανὰ πῆ) 'Ηθ. 94. Νά 'χαμε ἔναν γέροντα, νὰ μᾶς φυλάῃ τὸν κῆπο (= ὁ ὁποῖος νὰ μᾶς φυλάῃ - γιανὰ μᾶς φυλάῃ) Πάσσ. 275,4.

Σημ. Οἱ τέτοιες ἀναφορικὲς προτάσεις, ὅταν ἀκολουθοῦν ὕστερ' ἀπὸ πρότασι εὐχετική (§ 190, 2, β'), ἐκφέρονται συνηθέστερα σὲ ὀριστική παρατακτικὴν (πρβλ. § 255, 2) : *Νάχαμε ἕνα ξύλο, νὰ δέρναμε τὸ σκύλο (μὲ τὸ ὁποῖον νὰ δέρναμε—γιανὰ δέρναμε)* Πάσσ. 275, 26.

Σὲ δημοτικὰ τραγούδια ὅμως βρίσκονται σπανιότατα τέτοιες ἀναφορικὲς προτάσεις ἐκφερόμενες καὶ σὲ ὀριστικὴ ἀορίστου : *Νάχαμε ἕναν τάβανο, νὰ τσίμπησε τὸ γάϊδαρο, νὰ κρήνισε τὸ γέροντα* Πάσσ. 275, 11. ('Ἀλλὰ ἴσως ἐδῶ εἶναι ἐσφαλμένη ἢ ἀπόδοσις τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἀντὶς : νὰ τσίμπησε — νὰ γκρέμιζε· πρβλ. τῇ συνέχειᾳ : *νάχαμε ἕναν πετεινό, νὰ 'τρωγε τὸν τάβανο κλπ.*).

γ') **'Αποτελεσματικὲς** ἀναφορικὲς προτάσεις (πρβλ. § 260). *'Αναστενάγματ' ἀπὸ δῶ, κλάματ' ἀπὸ κεῖ, ποὺ ἦταν νὰ φρίξη κανεὶς* (= μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν - τέτοια ὥστε ἦταν) Πα. 47. *'Εξάλλον εἶναι καὶ παρηγορητικὸ νὰ ξέρης πὼς κάποιος δικός σου εἶναι κοντά σου. Κάποιος ποὺ νὰ σὲ καταλαβαίνει (= τέτοιος ποὺ νὰ σὲ καταλαβαίνει - τέτοιος ὥστε νὰ κλπ.)* Μυρ. 10. *Κάθεται καὶ φκειάνει μιὰ πῖττα, ποὺ νὰ τρῶς καὶ νὰ γλείφης τὰ δάχτυλά σου (= τέτοια ποὺ νὰ τρῶς - τέτοια ὥστε νὰ τρῶς)* Π.Μ. 56. *Δὲν μποροῦσε ὁ Παῦλος νὰ βρῇ σημάδια, ποὺ νὰ μαρτυροῦν τὸ πέρασμα ἀνθρώπινου χειριοῦ σὲ παλιὰ χρόνια (= τέτοια ποὺ νὰ μαρτυροῦν - τέτοια ὥστε νὰ κλπ.)* 'Ερσ. 201. *'Ἀλλὰ δὲν ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ κανένα σοφιστὴ ἢ ρήτορα, ποὺ νὰ πολυσυλλογίζεται τίς φράσεις τοῦ Τριαντ. 48. 'Ο Χριστιανισμὸς χρειάζεται... μιὰ γλῶσσα, ποὺ νὰ μεταδώσῃ τὸ κήρυγμά του τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν Τριαντ. 29.*

Καὶ στὴν περίπτωσι ὅμως αὕτῃ χρησιμοποιεῖται πολλὰ φορὰς τὸ μόριο *νὰ* ἀπλὸ ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ *ποὺ νὰ* (= τέτοιος ποὺ *νὰ* - τέτοιος ὥστε *νὰ*) : *'Η Πόπη δὲν ἦταν ἄνθρωπος, νὰ μπορῇ νὰ ζήσει χωρὶς ἀντρός ἡσκιο (= τέτοιος ποὺ νὰ μπορῇ - τέτοιος ὥστε νὰ μπορῇ)* Τρ. 142. *Εἶναι σπουδαῖον νὰ εὗρεθῇ νοννά, νὰ τῆς ζοῦν τὰ παιδιὰ (= τέτοια ποὺ νὰ τῆς ζοῦν)* Ππδ. Α', 24. *'Ἄλλο μέσον, νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ κρίσις, δὲν ὑπάρχει (= τέτοιο ποὺ *νὰ* - τέτοιο ὥστε *νὰ* ἀντιμετωπισθῇ μ' αὐτὸ)* Φορτ. 'Ελ. Βῆ. 9-9-35· βλ. καὶ Πάσσ. 532,3. *Δίστ. 313. Ἀῖριο, ἡ ὥρα πέντε, θέλω μιὰ φορεσιά, νὰ 'χῃ τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα (= τέτοια ποὺ *νὰ* ἔχῃ - τέτοια ὥστε *νὰ* ἔχῃ)* Π.Μ. 100· βλ. καὶ Μ.

402. (μιὰ βέστα, νά' ναι οὐλὴ κλπ.) καὶ πρβλ. Μ. 409 : νὰ κάμῃ ἓνα περιβόλι, ὁποῦ νὰ ᾿χη ὁλοννοῦ τοῦ κόσμου τὰ φροῦτα.

δ') Ὑποθετικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις. (Ἰδὲς § 245 κ.έ.) : "Ὅποιος θέλει, ἄς ἀκ(ο)λουθήσῃ Βλαχ. 63· (πρβλ. ἂν θέλῃ κανεὶς, ἄς κλπ. § 245,1). "Ὅ,τι θέλετε δώστε μου Π.Μ. 34· (πρβλ. ἂν θέλετε δώστε μου κάτι). "Ὅποιος μοῦ φτιάσῃ ἓνα χρυστάλλινο παλάτι, θὰ τοῦ δώκω τὴ βασιλοπούλα Π.Μ. 76· (πρβλ. ἂν μοῦ φτιάσῃ κανεὶς κλπ. § 245,4 α'). Πᾶρε, ὅποια σοῦ ἄρέσῃ Πάσσ. 477,11· (πρβλ. ἂν σοῦ ἄρέσῃ καμιά, πᾶρε τὴν). Κάμε ὅ,τι θελήσῃς Πάσσ. 433,18· (πρβλ. ἂν θελήσῃς κάτι, κάμε το). Ἄς γίνῃ ὅ,τι γίνῃ, σκέφτηκα Κονδ. 169. Βαρᾶ στὰ τυφλὰ ὅποιον βρῇ μπροστά του Ἀργῶ 355. "Ὅ,τι κάμῃς ἐσύ, καλὰ καμωμένο Τρ. 78· (πρβλ. ἂν κάμῃς κάτι, θὰ εἶναι καλὰ καμωμένο. § 184). Τὰ μάτια σου ὅποιος τὰ ἰδῇ καὶ δὲν ἀναστενάζῃ, ἀστροπελέκι καὶ φωτιά νὰ πέσῃ νὰ τὸν κάψῃ Φωρ. 2,298· (πρβλ. ἂν τὰ ἰδῇ κανεὶς κλπ.). Θέλω νὰ κερδαίνω, ὅθε πάω, νὰ παίξω Μβ. 507· (πρβλ. ἂν θὰ πηγαίνω κάπου). Ἀλλοίμονο στὸ σιταρόπουλο, ποῦ πέσῃ στοῦ μύλου τὰ δόντια Δπ. 38· (πρβλ. ἂν πέσῃ § 245,4, β'· Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ : ποῦ πέφτει). "Ὅποιος καθίσῃ, θὰ κοιμηθῇ· ὅποιος κοιμηθῇ δὲν ξυπνᾷ Φω-τιᾶδ. 105. "Ὅποιος τὸ φάῃ (αὐτὸ) πεθαίνει (Πάσσ. 627,13. Φωρ. 2, 170· (πρβλ. ἂν τὸ φάῃ § 245,4, β'·)· βλ. καὶ Πάσσ. 610,15 Ε 182,6 (ὁπόβρη ξάστερο νερό = ὅπου εὖρη - ἂν πουθενὰ εὖρη). Μοιάζει δὲν-τρὶ ποῦ μαραθῇ Ε 135, ιγ'. "Ὅποιος πεθάνῃ σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει Σολωμ. 177. Γράφω ὅ,τι καὶ ὅπως μοῦ κατέβῃ Παναγ. 35. "Ὅπου γύριζες, ἀπάνταινες ἄντρες, παιδιὰ, γυναικες Πα. 92· (πρβλ. ἂν γύριζες ἔξω, παντοῦ ἀπάνταινες. § 245,4, β'. Σημ.). Εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη σ' ἐμένα· ὅ,τι νὰ ᾿κανε, θὰ μοῦ τὸ ἔλεγε (πρβλ. ἂν ἔκανε κάτι κλπ.).

Σημ. Κάποτε σὲ διηγήσεις, προκειμένου καὶ γιὰ τὸ παρελθόν, ἢ ἐπανάλη-ψις μιᾶς πράξεως δηλοῦται στὴν ἀναφορικὴ ὑποθετικὴ πρότασι μὲ ὑποτακτικὴ ἀορίστου (ἢ ἐνεστῶτα) ἀντὶς μὲ ὀριστικὴ παρατακτικὴ : Κατεβαίναμε κι' οἱ τρεῖς μας... ἀλλοίμονο σ' ὅ,τι βρεθῇ μπροστά μας (= σὲ ὅ,τι βρισκόταν — ἂν βρισκόταν τίποτε) Ζ.Π. 92. Κι' ὅπου σταθοῦν κι' ὅπου βροντοῦν, ταραζόνταν οἱ κάμποι (= ὅπου στέκονταν κι' ὅπου βροντοῦσαν — ἂν στέκονταν κάπου κλπ.). Α. Ε', 85.

ε') Ἐνδοτικὲς ἢ παραχωρητικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις. Οἱ προ-τάσεις αὐτὲς εἰσάγονται μὲ τίς ἀναφορικὲς λέξεις ὅποιος, ὅσος, ὅ,τι-ὅπου, ὅπως, ὅσο μὲ τὸ (καὶ ἂν), κι' ἂν ἢ τὸ καὶ νὰ ἢ ἀπλὸ

τὸ **νὰ** κατόπι τους (πρβλ. § 253,2) : Κάθε γυναίκα, ὅποια **κι' ἂν** εἶναι, πρέπει **νὰ** 'χη τὴ φορεσιά της ἔτοιμη γὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου Ζ.Π. 62· (πρβλ. **καὶ** **πάμφτωχη ἂν** εἶναι - **καὶ** **πάμφτωχη νὰ** εἶναι). **Μ' ὅποιον **κι' ἂν** ἔπαιξε, κέρδαινε** Μβ. 507· (πρβλ. **καὶ** **μὲ τὸν καλύτερο χαρτοπαίχτη ἂν** ἔπαιξε - **καὶ** **μὲ τὸν καλύτερο χαρτοπαίχτη νὰ** ἔπαιξε). Ὁ παρᾶς εἶναι γλυκός, καὶ ὅσα **καὶ ἂν** ἔχη κανεὶς παραπανήσια ζητάει Τρ. 84. Ἡ παλληκαριὰ ὅσα χρόνια **κι' ἂν** περάσουν, δὲν παλιώνει Πα. 97. Μὴ δεχτῆς, ὅσα λεφτὰ **κι' ἂν** σοῦ δώσῃ Μ. 408. "Ὅσα **κι' ἂν** θέλῃς, θὰ σοῦ τὰ δώσω Ροδ. 50. "Ὅσα **νὰ** εἶχε, δὲν ἔπρεπε **νὰ** ξοδεύῃ τόσα. Ἡ διαφορὰ, ὅσον **κι' ἂν** φαίνεται λεπτή, εἶναι μεγάλη Χάρ. Κ. 57. Ἀλλὰ ὑπάρχει, ὅσο **κι' ἂν** εἶναι σπάνια, ὑπάρχει καὶ ἡ ἐξαίρεση Δημαρ. 51. Γλωσσοὶς ζωντανῶν ἀνθρώπων δὲν γυρίζουν πίσω, ὅσο **κι' ἂν** τὸ ἐπιθυμοῦμε Τριαντ. 18. Σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα κλείνεται ἡ μεγάλη εὐτυχία τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὅσο ἀκριβὰ **καὶ νὰ** πληρώνεται Κακρ. 16. "Ἐρριχναν ὅ,τι **κι' ἂν** εἶχαν μέσα στὴ φωτιά Πα. 105. (πρβλ. **καὶ** **πολυτιμώτατα πράγματα νὰ** εἶχαν, τὰ ἔρριχναν κλπ.). Τὸν καθοδήγησαν **νὰ** μὴν τὸν δώσῃ τὸ μύλο σὲ κανέναν, ὅ,τι **κι' ἂν** τοῦ δώσουν Π.Μ. 74. Αὐτὰ τὰ λόγια τὰ βρίσκεις ἀληθινὰ, ὅποιο τραγούδι **κι' ἂν** ἐξετάσῃς Ἀποστολ. 135. **Νὰ** σοῦ δώσω, ὅ,τι **καὶ νὰ** θέλῃς Μβ. 432. "Ὅ,τι **καὶ νὰ** εἶναι, θὰ τὸ ξορκίσωμε Ἐρσ. 277. Τὸ κόμμα εἶναι θρησκευαία· δὲν τὰλλάζει **ὅ,τι καὶ νὰ** γίνῃ Πα. 129. "Ὅ,τι **καὶ νὰ** σοῦ τάξῃ, ἐσὺ **νὰ** μὴ τσῆ (= τῆς) ἀνοίξῃς Μβ. 455. "Ὅπου **κι' ἂν** ρίξω τὴ ματιά μου, τὴ νίκη τοῦ νεροῦ καὶ τὴν πλημμύρα βλέπω Α.Ζ. 45. "Ὅπου **καὶ νὰ** βρίσκεται, θυμᾶται ὅλα τὰ παλιά Ζ.Π. 73. "Ὅπως **καὶ νὰ** τὶς πῇτε, ἐμένα δὲν θὰ μοῦ κακοφανεῖ Παπαν. 166. "Ὅπως **κι' ἂν** τὸ πάρετε τοκετὸς εἶναι, καὶ μάλιστα πρῶτος τοκετὸς Τρ. 265. "Ὅσο **κι' ἂν** τὸ θέλουν, δάσος δὲν μποροῦν **νὰ** κάμουν Λουκόπ. 71. Δὲν τὰ παίρνει ὁ ἀγέρας τὰ κεραμίδια τους, ὅσο σφοδρὸς **καὶ νὰ** εἶναι Μακρυγ. 404. Τοῦρκοι, ὅσο **καὶ νὰ** φοβέριζαν τὸ χωριό, ποτὲ δὲν τὸ πάτησαν Βλαχ. 60. Ἐχεις δίκιο· ὅσο **καὶ νὰ** ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν κόσμον γύρω τον τὸ βουβό, ὁ ἤχος θὰ τοῦ μείνῃ ἀγνωστος γιὰ πάντα Ἐρσ. 276. Ἀλήθεια, ὅσο **καὶ νὰ** τὴ διαβάσῃ κανεὶς τὴν Ἀντιγόνη, κάθε φορὰ θὰ βρῇ κάτι ὠραῖο, πὺν τοῦ εἶχε ξεφύγει πρὶν Ἐρσ. 240.

Σημ. Στὴ φράσι **ὅσο νὰ πῆς** (ὅσο πῆς) ἡ ὑποτακτικὴ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ δυνατοῦ: "Ἐνα δέντρο ψηλό, ὅσο **νὰ** πῆς (= ὅσο μπορεῖς **νὰ** πῆς). Καλὴ διάθεσι εἶχε ὅσῃν πῆς Ἀποστολ. 30· (πρβλ. § 199. 4 καὶ βλ. § 49, 1).

§ 267. Ἀναφορικές προσδιοριστικές προτάσεις, με τις οποίες εκφράζεται ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται μιὰ πράξις, ἢ μιὰ παρομοίωσις, κανονικὰ εἰσάγονται με τὰ ἀναφορικὰ μόρια ὅπως καὶ καθὼς: Δίχως αὐτὰ δὲν ξεκινοῦμε πονθενά, ὅπως δὲν πάει δίχως του-φέκι ὁ στρατιώτης στὸν πόλεμο X.Θ. 63. Ἄπλωσ' ἐμπρὸς τὰ χέρια ἀνοιχτά, καθὼς θὰ τᾶπλωνε σὲ μιὰ ὀπτασία Ἔρσ. 85· βλ. καὶ 139.

Μόνο σὲ (παλαιότερα) δημοτικὰ τραγούδια βρίσκονται τέτοιες ἀναφορικές παρομοιαστικές προτάσεις εἰσαγόμενες με τὸ ὥς ἢ με τὸ ἄπλῶ **σάν**, (ὥσάν) : Ὡς τρέμει τὸ καρνόφυλλο, νὰ τρέμη τὸ γιο-φύρι (= ὅπως τρέμει) E. 89, 39. Ἀγάπα με **σάν** σ' ἀγαπῶ, θέλε με **σάν** σὲ θέλω (= ὅπως σὲ ἀγαπῶ κλπ.) Πάσσ. Δίστ. 2· βλ. καὶ E. 80, 14. 86B, 4. Πάσσ. 436, 44. 498, 2. Δίστ. 495, 1071, 1107. Καὶ **σάν** τοῦ εἶπεν, ἔκαμε (= ὅπως τοῦ εἶπε. Ἀπ' τ' Ἀκριτικὸ ἔπος) Κμπ. 20. Ὡσάν ἢ νύχτα ἢ σκοτεινὴ ὅλα τὰ κάνει μαῦρα, ἔτσ' εἶναι ὅλα στὴν καρδιά, ποὺ τὴν πλακώνει ἢ λαύρα (= ὅπως ὅλα τὰ κάνει μαῦρα) Πάσσ. Δίστ. 1120.

Συνηθέστατες ὅμως εἶναι καὶ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ἀναφορικές προτάσεις εἰσαγόμενες με τὸ **σάν** καὶ τὸ **νὰ** κατόπι του, ἥτοι με **σάν** **νὰ** ἢ **σὰ νὰ** (ἢ ὥσάν **νὰ**) καὶ μ' αὐτὲς ἐκφράζεται ὑποθετικὴ παρομοίωσις: (**σάν νὰ** = ὅπως ἐάν, καθὼς ἐάν) : Τὸ πουλὶ κατεβαίνει ἀκράτητα, **σάν νὰ** τὸ σέρνει μαγνήτης Πα. 35· βλ. καὶ E. 17, 4-5. 52, 9 (**σάν νὰ** εἴμαστε γυναῖκες). 85, 39. Οἱ ἱτιῆς σφουρίζουν **σὰ νὰ** μοιρολογοῦν X.Θ. 14. Μεγάλῃ θυσία! αὐτὸ εἶναι, **σάν νὰ** χάνω μιὰ ὁλόκληρη χώρα ἀπ' τὸ πατρικὸ μου κράτος Z.Π. 152. Ἔτρεχα, **σάν νὰ** με κυνηγοῦσαν Τρ. 225. Τὰ ἄλογα χλιμίντριζαν, **σὰ νὰ** ζητοῦσαν βοήθεια Πα. 8. Ὅλοι ἐκεῖ μέσα δουλεύαμε, **σὰ νὰ** ἔταν δικό μας τὸ κατάστημα Τρ. 217· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1135. Μ' ἐπιασε ρίγος, ὥσάν **νὰ** εἶχα θέρμην. Ἀρ. 25. Ὁ Θέμος, **σὰ νὰ** ἤθελε νὰ δικαιολογηθῇ, μοῦ εἶπε Τρ. 95· βλ. καὶ 96 καὶ 118. Z.Π. 11. Ὁ θυρωρὸς με κοίταξε, **σάν νὰ** μὴν καταλάβαινε ρωμαῖκα Τρ. 44. Ἡ Μανροδέσα, **σάν νὰ** τῆς χάριζαν χίλια ἀγαθά, τὰ δέχτηκε τὰ κατίρια με κλᾶμα στὰ μάτια X.Θ. 25. Τὸ παράστημά του μονάχα νᾶβλεπες, σ' ἐπιασε μιὰ εὐλάβεια, ὥσάν **νὰ** βλεπες κανένα ὁμηρικὸ ἥρωα X.Θ. 49. Ὁ Δήμαρχος κουνοῦσε τὸ κεφάλι, **σάν νὰ** τὸν ἐλεεινολογοῦσε Ἔρσ. 127. Ἀρχισε νὰ λήη τὰ κοίματά της ἔνα πρὸς ἓνα, **σάν νὰ** τὰ εἶχε γραμμένα Π.Μ. 10. Ξεράθηκαν τὰ δέντρα, **σάν νὰ** τὰ ἔδειρε ἀδρὺ χαλάζι Πα. 33. Ἐκαμε ἓνα κίνημα

τῶν χειρῶν, σὰν νὰ ἡσύχασε, πού τὸν ἔβλεπε ἐπὶ τέλους νᾶρχεται
 "Ερσ. 40. Σὰν νὰ τὸν δάγκωσε φίδι ὀπισθοχώρησε ὁ Γιακουμῆς Ζ.Π. 108· βλ. καὶ 64 (σὰν κάτι νᾶκλεψε). Μβ. 466 (σὰ νὰ βγῇκε). "Ε!
 ἄς τὴν ἀφήσωμε στὴν τύχη της, εἶπε ὁ Διαμαντῆς, σὰ νὰ εἶχε φοβη-
 θῇ κανένα κακό Ζ.Π. 95.

Σπάνια στὴν περίπτωσι αὕτῃ χρησιμοποιεῖται ἀντὶς γιὰ τὸ σὰν
 νὰ τὸ ὅπως νά: "Ολα τὰ πράγματά μου ἔμειναν, ὅπως νὰ 'χω πεθάνει
 πρὶν ἀπὸ καιροὺς (Καρυωτ.) Κμπ. 267.

Σημ. Κάποτε στὶς προτάσεις αὐτές, πού εἰσάγονται μὲ τὸ σὰν νά, ἐνυπάρ-
 χει ἔννοια αἰτιολογίας: "Υστερα ὁ καπνοπώλης, σὰ νὰ βαρέθηκε, μοῦ εἶπε. "Αν
 θέλεις κλπ. (= ἐπειδὴ ὡς φαίνεται βαρέθηκε) Τρ. 47.

"Η φράσις σὰν νὰ λέμε παίρνει κάποτε τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ὥστε λοι-
 πόν: Σὰν νὰ λέμε, κύριε Τηλημονίδη, γιὰντὸ μᾶς τὴν ἐφέρατε τόσο πρόωμα
 Τρ. 254.

Καὶ ἡ φράσις σὰν νὰ ποῦμε συχνὰ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοια τοῦ δη-
 λαδῆ: "Η "Ερση, δημαρχέ μου, ἦτον μιά ἀπ' τὶς τρεῖς κόρες τοῦ Κέκροπος·
 σὰν νὰ ποῦμε τοῦ πρώτου δημάρχου τῆς "Αθήνας "Ερσ. 75· βλ. καὶ § 199, 1.

§ 268. Ἑλλιπεῖς ἀναφορικὲς προτάσεις. Ἀναφορικὲς προτά-
 σεις εἰσαγόμενες μὲ τὶς ἀναφορικὲς λέξεις ὅσος, ὅ,τι, ὅπου, ὅπως,
 καθὼς καὶ ὅσο, ἐκφέρονται συχνὰ ἐλλιπῶς, ἥτοι μὲ παράλειψι κά-
 ποιου ἢ κάποιων ὅρων τους, ἰδίως τοῦ ρήματός τους, πού ἐννοεῖ-
 ται ἀπ' τὰ συμφραζόμενα κατὰ τὸ σχῆμα ἀπὸ κοινοῦ ἢ κατ' ἀνα-
 λογίαν: "Ο Καλλιάρχης εἶπε καὶ στὴν "Ερση ὅ,τι καὶ στὸν Παῦλο (= ὅ,τι εἶπε) "Ερσ. 120. Γινόταν ὅ,τι κάθε χρόνο (= ὅ,τι γινόταν) Χάρ.
 Μ. 11. Οἱ ποιηταὶ παλιώνουν, ὅπως τὰ ροῦχα (= ὅπως παλιώνουν)
 Ζ.Π. 146· βλ. καὶ 52 (παραμονεύει, ὅπως ἡ γάτα). Γράφομε ὅπως οἱ
 ἄλλοι γύρω μας (= ὅπως γράφουν) Τριαντ. 19. Θὰ δοξαστοῦμε, ὅπως
 καὶ πρῶτα (= ὅπως δοξαστήκαμε) Λπ. 80. Δὲν τοὺς ἀνησύχησε τόσο
 τὸ τραγούδι, ὅσο τὰ πονηρὰ βλέμματα μερικῶν ἀντιθέτων (= ὅσο τοὺς
 ἀνησύχησαν) Πα. 137. Κανένας λαὸς δὲν ἀγάπησε καὶ δὲν ἐπίστεψε
 τόσο στὸν ἄνθρωπο, ὅσο ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς (= ὅσο ἀγάπησε καὶ ἐπί-
 στεψε στὸν ἄνθρωπο) Κακρ. 21. "Η μάνα του ἦταν καλὴ καὶ ἀγαθὴ,
 ὅπως ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ καιροῦ της (= ὅπως ἦταν καλὲς καὶ ἀγαθὲς
 ὅλες κλπ.) Πα. 39. Τὸ πρόσωπό της ἦταν ἄγριο, ἀπειλητικὸ, ὅπως τοῦ
 ζώου πού ἔνοιωσε τὸν κίνδυνον (= ὅπως εἶναι ἄγριο, ἀπειλητικὸ τὸ πρό-
 σωπο τοῦ ζώου) Χάρ. 14.

10. Πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις.

§ 269. Πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις ἢ ἀπλῶς πλάγιες ἐρωτήσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προτάσεις ποὺ περιέχουν μιὰ ἐρώτησι, ποὺ ἐγινε ἢ πρόκειται νὰ γίνη καὶ ἀνακοινώνεται σὲ κάποιον : (*Ἦρπυγε ὁ Πέτρος ;*). Μὲ ρωτᾷ, ἂν ἔφυγε ὁ Πέτρος. (*Θ' ἀναχωρήσης αὐριο, Πέτρο ;*). Πάω νὰ ρωτήσω τὸν Πέτρο, ἂν θ' ἀναχωρήσῃ αὐριο. Πρβλ. Ροδ. 76 : *Θὰ μείνης ἀργά ; Σ' ἐρώτησα ἂν θὰ μείνης ἀργά.*

Σημ. Μιὰ πλάγια ἐρώτησις μπορεῖ νὰ προέρχεται ὄχι ἀπὸ μιὰ πραγματικὴ ἐρώτησι, ἀλλ' ἀπὸ μιὰ πρότασι ἀναφωνήσεως (§ 205, 9) : *Εἶδατε, εἶδατε, αἰσθησι ποὺ τὴν ἔχει τὸ παιδί μου ;* Τρ. 286 (πρβλ. *Αἰσθησι ποὺ τὴν ἔχει τὸ παιδί μου !*). *Θυμᾶσαι, τί κακὸ ποὺ μοῦ ἔκανε τὸ θέαμα αὐτό !* "Ερσ. 27 (πρβλ. *Τί κακὸ ποὺ μοῦ ἔκανε τὸ θέαμα αὐτό !*).

Ἡ φράσις πάλι, στὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται ἡ πλάγια ἐρώτησις, μπορεῖ στὸ σύνολό της νὰ εἶναι ἐρωτηματικὴ, ἥτοι μιὰ πλάγια ἐρώτησις μπορεῖ νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ μιὰ εὐθεῖα ἐρώτησι : *Ξέρεις, Κασσάνδρα, ποιὸς εἶναι ὁ κύριος ;* Τρ. 58 (πρβλ. *Ποιὸς εἶναι ὁ κύριος ; ξέρεις Κασσάνδρα ;*).

§ 270. Καὶ οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις, ὅπως οἱ εὐθεῖες, εἶναι ἡ ὀλικῆς ἀγνοίας ἢ μερικῆς ἀγνοίας ἐρωτήσεις (§ 203).

1) Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις ὀλικῆς ἀγνοίας εἰσάγονται μὲ τὸ (ἐρωτηματικὸ) μόριο *ἂν* ἢ μὲ κάποιον ἀπ' τὰ μόρια *μή, μήπως, μή τυχόν* (πρβλ. § 203,1) : *Ρώτησε τὸ Στέργιο, ἂν εἶχε γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα του* Τρ. 12. (Εὐθεῖα ἐρώτησις : *Ἐχεις γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα σου ;*). *Ρώτησε τὸν Πέτρο, μήπως θέλει τίποτα.* (Εὐθ. ἐρ. : *Μήπως θέλεις τίποτα, Πέτρο ;*).

Οἱ διμελεῖς πλάγιες ἐρωτήσεις (§ 203,1) εἰσάγονται κανονικὰ μὲ τὸ *ἂν - ἢ* (ἥτοι τὸ πρῶτο μέλος τους εἰσάγεται μὲ τὸ *ἂν* καὶ τὸ δεύτερο μὲ τὸ *ἢ*) : *Δὲν μοῦ εἶπατε, ἂν μὲ συγχωρεῖτε ἢ μὲ καταδικάζετε καὶ σεῖς* Τρ. 278. (Εὐθ. ἐρ. : *Μὲ συγχωρεῖτε ἢ μὲ καταδικάζετε ;*). *Ἀποροῦσε, ἂν εἶναι στὰ συγκαλά του ἢ τὸν χτύπησε κατ' ἐν' ἀερικὸ Πα. 159.* (Εὐθ. ἐρ. : *Εἶναι στὰ συγκαλά του ἢ τὸν χτύπησε κατ' ἐν' ἀερικὸ*).

Μπορεῖ ὅμως σὲ μιὰ τέτοια διμελῆ πλάγια ἐρώτησι νὰ ἐπαναλαμβάνεται τὸ *ἂν* μετὰ τὸ *ἢ*, ἢ νὰ τίθεται μόνο τὸ *ἢ* ἐμπρὸς ἀπ' τὸ δεύτερο μέλος ἢ (σπανιότερα) κι' ἐμπρὸς ἀπὸ καθὲν ἀπὸ τὰ δυὸ

της μέλη, ὁπότε ὅμως ἡ πλαγία ἐρώτησις ἐκφέρεται μὲ κάπως ἰσχυρότερο τόνο, σὰν εὐθεία ἐρώτησις : *Κατὰ βάθος δὲν ξέρω, ἂν εἰρωνεύομαι αὐτὴ τῇ στιγμῇ ἢ ἂν σοβαρολογῶ* Παπαν. 170. (*Εὐθ. ἐρ. : Εἰρωνεύομαι αὐτὴ τῇ στιγμῇ ἢ σοβαρολογῶ ;*). *Ρώτησέ τον, θὰ κατέβῃ στὸν Πειραιᾶ ἢ θὰ μείνῃ ἐδῶ τὸ μεσημέρι.* (*Εὐθ. ἐρ. : Θὰ κατέβῃ στὸν Πειραιᾶ ἢ θὰ μείνῃς ἐδῶ τὸ μεσημέρι ;*). *Ἡ ἡμονα ἢ δὲν ἡμονα, κανεῖς δὲ μὲ λογάριάζε* Τρ. Δ. 88. (*Μποροῦσε νὰ πῇ καί : "Ἀν ἡμονα ἢ δὲν ἡμονα, κανεῖς κλπ., καθὼς ἐπίσης καί : "Ἡμονα ἢ δὲν ἡμονα, κανεῖς κλπ.*). Βλ. Τρ. Δ. 98. (*Εὐθ. ἐρ. : "Υπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ;*).

Σημ. Ὅταν ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ γοργότητα, δὲν τίθεται κανένας σύνδεσμος : *Ζῆ, πέθανε, ποιὸς ρωτᾷ* (= *ἂν ζῇ ἢ πέθανε, δὲ ρωτᾷ κανεῖς*). Πρβλ. Βυ. 58 : *Σκοτώθηκε ; ζῇ ; ρωτᾷ τρέμοντας*· πρβλ. καὶ § 233, Σημ. β'.

Σὲ δημοτικὰ τραγούδια χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ *κι' ἂν-κι' ἂν* : *Δὲν ξέρουμε, δὲν εἶδαμε, κι' ἂν εἶναι κι' ἂν δὲν εἶναι* (= *ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι*) Ε 33, 8· βλ. καὶ Σικελ. 64 : *Δὲν ξέρει κι' ἂν ἐπέθανε, δὲν ξέρει οὐδὲ κι' ἂν ζῇ.*

2) Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις **μερικῆς ἀγνοίας** εἰσάγονται ὅπως καὶ οἱ ἀντίστοιχες πρὸς αὐτὲς εὐθεῖες ἐρωτήσεις, ἥτοι μὲ κάποια ἐρωτηματική ἀντωνυμία (§ 97) ἢ μὲ κάποιο ἐρωτηματικὸ μόριο (*γιατί, ποῦ, πότε, πῶς, πόσο* κλπ.) : *Θὰ μᾶς πῆς, τί εἶναι, γίδα ἢ γελάδα* Μβ. 504. (*Εὐθ. ἐρ. : Τί εἶναι ;*) *Ὁ παππᾶς δὲν ἤξερε, τί νὰ πῇ* Μβ. 502. (*Εὐθ. ἐρ. : Τί νὰ πῶ ;*)· βλ. καὶ Σικελ. 107. *"Ελα πές μου, ποῦ ἦταν ἡ φωλιά* Ζ.Π. 98· (*Εὐθ. ἐρ. : Ποῦ ἦταν ἡ φωλιά ;*). *Κανένας δὲν ξέρει, γιὰ ποιὸ λόγο ἡ Δελούδα γεννήθηκε κουφή καὶ μονγγή* Ζ.Π. 59. (*Εὐθ. ἐρ. : Γιὰ ποιὸ λόγο ἡ Δελούδα . . . καὶ μονγγή ;*).

Σημ. Μποροῦν στὴν ἴδια φράσι νὰ συνυπάρχουν δυὸ πλάγιες ἐρωτήσεις, ἢ μιὰ ὀλικῆς καὶ ἡ ἄλλη μερικῆς ἀγνοίας : *"Ὅσοι μὲ εἶδαν, μὲ ἡρώτων, τί εἶχα, ἂν ἦμιον ἄρρωστος* Κονδ. 56· (πρβλ. *Τί ἔχεις ; εἶσαι ἄρρωστος ;*). Βλ. καὶ "Ερσ. 148.

§ 271. Πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις συνοδεύουν

1) **ρήματα** καὶ

α') τὰ ρήματα (ἐ)ρωτῶ, ἐξετάζω - ἀπορῶ, θαυμάζω, δὲν ἔχω (= ἀπο ῶ) καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία : *Τὴν ἐρώτησε, τί τὸ ἔκαμε τὸ ψωμί* Μβ. 480. (*Εὐθ. ἐρ. : Τί τὸ ἔκαμες τὸ ψωμί ;*). *Τὸν ρωτοῦσε, πότε θὰ γυρίσῃ* Χ.Θ. 50. (*Εὐθ. ἐρ. : Πότε θὰ γυρίσῃς ;*). *Ἀπόρησα, γιατί ἔβλεπε ἀριστερὰ* Πα. 116. (*Εὐθ. ἐρ. : Γιατί βλέπει*

ἀριστερά ;). Ὁ ἀδελφός ἐθαύμαζε, πῶς γίνονται αὐτὰ ὅλα Ζ.Π. 133· βλ. καὶ Ε. 189,2. Δὲν εἶχαν, τί νὰ κάμουν Πα. 133. (Εὐθ. ἐρ. : τί νὰ κάμουμε ;). Ἀμφιβάλλω, ἂν τὴν ἐπῆρε εἶδησι κανένας ἄλλος ἀπὸ μένα Τρ. 65. (Εὐθ. ἐρ. : Τὴν ἐπῆρε . . . ἀπὸ μένα ;).

β') τὰ ρήματα λέω, ἐξηγῶ, γράφω - δείχνω - θυμοῦμαι καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία : **Θὰ μᾶς πῆς, ἂν εἶναι γελάδα ἢ γίδα** Μβ. 504. (Εὐθ. ἐρ. : **Γελάδα εἶναι ἢ γίδα ;**). **Δὲ μοῦ εἶπες, πῶς θὰ τὸ κάμωμε** Ἑρσ. 44. (Εὐθ. ἐρ. : **Πῶς θὰ τὸ κάμωμε ;**). **Ἄς μοῦ γράψῃ σ' ἓνα χαρτί, τί διατάσσει** Ζ.Π. 42. (Εὐθ. ἐρ. : **Τί διατάσσετε ;**). **Τὸ μέλλον θὰ δείξῃ, ποιός σκέπτεται ὀρθότερα** Τρ. 57. (Εὐθ. ἐρ. : **Ποιός σκέπτεται ὀρθότερα ;**). **Δὲ θυμοῦμαι, ἂν ἦταν κι' αὐτὸς ἐκεῖ.** (Εὐθ. ἐρ. : **Ἦταν κι' αὐτὸς ἐκεῖ ;**).

γ') τὰ ρήματα σκέπτομαι, συλλογίζομαι, λογαριάζω καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία : **Σκέψου, τί θὰ κάμῃς αὐριο** (Εὐθ. ἐρ. : **Τί θὰ κάμω αὐριο ;**). **Λογάριασε, πόσα τοῦ στοίχισε αὐτὴ ἡ δουλειά.** (Εὐθ. ἐρ. : **Πόσα τοῦ στοίχισε αὐτὴ ἡ δουλειά ;**).

δ') τὰ ρήματα βλέπω, κοιτάζω, ἀκούω, αἰσθάνομαι, νοιώθω, καταλαβαίνω, μαντεύω, βρίσκω - μαθαίνω, ξέρω, γνωρίζω, ἀγνοῶ καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία : **Σώπα καὶ θὰ ἰδῇς, τί θὰ πάθῃ** Μβ. 505. **Κοίταξε ἀνυπόμονα ἀπάνω, πότε θὰ φανῇ ἡ Ἔρση** Ἑρσ. 258. **Ἀκοῦστε, παιδιά μου, τί θὰ σᾶς παραγγείλω** Π.Μ. 103. (Εὐθ. ἐρ. : **Τί θὰ μᾶς παραγγείλετε ;**). **Δὲν καταλάβαινε, τί ἔχει** Πα. 59· βλ. καὶ Τρ. 144. **Ἦθελε νὰ μαντέψῃ, τί κρύβει μέσα του** Πα. 133. **Νὰ βροῦν, σὲ ποιὸν ἀνήκει** Ἑρσ. 148. **Νὰ μάθουν, μὲ ποιὸν ἔχουν νὰ κάμουν** Πάσσ. 29,12. (Εὐθ. ἐρ. : **Μὲ ποιὸν ἔχομε νὰ κάμωμε ;**). **Ἐρριξα, μὰ δὲν ξέρω, ἂν σκότωσα κανένα** Πα. 43. (Εὐθ. ἐρ. : **Σκότωσα κανένα ;**). **Δὲν ξέρετε, πόσο σᾶς ἀγαπάει ὁ Θέμος μας** Τρ. 87. **Δὲν ἤξερα, τί ἔλεγα** Τρ. Δ. 56· βλ. καὶ Πα. 37. Μβ. 498. **Τί ἔλεγαν ἐκεῖ ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν γνωρίζω** Μπ. 17.

ε') τὰ ρήματα φροντίζω, προσπαθῶ, πᾶσχω, πασχίζω, παλεύω, δοκιμάζω καὶ ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία : **Ποιός ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιός ὁ δοῦλος, δὲ φρόντιζαν** Πα. 155. (Εὐθ. ἐρ. : **Ποιός εἶναι ὁ ἀφέντης καὶ ποιός ὁ δοῦλος ;**). **Δοκιμάζουν τὴ μηχανή, ἂν δουλεύει καλά.** (Εὐθ. ἐρ. : **Δουλεύει καλά ἡ μηχανή ;**).

2) **Φράσεις**, πού σχηματίζονται μὲ τὰ ρήματα εἶμαι, ἔχω, βρίσκω κ.ἄ. καὶ πού ἔχουν σημασία παρόμοια μὲ κάποιο ἀπ' τὰ

παραπάνω ρήματα, ὅπως π.χ. δὲν εἶμαι βέβαιος, δὲν εἶναι βέβαιο, εἶναι παράξενο, εἶναι ζήτημα - δὲν ὑπάρχει εἰδησις (πληροφορία) - δὲν ἔχω βεβαιότητα, δὲν ἔλαβα γνῶσι - δὲ βρίσκω ἐξήγησι κ.ἄ.τ. ἢ καὶ ἀπλᾶ ὀνόματα μὲ παρόμοια σημασία : **Δὲν εἶμαι καὶ ἐντελῶς βέβαιος, ἂν ἄρχισε νὰ λειτουργῇ τὸ σχολεῖο** "Ερσ. 145· (πρβλ. **Δὲ γνωρίζω καλὰ, ἂν κλπ.**). **Ἦμπορεῖ νὰ τεθῇ τὸ πρόβλημα, ἂν ἡ ἐρμηνευτική διείσδυση γίνεται ὁλοκληρωτικὰ ἀπροκατάληπτη** κλπ. Γεωργ. 205· (πρβλ. **Ἐρωτᾶται ἂν κλπ.**). **Δὲν ὑπάρχει καμιά πληροφορία, ποῦ βρίσκεται τώρα** (πρβλ. **Δὲν ξέρεи κανεῖς, ποῦ κλπ.**). **Εἶναι παράξενο, πῶς ἐργάζεται ὁ νοῦς μας** Ζ.Π. 31· (πρβλ. **Εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανεῖς, πῶς κλπ.**). **Πόσο ἐπρόσεχαν σὲ ὅ,τι διάβαζαν, εἶναι ἄλλο ζήτημα** "Ερσ. 23· (πρβλ. **Δὲν ἐξετάζω πόσο ἐπρόσεχαν κλπ.**). **Δὲ μπορῶ νὰ βρῶ μιὰ ἐξήγησι, τί ἔγινε ἡ Θεοδορούλα καὶ τὸ παιδί της** Τρ. 298· (πρβλ. **Δὲ μπορῶ νὰ ἐξηγήσω τί κλπ.**). **"Ετσι, στὴν ἀπορία μας ἐκείνη, θὰ ἔκριναν οἱ λόγιοι τῆς ἐποχῆς τὰ ἐλληνικὰ τῶν εὐαγγελίων, μόνο μιὰ ἔμμεση εἰδησις μποροῦσε νὰ ἔχωμε** Τριαντ. 52· (πρβλ. **"Αποροῦμε πῶς θὰ ἔκριναν κλπ.**).

§ 272. Οἱ πλάγιες ἐρωτήσεις ἐκφέρονται ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των στὶς ἐγκλίσεις, ποὺ ἐκφέρονται καὶ οἱ ἀντίστοιχες πρὸς αὐτὲς εὐθεῖες ἐρωτήσεις (§ 204), ἥτοι

1) σὲ ὀριστικὴ ἀπλή (§ 188) : **Ξέρω, τί κάνω** Ζ.Π. 119. (Εὐθ. ἐρ. : **τί κάνεις ;**) **Ζητᾷ ἡ φιλολογία νὰ γνωρίσῃ, τί ἦσαν οἱ "Ελληνες** Γεωργ. 16. (Εὐθ. ἐρ. : **Τί ἦσαν οἱ "Ελληνες**). **Ποιὸς ξέρεи, ἂν θὰ πᾶμε ζωντανοὶ** Π.Μ. 14. (Εὐθ. ἐρ. : **Θὰ πᾶμε ἄραγε ζωντανοί ;**). **"Εγνοῖα σου ! καὶ ἐγὼ ξέρω, τί θὰ πῶ** Μβ. 497. (Εὐθ. ἐρ. : **Τί θὰ πῆς ;**). **"Εγὼ ξέρω, γιατί γέλασε** Ζ.Π. 142. (Εὐθ. ἐρ. : **Γιατὶ γέλασε ;**). **Ὁρωτοῦσε, πότε θὰ γυρίσῃ** Χ.Θ. 50. (Εὐθ. ἐρ. : **Πότε θὰ γυρίσῃς ;**). **Μὲ ρώτησε, ἂν ἔπινα τσαῖ** Τρ. 23. (Εὐθ. ἐρ. : **Πίνεις τσαῖ ;**). **Μὲ ρώτησε, σὲ ποιὲς μάχες εἶχα λάβει μέρος** Τρ. 41. (Εὐθ. ἐρ. : **Σὲ ποιὲς μάχες ἔχεις λάβει μέρος ;**). **Κοίτα πόσοι καρτεροῦνε** Σικελ. 52. (Εὐθ. ἐρ. : **Πόσοι καρτεροῦνε ;**) **Χώρισαν καὶ δὲν ἔμαθαν ποτέ, γιατί εἶχαν ζήσει μαζί** Ζ.Π. 9. (Εὐθ. ἐρ. : **Γιατὶ ἔχομε ζήσει μαζί ;**). **Γιὰ πηγαίνετε νὰ ἰδῆτε, τί ἔπαθε ἡ γριὰ** Μβ. 479. (Εὐθ. ἐρ. : **Τί ἔπαθε ἡ γριὰ ;**).

2) σὲ ὀριστικὴ δυνητικὴ (§ 191,2) : **Δὲν ξέρω, τί θᾶκανα, ἂν**

ήτανε παιδί μου Ροδ. 63. (Εὐθ. ἐρ. : *Τί θά ἔκανες, ἂν ἦτανε κλπ.*). Καὶ ἂν ἄνοιγε τὰ ἄλλα συρτάκια, ποιός ξέρει τί πράματα θάβρισκε Ἰλιγγ. 33· βλ. καὶ Τρ. Δ. 101. Πα. 84. Ἔνοιωθε, πόσο δύσκολο θά ἦταν τώρα ποὺ τὸν ξαναεῖδε, νὰ τὸν χωριστῇ Βυ. 38. (Εὐθ. ἐρ. : *Πόσο δύσκολο . . . νὰ τὸν χωριστῶ !* § 269, Σημ.) Φαντάσου, ἂν ἦταν καλωσύνη, τί δρόμο θά παίρναμε Απ. 142. Βλ. § 204, 2.

Σημ. Σὲ ὀριστική παρατατικοῦ μὲ τὸ θά μπροστά της ἐκφέρεται ἡ πλάγια ἐρώτησις, καὶ ὅταν σ' αὐτὴν ὁ λόγος εἶναι γιὰ μιὰ πρᾶξι μέλλουσα στὸ παρελθόν : Ἔδειξε ποῦ θάσκαβαν Μελ. 440. (Εὐθ. ἐρ. : *ποῦ θά σκάψουμε ;*). Δὲν ἔβλεπε, πῶς θά τὰ ἐκατάφερνον εἰς τὴν λειτουργίαν Ππδ. Α', 77. (Εὐθ. ἐρ. : *Πῶς θά τὰ καταφέρουμε στὴ λειτουργία ;*). Δὲν ἤξεραν, ἂν ἔφυγε γιὰ πάντα ἢ θά ἔαναγύριζε Ἔρσ. 154. (Εὐθ. ἐρωτ. : *Ἐφυγε γιὰ πάντα ἢ θά ἔαναγύριση ;*). Δὲν ἦταν βέβαιο, ἂν θά κρατοῦσε τὸ λόγο του Πα. 140. (Εὐθ. ἐρ. : *Θά κρατήση ἄραγε τὸ λόγο του ;*). Πρβλ. § 239, 2, β'. § 242, 2. § 262, 2.

Μπορεῖ ὁμως στὴν περίπτωσι αὐτὴ νὰ τίθεται καὶ χρόνου μέλλοντα ὀριστική : Ὁ Παῦλος πρόσμενε πάντα νὰ ἰδῇ, τί θά κάνουν οἱ ἀρμόδιοι, ἂν θά τὸ παραλάβουν αὐτοὶ τὸ βουβό, ἢ θά φροντίσουν νὰ βροῦν, σὲ ποιὸν ἀνήκει Ἔρσ. 148. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί : *τί θά ἔκαναν . . . ἂν θά τὸ παραλάβαιναν ἢ θά φρόντιζαν*). Βλ. § 270, 2, Σημ. καὶ πρβλ. § 266, 1, γ'. Σημ.

3) σὲ ὀριστικὴ ὁποιοῦδήποτε χρόνου (ἐκτὸς ἀπὸ μέλλοντα) μὲ τὸ νὰ μπροστά της : Δὲν ξέρω ἐδῶ, ποιός νὰ εἶναι τώρα ὁ τόπος (Καρυωτ.) Κμπ. 267. (Εὐθ. ἐρ. : *Ποιός νὰ εἶναι τώρα ὁ τόπος ;*). Ἦθελα νὰ μαντέψω, τί ὥρα τάχα νὰ ἴναι Τρ. Δ. 60. (πρβλ. Ἔρσ. 182 : *Τί ὥρα νὰ εἶναι ;*)· βλ. καὶ Ε. 118, 7. Πάσσ. 615, 1-2. Α.Ε', 73 (δὲν εἶδες, τί νὰ γίνονται ;). Δὲν καταλαβαίνω, γιατί καὶ ἡ Λόλα νὰ κάθεται ἐδῶ μονάχη της καὶ νὰ μὴν πηγαίνει μὲ τὸν ἄντρα της Τρ. 197. (Εὐθ. ἐρ. : *Γιατί νὰ κάθεται ; - γιατί ἄραγε κάθεται κλπ.*). Βλ. § 204, 3.

4) σὲ ὑποτακτικὴ ἀπορηματικὴ (§ 199, 7. § 204, 4, α') : Δὲν ξέρω, τί νὰ κάνω Πάσσ. Δίστ. 554. (Εὐθ. ἐρ. : *Τί νὰ κάμω ;*)· βλ. καὶ Απ. 204. Δὲν εἶχαν τί νὰ κάμουν Πα. 123. (Εὐθ. ἐρ. : *Τί νὰ κάμουμε ;*). Ὁ παππὰς δὲν ἤξερε, τί νὰ πῇ Μβ. 502. (Εὐθ. ἐρ. : *Τί νὰ πῶ ;*)· βλ. καὶ 498. Δὲν ἤξερε, ποῦ νὰ τότε πᾶν τὸν ἄντρα της Μβ. 481. (Εὐθ. ἐρ. : *Ποῦ νὰ τὸν πᾶω ;*). Ἀκουε τὰ λόγια τοῦ πονητοῦ καὶ δὲν εὐρίσκει, πῶς νὰ τὰ παραστήσῃ Πα. 33. (Εὐθ. ἐρ. : *Πῶς νὰ τὰ παραστήσω ;*). Ἐτότε τοὺς εἶδα νὰ πισωπλατίσουν ὅλους, σπρώχνοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ποιός νὰ πρωτοφύγῃ Ζάκ. 62· (πρβλ. τὴ φράσι : *κοίταξαν ποιός νὰ πρωτοφύγῃ*).

Κάποτε όμως ή ύποτακτική αὐτή μέ τὸ νά μπροστά της φανε-
ρώνει ἐκπληξι (§ 199,5), καί μέ μιὰ τέτοια πλάγια ἐρώτησι ἐκφρά-
ζεται ἕνα πραγματικό γεγονός : "Αμα τὸν εἶδε, κείνη (τὸν ἀδερφό
της), θάμαξε, πῶς νά βρεθῇ σέ κείνα τὰ μέρη (= πῶς βρέθηκε σέ
κείνα τὰ μέρη) Π.Μ. 107. (πρβλ. "Ὁ ἀδερφός μου νά βρεθῇ ἐδῶ ! πα-
ράδοξο πράμα ! Βλ. § 199,5).

Σημ. Ἐμπρὸς ἀπ' τὴν πλάγια ἐρώτησι προτάσσεται καμιά φορά τὸ ἄρθρο
τὸ (ἢ σπανιότερα τὰ) καί τὴν οὐσιαστικοποιεῖ (§ 127,1) : Χρωματιστὲς ῥε-
κλάμες ἔλεγον, τὸ τί γίνεται κάθε δειλινὸ πίσω ἀπὸ κεῖ Πα. 110. "Ὅταν γνωρίσω
πάλι στὸν τόπο ποὺ ἀγαπῶ, στοὺς χωριανοὺς τὸ (τί) εἶδαν τὰ μάτια μου θά πῶ
'Αθάν. 42. Ἐρώταγα (= ρωτοῦσα), τὸ ποῦ νά εἶν' ἡ μάνα σου Ε. 118, 7. βλ.
καί 23, 2. Πρέπει πρῶτα πρῶτα νά ἐρευνηθῇ τὸ τί ἔχει παραδοθῇ ἀπὸ ἀξιόπι-
στους μάρτυρες Γεωργ. 198. Τὸ πῶς περνοῦμε τίς μέρες καί τίς νύχτες μας, ἕνας
Θεὸς τὸ ξέρει "Ηλ. 27. Τοὺς εἶπα τὰ τί δοκίμασα καί ὅ,τι μοῦ εἶπε ὁ Μπέης
Μακρυγ. 26.

Σὲ ζωηροὺς διαλόγους πάλι ἡ πλάγια ἐρώτησις ἐκφέρεται πολλὰς φορές μόνη
της, χωρὶς ῥῆμα ἀπ' τὸ ὁποῖον νά ἐξαρτᾶται : Ζῇ αὐτός ; "Αν ζῇ ; ζῇ καί βασι-
λεύει, παιδί μου (= Πρωῦς, ἂν ζῇ ;) Τρ. 142. Πρβλ. καί Βυ. 58 : Σκοτώθηκε ;
ζῇ ; ρωτᾷ τρέμοντας. "Αν ζῇ ; λέει ! βασιλεύει ! Βλ. § 249, Σημ.

II. Ἐνδοιαστικὲς προτάσεις.

§ 273. Ἐνδοιαστικὲς προτάσεις λέγονται οἱ δευτερεύουσες προ-
τάσεις, ποὺ εἰσάγονται μέ τὸ (ἐνδοιαστικό) μόριο μὴ, ἢ σπανιό-
τερα, μέ τὸ μήπως ἢ τὸ νά μὴ, καί ποὺ τὸ περιεχόμενό τους εἶ-
ναι κάποιος (ἐνδοιασμός, ἥτοι) φόβος γιὰ κάποιο πιθανὸ ἢ ἐνδε-
χόμενο κακὸ καί ἐν γένει γιὰ κάτι δυσάρεστο καί ἀνεπιθύμητο : Φο-
βήθηκα μὴν πέσω Τρ. Δ. 101. Νά τῇ λὲς « Δεσποινίς ». Κοίταξε, μὴν
κάμης λάθος Τρ. 156. Τρόμαξε, μήπως τῇ συλλάβῃ μέ τὸ μαντίλι τοῦ
στά χέρια της Ἐρσ. 256. Κοίταξε καλά, νά μὴν τύχη καί τὸ πάρον τὸ
τραπεζομάντηλο ἀπ' τὰ χέρια σου (= μὴν τύχη) Π.Μ. 36.

Οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις ἐκφέρονται (σπανιότερα) καί ἀπο-
φαιτικῶς, ἥτοι εἰσάγονται μέ τὸ μὴ δέν, (μήπως δέν, νά μὴ δέν) .
Μὲ αὐτὲς ἐκφράζεται φόβος, ὅχι μήπως γίνη (ἢ ἐγίνη), ἀλλὰ μήπως
δὲ γίνη (ἢ δέν ἐγίνη) κάτι, καί σ' αὐτὸ ἐγκτεται τότε τὸ δυσάρε-
στο καί ἀνεπιθύμητο γιὰ κείνον ποὺ τὴν ἐκφέρει τὴν ἐνδοιαστικὴ
πρότασι : Φοβᾶται, μὴ δέν ξαναγυρίση πίσω τὸ παιδί τῆς ἀπ' τὰ

ξένα. Φοβοῦμαι, μὴ δὲν τὸν ἐπρόφτασε τὸ τηλεγράφημά μας στὸ Παρίσι.

§ 274. Ἑνδοιαστικὲς προτάσεις ἀκολουθοῦν

1) Ὑστερ' ἀπὸ τὰ ρήματα φοβοῦμαι, τρέμω, τρομάζω, ἀνησυχῶ κ.ἄ.τ., καθὼς καὶ ὕστερ' ἀπὸ τὶς λέξεις φόβος, τρόμος, ἀνησυχία καὶ ἄλλες τέτοιες, εἴτε μόνες τους εἴτε σὲ περιφράσεις, ὅπως π.χ. ἔχω φόβο, μὲ πιάνει φόβος (ἢ τρόμος), ἔχω ἀνησυχία κ.ἄ.τ.: **Φοβόταν, μὴ μετανοιώσῃ** Ζ.Π. 122· βλ. καὶ Τρ. 75. Ε. 82, 23. 122, 4. **Φοβότανε, νὰ μὴν τὸν πιάσουν** Βλαχ. 121. **Τρέμω, μὴν τύχῃ καὶ μοῦ πῆς κλπ.** Ἑφταλ. 227. **Ἡ μάνα τρέμει, μὴν τὸ χάσῃ τὸ παιδί της** Βαλαωρ. Ἀθολ. 25· πρβλ. Πα. 12. **Ἦταν μιὰ σφήκα ἐπάνω στ' ἀμάραντα, καὶ ἀπὸ φόβον, μὴ μὲ κεντρώσῃ, τὰ ἐπέταξα εἰς τὴν θάλασσαν** Ἀμ. 48. **Γαμπρὸς καὶ πεθερικὰ φόβο καὶ τρόμο, μὴν πάθῃ τίποτε ὁ διάδοχος, ὁ κληρονόμος** Τρ. 253. **Τρόμος μ' ἔπιανε ἐμένανε, μήπως φανερώσῃ τίποτε στὸ παραμίλημά της** Τρ. Δ. 84. **Δὲν εἶχε καμιὰ ἀνησυχία, μήπως τοὺς ξαναφύγῃ τὸ παιδί** Ἑρσ. 144.

2) Ὑστερ' ἀπὸ τὰ ρήματα φυλάγω, φυλάγομαι (προφυλάσσομαι), ὑποπτεύομαι, κοιτάζω προσέχω κ.ἄ.τ., καθὼς καὶ ὕστερ' ἀπὸ φράσεις ἢ λέξεις μὲ παρόμοια σημασία, ὅπως λαβαίνω προφύλαξι, ἔχω ἢ βάζω ὑποψία ἢ κ.ἄ.τ.: **Οὕλῃ νύχτα ἐφύλα(γε) μὴ τοῦ τότε κλέψουνε** Μβ. 461. **Φυλάγεται πολὺ, νὰ μὴν κρυώσῃ. Κοίταξε, νὰ μὴ σὲ φιλήσῃ ἢ μάνα σου ἀπὸ τὰ δυὸ μάγουλα, γιατί θὰ μὲ λησμονήσῃς (= μήπως σὲ φιλήσῃ)** Μβ. 416. **Πρόσεξε, μὴ σὲ κλέψουν** Λίλ. 20· βλ. καὶ Ε. 22, 23. 182, 1. **Λάβε τὰ μέτρα σου, μὴ σὲ γελάσῃ. Ὁ καπετάνιος ἦταν ἀγαθὸς ἄνθρωπος· μακρυὰ ὅμως, νὰ μὴ τὸν θυμώσῃς. Τὸν θυμώσῃς; ἴδιος βοριᾶς γίνεται (= πρόσεξε ὅμως, μήπως τὸν θυμώσῃς)** Λπ. 195.

3) Ὑστερ' ἀπὸ ὁποιαδήποτε φράσι, ποὺ στὸ σύνολό της δείχνει μιὰ ἐνέργεια, στὴν ὁποίαν προβαίνει κανεῖς, διότι ἔχει ὑπ' ὄψιν του κάμποιο ἐνδεχόμενο κακὸ ἢ κάτι δυσάρεστο ἐν γένει: **Τὸν ἔκρυσε ἀπὸ τὰ δώδεκα ἀδέσφια, μὴ τότε φᾶνε** Μ. 436. **Τάλεγα αὐτὰ πολὺ σιγά, λοξοκοιτάζοντας τὸ Στέργιο, μὴ μ' ἀκούσῃ καὶ μὲ βγάλῃ ψεύτη** Τρ. 8. **Κατεβάστε τὸ παιδί στ' ἀμπάρι τοῦ καϊκιοῦ, μὴ μᾶς ξεφύγῃ καὶ πέσῃ στὴ θάλασσα** Ἑρσ. 6· βλ. καὶ 144 (μὴν πάῃ καὶ πνιγῇ). **Ἐγὼ θὰ σᾶς σκεπάσω, μὴν τύχῃ καὶ σᾶς μυριστηῇ ὁ δράκοντας καὶ σᾶς φάῃ** Μβ.

472· βλ. καὶ 491 (μὴ ντροπιαστοῦμε), 531 (μὴν ξυπνήση). Νὰ σὲ συνοδεύσω ὡς ἐκεῖ, μήπως κακοπαθήσης Ππδ. Γ', 96. Πατοῦσε καλὰ, νὰ μὴ γλυστρέση καὶ πέση (= μήπως, γλυστρέση· ἀπὸ φόβο μὴ γλυστρέση) Κμπ. 189. Ἄς πηγαίνωμε τώρα σπíti, νὰ μὴν ἀνησχοῦν, πὺν ἀργοῦμε (= μήπως ἀνησχοῦν) Μπ. 20.

§ 275. Οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις κανονικὰ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ (μελλοντικὴ, § 196), καθόσον κανονικὰ περιέχουν κάτι ποὺ ἀναφέρεται στὸ μέλλον : Φοβᾶμαι, μήπως τὴν πικράνη Ω.Γ. 6. Ἐφοβόντανε, μὴν πέση τὸ Μεσολόγγι Ζάκ. 46. Δὲ σκιάζομαι νὰ μὴ χαθῶ, δὲ μὲ τρομάζει ὁ χάρος Ἀθάν. 26. Φοβήθηκα, μὴν τοῦ ῥθη καμιά ἀποπληξία ἐκεῖ μέσα, καὶ ἔκοφα τὴν κουβέντα Τρ. 216. Φοβᾶται, μὴ δὲν ἐπιτύχη στὶς ἐξετάσεις. (Βλέπε καὶ ὅλα τὰ παραπάνω παραδείγματα).

Ἐκφέρονται ὅμως πολλὲς φορὲς οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις καὶ σὲ ὀριστικὴ (ἀπλή), ὅταν τὸ κακὸ ἢ δυσάρεστο ποὺ φοβᾶται κανεὶς, τὸ φαντάζεται ὄχι ὡς ἐνδεχόμενο, ἀλλὰ ὡς πραγματικό, (ἦτοι ὅτι γίνεται ἢ ἔγινε) : Πήγαινε κι' ὅλο κοίταξε δεξιὰ κι' ἀριστερά, μὴν τὴ βλέπουν Ζ.Π. 64. (πρβλ. κοίταξε, μήπως τὴν ἔβλεπαν). Κόφτει δρόμο ὁ δράκος καὶ θεωρεῖ καὶ ἵποπίσω του, ἀπ' τὸ φόβο του μὴν τὸν κυνηγᾷ κανένας Π.Μ. 133· (πρβλ. ἀπ' τὸ φόβο του, μὴν τὸν κυνηγοῦσε). Ἐσκιάχτηκε μὴ τὴ βάλανε ἐκεῖ (στὴν κάσα) στοχάζοντάς τηνε πεθαμένη Ζάκ. 57. Naί, ἀποκρίθηκε σὰ φοβισμένος, μὴν τὰ λόγια τοῦ Ἀργύρη τὴν ἐβαστοῦσαν ἀκόμα στὴ ζωὴ Θεοτόκ. 41. Ὁ μυλωνᾶς ἔτρεξε νὰ ἰδῇ, μὴν ἔφαγε ὁ δρόλαπας τίς φτερωτὲς τοῦ μύλου του Πα. 64· βλ. καὶ Μπ. 89. Νὰ ἰδῶ, μήπως σοῦ ξέφυγε κανένα λάθος Ἐρσ. 28. Ἐχει ὑποψία, μήπως τὸν ἔχουν διαβάλει στὸν προϊστάμενό του.

Καὶ σὲ **δυνητικὴ ὀριστικὴ** (§ 191, 2) μπορεῖ νὰ ἐκφέρεται καμιά φορὰ μιὰ ἐνδοιαστικὴ πρότασις, (ποὺ ἀκολουθεῖ ὕστερ' ἀπὸ ρῆμα χρόνου ἱστορικοῦ) : Δὲν τῶκαμα αὐτό, γιατί φοβήθηκα, μήπως θὰ μοῦ ἔβγαине σὲ κακό· (πρβλ. ἂν τὸ ἔκανα αὐτό, θὰ μοῦ ἔβγαине σὲ κακό. § 245, 2).

§ 276. Οἱ ἐνδοιαστικὲς προτάσεις ἀρχῆθεν εἶναι ἀνεξάρτητες προτάσεις, ποὺ φανερώνουν γενικὰ κάτι κακὸ ἢ ἀπλῶς κάτι δυσάρεστο καὶ ἀνεπιθύμητο, πρὸς τὸ ὁποῖον μὲ φόβο διατίθεται **ἀποκρυσσ**

κῶς ἐκείνος πού μιλεῖ. Καὶ συχνὰ ἐκφέρονται οἱ προτάσεις αὐτὲς καὶ ὡς ἀνεξάρτητες : **Μὴν πάθω τίποτε μ' αὐτὸ τὸ φάρμακο. Μὴ μᾶς δαγκάσῃ αὐτὸ τὸ σκυλί.** Βλ. Ε. 70, 30. 89, 46. *Ἡ κόρη τῆς τῆς ἔλεγε νὰ πάγῃ, μὴ τ' ἀκούσῃ ὁ ἄντρας τῆς καὶ τήνε διώξῃ.* « **Μὴ μάθῃ, λέει, ὅτι εἶμαι φτωχιά, διότι δὲν τὸ ξέρει** » Μβ. 481. *Μποροῦσες νὰ μείνης κ' ἐδῶ, εἶπεν ἡ μητέρα· μόνο μὴ ξυπνήσῃ ἄξαφνα τὸ Κρινὶδ καὶ πάρῃ φόβο* Ππδ. Φόν. 63. *Βαγγελίστρα μου ! εἶπε· μὴ μ' ἀκούσουν καὶ με σουρομαδήσουν* Τρ. 151. *Μὰ θὰ βλέπῃς ;* **Μὴν πέσης** Ἑρσ. 181· βλ. καὶ 108. (**μὴν τὴν πειράξῃ ἢ θάλασσα**). *Στὸ γιालὸ μὴν κατεβῆς· ὁ γιालὸς ἔχει φουρτούνα· μὴ σὲ πάρῃ καὶ πινηῖς* λ.τ. *Βρὲ ! μήπως τὸν ξαναἰδοῦμε (τὸν τμηματάρχη μας) στὴ γυριστὴ καρέκλα ;* Ζ.Π. 41. **Μὴν ἔπαθε τίποτε τὸ παιδί καὶ γιὰ τὸ δὲ φαίνεται τόσῃν ὥρᾳ ;** *Κ' ἐγὼ θὰ φύγω γογγίζον· εἶναι πολὺ ἀργά, καὶ μήπως δὲν προφτάσουμε τὸ τελευταῖο τραῦμ* Τρ. 288.

Ἐπειδὴ ὁμως συνήθως ἐμπρὸς ἅπ' τὶς ἐνδοιαστικὲς προτάσεις προτάσσεται τὸ ρῆμα, πού φανερώνει τὴ συναίσθηματικὴ κατάστασι τοῦ προσώπου πού μιλεῖ, (ἥτοι τὸ ρῆμα φοβοῦμαι, φυλάγομαι κ.τ.δ. § 274), ἔρχονται κατόπιν οἱ προτάσεις αὐτὲς σὲ στενότερη συντακτικὴ σχέσι μὲ τὸ ρῆμα αὐτὸ καὶ φαίνονται σὰν νὰ ἀποτελοῦν συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας του καὶ σὰν νὰ ἐξαρτῶνται ἅπ' αὐτὸ μὲ τὸ μόριο **μὴ**, (**μήπως, νὰ μὴ**) : α') **Φοβοῦμαι μὴν πάθω τίποτε μὲ αὐτὸ τὸ φάρμακο.** β') **φοβοῦμαι, μὴν πάθω τίποτε μὲ αὐτὸ τὸ φάρμακο.**

Ὅτι ἡ σύνδεσις τῆς ἐνδοιαστικῆς προτάσεως μὲ τὸ προηγούμενόν της φόβου σημαντικὸ ρῆμα εἶναι ἐντελῶς ἐξωτερικὴ καὶ ὄχι ἐσωτερικὴ, αὐτὸ τὸ δείχνει κοντὰ στ' ἄλλα καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ μπορεῖ τὸ φόβου σημαντικὸ ρῆμα νὰ ἔχῃ μιὰν ἄλλῃ πρότασι στοῦ μεταξὺ ὡς ἄμεσο ἀντικείμενό του, ὅπως π.χ. : **Φοβᾶμαι νὰ σοῦ τὸ πῶ, μὴ μὲ πάρῃς γιὰ παλαβὸ** Τρ. Δ. 67. **Φοβᾶμαι πὼς θ' ἀνησυχήσῃ γιὰ κάτι ἄλλο, μήπως ἔχω τίποτα, γιὰ νὰ ἐποφέρω πολὺ** Βεν. 116.

Σημ. Ἀνεξάρτητες ἐνδοιαστικὲς προτάσεις ἐκφερόμενες σὲ ὑποτακτικὴ (κανονικὰ ἀορίστου, α' προσώπου) ἔχουν πολλὰς φορὲς ἐννοια ἀπειλήs : *Βρὲ κάμπε ἀρρωσταίριζε, δῶ μου τὴ λεβεντιά μου· μὴ λειώσω οὐλα τὰ χιόνια μου καὶ θάλασσα σὲ κάμω* Ε. 57, 18. *Ἄσε με, μὴ βλαστημήσω* Πα. 4. *Σώπα, σώπα, ρα-φτόπουλο, νὰ μὴ σὲ καταδώσω (= μὴ σὲ καταδώσω)* Λ. Α', 646. *Σήκω γοργά ἅπ' τὰ χῶματα μὴν πάρω τὸ ραβδί !* Σικελ. 99· (πρβλ. § 251, 5).

Πλάγιος λόγος.

§ 277. Τὰ λόγια ἑνὸς ἢ τ' ἀκούει κανεὶς ἀπ' αὐτὸν ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας ὁ ἴδιος μὲ τ' αὐτιά του, ἢ τὰ πληροφορεῖται ἐμμέσως, ἥτοι τ' ἀκούει ἀπὸ κάποιον ἄλλον, ποὺ τοῦ τὰ ἀνακοινώνει, ἀφοῦ αὐτὸς τὰ ἄκουσε προηγουμένως ἀπὸ κεῖνον ποὺ τὰ εἶπε. Στὴν πρώτη περίπτωσι λέμε ὅτι ὁ λόγος εἶναι **εὐθύς**, στὴ δεύτερη ὅτι εἶναι **πλάγιος**: *Θὰ τὸν κάμωμε καὶ γαμπρό.* - *Ἐλεγον, πὼς θὰ τὸν κάμουν καὶ γαμπρό* Τρ. Δ. 84. *Γιατί εἶσαι πικραμένη* ; - *Τὴ ρώτησε, γιατί εἶναι πικραμένη* Μβ. 444.

Σημ. Ἐνας πλάγιος λόγος μπορεῖ μερικὲς φορές νὰ προέρχεται κι' αὐτὸς ἀπὸ πλάγιον λόγο καὶ νὰ εἶναι, ἔτσι νὰ ποῦμε, δυὸ φορές πλάγιος, ἥτοι νὰ περιέχῃ τὰ λόγια ἑνός, ποὺ τὰ ἀνακοινώνει κάποιος, ἀφοῦ καὶ σ' αὐτὸν τὰ ἀνακοίνωσε προηγουμένως ἕνας ἄλλος: *Μᾶς εἶπε (τὸ ψαρόπουλο), πὼς τοῦ (εἰ)πε ὁ βλησιδιάρης μας, πὼς θὰ νύρθῃ τὸ βράδυ μὲ τὴ γυναῖκα του* Τρ. Δ. 68.

§ 278. Ἡ ἀνακοίνωσις τῶν λόγων ἑνὸς σὲ ἄλλον γίνεται κατὰ δύο τρόπους, ἥτοι τὰ λόγια ἑνὸς ἀνακοινώνονται σὲ ἄλλον

1) **αὐτολεξεῖ**, δηλαδή μὲ τὶς ἴδιες λέξεις, ἀμετάβλητες, σὲ ἀνεξάρτητο λόγο, ὅπου μόνο προτάσσεται ἀπλῶς ἢ ἀκολουθεῖ ἢ παρεμβάλλεται, κατὰ τὶς περιστάσεις, ἕνας τύπος τοῦ ρήματος **λέω** ἢ τοῦ **ἀποκρίνομαι** ἢ τοῦ **φωτῶ**, ἢ κάποια ταυτόσημη φράσις: *Εἶπες· « Θὰ πάγω σ' ἄλλη γῆ »* Καβζ.φ. Ἀνθολ. 106. « *Ἡ ἔρχομαι ἢ δὲν ἔρχομαι* » τοῦ εἶπα Ππδ. Β', 22. *Στὸ δρόμο ποὺ πηγαίναμε, μοῦ λέει « διαψῶ »* Σταύρ. Ἀνθολ. 455. *Φωνὴ τοὺς ἤρθ' ἐξ οὐρανοῦ κι' ἀπ' ἁρ' χαγγέλου στόμα· « Πάψετε τὸ Χερουβικὸ κι' ἄς χαμηλώσουν τ' ἄγια...* » Ε. 2, 8. *Ἐκεῖνα μοῦ ἀποκρίθηκαν βαρυναστεναγμένα· « Ἐχάσαμε τὴν κλεφτουργιὰ καὶ τὸ λεβέντη Κώστα . . . »* Ε. 45, 7· βλ. καὶ 47, 9, 49, 18. 52, 3 κ.ἄ.

Στὴν περίπτωσι αὕτῃ λέμε ὅτι ὁ πλάγιος λόγος εἶναι **ἀτελής** (καὶ στὸ γραπτὸ λόγο κατὰ τὴν περίπτωσι αὕτῃ γίνεται συνήθως χρῆσις τῶν εἰσαγωγικῶν σημείων, καὶ μέσα σ' αὐτὰ περικλείονται τὰ λόγια ποὺ ἀνακοινώνονται σὲ ἄλλον αὐτολεξεῖ, ὅπως στὰ παραπάνω παραδείγματα).

Σημ. Σὲ λαϊκὰ τραγούδια ὁ ἀτελής πλάγιος λόγος εἰσάγεται πολλὲς φορές ἀποτόμως, χωρὶς δηλαδή νὰ προτάσσεται ὁ κατάλληλος τύπος τοῦ ρήματος **λέω**

ἡ ρωτῶ ἢ ἀποκρίνομαι κ.τ.ο. Ἡ Δέσπω δανλὶ στὸ χέρι νάρπαξε, κόρες καὶ νύφες κρᾶζει· «Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε...» Ε. 8, 10. (ἀντὶ κρᾶζει καὶ τοὺς λέει). Μὰ παππαδιὰ τὰ γνάντεψε (τὰ μπαϊράκια) ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα· «Ποὺ εἶστε τοῦ Λάμπρου τὰ παιδιὰ...» Ε. 5, 4. (ἀντὶ τὰ γνάντεψε καὶ φώναζε).

2) **μεταβεβλημένα** λίγο πολὺ, ἀναλόγως τῆς μορφῆς τῆς διηγήσεως, ἥτοι μὲ ἀντικατάστασι μιᾶς ἀντωνυμίας ἀπὸ ἄλλη, μὲ μεταβεβλημένο τὸ πρόσωπο τοῦ ρήματος ἢ καὶ τὴν ἔγκλισί του καὶ τὸ χρόνο του, σὲ **λόγο ἐξαρτημένο** ἀπὸ κάποιο ρῆμα λεκτικὸ ἢ αἰσθητικὸ ἢ γνωστικὸ ἢ ἐρωτηματικὸ (§ 238 καὶ § 271): *Μὲ ρώτησε, ἂν τῆς πᾶει τὸ καπέλλο* Τρ. 185. (Εὐθὺς λόγ.: **Μοῦ** πᾶει τὸ καπέλλο;). *Ἔρχεται ἓνας τσοπάνης καὶ λέει, πὼς αὐτὸς σκότωσε τὸ θειοῦ Π.Μ. 97.* (Εὐθ. λόγ.: **Ἐγὼ** σκότωσα τὸ θειοῦ). *Αὐτὴ τοῦ ἔλεγε, νὰ μὴ τὴν ξεχάση, καὶ αὐτὸς τῆς ἔλεγε, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ξεχάση* Μβ. 436. (Εὐθ. λόγ.: **Νὰ μὴ** μὲ ξεχάσης - εἶναι ἀδύνατο νὰ σὲ ξεχάσω). *Μοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ ἔπαυε τὸν Ὑπουργό, ἂν δὲ μὲ προβίβαζε* Τρ. 40. (Εὐθ. λόγ.: **Θὰ** τὸν **πάψω** τὸν Ὑπουργό, ἂν δὲ σὲ **προβιβάσῃ**). Στὴν περίπτωσι αὕτῃ λέμε ὅτι ὁ πλάγιος λόγος εἶναι **τέλειος**.

Σημ. Σὲ ἔκτενεῖς διηγήσεις καμιά φορὰ (**συμφύρονται**, ἥτοι) ἀνακατεῖνται εὐθὺς καὶ πλάγιος λόγος: *Τότε ἡ κόρη ἐδιηγῆθηκε ὅλη τὴν ἱστορίαν, καὶ ὅτι «αὐτὴ ποὺ ἔχεις γυναικα σου, εἶναι λάμνισσα», καὶ ὅτι «ἐπῆγε νὰ μὲ φάνῃ ἀπὸ τὸ δέντρο» καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ γίνῃ ψάρι* Μβ. 439. ("Ὅπως ἄρχισε ἡ διήγησις, θὰ ἔπρεπε σὲ πλάγιον λόγον νὰ συνεχιστῇ ἔτσι: «καὶ ὅτι αὐτὴ ποὺ εἶχε γυναικα του, ἦταν λάμνισσα, καὶ ὅτι ἐπῆγε νὰ τὴν φάνῃ ἀπὸ τὸ δέντρο, καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε» κλπ. Εὐθὺς πάλι ὁ λόγος θὰ ἦταν: «Αὐτὴ ποὺ ἔχεις γυναικα σου, εἶναι λάμνισσα· ἐπῆγε νὰ μὲ φάνῃ ἀπὸ τὸ δέντρο, καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ γίνω ψάρι»). Πῆγα εἰς τὸ κορσουλάτο τὸ Ρούσσιον καὶ εἶπα τὰ αἰτία καὶ νὰ μείνω ἐκεῖ φυλα(γ)μένος. Δὲν μὲ βάσταγε ὁ κόνσολας. **Μοῦ** λέγει, τέτοιες ὥρες **κινδυνεύει** καὶ αὐτὸς **Μακρυ**. 20. (Εὐθὺς λόγος κανονικὸς θὰ ἦταν: «τέτοιες ὥρες **κινδυνεύω** καὶ ἐγώ»).

Κάποτε πάλι ἡ ἔκφρασις ἐνὸς πλαγίου λόγου συμπίπτει τελείως μὲ τὴν ἔκφρασι τοῦ ἀντίστοιχου εὐθέος λόγου, (ἰδίως σὲ περιπτώσεις ποὺ ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι σὲ τρίτο πρόσωπο): *Οἱ γιατροὶ βεβαίωσαν ὅτι σὲ λίγο θὰ ἀναρρώσῃ καὶ θὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ τοὺς γάμους του* Τρ. 126. (Εὐθ. λόγ.: **Σὲ** λίγο θὰ ἀναρρώσῃ κλπ.).

§ 279. Ἐνας πλάγιος λόγος μπορεῖ νὰ προέρχεται ὁλόκληρος ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες κύριες, ἥτοι ἀνεξάρτητες, προτάσεις κρίσεως ἢ ἐπιθυμίας ἢ ἐρωτηματικές· μπορεῖ ὅμως νὰ προέρχεται ἐν μέρει

ἀπὸ μιᾶς πρότασι, κι' ἐν μέρει ἀπὸ μιᾶς ἢ περισσότερες δευτερεύουσες, ἤτοι ἐξαρτημένες προτάσεις : (*Τὸν πάγο τὸν ἐκόψαμε ἀπ' τὸ δικό μας μαγαζί*). Οἱ κατηγορούμενοι ἔλεξαν, πὼς ἔκοψαν τὸν πάγο ἀπὸ τὸ δικό τους μαγαζί Πα. 81. (*Ἐτοιμασθῆτε γιὰ τὴν ἔφοδο*). Ὁ Μᾶρκος διατάσσει νὰ ἐτοιμασθοῦν διὰ τὴν ἔφοδον Μπ. 60. (*Ἐχεῖς γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα σου ;*) (*Ε*)ρώτησε τὸ Στέργιο, ἂν εἶχε γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα του Τρ. 12. (*Νὰ φύγετε καὶ νὰ πᾶτε πέρα ἀπὸ τὸν ποταμό*). Κι' ὕστερα λέει στὰ δέξερφια του ὁ Τσιρτσώνης νὰ φύγουν καὶ νὰ πᾶν πέρα ἀπὸ τὸν ποταμό Π.Μ. 113. (*Ἄν θέλεις, ἡμπορεῖς ὅλα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσης*). Ἡ φωνὴ τοῦ λέει, πὼς ἂν θέλει, ἡμπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ Πα. 165. (*Θὰ ἔρθω τὸ πρωῒ, νὰ σὲ προπέμψω, ὥστε εἶναι περιττὸ νὰ μὲ ἀποχαιρετίσης*). Ὁ Ἀναστάσιος μοῦ εἶπεν, ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸ πρωῒ νὰ μὲ προπέμψῃ, ὥστε ἦτο περιττὸν νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω Ἀρ. 114. (*Θὰ πεθάνῃς τότε, ποῦ θὰ ἰδῇς ἕνα λύκο νὰ μαλῶνῃ μ' ἕνα μοσκάρι*). Θυμῆθηκε ἕναν παλαιὸ χρησμὸ πῶλεγε πὼς θὰ πεθάνῃ τότες, ποῦ θὰ δῇ ἕναν λύκο νὰ μαλῶνῃ μ' ἕνα μοσκάρι Κόντογλ. 10.

§ 280. Κατὰ τὴ μετατροπὴ ἑνὸς λόγου ἀπὸ εὐθύ σὲ πλάγιον συμβαίνουν τὰ ἑξῆς :

1) ὅσον ἀφορᾷ τὶς κύριες ἢ ἀνεξάρτητες προτάσεις α') οἱ ἀνεξάρτητες προτάσεις κρίσεως (§ 201, 2) μετατρέπονται κανονικὰ σὲ εἰδικές προτάσεις (§ 238) : *Ἡ Εὐγενούλα παινεύτηκε, πὼς Χάρο δὲ φοβάται* Ε. 217, 2. (*Εὐθ. λόγ. : Δὲ φοβοῦμαι Χάρο*. § 188). Ὁ Θέμος τὴν ἐχάιδεψε τὴ μικρὴ λέγοντας σὲ μένα, ὅτι ἦταν καὶ τούτῃ ὀρφανούλα καὶ θὰ εἶναι ἀφοσιωμένη σὲ μένα Τρ. 270. (*Εὐθ. λόγ. : Εἶναι καὶ τούτῃ ὀρφανούλα καὶ θὰ εἶναι ἀφοσιωμένη σὲ σένα*). Μοῦ ὑπόσχονταν, ὅτι τὰ ὑπόλοιπα θὰ μοῦ τὰ δώσῃ αὐτὴ Τρ. 186. (*Εὐθ. λόγ. : Τὰ ὑπόλοιπα θὰ σοῦ τὰ δώσω ἐγώ*). Ὁ ἀρχαιολόγος κατὰλαβε, πὼς οἱ δυὸ νεοφερμένοι θὰ εἶχαν κάποια γνωριμία μὲ τὸν κόσμο Ἐρσ. 194. (*Εὐθ. λόγ. : Οἱ δυὸ νεοφερμένοι θὰ ἔχουν κάποια γνωριμία κλπ.* § 191, 1). Εἶπε, πὼς θὰ ἐρχόταν κι' αὐτός, ἂν τὸν εἶδοποιούσαμε ἐγκαίρως. (*Εὐθ. λόγ. : Θὰ ἐρχόμουν κι' ἐγώ, ἂν μὲ εἶδοποιούσατε ἐγκαίρως* § 191, 2).

Σημ. Συχνὰ σὲ διηγῆσεις, σὲ σύνθετο πλάγιον λόγο, ποῦ ἀρχίζει μὲ βουλητικὴ πρότασι καὶ ἔπρεπε νὰ συνεχίζεται μὲ πρότασι εἰδικὴ (ἰδίως μετὰ τὸ ρῆμα

λέγω, πού συντάσσεται καὶ μὲ εἰδική καὶ μὲ βουλευτική πρότασι, ὅπως εἶδαμε § 238, 1, α καὶ § 256, 1, α'), παραλείπεται ὁ εἰδικὸς σύνδεσμος (ὅτι ἢ πῶς), πού ἔπρεπε νὰ εἰσάγη τὴν εἰδική πρότασι, καὶ ἡ πρότασις αὐτὴ ἀκολουθεῖ ἔτσι ἐντελῶς ἀσυνδέτως: Καλεῖ ἡ δούλα τὸ Γιάννη καὶ τοῦ λέει νὰ κάμῃ μιὰ χρυσή μηλιά μέσ' στὴ μέση τοῦ περιβολιοῦ, ἀλλοιῶς θὰ τότε κόψῃ Μβ. 456: (ἀντίς: ὅτι ἀλλοιῶς θὰ τότε κόψῃ Εὐθ. λόγ.: Νὰ κάμῃς μιὰ... ἀλλοιῶς θὰ σὲ κόψω). Κι' ὕστερα λέει σταδέρφια του ὁ Τσιρτσώνης νὰ φύγουν καὶ νὰ πᾶν πέρα ἀπὸ τὸν ποταμό, νὰ πλαγιάσουν, νὰ κοιμηθοῦν καὶ κείνος θὰ κρυφτῇ ἐκεῖ κοντά κλπ. Π. Μ. 143: (ἀντίς: καὶ ὅτι ἐκεῖνος θὰ κρυφτῇ κλπ. Εὐθ. λόγ.: Νὰ φύγετε καὶ νὰ πᾶτε... κι' ἐγὼ θὰ κρυφτῶ ἐδῶ κοντά). Βλ. καὶ Μβ. 449: Ἡ νύφη ἔλεγε, ἂν ἦταν δυνατὸ, νὰ ἀναζήσῃ ὁ Γιώργης καὶ ὅ,τι τῆς ἔλεγε θὰ ἔκανε· θὰ ἔδινε καὶ τὴν ἴδια τὴν (= τῆς) τὴ ζωή: (ἀντίς: καὶ ὅτι θὰ ἔκανε ὅ,τι τῆς ἔλεγε· ὅτι θὰ ἔδινε κλπ.).

β') Οἱ ἀνεξάρτητες **προτάσεις ἐπιθυμίας** (201, 2) οἱ ἐκφερόμενες σὲ προστακτικὴ μονολεκτικὴ καθὼς καὶ οἱ ἀποτρεπτικὲς ἢ ἀπαγορευτικὲς προτάσεις οἱ εἰσαγόμενες μὲ ἀπλὸ τὸ μόριο **μὴ** (§ 192, 1 καὶ 2) μετατρέπονται σὲ βουλευτικὲς προτάσεις (§ 255): Ὁ ναύαρχος εἶπε, νὰ κάμῃ ἔγγραφον πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Μπ. 89. (Εὐθ. λόγ.: Κάμε ἔγγραφο κλπ.). Μοῦ λέει νὰ μὴ δίνω προσοχὴ στὰ λόγια του. (Εὐθ. λόγ.: Μὴ δίνῃς προσοχὴ κλπ.). Μὲ διέταξε νὰ μὴν πῶ τίποτε σὲ κανένα (Εὐθ. λόγ.: Μὴν πῆς τίποτε σὲ κανένα).

Οἱ προτάσεις οἱ ἐκφερόμενες μὲ τὸ **νὰ**, (**νὰ μὴ**) καὶ ὑποτακτικὴ, ἐκφέρονται φυσικὰ ὁμοίως καὶ στὸν πλάγιον λόγο: Οἱ χωρικοὶ μοῦ ἔλεγαν ἐπιμόνως νὰ γραφῶ δημότης ἐκεῖ καὶ νὰ μὲ κάνουν μίαν ἡμέραν βουλευτὴν Ἀμ. 88. (Εὐθ. λόγ.: Νὰ γραφῆτε δημότης ἐδῶ καὶ νὰ σᾶς κάμωμε κλπ.). Τοὺς εὐχέθηκε νὰ ζήσουν καὶ νὰ εὐτυχίσουν. (Εὐθ. λόγ.: Νὰ ζήσετε καὶ νὰ εὐτυχίσετε. § 199,3).

Οἱ εἰσαγόμενες μὲ τὸ **ὅς** προτρεπτικὲς ἢ παραχωρητικὲς ἢ εὐχετικὲς προτάσεις, εἴτε σὲ ὀριστικὴ ἐκφέρονται (§ 190,2) εἴτε σὲ ὑποτακτικὴ (§ 198 κ.έ.), κανονικὰ δὲν μεταβάλλονται στὸν πλάγιον λόγο. Μὲ αὐτὲς ἡ χρησιμοποιεῖται συνήθως ἀτελής πλάγιος λόγος (§ 278,1), ἢ γίνεται τροποποιήσις τῆς ἐκφράσεώς τους μόνον στὰ πρόσωπα τοῦ λόγου: Ἐγνοια σου! λέει ἐκεῖνη ὅς τὸν ἔπαιρνα καὶ τὰ ρέστα εἶναι δουλειὰ δική μου Μβ.. 427. Ἀς μοῦ ἄλειπε τέτοια θεοσύνη, εἶπε μὲ ἀποστροφὴ ὁ Νικολάκης Ἐρσ. 288. Ἀς χαθῶ, ἔλεγε, ὅς πεινάσωμε οἱ ἄλλοι Τρ. 93. Ὁ κάβουρας, ἀφοῦ σκέφτηκε σκέφτηκε, ὅς γίνουμε, λέει, κουμπάροι Π.Μ. 24. Πάντα μοῦ ἔλεγε, πῶς ἄλλο δὲν παρακαλεῖ τὸ Θεό, παρὰ νὰ μὲ ἰδῇ μεγάλον ἄνθρωπο, κι' αὐτὴν

ὡς πεθάνῃ ἀπάνω στὸν ἀργαλειὸ Τρ. 35. (Εὐθ. λόγ. : Ἄλλο δὲν πα-
ρακαλῶ τὸ Θεό, παρὰ τὰ σὲ ἰδῶ μεγάλον ἄνθρωπο, κι' ἐγὼ ὡς πεθάνω
Πρβλ. Τρ. Δ. 106 : Νὰ τὰ ἰδῶ ἄλλη μιὰ φορὰ κι' ἀπὲ ὡς πεθάνω).

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς εὐχετικές προτάσεις, ποὺ ἐκφέρον-
ται μὲ τὸ **νὰ** καὶ ὀριστική παρατατικού (ἡ ὑπερσυντελικού, § 190,2,
β') : Ὡ ! λέει, ἀρχοντόπουλό μου, **νὰ** (εἰ)χες, **νὰ** μοῦ ἴδινες Μ. 397.
Ἔ Θεέ μου ! καὶ **νὰ** (ἔ)πεφτες μέσα Ξενούλα, εἶπεν ἡ Φραγκομανοῦ
Ππδ. Φόν. 122.

γ) Οἱ ἀνεξάρτητες ἐρωτηματικές προτάσεις, ἥτοι οἱ **εὐθεῖες**
ἐρωτήσεις, μετατρέπονται σὲ πλάγιες ἐρωτήσεις (§ 270 - § 272) :
Ὁ Κόχραν προσκαλεῖ τοὺς ὀπλαρχηγούς, διὰ **νὰ** ἐρωτήσει, **ἂν** εἶναι
ἐτοιμοὶ διὰ τὴν προσβολὴν Μπ. 130. (Εὐθ. λόγ. : Εἴστε ἐτοιμοὶ γιὰ
τὴ προσβολή ;). Μὲ **ρώτησε** πάλι, **τί** εἶχε **συμβῇ** Τρ. 226. (Εὐθ.
λόγ. : Τί ἔχει συμβῇ ;).

2) Ὅσον ἀφορᾷ τὶς **δευτερεύουσες** ἢ **ἐξαρτημένες** προτάσεις
(τὶς αἰτιολογικές, τὶς ὑποθετικές, τὶς ἐνδοτικές ἢ παραχωρητικές,
τὶς τελικές, τὶς βουλευτικές, τὶς ἀποτελεσματικές, τὶς χρονικές καὶ τὶς
ἀναφορικές), σ' αὐτὲς ἡ ἔ γ κ λ ι σ ι ς μένει ἡ ἴδια, καὶ με-
ταβάλλεται, ἂν τὸ ἀπαιτῇ ἡ μορφή τῆς διηγήσεως, μόνο τὸ πρό-
σωπο τοῦ ρήματος, ἢ καὶ ὁ χρόνος του, ὅταν ὁ πλάγιος λόγος
ἐξαρτᾶται ἀπὸ ρῆμα χρόνου ἱστορικοῦ. (Βλ. τὴν ἐπόμενη παράγραφο) :
Ὁ Ἀμαξᾶς μοῦ **ἀπάντησε**, ὅτι πάει στὸ στάβλο, **γιατὶ** εἶναι **κοι-**
ρασμένο **τάλογό** του Τρ. 67. (Εὐθ. λόγ. : Πάω . . . **γιατὶ** εἶναι **τάλογό**
μου κλπ.). Ἔλεγαν ὅτι δὲν ἤμποροῦν πλέον **νὰ** **κρατήσουν** **κλεισμέ-**
νοι, **διότι** **ἔλειψαν** τὰ **τρόφιμα** Μπ. 97. (Εὐθ. λόγ. : Δὲν ἤμποροῦν
πλέον **νὰ** **κρατήσωμε** . . . **διότι** **ἔλειψαν** κλπ. § 242 καὶ § 257). Ἡ
φωνὴ τοῦ λέει, πὼς ἂν θέλει ἤμπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχτροῦ τὰ σχέδια **νὰ**
τα **χαλάσῃ** Πα. 165. (Εὐθ. λόγ. : Ἄν θέλεις, ἤμπορεῖς . . . **νὰ** **τα** **χα-**
λάσῃς. § 245 καὶ § 257). Ἔβαλε στὸ νοῦ του **νὰ** **μὴ** **φύγῃ** **πίσω**, **σὰν**
δὲν **παντρευτῇ** Ἡθ. 87. (Εὐθ. λόγ. : **Νὰ** **μὴ** **φύγω**, **σὰν** **δὲν** **παντρευτῶ**
§ 245, 4, α'). Μοῦ εἶπε πὼς, ἂν καὶ δὲν τὸν προσκάλεσαν, **θὰ** **πάῃ**.
(Εὐθ. λόγ. : Ἄν καὶ δὲν μὲ **προσκάλεσαν**, **θὰ** **πάω** § 253, 1). Εἶπε
πὼς, καὶ **νὰ** τὸν **προσκαλέσουν**, αὐτὸς δὲ **θὰ** **πάῃ** (Εὐθ. λόγ. : **Καὶ**
νὰ μὲ **προσκαλέσουν**, ἐγὼ δὲ **θὰ** **πάω**. § 253, 2, β'). Ἔλεγαν πὼς, **γιανὰ**
ἀναγνωριστῇ στὸν **τόπο** του ἀρχηγός, ἔφερε τοὺς Σουλῳτες κι' ἔδεσαν
τὸν **κόσμο** Πα. 134. (Εὐθ. λόγ. : **Γιανὰ** **ἀναγνωριστῇ** . . . ἔφερε κλπ.

§ 255). Ὁ Ἀναστάσιος μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸ πρῶν, νὰ μὲ προ-
πέμψῃ, ὥστε ἦτο περιττὸν νὰ τὸν ἀποχαιρετίσω Ἀρ. 114. (Εὐθ. λόγ. :
Θὰ ἔρθω τὸ πρῶν, νὰ σὲ προπέμψω, ὥστε εἶναι περιττὸν νὰ μὲ ἀπο-
χαιρετίσῃς. § 255 καὶ § 260,1, α'). Ὁ πατέρας του ἄφησε ἐντολὴν στὸ
Ζαχαρία, ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ παντρευτῇ, νὰ πάρῃ ρωμιὰ Τρ. 248.
(Εὐθ. λόγ. : Ὅταν ἀποφασίσῃς νὰ παντρευτῇς, νὰ πάρῃς ρωμιὰ. §
262,3, α'). Ὁ Καραϊσκάκης ἔλεγε νὰ μὴ προχωρήσουν, πρὶν παραδο-
θοῦν οἱ Ἀλβανοὶ Μπ. 123. (Εὐθ. λόγ. : Νὰ μὴ προχωρήσωμε, πρὶν
παραδοθοῦν οἱ Ἀλβανοί. § 262,3, α'). Ὁ Γῶγος τοὺς εἶπε, νὰ μὴ ρίξῃ
κανένas, ἂν δὲν ρίξῃ πρῶτος αὐτὸς Μακρυγ. 28. (Εὐθ. λόγ. : Νὰ μὴ
ρίξῃ κανένas σας, ἂν δὲ ρίξω πρῶτος ἐγώ). Εἶπε ὁ Πέτρος νὰ τοῦ
στείλῃς τὰ βιβλία, ποῦ σοῦ ἔδωκε χτές. (Εὐθ. λόγ. : Νὰ μοῦ στείλῃς
τὰ βιβλία, ποῦ τοῦ ἔδωκα χτές. § 266,1, α'). Πάει καὶ παραγγέρνει
(= παραγγέλλει) ὁ βασιλέας τοῦ στρατοῦ του, νὰ τὴν ἀφήσουνε τὴ βα-
σιλοπούλα νὰ πάῃ, ὅπου θέλει. Μ. 402. (Εὐθ. λόγ. : Νὰ τὴν ἀφήσετε
τὴ βασιλοπούλα νὰ πάῃ, ὅπου θέλει § 266,2, δ').

§ 281. Εἰδικῶς γιὰ τὴ χρῆσι τῶν χρόνων τοῦ ρήματος στὸν
πλάγιο λόγο παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς.

Ὅταν τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ
ἓνας πλάγιος λόγος, εἶναι χρόνου ἱστορικοῦ (§ 170, 4, β' Ση.), τότε
1) ἂν τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως τοῦ ἀντιστοίχου εὐθέως λόγου
εἶναι χρόνου ἐνεστώτα ἢ παρακειμένου, στὸν πλάγιο λόγο τὸ ρῆμα
αὐτὸ ἢ μένει στὸν ἴδιο χρόνο, ἢ μετατρέπεται στὸν ἀντίστοιχο ἱστο-
ρικό χρόνο (ἢτοι ἀπὸ ἐνεστώτα μετατρέπεται σὲ παρατατικὸ κι'
ἀπὸ παρακειμένο σὲ ὑπερσυντέλικο), ὅταν γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ
χρόνου τῆς πράξεως παίρνῃ θέσι ἐκεῖνος, ποῦ τὴν ἀνακοινώνει τὴν
πράξιν στὸν ἄλλο. (πρβλ. § 239,1, α') : Τῆς ἔλεγε, ὅτι εἶναι ἀδύνατο
νὰ τὴν ξεχάσῃ Μβ. 436. (Εὐθ. λόγ. : Εἶναι ἀδύνατο νὰ σὲ ξεχάσω)
Ἡ Εὐγενούλα παινεύτηκε, πὼς δὲ φοβᾶται Χάρο Ε. 217,2. (Εὐθ. λόγ. :
Δὲ φοβοῦμαι Χάρο). Τὴ ρώτησε γιὰτὶ εἶναι πικραμένη Μβ. 444. (Εὐθ.
λόγ. : Γιὰτὶ εἶσαι πικραμένη ;) Ὁ βασιλέας ἐκάλεσε ὅλον τὸν κόσμον
(καὶ ρώτησε), ποῖος μπορεῖ νὰ τοῦ φέρῃ τὴν κόρη του πίσω Μβ. 521.
(Εὐθ. λόγ. : Ποῖος μπορεῖ νὰ μοῦ φέρῃ τὴν κόρη μου πίσω ;) Ἐλεγε
πὼς αὐτὸς τὸ ἔχει στείλει τὸ τηλεγράφημα (Εὐθ. λόγ. : Ἐγὼ τὸ ἔχω
στείλει τὸ τηλεγράφημα.

Ἄλλά : Ὁ βασιλιάς δὲν ἤξερε ποιά ἀπ' τὶς δυὸ ἦταν ἡ γυναῖκα του Πα. 37. (Εὐθ. λόγ. : Ποιά ἀπ' τὶς δυὸ εἶναι ἡ γυναῖκα μου ;) Ζητοῦσε νὰ γνωρίσῃ, ποῦθε ἐρχόταν τῆς καμπάνας ἡ κλαγγή Πα. 160. (Εὐθ. λόγ. : Ποῦθε ἐρχεται ἡ κλαγγή ;) Ἀπόρησα, γιατί ἔβλεπε ἀριστερὰ 116. (Εὐθ. λόγ. : Γιατί βλέπει ἀριστερὰ ;) Ἐλεγε πὼς αὐτὸς τὸ εἶχε στείλει τὸ τηλεγράφημα.

Καὶ στὰ παραδείγματα ὅμως αὐτὰ μπορούσε νὰ πῇ : Δὲν ἤξερε ποιά εἶναι ἡ γυναῖκα του. Ζητοῦσε νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχεται ἡ κλαγγή. Ἀπόρησα, γιατί βλέπει ἀριστερὰ, ὅπως πάλι στὰ πρῶτα ἐκεῖνα παραδείγματα μπορούσε νὰ πῇ : Τῆς ἔλεγε, ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ τὴν ξεχάσῃ. Παινεύτηκε, πὼς δὲ φοβόταν Χάρο. Τὴ ρώτησέ γιατί ἦταν πικραμένη. (Ρώτησε) ποιὸς μπορούσε νὰ τοῦ φέρῃ τὴν κόρη του,

2) ἂν τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως τοῦ ἀντίστοιχου εὐθέως λόγου εἶναι χρόνου μέλλοντα, στὸν πλάγιο λόγο τὸ ρῆμα αὐτὸ ἢ μένει πάλι στὸν ἴδιο χρόνο, ἢ μετατρέπεται σὲ παρατατικὸ μὲ τὸ θὰ μπροστά του, ὅταν πάλι γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ χρόνου τῆς πράξεως παίρνει θέσι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν ἀνακοινώνει τὴν πρᾶξι στὸν ἄλλο (πρβλ. § 239,2, β') : Ἐφώναζαν, ὅτι θὰ τὸν σκοτώσουν τὸν φονιά Ἀμ. 76. (Εὐθ. λόγ. : Θὰ τὸν σκοτώσωμε κλπ.). Βασιλόπουλο ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνη ποὺ τσῆ (= τῆς) ἔταξες, πὼς θὰ τὴν πάρῃς Μβ. 439. (Εὐθ. λόγ. : Θὰ σὲ πάρω γυναῖκα). Ὁ Κόχραν ἐφοβέρισε τοὺς Ἕλληνας, ὅτι θὰ πάρῃ τὰ πλοῖα καὶ θὰ φύγῃ Μπ. 130. (Εὐθ. λόγ. : Θὰ πάρω τὰ πλοῖα καὶ θὰ φύγω). Ἐφερε τὸν Καλλιᾶδῃ ἴσια στὸ σπῆτι, μ' ὅλες τὶς διαμαρτυρίες του, πὼς εἶναι πρῶι καὶ θὰ ἐνοχλήσουν τὴν Κυρία Ἐρσ. 84. (Εὐθ. λόγ. : Εἶναι πρῶι καὶ θὰ ἐνοχλήσωμε τὴν Κυρία). Δὲν εἶχε καμιὰ ἀνησυχία, μήπως τοὺς ξαναφύγῃ τὸ παιδί τῆ νύχτα ἀπ' τὸ καμαράκι, ὅταν θὰ κοιμούνται Ἐρσ. 144. (Εὐθ. λόγ. : Δὲν ὑπάρχει πιά φόβος νὰ μᾶς ξαναφύγῃ τὸ παιδί τῆ νύχτα ὅταν θὰ κοιμώμαστε).

Ἄλλά : Ὁ παππᾶς ἔλπιε, πὼς δὲ θὰ ἔφτανε ἐκεῖ τὸ νερὸ Πα. 8. (Εὐθ. λόγ. : Δὲ θὰ φτάσῃ ἐδῶ τὸ νερό). Ἡ Κόρα εἶπε στὸ Δημήτριον ὅτι δὲ θὰ τὸν ἔβλεπε αὔριο Ἰλιγγ. 91. (Εὐθ. λόγ. : Δὲ θὰ σὲ ἰδῶ αὔριο). Δὲν ἦταν βέβαιον, ἂν θὰ κρατοῦσε τὸ λόγο του Πα. 140. (Εὐθ. λόγ. : Θὰ κρατήσῃ τὸ λόγο του ;). Ὁ βασιλεὺς εἶπε, πὼς, ἂ(ν) δὲν τοῦ βγάνῃ κάθε μέρα τὸ ξενγάρι τὰ σκαρπῖνια, θὰ (ν)τῆνε σκότῳνε Μβ. 519. (Εὐθ. λόγ. : Ἄν δὲν μοῦ βγάνῃς . . . θὰ σὲ σκοτώσω). Ἡ νοτιά

μοῦ εἶχε τάξει πὼς θὰ μὲ πῆγαινε μιά μέρα (στο Σούνιο), νὰ ἰδῶ τίς κολῶνες Λίλ. 8. (Εὐθ. λόγ. : **Θὰ σὲ πάω μιά μέρα κλπ.**). "Ἄλλοι λέγανε, πὼς μεγάλωσε καὶ θὰ τὴν παντρεύανε, λέγανε, πὼς θάπαιρνε τὸ γιὸ τοῦ δημάρχου μας Τρ. Δ. 21 καὶ 25. (Εὐθ. λόγ. : **Μεγάλωσε καὶ θὰ τὴν παντρεύουν - Θὰ πάρη τὸ γιὸ τοῦ δημάρχου μας**). Ποιὸς νὰ μοῦ τῶλεγε καὶ νὰ τὸ πιστέυα, **ὅτι θὰ περνοῦσαν ἔξι χρόνια, χωρὶς νὰν-τικρῶσω τὴν Ἀκρόπολι ;** Τρ. 125. (Εὐθ. λόγ. : **Θὰ περάσουν ἔξι χρόνια, χωρὶς ν' ἀντικρῶσης κλπ.**).

Καὶ στὰ παραδείγματα ὅμως αὐτὰ μποροῦσε νὰ πῇ : **Ὁ παππᾶς ἔλπισε, πὼς δὲ θὰ φτάσῃ ἐκεῖ τὸ νερό. Ἡ Κόρα εἶπε στοὺς Δημήτρη ὅτι δὲ θὰ τὸν ἰδῇ αὐριο. Δὲν ἦταν βέβαιο, ἂν θὰ κρατήσῃ τὸ λόγο του. Ὁ βασιλέας εἶπε, πὼς . . . θὰ τὴν σκοτώσῃ. Τοῦ ἔγνεψα, ὅτι θὰ τοῦ πῶ. Ἄλλοι λέγανε, πὼς θὰ τὴν παντρεύουν, πὼς θὰ πάρη τὸ γιὸ τοῦ δημάρχου. Ποιὸς νὰ μοῦ τῶλεγε . . . ὅτι θὰ περάσουν ἔξι χρόνια κλπ., ὅπως πάλι στὰ πρῶτα ἐκεῖνα παραδείγματα μποροῦσε νὰ πῇ : **Ἐφῶ-ναζαν, ὅτι θὰ τὸν ἐσκότωναν τὸ φονιᾶ. Τῆς ἔταξες, πὼς θὰ τὴν ἔπαιρ-νες. Ἐφοβέρισε, ὅτι θὰ ἔπαιρνε τὰ πλοῖα καὶ θὰ ἔφευγε. Μ' ὅλες τίς διαμαρτυρίες του, ὅτι ἦταν πρῶτὸ καὶ θὰ ἐνοχλοῦσαν τὴν Κυρία. Δὲν εἶχε ἀνησυχία, μήπως τοὺς ξανάφευγε τὴ νύχτα, ὅταν θὰ κοιμοῦνταν.****

Σημ. α'. Μιὰ μελλοντικὴ ὑποτακτικὴ (§ 195), ποὺ ὑπάρχει σὲ ὑποθετικὴ ἢ ἄλλῃ δευτερεύουσα πρότασι, ὅταν ἡ πρότασις αὐτὴ μεταφερθῇ σὲ πλάγιο λόγο ἐξαρτώμενο ἀπὸ ρῆμα χρόνου ἱστορικοῦ, μπορεῖ νὰ μετατρέπεται σὲ ὀριστικὴ παρατακτικὴ : **Στὴν κοπέλλα, εἶχε ἡ τύχη τῇ (= τῆς) γραμμένο, ἂν ἔβλεπε κα-μιά φορὰ θάλασσα, νὰ γένῃ ἀμέσως ψάρι** Μβ. 454. (Εὐθ. λόγ. : **Αὐτὴ ἡ κοπέλλα, ἂν ἰδῇ καμιά φορὰ θάλασσα, νὰ γίνῃ κλπ.**). Πρβλ. "Ερσ. 31 : **Φοβέριζαν, πὼς θὰ τὰ πάρουν πάλι στοὺς καὶ τὰ ψάρια, ἂν δὲ γίνῃ κάποια τάξι στοὺς πούλημα. (Μπο-ροῦσε κι' ἐδῶ νὰ πῇ : ἂν δὲ γινόνταν κάποια τάξι κλπ. Πρβλ. ἐπίσης Μελ. 442 : **Φοβότανε πὼς, ἂν κλειστοῦν στὴ σπηλιά, θὰ τοὺς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί : ἂν κλείνονταν, θὰ τοὺς ἔπιαναν). Συλλογίζονταν τὴν ἔκκληξι ποὺ θὰ τοῦ'κανε, ὅταν θὰ τὴν ἔβλεπε** "Ιλιγγ. 20. (Εὐθ. λόγ. : **"Ἐκκληξί ποὺ θὰ τοῦ κάμω, ὅταν θὰ μὲ ἰδῇ !**).**

"Ἔτσι καὶ στὰ παραδείγματα Μβ. 519 καὶ "Ερσ. 144, ποὺ παραθέτομε στὰ προηγούμενα, μποροῦσε νὰ πῇ : **Ὁ βασιλέας εἶπε, πὼς, ἂν δὲν τοῦ ἔβγανε κάθε μέρα τὸ ζευγάρι τὰ σκαρπίνια, θὰ τὴν ἐσκότωνε. Δὲν εἶχε καμιά ἀνησυχία, μή-πως τοὺς ξανάφευγε τὸ παιδί τὴ νύχτα ἀπ' τὸ καμαράκι, ὅταν θὰ κοιμοῦνταν.**

Σημ. β'. Στὴν καθημερινὴ καὶ τὴν ἀφελῇ ἐν γένει ὁμιλία παρατηρεῖται τά-σις νὰ διατηρῇται στὸν πλάγιο λόγο ἡ ἔγκλισις καὶ ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, ποὺ εἶναι στὸν ἀντίστοιχο εὐθύ λόγο : **Τοῦ ἔλεγε ὁ Γιάννης, ὅτι ἔχει μιά ἀδελφή, ποὺ ὄν-**

τας γελᾷ, πέφτουνε ζαχαρόκουκα Μβ. 455. (= ὅτι εἶχε... πὸν ὅταν γελοῦσαι ἐπεφταν. Εὐθ. λόγ.: "Ἐχω μιὰ ἀδερφή, πὸν ὅταν γελᾷ, πέφτουνε ζαχαρόκουκα). Ἡ κοπέλλα εἶπε στὸ σκλάβο πὼς ὅ,τι καὶ ν' ἀκούσῃ, νὰ μὴ γυρίσῃ νὰ κοιτάξῃ ὀπίσω Μβ. 416. (Εὐθ. λόγ.: "Ὅ,τι καὶ νὰκούσῃς, νὰ μὴ γυρίσῃς κλπ.). Ἕνας ἄτεκνος ἔβλεπε τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ καὶ λυποῦντανε, γιατί νὰ μὴν ἔχῃ κι' αὐτὸς παιδί Λ.Ε'. 452. (Εὐθ. λόγ.: Γιατί νὰ μὴν ἔχω κι' ἐγὼ παιδί; § 204, 4, α'). Τοῦ πέ-
ρασε ἡ ὑποψία, πὼς τὸ παιδί θά'ναι κωφάλαλο Ἔρσ. 36. (Εὐθ. λόγ.: Θὰ εἶναι
κωφάλαλο αὐτὸ τὸ παιδί § 191, 1). Ἡ Ἔρση πρώτη κατάλαβε πὼς τὸ τηλεγράφημα
θὰ εἶναι δικό τους Ἔρσ. 62. (Εὐθ. λόγ.: Δικό μας θὰ εἶναι τὸ τηλεγράφημα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΑ ΜΟΡΙΑ

§ 282. Τῶν μορίων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι ἀσήμαντος, κι' ἂν ἀκόμη περιοριστοῦμε σὲ κείνα μόνον ποὺ εἶναι εὐχρηστα στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. Ἀπὸ αὐτά, τὰ περισσότερα προέρχονται ἀπ' τὴν ἀρχαίαν γλῶσσα, πολλὰ μὲ τὴν ἀρχικὴν τους γλωσσικὴν μορφή, μερικὰ λίγο πολὺ παραλλαγμένα φωνητικῶς. Ἀλλὰ εἶναι δημιουργήματα τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἢ δάνεια ἀπὸ ξένες γλώσσες. Ἡ ἐξέλιξις τῶν σημασιῶν καὶ τῶν συντάξεων τους εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσα, καὶ μερικὰ ἀπὸ αὐτά, ὅπως π.χ. τὸ **νά**, τὸ **πού**, τὸ **σάν**, μὲ τίς πολλὰς καὶ κοικίλεις σημασίαις τους εἶναι ὄντως γλωσσικοὶ Πρωτεῖς, κατὰ τὸ χαρακτηρισμὸν ποὺ ἔδωσε ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς στὸ μόριο **πού**. Ἐξετάζομε ἐδῶ τὰ εὐχρηστα ἰδίως στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη μόρια, καθὼς καὶ μερικὲς φράσεις ποὺ χρησιμοποιοῦνται κι' αὐτὲς ὡς μόρια.

Α') **αἶντε**. (Προῆλθε ἀπ' τὸν ἀρχαῖον ρηματικὸν τύπον προστακτικῆς **ἄγετε**, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν καὶ ὡς μόριο προτρεπτικόν). Χρησιμοποιεῖται ὡς προτρεπτικὸν μόριον (= ἐμπρός, ἔλα) ἢ μόνον τοῦ μὲ μονολεκτικὴν προστακτικὴν π.χ. "**Αἶντε** πῆγαινε" (§ 192,4) ἢ μὲ τὸ **νά** κατόπι τοῦ καὶ ὑποτακτικῆς: "**Αἶντε** **νά** φύγωμε ἀπὸ δῶ" (§ 192,4 καὶ § 199. Βλ. καὶ § 222,3).

Β') **ἀκόμη, ἀκόμα**. (Προέρχεται ἀπ' τὸ ἀρχαῖον σπάνιον ἐπίρρημα **ἀκμήν** = ἀκριβῶς τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ). (Βλ. Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις Δ', γ', 26). Συνήθης σημασία τοῦ ἢ χρονικὴ (= ἕως τώρα, καὶ τώρα - ἕως τότε, καὶ τότε. § 148,1), κι' ἀπ' αὐτὴ προῆλθαν οἱ ἄλλαι σημασίαις τοῦ, ἥτοι ἡ προσθετικὴ (§ 148,1, α'), ἡ ἐπιτακτικὴ (§ 150,1) καὶ ἡ ἐπιδοτικὴ (**ἀκόμα** καί, καὶ ... **ἀκόμα**. § 148,1, β'. § 231. § 253,2, β').

Μὲ τὴν ἀρχικὴν τοῦ σημασία, τῇ χρονικῇ, εἰσάγει πολλὰς φορές

ἀνεξάρτητες βουλευτικές προτάσεις (§ 199), πού ἐκφράζουν δυσφορία ἢ ἀγανάκτησι, διότι κάτιτι βραδύνει νὰ γίνη ἢ νὰ τελειώσῃ : **Ἀκόμα νὰ φανῇ τὸ βαπόρι !** (= ἀκόμα δὲ φάνηκε). **Ἀκόμα νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διαταγή του !** ΖΠ. 44. **Ἀκόμη νὰ χορτάσῃ !** (= ἀκόμη δὲν ἐχόρτασε) Λ.Δ', 87. Βλ. § 199,5.

Οἱ τέτοιες ἐκφράσεις ἴσως προέρχονται κατὰ ἀπλολογία ἀπὸ ἐξαρτημένες βουλευτικές προτάσεις (§ 256)· πρβλ. Δὲ λέει **ἀκόμα νὰ χορτάσῃ !**

Γ') **ἀλλὰ**. Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς (ἀρχαῖος, ἐξ ἴσου εὐχρηστος μὲ τὸν ταυτόσημό του **μὰ**, ἄγνωστος ὅμως στὰ δημοτικά τραγούδια). Ἡ ἀντιθετικὴ του ἔννοια ἐνισχύεται μὲ τὴν προσθήκη τοῦ **ὅμως** κατόπι του (**ἀλλ' ὅμως**).

Κανονικὰ εἰσάγει κάποια ἀντίθεσι πρὸς τὰ προηγούμενα (§ 230, 1, α' καὶ β'. § 251,2). Χρησιμοποιεῖται προσέτι, γιὰ νὰ εἰσάγῃ ἐνστάσι ἢ ἀντιπαρατήρησι (§ 230,1, δ') ἢ ἓναν ὅρο ἢ μιὰ συμφωνία (§ 230,1, γ') ἢ μιὰν ἐκπληξι (§ 230,1, ε').

Μὲ τὸ **καὶ** κατόπι του (**ἀλλὰ καὶ**) ἢ τὸ **οὔτε** ἢ **οὔτε** **καὶ** (**ἀλλὰ οὔτε - ἀλλὰ οὔτε καὶ**) χρησιμοποιεῖται κανονικὰ σὲ ἐπιδοτικές συμπλοκές (§ 231,1 καὶ 3. Βλ. καὶ § 230,1) : **Εἶναι ἀδιάλλακτοι, ἀλλὰ καὶ προσεκτικοὶ** Χάρ. Κ. 106. **Ὁ φίλος μου τῆς ἐξοχῆς, οὔτε ἀπρόθυμος, ἀλλὰ οὔτε καὶ φορτικὸς** μὲ τὶς περιποιήσεις του Χάρ. Κ. 13.

Πολλὲς φορὲς χρησιμοποιεῖται τὸ **ἀλλὰ** μὲ τὸ **ποῦ** εὐθύς κατόπι του. Ἔτσι μὲ τὸ **ἀλλὰ ποῦ** εἰσάγεται, μὲ κάποιον ἐπιφωνηματικὸ τόνο, παρατήρησις μὲ τὴν ὁποία δηλοῦται, γιατί ἐκεῖνο ποῦ λέγεται προηγουμένως εἶναι ἢ ἦταν κάπως δύσκολο ἢ καὶ ἀδύνατο : **Θέλω νὰ ἔρθω κι' ἐγὼ μαζί σας· ἀλλὰ ποῦ δὲν ἔχω νὰφήσω κανέναν στὸ σπῆτι !** (= ἀλλὰ πῶς, νὰ ἔρθω, ἀφοῦ δὲν ἔχω κλπ.). **Ἦρθε καὶ ὁ καιρὸς νὰ θερίσουνε· ἀλλὰ ποῦ ἔκανε ζέστη πολλὴ καὶ ἡ ἀλεπού δὲν τῆς ἐρχόταν καλὰ νὰ θερίξῃ μέσ' στὴ λαύρα !** (= ἀλλὰ πῶς νὰ θερίσῃ ἡ ἀλεπού, ἀφοῦ ἔκανε κλπ.). Π.Μ. 12. **Ἐμπήκε πάλι στὴ χώρα· ἀλλὰ ποῦ ἤθελε** (= ἔπρεπε) **νὰ περάσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι ! Δὲν εἶχε ἄλλοῦ νὰ περάσῃ** (= ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ νὰ περάσῃ, ἀφοῦ ἔπρεπε κλπ.). Μβ. 499.

Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν μορίων μπορεῖ νὰ παρεμβάλλεται ἡ λέξις

ἔλα ἢ ἡ φράσις **ἔλα πάλι**: "Ἐπρεπε νὰ ὑποχωρήσω· ἀλλὰ ἔλα πάλι πού τὸ δικό μου τὸ τουφέκι δὲν ἄξιζε τίποτε! (= ἀλλὰ πῶς νὰ ὑποχωρήσω, ἀφοῦ τὸ δικό μου κλπ.) Κονδ. 165. Πρβλ. καί. **Μὰ ἔλα** πού δὲ γίνονται τὰ αἰσθήματα λόγια 'Αποστολ. 21.

Σημ. Ἡ συνεκφορά αὐτῇ τοῦ **ἀλλὰ** πού ἴσως προῆλθε ἀπὸ φράσεις οἷς ὁποῖος τὸ **πού** μετὰ τὸ **ἀλλὰ** εἶχε θέσι ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας· πρβλ. Κονδ. 24: **Δὲν** πειράζει· μαγειρεύομε μόνοι μας. **Ἀλλ'** ἐγὼ **πού** δὲν ξέρω οὔτε αὐτὰ νὰ ψήσω; (= 'Ἀλλὰ πῶς νὰ μαγειρέψω μόνοι μου, ἐγώ, ὁ ὁποῖος δὲν κλπ. - ἀλλὰ πῶς νὰ μαγειρέψω μόνοι μου ἐγώ, ἀφοῦ δὲν ξέρω κλπ.).

Δ') **ἄλλοιως**. ('Ἀρχῆθεν **ἀλλοίως**, ἐπίρρημα τοῦ ἐπιθέτου **ἀλλοῖος** = ἀλλοιώτικος· ὥστε ἀρχικὴ τοῦ σημασία εἶναι **ἀλλοιώτικα**, κατ' ἄλλον τρόπον).

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται, γιὰ νὰ ἀναπληρώνη στὴ σειρὰ τοῦ λόγου μιὰ ὑποθετικὴ πρότασι, πού περιέχει τὸ νόημα μιᾶς προηγουμένης προτάσεως· (= ἐν ἐναντία περιπτώσει - ἂν συνέβαινε αὐτό, ἂν γίνῃ ἢ ἂν θὰ γίνῃ αὐτὸ κλπ.) : **Καλὰ** πού δὲν **πίνει** καὶ **τάλογο** κρασί, **σὰν** τὸν **ἀφέντη** του· **ἄλλοιως** δὲ **θὰ** μετ' **ἡγήγαινε** στὸ **μοναστήρι** με **γερό** κεφάλι (= ἂν **ἔπινε** κι' αὐτὸ κρασί κλπ.) "Ερσ. 160. Βλ. § 250,1).

Ε') **ἄμ, ἀμέ, ἀμή**. ('Ἰσως ἀπὸ τῆς τουρκικῆς γλώσσας τὸ **ama** ἢ **aima** = **ἀλλά**). Συνήθης σημασία τους ἡ τοῦ **μά, ἀλλά**, κάποτε ὁμως καὶ ἡ τοῦ **τώρα λοιπόν, λοιπόν**. § 230,5: **Ἀνπαῖσαι, θειά - 'Ελένη**; **"Ἀμ** τί ἄλλο **μπορῶ** νὰ **κάνω** πιά **ἐγώ**; Ροδ. 37. **Κι'** ἂν **πῆς** κι' εἰς ἓνα **μύρμηκα**, **στὸν** **κόσμο** τί **ζητεῖ**, **θὰ** σ' **ἀπαντήση** **αὐθαδῶς**. **"Ἀμέ** καὶ **σὸ** τί **θέλεις**; Σουρ. 'Ανθολ. 446. **"Οχι** **φῶς** καὶ **χαράν**, **ἀμή** **φλογώ-** **δεις** **ἀκάνθας** **βρέχει** δι' αὐτοὺς ὁ **ἥλιος** **Κάλλβ**. 75 βλ. καὶ 111.

Κάποτε χρησιμοποιεῖται τὸ **ἄμ** ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ ὁμιλίας, καὶ ἡ ἀντίθεσις μ' αὐτὸ γίνεται πρὸς κάποια ἐνδόμυχη σκέψις ἐκείνου πού μιλεῖ: **"Ενας** **στρατιώτης**, **ἐκεῖ** **πού** **πήγαιναν** **χωρὶς** **καμιὰ** **κονβέντα**, **γύρισε** καὶ **τοῦ** **πε**. **"Ἀμ** **ὅ,τι** **ἔχουμε**, **πατριώτη**, **θὰ** **τὸ** **δώσουμε** **γιὰ** **τὴν** **πατρίδα** **Ζ.Π.** 178. (Ἡ ἐνδόμυχη σκέψις τοῦ θὰ ἦταν: **Στενοχωριέσαι** **βέβαια**, **πατριώτη**, **πού** **σοῦ** **παίρνουν** **τάλογο**. **"Ἀμ** **ὅ,τι** **ἔχουμε** κλπ.).

Τὸ **ἀμέ** ἢ **ἀμή** χρησιμοποιεῖται συχνὰ σὲ διαλόγους καὶ μόνο του ἐρωτηματικῶς ὡς ἐντονη βεβαιωτικὴ ἀπάντησις πρὸς μιὰ καταφατικὴ ἐρώτησι, μετὰ τὴν σημασία τοῦ **βεβαιότατα**, ἢ τῆς φράσεως

πῶς ὄχι; : *Θὰ πᾶς καὶ σὺ στὸ θέατρο ;* **Ἀμέ;** *Κι' ἅμα ἦτανε νὰ θέλῃ ἡ κότα νὰ πάρῃ καὶ λιγάκι ἀέρα, τὴν ἔβγαζα μοναχὴ μου στὸ δρόμο. Δεμένῃ;* **Ἀμέ;** *ἀπὸ τὸ πόδι Ψ'αθ. Ἀθ. Νέ. 11-12-38. Πρβλ. καί :* *Ἀλήθεια τὸ λές ;* **Ἀμῆ,** *ψέματα ;* Ξεν. 209. *Στὴ φ(ν)λακῇ ;* *ρώτησε μ' ἀπορία συγκρατητῇ.* **Ἀμῆ,** *ποῦ θέλεις ;* *εἶπε αὐτὸς Βλαχ. 126.*

ΣΤ') ἅμα. (Ἀρχικὴ του σημασία ἡ τοῦ ὁμοῦ, **μαζί - συγχρόνως**). Χρησιμοποιεῖται κανονικὰ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς (= εὐθὺς ὡς, ἀφοῦ, ὅταν. § 261,2) ἢ ὑποθετικὸς (= ἐάν, ἂν. § 244). *Θάλλ' ἔξῃς ἰδέα, ἅμα τὸν γνωρίσης* Ἐρσ. 64.

Ζ') ἄμποτε (= εἴθε. Προῆλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ *ἂν ποτε* = ἂν καμιά φορὰ, σὲ ὑποθετικὲς προτάσεις ποὺ εἶχαν τὴν ἐννοία *θερμῆς εὐχῆς*; πρβλ. § 250,2). Χρησιμοποιεῖται

1) μόνο του, ὡς εὐχετικὸ συμπλήρωμα σὲ κάτι ποὺ εἶπε κάποιος ἄλλος : *Θὰ προκόψῃ πολὺν στήν ἐπιστήμη ὁ Πέτρος.* **Ἀμποτε !** (πρβλ. τὴ φράσι : *Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ !*).

2) μὲ τὸ **νὰ** κατόπιν του, ὡς εἰσαγωγικὸ εὐχετικῆς προτάσεως **Ἀμποτε ὁ Θεὸς νὰ** *σᾶς ἀξιώσῃ !* Ππδ. Β', 73. *Ψυχαὶ μαρτύρων, χαίρετε ! Τὴν ἀρετὴν σας ἄμποτε νὰ μιμηθῶ εἰς τὸν κόσμον* Κάλβ. 145. Βλ. καὶ Σκίπ. 190. **Ἀμποτε νὰ** *σὲ εἶχα ἀκούσει !* Βλ. § 199,3 καὶ § 190,2, β'.

Η') ἂν. Σύνδεσμος (ἀρχαῖος). 1) ὑποθετικὸς (= ἐάν. § 244). 2) εὐχετικὸς (μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ = εἴθε *νὰ*. § 250,2). 3) ἐρωτηματικὸς, ποὺ εἰσάγει πλάγιες ἐρωτήσεις ὀλικῆς ἀγνοίας : *Δὲν ξέρω, ἂν θὰ ἔρθῃ.* § 270,1. 278, 1, γ'.

ἂν - ἦ, σὲ διμελεῖς πλάγιες ἐρωτήσεις. § 270, 1.

ἂν καί. Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς (= μολονότι). Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται γιὰ σύνδεσι ἐξαρτημένων προτάσεων (ἐνδοτικῶν ἢ παραχωρητικῶν, § 252, 1), σπάνια καὶ γιὰ σύνδεσι κώλων περιόδου (§ 236,2). Κάποτε γιὰ νὰ ἐκφραστῇ ἐναντίωσις πρὸς μίαν ἀπλή ἔννοια (§ 253,1. Σημ.).

Θ') ἀναμεταξύ. Βλ. **μεταξύ.**

Ι') **ἀνίσως**. (Προέρχεται ἀπ' τὴ συνεκφορὰ **ἀν ἴσως**. Πρβλ. **ἀν τυχόν**). Χρησιμοποιεῖται ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ ἀπλὸ **ἀν**: **Ἀνίσως τὸν σταντήσης, πές του πὸς τὸν θέλω**. § 244. Βλ. καὶ § 222,5.

ΙΑ') **ἄρα**. Σύνδεσμος συμπερασματικὸς (ἀρχαῖος = ἐπομένως, λοιπόν). Βλ. § 234 καὶ § 235,3. *Τὸ ἠλεκτρόνιο ἔχει μᾶζα 1845 φορὲς μικρότερη ἀπὸ τὴ μᾶζα τοῦ ὕδρογόνου, ἄρα εἶναι πολὺ ἐλαφρότερο ἀπ' αὐτὸ* Ἡλεκτρ. 4. *Ἡ ὑπαρξὴ ἀρχῶν ἀπόλυτης βεβαιότητος, ἄρα καὶ κύρους καθολικοῦ* Παπαν. 9. *Μόνο ἓνα λογικὸ ὃν μπορεῖ νὰ δοῦν κατὰ τὴν παράστασι τῶν νόμων, δηλαδὴ σύμφωνα μὲ ἀρχές.* Ἄρα (μόνο λογικὸ ὃν) ἔχει θέληση Παπαν. 12. Βλ. καὶ 16,30, 92 κ. ἄ.

ΙΒ') **ἄραγε**. Μόριο ἐρωτηματικὸ (ἀρχαῖο, ἀπ' τὸ **ἄρα** καὶ **γέ**): **Ἄραγε τὰ ξέρεи αὐτὰ ὁ Πέτρος**; Βλ. § 203, 1 καὶ 2.

ΙΓ') **ἄς**. (Προῆλθε ἀπ' τὸν ἀρχαῖο ρηματικὸ τύπο προστακτικῆς **ἄφες**¹ = ἄφησε, ὅπου τὴν ἀρχαία Κοινὴ χρησιμοποιοῦνταν ἐμπρὸς ἀπὸ ρῆμα ὑποτακτικῆς, συνήθως α' προσώπου, καὶ ὡς μόριο προτρεπτικόν. Βλ. Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν στ', 42 καὶ κατὰ Ματθαῖον ζ', 4: **Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος**. Κατὰ Ματθαῖον κζ', 49: **Ἄφες ἰδωμεν, εἰ ἐρχεται Ἡλίας**).

Ἀρχικὴ τοῦ σημασίας, ὡς μορίου, ἡ **προτρεπτικὴ**, σὲ σύνταξι κυρίως μὲ ὑποτακτικὴ: *Τοὺς εὐκλεεῖς προγόνους μας ἄς μιμηθῶμεν* Κάλβ. 48. **Ἄς ἐξετάσουμε βαθύτερα τὸ ζήτημα** Παπαν. 22· βλ. καὶ 28. **Ἄ! ἄς τὴν ἀφήσωμε** *στὴν τύχη της*, εἶπε ὁ Διαμαντῆς Ζ.Π. 15. **Ἄς μοῦ γράψῃ σ' ἓνα χαρτί, τί διατάσσει** Ζ.Π. 43. *Αὐτοκτονῶ· ἄς μὴν ἐνοχληθῇ κανεῖς (= παρακαλῶ νὰ μὴν ἐνοχληθῇ κλπ.)*. Μητσ. Β', 133. Βλ. § 198, 1.

1. Μὲ τὴν ἀρχικὴ τοῦ ρηματικῆ σημασίας τοῦ **ἄφες**, **ἄφησε** χρησιμοποιεῖται τὸ **ἄς** καὶ τώρα ἀκόμη (μὲ αἰτιατικὴ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας κατόπι του): **Ἄς τὴνε νὰ κοιμηθῇ** (= ἄφησέ τὴν νὰ κλπ.) Μβ. 470. **Ἄς τα! ἄς τα**, σὲ παρακαλῶ! φθάνει πιά, μὴ μοῦ τὰ θυμίζεις Ξεν. 241· βλ. καὶ 219· Βλ. καὶ Βάγνερ, *Ρῆμα θρηνητικὴ*, 307: **Ἄς τον αὐτὸν καὶ νὰ ἄλλον** (= ἄφησέ τον αὐτόν).

Γιὰ τὴν προέλευσι τοῦ **ἄς** ἀπ' τὸ **ἄφες**, ὅσον ἀφορᾷ τὸ φωνητικὸ μέρος,

μπορεί νά παραβάλῃ κανεῖς τὴν ὁμοία προέλευσι τοῦ ἄσε ἀπὸ τὸ ἄφησε : *Μὰ τί συνέβη ;* "Ἄσε μὲ ! δὲν ξέρω Ξεν. 202· βλ. καὶ 246. "Ἐκεῖνος λέει· "Ἄσε νὰ ξημερώσῃ καὶ πάω (= ἄφησε νὰ κλπ.) Μβ. 440.

"Ομοία καὶ σὲ σύνταξι μὲ ὀριστικὴ παρατατικῶ (σπάνια ὑπερσυντέλικου), ὅταν ἡ προτροπὴ ἀναφέρεται στὸ παρελθόν (γιὰ κάτι ποὺ δὲν ἔγινε) : "Ἀς μελετοῦσες, γιὰ νὰ μὴν ἀπορριφθῇς. Βλ. 190,2, α'.

Ἀπ' τὴν ἀρχικὴ αὐτὴ σημασίᾳ προέρχεται ἡ σημασίᾳ

1) τῆς **συγκαταθέσεως**· (ἄς = δέχομαι νὰ) καὶ τῆς **συγκαταβάσεως**· (ἄς = μπορεῖ νὰ), σὲ σύνταξι πρῶτα μὲ ὑποτακτικὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ ὀριστικὴ : (*Θέλει νὰ ἔρθῃ κι' ὁ Πέτρος*). "Ἀς ἔρθῃ κι' ὁ Πέτρος. "Ἀς εἶναι ἄς ἔχῃς χάρη στὴν Κόρα "Ιλιγγ. 196. (*Πόσα μίλια τὴν ὥρα λὲς νὰ παίρῃ αὐτὸ τὸ βαπόρι ;*) "Ἀς παίρῃ τὸ πολὺ δέκα μίλια τὴν ὥρα.

"Ἔτσι μὲ ὀριστικὴ παρατατικῶ ἢ ἀορίστου, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάτι, ποὺ ἀναφέρεται στὸ παρελθόν : (*"Ἦθελε νὰ ἔρθῃ κι' ὁ Πέτρος*). "Ἀς ἐρχόταν κι' ὁ Πέτρος (*Θὰ περπατήσατε πολὺ*). Μπα ! ἄς περπατήσαμε τὸ πολὺ δυὸ ὥρες. (§ 190,1 καὶ 2 καὶ § 198,2).

2) τῆς **ἀδιαφορίας**· (ἄς = ἀδιάφορο ἂν, ἀδιαφορῶ ἂν κ.τ.κ.), σὲ σύνταξι πάλι πρῶτα μὲ ὑποτακτικὴ : (*Θὰ βραχῇς χωρὶς ὀμπρὸς*). "Ἀς βραχῶ. *Θὰ τὸ κάμω τὸ καλὸ κι' ἄς πῆν στὰ χαμένα Πα. 138. Θὰ κάμωμεν τὸ χρέος μας κι' ἐμεῖς οἱ ἀδύνατοι κι' ἂν χαθοῦμεν, ἄς χαθοῦμεν* Μακρυγ. 405. Ἰδ. § 198,2.

"Ομοία καὶ μὲ ὀριστικὴ κάθε χρόνου, ἐκτὸς ἀπὸ μέλλοντα. § 190,1 καὶ Σημ.

3) τῆς **εὐχῆς** ἢ **ἀπευχῆς** μὲ τὸ μὴ κατόπι του· (ἄς = εἴθε νὰ), σὲ σύνταξι πρῶτα μὲ ὑποτακτικὴ (§ 198) καὶ δεύτερο μὲ ὀριστικὴ παρατατικῶ (§ 190, 2, β') : "Ἀς μὴ δώσῃ ἡ μοῖρα μου εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον ! Κάλβ. 42· βλ. καὶ 59. "Ἀς μὴν ξυπνοῦσα ἀπ' τὸνειρον αὐτὸ Σικελ. 216.

4) τῆς **παραχωρήσεως** ἢ **ἐναντιότητος**· (ἄς = ἔστω κι' ἂν μολονότι), σὲ σύνταξι πρῶτα μὲ ὑποτακτικὴ : "Ἀς θυμώσῃ ὅσο θέλει ἐγὼ θὰ τὸ κάμω αὐτό. (§ 198,2 καὶ 3). "Ομοία καὶ μὲ ὀριστικὴ : *Μὰ ἡ Κίρκη τοῦ λείει τοῦ Γλαύκου, πὼς τὸν ἀγαπᾷ ἡ ἴδια. Κι' ἄς ἦτον τέτοιο τέρας, εἶπε μὲ ἀπορία ὁ Νικολάκης. "Ἀς ἦτον, ἐξακολούθησε ἡ Ἔρση (= μολονότι ἦταν)* "Ερ. 290.

Τέτοια σημασίᾳ κανονικὰ ἔχει τὸ ἄς μὲ τὸ καὶ μπροστὰ τοῦ

(καὶ ἄς, κι' ἄς) ἢ καὶ κατόπι του, ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις (ἄς . . . καί): "Ἄς μὲ κρατῇ ἢ μάνα μου, κι' ἄς μὲ κρατῇ ἀνάποδα (= εἴθε νὰ μὲ κρατῇ ἢ μάνα μου, ἔστω κι' ἂν μὲ κρατῇ ἀνάποδα) λ. λ. "Ἄς ζῇ τὸ παιδί μου, κι' ἄς κάμῃ ὅ,τι θέλει Πα. 55. Δουλεύει ὅλη μέρα, ἄς εἶναι καὶ ἄρρωστος. § 198,2 καὶ 3.

"Ἔτσι συνηθέστατα μὲ ὀριστική. § 190,2, β'. § 253,1 καὶ 2.

Σημ. Κάποτε τὸ ἄς παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἀρκεῖ μόνο νὰ ἢ τοῦ ὑποθετικοῦ ἂν: "Ἄς εἶναι τὸ χῶμα καλὸ, ἄς ἀξίξῃ ὁ σπόρος, καὶ γρήγορα ὁ κάμπος λουλουδιάξῃ (= ἀρκεῖ μόνο νὰ εἶναι κλπ.) Ψυχ. 255. "Ἄς εἶν' καλὰ τὸ μυαλὸ, κερδαίνει καὶ βασιλείο Μβ. 494.

ΙΔ') ἀφ' ἐνὸς (μέν) — ἀφ' ἐτέρου (δέ). (§ 134, 2, α'). Σύνδεσμοι ἀντιθετικοί, ὅχι ἀσυνήθεις στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, (μὲ τὴν σημασίαν τῆς λαϊκότερης ἐκφράσεως ἀπ' τῇ μιᾷ μεριά - κι' ἀπ' τῇ ἄλλῃ μεριά). § 228. "Ἀφ' ἐνὸς μὲν βεβαιώνουν . . . ἀφ' ἐτέρου μᾶς πληροφοροῦν Δημαρ. 28. Γύρω ἀπ' τὸν Σαίξπηρ ἀφ' ἐνὸς κι' ἀπὸ τὸν Μολιέρο ἀφ' ἐτέρου Πολίτ. Β', 10· βλ. καὶ Δημαρ. 52.

ΙΕ') ἀφότου. ('Ἀρχῆθεν ἀφ' οὗτου = ἀπ' τὸν καιρὸ πού, ἀπὸ τότε πού). Χρονικὸς σύνδεσμος. § 261, 2.

ΙΣΤ') ἀφοῦ. ('Ἀρχῆθεν ἀφ' οὗ = ἀφ' οὗ χρόνου = ἀπ' τὸν καιρὸ πού). Σύνδεσμος 1) χρονικὸς (§ 261,2): Οἱ περισσότεροι ἄνδρες γίνονται ἐχθροὶ τῆς γυναίκας, ἀφοῦ ἀπελπιστοὺν νὰ γίνουν φίλοι τῆς "Ερσ. 244. 2) αἰτιολογικὸς (= δεδομένου ὅτι, ἐπειδὴ. § 241): Ναί, θὰ σᾶς τὰ πῶ, ἀφοῦ τὸ θέλει ὁ μπαμπᾶς μου Τρ. 252. "Ἡ ὀνομασία ἦταν περιττή, ἀφοῦ ὁ τόπος εἶχε τὸνομά του Χαρ. Μ. 82.

ΙΖ') γῆ (= γῆ. § 232. Διαλεκτικὸ καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Προῆλθε ἀπ' τὸ ἦ μὲ τὴν προσθήκην ἐμπρός του τοῦ παρασυνθετικοῦ γ· πρβλ. γαῖμα = αἶμα): Γῆ οὗλοι θάποθάνωμε, γῆ θὰ λευθερωθοῦμε Ε. 18 Α', 34· βλ. καὶ 92, 17.

ΙΗ') γιά. Χρησιμοποιεῖται 1) ὡς πρόθεσις. § 135: Αὐτὸ εἶναι γιά σένα. (Προῆλθε ἀπ' τὴν ἀρχαία πρόθεσι διὰ. § 145, 1).

2) ὡς **σύνδεσμος α')** διαζευκτικὸς (= ἤ, § 232. Μᾶλλον διαλεκτικὸ καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, καὶ θὰ προῆλθε αὐτὸ τὸ **για** ἀπ' τὸ προηγούμενο **γῆ**· πρβλ. **ἀκόμη - ἀκόμα**, καθὼς καὶ **πιά, πλιά** ἀπ' τὸ **πιό, πλιό** = πλέον) : Ποιὸς ξέρεί τί μᾶς βρῖσκει· **γιὰ** ζοῦμε, **γιὰ** πεθαίνουμε Βλαχ. 13. Βοῦνὰ ψηλὰ καὶ ὄμορφα καὶ δέντρα φουντωμένα, **γιὰ** φέρετε τὴν ἀγάπη μου, **γιὰ** πάρτε με καὶ μένα λ. τ. Βλ. καὶ Ε. 28, 12. 98, 6. 217, 27. 225, 5. Α.Α', 645. Μπᾶς καὶ τρελλὰ θηκες; **γιὰ** μέθυσες; "Ερσ. 326· βλ. καὶ Μυρ. 8 κ. ἄ. Δίνεις μιὰ λίρα; **γιὰ** τὸ κόβω (τὸ παιδί = εἰδάλως τὸ κόβω) ΧΘ. 65· πρβλ. ἤ·

β') αἰτιολογικὸς (= διότι, γιατί. § 241. Μόνο σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικὰ τραγουδία. Αὐτὸ τὸ **για** θὰ προῆλθε βέβαια ἀπ' τὸ **γιατί** μὲ συγκοπὴ τῆς τελευταίας του συλλαβῆς σὲ γρήγορη συνεκφορὰ μὲ τὰ ἐπόμενα) : Στράτες μου, καθαρίστε, **μηλίες** μου, φουντωθῆτε, **για** θὰ περάσῃ ὁ γαμπρὸς Α.Ε', 161· βλ. καὶ Α.Δ., 64. Τὴν τελευταία (κάμερα) τσῆ' πε ὁ Ἀράτης νὰ μὴν τὴν ἀνοίξῃ, **για** θὰ 'ναι **για** κακό τση (= διότι θὰ εἶναι) Μβ. 530.

Συχνότερα ὅμως (σὲ διαλέκτους πάλι καὶ σὲ δημοτικὰ τραγουδία) χρησιμοποιεῖται τὸ αἰτιολογικὸ αὐτὸ **για** ὡς εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως (= **για** ποιοῦ λόγου; **για** ποιά αἰτία; γιατί;) : Σκλάβοι μου, **για** δὲ χαίρεστε; Α.Ε', 142 καὶ 153· βλ. καὶ Ε. 24, 9. Θ. Χρ. 24. Πάσσο. 239,8· καὶ πρβλ. Πάσσο. 83, 13 : Χρῖστο μου, **για** δὲν ἔρχεσαι; **γιατί** δὲν προσκυνᾷτε; καὶ 241, 1 : Ἀνάπλι, τί δὲ χαίρεσαι; **για** δὲ βαρεῖς παίγνidia; (§ 65,5).

3) ὡς **μόριο δεικτικὸ ἢ προτρεπτικὸ**. (Αὐτὸ τὸ **για** προῆλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο μόριο **εἶα**· πρβλ. **Εἶα** δὸς καὶ ἐμὲ τριπτούτσικον δαμίν, νὰ ροκανίσω Τοῦ Πτωχοπροδρόμου Κμπ. 27). "Ετσι

α') **δεικτικὸ** (= νά, ἰδοῦ, ἰδέε. Μᾶλλον διαλεκτικὸ). Κανονικὰ μὲ ὀνομαστικὴ κατόπι του, ἢ μὲ ὀλόκληρη πρότασι : **Γιὰ** οἱ ρίζες μου, καὶ δέσε τάλογό σου Α.Ε', 114· βλ. καὶ 96 καὶ 98. (Πρβλ. Ε. 147Β', 8. **Νὰ ἡ ρίζα** μου καὶ δέσε τάλογό σου). **Γιὰ** κάτον εἶναι τὰ φορτώματα Πα. 80. Καράβι, καραβάκι! **για**! τὸ πανί του πῶς φουσκώνει! Χρηστομ. Ἀνθολ. 492.

β') **προτρεπτικὸ** = ἐμπρός, ἔλα, στάσου! Μὲ τὴ σημασίαν αὐτὴ συνηθέστατο καὶ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένην). Μὲ μονολεκτικὴ προστακτικὴ (§ 192, 1) ἢ μὲ τὸ **νὰ** καὶ ὑποκτακτικὴ (προτρεπτικὴ § 198 κ. ἐ.) : **Γιὰ** ἄφυσέ με ἐμένα νὰ δοκιμάσω "Ερσ. 139. Ἀλαφροῦ!

σκιωτε καλέ, γιά πές απόψε τί 'δες Σολωμ. 197. "Ω ! γιά δές, πῶς σέ ζητᾷ ὁ λαός σου ! Σκίπ. 216. Γιά δές με ! Ροδ. 12. Καί τὰ μάτια τῆς ! γιά δῆτε τά, πῶς φεγγοβολοῦν ! 'Αμ. 83. Γιά νά δοκιμάσω καί σὲν ἑαυτό μου 'Ερσ. 288. Γιά νά τὴν γνωρίσουμε, εἶπε ὁ Λεριανός 'Πιγγ. 204· βλ. καὶ Ε. 33,5. 86Α', 29.

Σημ. Κάποτε τὸ γιά, διαλεκτικῶς, χρησιμοποιεῖται καὶ στὴ θέσι τοῦ (βεβαιωτικοῦ) δά : Σωπάτε τελοσπάντων, δὲ θά πεθάνουμε γιά Χ.Θ. 73.

ΙΘ') γιανά. (Προῆλθε ἀπὸ ἔνωση τῶν μορίων γιά καὶ νά κατὰ σύμφυρσιν ἀπὸ ταυτόσημης προτάσεις, ποὺ ἡ μιὰ εἶχε τὴν πρόθεσι γιά καὶ ἡ ἄλλη τὸ μόριο νά· π. χ. Πῆγε γιά νερό - πῆγε νά φέρῃ νερό = πῆγε γιανὰ φέρῃ νερό. Βλ. § 132,3 καὶ § 135,2. Πολλοὶ γράφουν χωριστά, γιά νά).

Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος.

1) **τελικὸς** (= μὲ τὸ σκοπὸ νά, κ.τ.ῶ. § 254) : "Ὅπως ὁ ἄρρωστος ζητάει τὸ γιαιτρικό, γιανὰ θεραπευθῇ, ἔτσι κι' ὁ ἄδικος τὴν τιμωρία, γιανὰ σωθῇ Παπα. 101.

Σημ. 'Απ' τὸ ἀπλό (τελικό) νά διαφέρει τὸ γιανά, ὅτι αὐτὸ εἶναι πιὸ ἰσχυρὸ καὶ πιὸ ἔντονον· πρβλ. "Ἦρθα γιανὰ σέ ἰδῶ - ἦρθα, νά σέ ἰδῶ. (Βλ. τὸ τελικὸ νά).

2) **ἀποτελεσματικὸς** (= ὥστε νά. § 260, 2) : Οὔτε εἶμαι ἐρωτευμένος, γιανὰ στραβώνωμαι Τρ. 16. Δὲν εἶναι μακρονά, γιανὰ ἀργήσῃ νά 'ρῃ Χάρ. Κ. 131. Ποιὸς ὅμως θά εἶναι ἀρκετὰ δυνατός, γιανὰ σταματήσῃ τὴν ἀνοιξη, τὴ στιγμὴ ποὺ μᾶς ξυπνᾷ θεομὴ ἢ πνοή της ; Τριαντ. 57.

Ἡ σημασία αὕτῃ τοῦ γιανὰ προῆλθε ἀπ' τὴν προηγούμενη, ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες τὸ τελικὸ γιανὰ μπορούσε νά ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς ἀποτελεσματικὸ : Κι' ἂν δὲ γίνῃ μιὰ μέρα τεχνίτης, γιανὰ ζῇ μὲ τὸ ἐπάγγελμά του, θά μπορῇ νά γίνῃ καλὸς στοιχειοθέτης ἢ δακτυλογράφος (= γιανὰ ζῇ - ὥστε νά ζῇ) "Ερσ. 271. 'Εστάθηκα σιωπηλὸς γιανὰ 'βρω τί νά τοὺς πῶ, γιανὰ φύγουνε (= γιανὰ φύγουνε - ὥστε νά φύγουνε) Ζάκ. 62.

3) **αἰτιολογικὸς** (= ἐπειδὴ, ἀφοῦ. § 241 καὶ 243) : Γιανὰ συναναστρέφωμαι ὀλημερις μὲ σένα, μερδεύτηκα στὰ κάλλη σου, κι' ἀλλοίμονο σέ μένα (= ἐπειδὴ συναναστρέφωμαι) Πάσσ. Δίστ. 173. Θά

ἦτον καλὸς πατέρας, **γιαν'** ἀφήσῃ τὰ παιδιὰ του ἔτσι ἀγαπημένα μεταξὺ τους (= ἀφοῦ ἀφῆσε) "Ερσ. 198.

Κι' ἡ σημασία αὐτὴ τοῦ **γιανὰ** προῆλθε ἀπ' τὴν τελικὴ του σημασία ἢ ἀπ' τὴν ἀποτελεσματικὴ, ἀπὸ φράσεις στὶς ὁποῖες συνδυάζονται ἔννοια σκοποῦ ἢ ἀποτελέσματος καὶ ἔννοια αἰτίας, ὅπως π.χ.: *Θὰ πληρῶθηκε βέβαια καλὰ ὁ πλοίαρχος **γιανὰ** κἀνῃ αὐτὸ τὸ ἐγκλημα* (= *γιανὰ κἀμῃ - ἀφοῦ ἔκαμε*) "Ερσ. 42. *Πολὺ σκληρὸ θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ παιδί **γιανὰ** κἀνῃ αὐτὸ πὺν ἔκανε* (= *ὥστε νὰ κἀμῃ - ἀφοῦ ἔκαμε*) "Ερσ. 260.

Σημ. Κάποτε τὸ **γιανὰ** χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ χρονικὴ σημασία (= ὡς πὺν νὰ, ὥς ὅτου νὰ) : *Τασοῦλα μ', τί μᾶς ἀργήσες τόσο, **γιανὰ** σὲ διοῦμε* Πάσσ. 67, 13. *Πέρασαν ὥρες πολλές, **γιανὰ** μὲ προσέξῃ* Τρ. 40. *Χρειάστηκε καιρὸς **γιανὰ** ὑφωθῇ ἡ ἐπιστῆμῃ στὴ σημερινή της ἀντίληψη* Τριαντ. 35.

* Ἄλλοτε χρησιμοποιεῖται (ὅπως καὶ τὸ **νὰ**) ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία, ἥτοι ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ **ποῦ νὰ**, (ὁ ὁποῖος **νὰ**. § 266, 2, β') : *Κι' ἐγὼ πατέρε κληγρό, **γιανὰ** μὲ κληγήσῃ* Πάσσ. 499, 26· βλ. καὶ 498, 10. **Εἶσι στὴ Θράκη δὲν ἦταν ἀγράμματοι ἄνθρωποι, **γιανὰ** μὴν ξέρουν νὰ βάλουν μιὰ ὑπογραφή* (= ὥστε νὰ μὴν ξέρουν - οἱ ὁποῖοι **νὰ** μὴν ξέρουν) Χ.Θ. 55. *Κανένας γραμματισμένος δὲν εἶναι* (= δὲν ὑπάρχει μεταξὺ μας), ***γιανὰ** μᾶς γελάσῃ* Ππδ. Α', 74. *Εἶναι ἄνθρωπος αὐτός, **γιανὰ** κἀμῃ τίποτα* ; (= πὺν νὰ κἀμῃ - τέτοιος πὺν νὰ κἀμῃ) Μητσ. Β', 120. *Θὰ πάρω κἀμπιον καὶ βουνά, τὰ γρίμα νὰ ρωτήσω, μὴνα μὲ βροσῇ τὸ γιατρικό, **γιανὰ** σὲ λησμονήσω* (= *μὲ τὸ ὁποῖον νὰ σὲ λησμονήσω*) Φωρ. 270. Πάσσ. Δίς. 413. *Οἱ ἀναλύσεις αὐτὲς δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀποτελέσουν θεμελίον **γιανὰ** στηριχθῇ ἡ ὀρθόδοξη θρησκευτικότητα* (= *στὸ ὁποῖον νὰ στηριχθῇ*) Γεωργ. 192.

Κάποτε πάλι σὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ λαϊκὰ παραμῦθια χρησιμοποιεῖται τὸ **γιανὰ** ἀντὶς γιὰ τὸ ἀπλὸ βουλευτικὸ **νὰ** : *Σὰ μὲ ρωτᾶς, Κυριάκα, καὶ θέλεις **γιανὰ** μάθῃς* (= *θέλεις νὰ μάθῃς*) Ε. 14, 4· βλ. καὶ 53 Β', 17. *Δύνεσαι μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ αἷμα **γιανὰ** πλέξῃς* ; Ε. 70, 26. **Ο δράκος τὸν φοβέριστ **γιανὰ** τὸν καταλόσῃ* (= *νὰ τὸν καταλόσῃ*) Θ.Χρ. 25. **Ο βασιλιάς μου εἶπε **γιανὰ** τοῦ κᾶνω μιὰ φορεσιά* (= *νὰ τοῦ κᾶμω*) Π.Μ. 101. **Ἀρμόδιος **γιανὰ** μιλήσῃ* Δημκρ. 22· πρβλ. 23 : *ἀναρμόδιος νὰ μιλήσῃ*.

Κάποτε τέλος τὸ **γιανὰ** ἔχει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως *ἂν πρόκειται* : *Τὴν **γιανὰ** τὶς ἀγοράσῃς αὐτὲς τὶς κάλτσες, δὲν τὶς βορίσκεις οὔτε μὲ χίλιες δραχμές*. * *ἔχει ἔννοια ἀναφορᾶς* (= ὅσον ἀφορᾷ τὸ **νὰ**) : **Ο καλύτερος τρόπος **γιανὰ** πρὸς καλέσωμε τὸ τραγούδι τοῦ τραγουδιστῇ, εἶναι ἡ σιωπῇ* Τρ. Δ. 42.

Κ') **γιατί**. (Ἀπὸ τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων **γιὰ τί**, ἀρχῇθεν **διὰ τί**. Πρβλ. **γιανὰ**). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς μόριο εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως ἢ πλαγίας· § 203, 2 καὶ § 270, 2. Βλ. καὶ § 199, 5 καὶ § 204, 4, α'.

2) ὡς σύνδεσμος αἰτιολογικὸς (= δ.ότι. § 241 κ. ἐ.) : *Οἱ φτωχοὶ μποροῦν νὰ κοιμοῦνται ἤσυχoi, γιὰτὶ οἱ κλέφτες πηγαίνουν στὰ σπύτια τῶν πλουσίων* Χάρ. Μ. 41.

Σὲ δημοτικὰ τραγούδια χρησιμοποιεῖται ἔτσι κάποτε τὸ **γιατὶ** νὰ (μὲ ὑποτακτικὴ) ἀντὶς γιὰ τὸ **ἐπειδὴ** (μὲ ὀριστικὴ) : *Γιατὶ νὰ ζοῦν τὰδέοφρα μου, γυναῖκα δὲ μὲ παίρνεις* (= ἐπειδὴ ζοῦν) Πάσσ. Δίστ. 180. (Πρβλ. αἰτιολογικὸ **γιανὰ**).

Σημ. Κάποτε τὸ αἰτιολογικὸ **γιατὶ** χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **εἰδάλλως** (πρβλ. § 250, 1). *Ἄς τὸ τουφέκι, τοῦ φώναξα, γιὰτὶ, μὰ τὸν οὐρανό, θὰ σὲ σκοτώσω* Κονδ. 164. *Μὴ μὲ βρίζης, γιὰτὶ σοῦ βγάλω τὸ μάτι μὲ τὴν ὀμπρέλλα* Μητσ. Α', 114. *Μὴ τοῦς τὰ σταφύλια γιὰτὶ θὰ σὲ σκοτώσω* Μβ. 471· βλ. καὶ 495· ἐπίσης καὶ § 243, Σημ.

ΚΑ') δά. ('Ἀπ' τὸ ἀρχαῖο **δὴ**· πρβλ. **ἀκόμη, ἀκόμα** κ.ἄ.ῶ.). Μόριο κυρίως δεικτικὸ (ἐπιτασσόμενο). 'Ἐτσι συχνὰ κατόπι ἀπὸ δεικτικὰς ἀντωνυμίας καὶ δεικτικὰ ἐπιρρήματα : *Τοῦτο δά, τόσος δά, ἐδῶ δά, ἔτσι δά*. Βλ. § 83, 1, β'. Σημ.

'Ἀπ' τὴ δεικτικὴ του σημασίαν προέρχεται ἡ σημασία τοῦ **βέβαια, ἀναμφιβόλως** (καθὼς καταλαβαίνεις, ὅπως ξέρεις, ὅπως ξέρομε, κ. τ. ὅ.) : *Ὁ ἀδερφός μου θὰ χαρῇ πολὺ νὰ σὰς ἰδῇ· ξέρετε δά πόσο σὰς ἀγαπáει* Τρ. 188. *Τὸ γέλιο - τὸ ξέρετε δά - εἶναι τοῦ δάκρονος ὁ φυσικὸς ἀντίλαλος* (= τὸ ξέρετε βέβαια) Παπαν. 169. *Τέτοιος εἶναι καὶ αὐτός· ἂν δὲν ἦταν δά τέτοιος, θὰ τὸν διώχνανε ἀπ' τὴν ἐπιτηρεσία του* ; Τρ. 223. *Τὸ ξέρομε δά τὸ νησὶ σπιθαμὴ μὲ σπιθαμὴ ἀπὸ παιδιὰ* "Ερσ. 305. *Λίκιο εἶχαν, κύριε Ἀγγελῇ μου, σύμφωνα μὲ τὶς ιδέες τους, ποὺ εἶναι δά καὶ ὅλον τοῦ κόσμου ιδέες* (= εἶναι, ὅπως ξέρομε) Τρ. 276. 'Ἐτσι κάποτε καὶ μὲ εἰρωνικὸ τόνο : *Τί λὲς δά ; ὅχι δά !* Χρησιμοποιεῖται προσέτι

1) ὡς **μόριο προτρεπτικόν**, κατόπιν ἀπὸ ρῆμα προστακτικῆς : *Σώπα δά. Ε! κάτσε δά κάτω σύ, νοικοκύρη, νὰ ξεκουραστῇς* Π.Μ. 21.

2) ὡς **σύνδεσμος**· α') **συμπερασματικὸς**. Βλ. § 235, 2. β') **μεταβατικὸς**, (ὅπως τὸ **λοιπόν**) : *Γιὰ ξετυλίξουν, λέει στὸ φίδι, ἀπ' τὸ λαιμὸ τὰνθρώπου· ἔμπα μέσα στὴν κρησάρα, νὰ ἰδοῦμε, χωρεῖς ;* *Ξετυλίχτηκε δά τὸ φίδι, μπῆκε μέσ' στὴν κρησάρα, μὰ εἶχε τὸ κεφάλι του ἔξω. Λέει ἡ ἀλεπού· Μέσα ἔχε τὸ κεφάλι σου, μέσα. Ζάρωσε δά τὸ φίδι, ἔβαλε τὸ κεφάλι του μέσα* Π.Μ. 21.

KB') δὲ ἢ δέν. (Ἔτσι μὲ τὸ τελικὸ ν ἐμπρὸς ἀπὸ φωνῆν ἢ ἀπὸ κ ἢ π ἢ τ, σὲ κάθε ἄλλη περίπτωσι δέ). Ἱ. Ἀποφατικὸ μόριο ἀρνητικό. (Προῆλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο οὐδέν, πού χρησιμοποιοῦνταν καὶ ἐπιρρηματικῶς ὡς ἔντονο καὶ ἐμφαντικὸ ἀρνητικὸ μόριο μὲ τὴ σημασία τοῦ διόλου δέν· πρβλ. Ἱ. Απολλόδορος οὐδὲν ἐπαύετο δακρύων Πλάτωνος Φαίδων, 117 Δ'. Ἑμᾶς οὐδὲν φοβᾶται (Ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ Ἀκρίτα) Κμπ. 18. Λέγω τά με οὐδὲν ἀρμόζουν (Μιχ. Γλυκᾶ) Κμπ. 29. Κονιά, κυρά μου, σὲ ἀγαπῶ, καὶ σὺ οὐδὲν τὸ ξέρεις Ε, ἐπίμετρον, 3, Ε. 4).

Κανονικὰ συντάσσεται μὲ ὀριστική, ἀπλή ἢ δυνητική (§ 201, 2), καὶ μὲ ὑποτακτική μόνο μελλοντική σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις (§ 196).

Σὲ ὀρισμένες συνεκφορὲς προτάσεων χρησιμοποιεῖται ἡ ἀρνησις δέν καὶ ἰδιορρυθμῶς. Ἔτσι μὲ τὴν ἀπλή παράθεσι δύο προτάσεων, πού ἔχουν τὸ ἴδιο ρῆμα, καὶ ἡ πρώτη τους εἶναι καταφατική κί ἡ δευτέρα ἀποφατική (μὲ τὸ δέν ἢ τὸ καὶ δέν), ἐκφράζεται

1) ἡ ἔννοια τοῦ μόλις, (μόλις καὶ μετὰ βίας, μὲ πολλὴ δυσκολία κ.τ.θ.) : Τὸ φιδάκι μὲ καιρὸ μεγάλωσε· χωροῦσε δὲ χωροῦσε πᾶς μέσ' στὴν κρησάρα Π.Μ. 19. Βλ. § 225, Σημ. β'.

2) ἐξωτερικῶς μὲν διαζευκτικὴ σχέσις τῶν δύο προτάσεων μεταξὺ τους καὶ συγχρόνως ὑποθετικὴ σχέσις τους πρὸς μιὰ τρίτη πρότασι, μὲ τὴν ὁποίαν συνεκφέρονται, ἐσωτερικῶς δὲ ἰσχυρὴ ἐναντιωματικὴ σχέσις τῆς δευτέρας ἀπ' τῆς δύο πρῶτες προτάσεις πρὸς τὴν τρίτη : Μπορῶ δὲν μπορῶ πρέπει νὰ πάω (= εἴτε μπορῶ, εἴτε δὲν μπορῶ, πρέπει — μολονότι δὲν μπορῶ, πρέπει κλπ.). Βλ. § 225, Σημ. β' καὶ § 196, 2.

Πολλὲς καὶ διάφορες εἶναι οἱ ἀποφατικὲς συμπλοκές, ὅπου τὸ δέν χρησιμοποιεῖται εἴτε μόνο του, ἢ συνηθέστερα συνδυασμένο μὲ ἄλλα μόρια. Ἔτσι :

α') δέν - δέν (= δέν - καὶ δέν). § 227, 1.

β') δέν - ἀλλὰ οὔτε. § 231, 2, α'.

γ') δέν - καί, γιανὰ ἐκφραστῇ ἡ ἀντίθεσις (= δέν - καὶ ὅμως. § 226), ἢ ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία (= μόλις - καί. § 226, Σημ. β').

δ') δέν - καὶ δέν, δέν - καὶ (νὰ) μὴ, δέν - μὴ. § 227, 1.

ε') δέν - οὔτε, δέν - οὔτε δέν, δέν - οὔτε καί, δέν - καὶ οὔτε (καί). § 227, 2.

στ') δέν . . . μόνον - ἀλλὰ καὶ ἢ μὰ καί. § 231.

ζ') δέν . . . ὅχι - μὰ οὔτε καί. § 231, 2.

ΚΓ') δῆθεν. Μόριο (ἀρχαῖο, ταυτόσημο με τὸ **τάχα**, ὅχι τὸ ἐρωτηματικό). Μὲ αὐτὸ χαρακτηρίζεται κάτιτις ὡς προσποιητό: *Ποῶς εἶναι αὐτός; μοῦ λέει. Δῆθεν δὲν τὸν ἐγνώριζε, (ἐνῶ τὸν ξέρει πολὺ καλὰ).*

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται μπρὸς ἀπὸ ὀνόματα με τὸ ἄρθρο μπροστά του: **Ὁ δῆθεν φίλος. Ἡ δῆθεν ξαδέρφη του.**

ΚΔ') διότι. Μόριο (ἀρχαῖο) ταυτόσημο με τὸ αἰτιολογικὸ **γιατί**, πολὺ εὐχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. § 241. Βλ. **γιατί**.

ΚΕ') δίχως. (Ἀπ' τὸ ἀρχαῖο ἐπίρρημα **διχῶς**, τὸ ταυτόσημο με τὸ ἐπίσης ἀρχαῖο **δίχα**, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν καὶ ὡς πρόθεσις με τὴ σημασίᾳ τοῦ **ἀνευ, χωρὶς**). Ταυτόσημο με τὸ **χωρὶς**, καὶ ἔχει τὴν ἴδια μ' αὐτὸ σύνταξι: *Ἀγάπη δίχως αἵματα Ἀθάν. 29. Ἡ πατρίδα τοῦ πρωτόρη ἀνθρώπου, τοῦ δίχως βασιλιάδες καὶ θεοὺς Ἀθάν. 74. Βλ. § 131. § 132, 3. § 256, 5, Σημ. β'.*

ΚΣΤ') **ἐ!** Ἐπιφωνηματικὸ μόριο. Συνοδεύει λέξεις ἢ φράσεις παίρνοντας θέσι ἄλλοτε ἐμπρὸς τοὺς καὶ ἄλλοτε κατόπι τοὺς. Κάποτε καὶ παρεμβάλλεται ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς λέξεις μιᾶς προτάσεως, ἢ ἐκφέρεται ἐντελῶς μόνο του. Χρησιμοποιεῖται

1) ἐμπρὸς ἀπὸ ὀνομα κλητικῆς πτώσεως ἢ ἀπ' τὴν προσωπικὴ ἀντωνυμία τοῦ β' προσώπου (σύ, σεῖς) ὡς κλητικὸ ἐπιφώνημα, γιὰ νὰ προκαλεῖται ἔτσι περισσότερο ἢ προσοχὴ ἐκείνου, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται κανεὶς: *Φωνάζανε γελῶντας. **ἐ! Βασίλη, ἐ!** Ἀργύρη! Βεν. 72. Φύλακα! **ἐ!** φύλακα! νὰ πῆς στὸν Πέτρο νὰ ῥθῃ ἐδῶ Ροδ. 78. **Ἐ! σύ! τί γινεῖς αὐτοῦ;** (Βλ. § 52, 2).*

Ἔτσι ὅμως μπορεῖ νὰ προσφωνῇ κανεὶς μόνο πολὺ γνωστὰ του ἢ κατώτερα του πρόσωπα.

2) ἐμπρὸς ἀπὸ πρότασι, ποὺ τὸ περιεχόμενό της βρίσκεται σὲ κάποια ἀντίθεσι πρὸς τὰ προηγούμενα (Τότε **ἐ** = ἀλλὰ): *Ὁ γιατρός εἶπε. Τὴν πειράζετε τὴν καημένη, κύριε Τηλημονίδη! **Ἐ!** μὴ σὲ μέλη, Δόλα (= ἀλλὰ μὴ σὲ μέλη) Τρ. 253.*

3) ἐμπρὸς ἀπὸ πρότασι, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενο σὲ μιὰ συνομιλία εἶναι σύμφωνο με τὸ περιεχόμενο μιᾶς προηγούμενης προτάσεως. (Τότε τὸ **ἐ!** κατανατᾷ στὴ σημασίᾳ τοῦ **λοιπόν**): *Κάτσε*

λιγάκι, νά ξεκουραστής. "Ε! ἄς κάτσω λίγο Ξεν. 218. Ἡ κυρία μου εἶπε νά μου δείξης νά στρώσω τὸ τραπέζι. "Ε! νά! θὰ βάλης τίς καρέκλες κλπ. (= λοιπόν, νά, θὰ κλπ.). Ξεν. 190. Μὰ δὲ μὲ ρωτᾷς, ποῖά λέω νά πάρω. "Ε! σὲ ρωτῶ ποῖα λὲς νά πάρης; Βουτ. 69.

Πολλὲς φορές, ἰδίως σὲ διαλόγους, συνδυάζεται ἔτσι τὸ ἔ! μὲ τὸ **λοιπόν**: Φαίνεται ὅτι ἐκεῖ βασιζέτε τὴ νίκη σας... "Ε! λοιπόν ἔχετε ἀπατηθῇ Ροδ. 33. Ξέρετε ποῦ πηγαίνει ὁ γιατρός; Βέβαια. Σᾶς εἶπε. Ναί. "Ε! λοιπόν ἔπρεπε νά λείπω ἐγὼ ἀπ' τὴν ἔφοδο; Ροδ. 79.

"Αλλοτε ἔτσι γίνεται ἐπιβεβαίωσις ἐκείνου ποὺ λέει ὁ ἄλλος: Νὰ πᾶς νά ζητήσης ἀπὸ τὸ γιατρό, τὸ Στρατῆ, τὸν ξέρεις... "Ε! καλὰ... (= βέβαια, καλὰ) Ροδ. 68. Πρβλ. Τρ. 101. Δὲ λέτε, κύριε Θέμο, πὼς σᾶς τράβηξαν καὶ ὅσα εἶχατε στὸ πορτοφόλι; "Ε! βέβαια, θὰ πλήρωσα τὸν παππᾶ κλπ.

4) ἔμπρὸς ἀπὸ μιᾶ φράσι ἢ μιᾶ λέξι, ποὺ ἐπαναλαμβάνεται σὲ διάλογο ἀπὸ τὰ προηγούμενα, γιανὰ ἐκδηλωθῇ δυσφορία γι'αὐτὸ ποὺ λέει ὁ ἄλλος: Θὰ τρελλαθῶ, ὅταν ξέρω πὼς ἐκεῖ στὸ δάσος χαροπαλεύει τὸ παιδί μου. "Ε! τὸ παιδί σου, τὸ παιδί σου! Ἀρκετὰ μου ζάλισες τὸ κεφάλι. Ροδ. 50.

5) ὅστερ' ἀπὸ μιᾶ ἐρώτησι ἢ ἀπὸ πρότασι ἐκφερόμενη σὲ προστακτική, γιὰ νά ἐπιστηθῇ ἔτσι περισσότερο ἢ προσοχή τοῦ ἄλλου στὸ περιεχόμενό της. Τὸ ἔ! τότε ἔχει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἀκοῦς; ἀκουσες τί εἶπα; κ. τ. ὅ.: Ξέρεις τί εἶπαν οἱ χριστιανοὶ γιὰ τὸ φίδι; ἔ! Βεν. 148. Ἀκουσες; μόλις πᾶτε, νά τοῦ κάνετε ἀντιτετανικό. Μὴν ξεχάσετε ἔ! Μυρ. 316.

6) ὅστερ' ἀπὸ πρότασι εἴτε ἐρωτηματική, εἴτε ἀποφαντική, γιανὰ προκληθῇ τρόπον τινὰ ἐκείνος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται κανεῖς, νά ἐκφέρῃ τὴ γνώμη του σχετικῶς μὲ τὰ προηγούμενα. Τὸ ἔ! τότε παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως δὲν εἶν' ἔτσι; τί λὲς ἐσύ; τί γνώμη ἔχεις ἐσύ; κ. τ. τ.: Πῶς σᾶς φαίνεται, κύριε Ἀγγελῆ, τὸ παιδάκι μου; Δὲν εἶναι χαριτωμένο; ἔ! Τρ. 286. "Ε! παιδί μου, καμιά φορὰ ἢ ἀγάπη... Κάνει καὶ τὸ λαγὸ λιοντάρνι ἔ! (= δὲν εἶν' ἔτσι;) Ξεν. 221. "Α! εἶναι καλὴ ἐμένα μᾶρεσε πολὺ. "Ε! Νίκο! (= Ἐσὺ τί λὲς, Νίκο;) Ξεν. 208. Πέτε ἔ! δὲν εἶναι παιδάκια; Βουτ. 3. Θὰ σὲ παρακαλέσω νά μὲ ἀφήσης μονάχο γιὰ λίγη ὥρα... Μὲ συγχωρεῖς, ἔ; δὲ σὲ διώχνω, σὲ περιμένω σὲ μιὰ ὥρα (= μὲ συγχωρεῖς, δὲν εἶν' ἔτσι;) Ροδ. 18.

7) ὕστερ' ἀπὸ μιᾶ ἐρώτησι, πὺ ἐπαναλαμβάνει σὲ διάλογο τὸ νόημα τῆς προηγούμενης προτάσεως μὲ κάποιο τόνο εἰρωνικό. Τὸ ἔ τότε ἔχει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἔτσι λές; ἀλήθεια λές; κ. τ. τ. Ἀρκετὰ μοῦ ζάλισες τὸ κεφάλι καὶ μ' ἔκαμες νευρικό. Σ' ἔκαμα νευρικό, ἔ; Μὰ δὲν ἔχεις λοιπὸν καρδιά ἀνθρώπου; Ροδ. 50. Πρβλ. Θεοτόκ. 18. Λές πὺ τὰ λησμόνησε ὁ κόσμος; ἔτσι λές, ἔ; γε-
λιέσαι. Ἐπίσης 19: Λές καὶ δὲν τὸ ξέρω, ἔ!

8) ὕστερ' ἀπὸ μιᾶ ἐρωτηματικῇ πρότασι, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκδηλοῦται ἀποδοκιμασία γιὰ κάτι πὺ γίνεται ἢ καὶ ἀπειλή. Γιατὶ μπαίνεις ἐσὺ στὴ μέση; γιανὰ μᾶς ἀκούῃ ἔ! ὁ κόσμος; Θεοτόκ. 20. Ἦταν πράματα αὐτά, πὺ ἔκαμε; ἔ; Ξεν. 243. Πάλε δὲν εἶσαι στὰ σύγκαλά σου, ἔ; Θεοτόκ. 9. Δὲν θέλεις; ἔ! Δὲν πίνεις; ἔ! Λοιπὸν καλὰ ἐτελείωσε· ἐγὼ φεύγω Ξεν. 246.

9) ἀνεξάρτητο, ἐμπρὸς ἀπὸ φράσεις πὺ περιέχουν ἐκ-
πληξί ἢ, συνηθέστερα, ἐπιτιμητικὴ παρατήρησι. Τὸ ἔ! τότε παίρ-
νει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως τί βλέπω; τί εἶν' αὐτά; κ. τ. τ.: Ἐ!
ἐδῶ εἶσαι σύ; πὺ βρέθηκες; Ξεν. 197. Ἐ! παρακαλῶ! οἱ σκηρὲς νὰ
λείπουν. Τί μοῦ τοὺς κουβάλησες ὅλους ἐδῶ; Ξεν. 237.

Ἐτσι κάποτε καὶ ἐντελῶς μόνο του (πολὺ ἔντονο καὶ μακροπρό-
φερτο - ἔεε!): Ἐ! (= Ἐ! τί εἶναι αὐτὰ πὺ κάνεις;) Ξεν. 250.

ΚΖ') ἐάν. Σύνδεσμος ὑποθετικός (ἀρχαῖος), ταυτόσημος μὲ τὸ
άν, πὺ εἶναι πιὸ συνήθης στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. § 244.

ΚΗ') ἐδῶ, καὶ δῶ, μὲ ἀφαίρεσι τοῦ ἀρκτικοῦ ἔ. (Προῆλθε ἀπ'
τὸ ἀρχαῖο ἐπίρρημα ὦδε μὲ τὴν τοπικὴ σημασία του· πρβλ. Πλά-
τωνος Πρωταγόρας, 238 Δ': Προύτρεψάς με ὦδε ἀφικέσθαι. Εὐαγγέ-
λιον κατὰ Ἰωάννην στ'. 9: ἔστι παιδάριον ἐν ὦδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρ-
τους. Ὁ ἀναγραμματισμὸς ἀπὸ ὦδε σὲ ἐδῶ θὰ ἐγινε κατ' ἀναλογίαν
πρὸς τὸ σχετικὸ τοῦ ἐπίρρημα ἐκεῖ. Μένε ὦδε, μένε ἐκεῖ - μένε ἐκεῖ,
μένε ἐδῶ).

Χρησιμοποιεῖται κάποτε κατόπιν ἀπὸ σύναρθρο ὄνομα ἀντὶς γιὰ
τὸ ἐτοῦτος δὰ ἢ αὐτὸς δά: Βιβλιοθήκη ξεχωριστὴ ἀπ' τοῦ σοφοῦ
ἐδῶ (= ἀπ' τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ σοφοῦ ἐτούτου δὰ) Ἐρσ. 114.

Συνήθως ὅμως χρησιμοποιεῖται ἔτσι μὲ τὴν πρόθεσι ἀπὸ μπροστά
του (ὁ . . . ἀπὸ δῶ, ἡ . . . ἀπὸ δῶ κλπ.): Ἐγὼ κ' ὁ κύρ Μα-

νόλης ἀπὸ δῶ μπῆκαμε μέσα Τρ. 100. Ὁ φίλος μας ἀπὸ δῶ (= ὁ φίλος μας ἐτοῦτος δὰ) Τρ. 138. Βλ. καὶ § 134, 12, Σημ. α'.

Πολὺ συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἡ φράσις **ἐδῶ καὶ** ἐμπρὸς ἀπὸ προσδιορισμῶν, ποὺ σημαίνουν ἓνα ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα, μὲ χρονικὴ καὶ αὐτὴ σημασία. Ἔτσι μὲ τὸ **ἐδῶ καὶ** φανερώνεται

1) τὸ χρονικὸ διάστημα, ποὺ διαρκεῖ ἕως τῶρα μὴ πρᾶξις, ποὺ ἄρχισε κάποτε στὸ παρελθόν· (**ἐδῶ καὶ** = ἕως τώρα) : *Εἴμαστε γειτόνοι ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια* Ππδ. Α', 92. *Θὰ σᾶς ἐκθέσω τὸ ἱστορικὸ αὐτῆς τῆς τραγωδίας· γιατί ἀληθινὴ τραγωδία κατάντησε γιὰ μένα ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες* (= δυὸ μῆνες ἕως τώρα) Ροδ. 20. *Ἐγὼ ἔχω ἄντρα στὴν ξενιτειὰ ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια* Θ. Χρ. 26· βλ. καὶ Ζ. Π. 60.

2) τὸ χρονικὸ διάστημα, ποὺ ἔχει περάσει ἕως τῶρα (ἢ ἕως ἓνα χρονικὸ σημεῖο τοῦ παρελθόντος), ἀφότου ἔγινε μὴ πρᾶξις· (**ἐδῶ καὶ** = πρὶν, πρό) : *Τῆς πέθανε τὸ παιδί ἐδῶ καὶ μὴ βδομάδα* (= πρὸ μιᾶς ἐβδομάδας) Π.Μ. 140. *Ἐδῶ καὶ πέντε λεπτά ἦταν πούλι πετούμενο* (= πρὸ πέντε λεπτῶν) Ζ.Π. 166. *Ὁ λοχαγὸς εἶχε πεθάνει ἐδῶ καὶ χρόνια* (= ἀρκετὰ χρόνια πρὶν) Ζ. Π. 129· βλ. καὶ 19 καὶ Ἑρσ. 67. Βλαχ. 100. Τρ. 45. Θ.Χρ. 26. Α.Ε', 90. ;

Κάποτε ἡ σημασία αὐτὴ τοῦ **ἐδῶ καὶ** γίνεται σαφέστερη μὲ τὴν προσθήκη τοῦ **πρὶν** μετὰ τὸ χρονικὸ προσδιορισμὸ : *Ἐδῶ καὶ πέντε λεπτά πρὶν ὁ ἓνας δὲ γνώριζε τὸν ἄλλο* Πα. 94.

Σημ. Μὲ χρονικὴ σημασία χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ φράσις **ἀπὸ δῶ καὶ πέρα** ἢ **ἀπὸ δῶ κι' ἐμπρὸς** (= στὸ ἐξῆς, στὸ μέλλον) : *Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα θὰ ἀσκήσῃ νὰ ὑποτάξῃ τὴν τυχαίότητα* Πρεβελ. 12. *Δὲν τὸ φοράω ἀπὸ δῶ καὶ πέρα* Μελ. 150· βλ. καὶ Τρ. 185. Δημαρ. 51. *Ἀπὸ δῶ κι' ἐμπρὸς πρέπει νὰ βλέπωμαστε κάποιον κάποιον, νὰ τὰ λέμε* (= ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς) Ροδ. 22. *Ἐκεῖνη βρῆκε καὶ τὴ θέση ποὺ θὰ ἔπαινε ἀπὸ δῶ κι' ἐμπρὸς* (= ἀπὸ τότε στὸ ἐξῆς) Βεν. 112· βλ. καὶ 164.

Προκειμένου γιὰ τὸ παρελθὸν χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ φράσις **ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα** (= ἔκτοτε) : *Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἡ ποίησις πῆρε ἄλλους δρόμους* Παναγ. 102.

Χρησιμοποιεῖται, ἔννοεῖται, ἡ φράσις **ἀπὸ δῶ καὶ πέρα** καὶ κυριολεκτικῶς μὲ τὴν τοπικὴ τῆς σημασία : *Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ὁ δρόμος δὲν ἔχει ἀνηφοριὰ Λου-* κόπ. 10.

ΚΘ') εἰδάλλως, εἰδεμή. Τὸ πρῶτο προέρχεται ἀπ' τὴν (ἀρ- χαία) συνεκφορὰ **εἰ δὲ ἄλλως** (= ἂν δὲ ἄλλοιῶς) καὶ τὸ δεύτερο

ἀπ' τὴν (ἀρχαία ἐπίσης) συνεκφορὰ εἰ δὲ μὴ (ἂν δὲ ὄχι), καὶ ἔχουν καὶ τὰ δυὸ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, κί' ἔτσι ἀναπληρώνουν μιὰ ὑποθετική πρότασι, ποὺ περιέχει τὸ νόημα μιᾶς προηγουμένης προτάσεως, (ὅπως καὶ τὸ ἐπίρρημα ἀλλοιῶς). Βλ. § 250, 1 καὶ τὸ ἀλλοιῶς (Δ').

Λ') εἴθε. Μόριο εὐχετικό (ἀρχαῖο). Χρησιμοποιεῖται ὅπως ἀκριβῶς τὸ ταυτόσημο του ἄμποτε. (Βλ. Ζ').

ΛΑ') εἶτε. Μόριο ἀρχαῖο, (ποὺ προῆλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ εἶτε = καὶ εἰ = καὶ ἔτσι - καὶ ἂν). * Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος.

1) ἀπλὸς διαζευτικός (= ἤ). § 232. : Ὁ νοματάρχης κοινοῦσε τὸ κεφάλι, εἶτε γιανὰ φοβερύση εἶτε γιανὰ δείξῃ πὺς ἔβλεπε ἄσκημα τὰ πράματα Βλαχ. 79.

2) ὑποθετικός διαζευτικός (εἶτε - εἶτε = κι' ἂν - κι' ἂν) § 248.

ΛΒ') ἐκεῖ πού. Ἡ φράσις αὕτῃ χρησιμοποιεῖται πρῶτα μὲ τὴν ἀρχική της σημασίαν, τὴν ἐπίρρηματική (= στὸ μέρος πού) : Ἐκεῖ πού δὲ σὲ θέλονε, τί πᾶς καὶ ξεφυτρώνεις ; Ε. 135, ξθ' βλ. καὶ 90Α', 22.

Κανονικὰ ὅμως χρησιμοποιεῖται ἡ φράσις ἐκεῖ πού ὡς σύνδεσμος.

1) χρονικός (= τῇ στιγμή πού, τὴν ὥρα πού, τότε πού - ἐνῶ, ὅταν, καθὼς. § 261, 1) : Καὶ κεῖ πού θὰ τὴν ψεῖρίζης, θὰ σὲ ρωτάει τί βρίσκεις (= ἐνῶ θὰ τὴν ψεῖρίζης κλπ.) Μβ. 476· βλ. καὶ Ε. 70, 7. Πάσσ. 12, 7. Κτύπησαν τὸν τραγουδιστὴν ἐκεῖ ὅπου τραγουδοῦσε Τερτσ. Ἀνθολ. 465. Κί' ἐκεῖ πού κόντενε νὰ γεννήσῃ, μηνᾶνε τοῦ βασιλιᾶ νὰ πᾶν νὰ πολεμήσῃ (= ὅταν κόντενε) Μβ. 428· βλ. καὶ Μ. 446.

Σημ. Ἡ σημασία αὕτῃ τοῦ ἐκεῖ πού (πολὺ συνήθης) προῆλθε ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες συνδυάζεται ἡ ἔννοια τόπου καὶ χρόνου, ὅπως π.χ. : Μιὰ φορὰ κί' ἔναν καιρὸ ἕνας πετεινὸς σκάλιζε σὲ μιὰ κοπριά· κί' ἐκεῖ πού σκάλιζε, ἦρε μιὰ φυλλάδα (= στὸ μέρος ὅπου σκάλιζε - καθὼς ἐσκάλιζε) Π.Μ. 3· βλ. καὶ 27 (κεῖ πού ἄρμεγε τὰ πρόβάτα του). Μβ. 436 (ἐκεῖ πού κνηγοῦσε). Λιλ. 8 (ἐκεῖ πού ἐργαζόταν).

* Ἀλλωστε καὶ μόνο του τὸ ἐκεῖ, ὅπως καὶ τὸ αὐτοῦ, χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ χρονική σημασίαν· πρβλ. : Πάνω κάτω, ἐκεῖ πρὸς τὸ γιόμα κοντά, (ἐ)κατὸ λάφια σκοτώσαν Βιζ. 67. Ὁ Κωσταντῆς ὀλονυχτὶς καρτέρειγε στὸ σπίνι· κί' αὐτοῦ στὰ ξημερώματα τὸ μαῦρο του σελλώνει Ε. 74, 119· βλ. καὶ στίχ. 212.

2) **αιτιολογικός** (= ἀφοῦ. § 241) : Ἐκεῖ πού περιμένεις δυνὼρες, **μποροῦσες** νὰ περιμεῖνης ἀκόμα ἓνα τέταρτο.

3) **ἐναντιωματικός** (= ἂν καὶ, ἐνῶ, μολονότι. § 253, 1) : Ἄλ-
λος κανένας χωρισμὸς δὲν ἀναγκάζει τόσο τὴν καρδιά νὰ δείχνηται χαί-
ράμενη, **ἐκεῖ πού** λειώνει ἀπὸ τὸ φαρμάκι της Λπ. 88.

Σημ. Κάποτε τὸ **ἐκεῖ πού**, ἰδίως σὲ σύνταξί του μὲ τὸ νὰ καὶ ὑποτακτικὴ ἢ μὲ μέλλοντα, παίρνει τὴ σημασίαν τοῦ **ἀντί** ἢ τοῦ **ἂν** πρόκειται : Ἐκεῖ πού νὰ πέθανε αὐτός, καλύτερα νὰ πέθαινα ἐγώ. Ἐκεῖ πού νὰ ζημιωθῶ ἐγώ, ἂς ζη-
μιωθῇ αὐτός. **Κεῖ πού** θὰ ὠφεληθῇ ἓνας ἄλλος, γιατί νὰ μὴν ὠφεληθῇς σύ ; Μητ. Β', 34.

ΛΓ') **ἐκτός**. Προθετικὸ ἐπίρρημα (ἀρχαῖο), μὲ ἀρχικὴ σημασίαν **ἔξω (ἀπὸ)**. Ὡς προθετικὸ ἐπίρρημα σπάνια χρησιμοποιεῖται στήν κοινὴ ὁμιλουμένη μὲ τὴν ἀρχικὴν του, τὴν τοπικὴν, σημασίαν (μὲ γε-
νικὴ = ἔξω ἀπὸ. § 68, 1), συνηθέστερα χρησιμοποιεῖται μεταφορικῶς, κανονικὰ μὲ τὴν πρόθεσι **ἀπὸ** κατόπι του, γιανὰ δηλωθῇ **ἐξαιρέσις** (§ 68, 1, Σημ.). Πρβλ. καὶ Παναγ. 16 : Δὲν ἐνδιαφέρει κανένα ἄλλον **ἔξω ἀπὸ** τὸ δημιουργό της.

Μὲ τὴν σημασίαν τῆς ἐξαιρέσεως συχνὰ τὸ **ἐκτός** προτάσσεται πρὸς

1) ἐμπρὸς ἀπὸ εἰδικὴ πρότασι, πού εἰσάγεται μὲ τὸ **πού** ἢ τὸ **μόνο πού** ἢ μὲ τὸ **τοῦ ὅτι** : Δὲν πάω, γιατί, **ἐκτός πού** εἶναι μακρυνά, εἶναι καὶ πολλὸς ἀνήφορος. Σὲ τίποτε δὲ μᾶς βοήθησε, **ἐκτός μόνο πού** ἦρθε μαζί μας. Δὲν τὸ θέλω, γιατί, **ἐκτός τοῦ ὅτι** εἶναι στενό, εἶναι καὶ πολὺ ἀκριβό.

2) ἐμπρὸς ἀπὸ πρότασι ὑποθετικὴ ἢ χρονικὴ (ὑποθετικὴ, § 262, 3), γιὰ τὴν ὁποῖαν χρησιμεύει ὡς ἀπόδοσις, μὲ τὸ νὰ ἐπαναλαβάνη ἔτσι συνοπτικὰ τὸ νόημα μιᾶς ἀμέσως προηγούμενης προτάσεως **ἀποφατικῶς**, ἂν ἡ προηγούμενη αὐτὴ πρότασις εἶναι καταφατικὴ, **καταφατικῶς**, ἂν ἐκείνη εἶναι ἀποφατικὴ (§ 249) : Ποῦ θὰ πάη ; θὰ τὸ κάμῃ ἢ πεῖνα νὰ **ξαναγυρίσῃ**, **ἐκτός ἂν** πέσῃ στὴ θάλασσα καὶ πνιγῇ (= δὲ θὰ ξαναγυρίσῃ, μόνο ἂν πέσῃ κλπ.) Ἑρσ. 132· βλ. καὶ 146. Τὰ βουβάλια δὲ **χτυπᾶνε ποτέ**, **ἐκτός ἂν** εἶναι λυσσασμένα (= χτυπᾶνε μόνο ἂν εἶναι κλπ.) Τρ. Δ. 45. Στὰ χωριά τίποτε δὲν **ἀλλάζει**, **ἐκτός ἂν** ἔρθῃ σεισμὸς ἢ κατακλυσμὸς (= ἀλλάζει μόνον, ἂν ἔρθῃ κλπ.) Ζ. Π. 61. Στὸν νομάρχαν δὲν **πρέπει νὰ γράφετε « διατάσσομεν »**, **ἐκτός**

ὅταν θέλωμεν νὰ τοὺς ἐπιπλήξωμεν (= πρέπει νὰ γράφετε «διατάσσομεν», μόνον ὅταν ἢ ἐὰν θέλωμεν κλπ.) Τρ. 70.

ΛΔ') ἔμ. (Προέρχεται πιθανότατα ἀπ' τὸ τούρκικο hem = καὶ ἔπειτα). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) ἀντιθετικός, ἰσοδύναμος μὲ τὸ μά. (§ 230, 5) : Αἶ, παπᾶ Ὡμᾶ μου, καλησπέρα καὶ τὴν εὐχή σου ! "Εμ δὲ μᾶς βλέπεις τόσο ἀσκέρι, καὶ τραβᾶς νὰ σφαλιστῇς στὸ κελλί σου ; (= μὰ) "Ερσ. 164. Καμιὰ φορὰ καὶ ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ ὁμιλίας, (ὅπως καὶ τὸ ἄμ) : Σιγομιλοῦσαν τώρα ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ μαθαίνοντας τὸ πάθημα τοῦ παπᾶ τους, πὺν ἀπόψε ἔλειπε ἀπὸ τὸν μεγάλο ἔσπερινό. "Εμ ποιὸς τὸν εἶπε νὰ στεφανώνῃ ξαδέρφη ; (= μὰ ποιὸς τοῦ εἶπε) Χ.Θ. 73.

2) συμπλεκτικός (ἔμ - ἔμ = καὶ - καὶ), μόνον διαλεκτικῶς : "Εμ κορίτσι χρυσό, ἔμ χρυσή προῖκα, ἔλεγε στὸ γαμπρό της Ἡθ. 14. (Κι' αὐτὸ τὸ διπλὸ ἔμ - ἔμ ἀπ' τὸ τούρκικο hem - hem).

ΛΕ') ἐν ! Μόριο δεικτικὸ (νά, ἰδού), εὐχρηστο σὲ διαλέκτους μόνο (π.χ. τῆς Ἀρκαδίας, τῆς Μάνης, τῆς Κεφαλληνίας). "Ετσι λέγεται π.χ. "Εν τος, ἐν τη, ἐν το (= νά τος, νά τη, νά το), ἐν τοι, ἐν τες, ἐν τα (= νά τοι, ἢ νά τους, νά τες, νά τα). Πρβλ. καὶ Μελ. 449 : "Ετونه καὶ τοῦτος ! (= ἐντος - νά τος).

ΛΣΤ') ἐντούτοις. Σύνδεσμος ἀντιθετικός (= ὅμως, μολαταῦτα. § 229, 3). Προῆλθε ἀπ' τὴν ἀρχαία συνεκφορὰ ἐν τούτοις (= μέσα σ' αὐτά = μὲ αὐτά = μὲ ὅλα αὐτά, μολαταῦτα) : Πάει νὰ γελάσῃ καρεῖς μὲ τὰ ἔργα τῶν νέων . . . ἐντούτοις οἱ νέοι λογογράφοι μας εἶναι ἀπαιτητικοὶ Πολίτ. Α', 281.

ΛΖ') ἐνῶ. (Προῆλθε ἀπ' τὴν ἀρχαία συνεκφορὰ ἐν ᾧ = ἐν ᾧ χρόνῳ = μέσα στὸν καιρὸ πού - τότε πού). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) χρονικός : Ἐρεθισμένος ἄρχισε νὰ μιλῇ γιαυτόν, ἐνῶ ζωγράφει Ζ.Π. 17. (§ 261, 1). Συνηθέστερο ἀπ' αὐτὸ εἶναι τὸ ἐκεῖ πού).

2) ἐναντιωματικός (= ἀν καί, μολονότι. § 253 κ. ἐ.).

ΛΗ') ἐξόν, (ξόν = ἐκτός, ἐκτὸς ἀπὸ). Εὐχρηστο σὲ διαλέκτους

καὶ στὴ λαϊκότερη γλῶσσα : Τὴν ἱστορία του κανένας δὲν τὴν καλοῦ-
 ἤξερε, ἐξὸν ἢ μακαρίτισσα Ἐφ.αλ. 50.

Συνήθως χρησιμοποιεῖται στὴ συνεκφορά **ἐξὸν ἀπὸ** (= ἐκτός ἀπὸ) καὶ **ἐξὸν ἂν** (ἐκτός ἂν) : **Ἐὼν ἀπὸ μένα μέσ' στὸ σπῖτι μου** ἐρημιὰ Μαλακ. 767. **Ὅλοι οἱ Ἀνατολίτες ἐξὸν ἀπὸ τοὺς Κινέζους** Κόν-τογλ. 101. **Σὰν ξημέρωνε κ' ὁ ἥλιος ἔπαιρνε ψηλά, ἐξὸν ἂν χιόνιζε,** τότε ἄρχιζε τοῦ σπιτιοῦ μας ἡ γιορτὴ Χ.Θ. 60. (Βλ. καὶ τὸ **ἐκτός**).

ΛΘ') ἔπειτα. Ἀρχῆθεν ἐπίρρημα χρονικὸ (= ὕστερα) : **Πήγανε** **πρῶτα σὺ, ἔπειτα** **ἔρχομ' ἐγώ.** Χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σύνδεσμος

1) **συμπερασματικός,** εἰσαγωγικὸς ἐρωτήσεων, ποὺ ἐκφράζουν κάποιο σφοδρὸ πάθος, (ἀγανάκτησι, ἰσχυρὴ ἀποδοκιμασία ἢ ἐπιδοκιμασία, κ. τ. τ.) : **Ἐπειτα πῶς νὰ μὴ θυμῶνῃ κανεῖς ;** (= λοιπὸν ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ πῶς κλπ.). **Ἐπειτα** **ποιὸς μπορεῖ νὰ πῇ κακὸ γι'αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ;** Βλ. § 235, 4.

2) **ἀντιθετικός,** συνήθως μὲ τὸ **καὶ** μπροστὰ του (**καὶ ἔπει-
 τὰ** = καὶ ὅμως, καὶ ἐντούτοις. § 229, 3).

Μ') ἔτσι. (Προῆλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο ἐπίρρημα **οὕτως** = ἔτσι δά). Χρησιμοποιεῖται πρῶτα κανονικὰ μὲ τὴν ἀρχικὴ του, τὴν ἐπιρρηματικὴ σημασίαν (= μ' αὐτὸν τὸν τρόπο. Βλ. § 148, 4, καθὼς καὶ § 30, Σημ. 2 καὶ § 32, Σημ. 1).

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται προσέτι ὡς μόριο εἰσαγωγικὸ εὐχῆς (μὲ τὸ **νὰ** καὶ ὑποτακτικὴ ἢ ὀριστικὴ παρατατικοῦ) : **Ἐχω πιεῖ πέντ' ἔξ** ὡς **τώρα ἔτσι νὰ ἔχω τὴν εὐχή σου, παπᾶ** (= εἴθε νὰ ἔχω) Ππδ. Β' 88. (Βλ. καὶ § 199, 3). **Ἐτσι ν(ά)** **ἄκουα νὰ βουτῆζῃ τὸν βαθὺν ὠκεανό,** καὶ **στὸ κῶμα του νὰ πνίξῃ** κλπ. Σολωμ. 46. (Βλ. § 190, 2, β').

Ἐπίσης χρησιμοποιεῖται κάποτε ἐμπρὸς ἀπὸ ἐπίθετο μὲ τὴν ἐννοια τοῦ **τόσο** : **Κι' εἰν' ἔτσι τρυφερή,** πὺν **μόλις ἀνασαίνει** Καρυωτ. Ἀνθολ. 149.

Σὲ διαλέκτους χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σύνδεσμος

1) **χρονικός** (μὲ διάφορες σημασίες = μόλις, εὐθύς ὡς, ἅμα, ἀφοῦ καθὼς, ὅταν κλπ. § 261) : **Ἐτσι ἐχάραξε ἡ αὐγὴ, ἐπῆρε ὁ ξένος τὸ σακκὶ κ' ἔφυγε** Μβ. 513· βλ. καὶ 418, 423, 424, 467 κ. ἀ. καθὼς καὶ Μ. 396, 420, 424, 429 κ. ἀ. Πάσσ. 463, 17. **Ἐτσι τό 'καψε τὸ καμίνι τρεῖς ἡμερόνυχτα,** ἐπῆγε **στὸ γιὰλὸ** (= ἀφοῦ τὸ ἔκαψε) Μβ. 457. **Τὸ λοιπὸν**

ἐκεῖνος ἐκαθότουνα κ' ἔτρωε· κ' ἔτσι ἔτρωε, ἀρχίναε τὴ φλογέρα (= κ' ἀφοῦ ἤθελε φάει, ἀρχινοῦσε) Μβ. 493. Ἔτσι τὴν εἶχε ὁ ντρελλὸς τὴ σαρμόνικα στὰ χέρια του, λέει στὸν ἀδερφό του (= καθὼς τὴν εἶχε, ἐνὼ τὴν εἶχε) Μβ. 492. Νὰ μὴν τὰ λύσης τὰ σακκιά, παρὰ ἔτσι πᾶς στὸ σπῖτι σου (= ὅταν πᾶς) Μβ. 478. Θὰ ῥθω κ' ἐγώ, ἔτσι φύγη ὁ παππᾶς (= ἅμα φύγη) Μβ. 514· βλ. καὶ 444, 467, 503 κ. ἀ.

2) ὑποθετικὸς (ἄν, ἅμα. § 244) : Θὰ σὲ σκοτώσω, ἔτσι τὸ μάθη ὁ ἄντρας σου (= ἂν τὸ μάθη) Μβ. 488· βλ. καὶ 421, 444 κ. ἀ. Βλ. καὶ § 216.

ΜΑ') ἐφόσον. (Ἀπ' τὴν ἀρχαία συνεκφορά ἐφ' ὅσον = ἐπὶ ὅσον χρόνον = ὅσον καιρὸ - ὅσο). Σύνδεσμος κυρίως χρονικὸς (§ 261, 1). Χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σύνδεσμος αἰτιολογικὸς (= ἀφοῦ, ἐπειδὴ. § 241) : Ἐφόσον τὸ θέλεις, θὰ τὸ κάμω.

ΜΒ') ἕως. Ἀρχαῖο ἐπίρρημα χρονικόν. Χρησιμοποιεῖται (ὄχι πολὺ συχνά) ὡς πρόθεσις (ὅπως τὸ ὥς, § 144), προπάντων μὲ ἐπίρρηματα τοπικὰ ἢ χρονικὰ : Ἐως ἐκεῖ. Ἐως χτές. Τὰ ἕως τὸ 1843 γεγονότα Κμπ. 276.

Προθετικὸ ἐπίρρημα εἶναι τὸ ἕως καὶ στὴν (ἀρχαία) φράσι ἕως ὅτου, ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀνέκαθεν ὡς σύνδεσμος χρονικὸς· (ἕως ὅτου = ἕως τοῦ χρόνου ὅτου = ὡς τὸν καιρὸ πού, ὡς πού. § 261, 3).

ΜΓ') ἤ. Μόριο ἀρχαῖο. Χρησιμοποιεῖται κανονικὰ ὡς σύνδεσμος διαζευτικὸς : Ὁ κόσμος θάναί ἢ ὁ χαμὸς ἢ τὸ διπλὸ ταξίδι "Ηλ. 32. Βλ. § 232. Συχνὰ ὅμως χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ ἄλλες σημασίαι, διάφορες, σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια τῶν συμφραζομένων. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ ἢ

1) ὕστερ' ἀπὸ κάποια ἀξίωσι ἢ ἀπαίτησι ἢ καὶ παρόκλησι α') μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, εἰδεμῇ, εἰ- δάλλως : Ἐλευθερία ἢ θάνατος !

Ἔτσι μὲ τὸ ἢ εἰσάγεται συνήθως κάποια ἀπειλή ; Νὰ τὰ δέσης αὐτὰ τὰ σκυλιά, ἢ θὰ τὰ σκοτώσω ! (= εἰδάλως) Κονδ. 41. Θὰ βάλετε τὸ γαμπρό μου βασιλιᾷ ἢ θὰ βάλω τὸν πετεινὸ μου νὰ σᾶς τσιμπήσῃ Π.Μ. 52. Γιὰ δώσε μας τὴν κόρη σου, ἢ θεὰ πᾶμε σένα ! Λ.Δ' 67. Βλ. καὶ § 232, 1, β', Σημ. καὶ πρβλ. § 250, 1.

β') με τή σημασία τοῦ ἢ **καλύτερα**· (Ἐπανορθωτικός ἢ) : Πή-
γαινε νὰ ἰδῇς τί κάνει τὸ παιδί· ἢ ἄς πάω μόνη μου. Πρβλ. Βουσ. 1 :
"Ἐνα δωμάτιο, ἢ **καλύτερα** ἀποθήκη μεγάλη.

2) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐρωτηματικῆς προτάσεως κατόπιν ἀπὸ ὅλ-
λη πρότασι ἐπίσης ἐρωτηματικὴ ἢ καὶ ἀπλή ἀποφαντικὴ

α') με τή σημασία τοῦ ἢ **μᾶλλον**· (Τροποποιητικός ἢ) : "Ἄν-
θρωπος εἶν' αὐτός ; ἢ διάβολος ; Εἶσαι ὁ ἑκατομυριοῦχος, ποὺ ἀκού-
γεται τώρα τελευταῖα ; ἢ συγγενὴς του ; Ζ.Π. 79.

β') με τή σημασία τοῦ ἢ **ἀπεναντίας, ἢ ἀντιθέτως**· (Ἀντιθε-
τικός ἢ) : Ζοῦν ἀκόμα ; ἢ τὰ θέρισε ἡ ἀρρώστια ; Πα. 153. Δὲ θὰ
κάνουμε, Γέρο - Γιάννη, λογαριασμό, νὰ μοῦ δώκης ὅ,τι μένει ; Νὰ σοῦ
δώκω ; ἢ νὰ μοῦ δώκης ; φωνάζει ἐκεῖνος ἀγριεμένος Πα. 17. Θὰ μ(οῦ)
ἀνοίξης, ἢ νὰ φύγω ; Ξεν. 218.

γ') με τή σημασία τοῦ ἢ **μήπως**· (Διασαφητικός ἢ). "Ἐτσι εἰ-
σάγεται κάποιος λόγος, ποὺ μπορεῖ νὰ προβληθῇ γιὰ τὸ ὅτι γίνεται
ἢ γιὰ τὸ ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ γίνη ἐκεῖνο ποὺ λέγεται στὴν προηγου-
μένη ἐρώτησι : Τί κάθεσαι ἐδῶ τόσην ὥρα ; ἢ περιμένεις κανένα ; Πά-
με νὰ τὸ δώσουμε τὸ κινίνο στὸν καπιετὰν Πιερρῇ ; ἢ θὰ μείνης μὲ τὴ
Ρηνούλα ; Τρ. Δ. 72. (Πρβλ. Ἀστειεύεσαι ; ἢ μήπως ζηλεύεις ; "Ερσ.
69. Γιὰ λέγε λοιπόν . . . ἢ μήπως πρόκειται περὶ μυστικοῦ ; "Ερσ. 102).

"Ἐτσι εἰσάγεται κάποτε καὶ κάποια ὑπόμνησις γιὰ τὸ δυνατόν
τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς προηγουμένης ἀπειλῆς : Κόβεις τὸν ἀέ-
ρα, μὰ κόβω τὸ λάστιχο, τοῦ ἀπαντῶ θυμωμένα· ἢ ξέχασες πὼς ἔχω
τὸ λάξο μαζί μου ; Απ. 240. Βλ. καὶ γῆ (1Ζ') καὶ γιά (1Η', 2).

ΜΔ') θά· (ἢ θάν, θανά, θαλὰ - θελά, θενά. Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς
τύπους ὅμως ἄλλοι εἶναι ἐντελῶς ἄχρηστοι στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη,
κι' ἄλλοι μόνο διαλεκτικοὶ καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν). Προῆλθε
ἀπ' τὴ συνεκφορὰ **θέλει νά**¹. Πρβλ. Κι' ἂν δὲν ἐρῇ, κι' ἂν δὲ φανῇ,

1. Στὶς ἐκφράσεις ποὺ ἔδωκαν ἀφορμὴ, ὥστε ἡ φράσις **θέλει νά** (καὶ κατό-
πιν καὶ οἱ φράσεις **θέλεις νά, θέλω νά**) νὰ λάβουν ἔννοια μελλοντικὴ, καὶ μὲ
μιὰ γρήγορη συνεκφώνησι νὰ καταλήξουν τέλος στὸ θὰ (ἀπ' τὸ **θέλ' νά - θέ-
νά, θενά** - μὲ ἀφομίωσι **θανά** - καὶ ἔπειτα **θάν** ἐμπρὸς ἀπὸ φωνῆν καὶ θὰ ἐμ-
πρὸς ἀπὸ σύμφωνο), τὸ ρῆμα **θέλω** εἶχε τὴν ἔννοια τοῦ **μέλλει, πρόκειται**
ἢ τοῦ **πρέπει**, ὅπως δείχνουν διάφορα σχετικὰ παραδείγματα π.χ. : *Εἶναι ὁ*
Μῆτρος ἄρρωστος καὶ θέλει νά πεθάνῃ (= μέλλει νά) Πάσσ. 162, 7. *Σὲ κλαίει*

καλόγρια **θέλ'** νὰ γένω (= θὰ γίνω) Θ. Χρ. 26. Μαῦρα ράσα **θα** φορέσω, μοναχὸς **θε** νὰ γενῶ Πάσσ. 332,5. Ἄννα, ὁ Θεὸς τὸν πόθο μας **θανά** τὸν ἐδλογήσῃ Σικελ. 84· βλ. καὶ 32 καὶ 93.

Τρεῖς εἶναι οἱ συνθήεις σημασίες τοῦ μορίου **θά**, ἥτοι

1) ἡ **μελλοντική**. Τῇ σημασίᾳ αὐτῇ τὴν ἔχει κανονικὰ τὸ **θά**, ὅταν χρησιμοποιεῖται (μὲ ὑποτακτικὴ) γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ μέλλοντα ἐν γένει: **Θά** γράφω (§ 176), **θα** γράφω (§ 180), **θα** ἔχω γράφει (§ 186).

Τέτοια εἶναι ἡ σημασία τοῦ **θα** προσέτι στὴ σύνταξί του μὲ ὀριστικὴ παρατατικὸν σὲ διηγήσεις, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάτι ποὺ **ἐπρόκειτο** νὰ γίνη στὸ παρελθόν: Ἀπόψε ἡ Κόρα **θα** ρεμπέλευε (= ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἡ Κόρα **ἐπρόκειτο** νὰ ρεμπελέψῃ) Ἰλιγγ. 7. Τὸ προὐ **θαῖρχιζε** ὁ πόλεμος (= **ἐπρόκειτο** νὰρχίσῃ) Βλαχ. 113. Μπῆκαν στὸ βατόρι. Σὲ μιὰ ὥρα **θα** σήκωναν τὴν ἄγκυρα Βεν. 161· βλ. καὶ Ζ.Π. 179. Τὸ μικρὸ ἦταν ἐτοιμοθάνατο καὶ **θα** πήγαινε στὸν ἄλλο κόσμον ἀβάφτιστο (= ἔμελλε νὰ πάῃ) Τρ. 101· βλ. καὶ Χ.Θ. 48. Πῆρε τὸν ἀνίφορο κατὰ τὶς στρατῶνες ἀπὸ κεῖ **θαῖβαινε** στὸ δρόμο γιὰ τ'

κι' ὁ πατέρας σου, ποὺ **θέλεις** νὰ πεθάνῃς (= μέλλεις νὰ, **πρόκειται** νὰ) Πάσσ. 162, 12. Καὶ τώρα μοῦ ῥθε ὁ θάνατος καὶ **θέλω** νὰ πεθάνω (= **πρόκειται** νὰ πεθάνω) Πάσσ. 105, 10. Φωρ. 1, 56. Πρβλ. καὶ 36, 11: Ζύγωσε, ποὺ **θενά** χαθῶ καὶ **θέλω** νὰ πεθάνω. Ἡ μάνα μας εἶναι πολὺ μακρυνά θαμμένη, ἀπάνω στὸ βουνό, καὶ **θέλει** νὰ κινήσουμε πολὺ ταχυνό (= **πρέπει** νὰ) Π.Μ. 54. Πρβλ. καὶ Μβ. 499. Ἐμπήκε πάλι στὴ χώρα· ἀλλὰ ποὺ **ἤθελε** νὰ περάσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι. Δὲν εἶχε ἄλλου νὰ περάσῃ (= **ἔπρεπε** νὰ περάσῃ). Ἐπίσης 521. Ὅποιοι ἤθελε τὸ βρεῖ, **ἤθελε** νὰ πάρῃ τὴ βασιλοπούλα γιὰ γυναῖκα του (= **ἔμελλε** νὰ, **ἐπρόκειτο** νὰ πάρῃ). Ἐπίσης Ξεν. 177: Ἐκεῖνος, ἐκεῖνος ὁ μασκαρᾶς **ἤθελε** σκότωμα! (= **ἐχρειάζετο** σκότωμα - **ἔπρεπε** νὰ τὸν σκοτώσουν). Ἐπίσης Θεοτοκ. 37: Μάτια μου νόμος κι' αὐτὸς! Ἐκεῖνος ποὺ τὸν ἔκαμε, **ἤθελε** πνίξιμο (= **ἔπρεπε** νὰ τὸν πνίξουν).

Καὶ στὸ μόριο **θα** κατόπι διακρίνεται πολλὰς φορές ἡ ἔννοια τοῦ **θέλω** ἢ τοῦ **πρόκειται** ἢ τοῦ **πρέπει**: Βοήθεια κόσμε!, ὁ Ἀργύρης **θα** μὲ σκοτώσῃ! (= **θέλει** νὰ μὲ σκοτώσῃ) Θεοτοκ. 21. Καλέ, **θα** μοῦ πῆτε πὼς νειριάστηκα μ' ἀνοιχτά τὰ μάτια; (= **θέλετε** νὰ μοῦ πῆτε; - **πρόκειται** νὰ μοῦ πῆτε;) Ἐρσ. 134. Βλ. καὶ § 181, 1. Ἡ γυναῖκα τοῦ κυρίου Ροδανοῦ μιλᾷ Ἑλληνικά; Γιάτ'ι δὲ **θα** μιλᾷ τῇ γλώσσᾳ της; (= γιάτ'ι δὲν **πρέπει** νὰ μιλᾷ τῇ γλώσσᾳ της;) Ἐρσ. 74. Καὶ ἡ ἐκκλησιὰ γιανὰ ἔναι τόσο παλιά, **θα** εἶναι καὶ τὸ χωριὸ πολὺ παλιό (= **πρέπει** νὰ εἶναι) Βλαχ. 84.

ἀμπέλια (= ἐμελλε νὰ βγῇ) Ἡθ. 114. Πρβλ. καὶ § 239, 2, β'. § 242, 2, § 266, 1, γ', καὶ Σημ. § 262, 2, § 272, 2, Σημ.

Ἔτσι καὶ σὲ διηγῆσεις, στὶς ὁποῖες ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάτι, ποὺ **φανταζόταν** κάποιος, ὅτι ἐμελλε νὰ πράξη ἢ ὅτι ἐμελλε νὰ γίνη στὸ παρελθόν: Ἐγὼ ἤθελα νὰ τὸ κόψω τὸ γιούσουρι... **θὰ** τὸ **ξέπλενα** στὴν ἀμμονδιά... καὶ **θὰ** **ἔβανα** διαλαλητή, νὰ διαλαλήσῃ σὲ ὅλη τὴ χώρα... **θὰ** **ἔτρεχε** ἀμέσως μελίσσι ὁ λαὸς κλπ. Λπ. 235 (πρβλ. εὐθὺς λόγος: **θὰ** τὸ **ξεπλύνω**... **θὰ** **βάλω** διαλαλητή... **θὰ** **τρέξῃ** κλπ.). Μὲ αὐτὲς κ' ἄλλες ὁμοιες ἀνοησίες στὸ κεφάλι μου προχώρησα παρακάτω κοιτάζοντας πάντα ψηλὰ κ' ἀριστερά, νὰ ἰδῶ τὴν πινακίδα μὲ τὴ χτυπητὴ ἐπιγραφή. **Θάμπαινα** στὸ κατάστημα, **θάδινα** γνωριμία στὸν Κομπολογᾶ, καὶ ὕστερα βλέποντας καὶ κάνοντας Τρ. 181 (πρβλ. εὐθὺς λόγος: **Θὰ** μὲν στὸ κατάστημα, **θὰ** δώσω γνωριμία κλπ.).

Ἀλλὰ στὴν περίπτωση αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ ἀπλὸς μέλλοντας, ὅταν αὐτὸ ποὺ φανταζόταν κανεὶς ὅτι **θὰ** γινόταν κάποτε στὸ παρελθόν, παρουσιάζεται ὡς ἀπόλυτη πεποίθησί του: Τοῦ ἤρθε νὰ ὁ πόθος νὰ δράσῃ. Ναί. **Θὰ** **κάμῃ** στὸ δικαστήριό μιὰ κατάθεσι πόλκροτη... Ὁλὴ ἡ χώρα **θὰ** **μιλῇ** γιὰ τὴν κατάθεσί του Ζ. Π. 75 (πρβλ. **Θὰ** **κάμω** μιὰ κατάθεσι... **θὰ** **μιλῇ** κλπ. Μποροῦσε νὰ πῇ καί: **Θὰ** **ἔκανε** στὸ δικαστήριό... **θὰ** **μιλοῦσε** κλπ.).

Ὅμοια τέλος καὶ σὲ διηγῆσεις, ποὺ κυρίως ἀποτελοῦν, ἔτσι νὰ ποῦμε, ἓνα τρίτο εἶδος **πλαγίου λόγου** (πρβλ. § 281, 2): Ὁ ἀρχηγὸς μᾶς ἀπεκάλυψε τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἐστηρίζετο εἰς τὸν δόλον **θὰ** **ἐπαίρναμε** δηλαδὴ μαζὶ μίαν ὄρνιθα καὶ **θὰ** **τὴν ἐδέναμεν** εἰς τὸν κορμὸν δένδρου, καὶ ἀπὸ τὸ πόδι τῆς **θὰ** **ἐδέναμεν** πάλιν ἓνα σπάγον μακρύν. **Θὰ** **ἐκρυπτόμεθα** ἓνας **θὰ** **ἐτραβοῦσεν** ὀλίγον τὸν σπάγον καὶ **θὰ** **ἔκαμνε** τὴν ὄρνιθα νὰ φωνάξῃ. Ἡ ἀλεποῦ **θὰ** **ἔτρεχεν** ἐκεῖ καὶ **θὰ** **τὴν ἐτουφεκίζαμεν** Ἀμ. 73 (πρβλ. εὐθὺς λόγος: Ὁ ἀρχηγὸς μᾶς **εἶπε** **Θὰ** **πάρωμεν** μίαν ὄρνιθα... **θὰ** **τὴν δέσωμε**... **θὰ** **κρυφτοῦμε**... ἓνας **θὰ** **τραβήξῃ**... **θὰ** **κάμῃ** τὴν ὄρνιθα νὰ φωνάξῃ, ἡ ἀλεποῦ **θὰ** **τρέξῃ**... **θὰ** **τὴν τουφεκίσωμε**).

2) ἡ **πιθανολογική** (**θὰ** = πιθανῶς, ἴσως, πιστεύω, ὡς φαίνεται κ. τ. τ. Βλ. § 191, 1): Ἐπαρχιώτης **θὰ** **ᾤσαι**, πατριώτη, καὶ **θάρχεσαι** πρώτη φορὰ στὴν Ἀθήνα, μοῦ εἶπε ὁ ἀμαξᾶς (= εἶσαι ὡς φαίνεται - ἔρχεσαι πιστεύω) Τρ. 67. Τρελλὸς **θάναι**, εἶπε συλλογισμένο τὸ παιδί Βλαχ. 120. Πές τους ἐσὺ τὴν ἱστορίαν του **θὰ** **τὴν θυμᾶσαι**, γιατί

σοῦ εἶχε κάμει μεγάλη ἐντόπωσι (= τὴ θυμᾶσαι πιστεύω) "Ερσ. 287. Μάγισσα μάννα σ' ἔκαμε, μάγο πατέρα θά 'χεις (= ἔχεις ὡς φαίνεται) Μ. 403. Τὸ φίδι θά εἶχε μάκρος ὡς ὀχτὼ πόδια Βεν. 142. Οἱ καμπάνες χτυπᾶνε. Κάποιος θά πέθανε Ροδ. 83· βλ. καὶ Ππδ. Α', 88. **Θά μᾶς βρήκατε** σὲ μιὰ κατάστασι, σὰν νὰ σωθήκαμε ἀπὸ νανάγιο ἐδῶ (= μᾶς βρήκατε ἴσως) "Ερσ. 85.

Τὰ παραπάνω ἰσοδύναμα μὲ τὸ **θά** ἐπιρρήματα ἢ φράσεις (**πιθανῶς, ἴσως, ὡς φαίνεται** κλπ.) μποροῦν καὶ νὰ συνυπάρχουν στὴν πρότασι, πού ἐκφέρεται μὲ τὸ πιθανολογικὸ **θά**, κ' ἔτσι καταφαίνεται καθαρὰ ἡ πιθανολογικὴ του σημασία: **Θά εἶναι, ὡς φαίνεται, πολὺ πλούσιος** Τρ. 61. **Θά ξέμαθε, φαίνεται, νὰ πετᾷ** Βεν. 123. **Ἰσως, κορὰ Παναγιώτα, ἐκεῖ θά πηγαίνουν, πιστεύω, καὶ τὰ δολλάρια ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ** Τρ. 198.

Ἀλλὰ καὶ λέξεις ἢ φράσεις, πού σημαίνουν βεβαιότητα (π.χ. **βέβαια, ἀσφαλῶς, ἐξάπαντος, χωρὶς ἄλλο** κ. τ. τ.) μποροῦν νὰ προστίθενται στὶς προτάσεις αὐτές, πού ἐκφέρονται μὲ τὸ πιθανολογικὸ **θά**. "Ετσι ἐκεῖνος πού μιλεῖ, φανερώνει ὅτι ναὶ μὲν δὲ γνωρίζει ἀκριβῶς ἂν ἀληθεύει αὐτὸ πού λέει, οὐχ ἦττον ὁμως θέλει νὰ πιστεῦθῃ ὅτι εἶναι ἔτσι πού λέει: **Ἐσεῖς βέβαια θά τὸ ξέρετε τὸ σπῖτι τοῦ κυρίου Ἀνέστη** Τρ. 117· (πρβλ. 114: **Αὐτὴ θά τὸ ξέρη τὸ σπῖτι τοῦ κυρίου ἐφέτη**). **Θά γελᾷτε βέβαια** μὲ τίς προλήψεις μου Τρ. 206· βλ. καὶ 59 καὶ 198. **Ἀσφαλῶς θά τὸ διάβασε κάποτε αὐτὸ τὸ ἀριστοῦργημα ὁ Παπαδιαμάντης** Κμπ. 190. **Τὸ βουβό! αὐτὸ θά εἶναι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο** "Ερσ. 139.

Στὴν τελευταία αὐτὴ περίπτωσι χρησιμοποιεῖται κάποτε ἀντὶς γιὰ τὸ ἀπλὸ **θά** ἢ φράσις **θά πρέπει νὰ** ἢ ἀπλῶς **πρέπει νὰ**: **Ὁ στιχογραφὸς τῆς Ἑλληνικῆς παραλλαγῆς τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως θά πρέπει νὰ ἔζησε στὴν ἀρχὴ τοῦ δέκατου τέταρτου αἰῶνα** (= θά ἐζήσε βέβαια - ἐξῆσε πιθανότατα) Κμπ. 33. Ἰδὲς καὶ § 169, 2, Σημ. α'.

Σημ. Μπορεῖ στὴν ἴδια φράσι τὸ **θά** μὲ ὀριστικὴ ἐνεστώτα νὰ εἶναι μιὰ πιθανολογικὸ καὶ μιὰ μελλοντικὸ: **Θά γελᾷτε βέβαια μὲ τίς προλήψεις μου, ἀλλὰ ὅταν γίνετε πατέρας, θά τίς ἔχετε καὶ σεῖς** (= **γελᾷτε ἴσως**) Τρ. 206.

3) ἡ **δυνητικὴ**· (**θά** = **δυνατὸν νὰ, μπορεῖ νὰ** κ. τ. ὅ.). Μὲ τὴν σημασίαν αὐτὴ τὸ **θά** συντάσσεται μὲ ὀριστικὴ παρατατικὸν, ἢ σπασιότερα, ὑπερσυντελικὸν (ποτὲ ἀορίστου) : **Ποιὸς θά τὸ πιστεῦσε πῶς**

τὸ φῶς τους θὰ γινόταν ἀφορμὴ ν' ἀπομείνουν ἄτολμοι ἀπόγονοι στὸ σκοτάδι ! (= μποροῦσε νὰ τὸ πιστεύσῃ) Τριαντ. 27. Βλ. § 191, 2.

Σημ. α'. Μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ τὸ θὰ εἶναι πολλές φορές ἐπαναλή-
πτικό, ἥτοι σημαίνει ἐπανάληψι μιᾶς πράξεως στὸ παρελθόν (§ 191, 2, Σημ.
β') : Τὸ σύρμα τοῦ τηλεγράφου θὰ τὸ πετροβολοῦσαμε . . . στὸν πάγκο θὰ χαρά-
ζαμε μιὰ τριώτα . . . τὴ βρύση θὰ τὴν ἀνοίγαμε, νὰ χυθῇ τὸ νερὸ Ζ.Π. 92· βλ.
καὶ 21. Κάθε χρόνο θὰ γίνονταν αὐτὸ Ἡθ. 99. Ἡ χρῆσις αὐτῆ τοῦ θὰ μὲ ὀρι-
στικὴ παρατατικοῦ προέρχεται βέβαια ἀπ' τὴν ὁμοία χρῆσις τοῦ στὸν ἀπλὸ
μέλλοντα α'. Βλ. § 176, Σημ. α'.

Σημ. β'. Ἡ πιθανολογικὴ καὶ ἡ δυνητικὴ σημασία τοῦ θὰ προῆλθε ἀπ'
τῇ μελλοντικῇ του σημασίᾳ, ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες ὁ ἀπλὸς μέλλοντας α' ση-
μαίνει κάτι τὸ ἐνδεχόμενον (176, Σημ. α') : Σήμερα, Θεοδορούλα, εἶσαι ἀδιάθετη
καὶ δὲ θὰ πᾶς σὲ δουλειά, γιατί εἶναι Σάββατο καὶ θᾶχετε πολλὴ ἐργασία Τρ. 241.

ΜΕ') **θές.** (Προῆλθε ἀπὸ τὸ θέλεις, καὶ πολλές φορές χρησιμο-
ποιεῖται ἀντὶς γι'αὐτό : Τί θές ἐσὺ αὐτοῦ ; Διπλὸ (θές - θές) χρη-
σιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος διαζευκτικὸς (= εἴτε - εἴτε). Βλ. § 233
καὶ Σημ. α'.

ΜΣΤ') **ἴσως.** Ἐπίρρημα ἀρχαῖο, καὶ σημαίνει ἀρχῆθεν ἐξ ἴσου,
ἀλλὰ καὶ πιθανῶς. Σὲ σύνταξί του μὲ ρῆμα χρησιμοποιεῖται καὶ μό-
νο του καὶ μὲ τὸ νὰ κατόπι του : Ἴσως τὸ ἤθελε - ἴσως νὰ τὸ ἤθελε.
Ἴσως ἦρθε - ἴσως νὰ ἦρθε. Ἴσως ἔρθη - ἴσως νὰ ἔρθη. (Βλ. § 196, 1).

ΜΖ') **κάθε.** (Προῆλθε ἀπ' τὴν ἀρχαία συνεκφορὰ καθ' ἓν = κατὰ
ἓν = χωριστὰ ἓνα ἓνα). Χρησιμοποιεῖται

1) συνήθως ὡς ὀριστὴ ἀντωνυμία (ἐπιθετικὴ, ἄκλιτη. § 100,
1) : Κάθε ἄντρας· κάθε γυναῖκα· κάθε παιδί (= ἕκαστος ἄντρας κλπ.
§ 110.).

2) συχνὰ ὡς προθετικὸ ἐπίρρημα σὲ προσδιορισμούς ποὺ ση-
μαίνουν χωρισμὸ σὲ ἀριθμητικὲς ποσότητες (ἀπὸ τὰ δύο κι' ἐπά-
νω) : Νὰ παίρνῃς ἀπ' αὐτὸ τὸ φάρμακο κάθε δυὸ ὥρες. Ἐρχεται κά-
θε ὀχτῶ (ἡμέρες) καὶ μᾶς βλέπει.

Ἡ φράσις καθε πού, (ἡ ὁποία προῆλθε ἀπ' τὴν πληρέστερη
φράσι καθε φορὰ πού), χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος χρονικὸς
(= ὅσες φορές, ὁσάκις § 261) : Κάθε πού τὴ συλλογιζόμουν, κάτι
μέσα μου ράγιζε. Λιλ. 25· βλ. καὶ Κακρ. 39.

ΜΗ') **καθόσον**. (Προήλθε ἀπ' τῆ συνεκφορά **καθ' ὅσον** = κατὰ ὅσον = γιὰ τόσο ὅσο). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος αἰτιολογικός (= διότι. § 241) : Δὲ θὰ ἔρθῃ, **καθόσον** δὲν εὐκαιρεῖ.

ΜΘ') **καθώς**. (Σχηματίστηκε στὴν ἀρχαία Κοινὴ ἀπ' τὸ ἀρχαιότερο **καθά** = **καθ'** ἃ = σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα - ὅπως. Πρβλ. τὸ νέο **κατὰ πῶς** = ὅπως. § 137, 3, α'). Χρησιμοποιεῖται

1) μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασίᾳ, ἥτοι ὡς **ἐπίρρημα** ἀναφορικὸ τροπικόν : "Ἐκαμα, **καθώς** μοῦ εἶπες. Δὲν ἐχάρηκε ποτὲ μάτι ἀνθρώπου γιὰ τὸν ἥλιο, **καθώς** τώρα ἐγὼ γιὰ σέ (= ὅπως τώρα) Σολωμ. 144. § 264. Βλ. καὶ § 268.

2) ὡς **σύνδεσμος α'**) χρονικός (= ἐκεῖ πού, ἐνῶ - ἅμα) : **Καθώς** τὰ ἐφένανε (τὰ κονκκιά), ἔσκασε ἓνα κονκκί Μβ. 465. **Καθώς** ἔφτασε στ' ἁλώνι ὁ παππᾶς, ἔπιασε καὶ λαιμάριασε τᾶλογα (= ἅμα ἔφτασε) Πα. 5· βλ. καὶ Ε. 74, 33. Πάσσ. 227, 14. (§ 261, 1 καὶ 2). β') αἰτιολογικός (= ἀφοῦ, ἐπειδὴ) : **Γιατὶ** τὸν λέν' Ἀράπη τὸν κάβο ; ρώτησε ἡ "Ερση. **Καθώς** εἶναι ἔτσι ψηλὸς καὶ μαῦρος, τὴ νύχτα ἀπ' τὴ θάλασσα δείχεται σταλήθεια σὰν ἓνας Ἀράπαρος ὁλόρθος (= ὅπως εἶναι - ἐπειδὴ εἶναι) "Ερσ. 298. "Αχ ! **καθώς** πίνω ἀπ' τὴ βρυσούλα σας, πουλάκια μου, δώστε μου τὴ χάρη σας νὰ πετάξω (= ὅπως πίνω - σὰν πίνω, ἐπειδὴ πίνω) Ππδ. Φόν. 204.

Ν') **καί**. Ἀρχῆθεν ἐπίρρημα, μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **ἐπίσης**, **προσέτι**. (Προσθετικός **καί**) : "Αν ἔπαιρνα ἄλλῃ (γυναικα), θᾶπαιρνα καὶ προῖκα Πα. 12. Βλ. § 216.

Μερικὲς φορές τὸ προσθετικὸ αὐτὸ **καί** παίρνει τὴν ἔννοια τοῦ **κοντὰ στ' ἄλλα** : Ἐλᾶτε μέσα, γιὰτὶ κάνει **καί** κρύο Τρ. 6. Σήμερα, Θωδωρούλα, εἶσαι ἀδιάθετη καὶ δὲ θὰ πᾶς σὲ δουλειά, γιὰτὶ εἶναι **καί** Σάββατο, καὶ θάχετε πολλὴ ἐργασία Τρ. 241.

Σὲ μιὰ σειρὰ πάλι τριῶν ἢ περισσοτέρων μελῶν (ἥτοι κώλων) μιᾶς περιόδου, ποὺ παρατάσσονται ἀσυνδέτως τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, τίθεται πολλὰς φορές ὁ προσθετικός **καί** στὴν ἀρχὴ τοῦ τελευταίου μέλους ἔτσι σὰν συγκεφαλαιωτικός (= καὶ τέλος, καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτά) : Δέκα χωριά ἐχάλασα, τὰ ξαναφκειάνω πάλι· δυὸ μοναστήρια χάλασα, τὰ ξαναχτίζω πίσω· **καί** σᾶς χαρίζω τᾶρματα μαζὶ μὲ τὴν εὐχή μου Ε. 51, 5 κ.έ. Βλ. καὶ 22, 16 κ.έ.

Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀρχικὴ σημασίαν προέκυψαν οἱ ἄλλες διάφορες σημασίαι τοῦ **καί**, ἥτοι

1) ἡ **ἐπιδοτική** (= ἀκόμα καί, ἔστω καί - καὶ μάλιστα. Ἐπιδοτικός **καί**). Ἡ ἐπίδοσις γίνεται ἢ πρὸς κάτι ἀνώτερον καὶ πιὸ σημαντικόν, ἢ πρὸς κάτι κατώτερον καὶ ἀσήμαντον : **Καὶ** ἓνας ἑκατομμυριούχος δὲ θὰ ξόδευε τόσα. Δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὸν ἀνεχτῇ, **καὶ** πατέρας του νὰ ἦταν Χάρ. Μ. 45. Γιὰ σένανε **καὶ** τὴ ζωὴ μου (ἐν. θυσία-ζω) Μ. 440· βλ. καὶ Ε. 5, 29. 179, 1. Τότε τ' Ἀμπελάκια ἦταν μεγάλα τέρα **καὶ** ἀπὸ τὴ Λάρισα Πα. 68. Αὐτὸ τὸ ξέρεи **καὶ** ἓνα μικρὸ παιδί. Εἶχε τὸ χάρισμα νὰ θυμᾶται ὅ,τι διάβαζε **καὶ** μιὰ μόνη φορὰ Ἑρσ. 222. Εἶχα νὰ τοῦ πῶ πράγματα, πὺν ἦταν μεγάλη ἀνάγκη νὰ τὰκούση, **καὶ** ἀμέσως (= καὶ μάλιστα ἀμέσως) Τρ. 214. Γιατὶ βγῆκες, παιδί μου, **καὶ** μὲ τέτοιο κρόο ; Τρ. 104.

Συχνὰ τὸ **καί** αὐτὸ συνοδεύεται ἀπ' τὸ ἐπίρρημα **ἀκόμη** ἢ τὸ **μάλιστα** ἢ τὸ **ὥς**. (Τὸ **ἀκόμη** τίθεται ἢ μπροστὰ ἢ κατόπιν ἀπ' τὸ **καί**, τὸ **μάλιστα** κατόπι του, καὶ τὸ **ὥς** μπροστὰ του) : Κάθε γυναῖκα . . . πρέπει νὰ ᾿χη τὴ φορεσίαν τῆς ἔτοιμης γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θαυμάτου· **ἀκόμα** **κι'** ἡ φτωχότερη Ζ.Π. 63. Ἦταν προσβολὴ μας νὰ μᾶς ἀγνοοῦν **κι'** αὐτὲς **ἀκόμα** οἱ πέτρες Ζ.Π. 93. Μοῦ ἄλλαξε **ἀκόμα** **καὶ** τὸνομα Τρ. 260· βλ. καὶ 58. **Κι'** ὁ βασιλεὺς **ἀκόμη** καὶ μὲ ὄλους εἰνῆσα Ε. 206, 6· βλ. καὶ Μπ. 52 καὶ § 93, 2. Ὁ Στέφανος ἔχει ἄθλιον γράψιμον **καὶ** ὅταν **ἀκόμη** δὲν εἶναι συγκλημένος Ἀμ. 35. Τὺς δυὸ ἄλλες μορφὰς τῆς διγλωσσίας θὰ τίς ἔχομε καὶ ἐμεῖς . . . **καὶ** ὅταν **ἀκόμη** θὰ ἔχη ἐπικρατήσῃ ἡ δημοτικὴ Τριαντ. 4. Μυστικὰ δὲν ἔχουν οἱ ἀντίθετοι, **καὶ** **μάλιστα** τέτοιαις ἡμέραις Πα. 129. Αὐτὸ δὰ τὸ καταλαβαίναμε **ὥς** **καὶ** μεῖς, πὺν ἤμαστε παιδιὰ (= καὶ μεῖς ἀκόμα) Τρ. Δ. 20. Βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1124. Φωρ. 2, 276 (ὥς **καὶ** στὴ γῆς κλπ.).

Σημ. Μὲ τὸ ἐπιδοτικὸν **καὶ** πολλὰς φορὰς ἐνισχύεται ἀπλῶς ἡ ἔννοια μιᾶς ἀντωνυμίας (ἰδίως προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς) ἢ ἐνὸς ἐπιθέτου ἢ ἐπὶρρήματος : Τὴ φωνάζει ; Ἐγὼ **καὶ** γῶ ; Τάχα τί μᾶς ἔκαμε, **καὶ** αὐτός, πὺν φουσκώνει τόσο ; Πα. 142. Ἀχ ! τί χρόνια **καὶ** κείνα ! Πα. 49. Τὸ γέρο Παλιόκαπα **καὶ** ποῖος δὲν τὸν ἀκούει ; Βλαχ. 8. Μὰ **καὶ** τί νὰ ἰδῶ ; δὲ βλέπω **καὶ** τίποτα (= ἀπολύτως τίποτε) Ξεν. 230. Δὲν εἴμαστε δὰ **καὶ** πολλοὶ Πα. 75. Μέρα **καὶ** σήμερον ! (= ἐν λεγεινῇ μέρα σήμερον). Καλὴ νύχτα **κι'** ἀπόψε, ἔ ! Πα. 58. Ἐμεῖς οἱ φτωχοὶ δὲ θέλομε **καὶ** πολὺ, γιανὰ κάνουμε κέφι (= πάρα πολὺ) Π5. 19. Δὲν πέρασαν **καὶ** πολλὰ χρόνια (= τόσο πολλὰ) Βουτ. 4. Τὸ ξέρω **καὶ** καλὰ ! εἶπε ὁ Ἀνάστον (= πολὺ καλὰ) Βλαχ. 81.

2) ἡ ἐνδοτική ἢ παραχωρητική (= ἔστω καί. Ἐνδοτικός καί). Ἡ σημασία αὐτῇ τοῦ καί εἶναι πολὺ συγγενῆς μὲ τὴν προηγούμενη, ἀπ' τὴν ὁποία καί προέρχεται: Καλὸ **κι'** αὐτό. Φτάνουν καὶ τόσα. Καὶ ἑκατὸ δραχμὲς νὰ σοῦ δώσω, καλὰ εἶναι. Καὶ νὰ γυρίσω τώρα στὸ νησί, πάλι θὲ θὰ ἡσυχάσω Λπ. 24.

Παραχωρητικός εἶναι ὁ καί ὡσαύτως σὲ φράσεις σὰν ἐτούτη: Θὰ πάω **κι'** ἐγὼ στὸ θέατρο. Καὶ δὲν πᾶς; (= πῆγαινε· δὲν ὑπάρχε καμιά ἀντίρρησης).

Σημ. Ἐνδοτικὸ ἢ παραχωρητικὸ εἶναι κανονικὰ τὸ καί σὲ συνδέσεις τοῦ μὲ τὸ νὰ ἢ τὸ ἀν ἢ τὸ ἄς, (καὶ νά, καὶ ἀν ἢ **κι'** ἀν, καὶ ἄς ἢ **κι'** ἄς), ὅταν αὐτὰ μόνον τοὺς ἢ μὲ κάποια ἀναφορικὴ λέξι μπροστὰ τοὺς εἰσάγουν μιὰ πρότασι: Καὶ νὰ μοῦ τὸ χάριζαν, δὲ θὰ τὸ ἐπαιρνα. **Κι'** ἀν ἐπῆγες, τί τὸ ὄφελος; Θὰ τὸ κάμω, **κι'** ἄς πᾶν στὰ χαμένα Πα. 138. Νὰ σοῦ δώσω ὅ,τι καὶ νὰ θέλεις Μβ. 432. Κάθε γυναῖκα, ὅποια **κι'** ἀν εἶναι, πρέπει νὰ ᾗχη τὴ φορεσιά της ἑτοιμὴ γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου Ζ.Π. 62. Ὅπου καὶ νὰ βρίσκεται, θυμᾶται ὅλα τὰ παλιὰ Ζ.Π. 73. Βλ. καὶ § 121, 2.

3) ἡ ἀντιθετικὴ ἢ ἐναντιωματικὴ (= ἀπ' τᾷλλο μέρος - καὶ ὅμως, ἀλλ' ὅμως, ἀλλά, μά, καὶ μολαταῦτα - ἐνῶ, μολονότι κ. τ. ὅ. Ἀντιθετικός ἢ ἐναντιωματικός καί): Ἐσὺ κοιμᾷσαι ξέγνοιστη, **κι'** ἐγὼ κακονυχτάω Πάσσ. 558, 9. Εἶμαι φτωχὸς καὶ κείνη πλούσια Μβ. 471. Στοὺς χίλιους μέσα καὶ χωρὶς συντροφιά Πα. 49. Ἐύπνιος καὶ βλέπω ὄνειρα (= καὶ ὅμως βλέπω) Ἀθάν. 31. Μοῦ ἔλεγε τὸ ναὶ καὶ ποτὲ δὲν ἀποφάσιζε (= ἀλλὰ ποτὲ) Ροδ. 80. Ποῦ εἴστε, παλληκάρια μου, λίγα **κι'** ἀντρειωμένα (= λίγα, ἀλλὰ ἀντρειωμένα) Λ. Ε', 58. Ὁ Γριβόδημος θάνατο δὲν εἶδε καὶ πεθαμένον εἶχε (= καὶ ὅμως) Βυ. 30. Πέθαινε καὶ δὲν καταδεχότανε νὰ ζητήσῃ ἕνα ποτήρι νερὸ Ροδ. 8. Σκλάβο μου, γιὰ τραγούδησε, γιανὰ σὲ λευτερώσω. Πόσες φορὲς τραγούδησά καὶ λευτεριὰ δὲν εἶδα Πάσσ. 448, 14. Ἡ Αἰγὴ, **κι'** ἄπροικη, ὅπως εἶναι, **κι'** ὀρφανή, δὲ στέργει νὰ γίνῃ γυναῖκα τοῦ Βάγγου (= μολονότι ἄπροικη) Κμπ. 348.

Μὲ τὴν σημασίαν τοῦ αὐτῇ τὸ καί εἰσάγει πολλὰς φορὲς ἔνστασις ἢ ἀντιλογία: Πές καὶ τοῦ Πέτρου νὰ ᾗρῃ μαζί σου. **Κι'** ἀν δὲ θελήσῃ νὰ ᾗρῃ; (= Μὰ ἀν δὲ θελήσῃ). Καὶ φαντάζεσαι πὼς θὰ γίνῃ αὐτὸ ποῦ λές; (= Ἀλλὰ φαντάζεσαι κλπ.). Βλ. Ε. 55, 6. 92, 13 - 4. 169, 13. 184, 3. (Βλ. καὶ § 219, 3).

4) ἡ διαζευκτικὴ (= ἢ. Διαζευκτικός καί): Ποιὸς εἶδε ψάρον

στο βουνό **καὶ** θάλασσα σπαρμένη; E. 72B', 1. Στῆς Βουργαριᾶς τὸν κάμπο πέντε **καὶ** δέκα δὲν περγοῦν Λ.Ε', 84· βλ. καὶ E. 70, 18. 72A', 1 (σ' Ἀνατολὴ **καὶ** Λύση). 78B', 12.

5) ἡ **μεταβατική**. (Μεταβατικός **καί**). Τὸ **καὶ** ἔτσι τίθεται στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου ἢ ἐνὸς κώλου μιᾶς περιόδου, ἀπλῶς γιανὰ μεταβῇ ὁ λόγος ἀπ' τὰ προηγούμενα στὰ ἐπόμενα : *Τώρα μὲ τὴ σειρὰ ἄρχεψε νὰ παντρεύῃ τὰ παιδιά του. Καὶ πάντρεψε πρῶτα τὸ μεγάλο του γιὸ κλπ.* ἩΘ. 10. *Τί θὰ τοὺς κάμης ; τὸν ρώτησα. Καὶ κεῖνος μοῦ ἀπάντησε· Αὐριο τοὺς στέλνω στὴ Λάρισα* Πα. 85. *Ὁ βασιλεὺς τὸ λοιπὸν ἐκαθότουνα στὸ παραθύρι καὶ ἐκαμάρωνε τὴν ὁμορφὴ γυναῖκα (τοῦ ράφτη)*. **Καὶ** ὁ ράφτης ἐξήλενε. Μβ. 450· βλ. καὶ E. 24, 5. 29, 9. 49, 8. 50, 5 κ. ἄ.

Μεταβατικός εἶναι ὁ **καὶ** ἐπίσης σὲ συνδέσεις προτάσεων σὰν ἐτούτες : *Πηγαίνετε κι' ἔφθασα* Τρ. Δ. 98. *Ἄσε νὰ ξημερώσῃ καὶ πάω* Μβ. 440. *Ἄσε νὰ μεγαλώσω κι' ἔρχεσαι καὶ μὲ πιάνεις* Μβ. 495. *Αὐτὴ εἶναι ἡ Μις Ἑλλιοτ καὶ νὰ τὴν χαιρετίσῃς* Τρ. 49

6) ἡ **συνδετική**. (Συνδετικός **καί**. § 219) : *Παίζουν καὶ γελοῦν.* *Ὁ Ὀλυμπος κι' ὁ Κίτσαβος* E. 23, 1.

Σημ. α'. Σὲ βραχυλογικὲς συνδέσεις σὰν ἐτούτῃ : *Κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης* (E. 23. 9), τὸ **καὶ** σημαίνει **συνύπαρξι** προσώπων ἢ πραγμάτων. Βλ. καὶ E. 2, 4 καὶ πρβλ. καὶ Σικελ. 85 : *πλατάνια, καὶ νερά, κι' ὅπου νερά, μελίτσια*. Καὶ σὲ συνδέσεις σὰν ἐτούτῃ : *Κάθε στάχυν καὶ κοιλὸ (Πάσσ. 311, 19), τὸ καὶ σημαίνει ἰσότητα (= κάθε στάχυν - κάνει σιτάρι - ἴσα μὲ ἓνα κοιλὸ)*. Βλ. καὶ Πάσσ. 312, 8.

Σημ. β'. Καὶ σὲ συνδυασμούς του μὲ ἄλλα διάφορα μόρια τὸ **καὶ** ἔχει μιὰ ἀπ' τὶς παραπάνω σημασίες του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ἀντιθετικὴ καὶ τὴν παραχωρητικὴ. Ἔτσι :

καί... ἀκόμη ἢ ἀκόμη καί. § 93, 2. § 148, 1, β'. § 252, Σημ.

καὶ ἄν· βλ. **κι' ἄν. καὶ ἄς·** βλ. **κι' ἄς.**

καὶ ἔπειτα· § 228. § 229, 3.

καὶ μάλιστα ἢ καί... μάλιστα : *Τὸν ἔβλαψε καὶ μάλιστα πολὺ ἢ καὶ πολὺ μάλιστα.*

καὶ νὰ ἢ καί... νὰ (= **κι' ἄν**) παραχωρητικός, ὅστερ' ἀπὸ τὶς ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας **ὅποιος, ὅσος, ὅ,τι** ἢ ἀπὸ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα **ὅπου, ὅπως, ὅσο** κλπ. § 121, 2. § 266, 2, ε'. § 253, 2.

καὶ νὰ - καὶ νὰ (= **κι' ἄν - κι' ἄν, εἴτε-εἴτε**) § 248.

καὶ ὅμως. § 230, 2.

καὶ ποὺ (= **μολοντί, ἄν καί**). § 253, 1.

καὶ ὥς τόσο (= καὶ ὁμως). § 228. § 229, 3.

ἀλλὰ καὶ ἢ μὰ καί. § 228. § 230, 1. § 231, 1.

μιά καὶ (αἰτιολογικῶς = ἀφοῦ) § 241, (χρονικῶς = ἅμα, μόλις) § 261, 2.

ὥς καὶ (ἐπιδοτικῶς = ἀκόμη καὶ) Βλ. ὥς

Γιὰ τὶς συνδέσεις τοῦ καὶ μετὰ τὸ δέν, μή, ὅχι, οὔτε, μήτε βλ. στὰ ἀρνη-
τικά μόρια.

Σημ. γ'. Βλ. καὶ § 223 (θέσις τοῦ καὶ).

ΝΑ') καίτοι. Μόριο (ἀρχαῖο, ἀπ' τοῦ καὶ+τοί = καὶ βεβαίως).
κανονικὰ ἐναντιωματικὸ (= ἀν καί, μολοντί). Βλ. § 228.

ΝΒ') κἄν (κάνε ἢ κἄνε μου, μᾶλλον διαλεκτικῶς). Μόριο ἀρ-
χαῖο, ποὺ προήλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τοῦ ἐπιδοτικοῦ καὶ μετὰ τὸ μό-
ριο ἄν· (καὶ ἄν - κἄν). Χρησιμοποιεῖται :

1) ὥς ἐπίρρημα μετὰ τὴ σημασία

α') τοῦ **τουλάχιστο**, κανονικὰ σὲ καταφατικές προτάσεις, ἀλλὰ
καὶ σὲ ἀποφατικές ἢ ἐρωτηματικές : *Γιὰ νὰ ἰδῶ στὸ δαχτυλίδι, ἔχει
κανένα γράμμα, καὶ νὰ καταλάβω κἄν πῶς τὴν ἔλεγαν αὐτὴ τὴ δόλια*
Π.Μ. 61. *Τὸ Διάκο θέλω ζωντανὸ ἢ κἄν ἀποθαμένο* Πάσσ. 88, 8. *Δὲ
μπόρεσε νὰ μάθῃ κἄν τὸ ἐπ' ὅμον* Καρυωτ. Ἀνθολ. 155· βλ. καὶ Κακρ.
12. *Ἐ! εἶσαι κάνε εὐχαριστημένη σὲ τοῦτο τὸ σπῖτι* ; Ξεν. 219· βλ. καὶ
218. Ζάκ. 42. Τρ. 182. *Δὲ μοῦ δίνεις κάνε μου λιγούλακι κόλλα* ; Μητσ.
Α', 101. (Πρβλ. καὶ τοῦ Πτωχοπροδρόμου, Κμπ. 26 : *Κε' ἐμὲ νὰ μὴ
με δίδωσι κἄν θύνον νὰ χορτάσω !*).

β') τοῦ **διόλου**, κανονικὰ σὲ προτάσεις ἀποφατικές ἢ προτάσεις
εἰσαγόμενες μετὰ τὸ **χωρὶς κἄν**, (ὅπου ὁμως ὑπολανθάνει πάλι καὶ ἡ
σημασία τοῦ **τουλάχιστο**) : *Τὸ σπῖτι ἦτον πολὺ καθαρό, γιὰτὶ δέν
εἶχε κἄν κατοικηθῇ ἀκόμα* Ἑρσ. 21. *Τὸν πῆραν καὶ τὸν βγάλανε ἔξω
μετὰ τὴ βάρκα. Δὲ ρώτησε κἄν τί εἶναι* Βεν. 162. *Προσφέρει ὑπηρεσίες,
ποὺ δέν τὶς ὑποπτεύεται κἄν ὁ πρακτικὸς νοῦς* Χάρ. Κ. 20. *Τὸ μεσημέρι
δέν ἔκατσε ἀντίκρου μόν, δὲ γόρισε κἄν νὰ με κοιτάξῃ* Τρ. Δ. 66· βλ.
καὶ Ἀμ. 130. Χάρ. Μ. 15. *Ἴσως νὰ μὴ θυμᾶσαι κἄν ἐκεῖνα τὰ δυνά
μας γεῦματα. Τρ. 282. Χωρὶς ἄλλο οὔτε κἄν θὰ τὰ πρόσεχε (= δὲ θὰ
τὰ πρόσεχε διόλου)* Τριαντ. 52. *Τὴν ἔβαλα ἀμέσως στὴν τσέπη μου τὴ
σημείωσι, χωρὶς κἄν νὰ τὴν κοιτάξω* Τρ. 188· βλ. καὶ 229 καὶ 253.
Ἔτσι καὶ στὴ φράσι **οὔτε κἄν** (= διόλου, ἀπολύτως) : *Κοιμή-*

θηκες ἐσύ; Ἐγὼ οὔτε κἄν. Πρβλ. καὶ Π.Μ. 121: Τὸ τάπωσα καὶ μηδὲ κἄν ἔσταζε πιά (= καὶ διόλου δὲν ἔσταζε).

2) ὡς **σύνδεσμος** διαζευκτικὸς (μὲ χροιά ἀμφιβολίας) σὲ σειρά προτάσεων ἢ ἀπλῶν ἐννοιῶν (**κἄν - κἄν** = ἦ - ἦ, εἴτε - εἴτε, ἴσως - ἴσως): Μοῦ εἶπε γιὰ τὸ Μανόλη· «**κἄν** εἶχε σκοτωθῇ στὸν πόλεμο, **κἄν** εἶχε ἀποκτονῇ, **κἄν** κάποιο ἀποκίνητο τὸν εἶχε κόψει » Τρ. 147. **Κἄν** ὁ βοριάς τὰ βάρεσε, **κἄν** ἡ νοτιά τὰ πῆρε Ε. 53Β', 1. **Κάνε** σὲ γάμο λείποντε, **κάνε** σὲ πανηγύρι Πάσσ. 235, 14. Βλ. καὶ Φωρ. 1, 144. 2, 34. Λ.Δ', 79 (ὅπου τὸ **κἄν** τέσσερις φορές στὴ σειρά).

Σημ. Λέγεται πολλές φορές καὶ ἡ φράσις **κἄν καὶ κἄν**, σὰν ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς, μὲ τὴ σημασία τοῦ **πολλοὶ καὶ διάφοροι**: Ἐμένα μου ἔχουν ἐμπνεύσει θαυμάσια ποιήματα **γυναῖκες κἄν καὶ κἄν**, δασκάλες, μοδίστρες, μαμμές κλπ. Τρ 201.

ΝΓ') **κι' ἄν** (= καὶ ἄν. Βλ. **καί**). Ὡς μόριο παραχωρητικὸ ὕστερ' ἀπὸ ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες ἢ ἐπιρρήματα (§ 121, 2. § 266, 2, ε'), σὲ ἐνδοτικὲς προτάσεις, § 252. § 253, 2. **κι' ἄν - κι' ἄν** (= εἴτε-εἴτε) σὲ ὑποθετικὲς προτάσεις συνδεόμενες διαζευκτικῶς. § 196, 2. § 248. (= **ἄν - ἦ**) σὲ πλάγιες διμελεῖς ἐρωτήσεις. § 270, 1, **Σημ.**

ΝΔ') **κι' ἄς** (= καὶ ἄς. Βλ. **καί**). Ὡς μόριο παραχωρητικὸ, (μὲ ὑποτακτικὴ) § 198, 2. (Μὲ ὀριστικὴ παρατατικοῦ, ὕστερ' ἀπὸ εὐχeticὴ πρότασι· **ἄς - κι' ἄς**) § 190, 2, β'. Εἰσαγωγικὸ ἐνδοτικῶν προτάσεων, μὲ ὅποιονδήποτε χρόνο τῆς ὀριστικῆς (ἐκτὸς ἀπὸ μέλλοντα) § 253, 1.

Σημ. Προῆλθε ἀπ' τὴν παρατακτικὴ σύνδεσι (215, 2), ἀπὸ συνεκφορά τοῦ **καὶ** μὲ τὸ **ἄς** σὲ σύνδεσι δυὸ προτάσεων μὲ τὸ **καὶ**, ποῦ ἡ δευτέρη τοὺς συνέβαινε νὰ εἰσάγεται μὲ τὸ παραχωρητικὸ **ἄς**: Μακρὸν ἀπὸ τέτοιον ἄνθρωπο, **κι' ἄς** τὸν λήν ὁ κόσμος καὶ Θεὸ Τρ. Δ. 85. Θὰ τὸ κάμω τὸ καλὸ, **κι' ἄς** πάη στὰ χῆμένα Πα. 138. Παπούτσι ἀπὸ τὸν τόπο μου, **κι' ἄς** εἶν' καὶ μπαλωμένο λ. λ.

ΝΕ') **κιόλα, κιόλας**. (Ἀρχικὸς τύπος εἶναι **κιόλα**. Βλ. τὴ **Σημ.** στὸ τέλος. Τὸ **κιόλας** ἔγινε ἀπ' τὸ **κιόλα** μὲ τὴν προσκόλλησι ἐνὸς τελικοῦ **ς**, κατὰ τὸ **ἀμέσως, νωρὶς** κ.τ.ῶ. Πρβλ. καὶ **τότε - τότες**).

Συνηθέστατο μόριο ἐπιρρηματικὸ

1) κυρίως, **χρονικὸ**, μὲ διάφορες σημασίες, καὶ

α') μὲ τὴ σημασία τοῦ **ἀπὸ τώρα, τόσο νωρὶς**, ἥτοι γιανὰ δη-

λωθῇ ὅτι κάτι ἔγινε ἢ γίνεται ἢ θὰ γίνη πολὺ νωρίτερα καὶ πολὺ γρηγορότερα ἀπὸ ὅ,τι περίμενε κανεῖς : **Ξόπησε κιόλας** τὸ παιδί (δηλαδή πολὺ πρὶν ἀπ' τῇ συνηθισμένη του ὥρα). Μπᾶ ! κοιμήθηκε **κιόλας** ; Ξεν. 213. **Τί ; τί ; νὰ φύγης κιόλα !** ἀκόμα δὲν σὲ εἶδαμε (= ἀπὸ τώρα - τόσο γρήγορα) Τρ. 161. **Νάτην κιόλα ἡ βάρκα !** "Ερσ. 128. **"Εξι μῆνες ἔχουν περάσει κιόλας** Λιλ. 25. **Πῆγαν τριάντα χρόνια κιόλα !** Τέλλ. 33.

β') μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ **ἀμέσως**, **στή στιγμή :** Πετρολέτσο, δικό σου τὸ μπαϊράκι, φωνάζει ὁ Καπετᾶνος. Μὲ τὸ λόγο τ' ἄρπαξα **κιόλας** Πα. 103. Πρβλ. Παπαν. 14 : **Νὰ γίνη αὐτὴ τῇ στιγμή κιόλας** νόμος γιὰ ὅλους.

"Ετσι καὶ μετὰ τὰ ἐπιρρήματα **τώρα, σήμερα, αὔριο** κλπ. μπροστά του, μετὰ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως **χωρὶς καμιὰ ἀναβολή :** "Ἡ μοῦ γράφεις, λέει, τὸ σπῖτι στόνομά μου **τώρα κιόλα**, ἢ θὰ βγῶ στὸν κόσμον νὰ φωνάξω πὼς κλπ. Τρ. 153· πρβλ. καὶ 272 : "Ελα, ἔλα **κιόλα** νὰ παραλάβης ἀπὸ τώρα (τὸ ταμεῖο) Ξεν. 225 : **Θὰ ἰδῆς ! (Θὰ τῆς τὸ στείλω) ἀπόψε κιόλας !**

γ') σπάνια, μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ **πιά**, (ἤδη) : Καλὰ ποὺ τὸ βαπτίσσαμε **κιόλας** Ππδ. Φόν. 97. **Τόνομά της εἶναι κιόλας** σβησμένο ἀπὸ τὴ θύμηση τοῦ κόσμου Κόντογλ. 83. "Οταν θὰ ξυπνήσουν, τὸ πονεὶ θὰ βρίσκεται **κιόλας** στὸ Λυκαβηττὸ Βεν. 121.

2) **ἐπιδοτικὸ προσθετικὸ**, μετὰ τὴν σημασίαν

α') τοῦ **μάλιστα :** Τρῶνε τὸ γάλα μας, παίρνουν τὸ μαλλί μας, ἔπειτα πίσω μᾶς σφάζουν **κιόλα** καὶ μᾶς τρῶνε Π.Μ. 20. (Αὐτοὶ) ἦτανε δράκοι κι' ἀδέρφια **κιόλα** Π.Μ. 106. Καὶ ἅμα εἶναι **κιόλα** γιὰ τρὸς, νὰ τό 'χης βέβαιο πὼς εἶναι ἀγύρτης Τρ. Δ. 85. Σὰν ἀγοριεμένοι μοῦ φαίνεστε. "Ακουσα κι' ἐμεγαλοφωνάζατε **κιόλας** Κονδ. 65. Τὸ τραγούδι ἀρᾶσει στὸν κόσμον. "Ο 'Εφταλιώτης **κιόλας** εἶναι ἐνθουσιασμένος μαζί του 'Αποστολ. 21. Πολλοὶ γράφουνε ἀπόψε γράμματα αἰώνιον ἀποχωρισμοῦ. Πολλοὶ **κιόλας** παραδώσανε ἓνα σωρὸ οἰκογενειακὰ κειμήλια στὸ ταμεῖο τῆς Μεραρχίας γιὰ φύλαξη Μυρ. 341.

β') τοῦ **προσέτι :** Τὸν τυλίγει μέσ' στὸ πάπλωμα καὶ τὸν βάζει στὸ σεπτούκι. Σφουγγάρισε **κιόλα**, νὰ μὴ μυρίζῃ ἀνθρωπίλας τὸ σπῖτι Π.Μ. 90. Ἀλλὰ νὰ μ' ἀφήσετε **κιόλας** νὰ φάω ἐδῶ μέσα Θεοτόκ. 31· βλ. καὶ 5 (συχνὰ **κιόλας**)· Ἀντὶς καλύτερα, χειρότερα. "Εμπνυωσε **κιόλα** τὸ ἓνα δάχτυλο γύρω στὸ νύχι "Ερσ. 214. Ἀπὸ δαῦτα βγάνω **κιόλας** καὶ μα-

γειρεύουνε Μβ. 462. *Νάποχαιρετίσης κιόλας* Τρ. 111. *’Εγὼ τουρκεῖοι κιόλας γιὰ τὸ χατήρι σου* Ἐφταλ. 44.

Ἔτσι καὶ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἄλλωστε, (*κοντὰ στ’ ἄλλα*) : *Καὶ ἐπειδὴ, ὅπως ξέρεις, εὐκόλα πιστεύομε ἐκεῖνο πὸν μᾶς ἀρέσει - παιδὶ κιόλα ἤμουνα - ἀρχισα νὰ μετανοιῶνω γιὰ τὸν τρόπο μου* Τρ. Δ. 66. *Κι’ ὥς πὸν νὰ ἔρθουν οἱ ὁδηγίες . . . ἂν ἔρθουν κιόλας ! τὸ παιδὶ τί θὰ γίνη ;* Ἐρσ. 37.

Σημ. Τὸ *κιόλας* αὐτὸ χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ ἐπιδοτικές συνδέσεις προτάσεων, στὸ δεύτερο μέλος, μὲ τὴ σημασία τοῦ *ἀλλὰ καί* : *Ὁ ἐρμηνευτὴς δὲν ἀναλύει μόνο, συνθέτει κιόλας ; δὲν πιστοποιεῖ μόνο, ἐξηγεῖ κιόλας* (= *ἀλλὰ καὶ συνθέτει κλπ.*) Κακρ. 33. (Βλ. § 231, 1).

γ') τοῦ *ἐξάλλου*, τοῦ (ἀντιθετικοῦ) *πάλι* : *Καὶ πῶς νὰ πᾶμε (στὸ παλάτι) στὴν κατάντια μας ; ἔλεγε ὁ ψαρᾶς. Ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ κιόλας ὁ κακομοίρης, πὸν ἦρθε ἀπὸ τὸ παλάτι στρατιώτης ἐπίτηδες !* Μβ. 430. Βλ. καὶ Πα. 75. (*Μὰ θὰ πῆς, ποιὸς τὸ ξέρει κιόλα*). Θεοτόκ. 4 (*μὰ ἦταν κιόλας*).

Ἔτσι (σὲ δημοτικὰ τραγούδια) καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἀντιθετικὸ *μόνο* : *Κάμε ἱσάφι στὴν Τουρκιά ; κόψε, μόν’ ἄφσε κιόλας* (*ἀλλὰ καὶ ἄφησε*) Πάσσ. 233, 35. Φωρ. 2, 60.

3) *βεβαιωτικό*, μὲ τὴ σημασία τοῦ *ὄντως, πράγματι, ἀκριβῶς*. Ἔτσι κανονικὰ (σὲ ἑλλιπεῖς συνήθως ἀναφορικές προτάσεις) κατόπιν ἀπ’ τὸ *ὅπως* : *Ἐπειτα τοσὺν (= τοὺς) εἶπε. Ἐγὼ θὰ πέσω, νὰ κοιμηθῶ. Ὅπως κιόλας ἔπесе στὸ κρεβάτι τση (= της)* Μβ. 489. βλ. καὶ 498. *Ἐσκεφτήκανε κι’ εἶπαν νὰ καλέση τὸ βασιλόπουλο τὸ ράφτη. Ὅπως κιόλας ἐγίνηκε.* Ἐκάλεσε τὸ ράφτη κλπ. 451. βλ. καὶ 418, 440 κ. ἄ. *Γιὰ τοῦτο κιόλας* (= *ἀκριβῶς*) Θεοτόκ. 4.

Σημ. Ἀρχικὴ σημασία τοῦ *κιόλα* εἶναι ἡ ἐπιδοτικὴ προσθετικὴ. (Πρβλ. καί). Ἀλλ’ ἀπὸ φράσεις σὰν ἐτοῦτες : *Τὰ ἔφαγε (τὰ σῦκα) κι’ ὅλα* (= *καὶ ὅλα - καὶ μάλιστα ὅλα*) : *Τὰ κλάδεψε (τὰ δέντρα) κι’ ὅλα* κ.ἄ.δ., εὐκόλο ἦταν νὰ πάρῃ κατόπιν ἡ φράσις *κι’ ὅλα (κιόλα)* σημασία χρονικὴ, παρόμοια μὲ τὴ σημασία τοῦ μορίου *πιά*, (*πλέον, ἤδη*), ἀπ’ τὸ ὁποῖον ὅμως διαφέρει (βλ. παραπάνω, 1, α’ καὶ β’), καὶ μὲ τὸ ὁποῖον σπάνια συμπίπτει.

Τὸ *κιόλα(ς)* ποτὲ δὲν τίθεται στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, ἀλλὰ πάντοτε κατόπιν ἀπ’ τὸ ρῆμα τῆς ἢ (σπανιότερα) κατόπιν ἀπὸ καμιὰ ἄλλη λέξι τῆς (ὅπως μπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς στὰ παραπάνω παραδείγματα). Τὸ νὰ προτάσ-

σεται δὲν εἶναι σύμφωνα μετὰ τὴν σύνταξιν τοῦ στῆ γνήσια δημοτική. (Πρβλ. π.χ. Δημκρ. 25 : **Κιόλας** ὅμως κάτω ἀπὸ τόσες ποικίλες συναισθηματικὰς καταστάσεις κλπ. Ὁμοίως "Ηλ. 22 : **Κιόλας** ἀκούω τραχιά φωνή).

ΝΣΤ') λοιπόν, (κάποτε καὶ μετὰ τὸ ἄρθρο τὸ μπροστά τοῦ τὸ λοιπόν, μᾶλλον διαλεκτικῶς, ἢ εἰρωνικῶς. Ἀρχική του σημασία : τὸ ὑπολειπόμενον, ἐκεῖνο ποὺ ὑπολείπεται).

Σύνδεσμος συμπερασματικὸς πολύχρηστος. § 235, 1. Χρησιμο-ποιεῖται προσέτι

1) ἀπλῶς γιὰ νὰ μεταβαίνει ὁ λόγος ἀπ' τὰ προηγούμενα στὰ ἐπόμενα (πρβλ. καὶ) : Ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς ἄλλος Ροβινσὼν ἀρχισα νὰ φροντίζω νὰ ἐξασφαλίσω ἡσυχωτέραν νύκτα. Κατόρθωσα λοιπὸν νὰ ἐτοιμάσω ἐν ἀχύρῳ στρώμα κλπ. Ἀρ. 20. Μιὰ φορὰ κι' ἕναν καιρὸ ἦταν ἕνας βασιλιάς καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ εἶχανε μιὰ δούλα. Τὸ λοιπὸν ἡ βασίλισσα δὲν ἔκανε παιδιὰ κλπ. Μβ. 444· βλ. καὶ 445, 450 κ.ά.

2) γιὰ νὰ γίνεται συγκεφαλαίωσις τῶν προηγουμένων, ἢ γιὰ νὰ ξανασυνεχίζεται ὁ λόγος, ποὺ τυχαίνει νὰ διακόπτεται μετὰ τὸ νὰ παρεμβάλλωνται στὸ μεταξὺ ἄλλα, ποὺ δὲν ἔχουν ὅμοιαν σχέσιν μετὰ τὴν κείμενα, ποὺ διηγεῖται κανεὶς : Πάει λοιπὸν αὐτὸς καὶ ὁ Ὀρφανίδης, ὁ καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν - αἱ ! ψυχὴ μου ! ἄνθρωπος ἀλήθεια ! « τζι-μάλι καρδιά· οὔτε εἶδα οὔτε θὰ ἰδῶ τέτοια ἄγρια ψυχὴ » καλῶρα του, ὅπου κι' ἂν εἶναι, πᾶνε λοιπὸν αὐτοὶ καὶ βρίσκουν τὸ μπάριμα μου Τρ. Δ. 45· βλ. καὶ Ἀρ. 13 : Δὲν ἀνοιξα λοιπὸν τὰ βλέφαρα κλπ.

3) γιὰ νὰ εἰσάγεται κάποια προτροπὴ ἢ παρακίνησις ἢ ἐρώτησις : Ἄν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα· λοιπὸν ἄκουσε· Μπ. 19. Σὰν ἀρνὶ ἢ τραγὶ μοιάζει. Αὐδ' το λοιπὸν (τὸ σακκί), νὰ ἰδοῦμε Ἐρσ. 3. **Λοιπὸν, Παῦλε, νὰ κατεβαίνουμε**, εἶπε ὁ ἔφορος, καὶ σηκώθηκε Ἐρσ. 128. Ὅταν ἔμεινε μόνος μετὰ τὸν ἔφορον ὁ Παῦλος, τοῦ εἶπε· **Λοιπὸν, κύριε Καλλιᾶδης, πᾶμε ἐμεῖς ;** Ἐρσ. 81.

ΝΖ') μὰ. Μόριο ὁμοτικὸ (ἀρχαῖο) : Μὰ τὸ Θεό ! Βλ. § 55, 6.

ΝΗ') μὰ. (Ἀπ' τὸ ἰταλικὸ ma, ποὺ προήλθε ἀπ' τὸ λατινικὸ magis = μᾶλλον). Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς συνηθέστατος, ἰσοδύναμος μετὰ τὸ ἀλλά. (Βλ. στὰ προηγούμενα, Γ') : Ἔχω φτερά, μὰ δὲν πετώ Ἀθῶν. 47. Θέλει νὰ τὴ σκοτώσῃ, μὰ δὲν ἔχει ὅπλο Κμπ. 342. Βλ. § 230, 1.

Σε λαϊκὰ τραγούδια χρησιμοποιεῖται καὶ ἰδιορρυθμῶς, ἥτοι

1) ὡς μεταβατικὸς σύνδεσμος, ἰσοδύναμος μὲ τὸ μεταβατικὸ καί:
 Ὁ Νάνος πᾶει στὴ Βουργαριά, νὰ μάση παλληκάρια. **Μὰ** τὰ 'μασε, τὰ
 σύναξε, τὰ 'καμε πεντακόσια. **Μὰ** κάτσε 'καὶ τὰρμήνεψε κλπ. Λ. Ε'.
 150· βλ. καὶ 166 καὶ Ε. 219, 11. Πρβλ. § 230, 1, ε'.

2) ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ τοῦ λόγου, ἥτοι χωρὶς νὰ ὑπάρχη τί-
 ποτε προηγούμενο, πρὸς τὸ ὁποῖον νὰ γίνεται μ' αὐτὸ ἡ ἀντίθεσις:
Μὰ τοῦ λεβέντη τὸνομα τὸ πῆρε τὸ ποτάμι· τὸ πῆρε καὶ τὸ ξέσπρε
 στοῦ Μάη τὸ περιβόλι Θ.Μ. 32, 1. Ἡ ἀντίθεσις ἔτσι γίνεται πρὸς κά-
 ποια ἐνδόμυχη σκέψι ἐκείνου πού μιλεῖ, ἡ ὁποία δὲν ἐκφράζεται:
 (= Θέλετε ἢ ρωτᾶτε νὰ μάθετε τοῦ νεκροῦ τούτου λεβέντη τὸνομα·
Μὰ τοῦ λεβέντη τὸνομα τὸ πῆρε κλπ. Πρβλ. τὴ συνήθη ἐρώτησι: Ποιὸς
 πέθανε; πῶς τὸν λένε;). Πρβλ. ἄμ (Ε') καὶ ἔμ (ΛΔ').

Ἔτσι ἐντελῶς στὴν ἀρχὴ παίρνει τὸ **μὰ** καὶ τὴ σημασία τοῦ
μολονότι: **Μὰ** ἐγὼ τὸν ἥλιο ἀνάμωσα, ποτὲ μὴν τραγουδήσω, καὶ τώρα
 γιὰ τοὺς φίλους μου θὰ βγάλω ἓνα τραγούδι (= μολονότι ἐγὼ ὤμω-
 σα... ἐντούτοις τώρα θὰ βγάλω) Ε. 225, 1.

Συνδυάζεται καὶ μὲ τὸ **πάλι** καὶ τὸ **πού**. Ἔτσι: **μὰ πάλι** = ἄλλὰ
 πάλι, ἄλλ' ὅμως· **μὰ πού**, βλ. ἄλλὰ πού.

ΝΘ') **μαθέ, μαθές**. (Πρβλ. τότε, τότες - ποτέ, ποτές κ. ἄ. τ.
 Προῆλθε ὅπ' τὸ **μάθε**, τύπο τῆς προστακτικῆς τοῦ ἀορίστου **ἔμα-
 θα**). Εὐχρηστο στὴ λαϊκότερη καὶ ἀφελέστερη μᾶλλον γλῶσσα.
 Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἐπίρρημα**, μὲ τὴ σημασία

α') τοῦ **δηλαδή**, σὲ ἐπεξήγησι: Νύσταξε ὁ μαντολόης κι' εἶπε·
 Ἦρθε ὁ πρῶτος (ὁ ὕπνος **μαθέ**)... ἦρθε καὶ τῆς στραβῆς ὁ γιὸς (ὁ
 τρίτος ὕπνος **μαθέ**) Π.Μ. 135. Δὲ μοῦ λές, ἀστεφάνωτη τὴν ἔχει ὁ δά-
 σκαλος; Τί θὰ πῇ ἀστεφάνωτη; ἀγαπητικιά **μαθές**; Ἔρσ. 67. Ἐκεῖ
 πὺν φάσκωνε ἡ γιαγιά σου τὸ μωρό, τὴ μάνα σου **μαθές**, βλέπει
 στὴν ἀλὴν ἓναν Τοῦρκο Βλαχ. 58· βλ. καὶ Τρ. 120 (θέλω νὰ πῶ **μα-
 θές**). Τρ. 196 (ἐκείνη **μαθές** ἢ δουλίτσα τῆς κυρὰ - Λόλας).

β') τοῦ **βέβαια, ἀλήθεια** (σὲ ἐρωτηματικὲς προπάντων προτά-
 σεις): Καὶ πῶς δὲν ἦρθε; Πῶς δὲν ἦρθε **μαθές**; Ππδ. Β' 22. Δὲ
 μ(οῦ) λές, παππαδιά, γιατί λένε «Κύρι' ἐλέησον, παππαδιά, πέντε
 μῆνες δυὸ παιδιά;» Γιατὶ τὸ λένε **μαθές**; Ππδ. Β', 93. Ἀ! γι'αὐτὸ

γελᾶτε ἔτσι. Ἀμ πῶς νὰ μὴ γελᾶτε **μαθέ**, ἀφοῦ μοῦ κουβαλήσατε ἐδῶ μέσα τὴ χαρὰ ἀτόφια Τρ. 257.

Ἔτσι καὶ μὲ εἰρωνικὴ χροιά τοῦ λόγου (**μαθέ** = δά) : Ὁρίστε ἀπάνω, κύριε Ἀγγελεῖ... Γαμπρὸς ἐμπῆκε **μαθὲ** στὴν αὐλὴ καὶ νὰ μὴν τὸν πάρουν μυροδιά ! Τρ. 155.

Υ') τοῦ **τάχα**, τοῦ **δῆθεν**: Καὶ ποῦ πᾶνε, κυρὰ Θεώνη; Μὰ κι' αὐτὸ, ἀφέντη μου, καμώνεσαι πὼς δὲν τὸ ξέρεις **μαθές**; Τρ. 121.

δ') τοῦ **θαρρεῖς**, **νομίζεις**, σὲ ἐρωτηματικὲς ἰδίως προτάσεις : Τί κάθεται τώρα καὶ δὲ φεύγεις, στανρουμάννα; τ(ί) εἶν' ἐδῶ; παηγύρι **μαθές**; Βλαχ. 23. Ἀμα τὸν βλέπω ἐκεῖνον, σὰν ψάρι **μαθὲς** λαχαρῶ Λιλ. 18.

Ἀλλὰ σὲ τέτοιες προτάσεις παίρνει καὶ τὴν ἔννοια τοῦ (ἐρωτηματικοῦ) **τάχα** ἢ τοῦ **δά**: Κι' ἐγὼ τί φταίω; Δὲν ἤμουν καλὰ **μαθέ**; Βεν. 157· βλ. καὶ 93.

Σημ. Ὅπως βλέπει κανεὶς σὲ ὅλα τὰ παραπάνω παραδείγματα, ὅταν τὸ **μαθὲ(ς)** χρησιμοποιῆται ὡς ἐπίρρημα, δὲν τίθεται στὴν ἀρχὴ τῆς φράσεως, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιτάσσεται.

2) σπάνια, ὡς **σύνδεσμος** ἀντιθετικὸς, εἰσαγωγικὸς κάποιας παρατηρήσεως ἢ ἐνστάσεως (**μαθὲ** = ἀλλά, μά) : Μὲ ξύπνησε ἡ φωνὴ τῆς Ἀννούλας. Ἐδῶ **μαθὲς** εἶσαι τόσην ὥρα καὶ δὲ μιᾶς; (= Μὰ ἐδῶ εἶσαι κλπ.) Ἐφταλ. 42. Ἐπιασεν ὁ καημένος ὁ ἄνθρωπος, κλαιγότανε **Μαθὲ** τί 'ναι τοῦτο ποὺ θὰ κάνης; Ἐγὼ σ' ἔσωσα καὶ σὺ νὰ μὲ πνίξης; Π.Μ. 19. Κλαίει ὁ κύρης κι' ἡ μάνα του **Μαθὲς**, παιδάκι μου, ἀκόμα δὲ σὲ εἶδαμε, νὰ σὲ χάσωμε; Π.Μ. 83.

Ἡ σημασία του αὐτὴ προῆλθε ἀπ' τὴ σημασία τῆ βεβαιωτικῆ (1, β'). Πρβλ. Τρ. 8 : Γράφω τιμωρία, εἶπε ἡ μικρή. Μ' ἔβαλε ἡ δασκάλα μου, ἡ στρίγλα τί περιμένεις **μαθὲ** ἀπὸ γεροντοκόρη (= τί περιμένεις **βέβαια** - ἀλλὰ τί περιμένεις).

Ξ') **μακάρι**. Μόριο εὐχετικό. (Προῆλθε ἀπ' τὸ οὐδέτερο ἐπίθετο **μακάρι-ον** = καλὸ τ' ἄνθρωπος). Χρησιμοποιεῖται

1) ὅπως ἀκριβῶς τὰ ταυτόσημά του εὐχετικά μόρια **ἄμποτε** καὶ **εἶθε**: **Μακάρι** νὰ (ἦ)ταν ἔτσι ! (= εἶθε νὰ ἦταν) Τρ. 152. **Μακάρι** νὰ τὸ καίγαν (τὸ δάσος) Ροδ. 7. Βλ. § 199, 3 καὶ § 190, 2, β'.

2) ὡς ἐπιτακτικὸ τῆς ἐννοίας τοῦ **καὶ** (ὅπως τὸ **ἀκόμα**) σὲ ἐν-

δοτικές προτάσεις· § 252, Σημ. και § 253, 2, β'. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιτακτικὸ μιᾶς ἀπλῆς ἐννοίας: *Εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ Θέμος νὰ ἰδῇ μισκάρι καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, τὸ Μπέμπη* (= ἔατω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή) Τρ. 284.

ΕΑ') **μάλιστα**. Ἐπίρρημα ἀρχαῖο (= προπάντων, περισσότερον ἢ) ὅλα κ.τ.τ.). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἐπίρρημα** α') μετὰ τὴν ἀρχική του σημασία: *Μυστικὰ δὲν ἔχουν οἱ ἀντίθετοι καὶ μάλιστα τέτοιες ἡμέρες* (= καὶ προπάντων) Πα. 129. (Πρβλ. καί). β') μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ **ναί, βέβαια**, σὲ καταφατικὰς ἀπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις ὀλικῆς ἀγνοίας: *Ἐστὶν τοῦτο εἶπες αὐτό; Μάλιστα*. Βλ. § 203, 1. γ') μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ **ἐπὶ πλέον, προσέτι, κιόλας**: *Κι' ἄξαφνα ἔγινε ἡσυχος, εὐθυμος μάλιστα* Τρ. 240.

2) ὡς **σύνδεσμος** ἀντιθετικὸς (= ἀπεναντίας). Βλ. § 228. § 229, 3 § 231, 3.

ΕΒ') **μεταξύ**. Ἐπίρρημα (ἀρχαῖο = ἀνάμεσα). Ἔτσι μετὰ σημασίαν τοπικήν, κυριολεκτικῶς (π.χ. *μεταξὺ τῶν δύο σπιτιῶν*) καὶ μεταφορικῶς (π.χ. *μεταξὺ φίλων* Ροδ. 60), ἢ μετὰ σημασίαν χρονικήν: *Τὸ διάστημα μεταξὺ δύο πολέμων* Πανυχ. 25. Ἔτσι καὶ στὶς συνήθεις φράσεις *ἐν τῷ μεταξύ ἢ στὸ μεταξύ* (ἐνν. χρονικὸ διάστημα).

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται μετὰ τὶς προσωπικὰς ἀντωνυμίας **μας, σας, τους** (ἢ **των**) κατόπιν του ὡς ἀλληλοπαθῆς ἀντωνυμίας: *Τότε ἀποφασίστηκε μεταξύ των ὁ χωρισμὸς* Ζ.Π. 11. Βλ. § 96, 2. § 163.

Σημ. Σὲ ἀλληλοπαθήα χρησιμοποιοῦνται σπανιότερα καὶ τὰ σύνθετα ἀνταμεταξὺ καὶ συναμεταξὺ: *Οἱ παραλλαγὲς διαφέρουν ἀναμεταξὺ τους κατὰ τὴν γλῶσσαν* Κμπ. 14· βλ. καὶ 17 καὶ 316. *Πιάνονται συναμεταξὺ τους* Ἐρσ. 310.

ΕΓ') **μή**, (**μήν**, μετὰ τελικὸν **ν** κατὰ τὸ ἀντίστοιχο **δέν**, ἐμπρόσθεν ἀπὸ λέξεις ποὺ ἀρχίζουσιν ἀπὸ φωνῆεν ἢ ἀπὸ **κ** ἢ **π** ἢ **τ**). Μόριον ἀποφατικὸν (ἀρχαῖον).

1) Καθαρῶς **ἀπαγορευτικὸν** ἢ **ἀποτρεπτικόν**. Κανονικὰ μετὰ ὑποτακτικῆς, εἴτε ἔτσι ἀπλὸν (§ 192, 2) εἴτε συχνότερα μετὰ τοῦ **ἄς** ἢ τοῦ **νὰ** μπροστά του (§ 193, 2, γ'. Βλ. καὶ § 198, 1 καὶ § 199, 2): *Μὴ μ' ἐρωτᾷς, τὸ ἀνέκφραστον μυστήριον τοῦ θανάτου μὴν ἐρευνᾷς* Κάλβ.

52. Ἀλλὰ ὡς ἀποτρεπτικό, μετὰ τὸ **ἄς** μπροστά του, συντάσσεται τὸ **μή** καὶ μετὰ ὀριστική παρατατικοῦ ἢ ὑπερσυντελείκου, ὅταν ἡ ἀποτροπή ἀναφέρεται στὸ παρελθόν (§ 190, 2, α').

Ἀπαγορευτικό εἶναι τὸ **μή** καὶ στὶς διάφορες ἀποφατικές ἢ ἐπιδοτικές συμπλοκές, στὶς ὁποῖες χρησιμοποιεῖται εἴτε μόνο του ἢ συνηθέστερα μετὰ ἄλλα μόρια, ὅπως: καὶ **μή** ἢ καὶ **νὰ μή**, § 225. **δέν** - (**νὰ**) **μή**, (**νὰ**) **μή** - (**νὰ**) **μή**, § 227, 1. **δέν** - καὶ (**νὰ**) **μή**, (**νὰ**) **μή** - καὶ **δέν**, (**νὰ**) **μή** - καὶ (**νὰ**) **μή**, § 227, 1. **μή** - καὶ ἢ **νὰ μή** - καὶ, § 226. (**νὰ**) **μή** - **μή**τε, § 227, 2. **μή** - **μή**... **μή** (= **μή** - **μή** - τε... **μή**τε), § 227, 3, Σημ. β'. **ὄχι** μόνον **νὰ μή** - ἀλλὰ (ἢ **μὰ**) καὶ **νὰ** ἢ ἀλλὰ μάλιστα **νὰ**, § 231, 3, β'. **ὄχι** μόνον **νὰ μή** - ἀλλ' οὔτε καὶ **νὰ**, § 231, 2, β'. **ὄχι** ποῦ - (**μὰ**) καὶ **νὰ μή**, § 231, 3, β', Σημ.

Ἀπαγορευτικό εἶναι καὶ τὸ **μή** ποῦ χρησιμοποιεῖται

α') ὡς ἀπευχετικό, ἀπλὸ πάλι ἢ μετὰ τὸ **νὰ** μπροστά του· (**μή** ἢ **νὰ μή** = εἴθε **νὰ μή**) § 199, 3 καὶ § 190, 2, β'.

Ἔτσι καὶ στὴ φράσι **μή χειρότερα** (εἴθε **νὰ** **μή**ν ἰδοῦμε **χειρότερα** πράγματα) Ἀμ. 16 καὶ Ροδ. 6.

β') ὡς τελικό (ἀποφατικό· **μή** = **γιανὰ μή**, **νὰ μή** § 254): Ἐλαβῆσε τὸ **κερί**, **μή**ν τὸ **λειώνη** ἄδικα ὁ **ἄερας** (= **γιανὰ μή** τὸ **λειώνη**) Ἐρσ. 138.

2) Ἀπλὸ ἀποφατικό, ἥτοι ἀντίστοιχο

α') πρὸς τὸ **δέν**. Τέτοιο εἶναι τὸ **μή**, (μολονότι ἀρχῆθεν ἀπαγορευτικό κι' ἐδῶ), στὶς ἀποφατικές ὑποθετικές προτάσεις, ποῦ εἰσάγονται μετὰ τὸ **νὰ** (§ 244 καὶ § 247, 2: **Νὰ μή**ν **πάω**, **θὰ τοῦ** **κακοφρανῇ** = **ἂν δέν** **πάω** **κλπ.**), καθὼς καὶ ὅταν συνάπτεται μετὰ μετοχὴν σὲ **-οντας** (§ 209 κ. ἐ.). Συχνὴ εἶναι ἡ στερεότυπη φράσις **θέλοντας καὶ μή** (= **θέλοντας** καὶ **μή** **θέλοντας** = **θέλω**, **δὲ θέλω** = εἴτε **θέλω**, εἴτε **δὲ θέλω**) Μυρ. 17.

β') πρὸς τὸ στερητικό **ἄ** (ἢ τὸ **ὄχι**). Ἔτσι σὲ συντάξεις του μετὰ ἐπίθετα καὶ μετοχές ἐπιθετικές (§ 211), ἢ μετὰ οὐσιαστικά, συνήθως συναρθρα: Ὁ **μή** **εὐλικρινής** (= ὁ **ἀνεὐλικρινής**). Ὁ **μή** **συνηθισμένος** στοὺς **κόπους** (= ὁ **ἀσυνήθιστος**). Ἡ **μή** **ἀνανέωσις** **τῆς ἐγγραφῆς**. (Ἡ **χρήσις** αὐτῇ τοῦ **μή** ἀνήκει στὴ λογιότερη γλῶσσα): **Τόσοι σοφοὶ** **θωρῶντας** **τῇ ζωῇ**, ἴδια **τῇ βρίσκουν** μετὰ **τῇ** **μή** **ζωῇ** Φωτιάδ. 105. Οἱ **μή** **παράλληλες** **πλευρὲς** τοῦ **τραπεζίου** Γεαννιδ. 45. Καὶ τότε, ἀνθρωπε

μὴ ἀναμάρτητε, ἄφησε κάτω τὸ λίθο τοῦ ἀναθέματος Παλαι. Ἑλ. Βῆ. 6-7-41. Ἡ καθαγίαση τοῦ ἐπαγγέλματος εἶναι φαινόμενο μὴ ἑλληνικὸ Γεωργ. 9.

3) Ἑνδοιαστικὸ, συνήθως κατόπιν ἀπὸ ρήματα ἢ λέξεις ἢ φράσεις ἐν γένει, ποῦ ἔχουν τὴν ἔννοια φόβου ἢ προφυλάξεως, ἔτσι μόνο του (μὴ = μήπως) ἢ μὲ τὸ δὲν κατόπι του (μὴ δὲν = μήπως δὲν) § 273 κ. ἐ.

4) Ἑρωτηματικὸ (μὴ = μήπως), εἰσαγωγικὸ ἐρωτήσεως εἴτε εὐθείας (§ 203, 1. § 204, 4, β'), εἴτε πλαγίας (§ 270, 1). Συχνὰ καὶ μὲ τὴ λέξι **τυχόν** κατόπι του (μὴ **τυχόν** ἀρχῆθεν = μήπως κατὰ τύχην).

Ἔτσι, ὡς ἐρωτηματικὸ, σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικὰ τραγοῦν δια καὶ **μήνα**, (ἀπ' τὸ **μὴν** μὲ ἓνα α στο τέλος κατὰ τὰ πολλὰ σὲ -α ἐπιρρήματα): **Μήνα καὶ γάμος γίνεται, μηνά 'ναι πανηγύρι**; (= μήπως γάμος γίνεται κλπ.) Πάσσ. 12, 18· βλ. καὶ Ε. 238, 2. (βλ. καὶ § 222, 5).

Σημ. α'. Γιά τὴ θέσι τοῦ ἐρωτηματικοῦ μὴ βλ. § 203, 1, Σημ.

Σημ. β'. Ἑνδοιαστικὸ καὶ τελικὸ μὴ πολλὰς φορές δὲν ξεχωρίζουν: **φο-βᾶμαι νὰ σοῦ τὰ πῶ· μὴ μὲ πάρης γιὰ παλαβὸ (= μήπως μὲ πάρης - γιανὰ μὴ μὲ πάρης)** Τρ. Δ. 67. **Ἡ γριὰ συγκρατιότανε μὴ δείξῃ τὴν τρεμούλα της (= γιὰ νὰ μὴ - μήπως δείξῃ)** Βλαχ. 114. **Πάλι μεταφίλει με, μὴν πέσω καὶ πεθάνω (= μὴ-πως - γιανὰ μὴ)** Φωρ. 2, 280.

Ἔτσι καὶ τὸ νὰ **μὴ**: **Πάω νὰ κρατήσω κείνον τὸ βράχο, νὰ μὴν πέσῃ καὶ μᾶς πλακώσῃ (= μήπως πέσῃ - γιανὰ μὴν πέσῃ)** Π.Μ. 13.

ΞΔ') μὴ γάρ, ἢ συνηθέστερα, **μήγαρις**. (Ἀπ' τὸ ἀρχαῖο μὴ γάρ ἢ **μήγαρ** = μήπως βέβαια, μήπως τάχα, μήπως δά). Μόριο εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως (§ 203, 1): **Μὴ γὰρ παραπονιέσαι γιὰ φαγί**; Βιζ. 78. **Μήγαρις ἤμουν μοναχός**; Λπ. 14. (§ 205, 4).

ΞΕ') **μηδέ**. Μόριο ἀποφατικὸ (ἀρχαῖο, ἀπ' τὴ συνεκφορὰ μὴ δέ. Ἀρχικὴ τοῦ σημασία καὶ νὰ μὴ, μὴτε νὰ, μὴτε· πρβλ. οὐδέ). Σχεδὸν ἄχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (§ 227, 3, Σημ. γ'), βρῖσκεται σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια καὶ σὲ διαλέκτους μὲ τὴ σημασία

1) τοῦ **καὶ δὲν** ἢ **ἀλλὰ δὲν**: **Σὰν εἶν' ἡ ἀγάπη μπιστικὴ παλιών-ναι, μηδὲ λειώνει** Ε. 135, ιβ'· βλ. καὶ Α.Ζ. 37.

2) τοῦ οὐτε, (μήτε), σέ ἐπίδοσι ἀποφατική ἢ σέ ἀποφατική συμπλοκή : Δὲν εἶχα σκοπὸ νὰ πισωπατήσω **μηδὲ** τρεῖς (= οὐτε μιὰ τρεῖς) Ἀπ. 77· βλ. καὶ Ε. 75, 74 (πρβλ. ἐπιδοτικὸ καὶ) : Αὐτοῦ κλαράκι δὲν εἶναι **μηδὲ** καὶ χορταράκι Πάσσ. 319, 3. **Νὰ** μὴ μὲ θάψουν σ' ἐκκλησιά **μηδὲ** σὲ μοναστήρι 391, 22. **Μηδὲ** ὁ νοτιᾶς τὰ βάρεσε, **μηδὲ** ἡ νοτιὰ τὰ πῆρε (= οὐτε - οὐτε) Ε. 53 Β', 3· βλ. καὶ 89, 30 (καὶ πρβλ. 75, 71). Δὲ θὰ ζημιωθῇς **μηδὲ** τοῦ λόγου σου, **μηδὲ** ἡ ἐκκλησιά "Ερσ. 64. (Βλ. § 227, 2 καὶ 3).

Κάποτε χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ λογοτεχνικά ποιήματα : Καλὸ δὲ μελετᾶ, **μηδὲ** σὲ καλοπιάνει Τέλλ. 64. Βουβή, **μηδ'** ἔνα στεναγμὸ **μηδ'** ἔνα δάκρυ χύνει Γρυπ. 25. **Μηδὲ** στιγμή νὰ φύγω ἀπὸ κοντά σας ζητῶ Σικελ. 202· βλ. καὶ 224. Δὲν εἶναι (τὸ δάκρυ) αὐτὸ γιὰ τὸ χαμό σας, **μηδὲ** γιὰ τὸν ξεριτεμό σας 'Αθάν. 62.

ΞΣΤ') **μὴ δέν** (= μήπως δέν). Βλ. **μὴ** ἐνδοιαστικὸ καὶ ἐρωτηματικὸ (ΞΓ', 3 καὶ 4).

ΞΖ') **μήπως**. Μόριο ἀρχαῖο (ἀπ' τῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων **μὴ** πῶς = μήπως μὲ κάποιον τρόπο). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἐρωτηματικὸ**, εἰσαγωγικὸ ἐρωτήσεως εὐθείας (§ 203, 1. § 204, 4, β') ἢ πλαγίας (§ 270, 1). Βλ. καὶ § 222, 5. (Γιὰ τὴ θέσι τοῦ βλ. § 203, 1, Σημ.).

2) ὡς **ἐνδοιαστικὸ** (**μήπως, μήπως δέν**) ὅπως τὸ ταυτόσημό του **μὴ**, (**μὴ δέν**). § 273.

ΞΗ') **μήτε**. Μόριο ἀποφατικὸ (ἀρχαῖο, ἀπ' τῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων **μὴ** τέ = καὶ μὴ, καὶ νὰ μὴ), ἀρχῆθεν ἀπαγορευτικὸ μόνο καὶ ἀποτρεπτικὸ. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἄρχισε νὰ χρησιμοποιῆται καὶ ἀντὶς γιὰ τὸ οὐτε, ὅπως καὶ τοῦτο πάλι νὰ παίρνη τὴ θέσι τοῦ **μήτε**, καὶ τώρα τὸ οὐτε εἶναι πολὺ πιὸ εὐχρηστο καὶ σὲ πολλὰ ἀντικαθιστᾷ τὸ **μήτε**. Βλ. τὸ οὐτε καθὼς καὶ τὴν § 225, Σημ. α'.

ΞΘ') **μιὰ**. Ἡ ἀριθμητικὴ αὕτῃ λέξις ἄρχισε νὰ χρησιμοποιῆται καὶ ὡς μόριο, ἀφοῦ ἀποσπᾶστηκε ἀπὸ τὴ φράσι **μιὰ φορά**. (§ 148, 7). Αὕτῃ ἡ φράσις πάλι χρησιμοποιεῖται πρῶτα μὲ τὴν κυριολεκτικὴ τῆς σημασία (= ἅπαξ) : Τὸν βλέπομε **μιὰ φορά** τὴν ἑβδο-

μάδα. Χρησιμοποιείται ἔπειτα με τὴν ἔννοια τοῦ **βεβαίως**, **ἐξάπαντος**, **χωρὶς ἄλλο**, **ἀδιαμφισβητήτως** κ.τ.τ. Ὁ Πέτρος **μιὰ** φορὰ δὲν τὸ πῆρε τὸ βιβλίον· κάποιος ἄλλος τὸ πῆρε. Μὰ ἐγὼ **μιὰ** φορὰ τὸν ἥλιο ἔκαμα (= ἐγέννησα) Μβ. 429.

Ἀποσπασμένη τώρα ἀπ' τὴ φράσι **μιὰ φορὰ** χρησιμοποιεῖται κατόπι συχνὰ ἡ λέξις **μιὰ**, εἴτε ἐντελῶς μόνη τῆς εἴτε συνδυασμένη με ἄλλα μόρια ἢ φράσεις, με διάφορες σημασίες. Ἔτσι χρησιμο-
ποιεῖται

1) μόνη τῆς, γιανὰ εἰσάγη δευτερεύουσες προτάσεις με ἔννοια χρονική ἢ αἰτιολογική ἢ ὑποθετική· (**μιὰ** = ἅμα, ἀφοῦ, ἂν κ.τ.τ.) : **Μιὰ** μπῆκε μέσα, δὲν μπόρεσε νὰ τὸν βγάλῃ κανεὶς (= ἅμα μπῆκε). **Μιὰ** δὲ σοῦ ἄρесе, μὴν τὸ παίρνῃς (= ἀφοῦ δὲν σοῦ ἄρесе). **Μιὰ** τὸν ἔβαζαν στὰ χέρια τοὺς, δὲν τὸν γλύτωνε κανεὶς (= ἂν τὸν ἔβαζαν κλπ.).

Ἀλλὰ ἔτσι, με χρονική σημασία, χρησιμοποιεῖται συχνὰ τὸ **μιὰ** με τὸ σύνδεσμο **καὶ** ἢ τὸ μόριο **ποῦ** εὐθὺς κατόπι του· (**μιὰ καὶ - μιὰ ποῦ**) : Ἔτσι κλεισμένα ἐκεῖ τὰ πλοῖα, **μιὰ ποῦ** περνοῦσαν τὸ ἀδράκι, δὲν εἶχαν φόβο ἀπὸ κανέναν καιρὸ (= ἅμα, μόλις περνοῦσαν). Ἔρσ. 317. Κανένας δὲν εἶχε τὴ διάθεσι νὰ τοῦ διεκδικήσῃ τὸ βουβό, **μιὰ καὶ** τὸ εἶχε σπῖτι του (= ἀφοῦ τὸ εἶχε). Ἔρσ. 148. **Μιὰ ποῦ** οἱ Ἕλλη-
νες ἔμειναν ἔτσι 400 χρόνια, μποροῦν λαμπρὰ νὰ μένουν ἄλλα τετρακόσια (= ἀφοῦ ἔμειναν) Ζ.Π. 153. **Καὶ μιὰ ποῦ** βρισκόμαστε μπροστὰ στὸν πίνακα τῶν ἐλαττωμάτων, ἃς σταθοῦμε καὶ στὸ ποίημα κλπ. Παναγ. 116.

2) στὴν ἀρχὴ δυὸ ἀλλεπαλλήλων προτάσεων, συνήθως με διαφορετικὸ ἢ ἀντίθετο περιεχόμενο, γιανὰ δηλωθῇ συνεχῆς συχνὴ ἐπανάληψις δυὸ σχετικῶν πράξεων· **μιὰ-μιὰ** ἢ **μιὰ-καὶ μιὰ** = ἐπα-
νελημμένως, πότε-πότε, ἄλλοτε-ἄλλοτε) : Ὁ τόπος δὲν τὴ χωροῦσε· **μιὰ** σηκωνόταν, **μιὰ** καθότανε Λιλ. 22. Τὰ κόματα **μιὰ** ἔρχονται, **μιὰ** πᾶνε Γρυπ. 25. Κλεισμένο στὸ δωμάτιο **μιὰ** ἔγραφε καὶ **μιὰ** σβοῦσε Ἡθ. 72-73· βλ. καὶ 82. **Καὶ μιὰ** κοιτάζει τὸ μωρό, **μιὰ** τὴ μητέρα Πολέμ. Ἀνθολ. 354. Πρβλ. καὶ Σολωμ. 116 : Τῆς παίρνει με χέρι ἀργὸ τὸ στε-
φάνι, τὸ βάνει, τὸ βγάνει ἀπ' τὴν κεφαλὴ (= **μιὰ** τὸ βάνει, **μιὰ** τὸ βγάνει).

3) στὴν ἀρχὴ δυὸ ἀλλεπαλλήλων προτάσεων ἐπίσης ὡς ἀντι-
θετικὸς σύνδεσμος με τὴ σημασίαν τοῦ **ἀφ' ἑνὸς μὲν-ἀφ' ἑτέρου δέ** : Ὁ παπποῦς ὅλη ἐκείνη τὴν ὥρα σώπαινε, **μιὰ** γιανὰ βοῇ καιρὸ νὰ σκε-
φτῇ καὶ **μιὰ** γιανὰ μὴ δείξῃ λιποψυχία Βεν. (Αἰολικὴ γῆ, στὴ Νέα

Ἐστία, τεῦχος 361, σελ. 384). Σκέφτηκε λοιπὸν νὰ στρίψῃ πίσω **μιὰ** γιὰ τὸ κακὸ σημάδι ποὺ εἶδε, **καὶ μιὰ** γιὰτὶ κατάλαβε πὼς κλπ. Κόν-τογλ. 12.

4) στὴ φράσι **μιὰ καὶ δυό**, μὲ τὴν ὁποίαν σὲ ἀφελεῖς διηγῇ-σεις συνδέεται μὲ τὸ **καὶ** μιὰ πρότασις παρατακτικῶς μὲ ἄλλη προ-ηγούμενη πρότασι, γιὰνὰ δηλωθῇ ὅτι μιὰ πράξις ἀκολούθησε εὐ-θύς ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἄλλη πράξι· (**καὶ μιὰ καὶ δυό** = καὶ χωρὶς χρονοτριβῆ, καὶ ἀμέσως): Τοῦ ἔκανε γέμιση πετυχημένη, **καὶ μιὰ καὶ δυό** τοῦ ἔστειλε στοῦ φοῦρνο μιὰ πίττα Χ.Θ. 59. Προσβάλλει τὴν θρησκείαν μας, εἶπαν... **Καὶ μιὰ καὶ δυό** ἐπῆγαν καὶ κατήγγειλαν τὸν ἄνθρωπον στοὺν Καδῆν Ἑλ. Βῆ. 14-7-30.

Ο') **μολαταῦτα, μολοντοῦτο**. Τὸ πρῶτο προέρχεται ἀπ' τὴ φράσι **μὲ ὅλα ταῦτα** (= μὲ ὅλα αὐτά, παρ' ὅλα αὐτά) καὶ τὸ δεύ-τερο ἀπ' τὴ φράσι **μὲ ὅλον τοῦτο** (= μὲ ὅλο αὐτό, παρ' ὅλο αὐτό). Βλ. § 138, 15.

Χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ δυὸ ὡς σύνδεσμοι ἀντιθετικοί. § 228 καὶ 229, 3.

ΟΑ') **μόλις**. Ἐπίρρημα ἀρχαῖο, (ἀρχικὴ σημασία του μὲ πο-λὺν κόπο καὶ πολλὴ δυσκολία. Βλ. § 148, 8). Χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς, μὲ τὴ σημασία τοῦ **εὐθύς ὡς, ἀμέσως ἅμα** (§ 261, 2): **Μόλις** τὸ εἶδε, ἔβαλε ὑποψία μὴν εἶναι τὸ παιδί του Μ. 407· βλ. καὶ Βυ. 21. Ἀμ. 10. Ἑρσ. 87. Τρ. 20. Ἦθελε αὐτὸ τὸ γράμμα νὰ τὸν βρῇ, **μόλις** ἐκεῖνος θᾶφτανε στὴν Καλκούτα Ἱλιγγ. 439. **Μόλις** λάβω γράμμα του, θάναχωρήσω.

Σημ. Καὶ ὡς ἐπίρρημα τὸ **μόλις** χρησιμοποιεῖται μὲ χρονικὴ σημασία (= πρὸ ὀλίγων στιγμῶν): Μέσα εἶναι ὁ Πέτρος; **Μόλις** βγήκε. Τώρα **μόλις** ἔμα-θα, πὼς εἴσθε ἀδιάθετος Ροδ. 9.

ΟΒ') **μολονότι, μόλον πού, (μόλον ὁπού)**. Προῆλθαν ἀπ' τὶς συνεκφορὲς **μὲ ὅλον ὅτι** (παρ' ὅλον ὅτι), **μὲ ὅλον πού** (= παρ' ὅ-λον πού. § 138, 15). Χρησιμοποιοῦνται ὡς σύνδεσμοι ἀντιθετικοί, εἰ-σαγωγικοὶ ἐνδοτικῶν προτάσεων (§ 252. § 253, 1): Ὁ,τι μπορῶ κι' ἐγὼ θ' ἀγωνιστῶ σήμερα, **μ' ὅλον ὁπού** 'μαι ἀστενῆς Μακρυγ. 220· βλ. καὶ 388 καὶ 403 κ. ἀ.

ΟΓ') **μόνον, μόνο, (μόν, μόνε - μοναχά, μονάχα.** Αυτά διαλεκτικά. Ἀπ' τὸ οὐδέτερο τοῦ ἐπιθέτου **μόνος - μοναχός**). Χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **ἐπίρρημα**, καὶ φανερώνει

α') **ἀποκλεισμό ἢ περιορισμό.** (Ὅχι κανένας ἄλλος - ὅχι τίποτε ἄλλο): Ἦρθε **μόνον** ὁ Πέτρος, (κανεῖς ἄλλος). Εἶδα **μόνο** τὴ Μαρία, (κανέναν ἄλλον). Ἐφαγε **μόνο** κ' ἔφυγε (δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο).

β) **ἐξαιρέσι:** Σὲ **λίγο** ὅλοι κοιμήθηκαν στὸ παλάτι **μόνον** τὸ πούλι δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθῇ Πα. 35. **Ξέρετε ἀπὸ τὸ πρῶι** μένω σχεδὸν ημερικῇ **μόνον** τὸ μεσημέρι παίρνω **λίγο** γάλα Τρ. 249.

Ἄν τὸ ἐξαιρούμενο εἶναι ὅχι ἓνα πρόσωπο ἢ πρᾶγμα, ἀλλὰ μιὰ πρᾶξις, χρησιμοποιεῖται συνήθως ἡ φράσις **μόνο πού, (μόνο πὺν δέν.** § 238, 3, Σημ. α') : Ἡ Θεοδωρούλα ἦταν πολὺ μικρὴ, δὲν καταλάβαινε **μόνο** πὺν κυνηγοῦσε πεταλοῦδες Τρ. 28. Φέρατε πίσω, σώνει καὶ καλὰ τὸ χαράτσι **μονάχα** πὺν τοῦ δώσατε αὐτὸ τὸ ὄνομα . . . ψυχόγροσο (= μὲ τὴν διαφορὰ **μόνον** ὅτι) Βλαχ. 71. Πλάγι του κ' ὁ Πολύδερος ἀπολάβαινε τὶς τιμὲς τοῦ ψάλτη **μόνο** πὺν δὲν καταλάβαινε τὰ τούρκικα, νὰ νοιώσῃ τοὺς ἐπαίνους, πὺν τοῦ χάριζαν (= ἐκτὸς **μόνο** πὺν δὲν κλπ.) Χ.Θ. 69. Φοροῦν τουαλέττες τοῦ τελευταίου σερμοῦ **μόνο** πὺν τὰ φορέματα εἶναι ὅλα κλειστὰ εἰς τὸν λαιμόν (= ἐκτὸς **μόνον** ὅτι-μὲ τὴν διαφορὰ **μόνον** ὅτι κλπ.) Ἐλ. 11-10-31.

Σημ. Ἡ φράσις **μόνο πὺν δέν ἢ μονάχα πὺν δέν** (ἢ, διαλεκτικότερα, **μόν καὶ δέν**) χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **σχεδὸν ἢ τῆς φράσεως** **λίγο ἔλειψε νὰ** (§ 188, Σημ. β') : Ἡ φωνὴ του ἔτρεμε **μονάχα** πὺν δὲν ἔκλαιγε (= σχεδὸν ἔκλαιγε) Τρ. Δ. 45. Ἐφυγε καὶ πῆγε στὸ δεύτερο ἀδερφὸν ἀλλὰ καὶ κείνος **μόν καὶ δέν** τὸν ἔδειξε (= **λίγο** ἔλειψε νὰ τὸν δείρῃ) Π.Μ. 104.

γ') **ἀνώτατο ἀριθμητικὸ ὄριο.** Θὰ μείνω ἐδῶ πέντε **μέρες μόνο.**

2) ὡς **σύνδεσμος.**

α') **ἀντιθετικὸς** (συνθηέστατα = παρὰ, παρὰ μόνο, ἀλλὰ. § 230, 4 καὶ Σημ.) : Δὲν κλαίω τὴ μάνα πὺν τὸ γιὸ δὲ θὰ τὸν ξαναῖδῃ . . . **μόν** κλαίω τὴν ἀγαπητικιά, πὺν δὲν μπορεῖ νὰ κλάψῃ Ἀθάν. 61. **Σύρτε** **μοναχά** νὰ μὴ μαλώσετε Βλαχ. 113.

Σημ. Ἡ ἀντιθετικὴ σημασίαν τοῦ **μόνον** προήλθε ἀπ' τὴν ἀρχικὴ του σημασίαν (τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῆς ἐξαιρέσεως). Πρβλ. Ἐρσ. 167 : Κοίταξε, Παῦλε, τί ὠραία θέα ὁλόγυρα . . . **μόνον** ὅ,τι θὰ θέλαμε εμεῖς νὰ ἰδοῦμε δὲ φαί-

νεται (= μόνο δὲ φαίνεται - ἀλλὰ δὲ φαίνεται). Βλ. καὶ Πα. 33 (μόνον μπροστά στο παραθύρι κλπ.).

β') συμπερασματικὸς (= λοιπόν. Σπάνια καὶ κυρίως στὴ λαϊκότερη γλῶσσα). Βλ. § 235, 5, Σημ.

Σημ. Μὲ τὴ σημασία συνδέσμου, χρονικοῦ, χρησιμοποιεῖται κάποτε καὶ τὸ μόνο πού: Μόνο πού τὸ φαντάζομαι, μοῦ ῥχεται ἀσφυξία (= μόνο καθὼς τὸ φαντάζομαι - καὶ ὅταν ἀπλῶς τὸ φαντάζομαι) "Ερσ. 172.

Γιὰ τὴ φράσι μόνο νά (= ἀρκεῖ μόνο νά) βλ. § 199, 2, Σημ. καὶ § 230, 4. Μὲ τὴ σημασία αὕτῃ χρησιμοποιεῖται καὶ στὴν ἀρχαία Κοινὴ τὸ **μόνον ἴνα**: π. γ. πρὸς Γαλάτας β', 10: **Μόνον** τῶν πτωχῶν **ἴνα** μνημονεύωμεν.

ΟΔ') **μπᾶ!** Μόριο ἐπιφωνηματικό, συνηθέστατο στὴν καθημερινὴ ὁμιλία. Χρησιμοποιεῖται ἢ ἐντελῶς μόνο του, ἢ στὴν ἀρχή, καὶ κάποτε καὶ στὸ τέλος, μῖς προτάσεως:

1) σὲ ἐκδήλωσι **ἐκπλήξῃ** **ὡς** γιὰ κάτι πού βλέπει ἢ ἀκούει κα-
νεῖς, κάτι πού δὲν τὸ φανταζόταν καὶ δὲν τὸ περίμενε. Μὲ τὴ σημα-
σία αὕτῃ τὸ **μπᾶ** προφέρεται συνήθως κάπως παρατεταμένο
(**μπάά!** = τί βλέπω! τί ἀκούω! τί λές! κ. τ. ὅ.): *Εἶπε μὲ τὴν
ἀνυσχία πού γεννᾷ πάντα ἓνα τηλεγράφημα. Μπᾶ! γιὰ μᾶς εἶναι!
τί νὰ τρέχει;* "Ερσ. 62. *Αἰωνίως μ' ἓνα σωματοφύλακα βοῖσκεται.
Μπᾶ! καὶ γιατί μὲ ἤθελες μοναχή;* Ξεν. 225. *Εἶναι μισὴ ὥρα πού
τὴν πῆρε (τὴν πῖττα) τὸ παιδί. Μπᾶ! ἔκαμε ὁ Πίττας· ποῖο παιδί;*
Τρ. Δ. 27· βλ. καὶ Τρ. 151 καὶ 155. *Ἔχω μέσα καὶ τὸ παιδί τῆς Ζαφει-
ρίτσας. Μπᾶ! πού 'ναι το;* Απ. 72. *Ἐκείνη λέει. Μπᾶ! βασιλόπουλό
μον, γιὰτὸ πικραίνεσαι;* "Εγνοια σου κλπ. Μβ. 450.

Κάποτε ἔτσι καὶ διπλὸ στὴ σειρά: *Μὰ εἶχα πάει ἓνα βράδυ,
ὅταν ἔμαθα πὼς ἀρρώστησε. Μπᾶ! Μπᾶ! ἐπῆγες κιόλας;* "Αμ τότε
τί μ' ἐρωτᾷς ἐμένα; Τρ. 153· βλ. καὶ Ξεν. 195.

Συχνὰ τέλος τὸ **μπᾶ** αὐτὸ χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ εἰρωνικὴ χροιά:
(= μωρὲ τί λές; ἀλήθεια;): *'Εγὼ ἀγγλικά δὲν ξέρω. Ὠραῖα! Ξερω
ὅμως τί παναπῆ Νιμπελοῦγκεν. Μπᾶ! Μάλιστα Ψαθ. 'Αθ. Νε. 1-12-38.
Τὸ καταλάβατε; Πῶς; δὲ μοῦ διαφεύγει τίποτα. Μπᾶ! Βουτ. 26.*

2) μὲ ἔννοια **ἀποφατική**, ἥτοι γιὰνὰ ἐκφραστῇ
α') ἐμφαντικὴ **ἄρνησις** σχετικὰ μὲ κάτι πού λέει ἢ ρωτᾷ ἓνας
ἄλλος (**μπᾶ** = ὄχι ὄχι - ὄχι ποτὲ - ὄχι διόλου κ. τ. ὅ.): *Πάω νὰ φάω
κάτι. Στὸ σπῖτι σου; Μπᾶ! δὲν ἔχω καιρὸ (= ὄχι ὄχι στὸ σπῖτι μου)*

Τρ. 73· βλ. και Πα. 75. Δες να το πη στο σπίτι σου ; **Μπᾶ !** το πολὺ πολὺ να το πη στὶς ἀδερφές του Ἰλιγγ. 27.

Πολλὲς φορές ἔτσι καὶ μετὶ τοῦ ἐπιφώνημα **ᾶ !** μπροστά του : Τὸ βραδάκι, ἂν θέλετε, περνῶ ἀπὸ δῶ καὶ σᾶς παίρνω. **Ἄ μπᾶ !** εὐχαριστοῦμε· δὲν εἶναι ἀνάγκη Λιλ. 19. Μαλώνετε καὶ τοῦ λόγου σας ; **Ἄ μπᾶ !** τίποτε, τοῦ ἀπὴντησα (= ᾶ ὅχι ὅχι) Κονδ. 65. Πιστεύω θὰ πέθανε πλέον. **Ἄ μπᾶ !** ζῇ Μητσ. Β', 124.

Μετὶ τῆ σημασίας αὐτῆ τέλος λέγεται συχνὰ τὸ **μπᾶ** καὶ τρεῖς φορές στὴ σειρά, μετὰ γοργῇ προφορᾷ : Καὶ θάρχεται νὰ σὲ βλέπη ; **Ἄ μπᾶ μπᾶ μπᾶ !** Οὐτε μιὰ φορὰ τῇ βδομάδα Ξεν. 186. **Τί ;** ἔκαμε τὸ φουστάνι γιανὰ τὸ φορέση ; **μπᾶ μπᾶ μπᾶ !** (= κάθε ἄλλο) Ζ.Π. 63.

Σημ. Κάποτε τὸ **μπᾶ** αὐτὸ καταντᾷ ἰσοδύναμο μετὰ τὸ **ἄλλὰ - ἄλλ' ὅχι !** Τρομαγμένη πετάχτηκε στὸ κρεβάτι . . . **Μπᾶ !** δὲν ἦταν τίποτα Λιλ. 7.

Καὶ σὲ ζωηρὲς καὶ ἀφελεῖς διηγήσεις δηλοῦνται ἔτσι μετὰ τὸ **μπᾶ** πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνη κάτι ποὺ λέγεται στὴν ἀμέσως προηγούμενη πρότασι : Στάματάω, τὸν παίρνω στὸ ταξί. Γιὰ ποῦ, κύριος ; Κάνει νὰ μιλήσῃ· **μπᾶ !** δὲν ἔβγαινε μιλιὰ ἀπ' τὸ στόμα του (= ἄλλὰ ποῦ νὰ μιλήσῃ - ἄλλὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ μιλήσῃ) Ψαθ. Ἀθ. Νέ. 1-12-38.

β') ἐμφαντικὴ **ἀπόκρουσις** ἢ **ἀποδοκιμασία** κάποιου ἰσχυρισμοῦ ἢ μιᾶς ἀπαιτήσεως ἢ προτροπῆς ἑνὸς ἄλλου· (= τί 'ναι αὐτὸ ποὺ λές) : Ἐμὲ μοῦ ἔφερες χῆνα ; **Μπᾶ, σὲ καλὸ σου !** μὴν ἐβροντᾶς ; Μβ. 502. Αὐτὴ, μάτια μου, πέφτει τᾶντερό της γιὰ τὸ παιδί . . . **Μπᾶ, κυρὰ Θεώνη, μὴ κολάζεσαι· αὐτὴ εἶναι ἀρραβωνιασμένη** Τρ. 121.

Ἔτσι καὶ διπλὸ ἢ τριπλὸ στὴ σειρά τὸ **μπᾶ** : Μαρή, κάμε δυνὸ περπατησιὲς ὅξω, ἔτσι φορεμένη. **Μπᾶ ! μπᾶ !** ἔκαμεν ἡ Λελοῦδα, τρομαγμένη . . . Ἰσια μετὰ τοῦ παπᾶ, μαρή, ὅχι παρέχει. **Μπᾶ ! μπᾶ !** Ζ. Π. 64. **Μπᾶ ! μπᾶ ! μπᾶ !** ἔκανε· δὲν ἔπρεπε νὰ γίνη αὐτό . . . Ἀντρέας καὶ γυναῖκες μαζί Βουτ. 13. Δὲν πᾶς καὶ σὺ μαζί τους στὸ θέατρο ; **Μπᾶ μπᾶ μπᾶ μ'** αὐτοὺς νὰ πάω ἐγὼ στὸ θέατρο ; ποτέ !

Σημ. α'. Παρόμοια εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ **μπᾶ** καὶ σὲ φράσεις ποὺ ἐκφράζουν δυσφορίαν, ἀγανάκτησι, ἀηδία κ.τ.δ. : Σήκω ἀπὸ 'δῶ· πήγαινε παραπέρα· **μπᾶ !** μ' ἔσκασες ! **Μπᾶ !** τὴ σκύλλα τὴ μάνα ποὺ πέταξε τὸ σπλάγχο της ! Ἔρσ. 32. Ἄν ἐρωτηνόμενα, θὰ προτιμοῦσα ὅστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια ἐκεῖνο τὸ στραβοπόδαρο καὶ μυξιάρικο ἀγοροκόριτσο, τὴ Θεοδορούλα. **Μπᾶ, νὰ χαθῇς !** εἶπε ὁ Στέργιος (= τί 'ναι αὐτὰ ποὺ λές !) Τρ. 16. Ἀκουῦς, μαρή ; ἡ Κούλα ἀπὸ τώρα παν

τρειά ! τί, γιέ μου, κουτσουνόπανα τούς κάμαμε τούς γάμους ! μπᾶ μπᾶ μπᾶ !
(= τί πράματα εἶν' αὐτά !) Τρ. Δ. 32.

Σημ. β'. Κάποτε τὸ μπᾶ φαίνεται καὶ σὰν ἐπιβεβαιωτικὸ μόριο (= βέβαια, μάλιστα) : *Θὰ εἶναι πλέον τῶν ὀγδοήγτα ἐτῶν. Μπᾶ ! καὶ περισσότερο Μῆτσ. Β', 124.* Σὲ διαλέκτους (π. χ. τῆς Λέσβου) χρησιμοποιεῖται κανονικὰ τὸ μπᾶ μετέτοια σημασία.

ΟΕ') **μπᾶς καί.** (Φράσις μᾶλλον λαϊκή). Χρησιμοποιεῖται ὡς μόριο ἐρωτηματικὸ εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως, μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ μήπως : *Μπᾶς καὶ τρελλάθηκες ; γιὰ μέθυσες ;* "Ερσ. 326. *Μπᾶς καὶ εἶναι τουρκόπουλο, καὶ δὲ νοιώθει τὴ γλῶσσα μας ;* 6. Βλ. καὶ Τρ. Δ. 33.

Σημ. Προήλθε ἀπ' τὴ φράσιν **μὴ πᾶς καί**, ποὺ χρησιμοποιεῖται πολλὰς φορὲς ἔτσι ἀκέρεια ἐμπρὸς ἀπὸ ρῆμα ὑποτακτικῆς ὡς ἀποτρεπτικὴ σύστασις μετέκδηλωςι κάποιου ἐνδοιασμοῦ, (ὅπως τὸ **μήπως**) : *Κοίταξε, μὴ(ν) πᾶς καὶ μεθύσης καὶ με ντροσιάσης* Μβ. 498. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί : *Κοίταξε, μήπως μεθύσης κλπ.*). *Νὰ σοῦ πῶ τοῦ λέει. Μὴ(ν) πᾶς καὶ φιλήσης τὴ μητέρα σου καὶ με ἀλημονήσης* Μ. 437· βλ. καὶ Μβ. 515. Πρβλ. καὶ τὴ φράσιν **μὴν τύχη καί :** *Μωρέ, μὴν τύχη κι' ὁ Κοροπόδαρος ἀγαπᾷ πράγματι τὴν Κούλα ;* (= μήπως ὁ Κ.) Τρ. Δ. 24.

ΟΣΤ') **νᾶ.** Μόριο δεικτικὸ (προτακτικὸ· πρβλ. **δά.** Προήλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖον δεικτικὸ μόριο **ἦν**, **ἦνι** = ἰδού. Βλ. καὶ **ἐν**, **ΛΕ'.** "Αλλοι τὸ θεωροῦν τὸ **νᾶ** αὐτὸ λέξι σλαβική). Βασικὴ του σημασία **ἐδῶ εἶναι, ἐκεῖ εἶναι, αὐτὸς εἶναι, αὐτὴ εἶναι** κ. τ. ὅ. (Πρβλ. **Ποῖος ; ποῖος ; Νά ! νά ! ἐκεῖνος ποὺ τρέχει** Βουτ. 58) ἢ **ἰδὲς ἐδῶ, ἰδὲς ἐκεῖ** κ. τ. ὅ. Χρησιμοποιεῖται

1) σὲ **δείξιμο προσώπων ἢ πραγμάτων.** Στὴν περίπτωσιν αὐτὴ α') ὅταν στὸ νοῦ ἐκείνου ποὺ μιλεῖ, ἐπικρατῇ ἡ πρώτη τοῦ σημασία (ἥτοι τοῦ **ἐδῶ εἶναι - αὐτὸς εἶναι** κ. τ. ὅ.), τότε τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος, ποὺ δείχνει κανεὶς καὶ ποὺ ἀκολουθεῖ κατόπι τοῦ **νᾶ**, ἐκφέρεται σὲ πτώσιν ὀνομαστική : *Μπροστὰ φάνηκε ἡ ἄκρη ἐνὸς κάβου ψηλοῦ καὶ μαύρου. Νά ὁ ἀράκης ! εἶπε δείχνοντάς τον.* ὁ Ἀντρέϊκος "Ερσ. 298. *Νά ! ἡ ἐκκλησιόλα, νά ! ἡ πηγὴ* Σταυρ. Ἀνθολ. 455. *Μ' ἔδειξε κάποιος. Νά τος !* (Παλαμ.) Κμπ. 224· βλ. καὶ Ροδ. 85. Χ.Θ. 27. (Βλ. § 84, 1). *Νά ἡ ρίζα μου* Ε. 147Β', 8. *Νά κι' ἡ Ἀσία !* Γρυπ. 113. *Νά ἡ εὐκαιρία νὰ τὰ πῇ στὴ δίκη* Ζ.Π. 75· βλ. καὶ 82. *Νά αὐτὸς, νά κι' ὁ φίλος του !* Πα. 105. *Νά γαμπρὸς γιὰ τὸ κορίτσι μου !* (= αὐτὸς εἶναι - καλὸς - γαμπρὸς κλπ.) Π.Μ. 30.

Τις περισσότερες φορές όμως τίθεται μετά τὸ δεικτικὸ **νά** πρώτα ἡ ὀνομαστικὴ τῆς προληπτικῆς ἀντωνυμίας (*τος, τη, το*, § 82) καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ σὰν ἐπεξήγησις (§ 28, 2) ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος ποὺ δείχνει κανεῖς : **Νά τος ὁ κύρ - Μανόλης !** Χ.Θ. 25. **Διαβαίνει, νά τος ! ὁ Σωτήρης Σκίπης !** Σκίπ. 25. **Νά τος ὁ θεόσταλτος ἄγγελος** Λπ. 205· βλ. καὶ Ζ.Π. 48. **Νά τη ἡ Σούλα ἔφτασε** Βλαχ. 50. **Νά τη τῶν κύκνων ἡ ψυχὴ** Σικελ. 135· βλ. καὶ 37. **Νά το τὸ μοναστήρι** Βλαχ. 42.

Σημ. Σὲ διηγῆσεις, ὅταν πρόκειται γιὰ κάποια αἰφνίδια καὶ ἀπροσδόκητη ἐμφάνισι ἐνὸς προσώπου ἢ πράγματος, ἡ προεξαγγελία του (σὲ νοητὸ δειξίμο, § 88, 2), γίνεται συνήθως πρὸ ἔντονη μὲ τὴν προσθήκῃ τῆς γενικῆς (ἠθικῆς) σου μετὰ τὸ δεικτικὸ **νά** (§ 76, 2) : *Ἀκόμα δὲν ἀπόφαεν καὶ νά σου ἕνας λύκος !* Πάσσ. 401, 21· βλ. καὶ 428, 3. 436, 18. 463, 14. 469, 19. Ε. 91, 17. *Κάτι ἀκούιδες φανήκανε στὸ Νεμπεγλέρ· νά σου καὶ τ' ἁγιοπούλια ἀπὸ πίσω* Πα. 88. **Νά σου, ἐκεῖ πὺν διάβαζα, ἕνα ὄνομα πὺν μ' ἔκανε νάναυθῶσω** Τρ. 128.

Πρβλ. καὶ τὴ στερεότυπη φράσι **νά τα μας !** ποὺ λέγεται σὲ ἐκδήλωσι ἐκπλήξεως καὶ δυσφορίας μαζί γιὰ κάτι ποὺ ἕνας λείει ἢ κάνει· (= γιὰ ἰδὲς τί λείει ! γιὰ ἰδὲς τί κάνει !). Βλ. § 76, 2.

β') ὅταν στὸ νοῦ ἐκείνου ποὺ μιλεῖ, ἐπικρατῇ ἡ δεύτερη σημασία του, (ἥτοι τοῦ **ιδὲς ἐδῶ, ἰδὲς ἐκεῖ** κ. τ. ὅ.), τότε τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος, ποὺ δείχνει κανεῖς, καὶ ποὺ ἀκολουθεῖ κατόπι τοῦ δεικτικοῦ **νά**, τίθεται σὲ πτώσι αἰτιατικῇ : *Τρέξε· νά με !* Μαλακ. 759. *Κοιτάξέ με. Νά με !* Σκίπ. 183· βλ. καὶ Ροδ. 21. **Νά με ! γύρισα** Ππδ. Γ', 82. *Ἐλα, Ἀγγέλα μου, νά καμαρώσης τὸν ἄνδρα σου. Νά τον !* Ξεν. 236. *Τὴ μανούλα ἔχω - νά την εἰς τὰ μάτια μου μπροστὰ Ἀθάν.* 21. **Νά την, ἐδῶ τὴν ἔχω** Ζ. Π. 152. (Βλ. § 55, 2).

Προκειμένου όμως γιὰ τρίτο πρόσωπο κανονικὰ καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ τίθεται μετὰ τὸ δεικτικὸ **νά** πρώτα ἡ αἰτιατικὴ τῆς προληπτικῆς ἀντωνυμίας (*τος, τη, το*, § 82) καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ σὰν ἐπεξήγησις τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου ἢ τοῦ πράγματος, ποὺ δείχνει κανεῖς, σὲ πτώσι αὐτὸ ὅχι μόνο αἰτιατικῇ, παρὰ καὶ ὀνομαστικῇ τὶς περισσότερες φορές : **Νά τη λοιπὸν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀναπόδοση** Πα. 106. **Νά την ἢ Ἄρτα** 159. **Νά την, ἢ Ἀνοιξη** προβάλλει Σκίπ. 123. **Νά την ἢ κοινωνία, ὅπως τὴ φαντάστηκε** Ζ.Π. 76.

Καὶ ἔτσι σὲ ὀνομαστικῇ τίθεται κανονικὰ ἕνας κατηγορηματι-

κὸς προσδιορισμὸς τῆς προσωπικῆς ἢ τῆς προληπτικῆς ἀντωνυμίας, ἐνῶ αὐτὴ μετὰ τὸ δεικτικὸν **νά** εἶναι σὲ πτώσει αἰτιατική: **Νά** με **τώρα** **δεμένος** **στὸν τροχὸ** τοῦ **πολέμου** Μυρ. 16. Ἡ **Θοδωρούλα** δὲν **εἰσέρχεται** . . . **Νά** **την** ὅμως σὲ **λίγο** **πεταχτή**, **δροσερή**, **γελαστή** Τρ. 86.

Σημ. Μὲ αἰτιατικὴ συντάσσεται κανονικὰ τὸ δεικτικὸν **νά**, ὅταν προηγῇται ἀπὸ ὄνομα, πού στὴν πρότασι ἔχει θέσι ἀντικειμένου τοῦ ρήματος: **Τράβαγε μάρμαρο καὶ κακό· νά μάρμαρο θεόρατο!** Ζ. Π. 175.

Ἐπίσης, ὅταν μὲ τὴν ἔννοια τῆς δειξέως συνδυάζεται ἡ ἔννοια τοῦ **πάρε**, **λάβε**: **Γιάννη μου, νά ἐτοῦτῃ τῇ βέργᾳ** Μβ. 456· βλ. καὶ 512 (**νά τὰ κλειδιά**). **Νά τοὺς ἄνδρες μας!** **νά** τοὺς **πάρης** εἰς τὸν πόλεμον Μπ. 46. (**Ἄς τον αὐτὸν καὶ νά ἄλλον** = **πάρε ἄλλον** Βάγν. Ρίμα θρηνητικὴ 307). Πρβλ. καὶ Π.Μ. 146: **Παίρνει** μὲ τὸ **χουλιάρι**, **νά** σου **φάβα** τῆς **παππαδιᾶς** (= **δίνει φάβα** στὴν **παππαδιᾶ**).

Ἔτσι καὶ μόνο του τὸ **νά** χωρὶς αἰτιατικὴ κατόπτι του, ἡ ὁποία ὅμως ἔννοεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα: **Δῶσε μου λίγο ψωμί. Νά** (= **λάβε, πάρε**).

Μὲ τὴ σημασία αὕτῃ σχηματίζει τὸ δεικτικὸν **νά** καὶ τύπο πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, **νάτε** (= **πάρτε, λάβετε**): **Νάτε τὰ βιβλία σας. Νάτε φτωχοί, τὰ γρόσια μας** Λ. Ε', 122. (Πρβλ. στὴν ἴδια σελίδα: **Πάρτε, φτωχοί μου, τᾶσπρα**).

2) ἔμπρὸς ἀπὸ ὁλόκληρη πρότασι, γιανὰ προκαλῆται ἔτσι ἀμεριστη ἢ προσοχὴ τοῦ ἄλλου στὸ περιεχόμενο τῆς προτάσεως αὐτῆς, πού προεξαγγέλλεται μὲ τὸ **νά**: **Νά!** ὁ **χιτῶνας** μου **λάμπει**, **γυαλίζει** σὰν τοῦ **ἄμμου** τὸ **κρίνο!** Σικελ. 5. **Μιὰ φορὰ** ἤρθαν στὴ **ζήση** μου τὰ **τυφλοπόντικα** καὶ **νά!** ἀπὸ **γεωργὸ** μὲ **κάνανε ἀγωγιάτη** Πα. 87. Καὶ **νά**, σὲ **λίγο** **ἐβάδιζα ἀνάμεσα** στὰ **πλήθη** μ' **αἱματωμένα** **στήθη** Σικελ. 207. **Νά!** **ἀκούονται πατήματα** Πα. 36. **Νά!** σοῦ **φέραμε ἓνα δαχτυλίδι** τῆς **μάννας** μας Π.Μ. 60. **Νά**, **φτάσαμε**, εἶπε ὁ **καπετὰν** Ἀνδρωνῆς Βλαχ. 114· βλ. καὶ 100. **Νά!** δὲν **ἀκούς** τὸ **ἀηδόνι** **ἔξω** πὺν **φέλτων** **ναι**; Σχίπ. 122. **Νά!** **ποιοὺς** εἶναι ὁ **ἐνοχος!** **Νά!** **ποιοὺς** **μοῦφερε** τὸ **αἷμα** **στὸ κεφάλι!** Ροδ. 14. **Νά!** **πέρασε** **κι'** αὐτὴ ἡ **νύχτα** Ππδ. Φόν. 40. **Νά!** **τώρα** δὰ **ἦταν** **ἐδῶ** καὶ μ' **ἔφελνε** Ζ.Π. 172.

Ἔτσι **κι'** ἔμπρὸς ἀπὸ προτάσεις προτρεπτικές: **Ἐλα, δάσκαλέ μου**, **ἐξακαλούθησε** ἡ **Κυρ** - **Ἀλτάνη**· **νά!** **κοίταξε** καὶ τὸ **γράμμα** τῆς **Κούλας**, **νά!** **διάβασέ το** Τρ. Δ. 39.

Ἡ προεξαγγελία τῆς προτάσεως γίνεται πιὸ ἔντονα μὲ τὴν προσθήκη ὕστερ' ἀπ' τὸ δεικτικὸν **νά** τοῦ συνδέσμου **καὶ** (§ 222, 3) ἢ τοῦ μορίου **ποὺ** (ὡς εἰδικοῦ συνδέσμου, § 238), μὲ τὸ δεύ-

τερο αυτό, γιανὰ παρασταθῇ ὡς ἀπολύτως βέβαιο καὶ ἀδιαμφισβήτητο πιά τὸ περιεχόμενο τῆς προτάσεως, πού ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ **νά**: "Αμα νύχτωσε, ἐπὶγρᾶνε. **Νά καὶ μπαίνουν μέσα** Μβ. 510. 'Εκείνην τὴν ὥρα **νά καὶ μπαίνει ὁ γέρο - Βασίλης**. 'Εφταλ. 18. 'Οπού **νά σου καὶ περνάει ἓνας μ' ἓνα γαϊδούρι** Μβ. 493. (§ 76, 2). 'Απὸ τὸ βάνθος τοῦ δρόμου . . . **νά καὶ προβάλαν κάτι καβαλλάρηδες ἀγριεμένοι** 'Ηθ. 64. Καὶ **νά καὶ βλέπει μπροστά της ἓνα σπίτι καὶ μπαίνει** Π.Μ. 56· βλ. καὶ Ε. 72 Α', 19. Τὸ βόλι δὲ σὲ πιάνει ; **Νά πού σ' ἐπιασε !** Βλαχ. 118. **Νά πού ἦρθε στὸ κόσμο κ' αὐτὸ** Ππδ. Φόν. 39. **Νά πού 'μαι πάλι στὸ νησί μας !** Μυρ. 342. **Νά πού ἐγινε ἀλήθεια !** Πα. 51. 'Αξᾶφρα **νά πού ξεριζώθηκαν τὰ δυὸ κορμόδετρα !** Πα. 158. **Νά πού ἔχετε δωμάτια διαθέσιμα, τοῦ εἶπα** Τρ. 135· βλ. καὶ 167 καὶ 190. **Οἱ ἄνθρωποι ἀπελπίζουν, ὁ Θεὸς δὲν ἀπελπίζει· νά πού θά 'χω κ' ἐγὼ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ἓναν προστάτη** Τρ. 185.

Σημ. α'. Πολλὲς φορές μὲ τὸ δεικτικὸ **νά** γίνεται συγκεφαλαιώσις προηγούμενων ἐννοιῶν ἢ νοημάτων : Σπιτάκια, παραγόνια, αὐλές . . . χάρδια, φιλιὰ, λόγια γλυκὰ - **νά τὰ ὄνειρά μας τώρα** (= αὐτὰ εἶναι) 'Αθάν. 30.

"Αλλοτε πάλι μιὰ πρότασις πού εἰσάγεται μὲ τὸ δεικτικὸ **νά**, χρησιμεύει γιανὰ ἐπιβεβαιώσῃ ἓναν προηγούμενο γενικὸ ἰσχυρισμό : *Κάθε μέρα ὅλο ζημιές μᾶς κάνει· νά σήμερα πάλι μᾶς ἔσπασε ἓνα βάζο.*

Σημ. β'. Μὲ τὸ **νά καί**, ἢ συνηθέστερα μὲ τὸ **καὶ νά** ἐκφράζεται πολλὰς φορές ἄμεση χρονικὴ ἀκολουθία δύο πράξεων : "Οτι ἄλλαξαν δὰ τὰ ροῦχα των κ' ἀνέβηκε ὁ τσοπάνης πάνω στὸ δέντρο, **νά κ' ἔρχεται κ' ὁ ἄνθρωπος πού κυνηγοῦσε τὸ χωριάτη** (= ἀμέσως ἔρχεται) Π. Μ. 141. *Δὲν εἶχε ἀκόμα καλοπιεῖ τὸν καφέ του, καὶ νά χτύπησε ἡ ξόπορτα* Χ.Θ. 72· βλ. καὶ 54.

Σημ. γ'. Οἱ δυὸ χρήσεις τοῦ δεικτικοῦ **νά**, (ἥτοι μὲ ὄνομα ἢ ἀντωνυμία καὶ μὲ ὀλόκληρη πρότασις κατόπι του) μποροῦν νά συνδυάζονται στὴν ἴδια φράσι : **Νά ἡ γοργόνα κ' ἔρχεται** Π.Μ. 83. Βλ. καὶ Πάσσ. 462, 16. Φωρ. 2, 240. **Νά, μία βοσκοῦλα στὸ βουνό, πού κάθεται καὶ κλαίει** Σολωμ. 14. **Νά τοι περνοῦν τώρα τὸ μεγάλο δρόμο . . . νά τοι φτάνουν** Χ.Θ. 25. **Νά τες οἱ γυναῖκες· σὺνγρᾶνε μέσα** Βλαχ. 60. *Τότε νά κ' οἱ μῆνες ἔφτασαν* Π.Μ. 56. *Μὰ νά τον καὶ κατέβαινε* Πάσσ. 219, 11· βλ. καὶ 511, 19. **Νά τους πού ξεκινοῦν ἀπὸ μακριὰ κ' ἔρχονται** Ζ.Π. 125. *Καὶ νά με τώρα πού σέρομαι σὰν τὸ λαβωμένο πουλί* Ροδ. 81· βλ. καὶ Πάσσ. 490, 7. 624, 11.

Σημ. δ'. Τὸ δεικτικὸ **νά** μπορεῖ καὶ νά ἐπαναλαμβάνεται μὲ ἔμφασι, πολλὰς φορές στὴ σειρά, μὲ τὴν ἔννοια τοῦ εἰρωνικοῦ **ὅριστε** (= καμάρωσε τώρα) σὲ

ἐκφράσεις ἀγανακτήσεως : *Ξέσκιζε τὴ φωτογραφία λέγοντας· Νά τὰ μεγαλεῖα σου ! νά τὸ σόι σου ! νά ! ... νά !* Ζ.Π. 138.

Ἔτσι εἰσάγονται καὶ δυὸ ἢ περισσότερες στὴ σειρά προτάσεις, μὲ τὸ *νά* καὶ ἑμπρὸς τοὺς ἢ καθεμίᾳ, γιανὰ δηλωθῇ δυσφορία, ποὺ οἱ ἀναφερόμενες στὶς προτάσεις αὐτὲς σχετικὲς μὲ ἓνα σκοπὸ ἐνέργειας δὲν κατέληξαν στὸ ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα : *Νά καὶ γράμματα τοῦ στείλαμε, νά καὶ τοῦ τηλεγραφήσαμε ... ἀπάντησι καμιά δὲ λάβαμε* (= μολονότι καὶ γράμματα τοῦ στείλαμε καὶ τοῦ τηλεγραφήσαμε, ἐντούτοις κλπ.).

ΟΖ') *νά*. Πολύχρηστο καὶ πολυσήμαντο μόριο. Προῆλθε (κατὰ τὸν 9ο μ.Χ. αἰῶνα¹) ἀπ' τὸ ἀρχαῖο μόριο *ἵνα*, τὸ ὁποῖον στὴν ἀρχαία γλῶσσα χρησιμοποιοῦνταν κανονικὰ ὡς τελικὸς σύνδεσμος (= γιανὰ). Χρησιμοποιεῖται τὸ *νά* αὐτὸ

1) μὲ τὴν ἀρχικὴν του σημασίαν, τοῦ *γιανὰ*. (Τελικὸν *νά*, § 254). Κανονικὰ κατόπιν ἀπὸ ῥήματα κινήσεως σημαντικὰ (ἔρχομαι, πάω, πηγαίνω, τρέχω κλπ.), καθὼς καὶ κατόπιν ἀπ' τὰ ῥήματα δίνω, στέλνω, ἐτοιμάζω καὶ ἄλλα μὲ παρόμοια σημασία : *Βασιλέα μου, ἦρθα νά ἐργαστῶ* Μβ. 523. *Ἐλα, νά πιάσουμε χορὸ στὸ περιβόλι* τὰνθηρὸ Ἀθάν. 47. *Θὰ πάω, νά τὸν ἰδῶ* Ζ.Π. 23. *Ὁ πρόεδρος σηκώθηκε, νά ἰδῇ τί τρέχει* Πα. 73. *Ἡ Γαρουφαλιά βγήκε, νά δώση κλαρί στὴν κατσίκαν τῆς* Ζ.Π. 47. *Εἰς τὸ γιालὸ κατέβηκε, καράβι νά ναυλώσῃ* Λ.Α', 625. *Φεύγω στὰντίκρυ τὸ χωριό, νά χτίσω οἰκοδομὴ* Σικελ. 88. *Δῶσε μου τὴν ἐφημερίδα, νά τὴ διαβάσω* βλ. Ε. 85, 6. *Πάσσε, 480, 8. Ἔστειλε τὸν κλητῆρα, νά τοῦ φέρῃ τὴν ὀμπρέλλα* Ἑρσ. 72. *Ἡ θειά μου, νυστασμένη, ἔστρωσε νά κοιμηθῇ* Τρ. Δ. 56. *Ἐκρίθη ἔλλογον νά μὴν μαζωνώμαστε πολλοὶ νά μιλοῦμεν, νά μὴν προδοθοῦμεν* (= γιανὰ μὴν) Μακρυγ. 378. Βλ. καὶ Ε. 111, 2. 147Β', 10. 158, 1. 171, 11. 212, 1.

Ἐπίσης σὲ μιὰ σειρά δυὸ (ἢ περισσότερων) ὁμοταγῶν τελικῶν προτάσεων, ποὺ ἡ πρώτη τοὺς εἰσάγεται μὲ τὸ *γιανὰ*, ἡ δευτέρη (ἢ καὶ ἡ τρίτη, ἂν ὑπάρχη) εἰσάγεται κανονικὰ μὲ τὸ *νά* : *Ὁ ἀρνητὴς ἔρχεται, γιανὰ ἐκτοπίσῃ καὶ νά κυριαρχήσῃ* Χάρ. Κ. 104. *Δέθηκε μὲ τὸν ἄντρα τῆς ὅπως τὸ ζῶο μὲ τὸν ἀφέντη του. Γιανὰ τὸν ὀπηρετῇ, νά ράβῃ τὰ ροῦχα του, νά τὸν περιμένῃ μῆνες ἀπὸ τὴ θάλασσα* Βεν. 171· βλ. καὶ Πάσσε. 605, 2.

Σὲ μιὰ τέτοια σειρά ὁμοταγῶν τελικῶν προτάσεων ἐπαναλαμ-

1. Γ. Ν. Χατζιδάκις, ΜΝΕ, Α', σ. 210. Β', σ. 493.

βάνεται τὸ **γιανά**, μόνον ἂν πρόκειται νὰ τονιστῇ καὶ τῆς δευτέρας τελικῆς προτάσεως τὸ περιεχόμενο : *Πήγαιναν, γιανὰ τὸν ἰδοῦν καὶ γιανὰ μάθουν τὸ μυστικὸ τῆς τέχνης του* Ζ.Π. 102.

Ὅταν ὅμως οἱ τελικῆς προτάσεις, ποὺ ἀκολουθοῦν ἡ μία κατόπιν ἀπ' τὴν ἄλλη, δὲν εἶναι ὁμοταγεῖς, ἀλλὰ ἡ δευτέρα ἀπ' αὐτὲς ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν πρώτη, τότε εἶναι δυνατόν ἡ πρώτη νὰ εἰσάγεται μὲ τὸ **νά**, κ' ἡ δευτέρα, ποὺ ἐκφράζει τὸν κύριον σκοπὸν, νὰ εἰσάγεται μὲ τὸ **γιανά**: *Ἡ βασίλισσα ἐβγαλε τὴν Πούλια, νὰ τὴν χτενίσῃ, γιανὰ τὴν πουλήσῃ* Μβ. 424.

Σημ. Καὶ κατόπιν ἀπὸ ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω ρήματα χρησιμοποιεῖται τὸ τελικὸν **νά**, ἀντὶς γιὰ τὸ **γιανά**, ὅταν ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα φαίνεται καθαρὰ ἡ τελικὴ του σημασία καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ ἐκφραστῇ κάπως ἐντονότερα καὶ μὲ ἔμφασι ἡ ἔννοια τοῦ σκοποῦ. (Βλ. **γιανά**, 10') : *Ἡ ἄρε καὶ μιὰ ἀναμμένη λαμπάδα, νὰ βλέπῃς στὸ δρόμο* (= *γιανὰ βλέπῃς*) Ππδ. Α', 95' βλ. καὶ Πάσσ. 24, 22. *Κόψε με, ν' ἀγιάσω* (= *γιανὰ ἀγιάσω*) Βλαχ. 109. *Ἐγὼ θὰ καθίσω ἐδῶ, νὰ πάρω ἕναν καφέ* Τ. 189.

2) μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ὥστε **νά**, ἢ κάποτε τοῦ ἔτσι ποὺ **νά**, οὕτως ὥστε **νά**. (Ἀποτελεσματικὸν **νά**· § 260. Πρβλ. καὶ § 236, 3) : *Μόλις δυνάμωσα λίγο, νὰ παίρνω τὰ πόδια μου* (= ὥστε νὰ παίρνω) Ἔρσ. 195. *Ὁ Θέμος δὲν ἦταν πιά στὴν ὑπηρεσία, νὰ ὑποχρεῶνῃ κόσμον* Τρ. 242. *Ὅτι κρικέλλα δὲν ἔχει ἡ γῆς, νὰ τὴν πάρῃ κανεὶς εἰς τὴν πλάτη του* (= ὥστε νὰ μπορῇ νὰ τὴν πάρῃ) Μακρυγ. 9. *Δὲν εἶμαι γυναικα, νὰ φοβηθῶ τὰ ὄνειρα* Πα. 7· βλ. καὶ Φωρ. 1, 150. Πάσσ. 107, 6. 130, 23. 562. 11. *Φκειάστε μου τὸ κιβούρι, νά 'ναι πλατὺ, νά 'ναι μακρὺ* (= οὕτως ὥστε νὰ εἶναι) Πάσσ. 156, 11· βλ. καὶ 304, 2. *Στήριξέ το καλά, νὰ στέκεται ἴσια* (= οὕτως ὥστε νά) .

Τὸ ἀποτελεσματικὸν αὐτὸ **νά** χρησιμοποιεῖται πολλὰς φορὲς μὲ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως (ἐπὶ τῷ ὄρω **νά**), μὲ τὴν συμφωνίαν **νά**: *Μοῦ ἔδωκε ἑκατὸ δραχμές, νὰ τοῦ δώσω σὲ δυὸ μῆνες ἑκατὸν πενήντα* Πα. 15· βλ. καὶ 70 (*Μοῦ δίνεις τὸ γομάρι, νὰ σοῦ δώκω τᾶλογο ;*) καὶ Πάσσ. 234, 37.

Σημ. Ἡ ἀποτελεσματικὴ σημασία τοῦ **νά** εὐκόλῳ ἦταν νὰ προέλθῃ ἀπ' τὴν πρώτην του, τὴν τελικὴν σημασίαν, ἀπὸ συνεκφορὰς προτάσεων, ὅπου σκοπὸς καὶ ἀποτέλεσμα ἦταν δυνατόν νὰ συγχέωνται π.χ. *Παππαδιά, ξέρεις τί νὰ κάμῃς ; νὰ στραβωθῇ ὁ παππᾶς ;* (= *γιανὰ στραβωθῇ - ὥστε νὰ στραβωθῇ*) Μβ. 511.

δέντρο (= πὸν θὰ γνέθη - ἢ ὅποια θὰ γνέθη) Μ. 435· βλ. καὶ Πάσσ. 347, 4.

Ἐπίσης τὸ ἀναφορικὸ αὐτὸ νὰ ἰσοδυναμεῖ πολλὰς φορές ὅπως καὶ τὸ ἀπλὸ πὸν με ἐμπρόθετο ἀναφορικόν: Δὲν ἔχω κι' ἐγὼ ἕναν ἄνθρωπο, νὰ πῶ τὸ πόνο μου (= στὸν ὅποιον νὰ πῶ). Βλ. Πάσσ. 611, 4 καὶ Δίστ. 641. Σπηλιά, νὰ μπῇ, δὲ βρίσκεται στὸ δρόμο του, ὅταν βρέχη (= στὴν ὅποια νὰ μπῇ) Ἀθάν. 70. Ἐγὼ ἔχω σπῖτι νὰ μείνω (= στὸ ὅποιον νὰ) Ξεν. 239. Ποτὲς παιγνίδι δὲν περνᾷ, κάποιος νὰ μὴ τὴνὲ χτυπήσῃ (= στὸ ὅποιον νὰ μὴ) Τέλλ. 84. Φέρνει κι' ἕνα λαφόπουλο, νὰ παίξῃ ὁ Κωσταντῆς του (= μετὰ τὸ ὅποιον νὰ παίξῃ) Πάσσ. 462, 17. Θὰ ῥθῇ καιρός, νὰ πικραθῇς, θὰ ῥθῇ καιρός, νὰ κλάψῃς (= πὸν θὰ πικραθῇς - κατὰ τὸν ὅποιον θὰ πικραθῇς) Πάσσ. 347, 4· βλ. καὶ Δίστ. 399.

Τέλος τὸ ἀναφορικὸ αὐτὸ νὰ ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ τέτοιος πὸν νά' (§ 266, 2, γ') : Δὲν εὐρίσκεται βοτάνι εἰς τὸν κόσμον, νὰ με γιάνῃ (= τέτοιο πὸν νὰ με γιάνῃ) Πάσσ. 532, 3· βλ. καὶ 104, 12 καὶ Δίστ. 313. Πρᾶμα νὰ γελάς καὶ νὰ κλαῖς (= τέτοιο πὸν νὰ) Ἀποστολ. 7.

Καὶ κάποτε μιὰ πρότασις εἰσαγόμενη μετὰ τέτοιο νὰ ἐπέχει θέσι κατηγορουμένου ἢ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ: Ἡ ἀλλή τοῦ κυρ Λευτέρη ἦταν νὰ τὴ χαίρεσαι Ἡθ. 71· (πρβλ. ἦταν ὠραία). Ἐνα παλληκάρι νὰ τὸ πιῇς στὸ ποτήρι, ὅπως ἔλεγε Ἡθ. 44· (πρβλ. ἕνα παλληκάρι χαριτωμένο).

Σημ. Ἡ ἀναφορικὴ σημασία τοῦ νὰ προῆλθε προφανῶς ἀπ' τὴν ἀρχικὴν τοῦ σημασία, τὴν τελικὴν, σὲ συνεκφορὲς προτάσεων, στὶς ὁποῖες σκοπὸς καὶ ἀναφορὰ εὐκόλα μποροῦσαν νὰ συνδυάζωνται· π.χ. Ἐγὼ χωράφι σου ἔδωσα, νὰ σπείρης, νὰ θερίσης (= γιανὰ σπείρης - τὸ ὅποιον νὰ σπείρης) Πάσσ. 480, 18. Νᾶχμε ἕναν γέροντα, νὰ μᾶς φυλάῃ τὸν κῆπο (= γιανὰ μᾶς φυλάῃ - ὁ ὅποιος νὰ κλπ.) Πάσσ. 275, 1. Σκοινιά ἔχαν νὰ τὸν δέσουνε, σὰ νὰ ἔτανε κοιάρι (= γιανὰ τὸν δέσουνε - μετὰ τὰ ὅποια νὰ τὸν κλπ.) 24, 22. Εἶχαν καὶ πέντε μπέτηδες τὴ σούβλα νὰ γυρίζουν (= γιανὰ γυρίζουν - οἱ ὅποιοι νὰ γυρίζουν) Φωρ. 1, 118.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἵνα, ἀπ' τὸ ὅποιον προῆλθε τὸ νά, χρησιμοποιοῦνταν στὴν ἀρχαία Κοινὴ καὶ ὡς ἀναφορικόν, μετὰ τὴν σημασία τοῦ πὸν νά, ὁ ὅποιον νά· π.χ. Ἐδόθη μοι σκόλοφ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατᾶν, ἵνα με κολαφίσῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι (= ὁ ὅποιος νὰ με κολαφίσῃ) Πρὸς Κορινθίους Β', ιβ', 7. Ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν (= ὁ ὅποιος νὰ με ῥίπῃ) Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην ε', 7.

4) μὲ σημασία **βουλευτική**, ἥτοι ὡς εἰσαγωγικὸ προτάσεων, μὲ τίς ὅποιες ἐκφράζεται ἐν γένει **βούλῃσις, θέλῃσις**. (Βουλευτικὸ νά). Οἱ προτάσεις αὐτὲς εἶναι

α') **ἀνεξάρτητες** προτάσεις, καὶ σ' αὐτὲς ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου των καὶ κατὰ τὸ νόημα τῶν συμφραζομένων ἢ ἔννοια τοῦ νά μπορεῖ νά ἀναπτύσσεται μὲ διάφορες φράσεις, καθὼς : **θέλω νά, ἐπιθυμῶ νά, ἀπαιτῶ νά, παρακαλῶ νά, προτείνω νά, λέω νά** κ. τ. ὅ. ἢ **δέχομαι νά, εἶμαι πρόθυμος νά, προσφέρομαι νά, εἶμαι σύμφωνος νά, ἀναλαμβάνω νά** κ. τ. ὅ. ἢ **πρέπει νά, ἐπιτρέπεται νά** κ. τ. ὅ. Βλ. § 192, 1 κ. ἐ. § 197, καὶ κυρίως βλ. § 199 κ. ἐ. Πρβλ. καὶ § 190, 2, α' καὶ παραπάνω ΟΓ', 2, β', Σημ.

β') **ἐξαρτημένες** προτάσεις, ποὺ χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἔννοιᾳς (ἥτοι ὡς ἀντικείμενο) διαφόρων ρημάτων (προπάντων βουλευτικῶν καὶ δυνητικῶν), ἢ ὡς ὑποκείμενο ἀπροσώπων ρημάτων ἢ ἐκφράσεων, ἢ ὡς προσδιορισμὸς ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων ἢ περιφράσεων μὲ παρόμοια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τὰ παραπάνω ρήματα σημασία Βλ. § 256 κ. ἐ.

Στὶς προτάσεις αὐτὲς ἡ βουλευτικὴ σημασία τοῦ νά εἶναι τελείως ἐξασθενημένη, ἥτοι σ' αὐτὲς τὸ νά εἶναι, ἔτσι νά ποῦμε, μόριο τελείως **ἄχρωμάτιστο σημασιολογικῶς**, καὶ καταντᾷ νά εἶναι ἕν' ἀπλὸ **συνδετικὸ λεξίδιο** : πρβλ. π. χ. **Θέλω νά φάγω - θέλω φαγί**.

Σημ. α'. Καὶ τὸ ἵνα στὴν ἀρχαία Κοινὴ χρησιμοποιεῖται ὡς βουλευτικόν. Καὶ πρῶτα (ὅπως στὴ νέα γλῶσσα τὸ νά) χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ ἵνα σὲ ἀνεξάρτητες προτάσεις : **ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας** (= νά ἐπιθέσης) Κατὰ Μᾶρκον ε', 23. **ἵνα παραγῇν πρὸς με· βούλομαι σοί τι σημαίνει** (= νά ἐρθῇς) (Σχολιαστῆς, στὸν Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῶ τοῦ Σοφοκλέους, στίχ. 156) Radermacher, σελ. 170.

Ἐπειτα πολὺ συχνότερα σὲ ἐξαρτημένες προτάσεις, ποὺ χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἔννοιᾳς ρημάτων ἢ ἄλλων λέξεων ἢ φράσεων, ὅπου στὴν ἀρχαία γλῶσσα συντάσσονταν κανονικὰ μὲ ἀπαρέμφατο (τελικόν), ὅπως ἐκ παραλλήλου ἐξακολουθοῦν νά συντάσσονται καὶ στὴν ἀρχαία Κοινὴ. Πρβλ. **Παρέδωκε φυλάσσειν αὐτὸν Πράξεις Ἀποστόλων** ιβ', 4· βλ. καὶ ζ', 42. **Τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ** Κατὰ Ματθαῖον κζ', 26. **Οὐδένα ἤθελεν γινῶναι** Κατὰ Μᾶρκον ζ', 24. **Θέλω ἵνα μοι δῶς στί**, 25. (Ἐρωτῶ = παρακαλῶ). **Ἡρώτων αὐτὸν μείναι παρ' αὐτοῖς** Κατὰ Ἰωάννην δ', 40. **Ἡρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ** Κατὰ Μᾶρκον ζ', 26· βλ. καὶ κατὰ Ἰωάννην δ', 47. **Οὐκ ἐγὼ εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι** καὶ σὺν Κατὰ Λουκᾶν, ιε', 21. **Οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ἐποδήματος** Κατὰ Ἰωάννην α', 27. **Καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν**

Κατὰ Ἰωάννην ιθ', 40. Ἔτσι δὲ συνήθεια ὑμῶν ἵνα ἓνα ὑμῶν ἀπολύσω ἐν τῷ Πα-
 σχα Κατὰ Ἰωάννην ιη', 39. Ὡρα ἵνα δοξασθῇ Κατὰ Ἰωάννην ιβ', 23. Ὡρα
 ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι Πρὸς Ρωμαίους ιγ', 11.

Στὴν ἀρχαία γλῶσσα ὁμως δὲν ὑπάρχουν τέτοιες συντακτικὲς χρήσεις τοῦ
 ἵνα. Ὡς μοναδικὸ παράδειγμα ὅπου χρησιμοποιεῖται τὸ ἵνα ὡς βουλευτικό, σὲ
 ἀνεξάρτητη πρότασι, θεωρεῖται τοῦ Οἰδίποδος ἐπὶ Κολωνῶ τοῦ Σοφοκλέους,
 στίχ. 156 : ἀλλ' ἵνα τῷ δ' ἐν ἀφθέρπτῳ μὴ προσπέσης νάπει (Radermacher σελ.
 170).

Σημ. β'. Βουλευτικό εἶναι τὸ νά καὶ σὲ τὸ νά μὴ ποὺ χρησιμοποιεῖται ὡς
 ἀπαγορευτικό, (ἀποτρεπτικό κλπ. Π.χ. Ἐσὺ νά μὴ μιλήσ. Αὐτὸ νά μὴ σέ σκο-
 τίζη Ροδ. 30). § 192, 2 καὶ 4, γ' καὶ § 199, 2, καὶ ὡς ἐνδοιαστικό (= μήπως
 π.χ. Τὴν κυρίεως πάντα ὁ φόβος, νά μὴν πεθάνῃ Ζ.Π. 33). § 273 κ.ε., καθὼς καὶ
 στὶς διάφορες ἀποφατικὲς συμπλοκὲς νά μὴ - καὶ νά μὴ, (νά μὴ - νά μὴ),
 νά μὴ - καὶ δέν (§ 227, 1), νά μὴ - μήτε (§ 227, 2).

Σπάνια χρησιμοποιεῖται καὶ μόνο του τὸ νά ὡς ἐνδοιαστικό ἀντὶς γιὰ τὸ
 νά μὴ (= μήπως) : Μὴ φοβεῖσθε, ὥρια πονάκια, νά σᾶς πάρω τὴ ζωὴ Πάσ.
 559, 1.

5) μὲ σημασία εὐχετική, ἥτοι μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ἄμποτε νά,
 μακάρι νά, εἴθε νά. (Εὐχενικό νά) : Οἱ φλόγες τοῦ πολέμου νά
 μὴ σοῦ γγιάξουν οὔτε μιὰ τριχούλα σου, καλέ μου (= εἴθε νά μὴ)
 Ἀθάν. 24. Στερνὴ μου γνώση, νά σ' εἶχα πρῶτα ! λ. λ. Βλ. § 190, 2,
 β'. § 199, 3. (Πρβλ. καὶ § 204, 3, Σημ. καὶ § 250, 2). Προφανῶς τὸ
 νά αὐτὸ προέρχεται ἀπ' τὸ προηγούμενο νά, τὸ βουλευτικό. Πρβλ.
 Νά ἡμουν πουλὶ νά πέταγα, νά πύγαίνα τοῦ ψήλου. Ἦθελα νά ἡμουν
 ὁμορφος, νά ἡμουν καὶ παλληκάρι λ. τ. (§ 258, 1).

Σημ. Ἡ χρῆσις αὕτη τοῦ νά ὡς εὐχενικοῦ μὲ ὀριστική (ἱστορικοῦ χρό-
 νου) εἶναι ἥδη μεσαιωνική : Χριστέ, νά τὴν ἐπάσῃ ! (= εἴθε νά τὴν ἔπῃ.).
 (Pernot) Προδρ. III, 189. Νά μὴν εἶχα γεννήθην ! Μαυροφρ. Μνημ. 226, 428.
 Πρβλ. καὶ : Ἄμποτε ἵνα ἐφρόντιζες ! Νικήτ. 500, 22.

Καὶ ἴσως τὴν ἀρχὴν τὴν ἔχει ἡ σύνταξις αὕτη τοῦ νά στὴν σύνταξιν τοῦ ἀρ-
 χαίου ἵνα μὲ ὀριστικὴ ἱστορικοῦ χρόνου, σὲ περιπτώσεις ποὺ ἐπρόκειτο νά δηλω-
 θῇ σκοπὸς ἐπιθυμητὸς μὲν, ἀλλ' ἀνεκπλήρωτος· π.χ. Ἀλλὰ σε ἐχορῆν ὑμῶν συν-
 χωρεῖν, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο Πλάτωνος Γοργίας, 335 C.

6) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐρωτήσεως (Ἐρωτηματικό νά). Τὸ νά αὐτὸ
 α') ἂν ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις, ποὺ εἰσάγει, ἐκφέρεται σὲ
 ὑποτακτικὴ, μπορεῖ νά ἀναπτύσσεται μὲ τὶς φράσεις θέλεις νά,

θέλετε νά, πρέπει νά, επιτρέπετε νά κ. τ. ὅ. (Ἀπορηματικὸ νά). Πρβλ. *Νὰ τοῦ τηλεγραφήσω ; Θέλεις νὰ τοῦ τηλεγραφήσω ;* Βλ. § 197, 1. § 199, 7 καὶ § 204, 4.

β') ἂν ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις, ποὺ εἰσάγει, ἐκφέρεται σὲ ὀριστικῇ, ἰσοδυναμεί μετὰ τὸ *ἄραγε* ἢ τὸ (ἐρωτηματικὸ) *τάχα*· (Κυρίως ἐρωτηματικὸ νά) : *Ποῦ νά 'μαι ;* (= ποῦ ἄραγε εἶμαι ;) Σχλπ. 157. *Ποιοὶ νά 'στε σεῖς ;* 177. *Ἡ Ἀνγούλα ποῦ νά 'ναι ;* Σολωμ. 112. *Τί νὰ κατόρθωσε ὁ ἀττικισμός ;* Τριαντ. 18. *Τί εἶδος νὰ εἶναι τὰ Ἑλληνικά τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ;* Τριαντ. 44. Βλ. § 203 καὶ § 204, 3.

Τὸ ἰσοδύναμό του *ἄραγε* ἢ *τάχα* μπορεῖ νὰ συνυπάρχῃ μετὰ τὸ νά αὐτό : *Γιατί αὐτοὶ δὲ φαίνονται πονθενά ; τάχα νὰ πέθαναν πρὶν ; τάχα νὰ εἶχαν φύγει πράγματι ἀπ' τὴν Ἀθήνα ;* Τρ. 297. *Ἄραγε νὰ ζοῦν ;* Βεν. 139· βλ. καὶ Κονδ. 65.

Τέτοιο εἶναι τὸ νά καὶ στὴ φράσι *νά μὴ*, (*νά μὴ δέν*), ποὺ χρησιμοποιεῖται ἐρωτηματικῶς ὡς ἰσοδύναμη μετὰ τὸ ἐρωτηματικὸ *μήπως*, (*μήπως δέν*) : *Νὰ μὴ μυρίστηκε τίποτα ;* (= *μήπως μυρίστηκε*) Ξεν. 228. *Νὰ μὴν ἦτον ιδέα σου ;* Ἑρσ. 144. *Νὰ μὴ δέν ἀκουσες καλά ;* Βλ. § 203, 1 καὶ § 204, 3 καὶ παραπάνω (*ΕΓ'*, 4).

Κάποτε ὅμως τὸ νά μὴ αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ δέν ἢ τὸ *μήπως δέν* : *Νὰ μὴν τὸ κατάλαβε ἄραγε ἀκόμα ;* (= *δέν τὸ κατάλαβε ἄραγε ἀκόμα ;*) Βεν. 122.

Σημ. Ἐρωτηματικὸ ἐν γένει νά χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ πλάγιες ἐρωτήσεις. Βλ. § 272, 3 καὶ 4.

7) μετὰ τὴ σημασίᾳ τοῦ ὑποθετικοῦ *ἂν*, (*σάν, ἄμα*· Ὑποθετικὸ νά) : *Νὰ θέλει, τὸ κάνει* (= *ἂν θέλει*). *Νὰ περπατήσω ἔναργα, μετὰ λὲν πὼς καμαρώνω* (= *ἂν περπατήσω*) Θ.Χρ. 58. *Νὰ τό 'ξερα πὼς θὰ σὲ βρῶ ἐδῶ, θὰ 'φερνα καὶ τὴν Ἑλλή μαζί μου* (= *ἂν τὸ ἤξερα*). Βλ. § 244 καὶ § 247, 2.

Σὲ προτάσεις ποὺ ἐκφέρονται μετὰ κάποιον ἐπιφωνηματικὸ τόνο καὶ ποὺ ἐκφράζουν ἀποδοκιμασίαν, τὸ ὑποθετικὸ αὐτὸ νά παίρνει καὶ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως *ἂν εἶναι, ἂν πρόκειται* : *Ὅ, τι μπορῶ καὶ ἐγὼ θάγωνιστῶ σήμερα, μ' ὅλον ὁποῦμαι ἀστενής. Νὰ χαθοῦνε τόσοι ἀγωνισταὶ καὶ νὰ μείνω ἐγὼ, ξίκι νὰ γένη καὶ σ' ἐμένα ἡ ζωὴ* (= *ἂν πρόκειται νὰ χαθοῦν*) Μακρυγ. 220.

Σημ. Τὸ ὑποθετικὸν νὰ μποροῦσε νὰ προέλθῃ :

α') ἀπ' τὸ ἀπορρηματικὸν νά. (βλ. προηγ. 6, α'). "Υστερα δηλαδὴ ἀπὸ μιὰ ἀπορρηματικὴ πρότασι (§ 199, 7) ἀκολουθεῖ πολλὰς φορὲς ἄλλη πρότασις, ποὺ φανερώνει τί ἐπακολουθεῖ ἢ τί μπορεῖ νὰ ἐπακολουθήσῃ, ἂν γίνῃ ἐκεῖνο, ποὺ ἐκφράζεται στὴν πρώτη πρότασι : "Ὅρτ' αὖ νὰ κάνω πνίγομαι" γινώσκω ; δὲ γλυτώνω λ.λ. **Νὰ τὸ κάμω ;** θὰ θυμώσῃ. **Νὰ τοῦ τὸ πῆς ;** θὰ τοῦ κατακοφανῇ. Ἀλλὰ συσχετιζόμενα τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο αὐτὰ ποὺ ἐκφράζουν οἱ δύο αὐτὲς προτάσεις, βρίσκονται σὲ σχέσι ὑποθετικὴ μεταξὺ τους : "Ὅρτ' αὖ νὰ κάνω πνίγομαι κλπ. **"Αν τὸ κάμω,** θὰ θυμώσῃ κλπ.

Σὲ δημοτικὰ μάλιστα τραγοῦδια βρίσκει κανεὶς παράλληλα παραδείγματα αὐτῶν τῶν δυο συντάξεων, ὅπως π.χ. Ε. 168 : **Τί νὰ σοῦ στείλω, γνῶκα μου,** αὐτὸν στὰ ξένα ποῦ 'σαι ; **νὰ στείλω μῆλο ;** σέπεται κινδύνῳ ; μαργαριάζει· τί νὰ σοῦ στείλω, ξένη μου ; **τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;** μῆλο ἂν στείλω, σέπεται κλπ.

β') ἀπ' τὸ βουλευτικὸν νὰ (βλ. προηγ. 4, β'), ποὺ εἰσάγει βουλευτικὰς προτάσεις, οἱ ὁποῖες χρησιμεύουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας ρημάτων ἰδίας ψυχῆ κοῦ πάθους σημαντικῶν (§ 256, 1, β' καὶ ε') ἢ ὡς ὑποκείμενο ἐνὸς ἀπρὸς ὅπου ρήματος ἢ μιᾶς ἀπρόσωπης ἐκφράσεως (§ 256, 2, α' καὶ β'), ὅπως π.χ. "Ὁ ἀδερφός μου **θὰ χαρῇ** πολὺ **νὰ** σᾶς ἰδῇ Τρ. 188. **Θὰ λυπηθῇ** πολὺ **νὰ** μάθῃ πὺς εἶσαι ἄρρωστος. **Σὲ συμφέρει** πολὺ **νὰ** τὸ κάμῃς αὐτό. **Καλύτερα εἶναι** **νὰ** τοῦ μιλήσῃς καὶ σύ. Ὁραῖο πρᾶγμα **θὰ εἶναι** **νὰ** ἐρθῇ καὶ **νὰ** μὴ μᾶς βρῇ ἐδῶ.

Οἱ τέτοιαι μὲ τὸ νὰ εἰσαγόμενες βουλευτικὰς προτάσεις, ὅταν μάλιστα τὸ νόημα τῆς φράσεως στὸ σύνολό του ἀναφέρεται στὸ μέλλον, εὐκόλο εἶναι νὰ ἐκλαμβάνωνται ὡς ὑποθετικὰς : (= **Θὰ χαρῇ** πολὺ, **ἂν** σᾶς ἰδῇ. **Σὲ συμφέρει** πολὺ, **ἂν** τὸ κάμῃς. **Καλύτερα εἶναι**, **ἂν** τοῦ μιλήσῃς καὶ σὺ κλπ.). Πρβλ. καὶ τῆς ἀφ' αἰτίας Κοινῆς : **Καλὸν σοὶ ἐστὶν εἰσελθεῖν** (= **νὰ εἰσελθῇς** - **ἂν** εἰσελθῇς) **Κατὰ** **Ματθαῖον** ιη', 8. **Καλὸν αὐτοῖς ἐστὶν ἂν μείνωσιν** ὡς καὶ γὰρ Πρὸς Κορινθίους Α', ζ', 8.

8) μὲ σημασίαν **δυνητικὴν**, ἥτοι μὲ τὴν σημασίαν τῆς φράσεως **ἐνδέχεται νὰ** ἢ τῶν φράσεων **μπορῶ νὰ, μπορεῖς νὰ** κλπ. ἢ (ἂν ἢ πρᾶξις ἀνήκῃ στὸ παρελθόν) **μποροῦσα νὰ, μποροῦσες νὰ** κλπ. (**Δυνητικὸν νὰ**) : **Δὲς νὰ** τὸ πῆ στὸ σπῆτι του ; **Μπά !** τὸ πολὺ πολὺ **νὰ** τὸ πῆ στίς ἀδελφούς του (= **ἐνδέχεται νὰ** τὸ πῆ) "Ιλγγ. 27. **Τὰ** **πρῶτα μου βήματα, νὰ** πῆς, στὸ νερὸ τὰ ἔκαμα (= **μπορεῖς νὰ** πῆς) **Λπ. 4. Βλ. § 199, 4. Πρβλ. καὶ στίχ. Ἱμπερίου καὶ Μαργαρώνας (Κμπ. 44) : Μακρὸς ἦτον ὡς τὸ βεργίν, λυγνὸς ὡς τὸ καλάμιν, ἢ μέση του, νὰ** ἔλεγε, ὥραϊον δαχτυλίδιν (= **μποροῦσες νὰ** πῆς).

"Εἶτοι συνήθως σὲ ἐρωτηματικὰς προτάσεις (μερικῆς ἀγνοίας συνήθως ἐπιφωνηματικὰς, § 203, 2) : **Δὲν** **κάνεις** καὶ σὺ τίποτα ; **Τί** **νὰ** κάμω, ἄρρωστος ἄνθρωπος ; (= **τί** **μπορῶ** **νὰ** κάμω). **Ποῖός** **νὰ** τὸ ἔλεγε, πὺς ἢ αἴγλη λογοτεχνικῆς δημιουργίας ὑπέροχης . . .

θάμπωνε γενεές ἐπιγόνων μὲ ἀδύναμα μάτια (= ποιός μπορούσε νὰ τὸ πῇ) Τριαντ. 27. Ποιός νᾶξερε πὼς θᾶσμιγαν τὰ δυό μας μονοπάτια; Ἀθάν. 23. Ἐσὺ γιατί δὲ μιλοῦσες; Τί νὰ ἔλεγα; (= τί μπορούσα νὰ πῶ;). Ἐπρεπε νὰ εἶσαι μασκέ· ποῦ νὰ βροίσαμε τὸ κοστοῦμι; (= ποῦ μπορούσαμε νὰ βροῦμε;). Ἰλιγγ. 37. Θέλεις τίποτα, θειά - Ἐλένη; Ὅχι· τί νὰ θέλω ἐγώ; (= τί μπορῶ νὰ θέλω;) Ροδ. 37.

Σημ. Τὸ νὰ αὐτὸ μπορούσε νὰ προέλθῃ ἀπ' τὸ ἀπορηματικὸ νὰ (βλ. παραπάνω, 6, α'), ποῦ σὲ ἐρωτήσεις μερικῆς ἀγνοίας (§ 203, 2) χρωματίζεται συνήθως μὲ τὴν ἔννοια τοῦ δυνατοῦ: Τί νὰ κάμω; (= τί μπορῶ νὰ κάμω). Πῶς νὰ πάω μὲ τέτοιον καιρὸ; (= πῶς μπορῶ νὰ πάω κλπ.). Βλ. § 204, 4, α'. Ἐδῶ ἀνήκει καὶ τὸ νὰ, ὅπου στὴ φράσι νὰ ἰδῆς (νὰ ἰδῇτε) ἔχει πολλὰς φορές σημασία μελλοντικὴ (= θὰ): Τώρα νὰ ῥθῇ ὁ μπαμπᾶς σου, καὶ νὰ ἰδῆς ἐσὺ τί θὰ σοῦ κάμῃ! (= θὰ ἰδῆς) Τρ. 135.

9) μὲ σημασία **παραχωρητικὴ**, ἥτοι μὲ τὴν σημασίαν τοῦ καὶ νὰ, κί' ἄν, ἔστω κί' ἄν, κί' ἄν πρόκειται νὰ κ. τ. λ. (Παραχωρητικὸ νὰ. § 253, 2, β'): Ὁ κόρακας νὰ ἀσπρίσῃ, αὐτὸ θὰ γίνεταί (= καὶ νὰ ἀσπρίσῃ - κί' ἄν ἀσπρίσῃ ὁ κόρακας) Ζ.Π. 90. Ἦταν καλά, μοῦ λένε, νὰ πηγαινες καὶ μόνος σου· εἶσαι ἀστενής. Τοὺς λέγω, νὰ πεθάνω εἰς τὸν δρόμον, θὰ πάγω νὰ (ἐ)νεργήσω, ὅ,τι μπορῶ (= κί' ἄν πρόκειται νὰ πεθάνω) Μακρυγ. 212. Δὲν τὸν ἔπαιρνα, νὰ μοῦ χαρίζανε τὸν οὐρανὸ μὲ τᾶστρα (= κί' ἄν ἀκόμη μοῦ χαρίζανε) Π.πδ. Α', 16).

Τὶς περισσότερες φορές τὸ νὰ αὐτὸ ἔχει μπροστά του καὶ τὸ ἐνδοτικὸ καί. Βλ. § 253, 2, β'.

Σημ. Τὸ νὰ αὐτὸ προῆλθε ἀπ' τὸ ὑποθετικὸ νὰ (βλ. παραπάνω 7), ὅπως μπορεῖ νὰ τὸ παρατηρήσῃ κανεὶς σὲ ὅλα τὰ σχετικὰ παραδείγματα.

10) μὲ σημασίαν **εἰδικοῦ συνδέσμου**, ἥτοι τοῦ πῶς, (ὅτι. Εἰδικὸ νὰ). Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ νὰ ὥστερ' ἀπὸ ὁρισμένα μόνον ῥήματα, ὅπως τὸ λέω, (δὲν) πιστεύω, (δὲ) θυμοῦμαι, (δὲ) φαντάζομαι, (δὲν) ξέρω κ. ἄ. τ., ὅταν πρόκειται γιὰ κάτιτι ἀμφίβολο καὶ ἀμφισβητήσιμο: Λὲς νὰ τὸ πῇ στὸ σπίτι του; (= ἔχεις τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ τὸ πῇ;) Ἰλιγγ. 27. Δὲν ξέρομε νὰ ᾄχει δῶ πάνω τίποτ' ἀρχαῖα (= πὼς ἔχει - ἀλλὰ ἴσως ἔχει) Ἐρσ. 198. Δὲ θυμοῦμαι νὰ τὸ εἶπα (= ὅτι τὸ εἶπα - ἀλλὰ ἴσως νὰ τὸ εἶπα). Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα

νὰ στάθηκε πολὺ στὸ ἴδιο μέρος (= ὅτι στάθηκε) Ζ.Π. 110. Βλ. § 240 καὶ πρβλ. § 259.

Τὸ **νὰ** αὐτὸ ἴσως προήλθε ἀπ' τὸ ἀπλό βουλευτικὸ **νά**, ποὺ εἰσάγει πρότασεις, οἱ ὁποῖες χρησιμεύουν ὡς ὑποκείμενο ἀπροσώπων ρημάτων, σὰν τὸ **φαίνεται**, **μοιάζει** καὶ ἄλλα παρόμοια, ποὺ ἐνέχουν τὴν ἐννοίαν τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τῆς ἀμφιβολίας (§ 256, 2, α') : *Μιὰ ἄλλη κατηγορία ποιημάτων ἐκ πρώτης ὁψεως μοιάζει νὰ ἔρχεται σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν πρώτη (= φαίνεται νὰ — φαίνεται πὼς ἔρχεται)* Κμπ. 260.

11) μὲ σημασία **χρονική**, καὶ συνήθως μὲ τὴν σημασίαν τῶν χρονικῶν συνδέσεων **προτοῦ** (**νά**), **κοντὰ νὰ** (= λίγο πρὶν **νά**), ὡς **ποὺ νὰ**, **ἅμα**, **ἀφοῦ**, **σάν**, **καθὼς**, **ἐκεῖ πού**. (§ 261. Χρονικὸν **νά**) : *Δὲν εἶσαι σὺ ποὺ ξυπνᾷς, δυὸ τρεῖς ὥρες νὰ ξημερώσῃ καὶ ἀρχίζεις νὰ φωνάζῃς ; (= προτοῦ νὰ ξημερώσῃ)* Π.Μ. 9· βλ. καὶ Α.Δ. 167. Πάσσ. 9, 5. 10, 2. 221, 3. 406, 1 (καὶ πρβλ. Πάσσ. 454, 5 : *Κι' αὐτοῦ πρὸς τὸ ξημέρωμα, δυὸ ὥρες προτοῦ νὰ φέξῃ*). Καὶ πιάσθη ὁ πόλεμος τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπὸ δυὸ ὥρες **νὰ φέξῃ** ὡς τὸ σουροῦποιον Μακρυγ. 30· βλ. καὶ 401. Ἡ Πούλια ἦτο ἤδη ὑψηλά, τέσσαρες ὥρες **νὰ φέξῃ** (= προτοῦ φέξῃ) Ππδ. Α' 12. **Νὰ** μποῦνε στὸ Χερουβικὸ καὶ **νὰ ἔβγῃ** ὁ βασιλέας, φωνή τοὺς ἤρθε ἐξ οὐρανοῦ (= κοντὰ νὰ μποῦν καὶ κλπ.) Ε. 2, 7· βλ. καὶ Πάσσ. 196, 5 (καὶ πρβλ. Πάσσ. 194, 5 καὶ Φωρ. 2, 340 : **Σιμὰ νὰ** βγοῦν τὰ ἅγια κι' ὁ βασιλιάς τοῦ κόσμου, φωνή τοῦ ἤρθ' ἐξ οὐρανοῦ). **Νὰ** βαστάξῃ (ὁ καιρὸς), **νὰ** σηκώσουμε τὸ πρῶτον καὶ τὸ δευτέρον χέρι, λέμε (= ὡς ποὺ νὰ σηκώσουμε) Πα. 16. **Θέλει νὰ πᾶμε** ὡς τὸ χωριό ; ἀργότερα ὁμως, **νὰ πέσῃ** ὁ ἥλιος (= ἀφοῦ πέσῃ) "Ερσ. 53. Ἐκεῖνο τὸ ζαχαρένιο, τὸ οὐράνιο πρόσωπό της, παίρνει φόβος τώρα, **νὰ** τὸ βλέπῃς (= ὅταν τὸ βλέπῃς) Τρ. Δ. 107.

"Όταν τὸ νόημα τῆς φράσεως ἀναφέρεται στὸ παρελθόν, χρονικὰ τὸ **νὰ** αὐτὸ μὲ ὑποτακτικὴν, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ χρονικὸ **σάν** (**καθὼς**, **ὅταν**) καὶ ὀριστικὴ παρατατικὴ ἢ ἀορίστου : **Νὰ** ἀκούσῃς ἔτσι τὰ ἀναφιλητά της, μοῦ ἐρχόντανε καὶ μένα δάκρυα στὰ μάτια (= σάν ἄκουα - καθὼς ἄκουα) Λιλ. 23. **Κι' ἐγὼ ν'** ἀκούσω αὐτά . . . φωνή γω κι' ἀκόμα φεύγω (= σάν ἄκουσα) Ἰ. Γρυπάρης, Οἰδίπους Τύραννος, μετάφρ. στὴ Νέα Ἑστία, τευχ. 362, σελ. 473. *Τῆς* κάτανε κακοῦ **νὰ** τὰ λέῃ αὐτὰ (= ὅταν τὰ ἔλεγε) Βλαχ. 58. Πρβλ. κι' ἀπ' τὸ Μεσαιωνικὸ ποίημα Ἀχιλλεΐς (χειρόγραφο L, στίχ. 472) : **Νὰ** τὴν

ὁ Ἀχιλλεύς, λιγοθυμία τὸν ἐπιάσεν (= σὰν τὴν εἶδε - ἅμα τὴν εἶδε)·
βλ. Μ. Κριαρᾶ, στὴν Ἀθηνᾶ, τόμ. 50ὸς (1940), σελ. 188.

Σημ. Ἡ χρονικὴ σημασία τοῦ **νὰ**μποροῦσε νὰ προέλθῃ ἀπὸ διάφορες ἄλλες χρήσεις του, ἥτοι:
α') ἀπὸ τὴ χρήσι του στὶς πληρέστερες χρονικὲς συνδεσμικὲς φράσεις **προ-**τοῦ **νὰ**, **πρὶν νὰ**, **κοντὰ νὰ**, **ὥς ποῦ νὰ**, **ὅσο νὰ** κλπ., κατὰ ἀπλολογίαν, μὲ παράλειψι δηλαδὴ τοῦ **προτοῦ**, τοῦ **πρὶν**, τοῦ **κοντὰ** κλπ., ὅπως δείχνουν ἀντίστοιχες ἐκφράσεις σὲ παραδείγματα ἀπὸ τὰ παραπάνω (Π.Μ. 9. Πάσσ. 154, 5. Ε. 2, 7. Πάσσ. 104, 5 κλπ.).

β') ἀπὸ τὴ χρήσι του ὡς βουλευτικοῦ ὕστερ' ἀπὸ ρήματα ἢ φράσεις, ποὺ φανεροῦν προδοκία καὶ ἀναμονή, ὅπως π.χ. **Περιμένω νὰ βγῇ τὸ φεγγάρι** (= **περιμένω τὴν ἀνατολὴν τοῦ φεγγαριοῦ** - **περιμένω ἕως ὅτου νὰ βγῇ τὸ φεγγάρι**) Ππδ. Α', 86. **Τὸ φεγγάρι θάργῃ νὰ βγῇ** Α', 82. **Ὁ κονέτος ἔφαιε τὸ γουρμὸ σῆκο, καὶ ὁ τρελλὸς ἐκαθότουνα ἀπάνου στὴ σνκιά, νὰ γουρμάσῃ τὸ ἄγουρο σῆκο** (= **καθόταν καὶ περιμένε νὰ ὠριμάσῃ - ἕως ὅτου ὠριμάσῃ**) Μβ. 491.

γ') ἀπὸ τὴ χρήσι του ὡς ὑποθετικοῦ συνδέσμου, σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: **Καὶ τώρα τί θὰ ποῦν οἱ χωριανοί, νὰ τὴν ἰδοῦν** ἔξαφνα καινουρογνυμένη, **σὰν νὰ τῆς συνέβηκε κανένα μεγάλο καλὸ**; (= **ἂν τὴν ἰδοῦν - ἅμα ἢ ὅταν τὴν ἰδοῦν**) Ζ.Π. 63. **Ἄν ἔχῃ γουρμὸς κ' εἶναι φτωχοί, κακομαθαίνοντας ἐδῶ τὸ παιδί αὐτό, πῶς θὰ τοῦ φανῇ, νὰ τὸ ματαπάρουν κοντά τους**; (= **ἂν τὸ ματαπάρουν - ὅταν τὸ ματαπάρουν**) Ἑρσ. 149.

δ') ἀπὸ μιὰ χρήσι του, ὅπου ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴ φράσι **μὲ τὸ νὰ**: (βλ. παρακάτω): **Ψηλώνει ὁ ροῦς τοῦ ἀνθρώπου, νὰ τὸ συλλογίζεται** (= **μὲ τὸ νὰ τὸ συλλογίζεται - ὅταν τὸ συλλογίζεται**) Ππδ. Β', 35. **Τὸ βασιλόπουλο ἐθαμπώθηκε, νὰ βλέπῃ νὰ πέφτουνε τέτοια πράγματα ἀπὸ τὰ μαλλιά της** (= **μὲ τὸ νὰ βλέπῃ - καθὼς ἐβλεπε**) Μβ. 477.

12) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐπιφωνηματικῶν προτάσεων, ποὺ ἐκφέρονται σὲ ὑποτακτικὴ, καὶ μὲ τίς ὁποῖες ἐκφράζεται δυσφορία καὶ ἀπαρέσκεια, θλίψις κ. τ. τ. (**Ἐπιφωνηματικὸ νὰ**): **Ἐγὼ νὰ εἶμαι βασιλισσα στὰ καλά μου κ' ἡ μητέρα μου νὰ πεινάῃ!** Μ. 414. **Ὡ! τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογγιοῦ μας! Καὶ νὰ μετράω καὶ νὰ 'ναι ὁ Τάκης - Πλούμας τριάντα τρία χρόνια μέσ' στὴ γῆς!** Μαλακ. 765. Βλ. § 199, 5. καὶ § 190, 2, β', Σημ. 2.

Παρόμοιο εἶναι τὸ **νὰ** καὶ σὲ προτάσεις, ποὺ περιέχουν ἀποδοκιμασία καὶ κατὰκρισι ἢ ἀπόκρουσι: **Νοικοκυρὰ εἶν' αὐτή! νὰφήνῃ τὸ σπίτι της ξάπλα καὶ νὰ τρέχῃ δῶ κ' ἐκεῖ!** **Ἐγὼ νὰ ξαναπατήσω στὸ σπίτι του! ποτέ!** **Μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια μου τ' ἀποκρίθηκα: Διὰ μένα νὰ σοῦ περάσῃ κακὴ ἰδέα, τὸ παιδί σου;** Μακρυγ. 16. Βλ. § 199, 8. καὶ § 204, 3, Σημ.

13) ὡς εἰσαγωγικὸ ἀνεξαρτήτων προτάσεων, ποὺ σὲ διηγῆ-
σεις ἐκφέρονται μὲ κάποιο δραματικὸ τόνο ἔτσι σὲ ὑποτακτικὴ ἀντὶς
νὰ ἐκφέρονται σὲ ὀριστικὴ παρατατικῶ. (Διηγηματικὸ **νὰ**) : "Ἀμα
τᾶκουσε αὐτὰ ἡ Μαρία, **νὰ κλαίῃ, νὰ φωνάζῃ, νὰ τραβάῃ τὰ μαλλιά**
της ! (= ἐκλαιε, φώναζε, τραβοῦσε). "Ὡστε **νὰ μεγαλώσῃς ἐσὺ** (μου
ἔλεγε), **θὰ τὸ πάρω ἔγὼ τὸ Βαγγελιό. Νὰ σκάσω ἐγὼ ἀπὸ τὸ θυμὸ καὶ**
ἀπ' τῇ συναίσθησιν τῆς ἀδυναμίας μου (= ἔσκαζα ἐγὼ - μου ἐρχόταν
νὰ σκάσω ἐγὼ) Κονδ. (Πρώτη ἀγάπη, 9). Τὸ λόγο δὲν ἀπόσσε, τῇ
συντυχίᾳ δὲν εἶπε, **νὰ δγῆς τοὺς Τούρκους καὶ ἔφυγαν πεζούρα καὶ κα-**
βάλλα (= ἔβλεπες τοὺς Τούρκους) Πάσσ. 203, 16. Βλ. § 200· (βλ. καὶ
Νέα Ἑστία, τόμ. 25ος, τευχ. 293, 1 Μαρτίου 1939).

14) ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴ φράσιν **μὲ τὸ νὰ**. Τὸ **νὰ** δηλαδὴ μὲ ὑπο-
τακτικὴ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἐκφράζει ὅ,τι καὶ ἡ (τροπικὴ) με-
τοχὴ σὲ - **οντας** τοῦ ἀντίστοιχου ρήματος : Βαρέθηκα **νὰ τᾶκούω**
αὐτὰ **κάθε μέρα** (= μὲ τὸ νὰ τᾶκούω - ἀκούοντας αὐτά). **Λυποῦμαι**
νὰ τὸν βλέπω νὰ ὑποφέρῃ. Ἡ νοὰ ἦταν ἀκόμα νέα καὶ ὠραία . . . μα-
ράζωμε νὰ μένῃ ἔτσι μοναχῇ (= μένοντας ἔτσι) Λιλ. 13. "Ὅταν ἐξ-
σηκώνης τὸν κόσμον, **νὰ φωνάζῃς βὰκ βὰκ βὰκ, ἐκεῖνο μικρὴ ἀμαρτία**
τὴν ἔχεις ; (= μὲ τὸ νὰ φωνάζῃς - φωνάζοντας) Π.Μ. 10. **Κάνεις κα-**
κὸ τοῦ ἑαυτοῦ σου, νὰ ποτίζεσαι χολὴ ὅλη μέρα (= μὲ τὸ νὰ ποτίζε-
σαι - ποτιζόμενος) Θεοτόκ. 35.

Σημ. Ἐδῶ ἀνήκει καὶ μιὰ χρῆσις τοῦ **νὰ** μὲ ὑποτακτικὴ ὕστερ' ἀπὸ τὸ
ρήμα **κάνω** μὲ προσδιορισμὸ τοῦ κάποιο τροπικὸ ἐπίρρημα σὰν τὸ **καλὰ,**
κακά, ἄσχημα κ.τ.τ. Στὶς φράσεις αὐτὲς τὸ **νὰ** μὲ ὑποτακτικὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ
ποὺ καὶ ὀριστικὴ, ἥτοι ἐκφράζει κάτι ποὺ πράγματι γίνεται ἢ ἔγινε (§ 256, 3,
α') : **Καλὰ κάνεις νὰ μὴ δίνῃς προσοχὴ σὲ τέτοια λόγια** (= ποὺ δὲν δίνεις
"Ἀσχημα ἔκαμες **νὰ τοῦ τὸ πῆς** (= ποὺ τοῦ τὸ εἶπες).

"Ἀν ὅμως τὸ ρῆμα **κάνω** εἶναι σὲ δυνητικὴ ὀριστικὴ (§ 191, 2) ἢ σὲ χρόνον
μέλλοντα, τότε τὸ **νὰ**, ποὺ ἀκολουθεῖ, εἶναι κανονικὰ ὑποθετικόν : **Θάκανες κα-**
λύτερα νὰ διώξῃς τὴν καμαριέρα σου (= ἂν διώξῃς - ἂν ἐδιώχνες) Ξεν. 176.
Καλὰ θὰ κάμῃς νὰ κοιτάξῃς μόνο τὴ δουλειά σου (= ἂν κοιτάξῃς). "Ἀσχημα **θὰ**
κάμῃ νὰ τοῦ τὸ πῇ (= ἂν τοῦ τὸ πῇ).

15) ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴ φράσιν **ὡς πρὸς τὸ νὰ, ὅσον ἀφορᾷ**
τὸ νὰ. (Ἀναφορικὸν **νὰ**) : **Ὁ ναύαρχος Ντόρια εἶχε πολλὰ περίεργα**
τρόπους νὰ δείχνῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του (= ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ δείχνῃ)
Μελ. 28. **Δὲν ἦταν προετοιμασμένος νὰ τὰ κάμῃ. Κι' ἦταν ἀργὰ νὰ τὰ**

μάθη Ζ.Π. 145. Μὰ θὰ εἶναι πολὺ πρὶ ἀκόμα νᾶνησυχήσωμε τὴν Κυρία (= γιανὰ ἀνησυχήσωμε - ὡς πρὸς τὸ νὰ ἀνησυχήσωμε) "Ερσ. 82. (Βλ. καὶ γιανὰ, ΙΘ', 3, Σημ.).

"Ετσι, μὲ ἔννοια ἀναφορᾶς, χρησιμοποιεῖται κανονικὰ τὸ νὰ μὲ ὑποτακτικὴ (ἰδίως α' ἢ γ' προσώπου) στὴν πρώτη ἀπὸ τρεῖς προτάσεις, πού ἐκφέρονται στὴ σειρὰ ὡς ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι, καὶ πού ἀπ' αὐτὲς ἡ δεύτερη ἐπιβεβαιώνει ἢ ἀρνεῖται ἐκεῖνο πού ἐκφράζει ἡ πρώτη, ἐνῶ ἡ τρίτη, πού εἰσάγεται μὲ τὸν ἀντιθετικὸ σύνδεσμο, ἀλλὰ ἐκφράζει κάτι τι τὸ ἐναντίον πρὸς τὴ δεύτερη: Τὸν γνωρίζεις ἐσὺ τὸν κύριον Δημητριάδην; Νὰ τὸν γνωρίζω, τὸν γνωρίζω, ἀλλὰ δὲν ἔχω στενὲς σχέσεις μαζί του (= ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ τὸν γνωρίζω, ἀλλὰ δὲν ἔχω στενὲς σχέσεις μαζί του κλπ.). Γιατὶ δὲν τρῶς; ἔφαγες ἔξω; Νὰ φάω, δὲν ἔφαγα, ἀλλὰ δὲν πεινώ. Τὸν εἶδε αὐτὸς μὲ τὰ μάτια του ἐκεῖ μέσα; Νὰ τὸν ἰδῇ, δὲν τὸν εἶδε, ἀλλὰ ἄκουσε, λέει, τὴ φωνή του. Μήπως καίει τὸ γάλα τοῦ παιδιοῦ; Νὰ καίῃ, δὲν καίει, ἀλλὰ εἶναι πολὺ ζεστό.

16) στὴ θέσι ἄλλου ὑποτακτικοῦ συνδέσμου, (συνήθως ἀντὶς γιὰ τὸν ὑποθετικὸν σύνδεσμον ἂν ἢ σάν, τὸν παραχωρητικὸν κι' ἂν ἢ τὸν χρονικὸν ὅταν). "Ετσι χρησιμοποιεῖται τὸ νὰ, ἰδίως σὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ μεσαιωνικὰ δημῶδη ποιήματα, ὅταν παρεκτείνεται ὁ λόγος, στὸ δεύτερον (ἢ καὶ στὸ τρίτον) μέλος μιᾶς σύνθετης ὑποθετικῆς ἢ παραχωρητικῆς ἢ χρονικῆς προτάσεως: "Ἄν μ' ἀκούσῃ ἡ Παναγία καὶ παιδέσῃ τὴν κλεψιά καὶ νὰ ἰδῶ τὸ λαγαρόν μέσα πάλι στὸ μαντρί, τὴν ἡμέρα τὴ Λαμπρὴ θεὰ πῆσω ἐν' ἄρονι (= καὶ ἂν ἰδῶ) Πάσσο. 507, 38. "Ἄν ἦσουν γὰρ εἰς τὸν Μορέαν, ἐκεῖ ὅπου ἦσουν ἀφέντης, καὶ νὰ εἶχες μάχην μετ' ἐμέν, ὥσαν νὰ ἐπεχειρίστης, οὐδὲν ἡμπόρεις στὰ μακρὰ μετ' ἐμὲ νὰ ὑπομένης (= καὶ ἂν εἶχες) Χρονικὸν τοῦ Μορέως, στίχ. 4226· βλ. καὶ στίχ. 4248 καὶ Ἐρωτόκριτον, Β', 748 καὶ 1589 καὶ Ε' 205 καὶ πρβλ. Wagner - Σαχλήκη, στίχ. 36: Εἰ δὲ καὶ ῥίψῃς τὰ εἰς μεριὰν καὶ νὰ τὰ λησμονήσῃς, καὶ πάλιν εἰς τὰ πρότερα κακὰ νὰ ἀποκινήσῃς, ἄλλον ποτ' ἐκ τὰ χέρια μου ποσῶς οὐ βροῖσκεῖς γράμμαν (= ἂν τὰ ῥίψῃς καὶ ἂν τὰ λησμονήσῃς κλπ.).—Μὰ τὴν ἀλήθεια, λέγω σας, ὅσα κι' ἂν τὲς παινέσω, νὰ τὲς σηκώσω ἀφ' τὴν γῆν, στὰ ὕψη νὰ τὲς θέσω, τόσον καὶ πλεὰ καὶ πλεόναστα νὰ μὲ ὑπερνήξουν (= κι' ἂν τὲς σηκώσω - κι' ἂν τὲς θέσω) Wagner - Θανατικὸν τῆς Ρόδου, στίχ. 96. "Ὅταν ἀσπρίσουν τὰ μαλ-

λιά κι' ἡ πέτσα νὰ ζαρώση, δὲν εἶναι τὸ προεπομένον στὴν κόχη νὰ καμαρώση (= καὶ ὅταν ἡ πέτσα ζαρώση) λ. λ. Τὴν γένναν νὰ φύγωμεν καὶ τοῦ πυρὸς τὸν τρόμον, ὄντα κτυπήσουν ἄγγελοι καὶ νὰ 'γερθῇ τὸ πληῖθος (= καὶ ὅταν ἐγερθῇ) Wagner - Μανόλη Σκλάβου, 'Η συμφορὰ τῆς Κρήτης, στίχ. 250. Βλ. καὶ 'Ερωτόκριτον, Β', 1619.

Στὸν 'Ερωτόκριτο τὸ νὰ αὐτὸ συνεχίζει καὶ τὸ τό, πού χρησιμοποιεῖται σ' αὐτὸν μὲ χρονικὴ σημασία (= ὅταν, ὁσάκις) : Πολλὲς φορὲς μ' ἐκάμασι τὰ κοπελλίστικα σου κι' ἦπια φαρμάκια καὶ χολὲς γιὰ τὰ κουτσουνικά σου. Τό 'θέλες κλάφει καὶ νὰ ἰδῶ τὸ δάκρυο νὰ προβάλλῃ, μέ 'βρισκε γιὰ τὸ κλάημα σου παρατροπὴ μεγάλη (= ὁσάκις ἤθελες κλάφει καὶ ὁσάκις ἤθελα ἰδεῖ) Γ', 99.

Σημ. α'. 'Η χρῆσις αὐτὴ τοῦ νὰ ἴσως προέρχεται ἀπ' τὸ ὅτι ὑποσυνείδητα στὴν ψυχὴ ἐκείνου πού μιλεῖ αἰωρεῖται ἐμπρὸς ἀπ' αὐτὸ κάποια ρηματικὴ ἔννοια, σὰν τὸ γίνῃ, συμβῇ ἢ (ἀν τὰ λεγόμενα ἀναφέρωνται στὸ παρελθόν) συνέβαινε κ.τ.θ. ("Ἀν μ' ἀκούση ἡ Παναγιά καὶ-γίνῃ-νὰ ἰδῶ τὸ λαγαρόν κλπ. "Ἀν ἦσουν γὰρ εἰς τὸν Μορέαν... καὶ-συνέβαινε-νὰ εἶχες μάχην κλπ. Τό ἤθελες κλάφει καὶ-συνέβαινε-νὰ ἰδῶ τὸ δάκρυο νὰ προβάλλῃ κλπ.).

Σημ. β'. 'Απλὸ τὸ νὰ, ὅταν παρεκτείνεται ὁ λόγος, χρησιμοποιεῖται κανονικά, καὶ ἀντὶς γιὰ μιὰ πληρέστερη συνδετικὴ φράσι, πού ἔχει τὸ νὰ στὸ τέλος τῆς, ὅπως ὅσο νὰ ἢ ὅσο πού νὰ, ὡς πού νὰ, ἕως ὅτου νὰ, ὥστε νὰ, σὰν νὰ κ.τ.τ., καθὼς καὶ μετὰ τὸ γιὰτὶ νὰ, ἴσως νὰ κ.τ.τ. : Κέρα με, Πήν μ' ὁμορφῇ, κέρα με, ὅσο νὰ φέξῃ, ὅσο πού νὰ βγῇ ὁ ἀνγερνός, νὰ πάγῃ ἡ Πολλὰ γύμνα (= ὅσο νὰ πάγῃ) Πάσσ. 107, 3. Πρόσμενέ με στὸ κιόσκι, ὡς πού νὰ ντυθῶ καὶ νὰ κατεβῶ (= καὶ ὡς πού νὰ κατεβῶ) "Ερσ. 10. "Ὡστε νὰ στρώσῃ ὁ Κωσταντῆς καὶ νὰ σελλώσῃ ὁ 'Αλέξης, εὐρέθῃ τὸ Βλαχόπουλο στὸ μαῦρο καβαλάρης (= καὶ ὥστε νὰ σελλώσῃ) Ε. 70, 15· βλ. καὶ Πάσσ. 380, 10. Μοιάζει σὰ νὰ μέρωσε καὶ νὰ ξαστέρωσε ἡ ψυχὴ του (= καὶ σὰ νὰ ξαστέρωσε) Βλαχ. 116. Πετάχτηκα ὀρθὸς ἀπὸ τὴν ἄκρῃ ἐκείνῃ τοῦ καφερείου καὶ βγῆκα στὸ δρόμο, σὰν νὰ πνιγόμενα καὶ νὰ ζητοῦσα πνοή (= καὶ σὰν νὰ ζητοῦσα) Τρ. 203. "Ερωτα, ποιηρὸ πουλί, γιὰτὶ νὰ μὲ γελάσῃς ; νὰ πάρῃς τὴν καρδίτσα μου καὶ νὰ τὴν χτυπάσῃς ; (= γιὰτὶ νὰ πάρῃς) Πάσσ. Δίστ. 312. Ἰσως τώρα νᾶφησε τὸ ὄνομα αὐτὸ καὶ νὰ ξαναπῆρε τὸ πραγματικὸ (= καὶ ἴσως νὰ ξαναπῆρε) Τρ. 295. "Ετσι καὶ μετὰ τὸ γιανὰ (= γιὰ νὰ) : "Εγὼ δὲν ἤμουν καμιά μεγαλοπρικοῦσα, βλέπεις, γιανὰ μὲ ἀγαπήσουν καὶ νὰ μὲ στεφανωθοῦν ἐν πομπῇ καὶ παρτάξει (= καὶ γιανὰ μὲ στεφανωθοῦν) Ππδ. Γ', 84. (Βλ. ΙΘ', καὶ παραπάνω, 1).

Κάποτε τὸ νὰ διαδέχεται τὸ ἄς : "Ελα ὡς τελειώνωμε, καὶ νὰ πᾶμε, γιὰτὶ στὸ σπῖτι μου θάνησυχῶν (= καὶ ὡς πᾶμε) Τρ. 229.

Σημ. γ'. "Ὅπως εἶναι πολύχρηστο καὶ πολυσήμαντο τὸ μόριο **νά**, δύσκολα ξεχωρίζει κανεὶς πολλές φορές μιὰ ὀρισμένη σημασία του: *Κόρη μου, δὲν παντρεύεσαι, πραγματευτήν νά πάρης;* Θ.Χρ. 26· βλ. καὶ Πάσσ. 86, 3 καὶ 87, 5. Καὶ γὰρ τὸ Θεμελῆ, ὅπου σταθῇ κί' ὅπου βρεθῇ ὁ κὺρ' *Ἀνέστης*, κολλάει τὸ στόμα του, *νά τὸν παινεύῃ* Τρ. 15. Καὶ *τρελλαίνεται, νά κλαίῃ* *μανυρόμανηλωμένη* ἢ *Ρουμπέσα μοιρολογώντας* *Hθ. 57. **Ἐμενε πολὺ ἀργὰ τὴ νύχτα κάτω ἀπ' τὰστρα, νά προσέχεται* (= *γιανὰ προσεύχεται - καὶ προσευχόταν*) Βεν. 70. Τὸ παιδί *ἔμεινε ἀπὸ πίσω του, νά τὸν κοιτάζῃ χάσκοντας* (= καὶ τὸν κοίταζε) Βλαχ. 120. **Ὅσο ἔστεκα νά σέ θωρῶ, πῆρε ἡ ψυχὴ κλπ.* (= καὶ σέ θωροῦσα) Τέλλ. 88. *Σὰν ξανανεβῆτε σέ καμμιὰν ὥρα, νά φέξῃ λίγο καὶ τὸ φεγγαράκι, θὰ γίνῃ καθρέφτης* (ἢ θάλασσα) ἴσια πέρα *Ερσ. 168. *Νά παντρευθῆς, νά γγαστρωθῆς, νά ἰδῶ τὴν ἔμορφιά σου· νά κάμῃς καὶ κἀνα παιδί, νά ἰδῶ τὴ λεβεντιά σου* λ, τ. Πρβλ. Πάσσ. Δίστ. 496: *Κόρη μου, πρὶν νά παντρευθῆς, πολὺ φυσάει ἡ ποδιά σου· σὰν παντρευθῆς, σὰν γγαστρωθῆς νά διῶ τὴν καταντία σου. Ξεσκίστηκε ἀπαρηγόρητο τὸ παιδί, νά κλαίῃ, σὰν εἶδε τὸνεῖρό του νά σβήνῃ* Χ.Θ. 23· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 292 καὶ 840. *Κί' οἱ ἴδιοι καμαρώνουν νά τοὺς λές Ντάληδες* (= *μὲ τὸ νά-ἄμα, ὅταν*) Λουκόπ. 229. *Γράφω μὲ πολλὴ ἀγανάκτησιν ἐναντίον τῶν αἰτίων· ὄχι νάχω καμιά ἰδιαίτερη κακία ἐναντίον τους, ἀλλὰ ὁ ζῆλος τῆς πατρίδος μοῦ δίνει αὐτεῖν ἡ ἀγανάκτησιν* (= *ὄχι διότι-συμβαίνει-νά ἔχω*) Μακρυγ. 4.

Σημ. δ'. Παράλειψις τοῦ **νά**. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια τὸ **νά** (ἰδίως τὸ τελικὸ καὶ βουλητικὸ) παραλείπεται κάποτε γιὰ λόγους μετρικούς: *Καὶ τρεῖς καλὲς γειτόνισσες πᾶν τὴν παρηγορήσουν* (= *πάνε, νά τὴν κλπ.*) Φωρ. 2, 380. *Κάλλιο μὲ θάφουν μὲς' στὴ γῇ* (= *νά μὲ θάφουν*) Λ.Ε., 72. *Κί' οἱ γέροντες παρακαλοῦν, τάζουν στὸν *Αἰ - Γιώργη, καλὰ νά πᾶν, καλὰ νά ρθοῦν, μαλώματα μὴν εὔρουν* (= *νά μὴν εὔρουν*) Πάσσ. 490, 4. **Ἐτοί ἀπλό μῆ, (μὴν) ἀντὶς γιὰ τὸ νά μὴν καὶ Πάσσ. 8, 10. Ε. 225, 1. Λ. Α', 165, (πρὸς τὰ ὅποια παράβαλε Λ. Α', 639: *Ἐγὼ στὸν ἥλιο ἄμωσα οὔτε νά φάω, οὔτε νά πῶ)*. Βλ. καὶ § 218, 1.

ΟΗ') **ναί**. Ἐπίρρημα βεβαιωτικὸ (ἀρχαῖο), ἀντίθετο τοῦ **ὄχι**. Λέγεται καὶ μόνο του ὡς μονολεκτικὴ βεβαιωτικὴ ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι (π.χ.: **Ἐσὺ ἔχεις τὴν πέννα μου;* **Ναί**) καὶ στὴν ἀρχὴ ἢ στὸ μέσον μιᾶς καταφατικῆς προτάσεως, *γιανὰ τονιστῇ περισσότερο ὅ,τι παρουσιάζεται ὡς βέβαιο μ' αὐτὴ: Εἴσαι θυμωμένος; Ναί*· θυμωμένος μὲ τὴ μοῖρα μου Ροδ. 79. *Ναί, κόπος ἀνυπόφορος εἶναι ἡ ζωὴ* Κάλβ. 54· βλ. καὶ 66. *Σήμερ' ἀπιστοὶ ἐγεννήθη, ναί, τοῦ κόσμου ὁ Ἀνθρωπὸς* Σολωμ. 44. *Τὸ ξεύρω, ναί, καρδιά μου, πὼς ραγίζεσαι.* Βιζ. 56.

Σὲ πολὺ ἔντονες ἐπιβεβαιώσεις μπορεῖ καὶ **νά** ἐπαναλαμβάνεται: *Τί συμβαίνει, Ρίτσα; δὲν κατοικεῖ ἐδῶ ἡ οἰκογένεια; Ναί, ναί, ἐδῶ*

Τρ. 150. **Ναί, ναί**, ἀπεθάνανε Σολωμ. 123· βλ. καὶ Ἱλιγγ. 128. Καὶ τοὺς εἶδες ; . . . μετὰ τὰ μάτια σου ; **Ναί, ναί, ναί !** Ξεν. 176· βλ. καὶ Κονδ. 32.

Μετὰ τὸν ἀρχαῖον σύνδεσμον μὲν κατόπιν τοῦ χρησιμοποιεῖται τὸ **ναί** καὶ ὡς σύνδεσμος ἀντιθετικὸς· (**ναί μὲν-ἀλλὰ**). Βλ. § 228 καὶ § 239, 2.

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται τὸ **ναί** καὶ ὡς εἰσαγωγικὸ μιᾶς ἔντονος διαμαρτυρίας ἢ ἀντιπαρρηγήσεως μετὰ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως : **Κάθε ἄλλο ἀληθεύει παρὰ ὅτι** κ. τ. τ. : **Τί κάθεσαι αὐτοῦ ἔτσι ;** ἀπ' τοῦ πρωὶ δὲν ἔκαμες τίποτα. **Ναί**, δὲν ἔκαμα τίποτα ! ἐγὼ δὲν ἐσκοῦπισα ; δὲ συγκύρισα τὰ δωμάτια ; . . .

Ὁμοίᾳ καὶ ὡς εἰσαγωγικὸ προτάσεως, ποὺ περιέχει ἀποδοκίμασία ἢ ἀπόκρουσι μιᾶς ἀξιώσεως ἢ προτροπῆς : **Πήγαινε σύ, ναὶ τοῦ μιλῆσης. Ναί, νὰ πάω ἐγώ, γιὰ νὰ με βροῖσῃ !** (Τὸ νόημα εἶναι : **Δὲν πάω διόλου, γιὰ νὰ με βροῖσῃ**).

Σὲ παρόμοιες περιπτώσεις πολλὰς φορὲς ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ **ναί** καὶ ὁ ἀντιθετικὸς σύνδεσμος **μὰ ἢ ἀλλὰ**, γιὰ νὰ δηλωθῇ ὅτι **ναί** μὲν ἀληθεύει ἐκεῖνο ποὺ λέγεται προηγουμένως, ἐξ ἴσου ὁμως ἀληθεύει κι' ἐκεῖνο ποὺ λέγεται μετὰ τὸ **μὰ ἢ ἀλλὰ** : **Ταπεινότητα σοὺ γέρνει ἢ τρισάθλια κεφαλή, σὰν φτωχοῦ ποὺ θυροδέρνει κι' εἶναι βάρος του ἡ ζωὴ. Ναί· ἀλλὰ** τώρα ἀντιπαλεῖται **κάθε τέκνο σου μ' ὀρμὴ κλπ.** Σολωμ. 28. Μεθαύριο θὰ τοῦ κόψουν τὸ ψωμί καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ κρέας. **Ναί, μὰ** δὲν εἶναι λίγο αὐτὸ ποὺ γίνεται μετὰ τὴν ἐξουθενήσεως τῆς ἀστυνομίας Ροδ. 41.

Ἄλλοτε τέλος μετὰ τὸ **μὰ ναί** ἀπλὸ κατόπιν ἀπὸ μιᾶς πρότασις δηλοῦται ὅτι διόλου δὲν ἐπιτυχάνεται ἐκεῖνο ποὺ δηλοῖ ἡ πρότασις αὐτή : **Ἦθελε νὰ τὰ μπαλώσῃ· μὰ ναί !** (= **μὰ δὲν τὸ κατόρθωσεν διόλου**) Ξεν. 178.

ΟΘ') **νέ**. Μόριο ἀποφατικὸ (= οὔτε), εὐχρηστο σὲ διαλέκτους καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Προέρχεται ἀπ' τὸ Τουρκικὸ **ne** καὶ χρησιμοποιεῖται κανονικὰ διπλὸ (**νέ . . . νέ**) : **Νέ σερίμ, νέ μπενίμ** (= οὔτε δικός σας οὔτε δικός μας) Ζ.Π. (στὸ διήγημα γιὰ τὸ δασπότη ποὺ τούρκεψε καὶ ξανάγινε χριστιανός). Βλ. καὶ Ε. 74, 104. Βλ. § 227, 3, Σημ. γ'.

Π') **ντέ**. Μόριο ἐπιτατικόν. Χρησιμοποιεῖται συνήθως

1) κατόπιν ἀπὸ ρῆμα προστακτικῆς ἐγκλίσεως, γιανὰ ἐκφραστῇ ἐπίμονη ἀξίωσις ἢ ἀπαίτησις, καὶ πολλὰς φορές δυσφορία συγχρόνως, διότι δὲν ἐκτελεῖται ἀμέσως αὐτὸ πού ζητεῖ κανεῖς, ἢ διότι κάτι ὄχι εὐχάριστο κάνει ἓνας ἄλλος σ' αὐτόν: **Κάμε ὄρκο** πὼς δὲ **χάρηκες**. **Κάμε ντέ**, σὰν κοτᾶς Τρ. Δ. 70. **Πήγαινε**, νὰ ἰδῇς ποιοὺς εἶναι **πήγαινε ντέ!** Ἡ Ἀσημίνα ἦταν στὰ νεῦρα της. Ἄσε με ντέ, Ἀλεξάνδρα, **μὴ μὲ τραβᾶς** ἔτσι ἀπὸ τὸ χέρι, μοῦ ἔκανε ἀπότομα Λιλ. 22, Ἀντὶς ὅμως γιὰ τὸ ἀπλό **ντέ ὕστερ'** ἀπ' τὴν προστακτικὴν χρησιμοποιεῖται παρόμοιο πολλὰς φορές τὸ **ἔλα ντέ** ἔμπρὸς ἀπ' αὐτή: Ἡσύχασε, νὰκούσωμε τί λένε· **ἔλα ντέ** ἡσύχασε. Ἡ Ἀσημίνα μὲ σκούνησε. **ἔλα ντέ** μὴν κοιμᾶσαι, Ἀλεξάνδρα Λιλ. 20. (§ 192, 4).

Σημ. Ἡ φράσις **ἔλα ντέ** χρησιμοποιεῖται καὶ μόνη της (ἔμπρὸς ἀπὸ ἐρωτηματικὴ πρότασις), γιανὰ δηλωθῇ ὅτι συμμερίζεται κανεῖς τὴν ἀπορία ἢ τὸ θαυμασμό τοῦ ἄλλου γιὰ κάτιτι: **Πὼς τὰ κέρδισε τόσα χρήματα!** **ἔλα ντέ**, πὼς τὰ κέρδισε; (= πράγματι εἶναι νὰ ἀπορῇ κανεῖς πὼς κλπ.).

2) κατόπιν ἀπὸ ρῆμα ὀριστικῆς ἐγκλίσεως, γιανὰ ἐκφραστῇ δυσφορία γιὰ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ἄλλου σὲ κάτι καὶ νὰ δηλωθῇ συγχρόνως ὅτι ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ ἐξάπαντος αὐτὸ πού ἐκεῖνος λέγει ἢ ἀπαιτεῖ: **Ὁ Πέτρος** σὲ περιμένει μέσα στὴ σάλα· ἄκουσες; **Ἀκουσα ντέ!** **Φύγε** τώρα ἀπ' ἐδῶ· **φύγε**, σοῦ λέω. **Θὰ φύγω ντέ!**

Μὲ τέτοιο νόημα χρησιμοποιεῖται συχνὰ ἡ φράσις **καλὰ ντέ!:** Ἀκουσες; μόλις πᾶτε, νὰ τοῦ κάνετε ἀντιτετανικό· μὴν ξεχάσετε, ἔ! **Μὲ κοιτάζει** θυμωμένα καὶ **προχωρεῖ**. **Καλὰ ντέε!** (= μάλιστα ἄκουσα, δὲ θὰ ξεχάσωμε κλπ.) Μυρ. 316. **ἔλα. Καλὰ ντέ**, μὴ μὲ τραβᾶς, πᾶμε Ξεν. 183· βλ. καὶ 189.

Σημ. Συχνὴ εἶναι καὶ ἡ φράσις **ἔτσι ντέ**. Αὐτὴ λέγεται, γιανὰ δηλωθῇ εὐχαρίστησις α') διότι γίνεται κάτι, πού πολὺ τὸ θέλει καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ κανεῖς: **Νὰ σᾶς πῶ**, ἀλήθεια, πὼς συνέβη; **ἔτσι ντέ!** **λέγε** Ξεν. 177. **Τοὺς ἔκαμε ἔτσι** νὰ φιληθοῦν στόμα μὲ στόμα. **Καὶ ὕστερα εἶπε**. **ἔτσι ντέ!** μὲ κάνετε εὐτυχισμένη **ἡλιγγ.** 199. β') διότι κάτι δυσάρεστο παθαίνει ὁ ἄλλος ἀπὸ ἀπείθεια καὶ κακογνωμίᾳ τοῦ: **Χτύπησα** στὸ πόδι μου. **ἔτσι ντέ!** **καλὰ** νὰ σοῦ γίνῃ, ἀφοῦ δὲν ἀκούς (§ 199, 6).

ΠΑ') ὅμως. Σύνδεσμος ἀντιθετικὸς (ἀρχαῖος), ἀρκετὰ εὐχρηστος (§ 228 καὶ § 229, 1). Συνδέει ἀντιθετικῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον

περιόδους ἢ κῶλα περιόδων (§ 230, 2), ἀλλὰ καὶ ἀπλὲς προτάσεις (§ 251, 2 καὶ 252, Σημ.).

Ἡ ἀντίθεσις παρουσιάζεται πιὸ ἐντονη μὲ τὴν πρόταξι καὶ τοῦ καὶ ἔμπρὸς ἀπ' τὸ ὅμως: *Σοῦ φαίνεται παράξενο καὶ ὅμως εἶναι ἀλήθεια* Ροδ. 7. Πρβλ. καὶ (Ν', 3).

ΠΒ') **ὅποτε**. Σύνδεσμος χρονικός. (Προῆλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο **ὁπότε** = *ὁσάκις*). Χρησιμοποιεῖται

1) κανονικὰ μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **κάθε φορά πού, ὁσάκις**: *"Ὅποτε θὰ τῆς λένε ἔτσι τῆς ὀρνίθας, θὰ γεννᾷ Π.Μ. 34* βλ. § 261, 1 καὶ 2 καὶ § 262, 1 καὶ 3, β'.

2) σπανιότερα μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **ὅταν** (τοῦ ἀοριστολογικοῦ = ὁποιαδήποτε ὥρα, ὁποιαδήποτε ἡμέρα κ. τ. τ.) : *"Ὅποτε εὐκαιρήσῃ, ἂς ἔρθῃ γὰ μὲ βροῇ. Θὰ σοῦ στείλῃ (κορίτσι), ὅποτε τοῦ καπνίσῃ* Ξεν. 175. Βλ. § 262, 3, α'.

ΠΓ') **ὁπότε**. Σύνδεσμος χρονικός (ἀρχαῖος), ὄχι πολὺ εὐχρηστος. Χρησιμοποιεῖται ἀντὶς γιὰ τὸ (χρονικὸ) **ὅπου** ἢ τὸ **ὅταν** (τὸ ἀντίστροφο· βλ. **ὅταν**) : *Κατεβαίναμε τὴν ὁδὸν Ὀμήρου· ὁπότε βλέπουμε μπροστά μας τὴ Μαρία μὲ τὸν Πέτρο.* (Πρβλ. *Ἐνῶ κατεβαίναμε ... βλέπομε κλπ.*).

ΠΔ') **ὅπου - πού**. (Τὸ **ὅπου** λέγεται καὶ **ὁπού**, μᾶλλον διαλεκτικῶς, καθὼς καὶ **ἀπού**). Εἶναι, μὲ τὴ δευτέρῃ ιδίῳς μορφῇ **τοῦ (πού)**, τὸ πιὸ εὐχρηστο καὶ τὸ πιὸ πολυσήμαντο μόριο τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας, ὅπως καὶ τὸ **νά**. Χρησιμοποιεῖται μὲ ποικίλες σημασίαις ὡς ἐπίρρημα, ὡς ἀντωνυμία, ὡς σύνδεσμος καὶ ὡς μόριο εὐχρηστικὸ καὶ ἐπιφωνηματικόν.

Τὸ ἀρχικὸν **ὅπου**, ἀπ' τὸ ὅποιον προῆλθε τὸ **πού**, στὴν ἀρχαία γλῶσσα κανονικὰ ἦταν ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τοπικόν (= σὲ ὅποιον μέρος - σὲ μέρος πού). Πρβλ. π.χ. Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις, Γ', β', 34: *Δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια.*

1. **ὅπου - πού** ὡς ἐπίρρημα. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται

1) τὸ **ὅπου** (μὲ τὴν ἀρχικὴν τοῦ σημασίᾳ, ἥτοι) ὡς ἐπίρρημα **τοπικὸ ἀναφορικὸ ἀοριστολογικόν** (= σὲ ὅποιον μέρος) : *"Ὅπου γυρίζεις, ἀπάνταινες ἄντρες, γυναῖκες, παιδιὰ* Πα. 92. *Ὀπόβρη* (= ὅπου

εἶρη) ξάστερο νερό, θολώνει καὶ τὸ πίνει E. 182, 6. Πάσσ. 400, 9.
408, 6 (§ 264 κ. ε.).

Τῇ σημασίᾳ αὐτῇ ἔχει κανονικὰ τὸ **ὅπου**, ὅταν ἐκφέρεται μὲ τὸ **νά**, (**καὶ νά**) ἢ τὸ **κι'** ἂν κατόπτι του: "**Ὁπου καὶ νά βρίσκεται**, **θυμᾶται ὅλα τὰ παλιὰ** Z.Π. 73. "**Ὁπου κι' ἂν ρήξω τῇ ματιά μου, τῇ νύκτι τοῦ νεροῦ καὶ τὴν πλημύρα βλέπω** A.Z. 45. (§ 266, 2, ε').

Σπανιότατα χρησιμοποιεῖται μὲ τέτοια σημασία (σὲ δημοτικὰ τραγούδια) καὶ τὸ **πού**: "**Ἀπὸ τὰ ξένα, πὺν βρεθῶ, μηνύματα σοῦ στέλνω** (= ὅπου κι' ἂν βρεθῶ) Πάσσ. 323, 5.

Ἡ φράσις **ὅπου (καὶ) νά 'ναι** ἢ **ὅπου κι' ἂν εἶναι** (= ὅπουδῆποτε "Διγγ. 179) χρησιμοποιεῖται συνηθῶς μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅχι ὕστερ' ἀπὸ πολλὴ ὥρα, ὅχι ὕστερ' ἀπὸ πολλὸν καιρὸ ἢ σὲ πολλὴ λίγη ὥρα, σὲ πολὺ λίγον καιρὸ (ἄρχαιό: ὅσον οὕω): "**Ὁπου νά 'ναι θάρθη ὁ υπάλληλος** Z.Π. 185. "**Ερχεται εἰμαι βεβαία. Ὁπου καὶ νά 'ναι δέξου τον** Ξεν. 194. βλ. καὶ Hθ. 120. X.Θ. 53. "**Ὁπου καὶ νά 'ναι φτάνουνε** Γρυπ. 74. "**Ὁπου κι' ἂν εἶναι ἡ νοικοκυρὰ σου θὰ μᾶς κράξῃ** Θεοτόκ. 7. **Θὰ μείνετε ἐδῶ κοντά μας, ὡς πὺν νάρθη ὁ γιατρός. Ὁπου καὶ νά 'ναι θὰ φτάσῃ. Νά τοις!** Ροδ. 85. **Οἱ γειτόνισσες τῇ ρωτοῦσανε κάθε μέρα. Κορτεύουνε, θειά, οἱ κότες νά μάθουνε γράμματα; Καὶ κείνη τοῦ 'λεγε** (= τοὺς ἔλεγε), **πὺς ὅπου καὶ νά 'ναι θὰ τοῦ τοιοί** (= τοὺς τις) **παρέδινε ξετ φτέρια** Μβ. 496.

2) τὸ **ὅπου**, καὶ συνηθέστερα τὸ **πού**, ὡς ἐπίρρημα **τοπικὸ ἀναφορικὸ ὀριστικὸ** (= στὸ μέρος πού). Τότε τὸ **ὅπου** ἢ τὸ **πού** ἀναφέρεται συνηθῶς σὲ κάποιον δεικτικὸ ἢ ἄλλο τοπικὸ ἐπίρρημα (αὐτοῦ, ἐδῶ, ἐκεῖ κλπ.) καὶ συνηθέστερα σὲ κάποιον ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ τόπου: **Αὐτοῦ πὺν βούλεσαι νά πᾶς κι' ὅπου ξεπερα-τεῖσαι, ἂν εὖρης νιούς, χαιρέτα τοις** E. 183, 1. **Νά 'ρθω κι' ἐγὼ αὐτοῦ πὺν τρῶς, Θεοδωρούλα;** Τρ. 73. "**Ὁπου ἰδῆς δυὸ κυπαρίσσια καὶ στῇ μέση δυὸ σμυρτιές, ἐκεῖ μέσα εἶμαι θαμμένος λ. τ. 'Εστριφογνρίζανε ἐδῶ κι' ἐκεῖ γυρεύοντας τὸ κακό, καὶ τὸ βρίσκανε καὶ ὅπου δὲν ἦτονν** Ζάκ. 44. **Πεθαίνει ἡ κόρη στῇ σοφίτα τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ἐκεῖνος τὴν εἶχε φυλακίσει** Κμπ. 345. **Δὲν ὑπάρχει λογοτεχνία, ὅπου δὲν ὑπάρχει εἶχε φυλακίσει** Κμπ. 345. **Δὲν ὑπάρχει λογοτεχνία, ὅπου δὲν ὑπάρχει** γλῶσσα Χάρ. K. 49. **Οἱ ἀναπαραστάσεις εἶναι χρήσιμες μόνο ὅπου λεί-πουν τὰ καθαρὰ γεγονότα** Χάρ. K. 25. **Μπῆκα κρυφὰ στὸ σαλόνι, πὺν ἔπαιζε πιάνο ἡ νονά** (= ὅπου ἔπαιζε) Λιλ. 13. **Β(γ)ήκαμε σ' ἓνα ὁμορφο-γαλὸ, πὺν 'ναι ὁ 'Αῖ - Γιάννης τῶν καλογήρων** Τρ. Δ. 75. **Πᾶρε καὶ**

γελῇ, ἀντικρύσαμε ἓνα θέαμα σπαραχτικό Τρ. 100· βλ. καὶ 250. Νὰ σὰς πῶ, ἀλήθεια, πῶς συνέβη; Ἄν θέλεις! Λοιπὸν, ποὺ λέτε, ἐγὼ εἶχα κατεβῇ στὴν πεζαρία κλπ. Ξεν. 177. Καὶ τότε, ποὺ λέτε, ὁ Ἀλέκος μας θὰ λυῇ καὶ θὰ δένη, θὰνεβάξῃ καὶ θὰ κατεβάξῃ ὑπουργοὺς Τρ. 83. Εἶδαν, κ' ἀπόειδαν, ποὺ λέξ, οἱ μπέηδες, στέλλουν δυὸ Τούρκους στὴν Ἀνατολὴ (= τέλος πάντων) Πζ. 91.

Ὅτι ἡ φράσις **ποὺ λέξ (ποὺ λέτε)**, χρησιμοποιεῖται, χωρὶς ἐκεῖνος πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται κανεὶς νὰ ἔχῃ πεῖ τίποτε προηγουμένως, αὐτὸ καθαρά φαίνεται στὸ ἐξῆς κομμάτι ἀπὸ τὸν Μητσάκη, Β', 31: Ἥρχισε νὰ μοῦ ἐκθέτῃ ἐπακριβῶς τὰ οἰκογενειακὰ καὶ τάτομικά του, χωρὶς κανεὶς νὰ τῷ δώσῃ τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο. Ἐγὼ, ποὺ λέξ, Δημητράκη μου, (σημειωτέον ὅτι δὲν εἶχα εἰπεῖ λέξιν), ἐγὼ, ποὺ λέξ, Δημητράκη μου, ἤμουν γεωμέτρης κλπ.

Καὶ θὰ προῆλθε ἡ χρῆσις αὐτῇ τῆς φράσεως (**ποὺ λέξ**) κατ' ἀπόσπασιν, ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες τὸ **ποὺ** ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὸ ἐμπρόθετο γιὰ τὸν ὁποῖον, γιὰ τὴν ὁποῖαν κλπ. (= περὶ τοῦ ὁποίου, περὶ τῆς ὁποίας κλπ.), ὅπως π.χ. στῇ φράσι: Αὐτός, ποὺ λέξ, ἦταν μιὰ φορὰ δῆμαρχος (= αὐτός, γιὰ τὸν ὁποῖον λέξ, ἦταν κλπ. - αὐτός, νὰ ξέρῃς, ἦταν κλπ.).

Σὲ διαλέκτους ἀντὶς γιὰ τὸ **ποὺ λέξ** χρησιμοποιεῖται καὶ ἡ φράσις **γιατί λέξ**: Τῇ νύχτα, γιατί λέξ, ἔκαμε πῶς ἀποκοιμήθηκε Μβ. 464· βλ. καὶ 463.

4) τὸ **ποὺ** ὡς ἐπίρρημα **ἀναφορικὸ τροπικὸ** (= ὅπως, καθὼς), κανονικὰ μὲ τὸ ρῆμα **λέγω**: Ὁ κύρ - Ἀνέστης τὴν Πόπη τῇ λατρενῇ, θὰ τὴν κρατῇ, ποὺ λένε, στὶς ἀπαλάμες του (= ὅπως λένε) Τρ. 93. Ἄντρα τότε δὲν εὗρισκες μὲ τὸ κερί, ποὺ λέει ὁ λόγος, στὸ χωριὸ Λουκόπ. 103. Ἀν ἔχω κοιματίσει ποτές μου σὲ ἄνθρωπο... μὰ μῆτε καὶ σὲ ζωντανά, ποὺ λέει ὁ λόγος Βυ. 52· βλ. καὶ Πάσσ. 327,5 καὶ πρβλ. Τρ. 217: Θέ μου, μὴ δώσης τοῦ φτωχοῦ πόρτα καὶ παραθύρι... ὅπως λέει ἡ παροιμία (§ 264 κ. ε.).

Σημ. α'. Ἐδῶ ἴσως ἀνήκει καὶ τὸ **πού**, μὲ τὸ ὁποῖον συνδέονται δυὸ ρημ. τικοί τύποι (ὀριστικῆς ἐγκλίσεως), οἱ ἴδιοι, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ὅτι μιὰ πρᾶξις ἐξάπαντος ἢ ἀναμφισβητήτως ἔγινε ἢ γίνεται ἢ θὰ γίνῃ: Τώρα νύχτωσε ποὺ νύχτωσε (= νύχτωσε ὅπως νύχτωσε = ἀναμφισβητήτως νύχτωσε) Ππδ. Α', 84. Τῶκανες ποὺ τῶκανες· ἄς ἔν (= εἶναι)· πές(ς) μας μπάρεμ (= τοῦλάχιστο) (= τὸ ἔκαμες, ὅπως τὸ ἔκαμες = ἀναμφισβητήτως τὸ ἔκαμες) Ἡθ. 106.

Στὶς τέτοιες ἐκφράσεις ὑπάρχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἔννοια αἰτιολογίας: Νὰ κἀνῃς λίγο τὸν κουφό· εἶσαι κουφὴ ποὺ εἶσαι (= ἀφοῦ δὰ εἶσαι-ἀφοῦ μάλιν στα εἶσαι κουφὴ) Βλαχ. 49. Λοιπὸν γοργόνα θὰ γίνῃ, εἰ; Ἡ νυχτερίδα σὺ λογιζεται· Γιατὶ γοργόνα; ἔχει ποὺ ἔχει μιὰ στὸ ἄλλο χέρι (= ἀφοῦ δὰ ἔχει κλπ.) Βεν. 109. Ξοδεύεις ποὺ ξοδεύεις· παίρνει τουλάχιστο πράματα τῆς προκοπῆς (= ἀφοῦ ἐξάπαντος ξοδεύεις). Θὰ πᾶς ποὺ θὰ πᾶς· πᾶρε καὶ τὸ παιδί μαζί σου (= ἀφοῦ ἐξάπαντος θὰ πᾶς κλπ.). Πρβλ. καὶ § 221, 1, β'.

Ἐδῶ ἴσως ἀνήκει ἐπίσης καὶ τὸ **πού**, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἐννοια τῆς φράσεως **μὲ τὸ νὰ** σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: *Καὶ τί κέρδος ἔχει **πού** σωπαίνει;* (= ὅπως σωπαίνει - μὲ τὸ νὰ σωπαίνει) Ἑρσ. 34. *Τίποτα δὲν κάνεις, **πού** στενοχωρεῖσαι.* Καλὰ ἔκαμες **πού** ἦρθες (= ὅπως ἦρθες - μὲ τὸ νὰ ἔρθης). *Τί κατάλαβες **πού** τῶσπασες;* (= ὅπως τὸ ἔσπασες - μὲ τὸ νὰ τὸ σπάσης). Περβλ. νά, ΟΖ', 14, Σημ.

Ὁμοίως καὶ τὸ **πού** τῆς φράσεως **πού** **θὰ** **πῆ**, ἡ ὁποία παρενθετικῶς χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν σημασίαν τοῦ **δηλαδή**: *Καὶ τὰ πέλαια ἦταν κατοικημένα ἀπὸ θεούς; εἶχαν, **πού** **θὰ** **πῆ**, θεϊκὰ καράβια κί' ἀρμένιζαν;* Ἑρσ. 285.

Σημ. β'. Ἡ παραπάνω σημασία τοῦ **πού** προῆλθε ἀπ' τὴν προηγούμενην σημασίαν του, ἰδίως ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες τὸ **πού** σημαίνει ἀναφορὰ καὶ μπορεῖ νὰ ἐκλαμβάνεται ὅτι σημαίνει καὶ τρόπο· π.χ. *Πῆγες στὴν Ἀγγλική, **πού** ἔλεγε;* (= ὅπου ἔλεγε - ὅπως ἔλεγε). *Πότε **θὰ** πᾶς, γιὰ ρίξι, **πού** σου 'πα;* (= γιὰ τὸ ὁποῖον σου εἶπα - ὅπως σου εἶπα) Ζ.Π. 54.

II. ὅπου - πού ὡς **ἀντωνυμία ἀναφορικὴ** (ἄκλιτη, κάθε γένους, ἀριθμοῦ καὶ πτώσεως. § 113 κ. ἐ.). Χρησιμοποιεῖται ἔτσι

1) συνήθως τὸ **πού**, ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴν ἀντωνυμία **ὁ ὁποῖος**, **ἡ ὁποία**, **τὸ ὁποῖον**: *Ἀπάντηξα τὸν ἄνδρα τῆς γυναικός, ὁποῦ ἀνέβαινε* (= ὁ ὁποῖος ἀνέβαινε) Ζάκ. 50. *Κάποιος, **πού** **θὰ** πεινοῦσε, **θὰ** τὴν πῆρε τὴν πίττα* Τρ. Δ. 27. *Ἀκουσε τὴν γειτόνισσα, **πού** φώναζε κί' ἔλεγε πὼς κλπ.* (= ἡ ὁποία) Π.Μ. 134. *Εἶναι φωτιά **πού** δὲν καίει, φῶς **πού** δὲ φωτίζει* (= ἡ ὁποία . . . τὸ ὁποῖον) Παπαν. 101. *Ἐτσι γεννιοῦνται οἱ ὁμορφίες, **πού** μᾶς χαρίζει ἡ φύση* (= τὶς ὁποῖες) Σεφέρ. 27. *Πολλοὶ 'ν(αι) οἱ δρόμοι πᾶχει* (= **πού** ἔχει) ὁ νοῦς (= τοὺς ὁποῖους ἔχει) Σολωμ. 190. *Ἦταν κί' ἓνα χοντρὸ δέμα ἀπὸ στρατσόχατο, **πού** 'χα ξεχάσει πιά τὸ περιεχόμενό του* (= τοῦ ὁποῖου εἶχα ξεχάσει κλπ.) Μυρ. 5. (Βλ. § 115, 1).

Σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: *Μὴν εἶν' ὁ Τσόγκας πᾶρχεται* (= **πού** ἔρχεται Πάσσ. 91, 6). *Κ' ἡ δόλια μου γυναῖκα νά την **πού** 'ρχεται* (Ε. 71, 14). *Νά κί' ὁ Γιαννάκης πᾶρχεται* (= **πού** ἔρχεται Πάσσ. 5, 9), τὸ **πού** ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ **αὐτὸς πού**, **αὐτὴ πού** κλπ.

Σημ. α'. Ὅπως βλέπει κανεὶς καὶ στὰ παραπάνω παραδείγματα, ἄρθρο ἑμπρὸς ἀπ' τὸ **πού** (ἡ ὁπού), τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὡς ἀντωνυμία, δὲν τίθεται. Στὸν ποιητικὸ λόγο ὁμως ἐκφέρεται κάποτε τὸ **πού** αὐτὸ καὶ μὲ τὸ ἄρθρο ἑμπρὸς του, ἰδίως σὲ ἑμπρόθετες ἐκφορές: *Ψυχαί, αἱ **πού** ἐδοξάσατε τὸν Ἀσωντὸν καὶ τᾶλτος τοῦ Μαθαῶνος* (= αἱ ὁποῖαι) Κάλβ. 46. *Ξεχνῶ τὸ **πού** μὲ τρώει*

σαράκι (= τὸ σαράκι, τὸ ὁποῖον με τρώει) Τσιριμ. Ἀνθολ. 467. Ὡ ἐσὶν θεὸ τοῦ ἀναπαμοῦ, γὰ τὸν ὁποῦ ἡ τρυγὸνα σμίγει πιστὰ στοῦ τρυγὸνα τὸ ἄσμα τῇ φωνῇ της (= γὰ τὸν ὁποῖον) Σκίπ. 215. Πρβλ. καὶ Γρυπ. 17: Χαρά στὸν ὁποῦ γλύτωσε, χαρὰ στὸν πῶχει (= ποῦ ἔχει) φύγει.

Σημ. β'. Ἡ ἀναφορική σημασία τοῦ ποῦ (ἡ ὁπου) προήλθε ἀπ' τῆς προηγούμενης σημασίας του, ἰδίως ἀπὸ φράσεις στὶς ὁποῖες τὸ μόριο αὐτὸ χρησιμοποιεῖται ὡς ἰσοδύναμο με ἐμπρόθετο ἀναφορικὸ προσδιορισμὸ (3, α' καὶ β'), ὁπου μποροῦσε νὰ ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς ἰσοδύναμο με ἀπλή ἀναφορική ἀντωνυμία π.χ. Ὀλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἕνα ἕνα τοὺς τόπους, ποῦ θὰ διάβαινε (= ἀπ' τοὺς ὁποίους θὰ διάβαινε - τοὺς ὁποίους θὰ διάβαινε) Πζ. 159. Νά, μία βοσκούλα στὸ βουνό, ποῦ κἀθεται καὶ κλαίει (= στὸ βουνὸ ὅπου - μία βοσκούλα ἡ ὁποία) Σολωμ. 14.

2) συνήθως τὸ ὅπου, (καὶ σπάνια καὶ τὸ ποῦ), ὡς ἰσοδύναμο με τὴν ἀοριστολογική ἀντωνυμία ὅποιος (§ 117, Σημ. 2) : Ὅπου εἶχε μαῦρο γλήγορο(ν) εἶδε τὸν κορνιαχτό του (= ὅποιος εἶχε) Ε. 75, 72. Ὅπόχει (= ὅπου ἔχει) μάτια, ἃς βλέπη (= ὅποιος ἔχει) Πάσσ. Δίστ. 497· βλ. καὶ 144,7 καὶ Δίστ. 78 καὶ 126 καὶ Φωρ. 2,272 καὶ 286. Ποῦ εἰπῇ τὸ « θέλω » εἰς ἐμὲ πρέπει καὶ νὰ ᾿ναι ἄξιος (= ὅποιος εἰπῇ) Ε. 72Β', 20. Ὅπου τοῦ μέλλει νὰ πνιγῇ, ποτέ του δὲν πεθαίνει (= ὁποῖανοῦ) λ.λ. Πρβλ. καὶ : Ὅπου τὸν φοῦρνον ἔκτισε, πάλι ἃς τὸν χαλάση (Μιχ. Γλυκᾶς) Κμπ. 29.

3) συνήθως τὸ ποῦ, ὡς ἰσοδύναμο με τὸ τέτοιος ποῦ ἢ με τὸ τόσος ποῦ ἢ ὅσος (§ 113, 2) : Ὁ Καστάνιο δὲν ἦταν ἄνθρωπος, ποῦ τὰ δέχεται τέτοια (= τέτοιος ποῦ τὰ δέχεται) Ζ.Π. 21· βλ. καὶ Τρ. 92. Ἐκεῖ πόλεμος γίνεται, ποῦ ἡ γῆς ἀνατρομάζει (= τέτοιος ποῦ - τέτοιος ὥστε) Λαογρ. Δ', σελ. 82. Σιωπὴ βαθεῖα, ποῦ δὲν ἐσάλανε μὴ πνοὴ Σικελ. 25. Καὶ ἄλλα τέτοια (τοῦ εἶπαν), ὅσα θέλεις, ποῦ ξέρεις σεῖς οἱ γραμματισμένοι (= τέτοια ποῦ - ὁποῖα) Τρ. Δ. 46. Καὶ οἱ τρεῖς μαζὶ ἀποτελοῦσαν ἕνα σύμπλεγμα, ποῦ θάξιζε νὰ ζωγραφισθῇ ἀπὸ τὸν ἀπαλὸ καὶ τεχνικὸ χρωστήρα τοῦ Γκούζη (= τέτοιο ποῦ) Τρ. 288. Ἐροβολοῦσαν τὲς σκάλες με μὴ ταραχὴ, ὁποῦ μοῦ φάνηκε πὼς οἱ περσότεροι ἐγκρεμιζόντανε (= τέτοια ποῦ) Ζάκ. 62. Δὲν ἔχω τόσα χοῖματα, ποῦ μοῦ χρειάζονται (= ὅσα) Ἐφα(γ)α κι' ἐγώ, παιδάκι μου, ξύλο, μὰ ἔφα(γ)ες καὶ σύ, ποῦ ἔγνοια σου ! (= τόσο ποῦ - ὅσο) Μβ. 511.

III. ὅπου - ποῦ ὡς σύνδεσμος. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται

1) ὡς **χρονικός** σύνδεσμος, μὲ ποικίλες σημασίες (§ 261 κ. ἐ.) :
 Πού ἦτον ὁ κὺρ - Μοναχάκης, **πού** κατέβηκες ἀπ' τὸ σπῖτι ; (= ὅταν)
 Ππδ. Γ', 72. Τὸ πρῶι, **πού** ἐσηκώθηκε, ἔκαμε νὰ πάη νὰ ξυπνήσῃ τὸ
 παιδί (= ὅταν) Μβ. 497. Τώρα πού θὰ φύγῃς, πᾶρε μαζί σου καὶ τὸ
 παιδί (= ὁπότε) Σεφέρ. 77· βλ. καὶ Τρ. 209. Παρηγόρα με καὶ μένα
 τώρα, **πού** 'μαι μοναχῇ (= ὁπότε) Πάσσ. Δίστ. 818· (πρβλ. καὶ Μβ.
 492 : Τώρα εἶναι, πού θὰ μᾶς χαλάσουνε· καὶ Πάσσ. 67, 18 : Τασούλα
 μ', τί μᾶς ἔφερες, **πού** 'ρθες νὰ προσκυνήσῃς (= τώρα πού ἤρθες).
 Ἀπόψε εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο, **πού** κοιμώμουν (= ἐκεῖ πού -
 ὅταν) Πάσσ. 8, 4. Δυὸ χρόνια εἶναι, **πού** ἀπολύθηκε (= ἀφότου) "Ερσ.
 284· βλ. καὶ 20. Ππδ. Γ', 85. Τρ. 151. Δὲν πᾶνε ἀκόμα τρεῖς μέρες, **πού**
 ἀφῆκε τὸ κρεβάτι (= ἀφότου) Τέλλ. 39. Εἶναι μισὴ ὥρα, **πού** τὴν
 πῆρε τὴν πῖττα τὸ παιδί (= ἀφότου) Τρ. Δ. 27. Πόση ὥρα εἶναι, **πού**
 τοὺς εἶδατε ; (= ἀπὸ τότε πού - ἀφότου) Ππδ. Γ', 88. Τὸ καράβι ἔχει
 τόση ὥρα, **πού** ἤρθε Βεν. 111· (πρβλ. Τρ. 14 : Τὸν ἀγαπάει καὶ τὸν
 σέβεται ἀπὸ τότε πού ἦταν μικρὸ παιδί). Ἡ Γαρούφω ἐβουρλίστηκε,
πού τᾶκονσε (= σάν, ἅμα) Μβ. 450.

Χρονικὴ σημασία ἔχει κανονικὰ τὸ **πού** μὲ τὸ ὅσο ἢ τὸ ὡς καὶ
 σπάνια τὸ ὥστε, τὸ (χρονικὸ) **ὅτι**, τὸ ἐπίρρημα **πρῶτο** καὶ τὴ
 λέξι **κάθε** μπροστά του : Ἡ δόλια ἡ Μυρσίνα καρτέρεσε καρτέρεσε,
ὅσο **πού** βασίλεψε ὁ ἥλιος (= ἕως ὅτου) Π.Μ. 55· βλ. καὶ Πάσσ.
 107, 3 Ζ.Π. 23. Ζύγωσαν στὴν ἀμμονδιά, **ὅσο** **πού** κάθισε ἡ πλώρη
 "Ερσ. 1. Πρόσμενέ με στὸ κίόσκι, **ὡς** **πού** νὰ ντυθῶ καὶ νὰ κατεβῶ
 "Ερσ. 10. Ἀντιβουῖζει ἡ θάλασσα ὁλονυχτῆς, **ὥστε** **πού** πρόβαλε ἡ αὐγὴ
 (= ἕως ὅτου) Σολωμ. 161. Τᾶλλο πρῶι, **ὅτι** **πού** ἐκλειδῶνε ὁ ράφτης
 τὴ γυναικα του, νὰ σου ἦ γριὰ στὴν πόρτα (= ὅταν ἀκριβῶς) Μβ.
 450· βλ. καὶ 515. **Πρῶτο** **πού** λάβω γράμμα του, θὰ σὲ εἰδοποιήσω
 (= εὐθὺς ὡς λάβω)· βλ. Μβ. 485. Καὶ **κάθε** **πού** στὸ κῦμα βουτήξῃ
 τὸ κουπί, στὸ μέτωπο τοῦ δίνει ἡ κόρη ἓνα φιλή (= **κάθε** φορὰ πού —
 ὡσάκις βουτήξῃ) Τυπάλδ. Ἀνθολ. 470.

Σημ. α'. Ἡ σημασία αὐτὴ τοῦ **πού** προῆλθε ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες
 αὐτὸ ὡς ἐπίρρημα ἀναφέρεται σὲ ἐμπρόθετο ἢ σ' ἐν' ἀπλὸ ὄνομα μὲ χρονικὴ ση-
 μασία (1, 3, α') : **Στὸν καιρὸ** τοῦ παπποῦ μου, **πού** ἤμουν μικρὸ κορίτσι κλπ.
 (= κατὰ τὸν ὅποιον ἤμουν - ὅταν ἤμουν) Ππδ. Β', 24. **Μιὰ ἡμέρα** **πού** ἐβγήκε
 περιπατο ὁ βασιλιάς, ἀνέβη ἡ γριὰ βασίλισσα στὴ σοφίτα (= κατὰ τὴν ὁποίαν
 ἐβγήκε - ὅταν ἐβγήκε) Μβ. 497. Τὴν τελευταία φορὰ, **πού** πῆγε στὴν Ἱερουσαλήμ.

Τριαντ 41. Τὴν ἐκλείδωνε λοιπὸν(ν) πάντα στὸ σπίτι τῇ γυναῖκα του, ἀπὸ τὴν αὐγῇ, ποὺ ἔφρευγε νὰ πάη στὴ δουλειά του, ὡς τὸ βράδυ, ποὺ ἐγύριζε (= κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφρευγε - ὁπότε ἔφρευγε κλπ.). Μβ. 450.

Σημ. β'. Σπάνια χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ ὅπου ὡς χρονικὸς σύνδεσμος (ισοδύναμος μὲ τὸ ἀντίστροφο ὅταν ἢ ὁπότε): Πᾶνε ὀπίσω· ἐκοίταε ἐδῶ, ἔρανε (= ἔφαχνε) ἐκεῖ, ὅπου βλέπει ἕνα ὠραῖο περιβόλι (= ὅταν βλέπει - ὁπότε βλέπει). Μ. 433. (Βλ. παρακάτω ὅταν).

2) ὡς **αἰτιολογικὸς** σύνδεσμος μὲ διαφορὸς πάλι σημασίες (§ 241 κ. ἐ.): Θύμωσε ποὺ δὲν ἐπῆγες καὶ σὺ (= διότι). *Λυπήθηκε ποὺ δὲν τὸ ἔμαθε πρωτίτερα* Πα. 48. (πρβλ. *Λυποῦμαι γιατί δὲν μποροῦν κλπ.* "Ιλιγγ. 415). *Φταίω 'γὼ ποὺ δὲ σὲ ἀνοίγανε ;* (= διότι) Μβ. 489. *Χτυπᾶω τὸ κεφάλι μου, ποὺ δὲ σᾶς ἄκουσα* Πάλλ. 67. *Κλαίει ποὺ φεύγουν τὰ πουλιὰ* (= διότι) Γρυπ. 24· βλ. καὶ Α.Ε', 127. *Μᾶς μάλωσαν λίγο, ποὺ ἀργήσαμε* (= ἐπειδὴ) Τρ. Δ. 79. *Πᾶμε τώρα, εἴτε ἢ "Ερση ἀνόρεχτη, ποὺ ἔβλεπε σὰ χαμένο τ' ὠραῖο ὄνειρό της* (= σὰν - ἐπειδὴ ἔβλεπε) "Εрс. 308. *Δὲν ἐσυλλογίστηκα πὼς μπορεῖ νὰ ξυπνήσῃ, νὰ τρομάξῃ, ποὺ θὰ λείψω* (= ἐπειδὴ) Ππδ. Φόν. 63. *"Ο καημός μου ποὺ θάφρευγα, ἐμεγάλωνε μέσα μου* (= γιὰ τὸ ὅτι - διότι) Σκίπ. 67. *Χτυπᾶει τὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, λέει· Μοῦ δίνετε τὴν ἄδεια, ποὺ εἶμαι ξένος καὶ κατατρε(γ)μένος, νὰ ἡσυχάσω ἀπὸψε ἐδῶ ;* (= ἐπειδὴ εἶμαι) Μ. 447. *Παιδιά μου, ποὺ εἶμαι φτωχή, κάμετε εὐσπλαχνία* (= ἐπειδὴ) Μβ. 434. *Δῶσε μου ἕνα σῦκο, ποὺ διψᾶω* (= διότι, ἐπειδὴ) Μβ. 466. *Μιὰ χελωνούλα βρῆκα καὶ τὴν πῆρα, ποὺ τὴ θέλει ἢ ξεφτέραινα στὸ σπίτι, γιὰ νὰ τρώῃ τοὺς ψύλλους* (= ἐπειδὴ) "Εрс. 17. *Τὴ παράκληση νὰ κάνῃ, θὰ μοῦ πῆτε, ποὺ δὲν μπορεῖ πιά νὰ διαβάσῃ, μήτε νὰ ψάλῃ* (= ἀφοῦ) "Εрс. 204. *Μὰ ποῦ νὰ σηκωθοῦνε νὰ χορέψουνται ποὺ ἦτουνα* (= ἦταν) πεθαμένους ; (= ἀφοῦ ἦταν) Μβ. 505· βλ. Πάσσ. 421, 4. *Μὰ τί νᾶκανα, ποὺ δὲν εἶχα σπίτι μου ξόλο δράμι ;* (= ἀφοῦ - σὰν) "Ηθ. 116· βλ. καὶ Τρ. Δ. 85. Μβ. 430. *"Ερμο τουφέκι σκοτεινό, τί σ' ἔχω 'γὼ στὸ χέρι ;* *"Οποῦ σὺ μοῦ 'γινες βαρὺ, κι' ὁ 'Αγαρηνὸς τὸ ξέρει !* (= ἀφοῦ μοῦ ἔγινες) Σολωμ. 176. *Τρεῖς εἶν' ἀνάθεμά τες ! πέτε μου ποιά νάπαρηθῶ, ποῦ 'ν' ὄλες μαυρομάτες !* (= ἀφοῦ εἶναι) Πάσσ. Δίστ. 192· βλ. καὶ 407, 6.

"Ετσι ὡς αἰτιολογικὸ χρησιμοποιεῖται τὸ **ποὺ** καὶ μὲ τὸ μόριο **σὰν** μπροστά του, εἴτε εὐθύς ἀμέσως πρὶν ἀπ' αὐτὸ εἴτε μὲ τὴν παρεμβολὴ μεταξύ τους ἐνὸς οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου ἢ καμιᾶς ἄλλης

λέξεως. Ἔτσι ἐκφράζεται μιὰ αἰτιολογία προφανῆς καὶ ἀδιαμφισβήτητη: Ἡ Ξανθὴ ἔτρεξε στὴν πόρτα νὰ μὲ δεχθῇ. Καὶ τὴ μιμήθηκε σ' αὐτὸ ὅλο τὸ προσωπικό, **σὰν ποὺ** ἦταν πιὰ ἡ ἰδιοκτήτρια τοῦ καταστήματος (= ἀφοῦ δὰ - ἀφοῦ βέβαια) Τρ. 272. Νικόλα, κάτσε φρόνιμα, **σὰν** καπετᾶνος **ποῦ** 'σαι Πάσσ. 171, 1· βλ. καὶ 41, 34. Φωρ. 1, 20 καὶ 2, 330. Τρ. 35. Πήγαινε καὶ σὺ νὰ παίξεις, **σὰν** παιδὶ **ποῦ** εἶσαι. Ἀλλὰ ἐκείνη, **σὰν** ἔξυπνη κόρη **ποῦ** ἦτοῦνα (= ἦταν), βάνει πρῶτα τὸ τριαντάφυλλο σ' ἓνα ποτήρι νερὸ (= ἐπειδὴ βέβαια ἦταν) Μβ. 463. Ἦθελε γυναικα τίμια καὶ καλή, **σὰν** τίμιος καὶ καλὸς **ποῦ** ἦταν κι' αὐτὸς (= ἐπειδὴ τίμιος καὶ καλὸς ἦταν) Πα. 65.

Ὅμοια καὶ στὴ φράσι **εἶναι ποῦ** (= αὐτὸ γίνεται διότι, αὐτὰ γίνονται διότι) : Ἀκοῦς τὸ θρῆνο τὸν πολὺ, ὁποῦ βογγοῦν τὰ δάση ; . . . **εἶναι ποῦ** ἀποχωρίζονται τὴ δόλια τὴν πατρίδα Ε. 9, 16.

Σημ. Ἡ αἰτιολογικὴ σημασία τοῦ **ποῦ** προῆλθε κυρίως ἀπ' τὸ **ποῦ** ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (Π, 1). Ἡ κόρη, **ποῦ** ἦταν φρόνιμη, τοὺς κρᾶζει καὶ τοὺς λέει (= ἡ ὁποία ἦταν - ἐπειδὴ ἦταν) Πάσσ. 144, 5. Μιὰ περδικούλα κάθονταν ψηλὰ σ' ἓνα λιθάρη· περιγελάει τὸν κυνηγὸ, **ποῦ** δὲν τὴν ντυφεκάει (= ὁ ὁποῖος δὲν - διότι δὲν) Λ. Ε', 110· βλ. καὶ Ε' 48, 1. 211, 1-2. Στάς διαταγὰς σας ! εἶπε ὁ λοχίας, **ποῦ** θὰ μ' ἔπαιρνε βέβαια γιὰ σπονδαῖο πρόσωπο κλπ. (= ὁ ὁποῖος θὰ - ἐπειδὴ θὰ) Τρ. 292. Βλ. καὶ § 266, 2, α'.

3) ὡς ἀποτελεσματικὸς σύνδεσμος (= ὥστε. § 260) : Μεγάλῃ ἀρρώστεια μ' εὔρηκε, μ' ἔρριξε τοῦ θανάτου, **ποῦ** πέσαν τὰ ξανθὰ μαλλιά (= ὥστε ἔπεσαν) Πάσσ. 517, 19.

Πολλὲς φορὲς τὸ ἀποτελεσματικὸ αὐτὸ **ποῦ** ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ **ἔτσι ποῦ**, (οὕτως ὥστε) ἢ μὲ τὸ **τόσο ποῦ**: Κάθε λογῆς ἀγριοπούλια χτυποῦσαν τὶς σαγονιές τους, **ποῦ** σ' ἔπιανε τρόμος νὰ τὰκοῦς (= ἔτσι ποῦ σ' ἔπιανε) Πα. 91· βλ. καὶ Πάσσ. 517, 60. Ἔτσι στὸ σπῆτι αὐτὸ βολεύτηκαν **σὰν** καλά, **ποῦ** νὰ μὴν τοὺς λείπη τίποτε (= οὕτως ὥστε νὰ) Ἔρσ. 22. Οἱ γυναῖκες, τί θὰ θέλεις, εἶναι πάντα ἀλαφρόμυαλες, **ποῦ** τὶς γελάει κι' ἓνα μικρὸ παιδὶ (= τόσο ποῦ) Τρ. Δ. 97· βλ. καὶ Ε. 135, β'. Μβ. 518 (**ποῦ** ἐχάλαε ὁ κόσμος).

Συχνὰ τέλος τὸ ἀποτελεσματικὸ **ποῦ** ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν ἀντωνυμία **τόσος**, (**τόση**, **τόσο**) ἢ τὸ ἐπίρρημα **τόσο**, (**τόσο πολὺ**) ἢ μετὰ τὴν ἀντωνυμία **τέτοιος**: Ἔχω **τόσα** χρόνια νὰ τὴν ἰδῶ, **ποῦ** οὔτε καὶ κείνη δὲ θὰ μὲ θυμᾶται (= ὥστε οὔτε) Μβ. 450. Ἡ Μυρσίνα

τόσο ὁμορφη ἦταν, ποὺ καὶ πεθαμένη φαινόταν σὰν ἄγγελος Π.Μ. 61. Πάλι σὲ λιγάκι τὸ φίδι τὸν ἔσφιξε (τὸν κάβουρα) τόσο, ποὺ ἀπελάστηκε Π.Μ. 25· βλ. καὶ Ζ.Π. 140. Ἐκάμετε ἀνεβαίνοντας τόση ταρσική, ποὺ λογιάζω πὼς ἤρθετε νὰ μοῦ δώσετε προσταγές Ζάκ. 47. Κοιμώσουν τόσο γλυκὰ ἀκόμα, ποὺ δὲ θέλησα νὰ σὲ ξυπνήσω Ἑρσ. 190. Τόσο πολὺ τὴ μέθυσε ὁ χυμὸς τοῦ ἥλιου, ποὺ ἔγειρε τὸ κεφάλι τῆς κλπ. Ἡλ. 35. Ἐπὶε τόσο πολὺ, ποὺ στὸ τέλος τὸν ἐπῆραν ἀνασχηκτὰ καὶ τὸν ἐπῆγαν σὲ μιὰ κάμαρα, νὰ κοιμηθῇ. Τρ. Δ. 32-33· βλ. καὶ Μ. 424. Κελαδεῖ μὲ τέτοιον πόνον, ποὺ τὰ δέντρα μαραίνονται ἀμέσως Πα. 32. Μπροστὰ στὸν κόσμον ἡ Κατινίτσα μιλοῦσε στὸ σύζυγόν τῆς μὲ τέτοια τρυφερότητα, ποὺ θὰ τὴν ἔλεγε τρυγονάκι τῆς ἀγάπης Ζ.Π. 169.

Σημ. Κι' αὐτὴ ἡ σημασία τοῦ ποὺ προήλθε ἀπ' τὸ ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦμενο ὡς ἀναφορική ἀντωνυμία. Πρβλ. Τί μαῦρα μοιρολόγια ἀπὸ τὴν Πάργα βγαίνουν, ποὺ τὰ βουνὰ ραγίζουν (= τέτοια ποὺ - ὥστε) Ε. 9, 3. Νὰ τὸν πᾶτε σὲ μιὰν ἐρημιὰ, ποὺ νὰ μὴν εὖρη στράτα (= τέτοια ποὺ νὰ - ὥστε νὰ) Π.Μ. 42. Μοῦ ἔδωσε τόσα χρήματα, ποὺ θὰ μοῦ φτάσουν νὰ περάσω ὅλο τὸ μῆνα (= ὅσα θὰ - ὥστε θὰ).

4) ὡς ἐναντιωματικὸς σύνδεσμος (ἐνῶ, ἂν καί, μολονότι. § 253, 1) : Πὼς μοῦ λὲς νὰ παντρευτῶ, κι' ἄλλον ἄντρα νὰ πάρω, ποὺ (ὁ) ἄντρας μοῦ ἔναι ἄρρωστος κι' ἄρρωστικὸ γυνεῦει (= ἐνῶ) Πάσο. 3 Α, 2· βλ. καὶ Δίστ. 316. Πὼς θὰ μὲ κάμης νὰ τὴν πάρω (τὴ βασίλισσα γυναῖκα), ποὺ εἶμαι φτωχὸς καὶ κείνη πλούσια ; (= ἐνῶ) Μβ. 471. Ἄν φύγετε, θὰ τὸν στερήσετε ἀπὸ μιὰ μεγάλη χαρὰ, ποὺ τόσον σπάνιες εἶναι οἱ χαρὲς στὴ ζωὴ του Τρ. 284.

Τέτοια σημασία ἔχει πολλὰς φορὲς τὸ ποὺ καὶ μὲ τὸ καὶ μπροστὰ του : Καὶ ποὺ πῆγα καὶ τὸν παρακάλεσα, τίποτε δὲ θέλησε νὰ μοῦ κάμῃ (= καὶ μολονότι).

Σημ. Κι' αὐτὴ ἡ σημασία τοῦ ποὺ προέρχεται ἀπ' τὸ ποὺ ὡς ἀναφορική ἀντωνυμία. Πρβλ. Αὐτὸ δὲ τὸ καταλαβαίναμε ὡς καὶ μεῖς, ποὺ ἡμαστέ παιδιὰ (= οἱ ὅποιοι ἡμαστέ - ἂν καὶ ἡμαστέ) Τρ. Δ. 20. Μὰ ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ τὴν κυρία Ροδανοῦ, ποὺ εἶναι Κωνσταντινοπολίτισσα, τὴν κἀνατε Γερμανίδα ; (= ἡ ὁποία εἶναι - ἐνῶ εἶναι) Ἑρσ. 75. Τὸ λένε οἱ ἄλλοι, νὰ τὸ λέτε καὶ σεῖς, κύριε Ἀγγελῆ, ποὺ μὲ γνωρίζετε ἀπὸ τόσο δὲ κοριτσάκι ; (= ὁ ὁποῖος μὲ - ἐνῶ μὲ) Τρ. 163.

5) ὡς **παραχωρητικὸς** σύνδεσμος (κί' ἂν ἀκόμη πρόκειται. Πρβλ. § 253, 2). Τὸ **ποὺ** αὐτὸ ἔχει κανονικὰ κατόπι τοῦ τὸ **νὰ** μὲ ὑποτακτικὴ (ἢ, σπανιότερα, ὀριστικὴ παραχωρητικὴ. § 190, 1) : Δὲν ξαναγυρίζω στὸ σπίτι του, **ποὺ νὰ τὸν ἰδῶ** κρεμασμένο Ξεν. 177. Ἐγὼ δὲν τὸν παίρνω αὐτὸν (ἄντρα), **ποὺ νὰ μὲ κάμῃ χρυσή** Φορτ. Ἐλ. Βῆ. 6-9-31.

6) ὡς **εἰδικὸς** σύνδεσμος (ὅτι, πῶς. § 238 κ. ἐ.). Ἔτσι χρησιμοποιοῖται τὸ **ποὺ** συνήθως ὕστερ' ἀπὸ ρήματα αἰσθητικὰ (βλέπω, ἀκούω κ. τ. ὅ.) ἢ, σπανιότερα, λεκτικὰ ἢ γνωστικὰ (λέω, ξέρω κ. τ. ὅ.) : "Οἱ ἐπύθαινε νὰ φύγῃ, **εἶδε ποὺ** ἔλαμψε ἓνα φῶς ἀπὸ τῆ σοφίτα (= εἶδε ὅτι) Μβ. 439· βλ. καὶ Π.Μ. 91. Πα. 102. Γιὰ τοῦτο τὴν **εἶδες** τώρα **ποὺ** ἐχαμογέλασε (= ὅτι) Ζάκ. 56. Τοὺς **ἄκουσαν ποὺ** μιλοῦσαν μεταξύ τους ξένῃ γλῶσσα (= ὅτι μιλοῦσαν) Ἐρσ. 74. Δὲν **ἄκουες ποὺ** φοβερίζουν ἄντρες μύριοι καὶ παιδιὰ ; Σολωμ. 33. **Θυμῶμαι ποὺ** καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ εἶχανε νὰ κάμουν μὲ τὸνομά της (= ὅτι) Τρ. Δ. 47. Τῆς **εἶπε ποὺ** ἤθελε νὰ τὴν πάρῃ γυναικα (= πῶς ἤθελε) Π.Μ. 90· βλ. καὶ Ε. 86 Α', 31. Ἐγὼ **ἤξερα ποὺ** μόνο γιὰ τὸ Χριστὸ **ποὺ** περπάτησε ἀπάνω στὰ νερά, χωρὶς νὰ βουλιάξῃ (= ὅτι περπάτησε) Ἐρσ. 285.

Σημ. α'. Ἐπειδὴ τὸ **ποὺ** αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσάγει πρότασι, ποὺ ἐκφράζει ἓνα πραγματικὸ γεγονός, μπορεῖ νὰ λέγεται καὶ **ποὺ** **πραγματικὸ**. Καὶ τέτοιο εἶναι πάντοτε τὸ **ποὺ**, μὲ τὸ ὁποῖον εἰσάγονται προτάσεις, ποὺ προεξαγγέλλονται μὲ τὸ δεικτικὸ **νὰ** : Κοιμώσων τόσο γλυκὰ ἀκόμα, **ποὺ** δὲ θέλησα νὰ γέλλουνται μὲ τὸ δεικτικὸ **νὰ** : Κοιμώσων τόσο γλυκὰ ἀκόμα, **ποὺ** δὲ θέλησα νὰ σὲ ξυπνήσω. **Νὰ ποὺ** ξύπνησα μόνη μου (= ἰδοὺ ὅτι ξύπνησα) Ἐρσ. 190. **Εἶπα**με χτὲς νὰ κάμουμε αὐτὸ τὸ ταξίδι, καὶ **νὰ ποὺ** ἤρθαμε Βεν. 76. **Κί' ἄξαφνα** ἔγινε ἡσυχος, εὐθυμος μάλιστα. **Καὶ νὰ ποὺ** ἔγινε κί' ἐγὼ εὐθυμη. Τρ. 240. Βλ. καὶ ΟΣΤ', 2.

"Ὅμοια καὶ στὴ φράσι **κρίμα ποὺ**, (στὴν ὁποῖαν ὁμως τὸ **ποὺ** ἐνέχει καὶ ἑννοια αἰτιολογική) : **Κρίμα ποὺ** ὁ Σολωμὸς δὲν ἔγραψε τραγωδίες (= εἶνα κρίμα ὅτι - εἶναι κρίμα διότι) Κμπ. 138. **Κρίμα ποὺ** χαλάσαμε τόσα παλληκάρια ἄδικα Π.Μ. 111. **Τί κρίμα ποὺ** πρέπει νὰ γυρίσωμε καὶ στὶς πεζότητες τῆς ζωῆς ; Ἐρσ. 27· βλ. καὶ 57.

"Ὅμοιο τέλος εἶναι καὶ τὸ **ποὺ** τῆς φράσεως **ἴσια ἴσια ποὺ**, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **ὅλως ἀπεναντίας** ἢ τοῦ **μόλις**. Ἔτσι Τρ. 40 : **Ἰσια ἴσια ποὺ** σὲ καταγγέλλουν γιὰ φανατικὸ ὁπαδὸ αὐτοῦ τοῦ προδότη (= ἐμεῖς ξέρομε ὅτι σὲ καταγγέλλουν - ὅλως ἀπεναντίας σὲ καταγγέλλουν κλπ.). Τρ. 116 : **Ἡ** ξημερώνει ἢ δὲν ξημερώνει ἀπόψε **ἴσια ἴσια ποὺ** ἀναπνέει (= μόλις ἀναπνέει).

Σημ. β'. Εϊδικό είναι τὸ πού καὶ στὶς φράσεις *καλὰ πού, καλύτερα πού, εὐτυχῶς πού*, (ἐξὸν πού ἢ ἐξὸν ὅπου = ἐκτὸς τοῦ ὅτι) κ.τ.θ.: *Καλὰ πού ἦρθα* (= *καλὰ ἔκαμα πού*) Ππδ. Φόν. 113· βλ. καὶ Α', 87 καὶ Β', 50. *Καλύτερα πού ἀργεῖ ἔλεγε μέσα της* (= *καλύτερα εἶναι πού*) Ππδ. Φόν. 113. *Εὐτυχῶς πού βρέθηκα ἐγὼ ἐκεῖ*. Ἐξὸν ὅπου τὸ χέρι μου τρέμει, ἀλλὰ καὶ τὰ μάτια ἐκοντοφώτισαν. Βυ. 54. (βλ. καὶ § 237).

Οἱ τέτοιες φράσεις ἐν γένει ἔχουν προέλθει ἀπὸ συντομολογία ἢ ἀπὸ σύμψυφον· πρβλ. *Ἐκαμα καλὰ πού ἦρθα. Καλύτερα εἶναι πού ἀργεῖ. Εὐτυχῶς βρέθηκα ἐγὼ ἐκεῖ*: *Εἶναι εὐτόχημα πού βρέθηκα ἐγὼ ἐκεῖ*.

*Ἐτσι σὲ μερικὲς τέτοιες φράσεις φαίνεται πὼς πλεονάζει τὸ πού: Ὁρίστε! φωνάζει ὁ κλέφτης, γιὰ νὰ φύγῃ ὁ νοικοκύρης. Καὶ βέβαια πού πρέπει νὰ φύγῃ ὁ νοικοκύρης (= καὶ βέβαια πρέπει) Ξεν. 243. Δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν κρατήσουμε. Καὶ βέβαια πού δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν κρατήσετε Ξεν. 237. Εὐτυχῶς πού βρέθηκε ὁ Πέτρος ἐκεῖ (= εὐτυχῶς βρέθηκε).

Σημ. γ'. Ἡ σημασία τοῦ πού ὡς συνδέσμου εἰδικοῦ μποροῦσε νὰ προέλθῃ ἀπ' αὐτὸ ὡς ἐπίρρημα (1, 3, α'), καθὼς καὶ ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία: Ἐμεῖς ἐπρὸς τὸν εἶδαμε στὸν ἄμμο, πού κοιμώτον (= ὅπου κοιμώτον - ὅτι κοιμώτον) Πάσσ. 346, 8· βλ. καὶ Θ. Χρ. 34 καὶ πρβλ. Ε. 6, 1: *Τὰκούσατε τί γίνηκε στὰ Γιάννινα, στὴ λίμνη, πού πνίξανε τὶς δεκαφτὰ μὲ τὴν Κυρὰ Φροσύνη*; (= ὅπου ἐπνίξανε - ὅτι δηλαδὴ ἐπνίξανε). *Εἶδα τὸν ἥλιο πού ἔλαμψε* (= ὁ ὁποῖος ἔλαμψε - ὅτι ἔλαμψε) Ε. 72 Β', 12. Ἐπὶ(γ)α ὀπίσω ἀπὸ τὸν καθρέφτη καὶ εἶδα τὴ γυναικα τῆς Ζάκυνθος, πού ἐκρεμότον (= ἡ ὁποία - ὅτι) Ζάκ. 62. *Νά! δὲν ἀκούς τὸ ἀη-δὸν ἔξω πού ψέλνει*; (= ὅπου - τὸ ὁποῖον - ὅτι) Σκίπ. 122. Ἄκουσε τὴ γειτό-νισσα, πού φώναζε κ' ἔλεγε πὼς... (= ἡ ὁποία φώναζε - ὅτι φώναζε, νὰ φωνάζῃ) Π.Μ. 134. Ἐκοίταζαν τὸν Καραβέλα πού ἐμασοῦσε μὲ περισσὶαν ὄρεξη (= ὁ ὁποῖος ἐμασοῦσε - ὅτι ἐμασοῦσε) Θεοτόκ. 33.

7) ὡς μεταβατικὸς σύνδεσμος, μὲ διάφορες σημασίες. Ἐτσι χρη-σιμοποιεῖται στὴ σειρὰ τοῦ λόγου, σὲ διηγήσεις, κυρίως τὸ ὅπου (ἢ ὅπου), καὶ πολὺ σπάνια τὸ πού

α') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ μεταβατικὸ καί· (βλ. Ν', 5): *Θὰ πάω, λέει, νὰ ἰδῶ. Ὅπου πραγματικῶς χτυπάει τὴ πόρτα καὶ τοῦ ἀνοίγει ἡ ἴδια ἡ κυρία* (= καὶ πραγματικῶς) Μβ. 419· βλ. καὶ 420 καὶ 427 καὶ Μ. 430. Ἦρθε καὶ ἡ ὥρα νὰ γεννήσῃ. Ὅπου ἐκεῖ πού ἐγένναε, τσῆ ῥθε (= τῆς ἦρθε) μία λιγοθυμία Μ. 446. Τσῆ (= τῆς) λέει. Κοίταξε μὴν πᾶς καὶ μεθύσης καὶ μὲ ντροπιάσης. Πού αὐτὴ λέει (= καὶ αὐτὴ λέει) Μβ. 498· βλ. καὶ 499.

*Ἐτσι παίρνει κάποτε τὸ ὅπου τὴν ἔννοια τοῦ καὶ πράγματι: *Ξέρεις, λέει, τί νὰ κάμω; νὰ σὲ κρύψω στὴν ἀρμαράδα μου. Ὅπου τὸ*

κρυψε (τὸ παιδί) M. 418. (Πρβλ. καὶ τὸ παραπάνω παράδειγμα Mβ. 419 καὶ § 219, 1, β', Σημ.).

β') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ μεταβατικὸ **λοιπόν**: Ἐπῆγαινε πραγματικῶς στὸ βασιλικὸ τραπέζι, ἀλλὰ τὰ παιδιά δὲν ἠθέλανε νὰ κάτσουνε. Ὅπου λέει ὁ βασιλιάς· Γιατὶ παιδάκια μου κλπ. Mβ. 430· βλ. καὶ 433 καὶ M. 441. Τὴν αὐγὴν πάει ὁ ταβερνιάρης καὶ βλέπει τὴν καταστροφὴν. Ὅπου ἀρχίνησε νὰ θυμῶνῃ M. 403· βλ. καὶ Mβ. 518 (πὺ ἀρχίνησε νὰ τραβομαλλιέται) καὶ M. 405 (πὺ σὲ τοῦτο τὸ ἀναμεταξὺ κατεβήκανε οἱ μοῖρες κλπ.).

Καὶ πολλὰς φορὲς συνεκφέρεται αὐτὸ τὸ **ὅπου** (ἢ **ὁπὺ**) μὲ τὸ **λοιπόν**: Νὰ γένουμε, λέει, ἀδέρφια· πέντε ἐμεῖς καὶ ἓνας σὺ ἔξι. Ὅπου **λοιπόν** τὰ συμφωνήσανε M. 396. Τὴν ἐπῆρανε (τὴν κόρη) τὰ παιδιά καὶ ἐφεύγανε. Ὅπου **λοιπόν** ἐξύπνησε ὁ δράκος καὶ δὲν τὴν ἤυρνε ἐκεῖ Mβ. 522· βλ. καὶ 495.

γ') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὸ μεταβατικὸ **ἀλλά**: Ἀρπάζει ἓνα μπουκούνι (ζυμάρι) καὶ κατέβηκε. Πάει στὸ καλύβι της. Ὅπου σὲ λίγο νὰ σου τὸ βασιλόπουλο μέσα M. 428.

Ἔτσι μὲ τὸ **ὁπὺ** αὐτὸ ἀναλαμβάνεται καὶ συνεχίζεται λόγος, πὺ ἔχει διακοπὴ μὲ τὴν παρεμβολὴ ἄλλου λόγου στὸ μεταξὺ: Ὅπου ἄς ἀφήσουμε τώρα τὴν κακομοίρα αὐτοῦνη (= αὐτὴ) κ' ἄς πιάσουμε (= κ' ἄς ποῦμε γιὰ) τὰ παιδάκια (= ἀλλὰ ἄς ἀφήσουμε) Mβ. 430· βλ. καὶ 428. (Πρβλ. καὶ § 230, 1, δ').

δ') ὡς ἰσοδύναμο μὲ τὴν φράσι **ὡς πὺ τέλος**: Δῶθες τὸ 'χει (ἢ θάλασσα τὸ κιβώτιο), ἐκεῖθες τὸ 'χει, ὁπὺ τὸ βλέπουνε ἀπὸ ἓνα παλάτι M. 425. Τὸ παίρνει (ὁ τρελλὸς τὸ ἀδράχτι) καὶ πηαῖνανε. Ὅπου φτάνουνε σ' ἓνα γάμο. Mβ. 491.

Σημ. Τὸ μεταβατικὸ **ὅπου**, (**ὁπὺ**) μποροῦσε νὰ προέλθῃ ἀπ' τὸ **ὅπου**, (**ὁπὺ**) τὸ χρησιμοποιούμενο ὡς ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τοπικόν. Πρβλ. τὸ παραπάνω (στὸ γ') παράδειγμα M. 428: Πάει στὸ καλύβι της. Ὅπου σὲ λίγο νὰ σου τὸ βασιλόπουλο μέσα (= στὸ ὁποῖον-καλύβι-σὲ λίγο κλπ.).

IV. πὺ ὡς μόριο **εὐχετικόν** (= καὶ εἶθε, εἶθε, καὶ μακάρι, καὶ ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ κ. τ. ὅ.), σπάνια σὲ εὐχές, συνήθως σὲ ἀπαιτήσεις καὶ προπάντων σὲ κατάρεις (ὕστερ' ἀπὸ ἐκφράσεις δυσφορίας ἢ ἀγανακτικῆς γιὰ κάτι πὺ ἔγινε ἢ δὲν ἔγινε, ἢ γίνεται ἢ δὲ γίνεται). Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ **πὺ** μὲ ὑποτακτικὴ ἢ ὀριστικὴ εὐχετικὴ.

κατόπι του (§ 190, 2, β' και § 199, 3) ὡς εἰσαγωγικὸ προτάσεως, πὺν μπορεῖ νὰ ἐκφέρεται καὶ μόνη της, συνήθως ὁμως παρεμβάλλεται στὸ λόγο ἢ ἀκολουθεῖ ὕστερ' ἀπὸ κάποια πρότασι ἢ κάποια λέξι ἐπιφωνηματικὴ (μπᾶ! ζιντε, κ.ῶ.τ.) : Πὺν·νὰ μὴ σώση ! (= εἶθε νὰ μὴ). Κοιμήσου, πὺν νὰ σὲ χαρῇ ὁ νιός, πὺν θὰ σὲ πάρη ! (= καὶ εἶθε νὰ σὲ χαρῇ) E. 153, 2. Δὲν τὸν χωνεύω, πὺν νὰ τὸν ἀλέση ὁ μὺλος ! Ξεν. 225. Ἀπὸ κειόν, πὺν ποτὲ νὰ μὴν πεθάνη, ἐπῆρα τὸ ὄφρος κλπ. Λασκ. Ἀνθολ. 195. Βρῆκεν ἀφορμὴ πὺς ἦταν ἄρρωστη· ἄρρωστη βαρυνὰ στὸ στρῶμα, πὺν νὰ μὴν τὴν φάη τὸ χῶμα ! λ. τ. Μωρέ, πὺν νὰ πάρη ἡ εὐχή, εἶπε X.Θ. 44. Ἄφησε μωρή, τὸν ἀδερφό σου νὰ ξα-νασάνη, πὺν νὰ σὲ κόψη τὸ παιδὶ τῆς Παναγίας ! Τρ. 11. Ποῦ εἶσαι, μωρέ, πὺν νὰ μὴν φτάσης ! Ζ.Π. 55. Μ' ἔκαρες, πὺν νὰ καῖς σὰν τὸ κεράκι τῆς Λαμπρῆς ! (= καὶ εἶθε νὰ καῖς) λ.τ. (Πρβλ. Πάσσ. Δίστ. 578 : Μὲ τρέλλανες, νὰ τρελλαθῆς !). Μπᾶ, πὺν νὰ δαγκάση τὴ γλῶσσά σου ! Δπ. 142. Μπᾶ ! πὺν νὰ σᾶς φάη τὸ σκοτάδι ! Βλαχ. 9· βλ. καὶ 110, καὶ E. 123, 8. Πάσσ. 347, 5 καὶ Δίστ. 280 καὶ 530. Οὐχ ! πὺν ἄλλη νὰ μὴν εἶναι ἡ γυναῖκα σου, παρ' ἡ Γδυνοπουκαμισάκι ! Μβ. 432. Προδότης, πὺν νὰ μὴν εἶχε κλήρα (= καὶ εἶθε νὰ μὴν εἶχε) Πα. 137.

Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ πὺν κι' ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ λέξι ἀνάθεμα, πὺν κι' αὐτὴ ἐκφράζει μιὰ κατάρρα κι' ἀντιστοιχεῖ κι' αὐτὴ ἐπομένως μὲ μιὰ εὐχετικὴ πρότασι : Ἐύνα, π(οὺ) ἀνάθεμά σε ! (= πὺν ἀνάθεμα νὰ ἔχης - πὺν καταραμένος νὰ 'σαι) Ζ.Π. 166· βλ. καὶ 171 καὶ Λ. Δ', 163. Πάσσ. 631, 5. 632α, 1 καὶ 19. Θ.Χρ. 51. Ἐρωτα, π(οὺ) ἀνάθεμά σε, τυραννεῖς, μὰ δὲ λυπᾶσαι Πάσσ. Δίστ. 311. Π(οὺ) ἀνάθεμά τον (τὸ λίβα) ! δὲν ἄφησε φροῦτο γιὰ φροῦτο Λιλ. 6. Π(οὺ) ἀνάθεμά σε κυνηγέ, μὲ τὸ κυνήγημά σου ! Λ. Δ', 97· βλ. καὶ Ζ.Π. 171. Χοντροὺς κάβος, π(οὺ) ἀνάθεμά τον ! (= ἀνάθεμα νὰ 'χῃ - καταραμένος νὰ 'ναι) Δπ. 70.

Σημ. Τὸ πὺν αὐτὸ προήλθε ἀπ' τὸ πὺν ὡς ἀναφορικὴ ἀντωνυμία (II, 1). Πρβλ. π.χ. Παρασκευὴ ξημέρωσε, πὺν μὴ 'χε ξημερώσει (= ἡ ὁποία εἶθε νὰ μὴν εἶχε ξημερώσει-καὶ εἶθε νὰ μὴν κλπ.) Λ. Ε', 168. Ἔτσι περνοῦμε τὴ ζωὴ μας γιὰ τὴ σταφίδα, πὺν νὰ εἶχε λείψει (= ἡ ὁποία εἶθε νὰ-καὶ εἶθε νὰ) Πα. 16. Νὰ μπιῆξω τὸ μαχαῖρι στὸ λαιμὸ τοῦ ἀνδρός μου, πὺν νὰ τονε πάρη ὁ διάολος ! (= τὸν ὁποῖον εἶθε νὰ-καὶ εἶθε νὰ) Ζάκ. 48.

V. πὺν ὡς μόριο ἐπιφωνηματικόν. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ

πού σὲ προτάσεις, πού ἐκφράζουν θαυμασμό, ἔκπληξι, χαρά, ἔλεονολόγησι κ.τ.δ. Καὶ χρησιμεύει τὸ πού στὶς προτάσεις αὐτές, γιανὰ ἔξαιρη τὴν ἔννοια μιᾶς προηγούμενης λέξεως, ὅστερ' ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ ἡ πρότασις, πού εἰσάγεται μ' αὐτό. Ἔτσι τὸ πού τίθεται :

1) κατόπιν ἀπὸ ἓνα ὄνομα οὐσιαστικὸ ἀπλό: Ὡ ! συ(μ)φορὰ πού μ' εὗρηκε ! (= τί μεγάλη συμφορὰ) Μβ. 519. Ἀχ ! τὴν τρομάρα πού πῆρα ! (= πόσο μεγάλη τρομάρα) Ππδ. Φόν. 116. Ὡχ ! ὀφρανοθρεμμένη μου, καρδιές πού τὲς μαραίνεις ! (= πόσες καρδιές) Πάσσ. 532ε, 1. Παιδί πού εἶσαι ! (= τί ἄγνωμο παιδί πού εἶσαι) Ροδ. 7· (πρβλ. 39 : Παιδί πού εἶσαι ! δὲν καταλαβαίνεις τίποτε) . Θέρο πού στὸν κάναμε ! (= τί μεγάλη καταστροφή ἐκάμαμε στοὺς ἐχθρούς) Πα. 100. Σκύλλα μάννα ! θηλειὰ πού τῆς πρέπει ! (Ερσ. 33. Μέρα πού βοῆκε νὰ ταξιδέψῃ ! (= τί ἀκατάλληλη κι' ἐλεεινὴ ἡμέρα) . Συγγενεῖς πού τοὺς ἔχομε, γυναῖκα ! νὰ τοὺς χαιρώμαστε ! Χάρ. Μ. 19. Βάσανα πού ἔχει ἡ καμμένη ! (= τί πολλὰ καὶ μεγάλα βάσανα ἔχει) . Βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1109. Βροχὴ πού θὰ ρήξῃ ! νᾶξερες καὶ νᾶλε-γες ! (= τί μεγάλη βροχὴ) .

2) κατόπιν ἀπὸ ἓνα ἐπίθετο ἀπλό ἢ μαζί μὲ ἓνα οὐσιαστικόν, πού προσδιορίζεται ἀπ' τὸ ἐπίθετο : Ὁμορφὴ πού 'μαι ἐγώ ! (= τί ὁμορφῇ, πόσον ὁμορφῇ εἶμαι) Μβ. 475· βλ. καὶ 433 καὶ 437. Ὁμορφος πού 'σαι, ρήγα γιέ, κι' ἄσκημα κουβεντιάζεις ! Α. Δ', 85· βλ. καὶ Ε. 39, 3. Πᾶρε με στὶς ἀγκάλες σου, νὰ ἰδῇς πολλὰ πού ξέρω (= πόσο πολλὰ) Θ. Χρ. 22. Ὠραία πού 'ναι ἡ ζωή ! (= πόσον ὠραία) Ζ.Π. 75. Γλυκειὰ ποῦν' (= πού εἶναι) ἡ φωνή της ! Ρώτ. Ἀνθολ. 389. Ἦσυχα πού εἶναι τὰ βουνά, ἦσυχοι πού εἶναι οἱ κάμποι λ. τ. Ὡ ! λέει, παλιάνθρωπος πού εἶναι ! (= τί παλιάνθρωπος εἶναι) Μβ. 530. Ἐνας πλάτανος, παχὺν ἥσκιον πού ἔχει ! (= πόσο παχὺν) Ε. 34, 2· βλ. καὶ 9, 11 καὶ Πάσσ. 222, 13. Κακὸ ζακόνι πᾶχετε (= πού ἔχετε) ἔσεῖς οἱ χαραμῆδες ! (= τί κακὸ ζακόνι - πόσο κακὴ συνήθεια) Θ. Χρ. 28. Βαρὺν κοιμᾶσαι, Κωσταντῇ, ὕπνο βαρὺ πού κάνεις (= πόσο βαρὺν ὕπνο) Πάσσ. 461, 5· βλ. καὶ Φωρ. 2, 370.

Ἔτσι χρησιμοποιεῖται τὸ πού καὶ κατόπιν ἀπ' τὶς ἐπιθετικὲς δεικτικὲς ἀντωνυμίας τέτοιος καὶ τόσοσ, καθὼς καὶ τὴν ἄλλος: Δέ λέμε καλύτερα, πῶς μᾶς βαστάει ἡ γῆς, τέτοιοι πού εἴμαστε ! (τόσοσ ἀμαρτωλοί, δηλαδὴ) Τρ. Δ. 80. Τόσα πού ἔλαθε καὶ μυαλὸ δὲν ἔβαλε

(= τόσο πολλά έπαθε). "Αλλο πού δέν ήθελε κι' ό Πέτρος! (ακριβώς αυτό ήθελε, δηλαδή).

3) κατόπιν από ένα **επίρρημα**, τροπικό ή ποσοτικό: "Ωραία πού τραγουδεϊ ή Μαρίκα! (= πόσον ώραία): "Ασχημα πού φέρθηκες! (= πόσον άσχημα). Πολύ πού τόν νοιάζει αυτόν για μένα! (= πόσο πολύ - δηλαδή, διόλου δέν τόν νοιάζει).

Σημ. α'. Καί στις τρεις παραπάνω περιπτώσεις μπορεί έμπρός άπ' τό ουσιαστικό ή τό επίθετο ή τό επίρρημα, πού προηγείται άπ' τό επιφωνητικό **πού**, νά προτάσσεται καί τό επιφωνηματικό **τί** (ή **πόσο**) κι' έτσι ή σημασία τους νά εξάιρεται άκόμη περισσότερο: "Α! **τί** θηρίο πού είναι ό άνθρωπος! (= πόσον άγριο θηρίο) Τρ. Δ. 80· βλ. καί Πάσσ. 86, 1. **Τί** καθαρός πού είναι ό ουρανός! Χάρ. 12. **Τί** όμορφη πού 'σαι, μάτια μου! Πάσσ. Δίστ. 1001· βλ. καί Μβ. 433. **Τί** σιχαμερή πού είν' ή ζωή! Ζ.Π. 133. **Τί** παγωμένο πού 'ναι τό χέρι σου! Ζάκ. 53. **Τί** όμορφη γυναίκα πόχεις (= πού έχεις) βρε Σαϊνή μου! Θ.Χρ. 34. "Αχ! **τί** καλά πού ήταν! Βεν. 76. **Τί** καλά πού δέ σ' άκουσα, νά έρθω μαζί σου (= πόσο καλά έκαμα πού κλπ.). Πα. 97. **Τί** άσχημα πού φέρθηκες! Βλ. καί Τρ. 27. **Τί** γρήγορα πού γέρασα! Πάσσ. Δίστ. 975.

Σημ. β'. Καί τό επιφωνηματικό **πού** προήλθε άπ' τό **πού**, τό χρησιμοποιούμενο ως άναφορική άντωνυμία (II, 1) κατά συντομολογίαν από έκφράσεις πληρέστερες, στις όποίες έμπρός άπ' τό (άναφορικό) **πού** προηγείται όλόκληρη πρότασις, έρωτηματική είσαγόμενη με τό **τί**, συνήθως επιφωνηματική. Πρβλ. Δ. Ε', 141. **Τί** είν' τό κακό, πού γίνεται στη μέση στο Λεβίδι; (= τί είναι τό κακό, τό όποϊον κλπ.) Ε. 68, 4: **Τί** είν' τό κακό, πού πάθαμε οί μαύροι οί Λαζαίοι! Ε. 212, 1: **Για** ίδες καιρό, πού διάλεξε ό Χάρος νά σέ πάρη! (= καιρό, τόν όποϊον κλπ.). Βλ. καί Ε. 205, 2. Πάσσ. 2, 1. 3, 1. 4, 1. 69, 3. 272, 1. 498, 11. Φωρ. 1, 76. Θ.Χρ. 11.

Σέ όλ' αυτά τά παραπάνω όμως μπορεί νά λείψη πρώτα τό ρήμα, πού είναι στην πρότασι, ή όποία προηγείτ' έμπρός άπ' τό **πού**, έπειτα καί τό προηγούμενο άπ' αυτό **τί**, χωρίς διόλου νά μεταβάλλεται τό νόημα τής προτάσεως ή νά χάνη τίποτε ό επιφωνηματικός τόνος τής έκφράσεως. Πρβλ. **Τί** είν' τό κακό πού πάθαμε!-**τί** κακό πού πάθαμε!-κακό πού πάθαμε!

Σημ. γ'. Σέ δημοτικά τραγούδια κάποτε (για μετρικούς λόγους) παραλείπεται τό (άναφορικό) **πού**: Ποιός είδε πράσινο δεντρί... **νά** 'χη γεράνια φύλλα (= πού **νά** 'χη-τό όποϊον νά έχη) Θ. Χρ. 52. Πρβλ. καί **νά**, ΟΖ', στο τέλος.

Κάποτε πάλι φαίνεται σάν νά περιττεύη: Τό λοιπό(ν) τόσο πολν πού συμπάθησε ό βοσκός, πού την έκράτησε (= τόσο πολν τη συμπάθησε) Μ. 424. "Ακουσε, μπρε γυναίκα, καί μένα. Έχτρος του δέν ήμουνα, σέ είπα καί πού σέ λέγω (= καί σέ λέγω) 'ΗΘ. 85.

Σημ. δ'. Όπως είναι πολύχρηστο καί πολυσήμαντο τό μόριο **πού**, πα-

ρουσιάζεται σε πολλά, στην ίδια φράση, με δυο και με τρεις σημασίες, και σε αρκετά είναι δύσκολο να καθοριστή η ακριβής σημασία του, η φαίνεται πώς περιττεύει. *Ετσι π.χ. *Καὶ δὲν σ' ἐνοιωσε τὸ Κρινιό, πὺ ἐφυγες ; (= ὅτι-ὅταν)* Πιδ. Φόν. 63. *Κάθισε, πὺ σὲ παρακαλεῖ ἡ Πόπη μου (= ὅπως-ἀφ' οὗ)* Τρ. 165. *Γιατὶ μοῦ ἔκαμες αὐτὸ (= αὐτὸ) τὸ κακὸ ; Τί κακὸ καὶ ξεκακὸ, λέει, πὺ ἐσεῖς ἠθέλατε νὰ μὲ φάτε ! (ἀφ' οὗ-ἐνῶ)* Μβ. 470. *Τί ἔχεις, καημένη κόρακα, πὺ ἰσκούσεις καὶ φωνάζεις ; (= σὺ ὁ ὅποιος-γιατὶ τὸ ὅποιον-καὶ)* Πάσσ. 128, 1. *Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα, πὺ ἐπνιξες τὸ παιδάκι μου, πὺ ἄλλο παιδί δὲν ἔχω ! (πὺ ἐπνιξες = ; σὺ πὺ ἐπνιξες ; - σὲ ὀνομάζω ἔτσι, γιατί ἐπνιξες ; πὺ ἄλλο παιδί δὲν ἔχω = ἐμένα πὺ δὲν ἔχω ; - ἐνῶ δὲν ἔχω ;)* Ε. 88, 36. *Παιδάκι μου, τὸν πόνο σου πὺ νὰ τὸν ἀπιθώσω ; πὺ κί' ἂν τὸν ρίξω τριίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες... (πὺ = ; τὸ ὅποιον ; - διότι ;)* Ε. 199, 4. *Αἰῶριο τὸ πρῶθ θὰ φύγω ἀπὸ τὴ μητέρα μου, πὺ δὲν μπορῶ ἄλλο νὰ βαστάξω (πὺ = ; ὅπου ; - διότι ;)* Μ. 413. *Εἴσαι μὲ τὰ σωστά σου, πὺ θὰ πῆς καφὲ μοναχὴ σου ; (= ; ἀφ' οὗ ; - ἐάν ;)* Ξεν. 245. *Γυναῖκα, εἶπε κείνος· πὺ ἐφυγα, μὲ βγῆκε σὲ καλὸ (= ; ὅπως ἐφυγα ; - τὸ ὅτι ἐφυγα ;)* Λ. Ε', 453. **Ἡρθα νὰ μοῦ πῆς τὸ μυστικὸ, πὺ ἔχεις τέτοια πλούτια (πὺ = ;)* Μ. 417. *Καλέ, τί γέλια, εἰν' αὐτά, πὺ σᾶς ἀκούω τόσες ὥρες ; (πὺ = ;)* Τρ. 257. **Ὁ δημοτικισμός... μόλις πὺ τόλμησε νὰ πλησιάσῃ τὴν ἡθογραφία τῆς μικρῆς πολιτείας Χάρ. Κ. 76. Δὲν καταλάβαινα πῶς ἀγοῦσε, οὔτε πὺ εἶχε βάλει ὁ νοῦς μου κανένα κακὸ (πὺ = ;)* Ξεν. 177. *Δὲν τό' ξευρα ἡ κακόντχη, δὲν τό' ξευρα ἡ καημένη· νὰ' χα τοῦ δώσει τὸ φιλί, νὰ τὸν παρηγορήσω, περὶ πὺ (= παρὰ πὺ) τὸν ξενίτεπα καὶ χάθηκε στὰ ξένα (πὺ = ;)* Πάσσ. 384, 1. **Ὁ γονιάρης ἔβαλε μὲ τὸ νοῦ του πῶς... (θὰ ἦταν)... κανένα γονρονόπουλο... Μὰ ἔλα πὺ φωνὴ δὲν ἀκούγονταν ἀπ' τὸ σακκί ! (ἔλα πὺ = ;)* *Ερσ. 2. Βλ. καὶ (στὰ προηγούμενα, στὸ Γ') *ἀλλὰ πὺ. *Ἀνοιξέ το, νὰ ἰδοῦμε. *Α ! ντροπή, εἶναι, καημένη. Καλέ, ἀνοιξέ το, πὺ εἶναι ντροπή ! Τὰ σεπτούκια τῶν ἐπιτηρετῶν εἶναι γιανὰ τὰ ψάχνουν οἱ κυρίες ! (πὺ = ; Τὸ νόημα εἶναι : δὲν εἶναι ἀπολύτως καμιά ντροπή)* Ξεν. 229.

ΠΕ') *ὅπως*. *Επίρρημα ἀναφορικὸ τροπικὸ ἀρχαῖο (= ἔτσι πὺ, μὲ τὸν τρόπο πὺ - καθῶς) : *Κάμε ὅπως θέλεις*. (Βλ. § 214 κ.έ. καὶ § 268).

Χρησιμοποιεῖται καὶ διπλό, εἴτε ἔτσι ἀσυνδέτως (*ὅπως ὅπως*), ἢ μὲ τὸ καὶ στὸ μέσον (*ὅπως κί' ὅπως*), μὲ τὴν ἔννοια τῆς φράσεως *ὅπως εἶναι δυνατόν*, μὲ τὰ μέσα πὺ ὑπάρχουν, *ὅπως μπορῶ*, (- εἰς, - εἰ κλπ.) - μὲ κάθε τρόπο, μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο κ.τ.τ. : **Ἀν ἐνοιωθῶν κάποτε καὶ καμιά ἔλλειψι, κοίταζαν ὅπως ὅπως νὰ τὴν ἀναπληρώσουν* *Ερσ. 22. *Νὰ θερίσουμε, λέει ὁ ἀγᾶς, νὰ τὸ κόψουμε ὅπως ὅπως* Πα. 89. *Τώρα πρέπει νὰ βγῇ τὸ ψωμί ὅπως ὅπως* *Ερταλ. 35. *Καημὸ τό' χε (ἡ θειά μου) νὰ μὲ παντρέψῃ ὅπως*

ὅπως, πρὶν πεθάνῃ (Μυρ.) Κμπ. 309· βλ. καὶ (Παλαμᾶ) Κμπ. 228 καὶ Τρ. 152 καὶ 164.

Τέλος ἡ φράσις αὐτὴ παίρνει τὴν ἔννοια τοῦ ὅχι (τόσο) καλὰ: Ζῇ ὅπως κι' ὅπως Πα. 71.

Χρησιμοποιεῖται προσέτι τὸ ὅπως (παρόμοια μὲ τὸ καθὼς, ΜΘ') ὡς σύνδεσμος

1) χρονικὸς (= ἐκεῖ πού, ἐνῶ - ἄμα. § 261, 1 καὶ 2): "Ὅπως ἀνέβαινα τῇ σκάλα, μοῦ ἤρθε ζάλη· βλ. καὶ Πάσσ. 176, 7. "Ὅπως ἀνοιξε τὸ ἀρμάρι, ἔπεσε ὁ καθρέφτης.

2) αἰτιολογικὸς (= ἐπειδὴ, ἀφοῦ. § 241): "Ὅπως φέρεσαι ἔτσι, θὰ καταντήσης νὰ μὴν ἔχῃς κανένα φίλο. Πρβλ. Τρ. Δ. 60: Ἡ μανίκα, πλατειὰ ὅπως ἦτανε, ἔλεφτε κι' ἄφηνε νὰ φαίνεται τὸ χέρι της κλπ. (= καθὼς ἦτανε - ἐπειδὴ ἦτανε).

Σημ. α'. Σὲ δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ διαλέκτους ἀντὶς γιὰ τὸ ὅπως λέγεται καὶ πῶς: Νὰ τὸν πόνεσῃ ἡ καρδιά, πῶς πόνεσε καὶ μένα (= ὅπως πόνεσε) Θ. Χρ. 44. Πέρασε, πῶς περνοῦσες Θ. Χρ. 43. (Πρβλ. ὅπου, ὅπου-πού, ΠΔ').

Σημ. β'. Καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα χρησιμοποιεῖται τὸ ὅπως παρόμοια ὅχι μόνον ὡς ἐπίρρημα παρὰ καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς καὶ αἰτιολογικὸς.

ΠΣΤ') ὅσο. Κανονικὰ ἐπίρρημα ποσοτικὸ, (κυρίως αἰτιατικὸ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ὅσος. § 119): Τρέχα ὅσο μορεῖς. Μπορεῖ νὰ ἀποδίδεται ἔτσι στὸ δεικτικὸ ἐπίρρημα τόσο: Δὲν τοὺς ἀνησύχησε τόσο τὸ τραγούδι, ὅσο τὰ πονηρὰ βλέμματα τῶν ἀντιθέτων Πα. 137. "Ὅσο περνοῦσαν οἱ ὥρες, τόσο τὸ μαρτύριο γινόταν φοβερότερο "Ιλιγγ. 94.

Συχνὰ χρησιμοποιεῖται τὸ ὅσο μὲ τὴν πρόθεσι γιὰ (κι' αἰτιατική ὀνόματος οὐσιαστικοῦ ἢ οὐσιαστικῆς ἀντωνυμίας) κατόπι του, μὲ τὴ σημασία τῆς φράσεως ὅσον ἀφορᾷ, ἐν σχέσει μὲ, ὡς πρὸς κ.τ.δ. (πρβλ. § 135, 8): "Ὅσο γιὰ τὸ φόρεμα, θὰ ἰδοῦμε τί θὰ γίνῃ "Ιλιγγ. 40. "Ὅσο γιὰ τὴ σύνταξη, ποῖος ξέρει ἂν ὁ Κώστα - Γίδας ἀξιώθηκε νὰ τῇ χαρῇ Βλαχ. 129 βλ. καὶ Ζ.Π. 103 καὶ 153. Τρ. 55. "Ερσ. 249. "Ὅσο γιὰ τὴν ὥρα, δὲ μᾶς χρειάζεται τιποτε (= ὡς πρὸς τὸ παρόν). "Ὅσο γιὰ μένα, μὴν ἀνησυχῇς διόλου· βλ. καὶ Βυ. 13. "Ὅσο γι' αὐτό, εἶναι ψημένη στὴ δουλειὰ Τρ. 256.

Κάποτε τὸ ὅσο γιὰ αὐτὸ συντάσσεται καὶ μὲ ὀνομαστικὴ ἐπιθέτου : "Ὅσο γιὰ μεγάλος, εἶναι κι' ἂν εἶναι τὰ ἐξήντα τὰ ζυγώνει (= ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἂν εἶναι μεγάλος) Τρ. 121.

Χρησιμοποιεῖται προτέτι τὸ ὅσο ὡς σύνδεσμος

1) χρονικὸς (§ 262), καὶ

α') μόνο του (μὲ ὀριστική), μὲ τὴ σημασίαν τοῦ ἐφόσον (ὅσῃν ὥρα, ὅσον καιρὸ κ.τ.δ.) : "Ὅσο ζῶ, θὰ τὸν κλαίω Τρ. 20. "Ὅσο εἶχα τὸν πατέρα μου, δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ μπῶ δούλα Ξεν. 185. "Ὅσο τοῦ μιλοῦσα γιαντὸ τὸ ζήτημα, τὸν ἐβλεπα νὰ νευριάξῃ Τρ. 215.

β') συνηθέστερα, μὲ τὸ πού (καὶ ὀριστική) ἢ μὲ τὸ νὰ (καὶ ὑποτακτική) κατόπι του (= ἕως ὅτου, ὡς πού - ἕως ὅτου νὰ, ὡς πού νὰ) : "Εκλαιγα στὰ γιομᾶτα, ὅσο πού μ' ἐπιασε λόξιγκας Τρ. Δ. 48. βλ. καὶ "Ερσ. 1. Π.Μ. 55 (ὅσο πού βασίλευε ὁ ἥλιος. § 262, 1). Θὰ ζήσω 'δῶ, ὅσο νὰ πεθάνω Βλαχ. 105. βλ. καὶ 104. Κάτσε δῶ καὶ φύλαγε τὰ κόλλυβα, ὅσο νὰ 'ρθονμε κι' ἐμεῖς Π.Μ. 55. βλ. καὶ "Ερσ. 77. Ε. 11, 36. Τρ. 150 (ὅσο νὰ ἰδοῦμε). § 262, 3, α'.

Σημ. Κάποτε χρησιμοποιεῖται ἀντὶς γιὰ τὸ ὅσο νὰ τὸ ὅσο πού νὰ : Κέρνα με ὅσο νὰ φέξῃ, ὅσο πού νὰ 'βγῇ ὁ αὐγερινὸς Πάσσ. 107, 3.

Κάποτε πάλι τὸ ὅσο νὰ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασίαν τοῦ προτοῦ νὰ : Σηκώνομαι πολὺ ταχυνά, δυὸ ὥρες ὅσο νὰ φέξῃ Πάσσ. 119, 1. (Βλ. νὰ, ΟΖ', 11).

2) αἰτιολογικὸς, σπάνια (= ἐπειδὴ, καθὼς. § 241) : Καὶ πάλι, ὅσο ἐβλεπε τὴν ἐπιμονή μου, δὲν ἤθελε νὰ μὲ δυσανεξήσῃ Τρ. 75.

Σημ. α'. Χρονικὸς σύνδεσμος εὐκόλο ἦταν νὰ γίνῃ τὸ ὅσο, ἀφοῦ ὡς ἐπίρρημαμποροῦσε νὰ ἀναφέρεται καὶ σὲ ποσὸν χρόνου. Πρβλ. Τὸ χωριὸ δὲν εἶχε λιμάνι. Γιαντὸ καὶ δὲν ἔραζαν ἐκεῖ καράβια καὶ καΐκια, παρὰ μόνον προσωρινὰ καὶ μὲ καλοκαιριά, ὅσο γιανὰ φορτώσουν προϊόντα τοῦ τόπου (= ὅσο-χρονικὸ διάστημα - χρειαζόταν γιανὰ φορτώσουν) "Ερσ. 58. "Ὅσο ἐγενότουνα ὁ γάμος, ὁ φάρτης ὅλο στὸ παρεθύρι τοῦ σπιτιοῦ του ἐκοίταζε (= ὅσο χρονικὸ διάστημα-γινόταν ὁ γάμος) Μβ. 452.

Κι' ἀπ' τὴ χρονικὴ σημασίαν του ἔπεται εὐκόλα μποροῦσε νὰ προέλθῃ ἡ αἰτιολογική.

Σημ. β'. Τὸ ὅσο χρησιμοποιεῖται καὶ ὡς εἰσαγωγικὸ ἐνδοτικῶν προτάσεων, μὲ τὸ κι' ἂν ἢ τὸ καὶ νὰ κατόπι του. (Βλ. § 252, Σημ. καὶ § 266, 2, ε'). Στὴν περίπτωσι αὕτῃ τὸ ὅσο ἄλλοτε συνδέεται στενὰ μὲ μιὰ λέξι τῆς ἐνδοτικῆς προτάσεως, (ἓνα ἐπίθετο ἢ ἐπίρρημα), πού παρεμβάλλεται ἀνάμεσ' ἀπ' αὐτὸ καὶ τὸ κι' ἂν ἢ καὶ νὰ : Καὶ θὰ εἶχαν τάχα τὴ διάκρισι νὰ μὴ μὲ πειρά-

ξουν κατὰ πρόσωπο οἱ ἄλλοι, ὅσο καλοὶ ἄνθρωποι κι' ἂν ἦταν ; (= καὶ πολλοὶ καλοὶ ἄνθρωποι ἂν ἦταν) Τρ. 273. "Ὅσο πνευματικὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ λόγος, δὲν παύει νὰ εἶναι λόγος. Γεωργ. 188.

* Ἄλλοτε ἀναφέρεται στὸ νόημα ὅλης τῆς ἐνδοτικῆς προτάσεως, καὶ τότε τὸ κι' ἂν ἢ καὶ νὰ ἀκολουθεῖ εὐθύς κατόπτι του : "Ὅσο κι' ἂν βασανίζω τὸ μυαλό μου, δὲν μπορῶ νὰ βρῶ μιὰ ἐξήγησι, τί ἔγινε ἡ Οοδωρούλα (= μολονότι πολλὰ βασανίζω) Τρ. 298. Μὴ μ' ἀφήνης αὐτὴ τῇ στιγμῇ, ὅσο κι' ἂν με μισεῖς Τρ. 230. Τὸ θέμα τοῦτο ὅσο κι' ἂν ἡ ἐπιπόλαια ματιὰ τὸ δείχνει ὡς ἐξηγητλημένο, κλείνει μέσα στὸ βάθος του μιὰ αἰωνία ἐπικαιρότητα (= μολονότι... τὸ δείχνει) Γεωργ. 7. "Ὅσο κι' ἂν κοπιᾷσης, τίποτε δὲ θὰ κάμης. "Ὅσο καὶ νὰ θέλῃ, δὲ θὰ τὸ κατορθώσῃ αὐτό.

ΠΖ') ὅταν. (Διαλεκτικῶς καὶ ὄντα ἢ ὄντας). Σύνδεσμος χρονικὸς ἀρχαῖος (§ 261, 1 καὶ 2. § 263, 2).

Σὲ διηγῆσεις, ὅταν ὁ λόγος εἶναι γιὰ κάτι τὸ αἰφνίδιο καὶ ἀπρόσδοκητο, πολλὰς φορὲς ὁ σύνδεσμος ὅταν εἰσάγει πρότασι, ποὺ ἡ λογικὴ τῆς σχέσις πρὸς τὴν κυρία πρότασι ποὺ προσδιορίζει, εἶναι ἀντίστροφη πρὸς τὴν συντακτικὴν τὸν σχέσι, ἥτοι ἡ πρότασις αὐτὴ περιέχει τὸ κύριον νόημα καὶ ἡ κυρία πρότασις περιέχει τὸ δευτερεύον. (Ἀντίστροφο ὅταν, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποδίδεται μὲ τὸ ἀλλὰ τότε, τότε ὅμως, καὶ τότε κ.τ.τ.) : 'Εγύρισα εἰς τὸ σπῆτι μου, ὅταν ἔξαφνα ἀντικρύζω ἓνα γέροντα ἀσπρομάλλη μὲ μαῦρο φέσι (= ὅταν ἐγύρισα στὸ σπῆτι μου, ἀντίκρυσσα κλπ.) Μπ. 136. "Ὅλοι σὺπαιναν, ὅταν ἄξαφνα ἀκούστηκε ἓνας πυροβολισμὸς (= ἐνῶ ὅλοι σὺπαιναν, ἀκούστηκε) "Ερσ. 36· βλ. καὶ 133. "Ἡμουν ἑτοιμος νὰ δευτερώσω τὸ ρώτημά μου, ὅταν ἄκουσα τριποδισμὸ στὴ σκάλα (= ἐνῶ ἤμουν ἑτοιμος, ἄκουσα) Πα. 84. Στάθηκα κι' ἐγὼ μὲ τὸ φίλο μου, ὅταν, πῶς ξέρω πῶς, τὰ μάτια μου ἔπесαν σ' ἓνα παραθύρι τοῦ ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ (= καθὼς ἐστάθηκα... ἔπесαν) Πα. 109. "Ἐτριβα τὰ μάτια μου, γιὰ νὰ πεισθῶ ὅτι δὲν ὄνειρεύομαι, ὅταν ἔξαφνα ἓνα γλυκύτατον σιγανὸν τραγοῦδι ἀκούστηκε πίσω ἀπὸ τὰ πυκνὰ δένδρα (= ἐνῶ ἔτριβα... ἀκούστηκε) "Ἀμ. 24. "Ἡμουν ἀπορροφημένος στὶς παρατηρήσεις μου, ὅταν ἄνοιξε πάλι ἡ μεσόπορτα καὶ φάνηκε ἡ Πηνιὼ (= ἐνῶ ἤμουν... ἀνοίξε) Τρ. 22. (Βλ. καὶ ὁπότε ΠΓ' καὶ ὅπου ΠΔ', ΠΙ, 1, Σημ. β').

Σημ. Σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια συνεκφέρεται κάποτε τὸ ὅταν, (ὄντα) μὲ τὸ νὰ : Ποτὲ νὰ μὴν πῇ ἄνθρωπος, ἡ ἀγάπη πὼς παλιώνει· ὅταν νὰ σμίξουνε τὰ δούσαν τὴ φωτιά φωντῶνει Πάσσ. Δίστ. 799. Πρβλ. "Ὅντα νὰσπρίσουν τὰ μαλλιά

κι' ἡ πέτσα νὰ ξαρώση, δὲν εἶναι τὸ προεπούμενο στὴν κόχη νὰ καμαρώση λ.λ. (Βλ. στὰ προηγούμενα, ΟΖ', 16).

ΠΗ') ὅτι. Μόριο ἀρχαῖο. Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος

1) εἰδικὸς (= πῶς. § 238): "Ἡμοννα βέβαιος ὅτι θὰ τὴ γελοῦσα Τρ. 192· βλ. καὶ 8, 125, 138. "Εφτασα στὸ συμπέρασμα ὅτι εἶχα ἀκολουθήσει ἐξ ἀρχῆς ἓνα δρόμο, πὺν μ' ἔφερεν στὸ ἀδιέξοδο (Ξεν.) Κμπ. 347. Τὸ ὅτι γεννήθηκε πολὺ πρὶν ἀκουστῇ τὸ κήρυγμα τοῦ ὅρους τῶν Ἑλαιῶν, αὐτὸ εἶναι ἴσια ἴσια ἢ ὑπεροχὴ τῆς "Ερσ. 243.

2) αἰτιολογικός, σπάνια (= πού, διότι. § 241, Σημ.): Χαίρομαι, ὅτι εἰλικρινῶς μετενόησες Ἀμ. 6. "Εχει δίκιον ὁ κύριος Μαῦρος νὰ λέγῃ αὐτό, ὅτι ὅταν πολεμούσαμεν ἐμεῖς καὶ σκοτωνόμαστε, ὁ κύριος Μαῦρος πῆγε εἰς τὴν Εὐρώπη κλπ. Μακρυγ. 255.

Σημ. Σὲ μερικὰ δὲν ξεκαθαρίζει κανεὶς, ἂν πρόκειται γιὰ εἰδικὸ ὅτι ἢ γιὰ αἰτιολογικό: Τὸ πήρανε κατάκαρδα, ὅτι θὰ φεύγανε ἀπὸ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ (= τὸ ὅτι θὰ φεύγανε-πὺν ἢ διότι θὰ φεύγανε) Τρ. 216.

Σὲ δημοτικὰ τραγοῦδια δὲ βρίσκεται οὔτε εἰδικὸ οὔτε αἰτιολογικὸ ὅτι.

3) χρονικός, συνηθέστατα, μὲ τὴ σημασίαν

α') τοῦ εὐθὺς ὡς, μόλις (§ 261, 2): "Οτι ἐφτάσανε στοῦ βασιλιᾶ τὸ σπῖτι, λέει (ἢ ἀλουπὸν) Μβ. 472. "Ἦρθε ἡ ὥρα κι' ἔκατσαν νὰ φᾶνε. "Οτι ἀρχίσανε, περνᾶ ἡ γάτα καὶ πατεῖ τοῦ τρελλοῦ τὸ ποδάρι Π.Μ. 146. Καὶ ὅτι εἶχε ἀποτελειωμένα τὰ λόγια τῆς ἡ θεά, οἱ δικοὶ μας ἐκάνανε φοβερὲς φωνὲς γιὰ τὴ νίκη Ζάκ. 53· βλ. καὶ Μβ. 485. Πάσσ. 489, 7.

β') τῆς φράσεως τὴ στιγμῇ (ἀκριβῶς) πὺν (§ 261, 1): Μὰ ὅτι ἐπήγαινε νὰ φύγῃ, εἶδε πὺν ἔλαμψε ἓνα φῶς ἀπὸ τὴ σοφίτα Μβ. 439. "Οτι ἔκανε γιανὰ τὸ κόψη (τὸ τριαντάφυλλο), παρουσιάζεται ἓνα φίδι Μ. 434. Καὶ ὅτι ἔβγαينا ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ, ἀπάντηξα τὸν ἄνδρα τῆς γυναικὸς Ζάκ. 50. "Υστερ' ἀνεβαίναμε κατὰ τὸ χτῆμα, ὅτι ἀρχίζε νὰ χρυσώνῃ ὁ ἥλιος τῆς Ἀνατολῆς τὰ βουνὰ Ἑφταλ. 49.

Μὲ τὴ σημασίαν αὕτῃ μπορεῖ τὸ ὅτι νὰ ἔχῃ καὶ τὸ πὺν κατόπι του: Τάλλο πρωτῇ, ὅτι πὺν ἐκλείδωνε ὁ ράφτης τὴ γυναικα του, νὰ σου ἢ γιὰ στὴν πόρτα (= τὴ στιγμῇ ἀκριβῶς πὺν) Μβ. 450· βλ. καὶ 515.

γ') σπάνια, τοῦ ἐκεῖ πού, καθώς: Μὰ ἡ ἀλιτήρια δὲν τῇ ᾗδωσε (= τῆς ἔδωσε) ἀρκετὸ νερό, νὰ ξεδιψάσῃ. Ὅπου ὅτι ἐπηαίνανε, βλέπουνε ἓνα νερόμυλο Μ. 438. Ὅπου ὅτι ἐτοιμαζότανε, νὰ σου ὁ Ἀρά-πης Μβ. 530. Ἦρθαν καὶ μοῦ τ' ἴπαν στὸν κάφενέ, ὅτι ἔλεγα νὰ κινῆσω γιὰ δῶ Ἐρσ. 126.

Σημ. Τὸ χρονικὸ ὅτι προῆλθε ἴσως ἀπ' τὸν ἀρχαῖο χρονικὸ σύνδεσμο *δτε*, καὶ χρησιμοποιεῖται προσέτι καὶ ὡς ἐπίρρημα μὲ τὴ σημασίαν 1) τοῦ μόλις *πρὸ* *ὀλίγου* (§ 148, 8, γ'): Τότε ἦτανε γαμβρὸς περιζήτητος... ὅτι εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴν Εὐρώπη Τρ. Δ. 84. Μέσα εἶν' ὁ Πέτρος; Ὅχι, ὅτι ἐβγήκε. Βλ. Μητσ. Δ'. 58. 2) τοῦ μόλις καὶ μετὰ βίας (σὲ ἐλάχιστο βαθμὸ): Τὸ ἀνοίγει τὸ κιβώτιο καὶ γλέπει τὴ γυναῖκα του, πού ὅτι ἀνάσαινε Μβ. 446. (Πρβλ. πού, ΠΔ', ΠΙ. 6, Σημ. α').

ΠΘ') οὐδέ. Ἀποφατικὸ μόριο ἀρχαῖο, προσθετικὸ ἢ ἐπιδοτικόν. (Προῆλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων οὐ δέ καὶ ἀρχικὴ του σημασία εἶναι καὶ δέν, οὔτε, οὔτε καί· πρβλ. τὸ μηδέ). Σχεδὸν ἄχρηστο στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (§ 227, 3, Σημ. γ'), ὅπου ἀντὶς γιὰυτὸ εἶναι εὐχρηστο τὸ οὔτε: Δὲ σιεῖται οὐδὲ φύλλο (= οὔτε φύλλο) Γρυπ. 62· βλ. καὶ Λπ. 26. Οὐδ' ἄνεμο φοβᾶται οὐδὲ θάλασσα Λπ. 22. Οὐρανὸς γιὰυτοὺς δέν εἶναι, οὐδὲ πέλαγο, οὐδὲ γῆ Σολωμ. 27. Πηγαίνει στὴ βρύση, δέν εἶναι οὐδ' ἐκεῖ Σολωμ. 112.

Σὲ δημοτικὰ τραγούδια βρίσκεται ἀρκενὰ συχνά: Δέν τὰ μαῖ-νάρω τὰ πανιά κ' οὐδὲ τὰ ρίχνω κάτω Ε. 67, 5· βλ. καὶ 13, 9· 38, 6. 55, 4. 73, 21. Οὐδὲ στὸ Βάλτο φάνηκεν οὐδὲ στὴν κορὰ βρύση Ε. 49, 5. (Πρβλ. Πάσσ. 2, 4: Οὔτε σὲ γάμο πέφτουνε, οὔτε σὲ πανηγύρι). Βλ. καὶ Ε. 8, 3. 11, 6. 66Β', 3. κ. ἄ. Πάσσ. 3, 3. 343, 18. 485, 23 κ. ἄ.

γ') οὔτε. Ἀποφατικὸ μόριο ἀρχαῖο, (ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων οὐ καὶ τέ=καὶ ὅχι, καὶ δέν), σύστοιχο τοῦ ὁμοίου ἀποφα-τικοῦ μορίου μήτε (ΞΗ'). Χρησιμοποιοῦνται τὰ δύο αὐτὰ μόρια, σὲ ἀποφατικὰ πάντοτε προτάσεις, μὲ σημασίαν ἀντίστοιχες πρὸς τὴς σημασίαν τοῦ καί, ἤτοι

1) μὲ σημασίαν προσθετικὴν, ἀποφατικῶς (=καὶ-δέν, καὶ-μή, καὶ νὰ μή): Οὔτε τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἔχουν ἀπολύτως ἐνιαία γλῶσ-σα (= καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια δέν ἔχουν) Κμπ. 320. Ἄ! λέει, οὔτε ἐσὺ μὲ ἄκουσες· θὰ σὲ κόψω (= καὶ ἐσὺ δέν μὲ ἄκουσες) Μβ. 463· βλ. καὶ 529. Ἄμ. 64 (οὔτε ἡ δική σας μητέρα), 77 (οὐτ' ἐγώ),

Πα. 148, (οὔτε ὁ Διγενής), Τρ. Δ. 40 (οὔτε αὐτὴ τῇ στιγμή). Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου δὲν εἶναι δημοτική. Δὲν εἶναι ἴσως μῆτε καθαρεύουσα (= δὲν εἶναι οὔτε = δὲν εἶναι ἐπίσης καὶ) Κμπ. 160.

Μὲ τὸ προσθετικὸ αὐτὸ οὔτε, (μῆτε) συνυπάρχει κάποτε στὴν πρότασι (πλεοναστικῶς) καὶ τὸ δὲν (κατόπι του) ἢ τὸ καὶ (ἐμπρὸς ἢ κατόπι). Ἔτσι ὁ λόγος γίνεται ἐμφαντικότερος: Οὔτε ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα (= οὔτε ἐγὼ τὸν εἶδα = καὶ ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα) Μβ. 440. Αὐτό, τοῦ εἶπα, δὲν ἔχει καμιά σημασίαν καὶ οὔτε εἶναι καμιά ἀνάγκη νὰ τὸ μάθετε (= καὶ δὲν εἶναι ἐπίσης) Τρ. 227. Δὲν κἀθεται κανένας ἐκεῖ; "Οχι· μῆτε καὶ κἀθισε ποτές ἄνθρωπος, καθὼς ἔχουν νὰ λέν οἱ γέροι (= οὔτε καὶ κἀθισε) Ἑρσ. 216.

2) μὲ σημασίαν ἐπιδοτική, ἀποφατικῶς (= καὶ... ἀκόμα ὅχι, ἀκόμα καί... ὅχι): Δὲν παίρνουν τίποτα στὰ σοβαρά, οὔτε τὸ θάνατο (= καὶ τὸ θάνατο ἀκόμα ὅχι) Ζ.Π. 149. Αὐτὸ δὲν τὸ ἤξερε οὔτε ὁ ἴδιος Ζ.Π. 102. Δὲν τολμᾷ νὰ τὸ πῇ οὔτε στὸν ἑαυτὸ της Ζ.Π. 114· βλ. καὶ 117. Τρ. 223 (οὔτε τὴν πόρτα). Ἡ Κόρα δὲν ἐννοῦσε νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὸ παιδί της οὔτε μιὰ ὥρα. Ἑλιγγ. 315. Μὰ εἶδες τὸ πτόσιμό της; Ἐνα παλιοφούστανο μπαμπακερό, ποὺ μῆτ' ἢ δούλα μας δὲν τὸ φορεῖ (= οὔτε ἢ δούλα μας = καὶ ἢ δούλα μας ἀκόμα δὲν τὸ φορεῖ) Ἑρσ. 129. Δὲν ἤξερα ποῦ νὰ κοιτάξω μῆτε κι' ἐγὼ Σεφέρ. 75. Δὲν ἔχεις πιά μῆτε ὄνομα (= οὔτε ὄνομα) Ἀθάν. 84. Δίχως τὸ θέλημα Θεοῦ μῆτε πουλὶ στὸ βρόχι (= οὔτε πουλὶ = καὶ πουλὶ ἀκόμα δὲν πιάνεται) Πα. 50. Οὔτε τὰ κόκκαλά μας νὰ μὴ σμίξουν (= μῆτε τὰ κόκκαλά μας = καὶ τὰ κόκκαλά μας ἀκόμα νὰ μὴ) Ππδ. Β', 36, 37. Δὲ δέχτηκεν ἀπ' τὰ χέρια της οὐτ' ἓνα ποτήρι νερό Ζ.Π. 115· βλ. καὶ Π.Μ. 123. Μβ. 493.

Μὲ τὸ ἐπιδοτικὸ αὐτὸ οὔτε, (ὅταν μάλιστα ἢ ἐπίδοσις γίνεται πρὸς κάτι κατώτερο καὶ πιὸ ἀσήμαντο), συνυπάρχει κάποτε καὶ τὸ κἂν (= τουλάχιστο): Οὔτε κἂν ἐφημερίδες δὲ διαβάζω Τρ. 96.

Σημ. Ἐδῶ ἴσως ἀνήκει καὶ τὸ οὔτε, ποῦ εἶναι σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: Μιὰ σπιθαμὴ καὶ οὔτε. Μιὰ μπουνιὰ καὶ οὔτε (= οὔτε μιὰ μπουνιὰ). Πρβλ. τὸ καί, σὲ φράσεις σὰν ἐτούτῃ π.χ. Εἶναι πενήντα καί. § 223, Σημ.

3) μὲ σημασίαν ἐνδοτική ἢ παραχωρητική, ἀποφατικῶς (= ἔστω καὶ - ὅχι. Σημασία συγγενὴς πρὸς τὴν προηγούμενη): Ἐβλεπα ψηλὰ στὸν οὐρανόν, ποῦ δὲν εἶχε οὔτε ἓνα ἄστρο Μυρ. 360· βλ. καὶ

Πα. 91 (οὔτε ἓνα ποντίκι), Μβ. 493 (οὔτε ἓνα κανάτι), Τρ. 107 (οὔτε μιὰ λέξι)· βλ. καὶ Ζ.Π. 13. Τρ. 171 (μήτε μιὰ ματιά). Δὲν εἶχαν ἀκόμη περάσει οὔτε ἑκατὸ χρόνια Τριαντ. 46. Θέλει νὰ μιλήσῃ· μὰ δὲν μπορεῖ οὔτε ν' ἀνασάνῃ (= μήτε νὰ -ἔστω καὶ νὰ) Πα. 36.

4) μὲ σημασία **συμπλεκτική**, ἀποφατικῶς (= καὶ δὲν-καὶ... ὅχι. § 227, 2 κ.ε.): Τὸ ἐμπόριο τὸ παραμέλησε, οὔτε φαίνονταν πᾶς στὸ κατάστημα (= καὶ δὲ φαίνονταν) Τρ. 212. Δὲν ἔχουν πλιὰ λύπη οὔτε ἔλεος (= καὶ ἔλεος ὅχι) Πα. 147. Οἱ φιλότεχνοι δὲν ὁδηγοῦσαν ἐκεῖ ξένους οὔτε ἐπαρχιώτες Ζ.Π. 111· βλ. καὶ Τρ. 142. (Πρβλ. § 227, 3, Σημ. β'). Δὲν ξέρω οὔτε τί κάνω, οὔτε τί λέω. "Ιλιγγ. 28. Οὔτε ξέρω, οὔτε θέλω νὰ μάθω Χάρ. Μ. 35.

Σημ. 'Απ' τὴν ἐπιδοτική καὶ τὴν παραχωρητική σημασία τοῦ οὔτε (μήτε) προέρχεται κατόπιν ἡ σημασία τοῦ διόλου δὲν (καὶ διόλου δὲν-διόλου μὴ) : 'Εσένα οὔτε σὲ λογαριάζω, εἶπε ὁ καλόγερος (= δὲ σὲ λογαριάζω διόλου) Βλαχ. 34. 'Εγὼ οὔτε ἤξερα τί μοῦ ἐγίνετο (= διόλου δὲν ἤξερα) Μπ. 28. Μᾶς ἔβρεξε ὡς τὸ κόκκαλο καὶ οὔτε τὸ νοιώθαμε (= καὶ ὅμως διόλου δὲν) Πα. 21· βλ. καὶ "Ερσ. 280 (οὔτε ἰδεάν εἶχαν), 'Αμ. 66. Τρ. 101 (καὶ οὔτε κατάλαβα) "Ερσ. 144 (οὔτε συλλογίστηκα). Αὐτὸ οὔτε μοῦ πέρασε ἀπὸ τοῦ νοῦ (= δὲ μοῦ πέρασε διόλου). Αὐτὸ οὔτε νὰ τὸ σκεφτῆς (= νὰ μὴ τὸ σκεφτῆς διόλου). Νοιώθω ἓνα πρᾶγμα, πού οὔτε τὸ εἶχα φαντασθῇ (= δὲν τὸ εἶχα φαντασθῇ διόλου) "Ιλιγγ. 303. Μήτε λόγος νὰ γίνηται (= διόλου νὰ μὴ γίνηται λόγος) "Ερσ. 197. Μὰ σὰν τί ζωντανὸ (εἶναι) ; Γιὰ γουρουνόπουλο εἶναι μικρὸ καὶ μήτε γροῦζει (= καὶ οὔτε γροῦζει - καὶ διόλου δὲ γροῦζει) "Ερσ. 3. Μήτε γυρίζει τὸ πᾶν λάτι νὰ κοιτάξῃ (= οὔτε γυρίζει - καὶ διόλου δὲ γυρίζει) Α.Ζ. 17.

Κάποτε καὶ μ' αὐτὸ τὸ οὔτε (μήτε) συνυπάρχει τὸ κᾶν (= τουλάχιστον διόλου) : 'Αφωσιωμένη εἰς τὰς διηγῆσεις τοῦ ἱππότου της οὔτε ἐγύρισε κᾶν νὰ μὲ ἰδῇ (= διόλου δὲν ἐγύρισε) 'Αμ. 71. Οὔτε νὰ τὰ πῆς κᾶν αὐτὰ μπροστὰ στὸν Κώστα "Ιλιγγ. 296. Πρβλ. καὶ Βλαστ. 182 : Μήτε ποὺ θὰ τὴν ξετάσῃς καθόλου σὲ τούτη μας τὴ μελέτη (τὴ μουσικὴ τοῦ Μελωδοῦ) Πρβλ. ἐπιστ. Σικελ. 72 : Μηδὲ ποὺ ἀκούει τὰλόγιαστο τραγοῦδι. Βλ. καὶ ΠΔ', III, 6, Σημ. γ'.

4Α') ὅχι. 'Αποφατικὸ μόριο νεοελληνικόν. (Πιθανῶς ἀπ' τὸ ἄρχαϊο οὐχί). Εἶναι κυρίως ἀνεξάρτητο ἀποφατικὸ μόριο, ἥτοι δὲ συνάπτεται ποτὲ ἔτσι μόνο του μὲ ρῆμα, (ὅπως τὰ δυὸ ἄλλα ἀποφατικά μόρια δὲν καὶ μὴ).

Συχνὰ λέγεται δυὸ φορές στὴ σειρά (καὶ κάποτε καὶ τρεῖς φορές : ὅχι ὅχι - ὅχι ὅχι ὅχι), κ' ἔτσι ἡ ἄρνησις ἐμφανίζεται πρὸς δυνατή.

Ἀντιστοιχεῖ πάντοτε πρὸς μιὰν ἀποφατικὴν πρότασι, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐκφέρεται ἄλλοτε μὲ τὸ **δὲν** καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ **μὴ**. (Πρβλ. **Ὁχι, δὲν ἐπῆγα ἐγὼ** - **Ὁχι, μὴν πᾶς ἐσὺ**. Βλ. καὶ τὰ παρακάτω παραδείγματα). Χρησιμοποιεῖται τὸ **ὄχι**

1) ἐντελῶς μόνο του, ὡς σύντομη ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι ἢ προτροπή, παράκλησι κ.τ.θ.: *Ψάλλεις, κύριε δάσκαλε*; **Ὁχι** (= *δὲν ψάλλω*) Κονδ. 17. *Νὰ πάω κι' ἐγὼ μαζί τους*; **Ὁχι** (= *νὰ μὴν πᾶς ἐσὺ κλπ.*). *Γράφει ὁ Λουκάς ἀττικά*; **Ὁχι** *βέβαια* (= *δὲ γράφει βέβαια ἀττικά*) Τριαντ. 39. *Πᾶμε νὰ κάμουμε ἕναν περίπατο*; **Ὁχι, ὄχι, νὰ πᾶμε στὸν κινηματογράφο**· βλ. καὶ Ἀμ. 108.

2) μαζί μὲ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι, γιὰ ἐνίσχυσι τῆς ἀποφατικῆς τῆς ἐννοίας. Τότε τὸ **ὄχι** ἢ προτάσσεται ἢ ἐπιτάσσεται ἢ παρεμβάλλεται ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς λέξεις τῆς προτάσεως ποὺ συνοδεύει, ἢ καὶ προτάσσεται καὶ ἐπιτάσσεται συγχρόνως: **Ὁχι, δὲ γίνεται** Βεν. 127. **Ὁχι, δὲν εἶναι ὁ θάνατος** Σικελ. 6. **Ὁμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἔξομο καὶ τὸ πέλαγο** γιὰ σὲ Σολωμ. 48. **Ὁχι, Καπετᾶνε, δὲν τὸ κάνω αὐτὸ Βλαχ.** 118. **Ἄ!** *τὸ φῶς ποὺ σὲ στολιζέει δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τῆ γῆ* Σολωμ. 43· βλ. καὶ 143. **Ὁχι, ὄχι, δὲν θὰ ζήσω καταφρονημένη** Πα. 29· βλ. καὶ Ε. 82, 24. **Ὁχι, ὄχι, δὲν ἀπόστασα** Ππδ. Γ', 73· βλ. καὶ Μπ. 13. **Δὲ γερνᾶνε τὸν ἄνθρωπο τὰ χρόνια, ὄχι** Πα. 10. **Δὲν εἶναι, ὄχι, δράκοι** Πα. 148. **Ὁχι, ὄχι, δὲν τὸν εἶδαμε, δὲν τὸν ἀκούσαμε, ὄχι** Λπ. 177. **Μὴ λέτε τόσο βαρεῖες λέξεις. Ὁχι, μὴ δίνετε τέτοιον ἄδικο χαρακτηρισμὸ** Τρ. 57. **Ἀπλῶσα τὸ χέρι μου, νὰ τῇ χαιρετήσω. Ὁχι, ὄχι, διαμαρτυρήθηκε ζωηρά, νὰ μὴ φύγετε, νὰ μὴ φύγετε** Τρ. 284· βλ. καὶ Ξεν. 232. **Μὴ τὴν πιστεύης, ὄχι**· σὲ γελάει καὶ σένα, ὅπως καὶ μένα Τρ. Δ. 94.

Κάποτε καὶ τὸ **ὄχι** τίθεται μετὰ τὴν ἀποφατικὴν πρότασι, καὶ ἡ πρότασις αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται: *Τὸν παρακαλῶ νὰ μὴν τὰ χωρίση*· **ὄχι, ὡς μὴν τὰ χωρίση** Πα. 23.

3) ἐμπρὸς ἀπὸ κάποιο μέλος μιᾶς ἀποφατικῆς προτάσεως, στὸ ὁποῖον πέφτει ὁ τόνος τῆς ἀρνήσεως καὶ τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνεται ἔτσι μὲ ἔμφασι: **Δὲν ἔχει νὰ δώσῃ λόγο σὲ κανένα, ὄχι σὲ κανένα** Πα. 142.

4) ἐμπρὸς ἀπὸ ἕνα μέλος ὁποιασδήποτε προτάσεως ἢ φράσεως (ἥτοι ἐμπρὸς ἀπὸ ἕνα οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο ἢ ἀντωνυμία ἢ ἐπίρρημα ἢ ἐμπρόθετο), γιανὰ δηλωθῇ ἄρνησις τῆς ἐννοίας του ἢ

ἀπόκρουσις τοῦ σημαينوμένου ἀπ' αὐτό. ("Ἐτσι ἰδίως σὲ ἀντιθέσεις) : *Ἦρθε ὄχι ὁ Πέτρος, ὁ Κώστας. Ἡ ἔννοια ἔχει ψυχική, ὄχι πραγματική, ἀξία Πολίτ. Α', 4. Ἐτούτη θὰ πάρη βασιλιᾷ, εἶπεν ἡ ἀσπροφόρα Μοῖρα, κι' ἔδειξε τὴν Αὐγή. "Ὁχι βασιλιᾷ, εἶπε ἡ μαυροφόρα Πα' 26. Πάω νὰ ἰδῶ. "Ὁχι μόνος· μαζί, εἶπε ἡ Ἔρση Ἐρσ. 134. Φέρε μου ἓνα ποτήρι νερό, ὄχι κρύο. Θέλω ὄχι αὐτό, ἐκεῖνο. "Ὁχι ἐδῶ, ἐκεῖ βάλε το. "Ὁχι ἔτσι, ἔτσι δέσε το. "Ὁχι στὴ σκιά, Μπέμπη. (Πρβλ. Μὴ ἐδῶ· μὴ ἔτσι· μὴ στὴ σκιά, Μπέμπη).*

Ἐδῶ ἀνήκουν καὶ οἱ στερεότυπες φράσεις *ὄχι καὶ καλύτερα* (= πάρα πολὺ καλὰ, ἐξαιρετικῶς καλὰ) καὶ *ὄχι καὶ χειρότερα* (= πάρα πολὺ κακά, πολὺ ἄσχημα) : *"Ἐτσι ἡ Μυρσίνη περνοῦσε μὲ τοὺς μῆνες ὄχι καὶ καλύτερα Π.Μ. 58· βλ. καὶ 59. Πῶς εἶναι ὁ Καπετᾶνος ; "Ὁχι καὶ χειρότερα Βλαχ. 114.*

Σημ. Παρόμοια χρήσις τοῦ *ὄχι* μπορεῖ νὰ γίνεται κι' ἐμπρὸς ἀπὸ μιὰ βουλητική πρότασι (§ 256) : *Βάλε λίγο νερὸ στὴ φωτιά· ὄχι νὰ ξεσταθῇ πολύ. (Πρβλ. νὰ μὴ ξεσταθῇ πολύ).*

5) ὡς σύντομη ἐπανάληψις μιᾶς προηγουμένης προτάσεως (συχνὰ ὑποθετικῆς ἢ βουλευτικῆς) στὴν ἀποφατική της μορφή : *Μὲ καταλαβαίνεις ἢ ὄχι ; (= ἢ δὲ μὲ καταλαβαίνεις ;) Τρ. 228· βλ. καὶ Ἐρσ. 44. Τὸ καλὸ ἀξίζει νὰ μᾶς ἀπασχολεῖ. Τὸ κακὸ ὄχι (= δὲν ἀξίζει νὰ κλπ.) Ζ.Π. 34. Σκληρὸ εἶσαι στὰ γαρούφαλλα, μὰ στὶς ἀγάπες ὄχι (= δὲν εἶσαι σκληρὸ) Τέλλ. 129. Τὸ νερὸ μοῦ ἔδειχνε ξερό· τὰ φύκια, τὸ γιούσουρι ὅμως ὄχι (= δὲ μοῦ τὸ ἔδειχνε) Ἀπ. 238. "Ἐτσι κάνουν τὰ καλὰ παιδιὰ γιὰ τοὺς γονιούς· ὄχι σὰν κλπ. (= καὶ δὲν κάνουν σὰν κλπ.) Τρ. 198. Κι' εἶναι πικραμένες, ὄχι γιατί ἡ ζῶνις τις ἀπαρνήθηκε κι' οὔτε γιατί ἡ λαλιὰ τοὺς ἔχει λείπει (= δὲν εἶναι πικραμένες διότι κλπ.) Ω.Γ. 11. "Ἄν πήγαινε καλὰ ἡ χρονιά, πλέρανα τὸν ἔμπορο· ἂν ὄχι, ἔμενα χροῆς (= ἂν δὲν ἐπήγαινε καλὰ ἡ χρονιά) Πα. 14. (Πρβλ. 250, 1). Μπορεῖ νὰ βρέχη στὸ ἓνα κτῆμα καὶ στ' ἄλλο ὄχι (= νὰ μὴ βρέχη) Πα. 19.*

Σημ. Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ ἑλλειπτική φράσις *ἂν ὄχι ἄλλο*, ποὺ κατανατᾷ νὰ σημαίνει *τουλάχιστο* : *Αὐτός, ἂν ὄχι ἄλλο, θὰ ποιοῦσε γιὰ τὸ δυστύχημα καὶ θὰ μὲ βοηθοῦσε (= ἂν δὲ θὰ ἔκανε τίποτε ἄλλο - τουλάχιστο) Τρ. 114.*

6) σὲ ἀντιθετικὴ συμπλοκὴ προτάσεων

α') με τὸ ὅχι πού - (μά) καὶ νὰ μὴ (= ὅχι διότι-μά κλπ.) ἢ ὅχι πού δὲν - μά καὶ νὰ (= ὅχι διότι δὲν - μά κλπ.). § 231, 3, β', Σημ.

β') με τὸ ὅχι πῶς ἢ ὅχι πῶς δὲν - ἀλλὰ (= ὅχι διότι ἢ ὅχι διότι δὲν - ἀλλὰ) : "Ὅχι πῶς εἶναι παιδί μου, κύριε Ἀγγελεῖ, ἀλλὰ ὅλη ἡ γειτονιά ἔχει νὰ κάμῃ με τὴν ἐξυπνάδα του Τρ. 286. Πρέπει νὰ πᾶω ὅχι πῶς θὰ με μαλώσουν, ἂν ἀργῇσω, ἀλλὰ ἐγὼ ντρέπομαι Τρ. 78. "Ὅχι πῶς δὲν τὴν ἀγαποῦσα τὴν κακομοῖρα τὴν Τασία ἀλλὰ πῶς νὰ στείλω (χροῖματα), ἀφοῦ (δὲν) εἶχα Τρ. 35 "Ὅχι πῶς δὲν ξανάρεται ἡ χαρά. "Ἐρχεται . . . Μά . . . Ἑφτάλ. 34. Γιατὶ με ἐμᾶς (αὐτὰ τὰ δυσάρεστα) παρουσιάζονται κανονικὰ καὶ σφοδρά. "Ὅχι πῶς καὶ σὲ ἄλλους λαοὺς δὲ βροῖσκονται κάποτες ἢ καὶ συχνά . . . Πάλλ. 10, Ἐδῶ βέβαια ἀνήκει καὶ ἡ βραχυλογικὴ χρῆσις τοῦ ὅχι νὰ σὲ φράσεις σὰν ἐτούτη : "Ὅχι νὰ τὸ παινευτῶ, μά ὅλη ἡ γειτονιά τό 'χει μολογήσει (= ὅχι πῶς θέλω - νὰ τὸ παινευτῶ, κλπ.) Τρ. 122. πρβλ. 164: "Ὅχι πῶς νὰ τὴν παινέσω τὴ θυγατέρα μου ἐγὼ, παινεύεται μὴ νάχη της (= ὅχι πῶς — θέλω — νὰ κλπ.).

7) σὲ διάφορες ἄλλες συμπλοκὲς προτάσεων, καὶ

α') σὲ ἀπλὲς ἀποφατικὲς συμπλοκὲς (ἰδίως βουλευτικῶν προτάσεων) : νὰ - καὶ ὅχι νὰ ἢ νὰ - ὅχι νὰ (= νὰ - καὶ νὰ μὴ). § 225 καὶ Σημ. α'. Βλ. καὶ § 225, Σημ. γ' καὶ § 226, Σημ. α'.

β') σὲ ἐναντιωματικὲς ἢ ἐνδοτικὲς συμπλοκὲς : ὅχι νὰ-ὅχι νὰ . . . (= καὶ νὰ - καὶ νὰ ἢ κι' ἂν - κι' ἂν) : "Ὅχι νὰ θυμώσης, ὅχι νὰ φωνάξης, αὐτὸς ἐκεῖνο πού θέλει θὰ κάμῃ (= καὶ νὰ θυμώσης καὶ νὰ φωνάξης - κι' ἂν θυμώσης κι' ἂν φωνάξης). Πρβλ. § 248.

γ') σὲ ἐπιδοτικὲς συμπλοκὲς, ὅπως ὅχι - μά καὶ (= ὅχι μόνο - μά καί) . § 231, 1, Σημ. α'. ὅχι μόνο - ἀλλὰ καὶ ἢ μά καὶ ἢ παρὰ καί . § 231, 1 καὶ Σημ. β'. ὅχι μόνο δὲν - ἀλλὰ καὶ ἢ μά καὶ ἢ ἀλλὰ μάλιστα (καί) . § 231, 3. δὲν . . . ὅχι ἢ ὅχι . . . δὲν - μά οὔτε (καί) . § 231, 2, α'. ὅχι μόνο δὲν - μά καὶ δὲν ἢ ἀλλὰ οὔτε ἢ μά οὔτε . § 231, 2 α'. ὅχι μόνο νὰ μὴ - ἀλλὰ καὶ νὰ ἢ μά καὶ νὰ ἢ ἀλλὰ μάλιστα νὰ . § 231, 3, β'.

8) πολλὰς φορὲς ἐντελῶς ἰδιόρρυθμα. Ἔτσι π.χ.

α') ὕστερ' ἀπὸ μιὰ διαβεβαίωσι ἢ διαπίστωσι ἢ προτροπῇ, παρατήρησι κ.τ.δ. εἰσάγει τὸ ὅχι μιὰ πρότασι, πού περιέχει μιὰν ἔντονη διάφωσι τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἐνὸς ἄλλου ἢ μιὰν ἔντονη ἀποδο-

μασία μιᾶς πράξεως, πού ἐγινε ἢ γίνεται ἢ πρόκειται νὰ γίνη : Τοῦ τὰ ἔχω πεῖ ὅλα· ὄχι δὲν ξέρει τίποτα (= καὶ εἶναι ψέμα ὅτι δὲν ξέρει τίποτε, ὅπως ισχυρίζεται). Τότε τοῦ εἶπε (τοῦ φιδιοῦ) ὁ κάβουρας· *Νὰ ἔτσι εἶναι καλά· ἴσια, κουμπάρε, ὄχι μὲ μάζωνες, νὰ μὲ πνίξης* (= ὄχι ὅπως ἔκανες ἐσύ, πού μὲ μάζωνες κλπ. - κι' ἔκανες πολὺ ἄσχημα, πού μὲ μάζωνες κλπ.) Π.Μ. 26. *Νὰ κάθεται στὸ σπῆτι σου καὶ νὰ κοιτάξης τὴ δουλειά σου· ὄχι ἔρχεσαι κάθε μέρα ἐδῶ καὶ μᾶς ἀνησυχεῖς* (= κά- νεις πολὺ ἄσχημα, πού ἔρχεσαι κλπ.). Τόσα χρόνια δὲν πάτησε ποτὲ στὴν πόρτα του· ὄχι νὰ πάη τώρα παραμονὲς ἐκλογῶν (= καὶ θὰ ἦταν ἐντελῶς ἄπρεπο νὰ πάη κλπ.) Πα. 129. *Καὶ δὲ μοῦ λές, πῶς μπήκες ἐσύ ; ποιὸς σοῦ ἄνοιξε ; Κανένας· τὴν ὥρα πού . . . ἐτρούπωσα ἐγὼ* "Ὁχι, θὰ σ' ἐπερίμενα νὰ εὐδοκήσης . . . (= βέβαια δὲ θὰ σ' ἐπερίμενα νὰ κλπ.). Ξεν. 225.

β') σὲ περιπτώσεις, πού πρόκειται γιὰ κάτι τὸ ἀσυμβίβαστο πρὸς τὰ πράγματα, γιὰ κάτι τὸ ἄτοπο, γιὰ κάτι τὸ δυσανάλογο κ.τ.τ., φέρνει τὸ ὄχι σὲ ἀντίθεσι ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα πρᾶγμα πρὸς ἄλλο πρόσωπο ἢ πρᾶγμα μὲ τὴν ἔννοια τοῦ **πολὺ περισσότερο** ἢ **πολὺ λιγότερο**, ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τῶν συμφραζομένων : "Εσύ, πού εἶσαι ἄντρας, φοβᾶσαι, ὄχι αὐτό, πού εἶναι μικρὸ παιδί (= πολὺ περισσότερο αὐτό, πού εἶναι κλπ.). **Βουβάλι** σκάζει αὐτός, ὄχι ἄν-θρωπο. "Ενας κοινὸς ἄνθρωπος δὲν τὸ ἀνέχεται αὐτό, ὄχι ἓνας βασι-λιᾶς. "Εμ, αὐτοῦ νὰ μαγειρέψης, ἐμένα μοναχὰ δὲ φτάνει, ὄχι τὸ στρά-τεμα τοῦ βασιλιᾶ (= πολὺ λιγότερο φτάνει γιὰ τὸ στράτευμα) Π.Μ. 48.

Β') πάλιν, (**πάλι**, καὶ διαλεκτικῶς **πάλε**). "Επίρρημα ἄρ-χαῖο. ("Αρχικὴ τοῦ σημασία **πίσω**). Χρησιμοποιεῖται ἔτσι κανο-νικά, γιανὰ φανερώση **ἐπανάληψι** μιᾶς πράξεως (= δεύτερη φορά, καὶ ἄλλη φορά - ἐκ νέου) : *Τρώει πάλι*. "Εβγῆκε **πάλι** δήμαρχος.

Χρησιμοποιεῖται προσέτι μὲ **ἀντιθετικὴ** σημασία

1) μόνο του, κατόπιν ἀπὸ ὀνόματα προσώπων ἢ ἀπὸ προ-σωπικὲς ἢ δεικτικὲς ἀντωνυμίες, ἢ μὲ τὸν σύνδεσμο **καὶ** (ὡς ἀντιθε-τικὸ) ἢ τὸ **μὰ** μπροστά του σὲ ὑποθετικὴ πρότασι, πού ἀποτελεῖ ἀντίθεσι πρὸς μιὰν ἄλλη προηγούμενη ὑποθετικὴ ἐπίσης πρότασι. Τότε τὸ **πάλι** ἔχει τὴ σημασία τοῦ (**ἐξ ἄλλου**), **ἀπ' τᾷλλο μέ-ρος** : "Ὁ Πέτρος **πάλι** τί γύρευε νὰ πάη ἐκεῖ ; "Εσὺ **πάλι** ποτὲ δὲν ἤσου-χάζεις. "Αν θέλει νὰ ἔρθῃ κι' ὁ Πέτρος, πᾶτε μαζί· **κι'** ἂν **πάλι** δὲ θέ-

λει, πήγαινε μόνος σου. *Αν τὴν πλανέψης, βασιλιᾷ, πᾶρε μου τὸ κεφάλι.
μὰ πάλι κι' (ᾧ)ν δὲν πλανεθῇ, τί εἶναι τὸ στοίχημά σου ; E. 81, 11.
βλ. καὶ E. 214, 14. (Ξεν.) Κμπ. 296.

2) μόνο του ἢ συνηθέστερα μὲ τὸ καὶ ἢ τὸ μὰ μπροστά του, σὲ προτάσεις, ποὺ τὸ περιεχόμενό τους δείχνει **ισχυρὴ ἀντίθεσι** πρὸς μιὰ κατάστασι ἢ πρὸς κάποιους ὅρους, ποὺ δείχνει μιὰ ἄλλη προηγούμενη πρότασις. Τότε τὸ πάλι ἔχει τὴ σημασίαν τοῦ **μολα-ταῦτα, ἐν τούτοις, (οὐχ ἦττον ὁμως)**: Μ' ὅλα τὰ πέντ' ἐξι κε-
ριὰ ποὺ ἀναφαν, πάλι δὲ φωτίστηκε ἀρκετὰ ἡ ἐκκλησιὰ *Ερσ. 165. Φο-
ρεῖ τὸ βαρὺ πανωφόρι του καὶ πάλι κρυνώνει. Βλ. E. 78B', 12. Θέλω
νὰ τὸν καταραστώ καὶ τὸν πονεῖ ἡ ψυχὴ μου· μὰ πάλι ἄς τὸν καταρα-
στῶ κι' ὅ,τι τοῦ μέλλει ἄς πάθῃ (= οὐχ ἦττον ὁμως, ἄς τὸν καταρα-
στῶ) E. 128A', 10· βλ. καὶ 128B', 12. (Πρβλ. καὶ ἄλλά, Γ').

Γ') **παρά**. *Αρχαία πρόθεσις. (Βλ. § 140). Στὴ νέα Ἑλληνικὴ (ὅπου σὲ ὁρισμένες περιπτώσεις τονίζεται καὶ **πάρα**) χρησιμο-
ποιεῖται προσέτι

1) ὡς **ἐπιρρημα**

α') μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **λίγο πιο, ἀκόμη πιο - πιο**. *Ετσι μὲ ἐπιρρήματα τοπικά: *Ο Ἀγαλίδης τὸ εἶχε σύρει **πάρα πέρα** Βλαχ. 82.
Κάθεται **πάρα πάνω**. Πήγαινε **πάρα κεῖ**· βλ. M. 411. (§ 131, Σημ. δ').

Γενικὰ χρησιμοποιεῖται καὶ μὲ τὴν ἔννοια τοῦ **πολύ, (ἐκτάκτως πολύ)**: **Εἶναι πάρα ἀπιά** Θεοτόκ. 35. **Εἶναι πάρα βρομερὸ** Θεοτόκ. 27. **Μὲ πάρα μεγάλα λιγὰ πόδια** Θεοτόκ. 24. **Εἶχε παρὰ γεράσει** Θεοτόκ. 30. *Ετσι καὶ στὴ φράσι **πάρα πολύ** ἔχει ἐπιτακτικὴ σημασίαν (= σὲ μεγάλο βαθμό, πολὺ - πολὺ πολὺ). Παρόμοια καὶ σὲ φράσεις σὰν ἐτοῦτες: ***Ἐχει καὶ παρὰ ἔχει**. **Θέλει καὶ παρὰ θέλει**. **Εἶναι καὶ παρὰ εἶναι** κ.ἄ.τ. (= ἔχει καὶ μάλιστα σὲ μεγάλο βαθμό - ἀναμφισβη-
τήτως ἔχει κλπ.).

β') μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **παρὰ μόνο, (εἰ μὴ, εἰ μὴ μόνον)**, ἥτοι μὲ σημασίαν **περιορισμοῦ**, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται ἢ σὲ ἓναν (κύ-
ριο ἢ δευτερεύοντα) ὅρο τῆς προτάσεως ἢ σὲ ὁλόκληρη (δευτε-
ρεύουσα) πρότασι, ποὺ ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ **παρά**. *Ετσι κανονικὰ σὲ προτάσεις ἀποφατικές (**δὲν... παρά**): **Δὲν ἔμειναν** στὰ κλήματα **παρὰ οἱ** τσαμπίδες Πλ. 19. (Πρβλ. **Δὲν τοῦ ἔμειναν** ἀπ' τῇ ζωῇ τῆς νιότης **παρὰ μόνο** ἡ **μανία** νὰ **καλοντύνεται** Ζ.Π. 167· βλ. καὶ 66 καὶ

109. Στὸ χωριὸ δὲ βρήκανε ψυχὴ, παρὰ μοναχὰ τὶς ὄρνιθες Βλαχ.²⁵ βλ. καὶ Μελ. 37 καὶ 38). Δὲν πρόσεχε παρὰ ταυτοκίνητα ποὺ πέρασαν Χάρ. Μ. 14. Δὲ στάθηκε παρὰ λίγα λεπτά Ζ.Π. 126. "Ὁλα, ὅσα εἶχαν πεῖ πρὸ ὀλίγου, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀκαδημαϊκὴ συζήτησις "Ιλνγ.²⁶ 120. Τὸ καλὸ δὲν κατορθώνεται παρὰ μὲ θυσία Πάλλ. 9. Μὲ πῆρε ἀμέσως ὁ ὕπνος καὶ δὲν ξύπνησα παρὰ τὸ πρωὶ Τρ. 241· βλ. καὶ Πάσσ. 565, 7. Μβ. 492. "Ερσ. 264. Τὰ φτωχὰ κορίτσια δὲν τὰγαποῦν παρὰ ὅπως ἀγαποῦν τὰ λούλουδα Ππδ. Γ', 84.

("Ὅτι σὲ προτάσεις σὰν τὶς παραπάνω τὸ παρὰ ἐκφράζει τὴν ἔννοιαν τοῦ **μόνο** περιγραφικότερα καὶ ἐντονότερα, αὐτὸ φαίνεται, ἅμα ἀφαιρέσωμε ἀπ' αὐτὲς τὴν ἄρνησι καὶ ἀντικαταστήσωμε τὸ **παρὰ** μὲ τὸ **μόνο**: Δὲν ἔμειναν παρὰ οἱ τσαμπίδες - ἔμειναν **μόνο** οἱ τσαμπίδες. Δὲ στάθηκε παρὰ λίγα λεπτά - στάθηκε **μόνο** λίγα λεπτά).

Κι' ἐκφράζεται ἔτσι ἡ ἔννοια τοῦ **μόνο** ἀκόμα ἐντονότερα μὲ τὴν προσθήκη στὴν ἀποφατικὴ πρότασι πρὶν ἀπ' τὸ **παρὰ** τῆς λέξεως **τίποτε** ἢ **κανεὶς** ἢ **ἄλλος** ἢ τῶν λέξεων **τίποτ'** **ἄλλο**, **κανεὶς ἄλλος** κ.τ.τ.: Δὲν εἶδαμε **τίποτα** παρὰ ἓνα σίγλο κι' ἓνα πηγάδι (= εἶδαμε **μόνο** καὶ **μόνο** ἓνα κλπ.) Μβ. 416. Κι' ἐγὼ **ἄλλο** δὲν ἤθελα παρ' αὐτὸ Τρ. 91. "Ἄλλο δὲν ἄκουα παρὰ μιὰ βαθειὰ ἀρμονικὴ φωνή Τρ. 187. "Ἄλλο δὲν ἔχει στὸ νοῦ της παρὰ νὰ παίζει καὶ νὰ γελά Τρ. Δ. 65. Τὸ ἀγρόμι **ἄλλο** δὲν κοιτάζει παρὰ νὰ τρυπώσῃ κάπου Τρ. 126. Πάντα μοῦ ἔλεγε πὼς **ἄλλο** δὲν παρακαλεῖ τὸ Θεὸ παρὰ νὰ μὲ ἰδῇ μέγανθρωπο Τρ. 35. Δὲν ξέρω **ἄλλο** παρὰ πὼς τὸ νησι τῆς 'Ερη²⁷ νιῶς δὲ σηκώνει οὔτε ἄνθρωπο οὔτε **ἄλλο** ζωντανὸ (= ξέρω **μόνο** καὶ **μόνο** πὼς κλπ.) "Ερσ. 217. Στὸν ἔρημο δρόμο δὲν ἀκουγόταν **τίποτε ἄλλο** παρὰ ὁ χτύπος τῶν καινούργιων παπουτσιῶν τῆς μοναγῆς Ζ.Π. 65· βλ. καὶ Πα. 112 καὶ 113. Κατασκευάζοντας κάτω ὁ ἄνθρωπος, δὲν κάνει **τίποτε ἄλλο** παρὰ μιμεῖται τῇ φύσει Γεωργ. 88. Τὰ κελλιά δὲν εἶχαν **κανένα** ἐπιπλο **ἄλλο** παρὰ δυὸ σανιδιοκρέβατα "Ερσ. 155. Τὸ θέατρο ἐδῶ **ἄλλο** δὲν εἶναι παρὰ τέρεψις τῶν αἰσθήσεων Πολίτ. Β', 39.

Σημ. α'. "Ετσι χρησιμοποιεῖται τὸ **παρὰ** καὶ σὲ προτάσεις ἐρωτηματικῆς ποὺ ἰσοδυναμοῦν μὲ προτάσεις ἀποφατικῆς (§ 205, 4): Ποιὸς μᾶς ἔδωκε τὸν ψῆφο παρὰ ὁ πατέρας του; (= **κανένας ἄλλος** δὲ μᾶς ἔδωκε... παρὰ) Πα. 123. Εἰς ποῖον **ἄλλον** παρὰ εἰς ἔμένα ἐφαρμόζεται αὐτὸ τὸ ρητόν; (= σὲ **κανέναν ἄλλον** δὲν ἐφαρμόζεται παρὰ κλπ.) "Αμ. 53.

Σημ. β'. Οἱ φράσεις δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ καὶ δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ἐκφράζουν συνήθως ἐντονότερα τὴν ἔννοια τοῦ ἐξάπαντος (θά): "Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα δὲν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς κάμουν διστακτικοὺς Γεωργ. 7. Καὶ δὲ σοῦ 'πα πὼς εἶναι ἀδερφός μου καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐρχεται (= καὶ ἐξάπαντος θὰ ἐρχεται) Ξεν. 226. Μία γλῶσσα δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ νάνανεόνηται σιγὰ σιγὰ Τριαντ. 26. Ἡ Κασσάνδρα δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ξέρη κάτι (= ἡ Κασσάνδρα ἐξάπαντος ἤξερε κάτι) Τρ. 119. Θάνοίγαν ὁμως μὴ μέρα τὰ μάτια τους· δὲ μπορούσε παρὰ νὰ τάνοίξουν (= ἐξάπαντος θὰ τὰ ἀνοίγαν) Τρ. 235.

2) ὡς σύνδεσμος

α') συγκριτικός. "Ἐτσι ὕστερ' ἀπὸ ἐπίθετα ἢ ἐπιρρήματα συγκριτικοῦ βαθμοῦ (§ 46): Προτιμότερος ὁ θάνατος παρὰ τέτοια ζωή. **Κάλλιο θάνατος παρὰ νὰ περπατῶ μ' ἓνα πόδι** (Παλαμᾶς) Κμπ. 290. βλ. καὶ Ε. 54, 7. 74, 8. **Μᾶλλον τὶς μάντενε παρὰ τὶς ἐβλεπε** "Ερσ. 202. Παρόμοιο εἶναι καὶ τὸ παρὰ, πού χρησιμοποιεῖται ὕστερ' ἀπὸ τὸ ἄλλος, ἢ συχνότερα τὸ κάθε ἄλλος σὲ προτάσεις καταφατικές, καὶ πού δηλοῖ ἐξαίρεσι καὶ μπορεῖ νὰ ἀποδίδεται καὶ μὲ τὸ καὶ ὄχι: "Ἄν ἦτον ἄλλος παρὰ σεῖς, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνα (= ἄλλος ἀπὸ σῆς — ἄλλος καὶ ὄχι σεῖς) 'Αμ. 109. Αὐτὰ ἐδειχναν κάθε ἄλλο παρὰ ποιητὴ (= καὶ ὄχι ποιητὴ) Ζ.Π. 83. **Κάθε ἄλλο ὁμως παρὰ βαρετὴ ἦτον γιαντοὺς ἢ ἡσυχὴ καὶ μονότονῃ ζωὴ τοῦ νησιοῦ** "Ερσ. 267. Βλ. § 134, 6, γ'.

Σημ. α'. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς συγκρίσεως μὲ τὸ παρὰ κάποτε προτάσσεται στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως κι' ἔτσι παίρνει ἔμφασι: **Παρὰ τὰκαρπο ἀγκάθι, πού... καλύτερα ἔχω τὴν ἐλίτσα, πού...** "Ερσ. 296. **Παρὰ μὲ Τούρκους, μὲ θερὰ καλύτερα νὰ ζοῦμε** Ε. 54, 7.

Σημ. β'. Κάποτε χρησιμοποιεῖται ὁ συγκριτικός σύνδεσμος παρὰ καὶ χωρὶς νὰ προηγῆται (ἢ νὰ ἀκολουθῇ) ἐπίθετο ἢ ἐπίρρημα συγκριτικοῦ βαθμοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπολανθάνει ὁμως μέσα στὰ συμφραζόμενα: **Μόνο ὁ Τασὸς φαινόταν κίτρινος σὰν θειαφοκέρι καὶ συλλογισμένος. Μὰ ἦταν, ὑποθέτω, ἀπὸ φόβο παρὰ ἀπὸ ντροπὴ** (= μᾶλλον ἀπὸ φόβο παρὰ ἀπὸ κλπ. — ἀπὸ φόβο καὶ ὄχι ἀπὸ ντροπὴ) Πλ. 85· βλ. καὶ Πάσσ. 60, 62. Σ' αὐτὸ τὸ χαρακτηρισμὸ ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ Τερτσέτη **παρὰ τὴ δική του** (= μᾶλλον τοῦ Τερτσέτη παρὰ τὴ δική του — τοῦ Τερτσέτη καὶ ὄχι τὴ κλπ.) Μελ. 25. **Τί εἶναι αὐτὲς οἱ ἐκπλήξεις; Προτιμῶ νὰ τὶς παρουσιάσω, παρὰ νὰ τὶς καθορίσω** Χάρ. Κ. 119.

"Ἐτσι τὸ παρὰ εἰσάγοντας μὴ βουλευτικὴ πρότασι, πού προτάσσεται μὲ ἔμφασι, παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως **ἂν εἶναι (ἂν πρόκειται)**: **Παρὰ νὰ ξεχωρίσουμε, πᾶρε καὶ τὸ δικό μου** (= ἂν πρόκειται νὰ ξεχωρίσουμε) Ε. 80, 32.

β') ἀντιθετικὸς (= ἀλλά, μά. Βλ. § 230,3) : Τὸν καλλιτέχνη^{δὲν} τὸν κινεῖ ἐδῶ ἢ ἔμπνευση, παρὰ ἢ λαχτάρω Πρεβελ. 66. **Νὰ μὴν καθίσσης διόλου, παρὰ νὰ φύγης ἀμέσως.** Ἡ γενικὴ μόρφωση θὰ παρουσιάξῃ διάφορους βαθμοὺς ὅχι συμβατικοὺς παρὰ πραγματικοὺς Δελμ. 46.

Σημ. Σὲ διαλέκτους καὶ σὲ δημοτικὰ τραγούδια τὸ παρὰ, μὲ τὴν περιοριστικὴ καὶ τὴν ἀντιθετικὴ του ἰδίως, σημασία, λέγεται καὶ παρὶ ἢ περὶ ἢ πέρα (πέργια). Βλ. Μβ. 463 (στὴν § 230, 3). Πάσσ. 384, 3. **Κάλλια νὰ σκάσῃ ὁ μαῦρος του, πέργια τὸ λόγο ἀπὸς** 'πε Θ. Χρ. 26.

Ἡ ἀντιθετικὴ σημασία τοῦ παρὰ προῆλθε ἀπ' τὴ συγκριτικὴ του σημασία σὲ φράσεις ἀποφατικές. Πρβλ. Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν, γ', 13: **Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε** (= τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὸ διατεταγμένον - τίποτε περισσότερον ἀλλὰ τὸ διατεταγμένον).

4Δ') **πιά, πιό.**

1) τὸ ἐπίρρημα **πιά**, (σπανιότερα καὶ διαλεκτικότερα **πλιά, πλιό**, καὶ λογιότερα **πλέον**) ἐξαίρει τὸ χρονικὸ σημεῖο τῆς πράξεως, καὶ γενικὰ φανερῶνει ὅτι ὀριστικῶς ἢ πρᾶξις ἐγίνε ἢ γίνεται ἢ θὰ γίνῃ: **Πέθανε πιά· πεθαίνει πιά· θὰ πεθάνῃ πιά.**

Ἀναλόγως τώρα τοῦ εἶδους τῆς προτάσεως, στὴν ὁποῖαν βρίσκεται τὸ **πιά**, καὶ ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τῶν συμφραζομένων, σημαίνει εἰδικότερα.

α') **διόλου ἀπὸ τότε** (σὲ προτάσεις ἀποφατικές, ποὺ ἀναφέρονται στὸ παρελθόν): **Δὲν ξαναπάτησε πιά στὸ σπίτι μας.** Βλ. καὶ Ε. 184, 7. **Οὔτε τὴν ἀδελφή της οὔτε τὴν κόρη της εἶδε πιά ἢ νεοῦδα** Πα. 61· βλ. καὶ Τρ. 275. **Οὔτε ἰδέαν εἶχα πλέον περὶ ἀναχωρήσεως** Ἀρμ. 66· βλ. καὶ Μπ. 24.

β') **τώρα ἢ ἀπὸ τότε**, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ παρελθόν (σὲ προτάσεις καταφατικές ἢ καὶ ἀποφατικές ἀναφερόμενες στὸ παρόν): **Εἶμαι δική σου πιά** Σκίπ. 58. **Ἐχασε τὰ μάτια του· δὲν βλέπει πιά.** Δὲ βλέπουμε πιά σύνορα στὴ μαύρη γῆς ἀπάνω Ἀθάν. 31. **Δὲν εἶσαι πλέον τᾶπλερο κοράσι** Αὐγέρ. Ἀνθολ. 18. (Πρβλ. Βλχχ. 40: **Τώρα πιά δὲν εἶμαι ὁ Μόσκος ὁ Σφοντύλης** Μπ. 20: **Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι πιά παιδὶ τώρα**).

γ') **ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, στὸ ἐξῆς** (σὲ προτάσεις ποὺ ἀναφέρονται στὸ μέλλον): **Ἔτσι, Πρίντζιπα, θὰ τρῶς πιά** Μπ. 45. **Καμ' παναρειά ποὺ πιά δὲ θὰ σημαίνουν** Σκίπ. 136. **Μὴ μιλῆς πιά. Τὸ ξερεῖς**

πὼς δὲ θὰ ξημερώσῃ πιά Χάρ. 24. Τὸ τρίσβαθο ἀναστέναγμα δὲ θὰ τὰ-
κούσης πλιά Μαλακ. 760. Νὰ μὴ φᾶς πιά ἄλλο Π.Μ. 145.

δ') ἐπὶ τέλους (ιδίως σὲ προτάσεις ἐρωτηματικὲς ἢ σὲ προσ-
ταγές) : Πότε πιά θὰ φύγῃ ἀπὸ δῶ ; Γύρισε πιά καὶ μὴν ἀργῆς
Σκίπ. 154.

ε') χωρὶς ἄλλο, ἐξάπαντος (ιδίως σὲ προτάσεις καταφατι-
κῆς) : Πεθαίνει πιά. Αὔριο ἀναχωρεῖ πιά γιὰ τὴν Ἀμερικὴν. Ὁ, τι πέ-
ρασε, ἀνῆκει πιά στὰ περασμένα Τριαντ. 27. Τηλεγράφησε ὅτι ἐρχεσαι
τότε πλέον θὰ πιστεύσῃ Ἀρ. 126.

2) τὸ **πιό**, (**πλιό - πλέον**) κανονικὰ χρησιμοποιεῖται ὡς πο-
σοτικὸ ἐπίρρημα (= περισσότερο), καὶ κανονικὰ (ὅπως εἶδαμε, §
43) σχηματίζεται μ' αὐτὸ τὸ περιφραστικὸ συγκριτικὸ ἐπιθέτων καὶ
ἐπίρρημάτων : **Πιὸ καλὸς** (= καλύτερος) · **πιὸ καλὰ** (= καλύτερα) ·
πιὸ συχνὰ (= συχνότερα) Σκίπ. 25. Παρόμοια καὶ : **Πιὸ** (ἐ)δῶ, **πιὸ**
(ἐ)κεῖ, **πιὸ** πέρα. Τέλλ. 132. **Πιὸ** μέσα Βλαχ. 80.

Πολλὲς φορές ὅμως τὸ **πιὸ** προτάσσεται κι' ἐμπρὸς ἀπὸ οὐσια-
στικά, ποὺ σημαίνουν κάτι, τὸ ὁποῖον ἐπιδέχεται κάποια διαβάθμισι.
Τότε τὸ **πιό**, ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τοῦ οὐσιαστικοῦ, σημαίνει **πε-
ρισσότερος, μεγαλύτερος, ἀνώτερος, καλύτερος, ἱκανότερος**
κ.τ.τ. : Σήμερα εἶναι **πιὸ** ζέστη (= περισσότερη ἢ μεγαλύτερη ζέστη).
Ἡ Μαρία εἶναι **πιὸ** νοικοκυρὰ (= καλύτερη νοικοκυρὰ). Ὁ Πέτρος
εἶναι **πιὸ** διπλωμάτης (= ἱκανότερος διπλωμάτης). Πρβλ. § 36. Σημ.

Σημ. Ἡ χρονικὴ σημασία τοῦ **πλέον**, (ἀπ' τὸ ὁποῖον προῆλθε τὸ **πλιό**,
πλιά, καὶ ἀπ' αὐτὰ ἐπειτα τὸ **πιό**, **πιά**, προέρχεται ἀπ' τὴν ἀρχικὴ του ση-
μασία (περισσότερο), ἀπὸ προτάσεις ἀποφατικῆς καὶ ἰδίως ἀπαγορευτικῆς. Πρβλ.
Μπ. 97 : Ἔλεγον ὅτι ἡμποροῦν **πλέον** νὰ κρατήσουν κλεισμένοι (= περισσότερο-
στό ἐξῆς). Μὴ γράφῃς **πλέον** (= μὴ γράφῃς περισσότερο - μὴ γράφῃς ἀπὸ τώρα
καὶ πέρα).

4Ε') **πλέον**, **πλιά**, **πλιό**. Βλ. τὸ ἀμέσως προηγούμενο. (**πλέον**
Ζάκ. 46 καὶ 57. **πλιά** Χ.Θ. 19 καὶ 65. Σολωμ. 108 καὶ 160. Πα. 147).

4ΣΤ') **πότε**. Ἐπίρρημα χρονικὸ ἐρωτηματικὸ (= ποιά ὥρα ; ποιά
ἡμέρα ; ποιά χρονιά ; κ.τ.δ.) : **Πότε** θὰ γυρίσῃς ;
Χρησιμοποιεῖται (μὲ τόνο ὅχι ἐρωτηματικὸ) καὶ μὲ τὴ ση-
μασία

1) τοῦ **μιά φορά** ἢ **ἄλλοτε**. Τῇ σημασίᾳ αὐτῇ τὴν ἔχει τὸ **πότε**, ὅταν προτάσσει' ἐμπρὸς ἀπὸ δυὸ (ἢ περισσότερα) ὁμοταγῇ μέλη μιᾶς σύνθετης προτάσεως, ἢ ἐμπρὸς ἀπὸ δυὸ (ἢ περισσότερα) ῥήματα μιᾶς περιόδου : *Οἱ ναῦτες κοίταζαν πότε τὸν οὐρανόν, πότε τὴ θάλασσαν* Λπ. 9· βλ. καὶ Μβ. 490. Ζ.Π. 11 καὶ 43. Τρ. 56. *Πότε κρούεται, πότε φωτᾷ ξανὰ Σικελ.* 70. *Ὁ παππᾶς πότε ἔτρεχε πίσω ἀπὸ τὰ λόγια, πότε στεκότανε* Πα. 6· βλ. καὶ 124 (καὶ πρβλ. **μιὰ - μιὰ** ΕΘ', 2).

2) τοῦ **κάποτε**, ἀπὸ **καμιὰ φορά**, **σπάνια** κ.τ.δ. Τῇ σημασίᾳ αὐτῇ τὴν ἔχει τὸ **πότε**, ὅταν ἐκφέρεται διπλὸ ἔτσι (**πότε πότε**), ἢ μὲ τὸ **καὶ** στὸ μέσον (**πότε καὶ πότε**) : *Ὁ γέρος ἔφτυνε τὸν κανὸν λέγοντας πότε πότε. φτοῦ ! φαρμάκι !* (= λέγοντας **κάποτε κάποτε**) Ζ.Π. 175. *Ἀλλάζε πότε πότε καμιὰ κουβέντα μαζί τους* Βεν. 70· βλ. καὶ Τρ. 23. Τρ. Δ. 98. Πρβλ. καὶ § 148,5 (**κάπου κάπου**).

4Ζ') **ποτέ**. Ἐπίρρημα χρονικὸ ἄοριστικόν. Ἀρχικὴ τοῦ σημασίᾳ **κάποια φορά**, **μιὰ φορά**, **κάποτε**, (**κάποια ἡμέρα**, **κάποια χρονιά** κ.τ.δ.). Τὴν ἀρχικὴ τοῦ αὐτῇ σημασίᾳ τὴν διατηρεῖ καὶ τώρα ἰδίως σὲ προτάσεις ἐρωτηματικὰς καταφατικὰς : *Εἶδες ποτέ σου λειτουργία ἀποκάτω ἀπ' τ' ἀστέρια ;* (= εἶδες **κάποια φορά - καμιὰ φορά**) Ππδ. Α', 40. *ὦ ! καὶ νὰ τὸ εἶπα ποτέ, δὲν ἐννοοῦσα βέβαια αὐτὸ* Ξεν. 245.

Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται μὲ ἀποφατικὴν σημασίᾳ (= **καμιὰ φορά - οὐδέποτε**), ἢ μόνον τοῦ, ὡς σύντομη ἀποφατικὴ ἀπάντησις σὲ μιὰν ἐρώτησι, ἢ μέσα σὲ μιὰ πρότασι ἀποφατικὴ : *Θὰ μποροῦσε νὰ ξαναρχίσῃ ἐκεῖνη ἡ σχέση ; Ποτέ, ποτέ !* Ἰλιγγ. 278. *Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ* (= οὐδέποτε) Ροδ. 29. *Ἡ θάλασσα δὲν εἶναι ποτέ ἡσυχὴ* Βεν. 165. *Δὲν ἐψήφισε ποτέ τὸν Κμπ.* 191· βλ. καὶ Ζ.Π. 172. Τρ. 259. *Ἐς.σ. 268. Πάσσ. Δίστ. 128. Μὴ μ' ἀρνηθῇς ποτέ σου Πάσσ. Δίστ. 130.*

Σημ. Ἡ ἀποφατικὴ σημασίᾳ τοῦ **ποτέ** προήλθε ἀπ' τὴ χρῆσι τοῦ σὲ ἀποφατικὰς προτάσεις, ὅπου εὐκόλῳ ἦταν νὰ νομίζεται πὼς εἶχε τὴν σημασίᾳ ὅχι τοῦ **κάποια φορά**, **κάποτε**, ἀλλὰ τοῦ **καμιὰ φορά**, **οὐδέποτε**. Πρβλ. *Οὐδεὶς ἐρεῖ ποτε* (= κανεὶς δὲ θὰ πῇ **κάποια φορά - κανεὶς δὲ θὰ πῇ οὐδέποτε**) Σοφοκλέους Αἴας, στίχ. 481.

4Η') **ποῦ**. Ἐπίρρημα τοπικὸ ἐρωτηματικόν (= σὲ ποιοῦ μέρος ;) : *Ποῦ εἶναι ὁ Παῦλος ; Ποῦ ἐπῆγγε ὁ Πέτρος ;*

Συνηθέστατα χρησιμοποιεῖται σὲ ἐπιφωνηματικὲς προτάσεις καὶ σὲ ρητορικὰς ἐν γένει ἐρωτήσεις (§ 205), καὶ στὶς περισσότερες ἀπ' αὐτὰς δὲ διαφαίνεται διόλου ἡ ἀρχικὴ του σημασία. Ἔτσι μὲ τὸ **ποῦ** αὐτὸ εἰσάγονται προτάσεις, μὲ τὶς ὁποῖες ἐκφράζεται

1) **ἐκπληξίς**. Στὶς προτάσεις αὐτὰς ἡ ἔννοια τοῦ **ποῦ** μπορεῖ νὰ ἀναπτύσσεται μὲ τὴ φράσι **πῶς συνέβη καί; δὲν ξέρω πῶς συνέβη καί - κατὰ περίεργη σύμπτωσι** κ.τ.δ. : **Ποῦ τὸ κατάλαβες ! Ποῦ στὸ διάβολο πουργὸ πουργὸ πάλι μέθυσε !** Χ.Θ. 37. **Ποῦ στήν ὁργὴ βρέθηκε μὲ μιᾶς στήν πόρτα !** Τρ. 11. **Ποῦ πάησα (= πῆγα) καὶ ρωγιάστηκα σὲ μιὰ χήρα Βουργάρα !** Θ.Χρ. 22.

2) **ἰσχυρὴ ἄρνησις**. Στὶς προτάσεις αὐτὰς τὸ **ποῦ** μπορεῖ νὰ ἀναπτύσσεται

α') μὲ τὸ **πυθενὰ δὲν**, ἡ συνηθέστερα μὲ τὸ **διόλου δὲν** : **Ποῦ βρεθήκανε τὰ χιόνια ; (= πυθενὰ δὲν ὑπάρχουν - διόλου δὲν ὑπάρχουν χιόνια)** Ππδ. Β', 24. (Πρβλ. Θ.Χρ. 50 : *Τώρα γυρίζεις καὶ μοῦ λές ποῦ σὲ εἶδα, ποῦ σὲ ξέρω ;*) **Δὲν ἔχει κανένα σῦκο ; Ποῦ νὰ βρεθῇ τέτοιο πρᾶμα (= πυθενὰ δὲ βρίσκεται - διόλου δὲν ὑπάρχει)** Ππδ. Φόν. 41. βλ. καὶ Ζ.Π. 116. **Ποῦ ἤξερε κείνος, ποῖος πάτησε τὴν κάσση ; (= διόλου δὲν ἤξερε)** Π.Μ. 135. **Ποῦ μυαλό, γιανὰ πάρω μαζί μου τὰ χειρόγραφα μου !** Τρ. 17. **Συνήθως ἄλλωστε δὲν τὰ γράφει ὁ ἴδιος. Ποῦ καιρὸς ; (= δὲν ὑπῆρχε διόλου καιρὸς)** Τριαντ. 43. **Ποῦ τέχνη ; ποῦ σύστημα ; ποῦ μάθησι ;** Ψυχ. 182. **Μὰ ποῦ νὰ γυρίσῃ, νὰ τὸν ἰδῇ τὸ Γλαῦκο ἡ ὠραία Σκύλλα ! (= μὰ διόλου δὲ γύριζε)** "Ερσ. 290. **Προσπάθησα νὰ τὸν μεταπείσω. Μὰ ποῦ νὰ πειστή !** Πάλλ. 67. **Ποῦ νὰ κάμῃ τὸν "Ἡλιο· ἕνα κονιούκι εἶναι (= διόλου δὲν ἔκαμε τὸν "Ἡλιο - κάθε ἄλλο γέννησε παρὰ τὸν "Ἡλιο)** Μβ. 428. Πρβλ. καὶ Βουτ. 8 : *"Εφαχνα ἐδῶ, ἔφαχνα ἐκεῖ, γιανὰ βρῶ κάτι. Ποῦ ; (= πυθενὰ τίποτε - διόλου τίποτε δὲ βρῆκα)*. Καὶ σελ. 10 : *Προσπάθησε νὰ κοιμηθῇ. Ἀλλὰ ποῦ ! (= διόλου δὲν μπόρεσε νὰ κοιμηθῇ)*.

β') μὲ τὴ φράσι **πῶς εἶναι (ἢ ἦταν) δυνατό ; διόλου δὲν εἶναι (ἢ δὲν ἦταν) δυνατό - εἶναι (ἢ ἦταν) ἀδύνατο** κ.τ.δ. : *"Ελα !... καὶ ποῦ νὰ φανταστῇς ποῖα χάρις θὰ σοῦ κάνω ! (= πῶς εἶναι δυνατό νὰ φανταστῇς - εἶναι ἀδύνατο νὰ φανταστῇς)* "Αθάν. 39. βλ. καὶ 41. *Μὰ ποῦ νὰ σηκωθοῦνε, νὰ χορέψουνε, πὺν ἤτουνα (= ἦταν) πεθαμένους ; (= πῶς ἦταν δυνατόν νὰ σηκωθοῦνε)* Μβ. 505. *Γιὰ τὴν κυρία Θεοδωρούλα μαλώνουν. Μπᾶ ! ἦρθε ἡ Θεοδωρούλα ;* **Ποῦ**

νάρθη ! σὰ θέλει, ἄς πατήσῃ τὸ κατώφλι τοὺς Τρ. 155. Ποῦ νὰ ξεκαρ-
φωθῇ ! (= δὲν ξεκαρφωνόταν μὲ κανένα τρόπο) Π.Μ. 118. (Βλ. καὶ
§ 205, 4).

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ τὸ ποῦ τῆς φράσεως ποῦ νὰ σοῦ (ἢ σᾶς)
τὰ λέω (Τρ. 150), καθὼς καὶ τῆς φράσεως ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ,
ἢ ὁποία παίρνει τὴ σημασία τοῦ πῶς ἄραγε; γιὰ ποιόν ἄραγε
λόγο; κ.τ.δ. : Μὰ ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ τὴν κυρία Ροδανοῦ, ποὺ εἶναι
Κωνσταντινουπολίτισσα, τὴν κάνετε Γερμανίδα; Ἐρσ. 75· βλ. Ζ.Π.
114. Μὰ ἂν θέλω νὰ ζηλέψω, πρέπει νὰρχίσω ἀπ' τὸν ὕποτελῶνη, ποὺ
εἶναι ἐπιτέλους καὶ νέος. Ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ; Ἐρσ. 64. βλ. καὶ
Τρ. 169.

3) ἰσχυρὴ ἐπιθυμία ἀπραγματοποιήτη καθόσον ἀναφέρεται
στὸ παρελθόν. Στὶς προτάσεις αὐτὲς μετὰ τὸ ποῦ ἀκολουθεῖ νὰ μὲ
ὀριστική παρατατικού, καὶ τὸ ποῦ νὰ σ' αὐτὲς ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ
δυστυχῶς δέν, (ἢ εἶθε νά) : Ἡ δόλια ἢ μάννα μου ποῦ νὰ τὸ
ἤξερε, νὰ πάη νὰ κρυφτῇ; Πα. 52· βλ. καὶ Π.Μ. 135. Ποῦ νὰ τὸ
ἄκουες, ὅταν τὸ τραγουδοῦσεν ἐκείνη ! Ἀρ. 91. Ποῦ νὰ ἦσουν ἀπὸ κα-
νένα μέρος, νὰ μᾶς ἔβλεπες ! Καὶ ποῦ νᾶξερες πῶς ἐγὼ ἤθελα νὰ σὲ
διώξω ! Βουτ. 24.

Σημ. Τὸ ποῦ χρησιμοποιεῖται καὶ στὴ φράσι ποῦ καὶ ποῦ (μὲ τόνο ἐρω-
τηματικὸ ἀδύνατο) μὲ σημασία ὄχι μόνο τοπικὴ (= κάπου κάπου, σὲ μερικὰ
μέρη, ἀραιὰ ἀραιὰ), ἀλλὰ καὶ χρονικὴ (= κάποτε κάποτε) : Ποῦ καὶ ποῦ μα-
ρίζαν τὰ σφουγγαράδικα Δπ. 98. Ἐκανε μόνο ποῦ καὶ ποῦ μικρὴ διακοπὴ Ἐρσ.
160· βλ. καὶ 331. Παρόμοια καὶ στὴ φράσι ἀραιὰ καὶ ποῦ ἢ ἀργὰ καὶ ποῦ Χάρ.
Μ. 30. (Πρβλ. κάπου κάπου § 148, 5, α' καὶ πότε πότε 45Τ).

4Θ') ποῦ (= ὅπου). Βλ. ΠΔ', ὅπου-πού.

Ρ') πρίν. Ἐπίρρημα ἀρχαῖο χρονικὸ (= πρότερον-πρωτίτερα).
Στὴ νέα Ἑλληνικὴ χρησιμοποιεῖται

1) ὡς ἐπίρρημα χρονικὸ, μὲ τὴν ἀρχικὴ τοῦ σημασία : Τί καί
μα, νὰ μὴν τὸ καταλάβω πρίν (= πρωτίτερα) Ἐρσ. 259. Πρέπει νὰ
γίνῃ πρίν μιὰ ἐξέταση Ἀποστολ. 10. Ὑμνοῦσαν τὸ ἀστόμωτο σπαθί,
ποῦ ἔξωσε πρίν τὴν ἀλύγιστη μέση τοῦ Σφαλτοῦ Πα. 124. Ἀλλὰ
ἔτσι ὡς ἐπίρρημα χρησιμοποιεῖται, σπανιότερα, τὸ πρίν καὶ μὲ το-
πικὴ σημασία (= πὺδ ἐμπρός).

Συνήθως τὸ ἐπίρρημα πρὶν συνοδεύεται ἀπὸ προσδιορισμὸ πού φανερώνει τὸ πόσο πρωτίτερα (ἢ πόσο πιὸ ἐμπρὸς) ἢ τὸ ἀπὸ πότε πρωτίτερα (ἢ ἀπὸ ποῦ πιὸ ἐμπρὸς), καὶ

α') τὸ πόσο πρωτίτερα (ἢ πόσο πιὸ ἐμπρὸς) ἐκφράζεται μετὰ προσδιορισμὸ σὲ αἰτιατική, πού κανονικὰ προτάσσεται ἀπ' τὸ πρὶν: Ὁ πατέρας μου **τριάντα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι** γύριζε τὰ βουνὰ Βλαχ. 88. Πέντε μῆνες πρὶν ἀρραβωνιάστηκα Λπ. 58. Αἶγα βήματα πρὶν εἶν' ἓνα μαγαζάκι.

β') τὸ ἀπὸ πότε πρωτίτερα (ἢ ἀπὸ ποῦ πιὸ ἐμπρὸς) ἐκφράζεται μετὰ ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ ἀποτελούμενο ἀπὸ τὴν πρόθεσι ἀπὸ καὶ αἰτιατική, ὁ ὅποιος κανονικὰ ἀκολουθεῖ εὐθὺς μετὰ τὸ πρὶν: Δὲ θὰ ῥθοῦν πρὶν ἀπ' τὸ Σεπτέμβριο Ἑρσ. 230· βλ. καὶ 231. Πρὶν ἀπὸ τὴν αὐγὴ ἀλλάξανε λημέρι Βλαχ. 27. Αἶγο πρὶν ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Χριστοῦ Τριαντ. 6. Τὸ ἐδιάβασα πολὺ πρὶν ἀπὸ σένα Ἀμ. 6. Πρὶν ἀπ' τὸ σπῖτι μας εἶναι ἓνα φαρμακεῖο. (Πρβλ. καὶ § 46 καὶ § 134, 2, β', Σημ.).

2) ὡς σύνδεσμος χρονικὸς. Ἔτσι κανονικὰ συντάσσεται μετὰ ὑποτακτικὴ εἴτε ἀπλή εἴτε (σπανιότερα) μετὰ τὸ νὰ μπροστὰ της: Πρὶν φύγης, νὰ σὲ ἰδῶ. Τὰ λόγια σου, πρὶν νὰ τὰ πῆς, μέτρα τα ἓνα ἓνα Ε. 233, ζ'. (Βλ. § 261, 3. § 262, 3, α'. § 263, 1).

3) καταχρηστικῶς, ὡς πρόθεσις (= πρό. § 145,8) μετὰ αἰτιατική (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἀντίστοιχὴν πρόθεσι μετὰ. § 139) : Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἔγινε πρὶν δέκα χρόνια (= πρὸ δέκα ἐτῶν) Βεν. 87· βλ. καὶ Σεφέρ. 33. Πρὶν τὸν Ὀθωνα (= πρὶν ἀπ' τὸν Ὀθωνα) Πάλλ. 6. Νὰ κατεβῆς ἀπ' τὸ τραμ μιὰ στάσι πρὶν τὸ τέρμα (= πρὶν ἀπ' τὸ τέρμα). Πρὶν τὰ μεσάνυχτα πάντα φεύγομε Ἑρσ. 217· βλ. καὶ 220 καὶ 230. Φωνάζεις καὶ ξυπνᾷς τὸν κόσμον πρὶν τὴν ὥρα Π.Μ. 9.

Κάποτε ἔτσι καὶ μετὰ γενική, (ὅπως ἡ ἀρχαία πρόθεσις πρό) : Πρὶν τῆς ὥρας τοῦ ὕπνου Ἑρσ. 253· βλ. καὶ 230. Πρὶν τοῦ γυρισμοῦ Τέλλ. 158. Στὰ 272 πρὶν Χριστοῦ Κόντογλ. 14.

Σημ. Σύμφωνα μετὰ τὴ γνήσια δημοτικὴ σύνταξι, γιανὰ ἐκφράζωμε τὴν ἐννοια τοῦ πρωτίτερα μετὰ τὸ μόριο πρὶν, πρέπει, ἂν μὲν γιὰ ἀφετηρίαν ἔχωμε κάτι πού σημαίνει τόπο ἢ κάτι πού σημαίνει ἓνα σταθερὸ χρονικὸ σημεῖο (Πάσχα, Χριστούγεννα, ἀνοιξίς, καλοκαίρι, Σεπτέμβριος-αὐγὴ, μεσημέρι, μεσάνυχτα κ.τ.τ.), νὰ χρησιμοποιοῦμε τὸ πρὶν ἀπὸ: Κάθετα ἑκατὸ βήματα πρὶν ἀπὸ τὸ σπῖτι μας. Θὰ γίνῃ ὁ γάμος τους πρὶν ἀπ' τὸ Πάσχα. Σηκώθηκε καὶ ἔφυγε πρὶν

ἀπ' τὰ μεσάνυχτα. Κι' ἂν γιὰ ἀφετηρία ἔχουμε κάτι ποὺ σημαίνει ἓνα κινητὸ χρονικὸ σημεῖο, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε ἀντὶς γιὰ τὸ πρὶν τὴ φράσι ἐδῶ καί: *Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἐγινε ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια. Ἐφυγε γιὰ τὸ Παρίσι ἐδῶ καὶ ἓνα μῆνα. Τὸν ἀντάμωσα ἔξω ἐδῶ καὶ μιὰ βδομάδα.* Βλ. τὸ μόριο ἐδῶ (ΚΗ', 2).

ΡΑ') **προτοῦ.** Ἀρχαία ἐπιρρηματικὴ λέξις, ποὺ προήλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν λέξεων **πρὸ τοῦ** (= πρὸ τούτου - τοῦ χρόνου = πρωτίτερα). Χρησιμοποιεῖται ὡς σύνδεσμος χρονικὸς ἀκριβῶς ὅπως τὸ **πρὶν**: *Μὴ φύγης, προτοῦ (νὰ) γυρίσω ἐγώ.* Βλ. § 261. § 262,3. § 263.

ΡΒ') **πῶς.** Ἐπιρρημα ἐρωτηματικὸ, ἀρχαῖο. Κανονικὰ χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασία (= μὲ ποῖόν τρόπο; μὲ ποῖό μέσο; κ.τ.δ.). *Δὲν εὗρισκε πῶς νὰ τὰ παραστήσῃ τὰ λόγια τοῦ πονητοῦ* Πα. 33. *Πῶς ἤρθες; μὲ τὸ τραῖνο ἢ μὲ αὐτοκίνητο;*

Συνηθέστατα ὁμως χρησιμοποιεῖται **ἐπιφωνηματικῶς** μὲ τὴν σημασία

α') τοῦ **γιατί**; ἢ τῆς φράσεως **γιὰ ποῖό λόγο**; *Καὶ πῶς δὲν ἤρθε*; Ππδ. Β', 22· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 161. *Πῶς δὲν μοῦ τὸ εἶπες αὐτὸ ἀπὸ πρὶν*; Ἀμ. 21.

β') τῆς φράσεως **εἶναι περίεργο ποὺ (ἢ ὅτι), εἶναι νὰ θαν-μάζῃ κανεὶς ποὺ (ἢ ὅτι)** κ.τ.δ.: *Ἀπὸ τόσο ὕψος ποὺ ἔπεσε, πῶς δὲν ἐσκοτώθηκε! Πῶς γλύτωσε ὥστερ' ἀπὸ τέτοια ἀρρώστεια! Μέσα στὰ βάθη τοῦ καιροῦ πῶς ἡ καρδιὰ στενεύει!* Σεφέρ. 26.

γ') τῆς φράσεως **πῶς μπορεῖ (νὰ ἢ νὰ μὴ), εἶναι ἀδύνατο** (νὰ ἢ νὰ μὴ): *Πῶς νὰ διασκεδάσῃ ἓνας ἄνθρωπος ἀπένταρος!* Τρ. 82. *Καὶ τώρα πῶς νὰντισταθῇ σὲ τοῦτο τὸ ἀνέλπιστο, ποὺ ἄκουσε;* Ζ.Π. 22. *Ἔτσι καὶ σὲ ἀπόκρουσι τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἐνὸς ἄλλου: Πῶς δὲ μὲ ξέρει, ποὺ ὑπηρετήσαμε δυὸ χρόνια μαζὶ στὸ στρατό!* (= πῶς εἶναι δυνατό νὰ μὴ μὲ ξέρῃ κλπ.).

δ') τοῦ **βεβαίως ἢ βεβαίότατα.** Ἔτσι μόνο του, ὡς ἀπλήρῃ ἀπάντησις σὲ ἐρώτησι, ἂν ἔγινε ἢ ἂν συμβαίνει κάτι: *Τοὺς ἐτηλεγράφησες, Στέργιο μου; Πῶς; τοὺς ἐτηλεγράφησα τὸ μεσημέρι* Τρ. 139. *Τὸ καταλάβετε; Πῶς; Δὲ μοῦ διαφεύγει τίποτα* Βουτ. 26. *Ξέρετε καὶ τὴν τέχνη, κυρία Θεοδωρούλα;* Ἀμ πῶς, κύριε Ἀγγελῇ μου! *Μιὰ ζωνί ἀνακατώνομαι μὲ τὴν τέχνη αὐτή, καὶ θέλετε νὰ μὴν τὴ μάθω;* Τρ. 207.

ε) τοῦ (ἐπιφωνηματικοῦ) **πόσο**!: *Ἀχ! αὐτὸ τὸ δέντρο πῶς*

μ' ἐβασάνισε ! Κονδ. 68. (Πρβλ. 67 : Ἄχ ! αὐτὸ τὸ δέντρο πόσο μ' ἐβασάνισε !) Ἄχ ! κι' αὐτὸ τὸ προβέγγερο ! Πῶς τὸ βαριέμαι ! Ξεν. 230· βλ. καὶ 220 καὶ 223 καὶ Ζ.Π. 28. Νὰ ξεύρατε πῶς σᾶς ἀγαπᾷ ! Ἀμ. 103. Τῇ χρυσῇ σας, ἄχ !, πῶς ζηλεύω Μοῖρα ! Σκίπ. 70. Μιὰ ἀνησυχία πῶς μὲ παιδεύει ! Ω.Γ. 29·

Σημ. Σὲ πλάγιες ἐρωτηματικὲς προτάσεις χρησιμοποιεῖται καὶ διπλὸ τὸ πῶς μὲ τὸ σύνδεσμο καὶ στὸ μέσον (πῶς καὶ πῶς), μὲ τὴ σημασίαν α') τῆς φράσεως μὲ κάθε τρόπο : Κοιτάζω πῶς καὶ πῶς νὰ τὸν ξεφορτωθῶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο· β') τοῦ ἀνυπόμονου, μὲ ἀνυπομονοσία : Περιμέναμε πῶς καὶ πῶς τὸ Σεπτέμβριο, γιὰ νὰ ἀναπνεύσουμε. Ἐφθασε, καὶ ἀσφυκτιοῦμε Παλαί. Ἑλ. Βῆ. 13-9-44.

ΡΓ') πῶς. (Προῆλθε ἀπ' τὸ ὅπως, ποὺ διαλεκτικὰ λέγεται καὶ ὀπῶς. Πρβλ. ὅπου-ὀπου-πού). Χρησιμοποιεῖται

1) μὲ τὴν ἀρχικὴ τοῦ σημασία (τοῦ ὅπως = καθὼς), ἥτοι ὡς ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τροπικὸ (§ 264) : Νὰ κάφη κι' ἀλλοινοῦ καρδιά, πῶς ἔκαψεν ἐμένα Ἑρσ. 160· βλ. καὶ Θ.Χρ. 43 καὶ 44. Ἡ χρῆσις αὐτῇ τοῦ πῶς εἶναι μᾶλλον διαλεκτικὴ καὶ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Βλ. ΠΕ', Σημ. α'.

2) ὡς σύνδεσμος α') εἰδικός, συνηθέστατα (= ὅτι. § 238) : Δὲν μπορεῖ νὰ μφισβητήσῃ κανεὶς πῶς ἡ Μεταρρύθμισις ἔφερε κάποια σύγχυσι Κμπ. 317. Καὶ τί πῶς εἴμαστε Χριστιανοί ; τάχα κι' ἡ θρησκεία μας δὲν παραδέχεται τὰ δαιμόνια ! (= καὶ τί σημαίνει τὸ ὅτι εἴμαστε) Ἑρσ. 311.

β') αἰτιολογικός, σπάνια (= ἐπειδὴ, διότι. § 241) : Αἰσθανόταν τροπὴ πῶς ἡ Ἀσὴμω θάφενγε ἀπ' τὸ σπίτι του Ζ.Π. 137. Δὲν τὴν ἀγαποῦσε τὴν Πούλια, πῶς ἦτανε ὁμορφη Μβ. 423. Πιὸ συχνὰ ἔτσι μὲ τὸ ὅχι μπροστά του : Τώρα εἶχαν συνεννοηθῇ καλύτερα. Ὅχι πῶς δὲν εἶχαν μαντέψει ὅτι ἦταν δυὸ δυστυχεῖς. Ἀλλὰ κλπ. (= ὅχι διότι δὲν εἶχαν μαντέψει) Χάρ. Μ. 17.

Σημ. Τὸ πῶς ὡς εἰδικὸς σύνδεσμος (= ὅτι) μπορούσε νὰ προέλθῃ κι' ἀπ' τὸ (πλάγιο) ἐρωτηματικὸ πῶς, ἰδίως κατόπιν ἀπὸ ρήματα αἰσθήσεως σημαντικά. Πρβλ. : Μ' ὅλη τὴν προφύλαξι δὲν βλέπεις πῶς μὲ μαύρισε ὁ ἥλιος ; (= πόσο μὲ μαύρισε - ὅτι μὲ μαύρισε) Ἑρσ. 293. Κοίτα πῶς τὸ φεγγαράκι παιγνίζει ἀπὸψε μέσα στὰ κλαδιά ! (= μὲ ποιὸν τρόπο - ὅτι) Μαλακ. 758· βλ. καὶ Ροδ. 11. Κοίταξε πῶς ὁ ἥλιος χρυσώνει τὰ πανιά των ! κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος... ἀστράπτει ! Κάλβ. 124· βλ. καὶ Πάσσ. 282, 4. (Φωρ. 2, 430). 579, 3.

ΡΔ') **σά** ἢ **σάν**, **ώσάν**. (Τὸ **σάν** κανονικὰ ἐμπρὸς ἀπὸ λέξεως ποὺ ἀρχίζουσι ἀπὸ φωνῆς ἢ ἀπὸ **κ** ἢ **π** ἢ **τ**· πρβλ. **δε-δέν**, **μῆ-μῆν**). Ἀρχικὸς τύπος εἶναι τὸ **ώσάν**, τὸ ὁποῖον εἶναι μόριο τῆς ἀρχαίας Κοινῆς, ποὺ προῆλθε ἀπ' τῆ συνεκφορὰ τῶν ἀρχαίων μορίων **ώς** (= ὅπως, καθὼς) καὶ **ἄν** (= θά, τὸ δυνητικόν). Πρβλ. Δημοσθένους κατὰ Μειδίου 14 (519, 10) : *Κρότον τοιοῦτον ὥς ἂν ἐπαυνοῦντες... ἐποιήσατε*. Θεοφράστου περὶ φυτῶν αἰτιῶν 1, 16, 12 : *Ταῦτα προσδέχοιτ' ἂν ὥς ἂν οἰκεῖα*. Στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη ὁ ἀρχικὸς αὐτὸς τύπος **ώσάν** εἶναι ἄχρηστος. Σ' αὐτὴ χρησιμοποιοῦνται κανονικὰ τὸ **σά** ἢ **σάν**. Σὲ μεσαιωνικὰ ὅμως δημῶδη κείμενα καὶ σὲ παλαιότερα δημοτικὰ τραγούδια βρίσκεται πολὺ συχνὰ τὸ **ώσάν**, καθὼς καὶ σὲ νεότερα ποιήματα καὶ διαλέκτους : *Νὰ τοῦ μιλήσης ὡσάν φίλος* Βιζ. 128. *Ὡσάν κισσὸς ἐφάνταζε* Σκίπ. 212. *Γυροῦν στὴ στάνη ὡσάν καὶ σὺ* Βιζ. 131. *Ἦταν ψηλὴ ὡσάν καὶ σέ, ἀφέντη μου* Μβ. 529. *Κόρη κ' ἐγὼ εἶμαι βασιλιᾶ, ὡσάν κ' ἐσένα* Β.ζ. 98. Πρβλ. καὶ Μητσ. Β', 78 : *Γιὰ νὰ ἰδῇ ἓνα σωρὸ κ' ἄλλα κορμιά σὰν αὐτόν, ὡσάν αὐτόν κ' ἄλλα κουφάρια ἓνα σωρό*. Καὶ ἐπιστήμονες δημοτικιστοὶ δὲν ἀποφεύγουν νὰ χρησιμοποιοῦν κάποτε τὸ **ώσάν** ἀντὶς γιὰ τὸ **ώς** ἢ τὸ **σάν** : *Ἡ γλῶσσα παρουσιάζεται ὡσάν μιὰ ὑποκειμενικὴ ψυχολογικὴ ἐκδήλωση* Γ ωργ. 86· βλ. καὶ 14 καὶ 18.

Σύμφωνα μὲ τὴν προέλευσί του τὸ **ώσάν** εἶναι ἀρχῇθεν ἐπίρρημα ἀναφορικὸ τροπικὸ παρομοιαστικὸ (= ὅπως, καθὼς) : *Ὡσάν ἢ νύχτα ἢ σκοτεινὴ, ποὺ ὅλα τὰ κάνει μαῦρα, ἔτσι εἶναι ὅλα στὴν καρδιά, σὰν τὴν πλακώση ἢ λάβρα* Ε. 135, μβ'· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1120. *Ὡσάν ἢ Πούλια τὴν αὐγὴ τὸνα καὶ τᾶλλο φέγγει κλπ.* Πάσσ. Δίστ. 349. *Ὡσάν ἢ μιὰ τὸ ἔλεγε, τὸ ἔκαμεν ἢ ἄλλη* Φωρ. 2, 378· βλ. καὶ Ε. 65 Β', 9. 73, 19. 74, 9. 76, 12. 217, 20. Πάσσ. Δίστ. 1134. Πρβλ. καὶ Σικελ. 17 : *Κ' ὡσάν ὁ δημιουργὸς τῶν ἀγαλμάτων... νοιώθει νὰ τρέμη κλπ.* Βλ. καὶ 19.

Ἀναφορικὸ τροπικὸ παρομοιαστικὸ ἐπίρρημα εἶναι ἐπίσης ἀρχῇθεν καὶ τὸ **σά** (ἢ **σάν**), μὲ τὴ διαφορὰ μόνον ὅτι αὐτὸ ὥς ἐπίρρημα ποτὲ δὲν συνάπτεται μὲ ῥήματα στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη μὲ τὴ σημασίᾳ τοῦ **ὅπως** ἢ **καθὼς**, μὲ τὴν ὁποία σημασίᾳ χρησιμοποιοῦνται, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, τὸ **ώσάν**. Στὴν κοινὴν ὁμιλουμένην χρησιμοποιοῦνται ἔτσι κανονικὰ τὸ **ὅπως** ἢ τὸ **καθὼς**. Πρβλ. Ε. 80, 29 : *Γιὰ νὰ μὴ μοιράσσουμε, καθὼς μοιράζουν ὅλοι ; Καὶ μόνο σέ*

μεσαιωνικά δημώδη κείμενα καὶ σὲ παλαιότερα δημοτικά τραγούδια βρίσκεται τὸ **σάν** κι' ἐμπρὸς ἀπὸ ρήματα ἀντὶς γιὰ τὸ **ὅπως** ἢ τὸ **καθώς**: Καὶ **σάν** τοῦ εἶπεν, ἔκαμε (= ὅπως μοῦ εἶπε Ἀκριτικό ἔπος) Κμπ. 20. **Σάν** τὸν ζηλεύει ὁ βασιλιᾶς, κανεῖς δὲν τὸν ζηλεύει (= ὅπως τὸν ζηλεύει) Ε. 86 Β', 4. βλ. καὶ 80, 14. Φωρ. 2, 378. Πάσσ. 436, 44. 449, 19. 498, 2. Δίστ. 2. 272. 495. 1071. 1107. Πρβλ. καὶ Ψυχ. 97: **Μὲ** πῆρε ἀνατριχίλα, **σάν** παίρνει στὶς ὥρες ποὺ μεγάλα πράματα πᾶνὰ γίνον.

Δυὸ εἶναι τώρα κανονικά οἱ χρήσεις τοῦ **σάν** (**σά**), ἥτοι χρησιμοποιεῖται πρῶτα ὡς **προθετικό ἀναφορικό ἐπίρρημα** (= ὡς, ὅπως, ὅμοια μὲ) καὶ δεύτερο ὡς **σύνδεσμος** μὲ διάφορες σημασίες.

1. Τὸ **σάν** (**σά**) ὡς **προθετικό ἐπίρρημα**.

1) ὡς **προθετικό ἀναφορικό ἐπίρρημα**, ποὺ φανερώνει παρομοίωσι, τὸ **σάν** συνάπτεται μὲ ὀνόματα (οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα), μὲ ἀντωνυμίες καὶ μὲ ἐπιρρήματα ἢ ἐμπρόθετα: **Νὰ** ζήσης **σάν** ἄνθρωπος Βυ. 35. **Σάν** **λιοντάρι** πολέμησαν καὶ τὰ δυὸ μέρη Μακρυγ. 28. **Στὸ** περιγιάλι **τὸ** κρυφό, **κι'** ἄσπρο **σάν** περιστέρι Σεφέρ. 17. **Τρέχουν** **σάν** **τρελλοὶ** Ζ.Π. 45. βλ. καὶ Ππδ. Γ', 73. **Φαίνεσαι** **σάν** ἄρρωστη Ροδ. 46. **Τὸ** ζῶο **στορηφογύριζε** **σὰ** **δαιμονισμένο** Ζ.Π. 40. βλ. καὶ Τρ. 10. **Κι'** ἦταν **τὸ** χαμογέλιο σου **σάν** **έτοιμο σπαθί** Σεφέρ. 23. **Ἐφυγα** ἀπ' **τὸ** παλιοχώρι **νόχτα** καὶ **κνηγνημένος** **σὰ** **λυσσασμένος** **λύκος** Τρ. 17. **Ὁ** **μισσέρ Γιαννοῦτσος** ἀγοράζει **τὴ** **φούστα** καὶ **τὸ** **παιδί**, **τὸ** **ὁποῖον** **ἔπειτα** **ἀνατρέφει** **σὰ** **δικό** **του** Κμπ. 79. **Ἐναν** **ἄνδρα** **σάν** **ἑσᾶς** (= ὅπως **ἑσεῖς**) Τρ. 282. **Κι'** **εἶδα** **σάν** **τώρα** καὶ **σὰ** **χτές** **τὸν** **αἶθρο** **τὸν** **καιρὸ** (Παλαμ.) Κμπ. 225. **Τράβηξε** **τὸ** **χέρι** **τῆς** **σάν** **ἀπὸ** **φωτιά** Ζ.Π. 50. **Μοσκοβολοῦσαν** **σάν** **ἀπὸ** **πεῦκο** **βουνοῦ** Κμπ. 215.

Μετὰ τὸ **προθετικό αὐτὸ σάν** τώρα ἓνα ὄνομα οὐσιαστικό, ἂν εἶναι ἀναρθρο ἢ ἔχη μπροστά του τὸ ἀόριστο ἄρθρο (ἓνας, μία, ἓνα), ἐκφέρεται σὲ πτῶσι **ὀνομαστική**, ἂν ὅμως εἶναι σύναρθρο, κανονικά ἐκφέρεται σὲ πτῶσι **αἰτιατική**: **Ἐτρεχε** **σὰ** **λαγὸς** (= ὅπως **ἓνας** **λαγὸς**) Μβ. 522. **Τρέμει** **σάν** **τὸ** **λαγὸ** (= ὅπως ὁ **λαγὸς**) Βυ. 57. βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1032. **Ὁ** **ξένος** **εἰς** **τὴν** **ξευτειά** **σάν** **τὸν** **ἀνθὸν** **ἀνθίζει**, καὶ **σὰ** **βασιλικὸς** **ἀνθεῖ** κλπ. Πάσσ. Δίστ. 698. **Σκεπτόμουν** **σάν** **ἓνας** **κοινὸς** **θνητὸς** Τρ. 80. βλ. καὶ Ἐρσ. 329. **Ἦταν** **γεμᾶτος** **ἀπὸ** **σκέψεις** **σάν** **ἀστρονόμος** (= ὅπως **ἓνας** **ἀστρονόμος**) Ζ.Π. 106. βλ. καὶ Πα. 119. Πάσσ. 491, 10 καὶ Δίστ. 171. **Τῆς** **κορασίδας** **τὸ**

μναλὸ γυρίζει **σάν** τὸ **μύλο** (= ὅπως ὁ **μύλος**) Πάσσ. Δίστ. 970. **Σάν** τὸν **ἥλιο** ἐλαμποκόπασε Μβ. 428· βλ. καὶ Πάσσ. 613,9. "Εξαφνα ἐλαμψε **σάν** τὴν **αὐγή** Σολωμ. 16. "Εφάνταξε **σάν** τὸν "Αἰ-Γιῳργη, **λίγο** πὺ **μικρὸς** Μαλακ. 765. "Ομοίαζε **σάν** τὴν **πρώρα** **καρabiou** 'Ηθ. 99. **Θά** περάσωμεν **σάν** ἀδελφοὶ Κονδ. 21. **Τὰ** σκουλαρίκια **κινιουνται** **σάν** **καὶ** **λυέλαιοι** **στήν** **ἐκκλησιά** 'Ηθ. 29. **Οὐρλιάζοντε** **σά** **λύκοι** Τρ. 19· βλ. καὶ Πάσσ. 223,7. **Μοῦ** **φάνηκαν** **σάν** **ἄνθρωποι** **ἄεργοι** Τρ. 262. **Πολεμοῦν** **γυναῖκες** **σάν** **τοὺς** **ἄντρες** (= ὅπως οἱ **ἄντρες**) Ε. 5,24. **Εἶναι** **κί'** **αὐ-** **τοὶ** **σήμερον** **σάν** **τοὺς** **Βαλλιάνους** **τῆς** **Κεφαλληνίας** **Μητσ.** **Β'**, 124. **Πιστεύουν** **πὸς** **γράφουν** **σάν** **τοὺς** **'Αττικοὺς** **τοῦ** **400** **π.Χ.** (= ὅπως οἱ **'Αττικοὶ**) Τριαντ. 19. **Μερικὲς** **γυναῖκες** **προαισθάνονται** **σάν** **τις** **γὰ-** **ρες** **Ζ.Π.** 110· βλ. καὶ Ε. 165,29. 135, γ'. Πάσσ. 37,5. 42,26. 223,7. 239,12. 241,7. 491,10. Δίστ. 89. 171. 503. 827. Ε. 45,5. 46, 13. Πάσσ. 613,9. Δίστ. 448. 542. 602. 770. 970. 979.

Σὲ πτώσι αἰτιατική ἐκφέρεται καὶ κάθε ἀντωνυμία μετὰ τὸ **σάν**:
'Ακοὺς **συχνά** **κί'** **ἐσὺ** **σάν** **κί'** **ἐμένα** **ἐκεῖνο** **τὰ** **λάλημα**; (= ὅπως **ἐγὼ**)
Ζ.Π. 96· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1134. **Εἶναι** **σάν** **ἐσένα** **δυνατὸς** (= ὅπως **ἐσὺ**)
Π.Μ. 118. **Δὲν** **ἦτον** **ἄνθρωπος** **σάν** **ἐμᾶς** (= ὅπως **ἐμεῖς**) "Ερσ.
215. **Δὲ** **θέλω** **νὰ** **πῶ** **ὅτι** **μορφώθηκα** **σάν** **ἐσᾶς** **ἢ** **σάν** **τόσους** **ἄλλους**
(= ὅπως **ἐσεῖς** ἢ ὅπως **τόσοι** **ἄλλοι**) Τρ. 260· βλ. καὶ Βεν. 160. "Ιουγ.
368. Πάσσ. 559,13. **Εἶμαι** **σάν** **αὐτὸν** (= ὅπως **αὐτὸς**) **Ζ.Π.** 26. **Μὲ**
σάν **ἐκεῖνον** **χτύπησες** **τὴν** **'Αθήνα** (= ὅπως **ἐκεῖνος**) Σκίπ. 75. **'Ακού-**
στηκεν **ὁ** **θεῖνος** **τῆς** **κότας** **σάν** **ἐκεῖνον** **τῆς** **γυναῖκας** **κλπ.** **Ζ.Π.** 27.
Σπάνια συμβαίνει ἓνα σύναρθρο οὐσιαστικὸ νὰ ἐκφέρεται μετὰ
τὸ **σάν** σὲ πτώσι ὀνομαστική: **Σάν** **ἡ** **φωτιά** **τοῦ** **πιπεριοῦ** **μ'** **ἔκαψε**
τὸ **φιλί** **σον**· (ἀντίς: **σάν** **τῇ** **φωτιά**) Φωρ. 2,286. **'Εκλειδωσ'** **ἡ** **κω-**
δούλα **μον** **σάν** **τῶν** **Χανιωῶν** **ἡ** **πόρτα**· (ἀντίς: **σάν** **τὴν** **πόρτα**) Πάσσ.
Δίστ. 269. **Εἶχα** **τῇ** **βεβαιότητι** **ὅτι** **θα** **μοῦ** **μιλοῦσε** **σάν** **ὁ** **ἀγαθότερος**
πατέρας· (ἀντίς: **σάν** **τὸν** **ἀγαθότερο** **πατέρα**) Τρ. 241. "Ετσι **μοῖρα-**
ζαν **οἱ** **ἀφεντάδες** **τοῦ** **κόσμου** **τὰ** **ἔθνη** **μεταξύ** **τους**, **σάν** **οἱ** **τσελιγγάδες**
τὰ **τραγιά**· (ἀντίς: **σάν** **τοὺς** **τσελιγγάδες**) Μελ. 152. "Ηρτε **σάν** **ἡ**
μπόρα· (ἀντίς: **σάν** **τῇ** **μπόρα**) Σικελ. 'Ανθολ. 405. (Πρβλ. Χατζόπ.
'Ανθολ. 484: **Μὲ** **ἄρπαξε**, **ἀλλὰ** **ὄχι** **ὅπως** **ἡ** **μπόρα**). Τῆς συντάξεως
αὐτῆς τοῦ **σάν** με ὀνομαστικῇ σύναρθρου οὐσιαστικοῦ συχνὰ κάνει
χρήσι ὁ Σικελιανός. Βλ. Σικελ. 29. 30. 38. 48. κ. ἀ.

Σὲ αἰτιατική ὅμως ἐκφέρεται πάντοτε μετὰ τὸ **σάν** ἓνα οὐσία·
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

στικό, ανεξαρτήτως του ἂν εἶναι σύναρθρο ἢ ἀναρθρο, ὅταν ἡ παρομοίωσις πού γίνεται μ' αὐτό, ἀναφέρεται στοῦ ἀντικείμενο τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως, πού κι' αὐτό εἶναι σέ πτώσι αἰτιατική: Τὸν ἀντρα μου τὸν θεωρεῖ σὰν πατέρα της Τρ. 196. Τὸν ἀγαπῶ σὰν ἀδελφὸν. Ἀργῶ 234· βλ. καὶ Κμπ. 346. Τοὺς βλέπει ὅλους σὰν ἐχθροὺς του. (Βλ. § 62,4, Σημ.). Καὶ ἴσως ἀπὸ τέτοιες συντάξεις προήλθε ὡς πρὸς εὐφωνη ἡ σύνταξις τοῦ σὰν μ' αἰτιατική σύναρθρου οὐσιαστικοῦ, καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ παρομοίωσις ἀναφέρεται στοῦ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως, ὅποτε σύμφωνα μὲ τὸ νόημα θὰ ἔπρεπε τὸ οὐσιαστικὸ νὰ ἐκφέρεται σέ πτώσι ὀνομαστική: Πολεμοῦν γυναῖκες σὰν τοὺς ἄντρες. (ἀντίς: σὰν οἱ ἄντρες = ὅπως οἱ ἄντρες) Ε. 5,24.

Τέλος κάποτε τὸ σὰν, κατὰ βραχυλογίαν, συντάσσεται καὶ μὲ γενική σύναρθρου οὐσιαστικοῦ προσδιοριστική μιᾶς αἰτιατικῆς ἄλλου οὐσιαστικοῦ, πού παραλείπεται, ἀλλὰ ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ προηγουμένα: Φωνὴ βραχνή σὰν τῆς κίσσας (= σὰν τῇ φωνῇ τῆς κίσσας) Ἀμ. 90· βλ. καὶ Ε. 75,61 καὶ 151,4. Τὸ πρόσωπό του ἦτανε κατὰ κίτρον σὰν τοῦ πεθαμένου (= σὰν τὸ πρόσωπο τοῦ πεθαμένου) Θεοτόκ. 21.

2) Στὴ σύνταξί του μὲ ὀνόματα οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα ἢ ἐπὶ-ρήματα τὸ σὰν δὲν ἔχει πάντοτε ἀπλῶς παρομοιαστική σημασία (= ὅπως, ὅμοια μέ). Σύμφωνα μὲ τὴν ἄμεση ἀντίληψι τῶν προσώπων πού συνομιλοῦν καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια τῶν συμφραζομένων ἡ ἐπιρρηματική του σημασία παίρνει διάφορες ἀποχρώσεις. Ἔτσι τὸ σὰν παίρνει τὴν ἔννοια

α') τῆς φράσεως μου φαίνεται πῶς, νομίζω πῶς, κατὰ τὰ φαινόμενα κ.τ.τ.: Σὰν κανόνια πέφτουν. Σὰν καλὸς εἶναι. Σὰν πολλὰ γορεύει. Ἄς εἶναι ἕξι μῆρες· σὰν πολλὸ εἶναι, καημένη Εην. 241. Προχωροῦσε ἡρεμὸς καὶ σὰν εὐχαριστημένος Χάρ. Κ. 16. Σὰ μακρὰ κάθεται.

β') τοῦ ὅπωςδῆποτε, σχετικῶς: Ἔτσι στοῦ σπῆτι αὐτὸ βολεῦτηκαν σὰν καλά, πὺν νὰ μὴν τοὺς λείπει τίποτα (Ερσ. 22).

γ') τῆς φράσεως ἔτσι νὰ ποῦμε, (τρόπον τινά): Ἐρση! ἦταν σὰ μιὰ φωνή, πὺν ἔβγαине ἀπ' τὸ μαρμάρινο στόμα κάποιας Κόρης τῆς Ἀκροπόλεως (Ερσ. 25. Μὰ ἡ ἀνάστασις (τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας) ἦταν ἐφήμερη καὶ σὰ φαινομενική Κμπ. 33. Αἰσθάνθηκα σὰν μιὰ σκιά πίσω καὶ γύρισα καὶ εἶδα τὸ Θέμο ὀρθόν Τρ. 106. Βλ. καὶ § 99 (σὰν τί; σὰν ποιός; κ.τ.δ.).

3) Πολλές φορές τὸ **σάν** συνάπτεται μὲ ἓνα ὄνομα (οὐσιαστικὸ ἢ ἐπίθετο), πού ἐπέχει στὴν πρότασι θέσι κατηγορηματικοῦ προσδιορισμοῦ, προκειμένου ὄχι γιὰ παρομοίωσι, παρὰ γιὰ μιὰ πραγματική σχέσι ἢ κατάστασι ἢ ιδιότητα, ἢ ὅποια προβάλλεται ὡς αἰτιολογία, γιὰ κείνο πού λέγεται στὴν πρότασι αὐτή: *Τὰ λόγια τῆς Ἀμαροῦδας τοῦ ἔφεραν στὸ νοῦ, πὼς σάν παππᾶς εἶχε κι' ἄλλα χροῖα* (= σάν παππᾶς πὺν ἦταν - ἐπειδὴ ἦταν παππᾶς) Χ.Θ. 46. *Νὰ μεταλάβης, γιέ μ', καὶ σὺ σὰ Χριστιανός, τὸν ἔλεγε* (= σὰ Χριστιανός πὺν εἶσαι - ἀφοῦ εἶσαι χριστιανός) Χ.Θ. 39· βλ. καὶ Μελ. 35. Πάσ. Δίστ. 933. *Νὰ μοῦ δηλώσης ὁρθὰ κοφτά, ἄφοβα, σάν κόρη τοῦ Ζάρκα, ἂν θὰ μείνης μὲ μένα ἢ θὰ πᾶς μὲ τὸ γιατρὸ* (= σάν κόρη τοῦ Ζάρκα πὺν εἶσαι - ἐφόσον εἶσαι κόρη τοῦ Ζάρκα) Ροδ. 46. *Δὲν πᾶς μιὰ φορὰ καὶ σὺ σὰ νέος νὰ διασκεδάσης* (= σὰ νέος πὺν εἶσαι - ἀφοῦ εἶσαι νέος). *Αὐτὸς ἄς ἔλεγε ὅ,τι ἤθελε· ἐσὺ σὰ συγγενῆς ἔπρεπε νὰ μὲ ὑποστηρίξης* (= σὰ συγγενῆς πὺν εἶσαι - ἐπειδὴ εἶσαι συγγενῆς). *Θέλει ὦρα νὰ σᾶς τὸ πῶ, καὶ νὰ κρίνετε κι' ἐσεῖς σὰ σπουδασμένος ἄνθρωπος* (= σὰ σπουδασμένος ἄνθρωπος πὺν εἶστε - ἐφόσον εἶστε σπουδασμένος ἄνθρωπος) Ἑρσ. 198. (Πρβλ. παρακάτω **σάν** - πού).

Σημ. α'. Ὅπως μπορεῖ νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ἀνασκοπῶντας τὰ σχετικὰ παραδείγματα στὰ προηγούμενα (I, 1-3), ὡς προθετικὸ ἐπίρρημα τὸ μόριο **σάν** μόνο σὲ δυὸ περιπτώσεις συνάπτεται μὲ ὄνομα οὐσιαστικὸ, ἥτοι 1) ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ἀπλή παρομοίωσις: *Πολέμησαν σάν λιοντάρια. Τὸν ἀδερφό της τὸν θεωρεῖ σάν πατέρα της*, καὶ 2) ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ αἰτία: *Ὁ Πέτρος σὰ διευθυντῆς τοῦ ἐργοστασίου εἶναι πολὺ ἀπασχολημένος* (= ἐπειδὴ εἶναι διευθυντῆς).

Σὲ ἐφημερίδες ὅμως, πού γράφονται στὴ δημοτική, καὶ σὲ ἄλλα δημοσιεύματα γραμμένα ἐπίσης στὴ δημοτική, βλέπει κανεὶς ὅτι μερικοὶ ἀπὸ ζήλο ὑπερδημοτικισμοῦ χρησιμοποιοῦν τὸ **σάν** ἀντὶς γιὰ τὸ ὡς σὲ φράσεις, στὶς ὁποῖες οὔτε παρομοίωσις μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ οὔτε ἔννοια αἰτιολογίας. Ἔτσι σὲ μιὰ προσφώνησι κάποιου πρὸς ἓνα, πού διορίστηκε Ὑπουργός, διαβάζομε: *Μὲ μεγάλη μας χαρὰ σὲ χαιρετίζομε, κύριε Ζ., σάν Ὑπουργό.* Καὶ ἄλλου διαβάζομε: *Ἡ πραγματεία αὕτη κυκλοφόρησε γιὰ πρώτη φορὰ σάν ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο Φιλοσοφίας κλπ.* Καὶ ἄλλου διαβάζομε: *Τότε ἀναγνωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα σάν κράτος ἀνεξάρτητο.* Καὶ ἄλλου (Ἑφημερίδα Ριζοσπάστης, 1-11-45): *Ἡ ἀπεργία εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νὰ διακοπῇ ἀμέσως ὁ φωτισμός.* Αὐτὰ ὅμως στὴ γνήσια δημοτικὴ θὰ ποῦν: *Σὲ χαιρετίζομε κύριε Ζ. (ὄχι πὺν εἶσαι πρῶτα Ὑπουργός, ἀλλὰ) σάν νὰ εἶσαι Ὑπουργός - Ἡ πραγματεία αὕτη κυκλοφόρησε (ὄχι σὲ ἀνατύπωση πραγματικῇ, ἀλλὰ) σὲ κάτι πὺν ἦταν σάν ἀνατύπωση, πὺν*

ἔμοιαζε με ἀνατύπωση - Τότε ἀγανωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα (ὄχι πράγματι κράτος ἀνεξάρτητο, ἀλλὰ) σὰν κάτι πού ἔμοιαζε με κράτος ἀνεξάρτητο κλπ. Τὸ σωστό λοιπὸν εἶναι νὰ λέμε καὶ νὰ γράφουμε: Σὲ χαιρετίζουμε, κύριε Ζ., ὡς Ὑπουργό - Ἡ πραγματεία αὐτὴ κυκλοφόρησε γιὰ πρώτη φορὰ ὡς ἀνατύπωση - Τότε ἡ Ἑλλάδα ἀγανωρίστηκε ὡς κράτος ἀνεξάρτητο - Ἡ ἀπεργία εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διακοπῇ ἀμέσως ὁ φωτισμός. "Ὅτι σ' αὐτὰ δὲν ἔχει καμιά θέσι τὸ σὰν, τὸ δείχνει καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ αὐτὰ μποροῦν νὰ εἰπωθοῦν καὶ χωρὶς τὸ σὰν: τότε ἀγανωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα. κράτος ἀνεξάρτητο. Ἡ ἀπεργία εἶχε ἀποτέλεσμα νὰ διακοπῇ κλπ.

"Ὅτι τώρα τὸ μόριο ὡς, πού μόνο αὐτὸ ταιριάζει σὲ φράσεις σὰν τὶς παρὰπάνω, εἶναι δημοτικὸ, δημοτικώτατο, τὸ δείχνει κοντὰ στὰ ἄλλα ἡ συχνὴ χρησιμοποίησίς του ἀπ' τὸ Μακρυγιάννη στὰ Ἀπομνημονεύματά του, πού εἶναι γραμμένα στὴ δημοτικὴ. Παραθέτομε ἀπ' αὐτὰ μερικὰ παραδείγματα: "Ελαβα καὶ ἐγὼ ὡς ἄνθρωπος αὐτεῖνὴν τὴν ἀδυναμίαν (σελ. 7). Πρέπει νὰ ζῇ αὐτὸς καὶ οἱ συγγενεῖς του ὡς τίμιοι ἄνθρωποι εἰς τὴν κοινωνίαν (σελ. 9). Ζῶ ὡς ἄνθρωπος μ' ἐκεῖνο ὁποῦ εὐλόγησε ὁ Θεὸς (σελ. 10). Μὴν ὑποφέροντας πλέον τὴν πείνα, ἀποφάσισαν νὰ περάσουνε ἀπὸ τὸ γιοφύρι, καὶ ὡς βρέφος ἐγὼ μικρό, νὰ μὴν κλάψω καὶ χαθοῦνε ὅλοι, ἀποφάσισαν νὰ με πετάξουν εἰς τὸ δάσος (σελ. 12). "Εκατσα με συμφωνίης ὅτι ἐγὼ ὡς δοῦλος δὲν κάθομαι (σελ. 14). Εὐρέθη εὐλογον νὰ στείλουν ἑμένα ὡς πρᾶματευτῆ, νὰ πάγω εἰς Πάτρα (σελ. 19). Νὰ πάγω ὡς πρᾶματευτῆς εἰς τὴν Ἀρτα, νὰ ἰδοῦνε οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ μὴν ὑποψιαστοῦν (σελ. 22). "Ὁ δυστυχὴς τὴν Ἀρτα, νὰ ἰδοῦνε οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ μὴν σιγύριζα καλύτερα ἀπὸ τὴν ἀρρώστησε βαρυνά, καὶ ὡς εὐεργέτης δικός μου, τὸν σιγύριζα καλύτερα ἀπὸ τὸν γονιόν μου (σελ. 24). Θέλει νὰ (ἐ)φοδιάσῃ καὶ τὸν Ἐπαχτον ὡς σημαντικὸν κάστρο καὶ θέσῃ ἀναγκαίαν (σελ. 27). "Ὡς λιοντάρι πολεμοῦσε καὶ ὡς φιλόσοφος ὠδηγοῦσε (σελ. 28). Καὶ τὸν λόγο του κινυνέψαμε καὶ ἤμαστε ὡς ἀδελφοὶ (σελ. 242). Σὲ τόσους ἀγῶνες τῆς πατρίδας νὰ εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ὡς πατέρας με τὰ παιδιὰ (σελ. 386). Βλέπε καὶ παρακάτω τὸ μόριο ὡς.

Σημ. β'. Σπανιότατα (σὲ δημοτικὰ τραγούδια) χρησιμοποιεῖται τὸ προθετικὸ σὰν καὶ ὡς μόριο συγκριτικὸ (ἀπὸ, παρὰ, § 46): "Ὅλον τὸν κόσμον γύρισα, νὰ βρῶ γλυκὸ σταφύλι· δὲν εὗρηκα γλυκότερο σὰν τὸ δικό σου χεῖλι (= γλυκότερο ἀπὸ) Πασσ. Δίστ. 682. "Ἰσως ὁμως ἐδῶ ὑπάρχει σύμφυσις τῶν δύο ἐκφράσεων: Δὲν εὗρηκα (ἀλλο) γλυκὸ σὰν τὸ δικό σου χεῖλι - καὶ Δὲν εὗρηκα γλυκότερο ἀπ' τὸ δικό σου χεῖλι.

II. Τὸ σὰν (σὰ) ὡς σύνδεσμος. "Ετσι τὸ σὰν εἶναι

1) Αἰτιολογικὸ (= ἀφοῦ, ἐπειδὴ. § 241, Σημ.). "Ὅχι πολὺ συχνὰ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη: Σὰν εἶδε πὼς δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τίποτε, σηκώθηκε κι' ἔφυγε. Βλ. "Ερσ. 163. Παιδιά, σὰν μὲ ρωτήσατε, νὰ σᾶς τὸ μολογήσω Α.Ε', 141. Κόρη, σὰν μοῦ τὸν ἐπαινᾷς, πᾶς νὰ μοῦ

τόνε φέρης ; (= ἀφοῦ μοῦ τὸν παινεύεις) Φωρ. 2, 380. **Σὰν** ἤθελες νὰ μ' ἀρνηθῆς, γιατί νὰ μ' ἀγαπήσης ; Πάσσ. Δίστ. 825· βλ. καὶ Ε. 14, 4, 74, 121. 82, 37.

2) ὑποθετικὸ (= ἐάν, ἂν. § 244). Συνηθέστατα στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη : **Σὰ** θέλεις, πῆγαινε καὶ σὺ μαζί τους. Βλ. Ε. 32, 1. 74, 218. 130, 5. 135, γ'.

3) χρονικὸ, συνηθέστατα καὶ στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (§ 261, 2 καὶ § 263, 2), μὲ διάφορες σημασίες, ἥτοι

α') = ὅταν : **Σὰν** πῆγαν στὴ σπηλιά, ἤθραν ἐκεῖ τὸν μεγάλο τὸν ὄφιν Π.Μ. 40· βλ. καὶ Βυ. 37. **Σὰν** ἔχασα τὴ μητέρα μου ἤμουνα δώδεκα χρονῶν (Μυρ.) Κμπ. 309. Μοῦ διηγόταν ἱστορίες ποὺ γίναν, **σὰν** ἦταν μικρὴ Λιλ. 30. Τώρα γέρασα· ἔτσι θὰ πῇ καθένας, **σὰν** ἰδῇ τὸ ζαρωμένο πρόσωπό μου Πα. 80· βλ. καὶ Ἑρσ. 6. Ε. 112, 2. 135, μβ'. 152, 5.

β) = ὅταν θά : Αὐτὸ τὸ δαχτυλίδι νὰ τὸ δώσετε στὴ Μυρσίνα, **σὰν** τρανέψη (= ὅταν θὰ μεγαλώσῃ) Π.Μ. 60. Κοιμήσου, γιανὰ ξυπνήσης, **σὰ** χτυπήσουν οἱ καμπάνες Χ.Θ. 25. Θὰ μὲ ξεχάσης, ρώταγες, καλέ μου, **σὰν** πεθάνω ; Οὐρ. Ἀνθολ. 285. Θὰ κάμῃ τὸ καθήκον του, **σὰν** ἔρθῃ ἡ ὥρα Ροδ. 31· βλ. καὶ Τρ. 183 καὶ 243. Ε. 48, 7. 147 Β', 11. Πάσσ. Δίστ. 496. Ἦθελε νὰ μὲ κάμῃ παππᾶ καὶ νὰ μὲ ἀφήσῃ στὸ πόδι του, **σὰν** πεθάνῃ (= ὅταν θὰ πεθάνῃ - ὅταν θὰ πέθαινε. § 263, 2). Πα. 40.

γ') = ἅμα μιὰ φορὰ, ὅταν μιὰ φορὰ : Ἀδύνατο εἶναι μιὰ καρδιά, **σὰν** πληγωθῇ, νὰ γιάνῃ Ε. 135, ιγ'.

δ') = κάθε φορὰ ποῦ (θά), ὁσάκις (θά) : **Σὰ** σὲ φιλῶ, μαραίνεισαι, **σὰ** σὲ κρατῶ, κλονεῖσαι (= ὁσάκις σὲ φιλῶ) Ε. 130, 2. **Σὰ** θυμηθῶ τὴ μάνα μου, τὸ αἷμα μου παγώνει (= ὁσάκις θυμηθῶ) Λ.Α', 645. **Σὰν** κινήσῃ ἡ νεράιδα, ὅλα περιγύρα ἀναγαλλιάζουν (= ὁσάκις κινεῖται) Πα. 62· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 124. Θὰ γράφω **σὰ** μοῦ μένη καιρὸς (= ὁσάκις θὰ μοῦ μένη) Μυρ. 10. Καὶ τί νὰ κάμω, **σὰν** βγαίνω ἀπ' τὸ τηλεγραφεῖο ; (= ὁσάκις βγαίνω) Ζ.Π. 132. Καὶ **σὰν** τοὺς βλέπανε, φωνάζανε γελῶντας· Ἐ, Βασίλη ! Ἐ, Ἀργύρη Βεν. 72. Ἐγὼ δὲν κτρινίζω, **σὰ** θυμῶνω Θεοτόκ. 19.

ε') = ἅμα, μόλις, εὐθὺς ὡς : **Σὰν** τοὺς ἔρριξαν οἱ Τοῦρκοι τρεῖς κανονιές, ἄναψε τὸ τουφέκι Ππδ. Α', 55. Ἐτριβαν ὅλοι τὰ μάτια τους, **σὰν** τὸν εἶδαν νὰ ἀράξῃ Βεν. 106. Ἡ Αἰγὴ **σὰν** εἶδε τὴν ἀδερφή της, τὴν ἀγκάλιασε Πα. 30· βλ. καὶ Ἡθ. 27. Ε. 81, 9. **Σὰν** τὸν ἰδῇ, μερῶνει Ε. 135, λ'. Βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 823.

Σημ. α'. Σπάνια, (σὲ παραμύθια), χρησιμοποιεῖται τὸ **σάν** καὶ ὡς ἐναντιωματικὸς σύνδεσμος (= ἄν καί, μολοντί): *Ὁ κουμπάρος ὁ κάβουρας, σάν ντρεπότανε καὶ λίγο, τοῦ ἔλεγε ὁμως· πολλὸ μὲ σφίγγεις, κουμπάρε* Π. Μ. 24.

Σημ. β'. Ἡ χρονικὴ σημασία τοῦ **σάν** προήλθε ἀπ' τὴν (ἀρχικὴ τοῦ τὴν) ὁμοιωματικὴν σημασίαν, ἰδίως ἀπὸ φράσεις, στὶς ὁποῖες ὑπῆρχε ζευγὸς προτάσεων μὲ τὸ ἴδιο ρῆμα ἢ μὲ ρήματα ἀντίθετης σημασίας. Πρβλ. *Σάν ἐμπῆκε ἐκεῖνος μέσα, μπῆκα κι' ἐγὼ* (= ὅπως μπῆκε ἐκεῖνος μέσα, μπῆκα κι' ἐγὼ - ἅμα ἢ εὐθὺς ὡς ἐμπῆκε ἐκεῖνος κλπ.). Πρβλ. καὶ Γένεσιν 27, 30. *Καὶ ἐγένετο, ὡς ἂν ἐξῆλθε Ἰακώβ ἀπὸ προσώπου Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ Ἡσαῦ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἦλθεν ἀπὸ τῆς θήρας* (= ὅπως ἐξῆλθε ὁ Ἰακώβ, ἦλθε ὁ Ἡσαῦ - ὅταν ἐξῆλθε ὁ Ἰακώβ κλπ.).

Ἡ αἰτιολογικὴ τοῦ σημασία μποροῦσε νὰ προέλθῃ κι' ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν τοῦ σημασία, τὴν ὁμοιωματικὴν, κι' ἀπὸ τὴν σημασία τοῦ τὴ χρονικὴν, ἀπὸ φράσεις στὶς ὁποῖες ἡ ὁμοιωματικὴ ἢ ἡ χρονικὴ σχέσις μποροῦσε νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς αἰτιολογικὴ. Πρβλ. Ε. 217, 20: *Καὶ δὸς του τα τοῦ Κωνταντῆ, ἀλλοῦ νάγραβω-νιάση, ὡσάν κι' ἐγὼ παντρεύομαι, παίρω τὸ Χάρον ἄντρα* (= ὅπως κι' ἐγὼ νιάση, ὡσάν κι' ἐγὼ παντρεύομαι, παίρω τὸ Χάρον ἄντρα). Ὁ βασιλεὺς **σάν** τᾶκουσε παντρεύομαι - ἐπειδὴ, ἢ ἀφοῦ κι' ἐγὼ παντρεύομαι). Ὁ βασιλεὺς **σάν** τᾶκουσε πολλὸ τοῦ κακοφάνῃ (= ἅμα τὸ ἄκουσε - ἐπειδὴ τὸ ἄκουσε) λ. τ. Πρβλ. καὶ τὴν σημασιολογικὴν ἐξέλιξιν τῶν μορίων **καθὼς** καὶ **ὅπως**.

Ἡ ὑποθετικὴ τέλος σημασία τοῦ **σάν** προήλθε ἀπ' τὴν χρονικὴν, ἀπὸ φράσεις **σάν** ἐτοῦτες: **Σὰ φύγουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Μοριά, τότε νὰ γυρίσης καὶ σὺ** (= **σάν** ἐτοῦτες: **Σὰ φύγουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ Μοριά, τότε νὰ γυρίσης καὶ σὺ**) Πα. 12. **Ὡσάν** τὸ κάστρο πάρης, χάρισμα κι' αὐτὴ **ἔταν** φύγουν - **ἐάν** φύγουν) Πα. 12. **Ὡσάν** τὸ κάστρο πάρης, χάρισμα κι' αὐτὴ **ἔταν** φύγουν - **ἐάν** φύγουν) Πα. 12. **Ὡσάν** τὸ κάστρο πάρης, χάρισμα κι' αὐτὴ **ἔταν** φύγουν - **ἐάν** φύγουν) Πα. 12. Πρβλ. τὴν ὁμοίαν σημασιολογικὴν ἐξέλιξιν τοῦ **ἅμα**.

III. Τὸ **σάν** χρησιμοποιεῖται καὶ συνδυασμένο μὲ ἄλλα μόρια, ἰδίως μὲ τὸ **νὰ** καὶ μὲ τὸ **πού**. Ἔτσι

1) μὲ τὸ **σάν νὰ** (ἢ **σὰ νὰ**) εἰσάγονται ἀναφορικὲς ὑποθετικὲς προτάσεις παρομοιαστικὲς (= ὅπως ἐάν): *Ἦταν ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ἐκεῖνους, πὺν μιλοῦν ἀπ' τὴν πρώτη ὥρα μὲ ὄλους, σάν νὰ τοὺς ἔχουν συγγενεῖς ἢ παλαιοὺς φίλους* Ἔρσ. 72. *Ἀσπρολογᾷ, σὰ νὰ* ἔπεσε χιόνι, τὸ περιβόλι Ἀθάν. 24. *Θὰ σὲ περιποιῇται, σάν νὰ ἦταν ἀδερφή σου* Ροδ. 70. *Εἶναι σὰ νὰ διαβαίνουν μυρωμένοι θάμνοι* Σεφέρ. 25. Ἔκαμε *πρῶτα τὸ σταυρὸ της, σὰ νὰ* ἔμπαινε σ' ἐκκλησίαν Βλαχ. 97. Βλ. § 267.

Ἀλλὰ κάποτε τὸ **σάν νὰ** αὐτὸ παίρνει αἰτιολογικὴ χροιά καὶ φανερώνει κάποια πιθανὴ αἰτιολογία: *Ὑστερα ὁ καπνοπώλης, σάν νὰ βαρέθηκε, μοῦ εἶπε· Ἄν θέλεις περισσότερες πληροφορίες, ἀνέβα ἐπάνω* (= ἐπειδὴ, ὡς φαίνεται, βαρέθηκε) Τρ. 47. *Ἀξαφνὰ ἢ ἔρση ἀνασηκώθηκε, σάν* κάτι *νὰ* θυμήθηκε Ἔρσ. 27. βλ. καὶ Ζ.Π. 95 (στὴν

§ 267). *Κι' ἡ λίμνη σὰ νὰ μάντεψε, καὶ τὰ νερά της κάνει καθορέφτι*
Σκίπ. 107.

Τέλος τὸ **σὰν νὰ** χρησιμοποιεῖται καὶ σὰν εἰσαγωγικὸ εἰδικῆς προτάσεως, ἰδίως ὕστερ' ἀπὸ τὸ ρῆμα **φαίνομαι** καὶ τὰ συνώνυμά του (σὲ σύνταξί τους εἴτε προσωπικῇ εἴτε ἀπρόσωπῃ): *Ἐκαπετὰν Στόκος λέει σὰν νὰ εἶδε ἓνα πανὶ στὸ πέλαγος (= λέει πὼς τοῦ φαίνεται πὼς εἶδε)* "Ερσ. 35. *Φαίνονταν σὰν νὰ μέρωσε καὶ ξεθάρρεφε λίγο (= φαίνονταν - ὅπως μπορούσε νὰ νομίζη κανεὶς - ὅτι ἡμέρωσε)* "Ερσ. 125. *Φάνηκε σὰν νὰ ἤθελε νὰ παραστήσῃ ἀνθρώπους, πὺν πάλεψαν μεταξύ τους* "Ερσ. 152. *Αὐτὸ τὸ βουβὸ δείχνει σὰν νὰ τὸν ξέρει τὸν τόπο (= δείχνει - ὅπως μπορεί νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς - ὅτι τὸν ξέρει)* "Ερσ. 302. *Τοῦ φάνταζεν ὁ καλόγερος στὰ μάτια σὰν νὰ μὴ ἦταν τοῦ κόσμου τούτου* Βυ. 36.

Πολλὲς φορές ὅμως τὸ **σὰν νὰ** χρησιμοποιεῖται σὲ ἀνεξάρτητες προτάσεις μὲ τὴ σημασίαν τῆς φράσεως **μοῦ φαίνεται πὼς, νομίζω πὼς** κ.τ.τ. ἢ τῆς φράσεως **φαίνεται πὼς, φαίνονταν πὼς** κ.τ.τ., ἥτοι γιανὰ ἐκφραστῇ μιὰ ἐντελῶς ἀτομικὴ γνώμη ἢ ἀπλή ὑπόνοια ἐκεينوῦ ποῦ μιλεῖ: *Ἡ θάλασσα σὰν νὰ καλυτέρεψε καὶ ἴσως φύγῃ καμιά βάρκα (= μοῦ φαίνεται πὼς καλυτέρεψε)* "Ερσ. 252. *Ὁμως σὰν νὰ δυσανεκτήθηκε μ' αὐτόν μας τὸν ἀστεῖσμό Καβάφ.* Ἀνθολ. 112. *Σὰ νὰ μοῦ λές, θαρρῶ, ναὶ* Ἐφταλ. 31. *Κάποτε σὰ νύρχαῖζει ὁ Λουκῆς Τριαντ.* 39. *Γιὰ ἰδές! μιὰ βάρκα ἔρχεται ἀπ' τὸ μύλο ἐκεῖ μὲ σημαῖα.* *Σὰν νὰ εἶναι πολεμικὴ* "Ερσ. 59. *Ἐσᾶς, κύριε δήμαρχε, σὰ νὰ σᾶς ἔχω ξαναῖδεῖ* Ξεν. Ἀθ. Νέ. 12-12-33. *Σὰν νὰ μὴν ἄκουσε.* *Σὰ νὰ κλαίει.* *Ἐλα τώρα, θεῖα Κατέρω, πᾶρ' τὸ παιδί...* *Σὰ νὰ μὴν ἀποφάσιζαν ὅμως νὰ χωριστοῦν τὸ μικρὸ καὶ ὁ ἄντρας (= φαίνονταν ὅμως πὼς δὲν ἀποφάσιζαν)* Τρ. 99. Πρβλ. καὶ παραπάνω, I, 2, α'.

Κάποτε τέλος τὸ **σὰν νὰ** χρησιμοποιεῖται μὲ τὴ σημασίαν τοῦ **μήπως τάχα** καὶ μ' αὐτὸ εἰσάγεται σὲ διαλόγους μὲ κάποια εἰρωνεῖα ἀντιπαρατήρησις σὲ παρατήρησι, ποῦ ἔχει κάμει ὁ ἄλλος: *Ἐσὺ ξεχνᾷς πὼς εἶναι ὧ καὶ ἡ γυναῖκα σου!* *Σὰ νὰ λείπει, βλέπεις, ἡ δική σου (= μήπως τάχα λείπει κλπ. = ἀλλὰ δὲ λείπει δὲ κι' ἡ δική σου)* Ξεν. 234.

2) μὲ τὸ **σὰν πού**, ἢ, συνηθέστερα, **σὰν... πού** εἰσάγεται συχνὰ αἰτιολογικὴ πρότασις (§ 241): *Ἡ Ἡθικὴ σὰν πνευματικὴ πειθαρχία πού εἶναι, ἔχει βέβαια κάποια σχετικὴν αὐτοτέλεια (= ἐ-*

πειδή εἶναι πνευματική κλπ.) Παπαν. 157. **Σὰ βρώμικα πού ἦταν**, τὰ πέταξε πέρα (= ἐπειδὴ ἦταν) Βλ. ΠΔ', III, 2 πού.

Κάποτε τὸ **σάν πού** αὐτὸ (ἰδίως κατόπιν ἀπὸ ἀποφατική πρότασι) παίρνει ἔννοια ἐναντιωματική: **Τίποτε δὲν τοῦ κινοῦσε τὴν ἀπορία καὶ τὸ θανμασμό, σάν παιδὶ πρᾶμα πού ἦτον** (= ἂν καὶ ἦταν - μολοντί εἶνα παιδί) "Ερσ. 150.

Σημ. α'. Κι' ἐμπρὸς ἀπ' τὸν τελικὸ σύνδεσμο **γιανὰ** μπορεῖ νὰ προτάσσεται τὸ **σάν**, γιανὰ δίνῃ στὸ νόημά του τὴ χροιά τοῦ φαινομενικοῦ: **Ἡ Θεοφορούλα βλέποντας ὅτι εἶχα σταθῇ ὀρθὸς σὲ μιὰν ἄκρη κοντὰ στὴν πόρτα, σὰ γιανὰ τὸ σκάσω γαλλικά, τοῦ εἶπε· Θέμο, δὲ χαιρετᾷς τὸν κύριο Ἀγγελῆ;** (= μὲ σκοπὸ - ὅπως μποροῦσε νὰ νομίση κανεῖς - νὰ φύγω κρυφά) Τρ. 287.

Σημ. β'. "Ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὰ μόρια νὰ καὶ **πού**, καὶ τοῦ μορίου **σάν** μερικές φορές δὲν μπορεῖ νὰ καθοριστῇ ἀσφαλῶς ἡ σημασία. Πρβλ. π.χ. Πάσσ. Δίστ. 984: **Τί νὰ τὴν κάμω τὴν καρδιά, σάν εἶναι πικραμένη;** μῆτε χεῖ- μῶνα χαιρετᾷ μῆτε καὶ καλοκαίρι (**σάν** =;) Βλ. καὶ Δίστ. 986. "Ὁμοίως Πάσσ. 255, 1: **Νὰ 'μουν πουλί, νὰ πέταγα, νὰ πῆγαινα τοῦ ψήλου, νὰνάτενα ἀπὸ μακρυνὰ τὸ δόλιο Μισολλόγι, σάν πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες μὲ Τούρκους, μὲ πασάδες.**

Σημ. γ'. Βλ. καὶ § 146, 2, **Σημ. β'** (γιά τὴ θέσι τοῦ **σάν**).

ΡΕ') **σάμπως.** Μόριο νεοελληνικόν, ὅχι καὶ πολὺ εὐχρηστο. (Προῆλθε ἀπ' τὴ συνεκφορὰ τῶν μορίων **σάν** καὶ **πώς**). Χρησιμο- ποιεῖται

1) σὲ ἀπλὲς προτάσεις ἐκφερόμενες σὲ ὀριστική μὲ τὴν ἔννοια τοῦ **νομίζω (πώς)**, **μοῦ φαίνεται (πώς)** κ.τ.τ.: **Σάμπως τὰ παραλές, ἀγαπητὲ Πάρη, τοῦ εἶπα** Τρ. 59. Βλ. καὶ Ε .80, 12. Α.Δ', 176. ('Ιδὲς § 188, **Σημ. β'**).

2) ὡς εἰσαγωγικὸ ἐρωτηματικῶν προτάσεων, μὲ τὴ σημασία τοῦ (ἐρωτηματικοῦ) **μήπως**: **Καὶ σάμπως δὲν ἔκαμε κάθε θυσία ὁ κύριος Θέμος;** Τρ. 152. **Μὰ σάν πως ἦταν μόνο οἱ ψῆλλοι;** "Αμ τὰ ποτιτῖα; "Ερσ. 192· βλ. καὶ 17.

Σημ. Μερικοὶ ποιηταί, ὅπως ὁ Σικελιανός, χρησιμοποιοῦν τὸ **σάμπως** καὶ ἄντις γιὰ τὸ ἀπλὸ **σάν**: **Τραβηγμημένο σάμπως λιοντάρι λαβωμένο** Σικελ. 190. "Απλωνόταν **σάμπως** νεκρὸ στὴν κλίνη μου Σικελ. 193.

ΡΣΤ') **τάχα.** Ἀρχαῖο μόριο, μὲ ἀρχικὴ σημασία (**ταχέως**) **γρήγορα καὶ πιθανῶς, ἴσως.** Τώρα χρησιμοποιεῖται

1) ὅπως τὸ **δῆθεν** γιὰ κάτι τὸ προσποιητὸ ἢ φανταστικόν, (ὅπως ἰδίως σὲ διηγήσεις ὀνείρων): **Ἦθελες τάχα νὰ σαβανώσῃς τὸ κορίτσι** Ππδ. Φόν. 63. **Θυμωμένη τάχα ἀπάντησα** Τρ. 253. Βλ. § 188, Σημ. β'.

2) ὡς εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως, μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ **ἄραγε** ἢ τοῦ **μήπως**: **Τάχα** θὰ βρεθοῦν ποτὲ οἱ γονεῖς του; "Ερσ. 145. **Τάχα** **κι'** ἡ θρησκεία μας δὲν παραδέχεται τὰ δαιμόνια; "Ερσ. 311. **Σὲ ποιά τάχα** γλῶσσα γράφηκαν; Τριαντ. 30. Βλ. § 203 κ.έ.

Κάποτε χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ **τάχα** καὶ σὲ πλάγια ἐρώτησι: **Ἦθελα νὰ μαντέψω, τί ὥρα τάχα νά 'ναι** Τρ. Δ. 60.

Σημ. Συχνὰ τὸ ἐρωτηματικὸ **τάχα** συνδυάζεται μετὰ τὸ ταυτόσημό του **νά**, (**τάχα νά**). **Τίς καμπάνες ποιοὶ τάχα νά χτυποῦν;** Σκίπ. 143. Βλ. § 203 καὶ παραπάνω, ΟΖ', 6, β'.

Συχνὰ ἐπίσης σὲ ἀφηγήσεις ὀνείρων καὶ φανταστικῶν ἐν γένει γεγονότων ἀντὶς γιὰ τὸ **τάχα** (= δῆθεν) χρησιμοποιεῖται τὸ λέει: **Κι' ἄξαφνα μοῦ φάνηκε πὼς εἶδα μπροστά μου τὴ μικρὴ πεθαμένη. Σὰ νὰ ἐρχόταν, λέει, ἀπ' τὴν ἀντίθετη μεριά** Λιλ. 29.

PZ) τιγάρις. ('Απ' τὴν ἀρχαία φράσι **τί γάρ;** ποὺ σήμαινε **γιατί ὄχι; πῶς ὄχι;**). Χρησιμοποιεῖται ὡς εἰσαγωγικὸ εὐθείας ἐρωτήσεως, μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ **μήπως**, **ἄραγε**, **μήπως τάχα** (§ 203): **Τιγάρις** θὰ σταθῇς στὸ λαιμό μου; Π.Μ. 8. **Δὲ βλέπεis πὼς δὲ μπορῶ νὰ κουνιστῶ;** **Καὶ τιγάρις** μπορῶ ἐγώ; Μβ. 469· βλ. καὶ 417. (Πρβλ. **ΞΔ', μήγαρις**).

PH') τίποτε. Προῆλθε ἀπὸ στενὴ συνεκφορὰ τῆς (ἀρχαίας) ἀόριστης ἀντωνυμίας **τί** (= κάτι. § 109) καὶ τοῦ ἀοριστολογικοῦ χρονικοῦ ἐπιρρήματος **ποτὲ** (= κάποτε, μιὰ φορὰ).

Χρησιμοποιεῖται κανονικὰ ὡς ἀόριστη ἀντωνυμία (= κάποιον πρᾶγμα, κάτι - κανένα πρᾶγμα, τίποτε). Βλ. § 102 καὶ 104.

Κάποτε χρησιμοποιεῖται καὶ σὲ ἐρωτηματικὴς προτάσεις μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ **τυχόν - μὴ τυχόν**: **Μπῆκες τίποτε** σὺ μέσα σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο; (= **μπῆκες τυχόν - μὴ τυχόν ἐμπῆκες**). Ἡ σημασία αὕτη ἴσως προῆλθε ἀπὸ χρῆσιν τοῦ **τίποτε** ὡς αἰτιατικῆς τῆς ἀναφορᾶς (§ 65,7): **Τὴν ἔχετε τίποτε συγγένισσα τὴν κυρία Λόλα;** (= **τὴν ἔχετε σὲ τίποτε συγγένισσα; - μὴ τυχόν τὴν ἔχετε συγγένισσα;**) Τρ. 196.

ΡΘ') **τότε**. Χρονικό επίρρημα αρχαίο (ἐκείνη τῇ στιγμή, ἐκείνη τὴν ὥρα, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ἐκεῖνο τὸ χρόνο, ἐκεῖνα τὰ χρόνια κ.τ.θ.). Χρησιμοποιοῖται καὶ ὡς συμπερασματικὸς σύνδεσμος, μὲ τὴ σημασία τῆς φράσεως (ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει), ἀφοῦ ἔτσι εἶναι τὰ πράγματα ἢ τότε λοιπόν, λοιπόν (§ 235,4) : Ἐμεῖς τρώμε καὶ νυκτοκοράκους καὶ γιούπηδες. Νυχτερίδες τρώτε ; Σὰν τύχουνε. Τότε τί δὲν τρώτε ; Κονδ. 49. Ὡ! ἄλλο τίποτε, εἶπε ὁ Θέμος· ὅσο γιαντὸ εἶναι ψημμένη στὴ δουλειά... Ἀμ τότε (εἶπε ὁ γιατρός), θὰ ξέρεις καὶ μαγείρεμα, καὶ θὰ μᾶς βοηθᾷ στὴν κουζίνα Τρ. 256.

ΡΙ') **τώρα**. (Προέρχεται ἀπ' τὴ φράσι **τῇ ὥρᾳ** καὶ ἀρχικὴ τοῦ σημασία εἶναι ἐτούτῃ τὴν ὥρα, αὐτὴ τὴν ὥρα, αὐτὴ τὴ στιγμή. Κατ' ἐπέκτασι κατόπι σημαίνει ἐτούτες τὶς ἡμέρες, ἐτοῦτον τὸ χρόνο, ἐτοῦτα τὰ χρόνια κ.τ.θ. Ὅταν δὲ πρόκειται γιὰ κάτι παρελθόν, σημαίνει καὶ ὅ,τι τὸ **τότε** : Αὐτὴ φαινότανε νὰ σκέπτεται **τώρα** Βουτ. 13. Χρησιμοποιοῖται προσέτι μὲ τὴ σημασία

1) τοῦ **ἀμέσως, εὐθύς** : Ἐλα, Πέτρο. Μιὰ στιγμή, **τώρα** ἔρχομαι. Σταθῆτε, **τώρα** τὰ κλειδιά σᾶς φέρνομε τοῦ κάστρου Φωρ. 2,4.

2) τοῦ **μόλις (πρὸ ὀλίγου)** : Μέσα εἶναι ὁ Πέτρος ; Ὁχι **τώρα** ἔφυγε.

3) τοῦ **πιά, (πλέον, ἤδη)** : Ἡ βασιλοπούλα τὴν εἶχε **τώρα** γὰρ πεθαμένη (= τὴ θεωροῦσε πιά) Μ. 439. Ἡ μάνα τση (= της) εἶπε μὲ τὸ νοῦ τση (= της)· **τώρα** ἐπέθανε Μβ. 442. Ὁ Κώστας **τώρα** πέθανε, (**τώρα** καὶ τρία χρόνια) Λ Ε'. 177. (Πρβλ. Ππδ. Γ', 85 : Εἶναι **τώρα** ἑξὶ χρόνια, πὺν τὸν ἔφαγε ἡ Μαύρη θάλασσα = εἶναι πιά ἑξὶ χρόνια. Ἀλλὰ ἰδὲς καὶ τὸ ἀμέσως ἐπόμενο).

4) τοῦ **ἕως τώρα (μέχρι τοῦδε)**, **ἕως τότε**. Τὴ σημασία αὐτὴ τὴν ἔχει κανονικὰ τὸ **τώρα**, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ προσδιορισμὸ σὲ αἰτιατικὴ πὺν φανερώνει ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα (§ 65, 2 β') : Δὲν ἀκοῦς τὸ σκυλὶ μιὰ ὥρα **τώρα** πῶς γκρινιάζει ; Λπ. 199. Ποῦ ἦσουν, γιέ μου, κι' ἔλειπες **τώρα** μιὰν ἑβδομάδα ; Λ.Α', 646· βλ. καὶ 609 καὶ Πάσσ. 445,9. Τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ διδάσκονται αἰῶνες **τώρα** στὰ ἐκπαιδευτήρια Γεωργ. 7. Ἔτσι καὶ σὲ μᾶς, πενήντα, ἑκατὸ χρόνια **τώρα**, ἢ λογοτεχνία εἶναι ἐκείνη πὺν δούλεψε τὴν ἐθνικὴ γλώσσα μὲ πίστη Τριαντ. 3. Δὲ σπάραζε ἀπ' τὴν κάμαρή του χρόνια **τώρα** Βλαχ. 45. Τὰ φορέματα πὺν μοῦ τοίμαζε **τώρα** καὶ δυὸ βδομά-

δες ἢ ἀδερφή μου Ἐφταλ. 26. Ὁγδόντα χρόνια τώρα ὁ βράχος τοῦ Γριβόδημον κοιτάζει πρὸς τὴ Λαύρα Βυ. 42. (Πρβλ. καὶ Τρ. 14: Ἦταν φιλάσθενο παιδί· τώρα λίγα χρόνια εἶναι πού δυνάμωσε).

5) τοῦ (χρονικοῦ) **ἐδῶ καὶ** (= πρὸ. § 145, 8. Βλ. καὶ ΚΗ', 2). Καὶ μὲ τὴ σημασίᾳ αὐτὴ τὸ **τώρα** συνοδεύεται ἀπὸ προσδιορισμὸν σὲ αἰτιατική, πού φανερώνει ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα. Συνήθως ὁμως μπροστὰ ἀπ' τὴν αἰτιατική αὐτὴ προτάσσεται ὁ σύνδεσμος **καί**: Ἐχω πεθάνει τόσα χρόνια τώρα (= ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια—πρὸ πολλῶν ἐτῶν) Καρυωτ. 106. Ἀρέτω, ἀρρώστεια κόλλησα τώρα δέκα χρόνια Α.Ε', 177. Ὁ Κώστας τώρα πέθανε, τώρα καὶ τρία χρόνια (= πρὸ τριῶν ἐτῶν) 176. Πρβλ. Ἐδῶ καὶ τρία χρόνια τώρα ἦρθε καὶ μὲ ζήτησε, ἀλλὰ δὲ μὲ βρῆκε Λουκόπ. 172. (Βλ. καὶ ΚΗ', 2).

Σημ. Φράσεις σὰν τὶς παραπάνω (4 καὶ 5) λέγονται κάποτε καὶ μὲ πα-
ράλειψιν τοῦ **τώρα**: Ἡ μάνα μου κ' ὁ πατέρας μου εἶναι εἴκοσι χρόνια πεθαμέ-
νοι (= εἴκοσι χρόνια τώρα) Ξεν. 243.

6) τοῦ συμπερασματικοῦ συνδέσμου **λοιπόν**: Δὲν μπόρεσα νὰ
βρῶ αὐτοκίνητο. **Τώρα** τί νὰ κάνουμε (§ 235, 2 καὶ 4).

ΡΙΑ') **ὥς**. Μόριο ἀρχαῖο, ἀρχῆθεν ἐπίρρημα τροπικὸ δεικτικὸ
(= ἔτσι) καὶ συνηθέστερα ἀναφορικὸ (= ὅπως, καθὼς).

Τώρα χρησιμοποιεῖται 1) ὥς προθετικὸ ἐπίρρημα, (ἀναφορικὸ
τροπικὸ παρομοιαστικὸ ὅπως τὸ **σάν**, μὲ τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν ταυ-
τίζεται σὲ ὅλα), 2) ὥς πρόθεσις καὶ 3) συνδυασμένο μὲ ἄλλα
μόρια.

1. Ὡς **προθετικὸ ἐπίρρημα** τὸ **ὥς** συντάσσεται κανονικὰ μὲ
ὄνομα οὐσιαστικὸ, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀναρθρο, καὶ σπανιότερα μὲ
ὄνομα ἐπίθετο : *Μοῦ φέρθηκε ὥς ἀδερφός. Σοῦ μιλῶ ὥς φίλος.* Ἔτσι
μὲ τὸ **ὥς** μπροστὰ του ἔνα οὐσιαστικὸ (ἢ ἐπίθετο) χρησιμο-
ποιεῖται

1) ὥς **κατηγορούμενο** εἴτε τοῦ ὑποκειμένου εἴτε τοῦ
ἀντικειμένου τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως (καὶ ρήματα πού συν-
τάσσονται ἔτσι συνηθῶς εἶναι τὸ χρησιμεύω, χρησιμοποιοῦ, -οῦμαι,
παρουσιάζω, -ομαι, θεωρῶ, -οῦμαι, μεταχειρίζομαι κ.ἄ.τ.) : *Τὸ κελλίον
αὐτὸ ἐχρησίμευεν ὥς μαγειρεῖον* (= γιὰ μαγειρεῖο) Ππδ. Α', 85. *Αὐ-
τὸς μᾶς παρουσιάστηκε ὥς νοικοκύρης τοῦ κτήματος. Μᾶς τὸν πα-*

ουσίασαν ὡς μνηστῆρα τῆς κόρης τους. *Mās tōn paréstēse ōs trellōn.*

Κάποτε τὸ ὡς στὴ χρῆσι αὐτὴ παίρνει τὴν ἔννοια τῆς φράσεως λέγοντας πὼς εἶναι, (προβάλλοντας τὴν ιδιότητα τοῦ . . .) κ.τ.τ. : *Μπῆκε μέσ' στὸ σπῖτι ὡς ἀτυνομικός, κι' αὐτὸς ἦταν ἓνας λωποδύτης.*

Μὲ μερικὰ πάλι ρήματα, ὅπως τὸ ἀναγνωρίζω, -ομαι, ὑπηρετῶ, χρησιμοποιοῦ κ.ἄ., χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ ὡς προκειμένου ὄχι γιὰ παρομοίωσι, παρὰ γιὰ μιὰ πραγματικὴ κατάστασι ἢ ιδιότητα (καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ μπορεῖ τὶς περισσότερες φορές νὰ τὸ παραλείπτῃ κανεῖς, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται διόλου τὸ νόημα τῆς φράσεως) : *Τότε ἀναγνωρίστηκε ἡ Ἑλλάδα ὡς ἀνεξάρτητο κράτος* (πρβλ. *Ἀναγνωρίστηκε ἀνεξάρτητο κράτος*). *Ὑπηρέτησε ὡς ἐφεδρος ἀξιωματικός τρία χρόνια* (πρβλ. *Ὑπηρέτησε ἐφεδρος ἀξιωματικός*). *Ὑπηρετήσε τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας ὡς γραμματέας* Κμπ. 114. *Τὸν χρησιμοποίησαν οἱ ἔχθροι ὡς κατάσκοπο.* Δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν ὡς συνεταιρὸ τους. *Ὁ Σολωμὸς δέχτηκε ὡς ὄργανό του τὴ ζωντανὴ γλῶσσα* Πολίτ. Α', 73. *Ὁ Πλάτων εἶχε καθορίσει ὡς κύριο σκοπὸ τῆς ζωῆς του κλπ.* Γεωργ. 9· βλ. καὶ 205. *Ὁ Γοργίας ὡς ἐπάγγελμά του* εἶχε κλπ. 86. *Ὁ Δημοκρίτος θεωροῦσε τὴ γλῶσσα ὡς σύμβαση* κλπ. 87. *Τὴν ἱστορικὴ ἐρμηνεία τὴν θεωρεῖ ὡς ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῆς γραμματικῆς* 194. *Ἐτσι καὶ μὲ ἐπίθετα ἢ (ἐπιθετικές) μετοχές : *Τὸ θέμα τοῦτο ἢ επιπόλαια ματιὰ τὸ δείχνει ὡς ἐξηντλημένο* Γεωργ. 7-8. (Μποροῦσε νὰ πῇ καὶ ἀπλῶς : *ἐξηντλημένο*). (Σ' αὐτὰ δὲν πᾶει τὸ σάν· βλ. ΡΔ', Ι, 3, Σημ. α'). Βλ. καὶ § 10, 3, Σημ. § 42, Σημ. καὶ ἰδίως § 62, 4, Σημ.

2) ὡς κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς ἐνὸς ἄλλου οὐσιαστικοῦ ἢ μιᾶς ἀντωνυμίας (προσωπικῆς ἢ δεικτικῆς). Τότε τὸ ὡς, ἀναλόγως τῆς σημασίας τοῦ οὐσιαστικοῦ, μὲ τὸ ὅποιον συνάπτεται, καὶ ἀναλόγως τῆς ἐννοίας τῶν συμφραζομένων, φανερώνει ἢ τὴν ἔποψι, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐξετάζεται τὸ ἄλλο, τὸ προσδιοριζόμενο οὐσιαστικό, ἢ χρόνον ἢ αἰτία σχετικῶς μ' αὐτό. (*Περιοριστικὸ ὡς*) : *Μὰ καλὰ ἐπιτέλους· ἄς τὴν παραδεχτοῦμε τὴ φτώχεια τους ὡς γυναῖκα πὼς σᾶς φάνηκε ἢ κυρία Ροδανοῦ* (= ἐξεταζόμενη ὡς γυναῖκα - ἂν τὴν ἐξετάσῃ κανεῖς ὡς γυναῖκα) Ἑρσ. 131. *Ὁ Πέτρος ὡς δήμαρχος* ἔκαμε πολλὰ καλὰ στὸν τόπο του (= τότε ποὺ ἦταν δήμαρχος - ἐφόσον ἦταν δήμαρχος). *Ὁ Κάρολος δὲν υπάγε-*

ται σ' αὐτὴ τὴ φορολογία ὡς Ἄγγλος ὑπήκοος (= διότι εἶναι Ἄγγλος ὑπήκοος). Ὁ Παῦλος πληρώνει τὰ μισὰ ὡς πολύτεκνος (= ἐπειδὴ εἶναι πολύτεκνος). Πολέμησαν ἀρκετὲς ὥρες καὶ ὡς ὀλίγοι ὁ Ἕλληνας φύγαν (= ἐπειδὴ ἦταν ὀλίγοι) Μάκρυγ. 27. Τὸν μοιράζει τὸν κόκορα καὶ δίνει τὸ κεφάλι τοῦ πατέρα ὡς μεγαλύτερου (σὰ μεγαλύτερος ποὺ ἦταν) Π.Μ. 76. Πρβλ. ΠΔ', ΙΙΙ, 2.

Σημ. Μὲ ρῆμα ὡς τροπικὸ ἐπίρρημα (= ὅπως, καθὼς) δὲ συντάσσεται ποτὲ τὸ ὡς στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη. Χρησιμοποιεῖται ὁμως καὶ ἔτσι σὲ μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ σὲ παλαιότερα δημοτικὰ τραγούδια καὶ κάποτε καὶ σὲ λογοτεχνικὰ ποιήματα : Ὡς τρέμει τοῦ λαγοῦ ἢ καρδιά, ὅταν τὸν κωνηγοῦνε, τρέμει κί' ἐμὲ ἢ καρδοῦλα μου, ὄντας σὲ μελετοῦνε (= ὅπως τρέμει) Πάσσ. Δίστ. 1131 βλ. καὶ 1127 καὶ 1130. Ξεπέφτουν ἀνάμεσα στὰ χόρτα τοῦ τόπου, ὡς πέφτει τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μαύρου ἢ ζωὴ Σολωμ. 111. Ὡς τὸ τζιτζίκι σταματᾷ τὸ λάλημά του, ἅμα περάση σύγνεφο κλπ. Σικελ. 14. Βλ. καὶ 77 (ἔφεγγαν ὡς φέγγουν). Πρβλ. παραπάνω ΡΔ', Ι.

Σ' αὐτὰ χρησιμοποιεῖται τὸ ὡς καὶ ὡς σύνδεσμος χρονικὸς (§ 267) : Ὡς ἔτρωγα κί' ὡς ἔπινα σὲ μαρμαρένια τάβλα, ὁ μαῦρος μου χλιμίντρισε (= ἐκεῖ πού - καθὼς - ἐνῶ ἔτρωγα) Ε. 75, 1. Ὡς ἄκουσεν ὁ πρῶτος τοῦ λέει (= ἅμα ἄκουσε) Ε. 87, 28 βλ. καὶ 74, 98. Συχνὰ χρησιμοποιεῖ ἔτσι τὸ μόριο ὡς Σικελιανός βλ. Σικελ. 16, 18, 30, 44, 46, 53 κ.ά.

II. Ὡς πρόθεσις (§ 144) : Δὲν ἔφτανε ὡς αὐτὸν Χάρ. Μ. 62. Ἐφτασε ἡ μορφή του καὶ ὡς ἐμᾶς Τριαντ. 20. Τουφέκι ὡς σήμερον δὲν εἶχ' ἀκούσει Ἀθάν. 18 βλ. καὶ Κακρ. 14. Ἐμεινε μὲ πολλὰ ὀλίγους, ὡς ὀχτακόσιους Μακρυγ. 27.

III. Συνδυασμένο μὲ ἄλλα μόρια. Ἐτσι

1) ὡς καί. Τὸ ὡς παίρνει τὴν ἔννοια τοῦ ἐπιδοτικοῦ ἀκόμη. Τὴ λυπήθηκαν ὡς καὶ τὰ δέντρα (= ἀκόμη καὶ τὰ δέντρα) Π.Μ. 55. Ὡς καὶ τὰ χιόνια τῶν βουνῶν ἢ πίκρα εἶχε μανρίσει Ἀθάν. 38 βλ. καὶ Σκίπ. 102 καὶ 181. Ὡς καὶ τὸ τακουνάκι μου, κί' ἐκεῖνο ἔχει γνώση Ξεν. 225. Ὡς καὶ νεκροὺς δὲν τοὺς ἄφηνε ἡ φορτοῦνα Ἐφταλ. 32 βλ. καὶ Ἡθ. 23. Τρ. Δ. 20. Πάσσ. Δίστ. 1124 καὶ 1126. Φωρ. 2,276. Ἐρσ. 78. Αὐτὸ δὰ τὸ καταλαβαίναμε ὡς κί' ἐμεῖς, πού ἡμαστέ παιδιὰ Τρ. Δ. 20. Ὡς καὶ τὴ νύχτα κάθεται στὸ γραφεῖο του καὶ δουλεύει (= καὶ τὴ νύχτα ἀκόμη) Τρ. 15.

2) ὡς πού. α') τοπικῶς (= ἕως ἐκεῖ πού). Σήκωσέ το, ὡς πού φτάνει τὸ χέρι σου. β') χρονικῶς (= ἕως ὅτου) : Τὸν περιποιόταν ἡ

Δανηλίδα, ὥς πού ἔγινε καλὰ Κόντογλ. 20. *Ερως καὶ Χάρος πάντοτε δουλεύουν ἐδῶ κάτω, ὥς πού ὁ Καιρὸς ὁ γέροντας νὰ χάσῃ τὰ φτερά του Σολωμ. 23· βλ. καὶ Τριαντ. 33 καὶ *Ερσ. 10. Βλ. § 261 κ.έ.

3) ὥς πρὸς (= ὅσον ἀφορᾷ, σχετικὰ μέ). Βλ. § 141, 6.

4) ὥς τόσο. α') = στὸ μεταξύ. β') = μολαταῦτα, ἐντούτοις. Βλ. § 144, 2, Σημ. καὶ § 228, κ.έ.

PIB') ὥσάν. Βλ. σά, σάν (ΡΔ').

PIΓ') ὥστε. Μόριο ἀρχαῖο. Χρησιμοποιεῖται ὥς σύνδεσμος

1) συμπερασματικὸς (= λοιπὸν-ἐπομένως). Βλ. § 235, 5.
2) ἀποτελεσματικὸς (= πού, ὥστε). Βλ. § 260 κ.έ. 3) χρονικὸς. Κανονικὰ ἔτσι μὲ τὸ νὰ κατόπι του. (ὥστε νὰ = ὥς πού νὰ). Χρήσις κάπως σπάνια στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη, συχνὴ ὅμως σὲ παλαιότερα δημοτικὰ τραγούδια καὶ σὲ διαλέκτους: "Ὡστε νὰ μεγαλώσῃς ἐσύ, θὰ τὸ πάρω γὼ τὸ Βαγγελιὸ Κονδ. (Πρῶτη ἀγάπη, 9). Πιάσε καὶ μοιρολόγησε, ὥστε νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ μου Πάσσ. 377α, 12. Βλ. καὶ 338, 10. 380, 9. Δίστ. 514.

§ 283. Μερικὲς πρόσθετες παρατηρήσεις γιὰ τὰ ἀποφατικὰ μόρια.

1) Τὰ ἀπλὰ ἀποφατικὰ μόρια δέν, μὴ καὶ ὄχι στὴ σημασίᾳ διαφέρουν μεταξύ τους σὲ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τὸ δέν φανερώνει ὅτι αὐτὸς πού μιλεῖ αἶρει, ἤτοι ἀρνεῖται τὴν πραγματικότητά μιᾶς ἀποφάνσεως, ἤτοι ἐνὸς ἰσχυρισμοῦ: ('Ο Π. εἶναι πλούσιος - ὁ Π. δέν εἶναι πλούσιος). Τὸ μὴ φανερώνει ὅτι αὐτὸς πού μιλεῖ ἀποκρούει τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς σκέψεως, ἤτοι μιᾶς ἐπιθυμίας: ('Εγὼ θὰ φύγω - Μὴ φύγῃς). Γιαυτὸ κανονικὰ τὸ δέν ἔχει τὴ θέσιν του σὲ προτάσεις κρίσεως καὶ τὸ μὴ σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας (§ 201, 2). Τοῦ ὄχι ἡ σημασία ἄλλοτε εἶναι ἀντίστοιχη πρὸς τὴ σημασίᾳ τοῦ δέν καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴ σημασίᾳ τοῦ μὴ. (Βλ. 4Α', 1).
"Ὅσον ἀφορᾷ τὴ συντακτικὴν τους χρῆσιν, τὸ δέν χρησιμοποιεῖται μόνο σὲ συνεκφορὰ μὲ ρῆμα (δέν ἔρχεται, δέν ἦρθε κλπ.), καὶ ποτὲ δέν ἐκφέρεται μόνο του ἢ μαζί μὲ ἓναν ἄλλον ὅρο τῆς προτάσεως.

Τὸ μὴ χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνο σὲ συνεκφορὰ μὲ ρῆμα, παρὰ καὶ μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλον ὄρο τῆς προτάσεως, καθὼς κι' ἐντελῶς μόνο του : **Μὴ φωνάζης. Μὴ τὸ χέρι στὸ στόμα.** Βλ. Πάσσ. 485, 34. **Μὴ στὸν ἥλιο, στὴ σκιά. Νὰ τὸ φάω ; Μὴ ! . Κορίτσια, μὴ !** "Ηλ. 34.

Τὸ ὄχι δὲν συνεκφέρεται ποτὲ μόνο του μὲ ρῆμα, παρὰ καὶ μὲ τὸ δὲν ἢ τὸ μὴ, καὶ ὅπως τὸ μὴ, χρησιμοποιεῖται κι' αὐτὸ τῆς ἐντελῶς μόνο του καὶ σὲ συνεκφορὰ μ' ἓναν ὅποιονδήποτε ὄρο τῆς προτάσεως : (**"Οχι, δὲν ἦρθε. "Οχι, μὴν πᾶς ἐσύ - Φώναξε ὄχι τὸν Πέτρο, τὸν Παῦλο - Ποῦ θὰ πάμε ; "Οχι στὸ Φάληρο - Θὰ 'ρθῇς καὶ σύ ; "Οχι !**).

Τὸ μὴ καὶ τὸ ὄχι τέλος μποροῦν καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωνται στὴν ἴδια πρότασι, γιανὰ ἐνισχύεται ἡ ἀποφατική τους ἔννοια : **Μὴ τὴ βγάλῃς τὴ βελόνα, μὴ γιὰ τὸ Θεό !** Πα. 37. **Μὴ, μὴ σκεπάζετε τὰ μικρὰ σώματα Σολωμ. 124. Στὰ δάση μὴ, μὴ προχωρήσῃς Βιζ. 88. Μὴ ! μὴ ! μὴ λές γιαντό !** Βεν. 147. **"Οχι, ὄχι, δὲν τὸν εἶδαμε** Απ. 177). Τὸ δὲν ποτὲ δὲ λέγεται δυὸ φορές στὴ σειρά.

Σημ. Καὶ τῶν τριῶν ἀπλῶν ἀποφατικῶν μορίων ἡ ἔννοια μπορεῖ νὰ ἐνισχύεται μὲ τὴν προσθήκη τῶν λέξεων διόλου, καθόλου καὶ ἀπολύτως : **Τὸν γνωρίζεις τὸν Πέτρο ; "Οχι διόλου - "Οχι, ὄχι, δὲν εἶμαι καθόλου κουρασμένος.** "Ερσ. 99. **Δὲν εἶδα ἀπολύτως κανένα. Μὴν κινῆσαι καθόλου. Μὴν τὰ σκεπτεσθαι καθόλου** αὐτὰ Μητσ. Β', 36.

2) Ἀπὸ τὰ σύνθετα ἀποφατικά μόρια οὔτε, (οὐδέ), **μῆτε (μηδέ)**, τὰ δυὸ πρῶτα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ δὲν, (πού, ὅπως εἶδαμε, προῆλθε ἀπ' τὸ ἀρχαῖο οὐδέν), καὶ κανονικὰ ἔχουν θέσι κι' αὐτὰ σὲ προτάσεις κρίσεως. Τὰ δυὸ δεῦτερα (πού πρῶτο τους συνθετικὸ ἔχουν τὸ μὴ), κανονικὰ ἔχουν θέσι σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας (ὅπως καὶ τὸ μὴ). Αὐτὴ εἶναι ἡ κανονικὴ τους χρῆσις ἐξ ἀρχῆς : **Οὔτε εἶδα οὔτε θὰ ἰδῶ τέτοια ἅγια ψυχὴ** Τρ. Δ. 45. **Δὲν ἦρθε οὔτε Πέτρος οὔτε ὁ Παῦλος. Δὲν ἐκοίταζες μπροστὰ οὔτε πίσω** Σικελ. 39. **Ἀποφάσισε μῆτε στὸ σπῖτι του νὰ πάη, μῆτε πονθενὰ** Π.Μ. 72. **Μὴν ἔρθῃ μῆτε ὁ Πέτρος, μῆτε ὁ Παῦλος. Ἡ νύφη μῆτε δεξὰ ἄς κοιτάη μῆτε ζερβὰ** Σικελ. 35.

Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ ἡ χρῆσις τῶν μορίων αὐτῶν ἄρχισε νὰ συγχέεται, ἔτσι πού τώρα χρησιμοποιοῦνται ἀδιαφόρως, ἥτοι καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ χρησιμοποιοῦνται καὶ σὲ προτάσεις κρίσεως καὶ

σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας. Πρβλ. : Μῆτε σὲ ξέρει ὁ γελαστός Θεός (= οὔτε) "Ηλ. 35. Μῆτε διψῶ μῆτε πεινῶ E. 84, 13· (ἀντίς : οὔτε διψῶ οὔτε πεινῶ, ὅπως Πάσσ. 449, 14). Βλ. καὶ E. 149, 10. Ἡ γλῶσσα τοῦ Κάλβου δὲν εἶναι δημοτικὴ· δὲν εἶναι ἴσως μῆτε καθαρεύουσα (ἀντίς : οὔτε καθαρεύουσα) Κμπ. 160. Δὲν μπορεῖ νὰ δίνη κανεὶς πάντα μὴ ἀπόκριση. Μῆτε στὸν ἑαυτό του (— οὔτε στὸν ἑαυτό του) Βεν. 105. Μῆτε δόγματα θέλανε νὰ ξέροντε μῆτε φανατισμὸ (= οὔτε κλπ.) Βλαστ. 14. Μῆτε χωράφι εἶχαμε, μῆτε ἀμπέλι (= οὔτε χωράφι οὔτε ἀμπέλι) Ἐφταλ. 51. Μὴν παίρνετε μαζί σας οὔτε μονάγια οὔτε κάπες (ἀντίς : μῆτε μονάγια μῆτε κάπες) Μπ. 43. Τὰ πάθη μου κανεὶς νὰ μὴν τὰ πάθη, οὐδὲ καρὰβι στὸ γιὰλὸ οὐδὲ πουλὶ στὰ δάση (ἀντίς : μὴδὲ ἢ μῆτε καρὰβι κλπ.) Φωρ. 2, 290. Δὲν μπορῶ οὔτε νὰ βλέπω οὔτε νὰκούω (ἀντίς : μῆτε νὰ) Ἰνγγ. 294. Ἐγὼ στὸν ἥλιο ἄμοσα (= ὅμοσα) οὔτε νὰ φάω οὔτε νὰ πιῶ (ἀντίς : μῆτε νὰ φάω κλπ.) Χ.Θ. 19. Δὲν εἶχαν ἀνάγκη οὔτε νὰ δουλέψουν οὔτε παράδες νὰ ξοδεύουν (ἀντίς : μῆτε νὰ δουλέψουν κλπ.) Π.Μ. 36.

"Αλλὰ παραδείγματα σχετικὰ μὲ τὴ σύγχυσι στὴ χρῆσι τῶν μορίων, οὔτε, (οὐδέ) καὶ μῆτε, (μὴδὲ) βλ. καὶ Ἀμ. 2 (οὔτε νὰ ἔλθω κλπ. = μῆτε νὰ ἔλθω) Α.Ζ. 32. (μῆτε δείχνεται κλπ.). Ζ.Π. 29. (οὔτε νὰ τὸ χαϊδέουν) Πα. 11 (μῆτε Νικόλας Βολῖζας κλπ. = οὔτε Νικόλας). Βυ. 42. (οὔτε νὰ φωνάξῃ κλπ.) Σικελ. 144 Μὴδ' ἀπὸ λύκο τὸ κρατῶ, μὴδὲ φυλάω τὸν κλέφτη = οὔτε ἀπὸ λύκο κλπ.). Π.Μ. 39 μῆτε πάνω πήγαμε, μῆτε κάτω = οὔτε πάνω κλπ.) Π.Μ. 129 (μῆτε σπῆτι κλπ.). E. 92, 43 (δὲν κεληδοῦσαν . . . μῆτε σάν κλπ. ἀντίς : οὔτε σάν). E. 71, 19 (μῆτε πέντε κλπ.). E. 73, 44. (μῆτε σὲ πέτρα κλπ.) Σεφέρ. 58. (Κοιτάζω τὰ μάτια· μῆτε ἀνοιχτά, μῆτε κλειστά· ἀντίς : οὔτε - οὔτε). Πάσσ. 398, 14 (μὴδὲ Τοῦρκος, μὴδὲ Ρωμῖος· ἀντίς : οὔτε ἢ οὐδὲ Τοῦρκος κλπ.) κ. ᾠ.

3) Πλεονασμὸς ἀρνήσεως.

α') Κανονικά, ὅταν σὲ μιὰ πρότασι ἢ σὲ μιὰ σειρὰ δυὸ (ἢ περισσοτέρων) προτάσεων προηγῆται ἓν' ἀπὸ τὰ ἀπλὰ ἀποφατικὰ μόρια δέν, μὴ, ὅχι, μποροῦν ν' ἀκολουθοῦν κατόπι τὰ σύνθετα ἀποφατικὰ μόρια οὔτε, (οὐδέ), μῆτε, (μὴδέ), ὡς προσθετικά ἢ ἐπιδοτικά ἢ ἀποφατικῶς συμπλεκτικά (§ 227, 3) : Οἱ φιλότεχνοι δὲν ὀδηγοῦσαν ἐκεῖ ξένους οὔτε ἐπαρχιώτες Ζ.Π. 111. Αὔριο δὲ θάχω οὔτε ψωμί Π.Μ. 123. Δὲν τοῦ εἶπε οὔτε μιὰ λέξι Τρ. 107.

Φύλλο δὲ σείσταν οὐδὲ πούπουλο Λπ. 26. Δὲν μπορεῖ πιά νὰ διαβάσῃ μῆτε νὰ ψάλλῃ Ἑρσ. 204. Δὲ λέω κι' ἐγὼ νὰργήσωμε πολὺ, οὔτε νὰ βγοῦμε στὴν ἀκρογιαλιά τοῦ νησιοῦ Ἑρσ. 299. Μὴν παίρνετε μαζί σας οὔτε μουλάρια οὔτε κάπες Μπ. 43. Νὰ μὴ μὲ θάβουν σ' ἐκκλησιά μὴδὲ σὲ μοναστήρι Πάσσ. 391, 22. Δὲ θὰ ζημιωθῆς μὴδὲ τοῦ λόγου σου μὴδὲ ἡ ἐκκλησιά Ζ.Π. 164. Δὲν ξέρει οὔτε θέλει νὰ ξέρῃ Ζ.Π. 116. Δὲν τὸ ξέχασε οὔτε θὰ τὸ ξεχάσῃ Πα. 131. Δίκες δὲν τοῦ ἔκαμαν οὔτε ἔκαμε Βυ. 39. Μὴ σὲ γνοιιάζῃ γιὰ μένα, μῆτε νὰ κοιτάζῃς τί κάνω. Δὲν πρέπει ἐγὼ νὰ χαίρωμαι μὴδὲ κρασί νὰ πίνω Πάσσ. 157, 1.

Ὅταν ὁμως προηγήται ἓνα σύνθετο ἀποφατικό μόριο (οὔτε, (οὐδέ), μῆτε, (μὴδέ), τότε ἀπλὸ ἀποφατικό μόριο (δὲν, μὴ, ὅχι), κανονικὰ δὲν τίθεται κατόπι: Ἄ! λέει, οὔτε ἐσὺ μοῦ κάνεις (= καὶ σὺ δὲ μοῦ κάνεις) Μβ. 529. Οὔτε τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἔχουν ἀπολύτως ἐνιαία γλῶσσα (= καὶ τὰ δημοτικὰ δὲν ἔχουν) Κμπ. 320. Οὔτε τάμα οὔτε οἱ ἄγιοι ὠφελοῦν στὴν ἀρρώστια μου (= καὶ τάμα καὶ οἱ ἄγιοι δὲν ὠφελοῦν) Λπ. 22. Ἐσὺ οὔτε παιδιὰ ἔχεις, οὔτε σκυλιὰ (= δὲν ἔχεις οὔτε παιδιὰ οὔτε σκυλιὰ) Π.Μ. 37. Μῆτε τὸ διάβολο νὰ ἰδῆς, μῆτε τὸ σταυρό σου νὰ κάμῃς λ.λ.

Πολλὲς φορές ὁμως μετὰ τὰ σύνθετα ἀποφατικά μόρια (οὔτε, οὐδέ - μῆτε, μὴδέ) τίθεται πλεοναστικῶς καὶ τὸ ἀπλὸ ἀποφατικό μόριο δὲν ἢ μὴ, ποὺ μπορεῖ νὰ παραλείπεται, χωρὶς νὰλλάξῃ δόλου τὸ νόημα τῆς προτάσεως: Κοίταξε, οὔτε αὐτὴ τῇ στιγμῇ δὲν θυμοῦμαι τὸ δόλιο του τὸ ἐπώνυμο· (ἀντὶς: οὔτε αὐτὴ τῇ στιγμῇ θυμοῦμαι) Τρ. Δ. 40. Ἐνα παλιοφούστανο μπαμπακερό, ποὺ μὴτ' ἡ δούλα μας δὲν τὸ φορεῖ· (ἀντὶς: μῆτε ἡ δούλα μας τὸ φορεῖ) Ἑρσ. 129. Τουλὰχιστον οὔτε αὐτὸ δὲ σὲ συγκινεῖ; (ἀντὶς: οὔτε αὐτὸ σὲ συγκινεῖ;) Ξεν. 245. Μῆτε κουβέντα. δὲν ἀκούει, μῆτε ὄψη ἀνθρώπου δὲ θεωρεῖ Πολίτ. Α' 265. Μὴτ' ἄλλος κανένas δὲν τῶξερε Ἑφταλ. 40. Οὔτε ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα· (ἀντὶς: οὔτε ἐγὼ τὸν εἶδα) Μβ. 440. (Πρβλ. 463: Ἄ! λέει· οὔτε ἐσὺ μὲ ἄκουσες). Παλιὰ στράτα δὲ χάνεται, καινούγια δὲν πατεῖται, οὐδὲ παλιὰ ἀγαπητικιά δὲν ἀπολησμονεῖται· (ἀντὶς: οὐδὲ παλιὰ ἀγαπητικιά ἀπολησμονεῖται) Ε. 135, ια'. Οὔτε τὰ κόκκαλά μας νὰ μὴ σμίξουν· (ἀντὶς: οὔτε ἢ μῆτε τὰ κόκκαλά μας νὰ σμίξουν) Ππδ. Β', 37. Μῆτε νὰ κλάψω δὲ μπορῶ, μῆτε νὰναστε νάξω· (ἀντὶς: μῆτε νὰ κλάψω μπορῶ) Πάσσ. Δίστ. 1102. Οὔτε κἄν ἐφημερίδες δὲ διαβάζω· (ἀντὶς: οὔτε κἄν ἐφημερίδες διαβάζω) Τρ. 96.

Ὁ τέτοιος πλεονασμὸς τῆς ἀρνήσεως προέρχεται ἢ ἀπὸ ἀντιστροφή τῆς κανονικῆς σειρᾶς τῶν δυὸ ἀποφατικῶν μερῶν τῆς προτάσεως (*δὲν τὸν εἶδα οὔτε ἐγὼ - οὔτε ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα*) ἢ ἀπὸ σύμφυρσι τῶν δυὸ ἀντιστοίχων καὶ ἰσοδυνάμων ἀποφατικῶν ἐκφράσεων, ποὺ ἡ μιὰ τους ἐκφέρεται μὲ τὸ *οὔτε* (ἢ *μήτε*) καὶ ἡ ἄλλη μὲ τὸ *καὶ* (τὸ προσθετικὸ ἢ ἐπιδοτικὸ) καὶ τὸ *δὲν*: *Οὔτε ἐγὼ τὸν εἶδα - καὶ ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα* (καί : *οὔτε ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα*).

Σημ. Ἀπὸ σύμφυρσι ἐπίσης προέρχεται καὶ ἡ συνύπαρξις κάποτε τῶν δυὸ ἀπλῶν ἀποφατικῶν μορίων *δὲν* καὶ *μὴ* σὲ ὑποθετικὴς προτάσεις σὰν ἐτούτη : *Τρεῖς μέρες ἂν δὲ μὴ σὲ διῶ* (= *ἰδῶ*) κλπ. Πάσσ. 532c, 3. (Πρβλ. *Τρεῖς μέρες ἂν δὲ σὲ ἰδῶ - τρεῖς μέρες νὰ μὴ σὲ ἰδῶ*. § 247, 2).

Πλεοναστικῶς ἐπίσης τίθεται κάποτε σὲ μιὰ βουλευτικὴ πρότασι τὸ *δὲν* ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἀποφατικὴ πρότασι ἢ τὸ *μὴ* κατόπιν ἀπ' τὰ ρήματα *ἀπαγορεύω*, *ἐμποδίζω* κ.ἄ.τ. ἀποφατικῶς ἐκφερόμενα : *Δὲ μπορεῖ νὰ μὴ δὲν ἔρθῃ* (ἄντις : *δὲ μπορεῖ νὰ μὴν ἔρθῃ*). *Δὲ σοῦ ἀπαγορεύει κανεὶς νὰ μὴν τὸ κάμῃς* (ἄντις : *νὰ μὴν πηγαίνῃς*). *Δὲ σοῦ ἐμποδίζει κανεὶς νὰ μὴν πηγαίνῃς* (ἄντις : *νὰ μὴν πηγαίνῃς*). Πρβλ. *Δὲ σοῦ λέει κανεὶς νὰ μὴν τὸ κάμῃς - νὰ μὴν πηγαίνῃς*.

β') Δυὸ προτάσεις στὴ σειρά, ἡ μιὰ κυρία κι' ἡ ἄλλη ἐξαρτημένη, ἐκφέρονται πολλὰς φορὲς ἀποφατικῶς καὶ οἱ δυὸ (*δὲν - δὲν*, *δὲν - μὴ*), ἔτσι ποὺ οἱ δυὸ ἀρνήσεις ἀναιροῦν ἡ μιὰ τὴν ἄλλη, κι' ἔτσι ἐκφράζεται τὸ ἀντίστοιχο καταφατικὸ νόημα ἐντονότερα : *Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ποὺ δὲ θέλει τὴν ἀνεξαρτησίαν του* (= *κάθε ἄνθρωπος θέλει κλπ.*). *Δὲν πέθανε ἄνθρωπος πλούσιος, νὰ μὴν τοῦ βγάλῃ λόγος* (= *σὲ κάθε πλούσιο ἄνθρωπο ποὺ πέθαινε, τοῦ ἔβγαζε λόγος*) κ.ἄ. 56. *Ὁ Κώστας ἄλλοτε δὲν ἄφηγε γάτα, νὰ μὴν τὴ γδάρῃ* (= *κάθε γάτα - ποὺ ἔπιανε - τὴν ἔγδερνε*) Τρ. Δ. 21.

Ἐδῶ ὑπάγονται καὶ ἐκφράσεις, ποὺ ἀνήκουν στὸ λεγόμενο « *σχήμα λιτότητος* » π.χ. *Δὲν ἀγνοῶ ὅτι...* (= *γνωρίζω καλὰ ὅτι*). *Δὲν ἀδιαφορῶ γιὰ...* (= *ἐνδιαφέρομαι πολὺ γιὰ*), κ.ἄ.τ.

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

ΕΚΘΕΣΗ

§ 284. Ὁ λόγος, προφορικὸς καὶ γραπτὸς, παρουσιάζει πολ-
λές φορές διάφορες **ιδιορρυθμίες**, ἄλλοτε στὴ συντακτικὴ πλοκὴ
τῶν λέξεων, ἄλλοτε στὴ θέσι πού παίρνουν οἱ λέξεις καὶ οἱ φράσεις
στὴ σειρὰ τοῦ λόγου, ἄλλοτε στὸ ποσὸν τῶν λεκτικῶν στοιχείων,
μὲ τὰ ὁποῖα ἐκφράζεται μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα ὀρισμένο διανόημα, καὶ ἄλ-
λοτε τέλος στὴ σημασίᾳ μὲ τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖται σὲ μιὰ ὀρι-
σμένη περίπτωσι, μιὰ λέξις ἢ μιὰ φράσις. Οἱ ιδιορρυθμίες αὐτὲς τοῦ
λόγου λέγονται **σχήματα λόγου**.

Σχήματα λόγου παράγονται τίς περισσότερες φορές φυσικὰ
καὶ ἀβίαστα, ἥτοι χωρὶς νὰ τὸ ἐπιδιώκῃ ἐκεῖνος πού μιλεῖ (ἢ γρά-
φει) καὶ χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεται ὅτι μὲ τὸ νὰ ἐκφράζεται, ὅπως
ἐκφράζεται, ἐκφέρει κάτι τὸ ιδιόρρυθμο γλωσσικῶς. Ἀπὸ λογοτέ-
χνες ὅμως δημιουργοῦνται πολλὰς φορές σχήματα λόγου καὶ σκο-
πίμως, γιὰ ὀρισμένους αἰσθητικὸς ἢ ψυχολογικοὺς σκοποὺς, ἥτοι
γιὰ καλλωπισμὸ τοῦ λόγου, γιανὰ προκληθῇ περισσότερο σὲ ὀρι-
σμένο σημεῖο τοῦ λόγου ἢ προσοχὴ τῶν ἀκροατῶν (ἢ ἀναγνω-
στῶν), γιανὰ παραχθῇ κάποια ἰδιαιτέρη ἐντύπωσις σ' αὐτοὺς κλπ.
Τέτοια **τεχνικὰ** σχήματα λόγου δημιουργοῦν ἔτσι σκοπίμως συ-
χνὰ ἰδίως οἱ ρήτορες, καὶ γι' αὐτὸ τὰ σχήματα αὐτὰ λέγονται **ρη-
τορικὰ σχήματα**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΡΡΥΘΜΙΕΣ

(ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ)

§ 285. Τὰ σχήματα λόγου πού προέρχονται ἀπὸ ἰδιορρυθμίας τῆς συντάξεως λέγονται καὶ **γραμματικά σχήματα**, ἐπειδὴ ἀναφέρονται στὴ γραμματικὴ συμφωνία τῶν λέξεων (ἢ φράσεων). Τέτοια σχήματα συνήθῃ εἶναι τὰ ἑξῆς :

Α') **Τὸ σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἡ γραμματικὴ συμφωνία ἑνὸς ὅρου μιᾶς προτάσεως πρὸς ἕναν ἄλλο προηγούμενο σχετικὸ ὅρο τῆς ἴδιας προτάσεως (ἢ περιόδου) γίνεταί ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ γραμματικοῦ τύπου τοῦ προηγουμένου ἐκείνου ὅρου, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νοήματος του. Ἔτσι

1) ὑποκείμενο ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, (μὲ τὸ ὅποιον ὅμως ἐννοοῦνται πολλὰ πρόσωπα), συντάσσεται μὲ ρῆμα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ : *Ὁ κόσμος τῷχουν τούμπανο κι' ἐμεῖς κροφὸ καμάρι* (ὁ κόσμος = οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι) λ.λ. Βλ. καὶ Ε. 29,9. (Βλ. καὶ § 13).

2) κάποιος προσδιορισμὸς ἑνὸς οὐσιαστικοῦ ἐκφέρεται ὄχι σύμφωνα μὲ τὸ γραμματικὸ γένος τοῦ οὐσιαστικοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ γένος τοῦ προσώπου, ὅπου ἐννοεῖται μ' αὐτό : *Τὸ κορίτσι οὔτε γέλαε οὔτε μίλαε καθότανε σκυμμένη* (ἀντίς : σκυμμένο· Ἀλλά : τὸ κορίτσι = ἡ κόρη) Π.Μ. 95. *Δυὸ δυὸ κορίτσια σεργιανοῦν πιασμένες ἀπ' τὸ χέρι* Τέλλ. 21· βλ. καὶ Ε. 65 Α, 12. *Μὰ ἡ Νυχτερίδα ἔμενε ἀδιάφορος γιὰ ὅλα αὐτὰ καὶ ἀσυγκίνητος* (ἡ Νυχτερίδα = ὁ ψαριῶς πὺν τὸν ἔλεγαν Νυχτερίδα) Βεν. 102. *Χαριτωμένη συντροφιά μοῦ λέει νὰ τραγουδήσω, κι' ἐγὼ τοὺς λέω δὲν μπορῶ* (ἀντίς : τῆς λέω. Ἀλλά : συντροφιά = σύντροφοι) Λ. Ε', 122. *Ἡ τσομπαναργιά ἀναπαύεται κάπες ἀπὸ μαλλὶ σγουρὸ τοὺς σκεπάζουν* (ἡ τσομπαναργιά = οἱ τσομπάνηδες) Χ.Θ. 18.

Β') **Τὸ σχῆμα συμφύσεως**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ παρούσιάζεται συχνὰ στὴν ἑκφρασι διαφόρων διανοημάτων (**σύμφυρσις**,

ἦτοι) ἀνάμειξις δυὸ συντάξεων. Αὐτὸ συμβαίνει, διότι πολλὲς φορές ἐκεῖ ποὺ μιλεῖ κανεῖς, ἔρχονται στὸ νοῦ του γιὰ τὴν ἔκφρασι ἐνὸς διανοήματος δυὸ ταυτόσημες, ἀλλὰ διαφορετικὲς κάπως στὴ σύνταξι ἑκφράσεις· (*Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος παίζουν* - *ὁ Πέτρος παίζει μετὰ τὸν Παῦλο*), κι' ἔτσι αὐτὸς ποὺ μιλεῖ ἀντὶς νὰ ἑκφέρῃ τὴ μιὰ ἀπ' αὐτὲς καθαρῇ, ἑκφέρει κάτι τὸ ἀνάμεικτο ἀπὸ τὶς δυὸ ἑκφράσεις· (*Ὁ Πέτρος μετὰ τὸν Παῦλο παίζουν*). Ἔτσι ἔχομε : *Μιὰ φορὰ ὁ λύκος κάμανε κολληγιά μετὰ τὴν ἀλεπού* Π.Μ. 12. *Μιὰ μέρα ἡ δούλα μετὰ τὴν κυρὰ ἐπήγανε στὴ βρύση* Μβ. 437· βλ. καὶ 450. *Ὁ Ἀπρίλης μετὰ τὸν Ἐρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε* Σολωμ. 176. Πρβλ. : *Ἔστις* ὁ Ἐρωτας *χορὸ μετὰ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη* Σολωμ. 195. *Ὁ Δάφνης μετὰ τὴ Χλόη του τὴν ὥραία θὰ λένε τὸ γραμμένο παραμῦθι* Ω.Γ. 9. *Στάθηκαν στὴν πόρτα κι' ὁ Παῦλος μετὰ τὴν Ἐρση* Ἐрс. 206· βλ. καὶ 132.

Συνηθέστατο εἶναι τὸ φαινόμενο τῆς συμφύσεως, κι' ἀπ' αὐτὸ βαπροέρχονται πολλὲς ἰδιορρυθμίες τῆς συντάξεως (καὶ σ' αὐτὸ βασιζονται καὶ πολλὰ ἄλλα σχήματα τοῦ λόγου) : *Φέρνουν βαρέλια σὶζονται καὶ πολλὰ ἄλλα σχήματα τοῦ λόγου*) : *Φέρνουν βαρέλια μετὰ νερὸ καὶ ξύλα ζαλωμένες* (πρβλ. *φέρνουν ξύλα στὸν ὄμο - πηγαίνουν ζαλωμένες*, ἦτοι φορτωμένες ξύλα) Ε. 12,6. *Εἶχα μιλιά στὴν πόρτα μου καὶ δέντρο στὴν ἀδελή μου, καὶ τέντα κατακόκκινη τὸ σπίτι σκεπασμένο* (πρβλ. *εἶχα καὶ τέντα, ποὺ σκέπαζε τὸ σπίτι - καὶ μετέντα τὸ σπίτι σκεπασμένο*) Ε. 187,1. *Σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ποὺ ἔμαστε, ἄλλοι τὸν εἶχαν πρῶτα* (πρβλ. *σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἄλλοι ἦταν πρῶτα - αὐτὸν τὸν κόσμον ἄλλοι τὸν εἶχαν πρῶτα*) Ε. 224,5. *Δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ Τοῦρκοι ὅσοι τοὺς λένε* (πρβλ. *δὲν εἶναι πολλοὶ οἱ Τοῦρκοι, ὅπως λένε - δὲν εἶναι οἱ Τοῦρκοι τόσοι, ὅσους τοὺς λένε*) Μπ. 43. *Ὅπως λένε - δὲν εἶναι οἱ Τοῦρκοι τόσοι, ὅσους τοὺς λένε*) Μπ. 43. *Σκλάβος ραγιαδὼν ἔπεσες* (πρβλ. *στὰ χέρια ραγιαδὼν ἔπεσες* - *σκλάβος ραγιαδὼν κατάντησες*) Ε. 13,11. Βλ. καὶ Πάσσ. 237,11. *Ποιὸς εἶναι πιὸ καλῦτερος ;* (πρβλ. *πιὸ καλὸς - καλῦτερος*) Π.Μ. 33. *Κι' εἶναι μάννα του ἀπὸ κοντὰ μετὰ τὰ μαλλιά τραβῶντας* (πρβλ. *μετὰ τὰ μαλλιά ξεπλέκα - τραβῶντας τὰ μαλλιά της*) Θ.Χ. 12. *Ποῦ θὰ πᾶς, Μαργιάννη, μετὰ χωρὶς τὰ μέσα σὲ τόση Τουρκιά ;* Μακρυγ. 214. (Βλ. § 143, Σημ.). *Κοῖνος μετὰ δίχως μυρωδιὰ Ἀθάν.* 91. *Οἱ ἀδελικοὶ τὸ ἐφάρωσαν πῶς ὅτι ἐχάθηκε τὸ βασιλόπουλο στὸ δάσος* (πρβλ. *πῶς ἐχάθηκε - ὅτι ἐχάθηκε*) Μβ. 415. *Εἶπε λοιπὸν κι' αὐτὸς ὅτι πῶς, σὰν πᾶν ἀπ' τὰ μεγάλα της τ' ἀδέσφια κανέναν, κομμάτια θὰ τὸν κἀνῃ* (πρβλ. *ὅτι θὰ τὸν κἀμῃ - πῶς θὰ τὸν κἀμῃ*) Π.Μ. 107. *Ἡ κοπέλλα*

εἶπε στὸ σκλάβο, πὼς ὅ,τι καὶ νᾶκούση, νὰ μὴ γυρίση νὰ κοιτάξῃ ἀπ' ὡς (πρβλ. εἶπε πὼς δὲν ἔπρεπε νὰ γυρίση - εἶπε νὰ μὴ γυρίση) Μβ. 416. "Οσοὶ ἔρχονταν, δὲν ἔλπιζαν ὅτι ἡμεῖς νὰ φκειάσουμεν ὅλα αὐτὰ ἐκείνη τὴν νύχτα (πρβλ. ὅτι ἐφκειάσαμε - νὰ φκειάσουμε) Μακρυγ. 218. Τὸ ὅτι ὁμως δὲν εἶχε δίκαιο ὁ ἀπτικισμός, μὲ τοὺς περισσότερους τουλάχιστον ἀφορισμούς του, δὲ μένει καμιὰ ἀμφιβολία (πρβλ. τὸ ὅτι δὲν εἶχε δίκαιο, δὲν εἶναι διόλου ἀμφίβολο - ὅτι δὲν εἶχε δίκαιο, δὲν μένει καμιὰ ἀμφιβολία) Τριαντ. 12. "Ἡ θὰ ντὸ κάμης, ἄλλοιὼς θὰ σὲ κόψω (πρβλ. ἡ θὰ τὸ κάμης, ἡ θὰ σὲ κόψω - θὰ τὸ κάμης, ἄλλοιὼς θὰ σὲ κόψω) Μβ. 456. (Βλ. § 282, Δ'). Βλ. καὶ Ε. 2,4. 12,6. 23,9. 135,κγ'.

Γ') Τὸ σχῆμα ἀνακολουθίας (ἢ τὸ ἀνακόλουθο σχῆμα). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ σὲ κάπως ἐκτενῇ περίοδο, ἢ καὶ σὲ μιὰ πρότασι, τὰ ἐπόμενα δὲ βρίσκονται ὑπὸ συντακτικὴν ἔποψιν (ἀκόλουθα, ἥτοι) σὲ κανονικὴ συνέχεια μὲ τὰ προηγούμενα. Μὲ ἄλλη δηλαδὴ συντακτικὴ βάσι ἀρχίζει ὁ λόγος, κι' ἄλλοιὼς συνεχίζεται καὶ τελειώνει. Ἔτσι

1) ὁ λόγος, ἐνῶ ἀρχίζει μὲ ὀνομαστικὴ, συνεχίζεται μὲ πλάγια πτῶσι : Ἡ κυρὰ-Ρήνη τοῦ Κριτοῦ, τοῦ Δούκα ἡ θυγατέρα, χρόνους τῆς γράφουν τὰ προικιά (ἀντίς : Τῆς κυρὰ-Ρήνης... τῆς γράφουν) Ε. 85,1. Κι' ἡ κόρη ἀπὸ τῆ σφίξε της κι' ἀπὸ τὴν ἐντροπή της ἐκόπη τὸ γελέκι της (ἀντίς : καὶ τῆς κόρης... ἐκόπη κλπ.) Πάσσ. 205,8. Ὁ Διάκος, σὰν τὰγροίκῃσε, πολὺ τοῦ κακοφάνη (ἀντίς : τοῦ Διάκου τοῦ κακοφάνη) Ε. 11, 8 βλ. καὶ Πάσσ. 229,4. Ὁ δυστυχὴς ἀρρώστησε βαρὺ καὶ ὥς εὐεργέτης δικὸς μου τὸν σγύριζα καλύτερα ἀπὸ τὸν γονιόν μου (ἀντίς : καὶ ὥς εὐεργέτη δικό μου) Μακρυγ. 24. Πρβλ. καὶ φράσεις σὰν ἐτοῦτες : Καλὰ εἶναι· ἐγὼ μοῦ ἀρέσουν. Κάνε ὅ,τι θέλεις· ἐγὼ δὲ μὲ νοιάζει διόλου (ἀντίς : ἐμένα μοῦ ἀρέσουν - ἐμένα δὲ μὲ νοιάζει).

2) ὁ λόγος, ἐνῶ ἀρχίζει μὲ πλάγια πτῶσι, τελειώνει μὲ ὀνομαστικὴ : Τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλῳ· τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες (αἰτιατικὴ), κι' οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι (ὀνομαστικὴ· ἀντίς : καὶ τοὺς τρεῖς ἀντρειωμένους) Ε. 149, 1. Ἐγὼ ὅσους ἤξερα ὅπου δένουν σπνφέροντα μὲ τοὺς ξένους καὶ μὲ τοὺς διαφταρμένους τοὺς ἐδικούς μας, ἡ πολιτικοὶ ἡ στρατιωτικοί, δὲν τοὺς ἔλεγα τὸν ὄρκον (ἀντίς : ἡ πολιτικὸν ἡ στρατιωτικὸν) Μακρυγ. 378.

3) ὁ λόγος, ἐνῶ προχωρεῖ μὲ ἐμπρόθετο προσδιορισμό, τελειώνει μὲ πρότασι πού συνδέεται μὲ τὰ προηγούμενα κατὰ παράταξι μὲ τὸ σύνδεσμο **καί**: *Κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό, μὲ πόρτες ἀτσαλένιες κί' ἀργυρά κλειδιά, καὶ τοῦ γιालοῦ ἡ πόρτα στράφτει μάλαμα* (ἀντίς: καὶ μὲ πόρτα τοῦ γιालοῦ πὸν στράφτει κλπ.). E. 73, 3.

Σημ. Στὴν πρώτη καὶ τῇ δεύτερῃ ἀπ' τὶς παραπάνω περιπτώσεις πρόκειται κυρίως γιὰ ὀνομαστικὴ πού εἶναι ψυχολογικὸ ὑποκείμενο (§ 52, 1, Σημ.). Στὴν τρίτῃ τὸ τελευταῖο διανόημα κυριαρχεῖ κί' ἔτσι παίρνει αὐτοτελῆ θέσι σὲ ἰδιαίτερα πρότασι.

Δ') **Τὸ σχῆμα καθ' ὅλον καὶ μέρος.** Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἓνας ὅρος μιᾶς προτάσεως πού φανερώνει ἓνα ὅλον, ἀντίς νὰ ἐκφερθῇ σὲ πτώσι γενικὴ (διαιρετικὴ, § 67, 4) ἢ ὡς ἐμπρόθετο ἐκφερόμενο μὲ τὴν **ἀπὸ** καὶ αἰτιατικὴ (§ 134, 7), ἐκφέρεται ὁμοιοπτῶτως καὶ ὁμοιοτρόπως μὲ ἄλλον ὅρο τῆς ἴδιας προτάσεως, πού φανερώνει μέρος τοῦ ὅλου. Ἐτσι ὁ ὅρος πού φανερώνει τὸ μέρος, τίθεται ὡς κατὰ παράθεσι προσδιορισμὸς τοῦ ἄλλου ὅρου πού φανερώνει τὸ ὅλον, ἢ ἀντιστρόφως: *Παίρνει τὸν κατήφορο, τὴν ἄκρη τὸ ποτάμι* (= *τὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ*) E. 46, 3. *Ἐρχεται τῇ μέσῃ μέσῃ τὸ γιालὸ* (= *τῇ μέσῃ τοῦ γιालοῦ*) E. 114, 1. (Πρβλ. E. 106, 10: *στὴ μέσῃ τοῦ πελάγου*). *Τὴν Κυριακὴ τὸ δειλινὸ μεγάλα τόπια βγάλαν* (= *τὸ δειλινὸ τῆς Κυριακῆς*) E. 53 B, 15. *Κάθονταν στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι* (= *στὴν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ*) E. 47, 1. *Τρία κομμάτια σύννεφα στὸν Ἑλύμπο στὴ ράχη* (= *στὴ ράχη τοῦ Ὁλύμπου*) E. 66A, 7.

Κανονικὰ γίνεται τέτοια σύνταξις σὲ ἐπιμερισμοὺς προσώπων (ἢ πραγμάτων) μὲ τὶς ἀντωνυμίες καὶ ἀντωνυμικὲς ἐκφράσεις ὁ καθένας, ὁ ἓνας... τὸν ἄλλο, ἄλλος... ἄλλος, ὅσος κλπ.: *Οἱ τρεῖς γιοὶ ἤθελαν ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του τὸ θρόνο* (= *ἀπ' τοὺς τρεῖς γιουὺς ὁ καθένας κλπ.*) Κμπ. 39. *Οἱ γέροι μόνις ὁ ἓνας ἐβλεπε τὸν ἄλλο* Βλαχ. 50. *Νεραντζοστήθες κοπελλιές, ἄλλες τινάζουνε τὰ λιόδεντρα κί' ἄλλες μαζεῦουν τὶς ἐλιές* Σκίπ. 173. *Οἱ μαῦροι μου ὅσοι τᾶκουσαν, ὅλοι βουβοὶ ἀπομείναν* (= *ἀπ' τοὺς μαῦρους μου ὅσοι κλπ.*) E. 75, 10.

Ε') **Τὸ σχῆμα ἐλξεως** (ἢ ἡ ἐλξις). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ

ένας ὁρος μιᾶς προτάσεως (ἔλκεται, τραβιέται, ἦτοι) ὑφίσταται συντακτικὴ ἐπίδρασι ἀπὸ ἄλλον ὅρο τῆς ἴδιας, ἢ συνηθέστερα ἄλλης σχετικῆς προτάσεως τῆς περιόδου, καὶ ἐκφέρεται σὲ συντακτικὴ συμφωνία μὲ αὐτὸν καὶ ὅχι ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ νόημα καὶ ἡ σειρὰ τοῦ λόγου. Ἐχομε ἔλξι σὲ ὀνόματα καὶ ἀντωνυμίες καὶ ἔλξι σὲ ρήματα.

1) **Ἐλξις σὲ ὀνόματα καὶ ἀντωνυμίες.**

α') Ἀφομοιώσεις στὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμὸ. Πολὺ συχνὰ τὸ οὐδέτερο τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας αὐτὸς καὶ σπανιότερα τῆς ἐκεῖνος (αὐτό, ἐκεῖνο) σὲ νοητὸ δείξιμο (§ 83,2) ὡς ὑποκείμενο προτάσεως ποὺ τὸ ρῆμα τῆς εἶναι συνδυετικό, μὲ κατηγορούμενο (σύναρθρο συνήθως) οὐσιαστικό, ἔλκεται ἀπ' τὸ κατηγορούμενο αὐτὸ καὶ ἀφομοιώνεται μ' αὐτὸ στὸ γένος καὶ κάποτε καὶ στὸν ἀριθμὸ: Ἀποφάσισε, λέω, νὰ νοικοκυρευτῆς· αὐτὸς εἶν' ὁ δρόμος τοῦ Θεοῦ· (ἀντίς: αὐτό, δηλαδὴ τὸ νὰ νοικοκυρεῖται καρεῖς) Ζ.Π. 165. Πᾶρε δρόμο· θὰ σὲ σκοτώσουν· αὐτὸς εἶν' ὁ σκοπὸς τοῦς· (ἀντίς: αὐτό, δηλαδὴ τὸ νὰ σὲ σκοτώσουν) Βλαχ. 90. Εἶχε χρειαστῇ ν' ἀνεβῶ μόνον δυὸ τρεῖς φορὲς τὶς σκάλες· αὐτὸς ἦταν ὁλος ὁ κόπος ποὺ εἶχα κάμει· (ἀντίς: αὐτό, δηλαδὴ τὸ ν' ἀνεβῶ δυὸ τρεῖς φορὲς κλπ.) Τρ. 175. Μποροῦσε καὶ νὰ μὴ ζῇ ἔως τότε· πόλεμος εἶναι αὐτός· (ἀντίς: αὐτό) Ἑρσ. 330. Αὐτὸς εἶναι ὁ πόθος, ὁ σκοπός, τὸ πεπρωμένο του, νὰ κάνῃ ἓνα ἄνθος μόνον κ' ὕστερα νὰ ξεραθῇ σύρριζα Ἑρσ. 296. Αὐτὴ εἶναι ἡ τέμπλα· (ἀντίς: αὐτό, δηλαδὴ σωρὸς ἀπὸ στρώματα, παπλώματα κλπ.) Ππδ. Β', 17. Αὐτὴ εἶν' ἡ ἀπόφασί μας· (ἀντίς: αὐτό, δηλαδὴ νὰ μὴ βάλουμε πιὰ δυνάστη στὸ κεφάλι μας) Βλαχ. 88. Κάθονταν καὶ λάντιζαν τὰ παραγάδια· αὐτὴ εἶναι μιὰ ἡσυχὴ δουλειά· (ἀντίς: αὐτό) Βεν. 82. Ὁ Γιακουμῆς ἐζύμωνε κονιορτάκι σ' ἓνα ζαχαροπλαστεῖο τῆς ὁδοῦ Αἰόλου· αὐτὴ ἦταν ἡ δουλειά του· (ἀντίς: αὐτό) Ζ.Π. 101. Τί δουλειὰ κάνει ; Πιάνει κεφάλους μὲ τὰγκίστρι. Εἶναι τέχνη κ' αὐτὴ ; (ἀντίς: κ' αὐτό). Αὐτὴ εἶναι ὅλη μας ἡ γνωριμία· (ἀντίς: αὐτό - σ' αὐτὸ συνίσταται ὅλη μας κλπ.). Ἑρσ. 73. Ζωὴ ἀληθινὴ ἦτανε μονάχα ἐκείνη, στὴν πλώρη μ' αὐτὴ νὰ κοιτάζουμε τὰστέρια μέσ' στὴ θάλασσα· (ἀντίς: ἐκεῖνο) Τρ. Δ. 52. Ἐξέτασεις εἶν' αὐτὲς ἡ κωμωδία ; (ἀντίς: αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ γίνεταί). Πρβλ. Ξεν. 239. Αὐτὸ δὲν εἶναι δική σου δουλειά. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: αὐτὴ δὲν εἶναι κλπ.) Τρ. 179. Αὐτὰ ἦταν σκέψεις ἐνὸς ἐπαρχιώτη. (Μποροῦσε νὰ πῇ καί: Αὐτὲς ἦταν σκέψεις κλπ.).

Παρόμοια ἔλξης ἀντωνυμιῶν γίνεται σὲ προτάσεις πού τὸ ρῆμα τοὺς συντάσσεται μὲ δυὸ αἰτιατικές, ἀπ' τὴς ὁποῖες ἡ μιὰ εἶναι κατηγορούμενο τῆς ἄλλης (§ 62) : **Αὐτὴ θεωρεῖς εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου ;** (ἀντίς : **αὐτό**). "Οταν ξεσηκώνης τὸν κόσμον, νὰ φωνάξης **βάκ, βάκ, βάκ, ἐκεῖνο μικρὴ ἁμαρτία τὴν ἔχεις ;** (ἀντίς : **τὸ ἔχεις**) Π.Μ. 10. Πρβλ. στὴν ἴδια σελίδα : **Αὐτὸ δὲν τό 'χεις κοῖμα ;**

β') Ἀφομοιώσις στήν πτώσι. Πολλές φορές ἡ πτώσις μιᾶς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ἀφομοιώνεται μὲ τὴν πτώσι τοῦ ὀνόματος ἢ ἄλλης ἀντωνυμίας στὴν ὁποία ἀναφέρεται (ἔλξης **προχωρητική**), ἢ ἀντιστρόφως, ἡ πτώσις ἑνὸς ὀνόματος ἢ μιᾶς ἀντωνυμίας ἀφομοιώνεται μὲ τὴν πτώσι σχετικῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας (ἔλξης **ὀπισθοχωρητική**) : *Παραθέτει κατάλογο τῶν ὅσων ἐβασίλεψαν ἕως τὴν ἐποχὴ κλπ. (= τῶν βασιλέων ὅσοι ἐβασίλεψαν)* Κμπ. 53. *Ἡ πατρίς τοὺς χρωστάγει χάριτες ὁλωνῶν ὅσων ἦταν μέσα (= ὁλωνῶν ἐκείνων ὅσοι)* Μακρυγ. 225. *Αὐτὴν τὴ φλόγα πού θεωρεῖς, πρῶτ' ἦτανε τσιμπίδα (= αὐτὴ ἡ φλόγα πού - αὐτὴ ἡ φλόγα τὴν ὁποίαν θεωρεῖς)* Πάσσ. Δίστ. 133. **Τὸ(ν) νιὸ(ν) πού ἐγὼ ἀγάπησα,** τοῦ κόσμου **ὀιωματάρης, εἶχε** τοῦ Φράγκου λόγισμα κλπ. (= ὁ νιὸς πού - ὁ νιὸς τῶν ὁποῖον ἀγάπησα, εἶχε) Ε. 82, 14. **Ὁ Χάρος ὅπου τᾶκουσε,** πολλὸ τοῦ βαρυφάνη (= τοῦ Χάρου πού - τοῦ Χάρου ὁ ὁποῖος κλπ.) Ε. 217, 6. βλ. καὶ 11, 8. **Τὸ(ν) νιὸ(ν) πού συνεβγαίνουμε,** τί ἔχουμε νὰ τοῦ ποῦμε (= τοῦ νιοῦ πού - τοῦ νιοῦ τὸν ὁποῖον συνοδεύουμε) Ε. 197, 1. **Αὐτὰ τὰ δέκα κάστρα ὁποῦ εἶναι στὴν Τουρκία,** σὲ πέντε δέκα μέρες σοῦ στέλνω **τὰ κλειδιά** (= αὐτῶν τῶν δέκα κάστρων πού - αὐτῶν τῶν δέκα κάστρων **τὰ ὁποῖα εἶναι**) Α.Ε', 60. **Δὲν ἔχει μάννα νὰ τὸν κλαίῃ, κανεὶς νὰ τὸν λυπᾶται** (= κανένα πού νὰ τὸν λυπᾶται - κανένα ὁ ὁποῖος νὰ τὸν λυπᾶται). Πάσσ. 391α, 2. βλ. καὶ Θ.Χρ. 12. βλ. καὶ § 122 καὶ Σημ.

2) "Ελξης σὲ ρήματα.

α') Στὸν ἀριθμό. Κάποτε τὸ ρῆμα, καθὼς ἀπομακρύνεται ἀπ' τὸ ὑποκείμενο τῆς προτάσεως μὲ τὴν παρεμβολὴ κάποιου παρθετικού προσδιορισμοῦ του, συμφωνεῖ στὸν ἀριθμὸ ὅχι μὲ τὸ ὑποκείμενο, ἀλλὰ μὲ τὸν παραθετικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ὑποκειμένου : **Τὰ Κλαυδιανά, παλιὸ βυζαντινὸ χωριό, κοιμᾶται** (ἀντίς : **κοιμῶνται**) Χ.Θ. 17.

β') Στὴν ἑγκλισι καὶ τὸ χρόνο. Πολλές φορές τὸ ρῆμα μιᾶς τελικῆς ἢ βουλευτικῆς προτάσεως ἀντὶ νὰ ἐκφερθῇ κανο-

νικά σέ ὑποτακτική (χρόνου ἐνεστώτα ἢ ἀορίστου), ἐκφέρεται σέ ὀριστική παρατατικοῦ ποῦ ἐκφέρεται καί τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως, ἀπ' τὴν ὁποίαν ἡ τελική ἢ βουλευτική πρότασις ἐξαρτᾶται : **Νά εἶχα τὸν οὐρανὸ χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνι, νά ἔγραφα τὰ πάθια μου** (= νά γράφω, γιανὰ γράφω) Λ. Ε', 116· βλ. καὶ Ε. 26,5. **Τῆς ἀμμουδιᾶς ἤθελα νά (ἦ)μουνα ἄμμος** (= νά εἶμαι) Σκίπ. 159. **Θά (ἦ)θελα νά σᾶς ἔδειχνα τοῦ γαλανοῦ κυμάτου τοὺς κόσμονς** (= νά σᾶς δείξω) Σκίπ. 221. Βλ. § 255,1 καὶ § 258, 1.

Σημ. Κάποτε ἓνα ρῆμα παθαίνει στὴ σειρά τοῦ λόγου ἔλξι ἀπὸ ἄλλο σχετικό τοῦ ρῆμα ὡς πρὸς τὴ διάθεσι : **Νά ντυθῇ τὰ λυπηρά, νά φορεθῇ τὰ μαῦρα** (= νά φορέσῃ) Λ. Ε', 116.

ΣΤ') Τὸ σχῆμα ὑπαλλαγῆς (συγγενὲς μὲ τὸ προηγούμενο). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἓνας ἐπιθετικὸς προσδιορισμός, ποῦ σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τοῦ λόγου ἀνήκει σέ μιὰ γενική (κτητική), ἡ ὁποία προσδιορίζει ἓνα οὐσιαστικό, ἀντὶ νά συμφωνῇ συντακτικῶς μὲ τὴ γενική αὐτή, συμφωνεῖ μὲ τὸ οὐσιαστικό, ἀπ' τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἡ γενική (κτητική) : **Θερμοὶ δακρῶν σταλαγμοί**· (ἀντὶς : *θερμῶν δακρῶν σταλαγμοί*) Γρουπ. 23. **Τάντρειωμένα κόκκαλα ξεθάψτε τοῦ γοιοῦ σας**· (ἀντὶς : *τὰ κόκκαλα τοῦ ἀντρειωμένου γοιοῦ σας*) Ε. 9B,5. Πρβλ. 9A, 12 καὶ Πάσσ. 222,14 : **Ἐκεῖ καίγονται κόκκαλα ἀντρειωμένων**.

Ζ') Τὸ σχῆμα προλήψεως ἢ ἡ πρόληψις. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ κάποτε τὸ ὑποκείμενο μιᾶς ἐξαρτημένης προτάσεως ἔλκεται ἀπ' τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως καὶ **προληπτικῶς** παίρνει θέσι ὡς ἀντικείμενό του ἐμπρὸς ἀπ' τὴν ἐξαρτημένη πρότασι : **Δὲν ἤλπιζα τὸν οὐρανὸ στὴ γῇ νά βρέξῃ αἷμα**· (ἀντὶς : *δὲν ἤλπιζα ὁ οὐρανὸς νά βρέξῃ*) Πάσσ. Δίστ. 199.

Παρόμοια ἔλξι φαίνεται πὼς γίνεται συχνὰ μὲ ρῆμα στὴν κυρία πρότασι αἰσθητικό ἢ γνωστικό : **Ποιὸς εἶδε τὸν ἀμάραντο σὲ τί γκρεμὸ φυτρώνει !** (= σὲ τί γκρεμὸ φυτρώνει ὁ ἀμάραντος) Λ.Ε', 116. **Μὴν ἀκοῦς τοὺς ἄλλους τί σοῦ λένε** (= τί σοῦ λένε οἱ ἄλλοι)· **Σὲ ξέρω τί ἄνθρωπος εἶσαι** (= ξέρω τί ἄνθρωπος εἶσαι σύ)· **Τοὺς ξέρεις τοὺς χωρικοὺς μας πόσον αὐστηροὶ εἶναι σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιον** (= ξέρεις πόσον αὐστηροὶ εἶναι οἱ χωρικοὶ μας) Κονδ. 15.

Ἀλλὰ τὰ ρήματα αὐτὰ συντάσσονται καὶ μόνα τους μὲ αἰτιακή προσώπου (ἢ πράγματος) ὡς ἀντικείμενό τους· (βλέπω τὸν ἁμάραντο, ἀκούω τοὺς ἄλλους, τοὺς ξέρω τοὺς χωρικοὺς κλπ., ἐνῶ ἐλπίζω τὸν οὐρανὸ δὲ λέγεται), καὶ ἐπομένως μ' αὐτὰ σὲ παραδείγματα σὰν τὰ παραπάνω ἔχομε κυρίως σύνταξί τους μὲ δυὸ ἀντικείμενα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ δεύτερο (ἡ ἐξαρτημένη δηλαδὴ πρότασις) εἶναι κυρίως διασάφησις ποὺ δείχνει σὲ τί ὀρισμένως σχετικὰ μὲ τὸ πρῶτο ἀντικείμενο ἀναφέρεται ἡ ἔννοια τοῦ αἰσθητικοῦ ἢ γνωστικοῦ ρήματος. Πρβλ. Τὸν βλέπω τὸν Πέτρο πῶς ἐργάζεται - τὸν βλέπω τὸν Πέτρο πόσο ὑποφέρει. Τὸν ξέρω τὸν Πέτρο πόσο φιλότιμος εἶναι - τὸν ξέρω τὸν Πέτρο τί φιλόγυνος ἄνθρωπος εἶναι κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

(ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ)

§ 286. Ἡ θέσις τῶν λέξεων μέσα στὴν πρότασι, καθὼς καὶ τῶν προτάσεων μέσα στὴν περίοδο, μὲ μιὰ πρώτη καὶ πρόχειρη παρατήρησι φαίνεται πὼς εἶναι ἀδιάφορη στὴ γλῶσσα μας καὶ δὲν ὑπόκειται σὲ περιορισμούς· (πρβλ. *Ὁ Πέτρος ἐπῆρε τὸ βιβλίον - ἐπῆρε ὁ Πέτρος τὸ βιβλίον - τὸ βιβλίον ἐπῆρε ὁ Πέτρος. ἤρθε μὲ ἀμάξι - μὲ ἀμάξι ἤρθε. Ἀμα τελειώσω τὴ δουλειά μου, θὰ ἔρθω σπίτι σου - θὰ ἔρθω σπίτι σου, ἄμα τελειώσω τὴ δουλειά μου*). Μιὰ προσεκτικότερη ὁμως ἐξέτασις τῶν πραγμάτων δείχνει

1) ὅτι ὑπάρχουν λέξεις ποὺ ἡ θέσις τους ὡς πρὸς τὶς ἄλλες λέξεις εἶναι ἀπολύτως ὁρισμένη· (πρβλ. *Δὲν ἤρθε ἀπὸ τὸ βουνό. Ποτὲ δὲν λέγεται: ἤρθε δὲν - τὸ βουνὸ ἀπὸ*), καὶ

2) ὅτι καὶ ἐκεῖ ποὺ φαίνεται πὼς ὑπάρχει ἐλευθερία στὴν τοποθέτησι σὲ μιὰ σειρὰ λέξεων ἢ φράσεων, ὑπάρχει κάθε φορὰ κάποιος ἰδιαίτερος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἡ ἐκείνη ἢ λέξις ἢ φράσις παίρνει αὐτὴ ἡ ἐκείνη τὴ θέσι στὴ σειρὰ τοῦ λόγου.

Ὅπωςδήποτε γενικὰ ἔχομε στὴ γλῶσσα μας λέξεις καὶ φράσεις μὲ ὁρισμένη θέσι καὶ λέξεις καὶ φράσεις ποὺ μποροῦν νὰ ἀλλάζουν θέσι.

Α'. Λέξεις μὲ ὁρισμένη θέσι.

§ 287. Λέξεις ποὺ παίρνουν στὸ λόγο ὁρισμένη θέσι εἶναι γενικὰ τὰ ἄρθρα (§ 130), οἱ προθέσεις (§ 116), τὰ ἀναφορικὰ ἐν γένει, ἤτοι οἱ ἀναφορικὲς ἀντωνυμίες καὶ τὰ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα (§ 112 καὶ § 264), οἱ σύνδεσμοι (καὶ ὅσοι συνδέουν κατὰ παράταξι καὶ ὅσοι συνδέουν καθ' ὑπόταξι, § 223 κ.έ.), καὶ τὰ ἀρνητικὰ μόρια (§ 283). Ὅλ' αὐτὰ γενικὰ παίρνουν θέσι ἐμπρὸς ἀπ' τὶς λέξεις ἢ φράσεις, στὶς ὁποῖες ἀνήκουν συντακτικῶς.

Εἰδικότερα τώρα γιὰ μερικὲς ἀπ' τὶς παραπάνω λέξεις, παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

1) Τῶν ἀρνητικῶν μορίων **δέν** καὶ **μή**, καθὼς καὶ τῶν μορίων **θά**, **νά** καὶ **ἄς** ἡ θέσις εἶναι ἀμέσως ἔμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως : **Δέν ἔγραφα τίποτε. Μὴ γράψης τίποτε. Θὰ μείνω ἐδῶ. Νὰ καθίσσης αὐτοῦ. Ἄς ἔρθῃ ὁ Πέτρος.**

Ἄν τώρα συνυπάρχουν στὴν πρότασι ἐν' ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ μόρια **δέν**, **μή** καὶ ἐν' ἀπ' τὰ μόρια **θά**, **νά**, **ἄς**, τότε τὸ **δέν** πᾶει ἔμπρὸς ἀπ' τὸ **θά**, τὸ **μή** μετὰ τὸ **νά** ἢ τὸ **ἄς** : **Δὲ θὰ γράψω. Νὰ μὴ γράψης. Ἄς μὴ γράψης.**

Σημ. Σπανιότατα στὸν ποιητικὸ λόγο μόνο συμβαίνει (γιὰ λόγους μετρικούς) νὰ ἀποχωρίζεται τὸ **ἄς** **μή** ἢ **νά** **μή** ἀπ' τὸ ρῆμα μὲ τὴν παρεμβολὴ κάποιας ἐπιρρηματικῆς λέξεως : *Μεγάλωσες στὴ ματωμένη ἀγκάλη, κί' ἄς μὴν καθύλου ξάστραφεν ἡ λόγχη σου στὴν πάλῃ* Ἀθάν. 85.

2) Ἀμέσως ἔμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα παίρνουν θέσι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ καὶ οἱ προκλιτικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας (τος, τη, το). Ἐκτὸς ἂν τὸ ρῆμα εἶναι σὲ ἐγκλισι προστακτικὴ ἢ σὲ μετοχή, ὁπότε οἱ παραπάνω τύποι παίρνουν θέσι εὐθὺς κατόπιν ἀπ' αὐτό : *Μὲ φωνάζει, σὲ θέλω, τὸν εἶδα. Μοῦ ἔκαμε αὐτὴ τὴ χάρη, τῆς ἀρρώστησε τὸ παιδί. Ἀλλὰ : Φώναξέ με. Τὸν πόνο σου ταξιδεψέ τον* (Παλαμ.) *Κρη.* 223. *Ἀφησέ το τὸ κορίτσι* Τρ. 77· βλ. καὶ Πάσσ. 524, 15. *Κάμε μου αὐτὴ τὴ χάρη. Ἐπῆγα γυρεύοντάς σε. Ξαναπῆρε τὸ μωρὸ καὶ φιλῶντας το θυμίσθηκε* κλπ. Τρ. 290.

Ἄν πάλι συνυπάρχουν στὴν πρότασι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος δυὸ ἀπ' τοὺς παραπάνω ἀντωνυμικοὺς τύπους, ὁ ἓνας σὲ πτῶσι αἰτιατικὴ κι' ὁ ἄλλος σὲ πτῶσι γενική, καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ ἀντωνυμικοὶ τύποι παίρνουν ὁμοίως θέσι ἔμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα, πρῶτος ἐκεῖνος ποὺ εἶναι σὲ πτῶσι γενική καὶ δεύτερος ἐκεῖνος ποὺ εἶναι σὲ πτῶσι αἰτιατικὴ. Ἐκτὸς ἂν πάλι τὸ ρῆμα εἶναι σὲ ἐγκλισι προστακτικὴ (ἢ σὲ μετοχή), ὁπότε πάλι παίρνουν θέσι εὐθὺς κατόπιν ἀπ' τὸ ρῆμα, στὴν ἴδια ὁμως πάντοτε σειρά : *Μοῦ τὰ εἶπε ὅλα Ἄ ! μοῦ τὸ φέρατε ;* Ξεν. 224. *Σοῦ τὸ ἔδωκα* Ε. 148, 2. *Τοῦ τὴν ἔφερε* *μοῦ τὸ φέρτα.* Ἀλλὰ : *φέρε μού το* Ε. 148, 2. *Πές μου τα* Ξεν. 241· βλ. καὶ Πάσσ. 310, 15. *Δός του τα* Ε. 217, 19.

3) Ἄν στὴν πρότασι ποὺ ὑπάρχουν ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος προκλιτικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυ-

μιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας, ὑπάρχει συγχρόνως ἀρνητικό μόριο (**δέν, μή**) ἢ κανέν' ἀπό τὰ μόρια **θά, νά, ἄς**, ἢ σύμπλεγμα τῶν μορίων αὐτῶν μέ ἀρνητικό μόριο **δέν θά - νά μή, ἄς μή**, τὰ μόρια αὐτὰ προηγοῦνται, ἥτοι οἱ ἀντωνυμικοὶ τύποι παρενθέτονται ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ μόρια αὐτὰ καὶ τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως : **Δὲ σὲ θέλουνε** E. 135, ξθ'. **Μὴ μὲ σκοτίζει** Ξεν. 246· βλ. καὶ 235. **Θὰ σὲ ἰδοῦν**. **Ἐγὼ νὰ τὸν γιατρέψω** E. 87, 44. **Ἄς τὴ δώσωμε** E. 92, 9. **Τὸν πόνο σου ἐδῶ μὴ τὸν παρατᾶς** (Παλαμ.) Κμπ. 223. **Πῶς δὲν μοῦ τὸ εἶπες** ; Ἀμ. 21. **Μὴ μοῦ τὰ λές αὐτά**. **Νὰ τῆς τὸ πῶ φοβοῦμαι** E. 63, 4. **Ἡ φωτογραφία δὲν ἦτανε γιὰ τὸ σπῖτι τῆς Πολυχρονίας**· **ὡς τῆς τὴν ἔστειλε τὸ παιδί της** Ἡθ. 45. **Διατὶ δὲν μοῦ τὴν ἔστειλες** ; Ἀμ. 19. **Νὰ μὴ μοῦ τὴν στείλῃς**.

Σημ. α'. Σπάνια στὴν κοινὴ ὁμιλουμένη (σὲ στερεότυπες ἰδίως φράσεις) παρουσιάζεται διαφορετικὴ ἢ θέσις τῶν παραπάνω ἀντωνυμικῶν τύπων εἴτε πρὸς τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως εἴτε μεταξύ τους : **Ἦθελές τα κ' ἐπαθές τα**. **Πατεῖς με πατῶ σε** (= **σπρώχνοντας καὶ πατώντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλο**). Ἐφταλ. 213. **Φέρ' το μου** (= **φέρε μοῦ το**). **Δώστε τό μου** (= **δώστε μοῦ το**) Ξεν. 224.

Σὲ διαλέκτους ὁμως καὶ σὲ (παλαιότερα) δημοτικὰ τραγούδια καὶ στὸν ποιητικὸ λόγῳ ἐν γένει (σ' αὐτὸν πολλὰς φορὲς κυρίως γιὰ μετρικοὺς λόγους) οἱ παραπάνω ἀντωνυμικοὶ τύποι παίρνουν θέσι μετὰ τὸ ρῆμα, ἂν καὶ δὲν εἶναι τοῦτο σὲ ἔγκλισι προστακτικῇ, ἢ ἐναλλάσσουν τὴ θέσι τους καὶ πηγαίνουν πρῶτα ὁ τύπος τῆς αἰτιατικῆς καὶ ἔπειτα ὁ τύπος τῆς γενικῆς : **Χαρίζεις μοῦ το** ; **μοῦ εἶπε**. **Χαρίζω σοῦ το** (**τοῦ εἶπα**) Κονδ. 192. (Κατὰ τὴν Κρητικὴν διάλεκτον· ἀντὶς : **Μοῦ τὸ χαρίζεις** ; **Σοῦ τὸ χαρίζω**). **Πιάνουν ἀλάφια, ψήνουν τα** (ἀντὶς : **τὰ ψήνουν**) Πάσσ. 114, 15. **Τὰ φτερά μου ἀνοίγω τα καὶ ἡσκιώνουν τὸν ἥλιο** Σικελ. 191. **Ραντίζει τα** διάφωτη ἢ ἄχνα τοῦ ἀφροῦ (= **τὰ ραντίζει**) Σικελ. 4. **Πίνω το μάννα, τὸ κρασί** (ἀντὶς : **τὸ πίνω**) Φωρ. 2, 422· βλ. καὶ E. 13, 1. **Δὲ θέλω τον, δὲ χρῆζω τον, δὲν καταδέχομαί τον** (ἀντὶς : **δὲν τὸν θέλω κλπ.**) E. 74, 42. **Μὸν πρέπει τους** στὴν ἐκκλησιᾷ· (ἀντὶς : **μὸν τοὺς πρέπει**) E. 41, 2. **Θωρεῖς με** ; (ἀντὶς : **μὲ θωρεῖς** ;) Σκλίπ. 187. **Καὶ δὲ θὰ κλάψῃ μας τόλῳανθο καλοκαίρῳ** (ἀντὶς : **δὲ θὰ μᾶς κλάψῃ**) (Παλαμ.) Κμπ. 222.

Σημ. β'. Ἄν τὸ ρῆμα εἶναι χρόνου συντελικοῦ (§ 183 - § 186), καὶ τότε οἱ παραπάνω ἀντωνυμικοὶ τύποι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ κανονικὰ παίρνουν θέσι ἐμπρὸς ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν περιφραστικὸν τύπον τοῦ ρήματος αὐτοῦ : **Μὲ** (**σέ, τὸν**) **ἔχει εὐεργετήσει** πολλὰς φορὰς. **Μοῦ** (**σοῦ, τοῦ**) **εἶχε δανείσει** ἓνα βιβλίον. **Σὰν καὶ τᾶλλα τὰδέρφια νὰ σ(ὲ) εἶχα γεννήσει** Βάρν. Ἀνθολ. 32.

Κάποτε ὁμως οἱ ἀντωνυμικοὶ αὐτοὶ τύποι παρενθέτονται ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ **ἔχω, εἶχα** καὶ τὸν ἀπαρεμφατικὸν τύπον τοῦ σχετικοῦ ρήματος, μέ τὸν ὁποῖον

σχηματίζεται ὁ συντελικὸς χρόνος: Ἄς εἶχες τῆς ἀνοίξει· (ἀντίς: ἄς τῆς εἶχες ἀνοίξει) Ε, 74, 219. (Πρβλ. ἄς τῆς ἀνοίγεις).

Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι ὅροι τῆς προτάσεως μποροῦν νὰ παρενθέωνται, γιανὰ το-
νιστοῦν ἔτσι ἰδιαίτερος (σὲ ποιήματα καὶ γιὰ λόγους μετρικούς): Ἔμοιαζε νὰ
μ' ἔχην ἐντελῶς ξεχάσει Λιλ. 6 - 7. Δὲν τὰ ἔχω ἀλήθεια δρέφει σὲ τάφους ἄλλου-
νῶν Ἀθάν. 15. Μικρὴ εἶχε κι' αὐτὴ πολὺ ὑποφέρει Λιλ. 11. Πῶς εἶχα σὰ μάννα
κι' ἐγὼ λαχταρήσει κλπ. Βάρν. Ἀνθολ. 32. Πρέπει τῇ δυνάμει της νὰ τὴν ἔχη ὁ
ἴδιος πρῶτα χαρῇ Κακρ. 9.

Σημ. γ'. Μὲ περιφραστικούς ρηματικούς τύπους, πού σχηματίζονται μὲ τὸ
θέλω, ἤθελα καὶ σχετικὸ νεοελληνικὸ ἀπαρέμφατο (§ 206, Σημ. α'), οἱ πα-
ραπάνω ἀντωνυμικοὶ τύποι ὡς προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος παίρνουν κανονικά:
θέσι ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ δυὸ συστατικὰ μέρη τοῦ περιφραστικοῦ ρηματικοῦ τύπου:
Ὅποιος ἤθελε τὸ βρεῖ, ἤθελε κλπ. Μβ. 521. (Πρβλ. ὅποιος θὰ τὸ βρῖσκε).

Β'. Λέξεις καὶ φράσεις πού ἀλλάζουν θέσι.

§ 288. Γενικὴ προεισαγωγικὴ παρατήρησις: Θέσις ἐν γένει
τῶν ὅρων ἐντὸς τῆς προτάσεως καὶ τῶν προτάσεων
ἐντὸς τῆς περιόδου. Γενικὰ σὲ μιὰ πρότασι αὐτοτελεῖ καὶ ἀνεξάρ-
τητῃ ἓνας ὅρος τῆς πού τονίζεται ἰδιαίτερος, ἥτοι πού ἐκφέρεται μὲ
ἐμφασι ἢ ἀντιδιαστολή, παίρνει συνήθως θέσι στὴν ἀρχὴ τῆς προ-
τάσεως, (σπάνια στὸ τέλος). Ἡ μεσαία θέσις εἶναι συνήθως θέσις
τοῦ ὅρου τῆς προτάσεως, ὁ ὁποῖος ἐκφέρεται χωρὶς καμιά ἐμφασι.
Σὲ μιὰ σειρὰ πάλι σχετικῶν προτάσεων μιᾶς περιόδου ὁ κάθε ὅρος
κάθε προτάσεως παίρνει θέσι πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς, καθόσον σχετίζεται
μὲ τὰ προηγούμενα, καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς, καθόσον σχετίζεται μὲ
τὰ ἐπόμενα. Τέλος τῶν διαφόρων προτάσεων ἢ σειρὰ μέσα σὲ μιὰ
περίοδο κανονίζεται ἀπ' τὸ εἶδος τῶν προτάσεων πού ἀποτελοῦν
τὴν περίοδο.

§ 289. Στὶς ἀνεξάρτητες προτάσεις κρίσεως, ὅταν ὁ λόγος
εἶναι ἡρεμὸς καὶ ἀπαθής, τοῦ ρήματος ἢ θέσις εἶναι συνήθως ἐντὸς τῆς
προτάσεως, καὶ ἡ κανονικὴ σειρὰ τῶν ὅρων μέσα σ' αὐτὴ εἶναι α')
πρὸς τὸ ὑποκείμενο, β') τὸ ρῆμα καὶ γ') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμε-
νο, ἂν τὸ ρῆμα εἶναι ἐνεργητικὸ μεταβατικόν: Ὁ Πέτρος εἶναι πλού-
σιος. Τὸ μῆλο εἶναι κόκκινο Ε. 135, μ'. Ὁ Κύριος ἔκαμε τὴ γῆ Ε.
176, 1. Ὁ Παῦλος ἀγόρασε σπίτι.

Αὕτῃ εἶναι ἡ κανονικὴ σειρὰ τῶν ὅρων, καὶ ὅταν ἡ ἔννοια τοῦ

υποκειμένου ειδικῶς τονίζεται, λόγω ἐμφάσεως ἢ ἀντιδιαστολῆς (§ 288) : **Ὁ Στέργιος εἶναι ζωντανός** Ε. 54, 2. **Κανένα πεπόνι δὲν ἄρρεσε τοῦ νοικοκύρη** Πα. 67. **Ὁ Πέτρος εἶναι πλούσιος** (καὶ ὄχι ὁ Παῦλος).

Ἄν τώρα κανεῖς ἀπ' τοὺς ἄλλους ὅρους τῆς προτάσεως τονίζεται ἰδιαίτερος, ἢ παραπάνω θέσις τους μεταβάλλεται. Ἔτσι μπορεῖ νὰ παίρνη θέσι στὴν πρότασι α') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο, β') τὸ ρῆμα καὶ γ') τὸ υποκείμενο : **Καλότυχα εἶναι τὰ βουνά** Ε. 224, 7. **Τὸν Πέτρο θέλει ὁ πατέρας** βλ. καὶ Ε. 5.15. **Τῇ μοῖρα μας δὲν θὰ τὴν πῇ κανένας** Ἡλ. 24. Ἡ α') τὸ ρῆμα, β') τὸ υποκείμενο καὶ γ') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο : **Εἶναι τὸ παιδί της ἄρρωστο**. **Κερδίζει ὁ Πέτρος πολλὰ χρήματα**. Ἡ α') τὸ ρῆμα, β') τὸ κατηγορούμενο ἢ τὸ ἀντικείμενο καὶ γ') τὸ υποκείμενο : **Εἶναι πλουσιότατος ὁ γαμπρός τους**. **Καὶ τὸ ρώτησε τὸ βασιλόπουλο ἡ ἀδερφή του** Π.Μ. 106.

Σημ. Σὲ διηγήσεις προτάσσεται συχνὰ τὸ ρῆμα ἦ-αν, μὲ ὑπαρκτική συνήθως σημασία : **Ἦταν ἓνας βασιλεὺς καὶ δὲν ἔκανε παιδιά** Μ. 405· βλ. καὶ 416, 418 καὶ 420. **Ἦταν παραμονὴ Χριστοῦγεννα καὶ ὁ παππᾶς κλπ.** Χ.Θ. 7.

Ἐν γένει τὸ ρῆμα προτάσσεται, καὶ ὅταν προηγήται δευτερεύουσα πρότασις : **Ὅντας ἐπλησίασε ὁ δράκος, ἐφώναζαν τὰ παιδιά** (Ἀπὸ λαϊκὸ παραμῦθι). Ἡ ὅταν προηγήται χρονικὸ ἐπίρρημα ἢ προσδιορισμὸς ἐν γένει τοῦ ρήματος : **Τότε εἶπε ὁ βασιλεὺς** (Ἀπὸ παραμῦθι ἐπίσης). **Καλὰ περάσαμε σήμερα ἐδῶ**. Ἡ ὅταν ὑπάρχει ἀντίθεσις : **Δὲν φώναξα ἐγώ, ὁ Πέτρος φώναξε**.

Προκλιτικοὶ ὅμως ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας προτάσσονται, ὅπως εἶδαμε (§ 287, 2), χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ διόλου ἔμφασις ἢ ἀντιδιαστολή.

§ 290. Στὶς **ἀνεξάρτητες προτάσεις ἐπιθυμίας**, (ποὺ γενικῶς ἐκφέρονται σὲ προστακτικὴ ἢ ὑποτακτικὴ, § 201, 2), τοῦ ρήματος ἢ θέσις κανονικὰ εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι ὅροι τῆς, διότι κανονικὰ στὶς προτάσεις αὐτὲς ἡ ἔννοια τοῦ ρήματος, ἥτοι ἡ ἐπιθυμητὴ πρᾶξις εἶν' ἐκεῖνο ποὺ τονίζεται ἰδιαίτερος καὶ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι (§ 288) : **Κάθισε ἐκεῖ στὸν καναπέ**. Βλ. καὶ Ε. 88, 16. **Μὴ φωνάζεις τόσο δυνατά**. **Πᾶμε στὸ καφενεῖο, νὰ πάρουμε ἓναν καφέ**. **Ἄς περιμεῖνουμε ἀκόμη λίγη ὥρα**. Βλ. καὶ Ε. 92, 9. **Ἄς βγαίνει ὁ ἥλιος κι' ἄς βγαῖνῃ στὰ βουνά** Πα. 55. **Νά ἦσουνα πετροπέδιλα στὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου** Ε. 26, 5.

Ἄλλος ὅρος μέσα σὲ μιὰ τέτοια πρότασι προτάσσεται, μόνον

ἂν πρόκειται νὰ τονιστῇ ἰδιαίτερος (§ 288) : *Ἐκεῖ κάθισε σύ. Γρήγορα πήγαινε νὰ πλαγιάσης. Σιγανότερα νὰ μιλής. Ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του.* Βλ. καὶ Ε. 53Α, 12. 103, 13. *Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε* Ε. 8, 12.

§ 291. 1) Στὶς εὐθεεῖς ἐρωτηματικὲς προτάσεις ποὺ ἐξαγγέλλονται ἀπλῶς μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς (§ 203, 1), τοῦ ρήματος ἢ θέσεως συνήθως εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς προτάσεως, ἐκτὸς ἂν ἄλλος καυνέας ὅρος τῆς ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι, ὅποτε προτάσσεται ὁ ὅρος αὐτός : *Ἦρθε ὁ Πέτρος ; Ἐφερε ὁ Πέτρος τὰ χρήματα ; Ἀλλά : ὁ Πέτρος ἔφερε τὰ χρήματα ; (ἢ ὁ Παῦλος ;). Τὰ χρήματα ἔφερε ὁ Πέτρος - (ἢ ἄλλο τίποτε ;).*

2) Στὶς εὐθεεῖς ἐρωτήσεις ποὺ δὲν ἐκδηλώνονται ἀπλῶς μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς, ἀλλὰ εἰσάγονται μὲ κάποια ἐρωτηματικὴ λέξι (*ποιός, τί, ποῦ* κλπ.), καθὼς καὶ στὶς πλάγιες ἐρωτήσεις ἐν γένει, καὶ στὶς ἐνδοιαστικὲς προτάσεις (§ 273), τοῦ ρήματος ἢ θέσεως κανονικὰ εἶναι εὐθὺς μετὰ τὴ λέξι ποὺ εἰσάγει τὴν ἐρωτηματικὴ ἢ ἐνδοιαστικὴ πρότασι : *Ποιὸς ἐμπῆκε μέσα στὸ δωμάτιο ; Τί ἔπαθε σήμερα ὁ Πέτρος καὶ δὲν ἦρθε ; Ποῦ ξανακούστηκε τέτοια τιμὴ στὸ χωριό ;* Πα. 82. *Ζητοῦσε νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχόταν τῆς καμπάνας ἡ κλαγγή* Πα. 160. *Δὲν ξέρω, ἂν σκότωσα κανένα* Πα. 43. *Μὴν ἔπαθε τίποτε τὸ παιδί ; Ὁ μυλωνᾶς ἔτρεξε νὰ ἰδῇ, μὴν ἔφαγε ὁ δρόλαπας* τίς φτερωτὲς τοῦ μύλου Πα. 64.

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι κι' ἐδῶ τὰ μόρια *δέν, μὴ - θά, νὰ* ἢ σύμπλεγμά τους (*δὲ θά - νὰ μὴ*), καθὼς καὶ οἱ προκλιτικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ ἀντωνυμικοὶ τύποι, γιὰ τοὺς ὁποίους εἴπαμε στὰ προηγούμενα, ἔχουν θέσι εὐθὺς ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα : *Τί δὲν ἔκαμε αὐτὸς γιὰ σένα ; Ποιὸς θὰ φρόντιζε γιὰ κεῖνον ;* Πα. 77. *Τί δὲ θὰ ἔδινα, γιανὰ τοῦ δώσω ζωή ;* Πα. 48. *Ποιὸς νὰ τοὺς τὸ πῆ ;* Πα. 163. *Μὴ σὲ ἐνοχλεῖ τὸ παιδί ;* Βλ. Ε. 60, 6. *Νὰ μὴ τὴν εἶδες πουθενά ;* Ε. 221, 3. *Ποιὸς ξέρει ἂν θὰ τὸν προφτάσῃ ἐκεῖ.*

Σπάνια παρενθέτονται ἄλλες λέξεις ἢ καὶ ὁλόκληρη δευτερεύουσα πρότασις, γιανὰ τονιστῇ καὶ ἐξαρθῇ ἔτσι τὸ νόημά τους : *Μήπως, ἂν εὐρουν ἀντίστασι οἱ Τούρκοι, δὲ θὰ ὑποψιαστοῦν πρῶτα ἐκεῖνον ;* Πα. 167.

Σημ. Ἄν τὴν ἐρωτηματικὴ πρότασι τὴν εἰσάγη ἐπιθετικὴ ἐρωτηματικὴ.

άντωνυμία (*ποιός, πόσος - τί.* § 97,2,β'), τότε παίρνει θέσι εὐθύς κατόπι τῆς άντωνυμίας καὶ τὸ ὄνομα πού αὐτὴ προσδιορίζει, καὶ ἔπειτα ἀκολουθεῖ τὸ ρῆμα: *Ποιός πατέρας δὲ θέλει τὸ καλὸ τῶν παιδιῶν του;* Βλ. Ε. 128Β,6. *Σὰν πόσα πεπόνια λὲς πὼς ἔχω στὸ κελλάρι;* Πα 147. *Σὲ τί σπῖτι θὰ πάω νὰ καθίσω;* Βλ. Ε. 128Β,7. *Κοιτάζουν νὰ ἰδοῦν σὲ ποιὸν κάμπο ἢ σὲ ποιά θάλασσα θὰ σφεντονίσουν τὸν ἀντίπαλὸ τους* Πα 147. *Ποιὸς ξέρει τί ἄλλες δουλειὲς θὰ φύτρωναν στὴ μέση* Πα 84.

“Ομοία, εὐθύς μετὰ τὴν ἐρωτηματικὴ άντωνυμία κι' ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα παίρνει θέσι καὶ ἓνα ὄνομα, τοῦ ὁποίου ἡ ἐρωτηματικὴ άντωνυμία εἶναι προσδιορισμὸς σὲ πτωσί γενική, ἢ ἓνα ἐμπρόθετο πού τὴν προσδιορίζει τὴν ἐρωτηματικὴ άντωνυμία: *Τίνος καρδιά τὸν χαίρεται;* Ε. 128Β,11. *Ὁ βασιλεὺς δὲν ἤξερε ποιά ἀπὸ τίς δυὸ ἦταν ἡ γυναῖκα του* Πα 37.

§ 292. Στὶς δευτερεύουσες προτάσεις τὸ ρῆμα κανονικὰ ἔχει θέσι εὐθύς μετὰ τὴ λέξι πού εἰσάγει τὴ δευτερεύουσα πρότασι, καὶ τὸ ὑποκείμενο καὶ οἱ ἄλλοι κύριοι ἢ δευτερεύοντες ὅροι τῆς προτάσεως ἀκολουθοῦν κατόπι του: *Ἄν τρέμουν τὰ γρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γεφύρι* Ε. 89, 44. *Ὅταν ἔφεξε ἡ αὐγὴ, πέρασαν στὰ λημέρια* Ε. 49, 17. *Μοῦ φάνηκε πὼς ἔβλεπα τάθνατο νερό* Πα. 110. *Γέρασα θὰ πῇ καθένας, σὰν ἰδῇ τὸ ζαρωμένο πρόσωπό μου* Πα. 10.

Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι, ἂν ὑπάρχη ἀρνητικὸ μόριο (*δέν, μὴ*) ἢ κανέν' ἀπ' τὰ μόρια *θά, νά,* ἢ προκλιτικοὶ ἢ ἐγκλιτικοὶ τύποι τῶν προσωπικῶν άντωνυμιῶν ἢ τῆς προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς άντωνυμίας, ἢ σύμπλεγμά των (§ 287, 3), αὐτὰ κι' ἐδῶ παίρνουν θέσι εὐθύς ἐμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα, μετὰ τὴ λέξι πού εἰσάγει τὴ δευτερεύουσα πρότασι, πάντοτε κατὰ τὴ σειρά πού εἴπαμε παραπάνω: *Κατάλαβε πὼς δέν ἤμουν γιὰ πόλεμο* Πα. 100. *Ἦθελε νὰ μὲ παντρεύῃ γιανὰ μὲ κάμη παπᾶ* Πα. 50. *Ἐλπισε πὼς δὲ θὰ ἔφτανε ἐκεῖ τὸ νερό* Πα. 8. *Τὰ λόγια σου πρὶν νὰ τὰ πῆς, μέτρα τα ἓνα ἓνα* Ε. 233, ζ'. *Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος πού νὰ μὴ μᾶς τὸ εἶπε αὐτό.*

Σημ. α'. Παρενθέτονται πολλὰς φορὲς μετὰ τῆς λέξεως πού εἰσάγει τὴ δευτερεύουσα πρότασι καὶ τοῦ ρήματός της τὸ ὑποκείμενό της ἢ ἄλλοι ὅροι τῆς δευτερεύοντες, καὶ κάποτε καὶ ὁλόκληρη ἄλλη δευτερεύουσα πρότασις, ὅταν πρόκειται αὐτὰ ἔτσι νὰ τονιστοῦν καὶ νὰ ἐξαρθῇ τὸ νόημά τους: *Πίστεψα πὼς ὅλοι μὲ پاίνεψαν* Πα. 12. *Κελαδεῖ μὲ τέτοιοι πόνου, πού τὰ δέντρα μαραῖνουνται ἀμέσως* Πα. 32. *Ὅταν ἡ ἀρμάδα ἔγινε ἄφαντη, τότε τὸ ἔμαθαν* Ππδ. Α', 55, *Ἡ Μυρσῖνα τόσο ὁμορφη ἦταν, πού καὶ πεθαμένη φαινόταν σὰν ἄγγελος* Π.Μ. 61. *Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιατί στὶς πόρτες θὰ σὲ πιάνανε* Βλαχ. 50. *Πρὶν καλὰ καλὰ*

ὁ ἥλιος πέση, ἔμπαιναν στὸ χωριὸ Χ.Θ. 65. 'Εγὼ φοβάμαι πὼς τῆς Κόρας δὲν θὰ τῆς ἀρέσει ποτέ "Γλυγ. 96. Πίστεψε ὅτι, ἂν ἔλειπε αὐτὸ τὸ μωρό, ἡ ζωὴ μου δὲ θὰ εἶχε κανένα θέλητηρο Τρ. 291.

Σὲ δευτερεύουσες ὁμως προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ *γιανὰ* ἢ τὸ *νά*, τέτοιες παρεμβολὲς δὲ γίνονται ποτέ. "Ετσι δὲ λέγεται ποτέ π.χ. ἔστειλα ἀμάξι, *γιανὰ* ὁ Πέτρος ἔρθη - ἢ - εἰδοποίησα *νά* ὁ Πέτρος ἔρθη.

Σημ. β'. Σὲ προτάσεις ποὺ εἰσάγονται μὲ τὸ ἴσως *νά*, *σάν* *νά*, *χωρίς* (ἢ *δίχως*) *νά*, μπορεῖ μεταξὺ τῶν μορίων ἴσως, *σάν* καὶ *χωρίς* (ἢ *δίχως*) καὶ τοῦ *νά* *νά* παρενθέτεται τὸ ὑποκείμενο ἢ ἄλλοι δευτερεύοντες ὅροι τῆς προτάσεως: "Ισως *νά* τὰ πηγαίνουν τὰ γράμματα στὸ κατάστημα Τρ. 198. "Εκαμε πρῶτα τὸ σταυρὸ της, *σὰ* *νά* 'μπαινε σ' ἐκκλησιὰ Βλαχ. 97. Τοῦ φάνταζεν ὁ καλὸς στὰ μάτια, *σάν* *νά* μὴν ἦταν τοῦ κόσμου τούτου Βυ. 36. "Ἦρθε *νά* μὲ λόγερους στὰ μάτια, *σάν* *νά* μὴν ἦταν τοῦ κόσμου τούτου Βυ. 36. "Ἦρθε *νά* μὲ μιλίση, *χωρίς* *νά* μὲ γνωρίζη "Ερσ. 25. "Αλλά: "Ισως *κι'* αὐτοὶ *νά* μὴν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐνεργούμενα Τρ. 293. "Ισως ἀργότερα *νά* τὸ θυμηθῶ Τρ. Δ. 30. "Ἡ ἀναπνοή μου ἦταν κομμένη, *σάν* ἓνα σιδερένιο χέρι *νά* μὲ κρατοῦσε ἀπὸ τὸ λαιμό. Τρ. 224. "Ἡ ἔρση ἀνασηκώθηκε, *σάν* *κάτι* καὶ θυμήθηκε "Ερσ. 72. Παράτησε τὴ δικηγορίαν, *χωρίς* *κανέναν* *νά* μάθη *γιατὶ* Ζ. Π. 72.

§ 293. Οἱ δευτερεύοντες ὅροι τῆς προτάσεως (§ 25), ἤτοι οἱ προσδιορισμοὶ τῶν κυρίων ὄρων, κανονικὰ ἔχουν θέσι καθέναν τους πλᾶϊ στὸν κύριο ὅρο ποὺ προσδιορίζουν, εὐθὺς κατόπι του: "Ο Πέτρος τῆς Μαρίας εἶναι τώρα φοιτητῆς τοῦ Πανεπιστημίου. "Ο Παῦλος ἔσπασε ἓνα ποτήρι.

Εἰδικότερα γιὰ μερικοὺς ἀπ' τοὺς προσδιορισμοὺς αὐτοὺς παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς:

1) Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ καὶ οἱ ὡς ἐπιρρηματικοὶ (ἤτοι οἱ πλάγιες πτώσεις ποὺ λαμβάνονται ἐπιρρηματικῶς καθὼς καὶ τὰ ἐμπρόθετα, § 26, 2, Σημ.) καὶ οἱ ἐπιρρηματικὲς μετοχὲς σὲ *-οντας* (*-ῶντας*, § 210) κανονικὰ παίρνουν θέσι μετὰ τὸ ρῆμα πρὸς τὸ τέλος τῆς προτάσεως: "Ἡ ἐργασία αὐτὴ τὸν ἐκούρασε τὸν Πέτρο πολύ. Σηκώθηκε *νύχτα* *κι'* ἔφυγε. Κάποιος τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι Πα. 36. Πῆρε τοὺς δρόμους *φονάζοντας* βοήθεια.

"Οταν ὁμως οἱ προσδιορισμοὶ αὐτοὶ ἐκφέρονται μὲ ἔμφασι, προτάσσονται: Πολλὸ μὲ *κούρασε* αὐτὴ ἡ δουλειά. Μπροστὰ *πῆγαιναν* ὁ γαμπρὸς μὲ τὴ νύφη. Βλ. Ε. 68,8. *Νύχτα* ἦρθε, *νύχτα* ἔφυγε. Βλ. Ε. 195,7. *Μιὰ φορὰ* *κι'* ἓναν καιρὸ ἦταν ἓνας βασιλιᾶς. ("Ετσι στὴν ἀρχὴ πολλῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν). *Ρωτῶντας* *πηγαίνει* *κανεὶς* *στὴν Πόλη* λ.λ. Βλ. Ε. 88,18.

2) "Όταν ένα ουσιαστικό έχει άφενός επίθετικό προσδιορισμό (τὸ **πρῶτο παιδί**) καὶ ἄφετέρου προσδιορισμὸ σὲ πτώσι γενική ἐγκλινομένης προσωπικῆς ἢ προληπτικῆς ἢ ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας (τὸ **πρῶτο παιδί μου, σου, του, της, μας, σας, τους**), ἡ γενική προσδιοριστική αὐτὴ συνήθως παίρνει θέσι στὸ μεταξύ, ἥτοι ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ ἐπίθετο καὶ τὸ οὐσιαστικό (τὸ **πρῶτο μου παιδί**) : *Στὴ χρυσή του κούνια* Πα. 30. *Ἄς λείπει αὐτὴ ἡ ὑποπτή σας καλὴ σὺνῃ* (Κάλβος) Κμπ. 159. *Ὁ ἥλιος ὅλο του τὸ φῶς ἐπάνω της μαζεύει* Γρυπ. 20. *Σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ* Ζ.Π. 127. Βλ. καὶ Ε. 9,8. 11,40. 47,8. 48,5. 70,34. 168,1. 169,2. 172,1. Ἀλλὰ καὶ κανονικά : *Τὸ ἄγριο βλέμμα της* Πα. 30. *Τὰ δόλια τᾶρματά μου* Ε. 48,8· βλ. καὶ 22,14. 169,7.

Κάποτε βρίσκονται στὴν ἴδια περίοδο ἐκ παραλλήλου καὶ οἱ δύο τρόποι τῶν παραπάνω συντάξεων : *Βλέπει τὸ πρῶτο του παιδί... τᾶλλο παιδί του βλέπει* Ε. 56,13· πρβλ. καὶ Ε. 71,158 : *Στρώσετε τὴν κλίνη μου τὴ λινόμεταξή μου*.

Σημ. Σὲ δημοτικά τραγούδια καὶ στὸν ποιητικὸ λόγο ἐν γένει παρουσιάζονται καὶ ἄλλες διάφορες μετακινήσεις τῆς προσδιοριστικῆς γενικῆς, ὅταν αὐτὴ εἶναι γενική τῆς προσωπικῆς ἢ τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας, καὶ γιὰ λόγους μετρικούς : *Σήκω, σήκω, μου δέσποτα, σήκω καὶ μὴν κοιμᾶσαι* (ἀντίς : δέσποτά μου) Θ. Χρ. 85. *Νέα σάρκα ντύνει σου τὰ κόκκαλα* (= σοῦ ντύνει τὰ κόκκαλα ἢ - ντύνει τὰ κόκκαλά σου) Σικελ. 6. *Τόξο μεγάλο ἐδόθη σου στὰ χέρια* Σικελ. 197. *Ἀφῆνω γειὰ τῆς συνοδείας καὶ σᾶς, μου φιλανάδες* (ἀντίς : φιλανάδες μου) λ.τ. *Μαῦρα μας εἶναι τὰ σπαθιά, πικρά μας τὰ τουφέκια* (ἀντίς : τὰ σπαθιά μας... τὰ τουφέκια μας) Πάσσ. 227, 34. *Πές μας, νὰ ζήσης, γέροντα ποιανοῦ σὰν εἶν' τὰμπέλι* (ἀντίς : σὰν ποιανοῦ, σὰν τίνος εἶναι) Πάσσ. 449, 25. Ἰδὲς § 99. *ὦ ! δοξασμένοι νὰ ᾿ναι μου οἱ θεοὶ* (= νὰ μοῦ εἶναι) Μαλακ. 759.

3) Τὰ δυὸ ἀντικείμενα ἐνὸς διπτώτου ρήματος (§ 29,3, β') κανονικά ἔχουν θέσι, ὅπως καὶ τὸ ἀπλὸ ἀντικείμενο ἐνὸς μονοπτώτου ρήματος, μετὰ τὸ ρῆμα. "Όσον ἀφορᾷ τὴ μεταξύ τους σειρὰ παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

α') Ἄν καὶ τὰ δυὸ ἀντικείμενα εἶναι σὲ πτώσι αἰτιατική (§ 61-§ 62), τότε προτάσσεται ἡ αἰτιατική τοῦ ἀμέσου ἀντικειμένου καὶ ἀκολουθεῖ ἡ αἰτιατική τοῦ ἐμμέσου : *Ὁ Πέτρος μαθαίνει τὸν Παῦλο γαλλικά. Βρῆκα τὴν πόρτα σφαλιστή*. Βλ. Ε. 92,73.

β') Ἄν τὸ ἐν' ἀπὸ τὰ δυὸ ἀντικείμενα εἶναι σὲ πτώσι αἰτιατική καὶ τὸ ἄλλο σὲ πτώσι γενική (§ 73 κ.έ.), τότε προτάσσεται ἡ

γενική (ἦτοι τὸ ἔμμεσο ἀντικείμενο) καὶ ἀκολουθεῖ ἡ αἰτιατική (ἦτοι τὸ ἄμμεσο ἀντικείμενο) : *Ἡ γιὰ τὴν χάρισε τῆς Μαρίας ἓνα δαχτυλίδι. Ὁ Κώστας ἐδιάβασε τοῦ Πέτρου τὸ γράμμα σου.*

Ἡ παραπάνω κανονικὴ καὶ συνήθης σειρά τῶν δυὸ ἀντικειμένων τοῦ διπτῶτου ρήματος μεταβάλλεται, ὅταν τὸ ἐν' ἀπ' αὐτὰ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι, ὁπότε αὐτὸ παίρνει θέσι ἔμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα : *Κρασί κερνάει τὸν Τσαμαδό, φαρμάκι τὸ παιδί της* Ε. 77,31. *Πασᾶ ἔχει ὁ Λιάκος τὸ σπαθί* Ε. 58,12. *Τοῦ Πέτρου τοῦ ἔκλεψαν τὸ βιβλίον.*

Κανονικὰ ὅμως, καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἔμφασις ἡ ἀντιδισστολή, παίρνει θέσι ἔμπρὸς ἀπ' τὸ ρῆμα τὸ ἐν' ἀπὸ τὰ δυὸ ἀντικείμενα, ὅταν αὐτὸ εἶναι ἐγκλιτικὸς ἢ προκλιτικὸς τύπος τῶν ἀντωνυμιῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες εἴπαμε παραπάνω (§ 287.2) : *Ὁ Πέτρος μὲ μαθαίνει γαλλικά. Τὸν βοήξαν νεκρὸ στὸ κρεβάτι του. Ἡ γιὰ μὲν χάρισε ἓνα δαχτυλίδι. Τοῦ ἄρπαξαν τὸ πορτοφόλι ἀπ' τὰ χεῖρα του.*

Σημ. Γιὰ τὴ θέσι τῶν ἐπιθετικῶν προσδιορισμῶν βλ. § 40, καὶ γιὰ τὴ θέσι τῆς προσδιοριστικῆς γενικῆς, ὅταν προσδιορίζῃ ὄνομα ποῦ τὸ συνοδεύει προσθεῖς, βλ. § 146,2.

§ 294. Θέσις τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων ἐντὸς τῆς περιόδου. Ἡ θέσις, ποῦ παίρνει μέσα στὴν περίοδο μιὰ δευτερεύουσα πρότασις, κανονίζεται ἀπ' τὸ εἶδος τῆς προτάσεως αὐτῆς. Γενικὰ κάθε δευτερεύουσα πρότασις παίρνει τὴ θέσι τοῦ μέλους τῆς κυρίας προτάσεως, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ μέσα σ' αὐτὴ καὶ τὸ ὁποῖον ἀναπληρώνει. Εἰδικότερα παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

1) Οἱ **εἰδικές** προτάσεις (§ 238), οἱ **βουλευτικές** (§ 256) καὶ οἱ **πλάγιες ἐρωτηματικές** (§ 269), ἐπειδὴ, κυρίως νὰ ποῦμε, εἶναι ἀντικείμενα τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως ποῦ προσδιορίζουν, παίρνουν κανονικὰ θέσι μετὰ τὴν κυρία πρότασι, ὅπως καὶ τὸ ἀντικείμενο ἐν γένει κανονικὰ ἔχει τὴ θέσι τοῦ μετὰ τὸ ρῆμα, στὸ ὁποῖον ἀνήκει : *Πῆς στὴ μητέρα σου ὅτι ὁ Πέτρος εἶναι ἄρρωστος.* Βλ. Ε. 65B, 4. *Ὁ Πέτρος θέλει νὰ πάη ταξίδι.* Βλ. Ε. 171,3. *Δὲν ἤξερε ποῦ πάει* "Ερσ. 161. *Δὲν τοὺς ρωτῶ πότε γεννήθηκαν, ἀλλ' ἀπὸ ποῦ ἔρχονται* Χάρ. Κ. 103.

Προτάσσονται οἱ τέτοιες προτάσεις, μόνον ἐὰν ἐξαίρεται τὸ νόημά τους καὶ ἐκφέρονται μὲ ἔμφασι : *"Οτι ἔχεις δίκιο, δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ κανεὶς. Νὰ πάη πίσω ντρέπεται* Ε. 70, 24. *"Οτι δὲν εἶναι ὁ*

Παῦλος ἀπτικιστής, τὸ δείχνουν οἱ ξένες λέξεις ποὺ μεταχειρίζεται κλπ. Τριαντ. 44. **Νὰ δοθῇ ἀπάντηση** κατὰ τρόπο συστηματικὸ στὸ ἐρώτημα ποὺ ἐτέθηκε, εἶναι ἀδύνατο Γεωργ. 74. **Νὰρχισης** ἔναν πόλεμο, εἶναι εὐκολο. Μὰ τὸ μεγάλο πρόβλημα εἶναι πῶς καὶ πότε θὰ τὸν τελειώσῃς Ροδ. 25. **Τί θὰ πάθωμεν** ἀκόμα, ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει Μακρυγ. 5. **Ποῦ θὰ καταντήσωμεν** ὁ Θεὸς τὸ ξέρει Μακρυγ. 401. **Τί ἔγινε** δὲν ξέρω Πα. 43· βλ. καὶ Τρ. Δ. 57. **Ποιὸς θὰ νικήσῃ**, θὰ τὸ δοῦμε Ροδ. 33. **Ποῦ πῆγαινα** δὲν ἤξερα Ἑφταλ. 40. **Τί ἀρνήθηκε** ὁ δημοτικισμὸς, τὸ ξέρουμε Χάρ. Κ. 69. **Ὡ ἀμάραντο πέλαγο**, **τί ψιθυρίζεις**, πές μου Ἡλ. 18.

Ὅμοια, παίρνουν κανονικὰ θέσι μετὰ τὴν κυρία πρότασι καὶ οἱ **τελικές** (§ 254) καὶ οἱ **ἀποτελεσματικές** προτάσεις (§ 260), ἐπειδὴ αὐτὲς ἀντιστοιχοῦν πρὸς ἐπιρρηματικὸ (ἢ ἐμπρόθετο) προσδιορισμὸ, ποὺ ἡ θέσις του, ὅπως εἶδαμε (§ 203,1), κανονικὰ εἶναι μετὰ τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως : **Ὁ πάρεδρος σηκώθηκε, νὰ ἰδῇ τί τρέχει** Πα. 73. **Κελαδεῖ μὲ τέτοιον πόνο, ποὺ τὰ δόντρα μαραίνονται ἀμέσως** Πα. 32.

Προτάσσεται ὁμως καὶ μιὰ τελικὴ πρότασις, ὅταν τὸ νόημά της ἐξαίρεται καὶ ἐκφέρεται μὲ ἔμφασι : **Γιανὰ τιμηθῇ** σὰ Θεὸς ἓνα παιδί τοῦ Διὸς, ἔπρεπε νὰ τοῦ δώσῃ ἡ Ἥρα ἀπ' τὸ γάλα της Ἑρσ. 184. **Γιανὰ πεθάνω**, μὲ γλύτωσες, μπάρμπα, ἢ γιανὰ ζήσω ; Ζ.Π. (στὸ Ἑλ. Βῆ. 2-5-37). Βλ. καὶ Πα. 82. **Γιανὰ πολιτισθοῦμε** ὅλα μας πρέπει νὰλλάξουν Ἑφταλ. 28. **Γιανὰ μετροῦμε τὴν ἔντασι τοῦ ρεύματος, χρησιμοποιοῦμε ὄργανα** κλπ. Ἡλεκτρ. 36.

2) Ἀντιθέτως, οἱ **ὑποθετικές** προτάσεις (§ 244) κανονικὰ παίρνουν θέσι πρὶν ἀπ' τὴν κυρία πρότασι, ἐπειδὴ φανερώνουν κάτι, στὸ ὁποῖον στηρίζεται τὸ νόημα τῆς κυρίας προτάσεως : **Ἄν θέλει**, **μπορεῖ ὅλα τοῦ ἔχτροῦ τὰ σχέδια νὰ τὰ χαλάσῃ** Πα. 165. **Σὰν ἔχεις ζά, ἔχεις καὶ παιδιὰ** Πα. 88. **Ἄν δὲν μᾶς γλυτώσῃς**, θὰ χαθῇς καὶ σὺ μαζί μας Μπ. 77.

Ἐπιτάσσεται ὁμως καὶ ἡ ὑποθετικὴ πρότασις, ἂν πρόκειται τῆς κυρίας προτάσεως τὸ νόημα νὰ ἐξαρθῇ : **Μὴν πᾶς, ἂν θέλεις τὸ καλὸ μου** Βλαχ. 38. **Θὰ γελάσετε, ἂν σᾶς τὸ πῶ** Τρ. 262. **Ἡμποροῦσαν νὰ τὰποφύγουν ὅλα, ἂν πῆγαιναν** μὲ τὸ κόμμα τοῦ Τσότρα Πα. 85.

3) Οἱ **αἰτιολογικές** προτάσεις (§ 241) παίρνουν θέσι κι' ἐμπρὸς καὶ κατόπιν ἀπὸ τὴν κυρία πρότασι. Συνήθως προτάσσονται, ὅταν εἰσάγονται μὲ τοὺς συνδέσμους **ἀφοῦ**, **ἐπειδὴ**, **μιὰ καί**, **γιανὰ**,

καὶ ἐπιτάσσονται, ὅταν εἰσάγωνται μὲ τοὺς συνδέσμους **διότι, γιατί, πού:** Ἀφοῦ τὸ θέλεις, θὰ τὸ κάμω. Ἐπειδὴ δὲν πείραζεν ἄνθρωπο, δὲν τὸν πρόδωσε κανένας Ζ.Π. 159. Μιὰ καὶ θὰ πᾶς, πᾶρε καὶ τὸ παιδί μαζί σου. Οἱ ἀδερφοί μου, γιανὰ ἔχουν δύσκολες γυναῖκες, γεράσανε γρήγορα Πα. 67. Ἐφαγες πολὺ, διότι ἐπεινοῦσες Ἀμ. 16. Ἡ νεράϊδα λυπόταν, γιατί ἦταν ἄσχημη Πα. 59· βλ. καὶ Βλαχ. 50. Ἐκλαιε, πού ἔφευγε τὸ παιδί της Πα. 116. Μὲ συγχωρεῖτε, πού σᾶς ἀπασχολῶ Τρ. 119. Ἀλλά: κανένας δὲν εἶχε διάθεσι νὰ τοῦ τὸ διεκδικήσῃ τὸ παιδί, μιὰ καὶ τὸ εἶχε σπίτι του Ἑρσ. 148.

4) Οἱ **χρονικὲς** προτάσεις (§ 261) κανονικὰ

α') προτάσσονται, ὅταν φανερώνουν κάτι τὸ προτερόχρονο (§ 261,2): Ἀμα τὸν εἶδε, γύρισε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπο Πα. 127.

β') ἐπιτάσσονται, ὅταν φανερώνουν κάτι τὸ ὑστερόχρονο (§ 261,3): Τὰ ὄρνια κλέφτουν τὸ σπόρο, πρὶν καλοκάτση στὴ γῆ Πα. 87. Περίμενε ἐδῶ, ὡς πού νὰ γυρίσω πίσω Βλ. Ε. 11,36.

γ') προτάσσονται εἴτε ἐπιτάσσονται, ὅταν φανερώνουν κάτι τὸ σύγχρονο (§ 261,4): Ὅσο ζῶ, θὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ γι' αὐτόν. Βλ. Ε. 54,3. Ἐκαμα κι' ἐγὼ γεωργός, εἶπε ἀπότομα ὁ ἀγωγιάτης, ἐκεῖ πού κατεβαίναμε ἀπὸ τὸ Κεσερλί στὴ Λάρισα (= καθὼς, ἐνῶ κατεβαίναμε). Πα. 86.

Σημ. Ὅταν πρόκειται νὰ ἐξαρθῇ τὸ νόημά τους, τότε καὶ οἱ χρονικὲς προτάσεις πού φανερώνουν κάτι τὸ προτερόχρονο ἢ ὑστερόχρονο παίρνουν ἀντίστροφη θέσι ἢ παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν λέξεων τῆς κυρίας προτάσεως: Ἐγὼ σὰ μεγαλώσω, θὰ πιάω, νὰ τὸ κόψω τὸ γιούσουρι Λπ. 235. Ὁ βασιλιάς, σὰν τῆκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη λ.τ. Τὰ λόγια σου, πρὶν νὰ τὰ πῆς, μέτρα τα ἕνα ἕνα Ε. 233, ζ'.

5) Τῶν **ἀναφορικῶν** προτάσεων (§ 264) ἡ θέσις ὡς πρὸς τὴν πρότασι πού προσδιορίζουν, κανονίζεται ἀπ' τὴ σχέσι τους πρὸς αὐτή, ἀπ' τὸ περιεχόμενό τους κι' ἀπὸ τὴ θέσι τοῦ ὅρου τῆς προτάσεως ἐκείνης, στὸν ὁποῖον ἀναφέρονται. Ἔτσι μιὰ ἀναφορικὴ πρότασις, κατὰ τὶς περιστάσεις, μπορεῖ νὰ προτάσσεται ἢ νὰ ἐπιτάσσεται ἢ νὰ παρεμβάλλεται μεταξὺ τῶν λέξεων τῆς κυρίας προτάσεως.

Κανονικὰ ἡ ἀναφορικὴ πρότασις προτάσσεται, ὅταν ἐπέχη θέσι ὑποκειμένου τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως: Ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ μείνῃ ἐδῶ (§ 265, 1).

Ἀντιθέτως ἐπιτάσσεται, ὅταν ἐπέχη θέσι κατηγορουμένου ἢ ἀντικειμένου τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως, ἢ θέσι κάποιου ὀνομαστικοῦ ἢ ἐπιρρηματικοῦ προσδιορισμοῦ μέσα σ' αὐτή: *Στοὺς κόρφους σου ἔκρυβες μιὰ χάρη, πὺν ἦταν τὸ ἴδιο τὸ φεγγάρι* "Ηλ. 19. (Βλ. καὶ τὰ παραδείγματα τῆς § 265,2 - 5).

Τέλος παρεμβάλλεται, ὅταν ὁ ὅρος τῆς κυρίας προτάσεως, στὸν ὁποῖον ἀναφέρεται, συμβαίνει νὰ μὴ βρίσκεται στὸ τέλος τῆς προτάσεως αὐτῆς: *Κάθε νύχτα, πὺν τὴν περνοῦσα σχεδὸν ἄνπη, ἔπαινα τὴν ἀπόφασιν νὰ τοῦ τὸ πῶ* Τρ. 235. *Ἐκεῖνοι, πὺν μὲ λιθοβόλησαν, δὲν ζοῦνε πιά* "Ηλ. 18. *Ἐκεῖνους πὺν πολέμησαν στὸ Μεσολόγγι, τοὺς πίστευαν θεοὺς* Πα. 102. *Αἶ, πατέρα μου, κάποιος πὺν θὰ πεινοῦσε, τὴν πῆρε τὴν πῖττα* Τρ. Δ. 27. *Τῷ στρο, πὺν πλάϊ σου λάμπει, εἶναι τῆς* "Ηβης Σικελ. 196. *Ἡ παχουλὴ μαστόρισσα, πὺν θὰ εἶχε ἀκούσει* δλη τὴν κουβέντα μας, πλησίασε καὶ ρώτησε Τρ. 187.

Ἀπ' τὶς μὴ καθαρὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (§ 266,2) κανονικὰ προτάσσονται οἱ ὑποθετικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (§ 266,2 δ'), ἐπιτάσσονται οἱ αἰτιολογικὲς, οἱ τελικὲς καὶ οἱ ἀποτελεσματικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (§ 266,2, α', β', γ'), καὶ παρεμβάλλονται συνήθως οἱ ἐνδοτικὲς ἢ παραχωρητικὲς ἀναφορικὲς προτάσεις (§ 266,2, ε'): *Κάθε γυναῖκα, ὅποια κι' ἂν εἶναι, πρέπει νὰ 'χη τὴ φορεσίαν τῆς ἐτοιμῆς γιὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου* Ζ.Π. 62. *Ἡ παλληκαριά, ὅσα χρόνια κι' ἂν περάσουν, δὲν παλιώνει* Πα. 97.

Σημ. Στὸν ποιητικὸ λόγον μιὰ ἀναφορικὴ πρότασις πὺν εἰσάγεται μὲ τὸ πὺν, παρεμβάλλεται κάποτε μεταξὺ τοῦ ἄρθρου καὶ τοῦ ὀνόματος, στὸ ὁποῖον ἀναφέρεται: *Μὲ ἄρπαξες, ἀλλὰ ὄχι ὅπως ἡ μόρα τὴν πὺν διγὰ γιαντάρους νέαν ψυχὴ* Χατζόφ. Ἀνθολ. 484. *Ξεχνῶ τὸ πὺν μὲ τρώει σαράκι* Τσιριμ. Ἀνθολ. 467.

§ 295. Σχήματα λόγου, πὺν δημιουργοῦνται ἀπὸ κάποια ἰδιόρρυθμη καὶ ἰδιαίτερη τοποθέτησιν τῶν λέξεων ἢ φράσεων ἐν τῇ σειρά τοῦ λόγου, εἶναι τὰ ἐξῆς:

Α') Τὸ **ὑπερβατόν.** Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν μὲ τὴν παρεμβολὴ μιᾶς ἢ περισσοτέρων λέξεων ἕνας ὅρος τῆς προτάσεως ἀποχωρίζεται καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἄλλον ὅρον τῆς ἴδιας προτάσεως, μὲ τὸν ὁποῖον βρίσκεται σὲ στενὴν σχέσιν συντακτικῶς καὶ λογικῶς. Ἔτσι ἡ ἔννοια τῶν ἀποχωριζομένων ὁρων ἐξαίρεται καὶ τονίζεται περισ-

σώτερο : "Ετσι πῆρε ἡ ἄλεπού τὸ στᾶρι ἡ πονηρὴ κι' ὁ λύκος ὁ κου-
τὸς τὸ ἄχερο Π.Μ. 13.

Πολύ συχνὸ εἶναι τὸ σχῆμα αὐτὸ στὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ
στὸν ποιητικὸ ἐν γένει λόγο (πολλὲς φορές καὶ γιὰ λόγους μετρικούς):
Πίνω τὸ ὠριοστάλαχτο τῆς πλάκας τὸ φαρμάκι Ε. 185,16. Μὲ τῇ δικῇ
σου ἦρθα στὸν κόσμον τῇ λατρείᾳ Α.Ζ. 17. Παίρνει τὴν ξανθομάλλινη
στὴν ἀγκαλιὰ παρθένα Γρυπ. 112. Στὴν καλοκαιρινὴ τοῦ ἡλίου τῇ
θερμῇ Ω.Γ. 27. "Αχ ! νὰ τοῦ γίνω ἔπρεπ' ἐγώ, γιανὰ περάση, δρόμος
Σκίπ. 189.

Ὑπερβατὸν γίνεται καὶ σὲ ὁλόκληρες προτάσεις, μὲ τὴν παρεμ-
βολὴν παρενθέσεων: Τὸν ἴδιο χρόνο πάντρεψε τὴν ἀδερφή του - μιὰ εἴ-
χε - καὶ τῆς τὰ ἔδωκε ὅλα Πα. 13. Τὴν παραμονὴ τοῦ Βαγγελισμοῦ -
Πέφτη θυμοῦμαι ἦταν - βλέπομε κατὰ τὸ κοντόβραδο τὸ Σισίνη ἀπὸ
τῇ Γαστούνη Πα. 40. Ποιὸς μπορεῖ νὰ τοὺς μετρήσῃ ὅσους τάφους
ἄνοιξε - ποῦ στανρός, ποῦ κυπαρίσσι - ὁ πόλεμος ! 'Αθάν. 93. Καὶ ποιὸς
νὰ μπῇ - καὶ ποιὸς νὰ βγῇ - τὸ δαχτυλίδι νὰ 'βρῇ Ε. 89,27· πρβλ. καὶ
στίχ. 29 καὶ Ε. 90B, 19-20.

Β') Τὸ **πρωθύστερον**. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν στὴ σειρὰ
τοῦ λόγου ἀπὸ δυὸ σχετικὰς πράξεις ἡ ἔννοια λέγεται πρώτη ἐκεί-
νῃ ποὺ χρονικῶς καὶ λογικῶς εἶναι δεύτερη. "Ετσι ἐξαίρεται ἡ πρώτη
πρᾶξις ἡ ἔννοια ὡς σπουδαιότερη : Ξεντύθη ὁ νιός, ξεζώθηκε καὶ
στὸ πηγάδι μπῆκε Ε. 90 Γ, 22. Βλ. καὶ 72 Α, 3. 89,16. 90Α, 13. Θ.
Χρ. 14. Τὸ παιδί μου νὰ μεγαλώσῃ, νὰ τραφῇ, καλὸ παιδί νὰ γίνῃ Ε.
154,2· βλ. καὶ 11,29 - 30. Γέννησέ με, σπεῖρε με, κι' ἂν δὲ σοῦ μοιά-
σω, δεῖρε με (Κεφαλληνιακὴ παροιμία). 'Εμπῆκε ὁ Μάης μὲ τὰ τριαν-
τάφυλλα κι' ὁ 'Απρίλης μὲ τὰ ρόδα Ε. 164,1· βλ. καὶ στίχ. 3 - 4. Μοῦ
φέρνεις τὸ φθινόπωρο τάνημπορο, τὴν ἄνοιξι μοῦ φέρνεις ποὺ δὲ θάλλ-
λει Ω.Γ. 17. Τέλος κι' ἀρχὴν ἡ μνήμη ἐδῶ δὲν ἔχει Σικελ. 193.

Γ') Τὸ **χιαστόν**. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν στὴ σειρὰ τοῦ
λόγου δυὸ ζεύγη λέξεων τοῦ ἴδιου ἢ διαφορετικοῦ τύπου, ἢ δυὸ
ζεύγη ὁμοίων ὅρων μιᾶς προτάσεως, ἢ δυὸ ἀντίστοιχοι ὅροι δυὸ
ἐπαλλήλων προτάσεων, ἢ τέλος δυὸ ἀντίστοιχες προτάσεις μιᾶς
περιόδου, ἐκφέρονται οὕτως ὥστε τὰ δυὸ μέλη τοῦ δεύτερου ζεύ-
γους νὰ ἔχουν ἀντίστροφη θέσι ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἔχουν τὰ δυὸ ἀντί-

στοιχα μέλη τοῦ πρώτου ζεύγους· (α - β : β' - α') : "Ἐδερνε κι' ἔγδυνε, ἔγδυνε κι' ἔδερνε ὀλημερίς Πα. 5. **Οἱ γονέοι χαίρονται τὰ πατριά** καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονέους Πα. 161· βλ. καὶ Ε. 4.7. 184,6. Ἡ ἀγαθότη τοῦ Θεοῦ κάνει τοὺς ἀντρείους δειλοὺς, τοὺς δειλοὺς ἀντρείους Μακρυγ. 383. Ἡ **θέρμη ἀναβε τῇ φαντασίᾳ του** κι' ἡ φαντασία του τῇ **θέρμῃ** Ζ.Π. 90. Ἡ **Γκιώνα** λέει τῆς **Λιάκουρας** κι' ἡ **Λιάκουρα** τῆς **Γκιώνας** Ε. 57,4. **Κυπαρισσάκι**, δὲ **λυγᾶς** καὶ δὲν ἀνθίζεις, κρῖνε Ἀθάν. 25. Ἡ **λύσσα** τοῦ καλόγερον, τοῦ δάσκαλον ἡ **μανία** (Παλαμ.) Κμπ. 224. **Μέρα** καὶ **νύχτα** περπατεῖ, **νύχτα** καὶ **μέρα** λέγει Φωρ. 2,324. Ἀπὸ τὸ πρῶτὸ ὡς τὸ βράδν κι' ἀπὸ τὸ βράδν ὡς τὸ πρῶτὸ Χαρ. Κ. 55. "Ἡλιος δὲν εἶχε ἀκόμα βγῆ, κι' οὔτε εἶχε βγῆ **φεγγάρι** Ω.Γ. 5. **Περάσαμε κάβους πολλοὺς, πολλὰ νησιὰ** Σεφέρ. 60. "Ὅταν σὲ βλέπω, χαίρομαι, λυποῦμαι, ὅταν σὲ **χάσω** Πάσσ. Δίστ. 732. Δὲν πρέπει νὲ **βιαστῶ, νὰργήσω** δὲ **μοῦ** πρέπει Σικελ. 126.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ (συνθεστάτο στὰ δημοτικὰ τραγούδια) λέγεται **χιαστόν**, διότι ἡ ἀντιστοιχία τῶν μελῶν τῶν δυὸ ζευγῶν τῶν λέξεων ἢ φράσεων, ἅμα αὐτὰ γραφοῦν σὲ δυὸ στίχους, τὸ ἓνα ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ ἄλλο, παριστάνεται χιαστί :

ἔδερνε κι' ἔγδυνε

ἔγδυνε κι' ἔδερνε

Δ') Ὁ **κύκλος**. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν μιὰ πρότασις ἢ μιὰ περίοδος τελειῶνῃ μὲ τὴν ἴδια λέξι ἢ φράσι πού ἀρχίζει. "Εἶσι ἡ λέξεις αὐτὴ ἐξαίρεται καὶ τονίζεται ἰδιαίτερος : **Φωτιὰν** ἐδῶσαν **σὴν φωτιὰ** Ε. 49,22. Ὁ **καπετᾶνος** **χάθηκε**, **πάει ὁ καπετᾶνος** Λπ. 75. **Φράχτης** τοῦ φράζει τὸ χωριό, τὸν ἄγριο λόγγο **φράχτης** Ἀθάν. 71. **Τὰ παλληκάρια** **θαρρεῖς** **κινᾶνε** γιὰ τὸ γάμο· καὶ **τραβᾶνε** **μπροστὰ** **τὰ παλληκάρια** Βλαχ. 38. **Παλιώνει** ὁ **λόγος**, μὰ **ποτὲ** τὸ **φῶς** του δὲν **παλιώνει** Πολέμ. Ἀνθολ. 355. βλ. καὶ Ερσ. 161. **Ποτὲ** δὲν ἐλησμόνησα, **ποτὲ** **Κάλβ.** 37. **Μοναχὴ** τὸ δρόμο ἐπῆρες, ἐξανάλθες **μοναχὴ** Σολωμ. 27. **Κοιμοῦνται** τὰ **λουλούδια**, τὰ **χόρτα** ὅλα **κοιμοῦνται** Χρηστομ. Ἀνθολ. 491. **Γλυκὰ** θὰ **κοιμηθοῦνε**, σὰν **παιδάκια** **γλυκὰ** **Καρυωτ.** Ἀνθολ. 152. **Φτάνει** **πιά**, σοῦ **λέω**, **φτάνει** Ροδ. 49. **Αὐτάρκης** δὲν εἶμαι· **κανένας** **ἄνθρωπος** δὲν εἶναι **αὐτάρκης** Παπαν. 163.

Πολὺν συχνὸν εἶναι κι' αὐτὸ τὸ σχῆμα στὰ δημοτικὰ τραγούδια.
 Βλ. Ε. 11,17. 17,75. 38,1. 40,1. 56,13-14. 59,11-12. 68,20 κ.ἄ.

Ε') **Ἡ παρονομασία ἢ παρήχησις ἢ τὸ ἐτυμολογικὸν σχῆμα.**
 Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν παραθέτῳται ἡ μιὰ πλάϊ στὴν ἄλλη λέ-
 ξεις ὁμόηχες, συνήθως συγγενεῖς ἐτυμολογικῶς: **Γέρος γερὸς Βλαχ.**
 110. **Χάρε, χαρὰ ποὺ μοῦ 'φερεις καὶ λύπη ποὺ μοῦ πῆρες** λ.λ. **Ὁ κα-**
λὸς καλὸ δὲ βλέπει Τρ. 147. **Ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπᾷ** Λασκ. 178.
Ὅσα βλέπεις βλέπω καὶ ὅσα ξέρεις ξέρω Τρ. 233. **Ἔτσι παντρεύτηκα**
κι' ἐγὼ κι' οἱ γονιοὶ μας κι' οἱ γονιοὶ τῶν γονιῶν μας Πα. 76.

Συχνότατο εἶναι καὶ τὸ σχῆμα αὐτὸ στὰ δημοτικὰ τραγούδια
 καὶ στὸν ποιητικὸν ἐν γένει λόγῳ: **Ζῆς ραγιᾶς ραγιάδων** Ε. 13,11.
Μαγιάστραπο, μαγιόβροντο καὶ μαγιοπρωτοβρόχι, σκληρὸ εἶσαι στὰ
 γαρούφαλλα Τέλλ. 127. **Ψυχὴ, στοιχὶ μὲς στὰ στοιχιά ξεχύθη ἀπ' τὸ**
κορμί μας Σικελ. 69. **Πόθοι νόθοι, κρυφοί, καὶ πόθοι στεῖροι** Γρυπ. 35.
Στῆς δροῦς τῇ ῥίζᾳ κλάψαμε **δὺο φίλοι τοὺς δὺο φίλους** Ἀθάν. 38. **Τρα-**
γούδι τραγουδήστε μου, χιλιοτραγουδημένο τραγούδι Α. Ζ. 210. Βλ.
 καὶ Ε. 36,9. 49,6* καὶ 15. 52,4. 62,13. 76,1. 87,17. 135, 10'. 165,17.
 Πάσσ. 40,5. 60,2. 242,6. Δίστ. 164 καὶ 685. Γρυπ. 26 καὶ 32. Ω. Γ.
 16 καὶ 22.

ΣΤ') **Τὸ ὁμοιοτέλευτο ἢ ὁμοιοκατάληκτο σχῆμα.** Τέτοιο σχῆ-
 μα εἶναι, ὅταν στὸ τέλος ἐπαλλήλων προτάσεων ἢ περιόδων (ἢ
 στίχων ἑνὸς ποιήματος) θέτῳται λέξεις, ποὺ ἔχουν ὅμοια κατὰ-
 ληξι: **Τὸν πύργο πύργο πάει καὶ γυροβολάει** Ε. 73,21. **Νὰ σᾶς τὸ πῶ,**
ψηλὰ βουνά; φοβοῦμαι μὴ ραῖστε· **νὰ σᾶς τὸ πῶ, ψηλὰ κλαριά; τὸ**
Μάη δὲ θᾶνθίστε Ε. 122, 4-5· βλ. καὶ 64,6 - 7. 86,10-11. 135,α' κ.ἄ.
 160,4 - 5. 162,1 - 2 κ.ἄ.

Στὰ νεότερα ποιήματα τὸ σχῆμα αὐτὸ (ἥτοι **ἡ ὁμοιοκατα-**
ληξία) εἶναι σχεδὸν κανονικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

(ΣΧΕΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ)

§ 296. Γενικά, κάθε φορά που μιλεί κανείς, (ἢ ἐκθέτει γραπτῶς ὁρισμένα διανοήματά του), χρησιμοποιεῖ τόσα λεκτικά στοιχεῖα, ὅσα τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα, γιανὰ κατανοῆται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἥτοι γιανὰ γεννιῶνται καὶ στὴν ψυχὴ τῶν ἄλλων που τὸν ἀκούουν (ἢ τὸν διαβάζουν) οἱ ἴδιες ψυχικὲς παραστάσεις καὶ οἱ ἴδιες ἔννοιες, που ὑπάρχουν καὶ στὴ δική του τὴν ψυχὴ, σχετικὲς μὲ ὅσα αὐτὸς λέγει προφορικῶς ἢ ἐκθέτει γραπτῶς. Ἔτσι ἐσωτερικῶς ἐξετάζομενος κάθε λόγος προφορικὸς ἢ γραπτὸς, εἴτε μεγάλος εἴτε μικρὸς, βρίσκεται πλήρης καὶ ἄρτιος. Ὄταν ὁμως κανεὶς ἐξετάζη ἐξωτερικῶς (ἥτοι γραμματικῶς, μὲ τὴν πλατύτερη σημασίᾳ τῆς λέξεως) ἓνα λόγο, ἢ μᾶλλον τὰ καθέκαστον μικρότερα μέρη ἐνὸς ὁλοκλήρου λόγου, βρίσκει τὶς περισσότερες φορές πὼς δὲν ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸ ποσὸν πλήρης καὶ ἀκριβὴς ἀντιστοιχία μεταξὺ τῶν λεκτικῶν στοιχείων που χρησιμοποιεῖ ἐκεῖνος που μιλεῖ (ἢ γράφει) καὶ τῶν νοημάτων που αὐτὸς θέλει νὰ ἐκφράσῃ.

Ἔτσι πάρα πολλὰς φορές τὰ χρησιμοποιούμενα λεκτικὰ στοιχεία εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον λιγότερα ἀπὸ τὰ ἐκφραζόμενα ἀντίστοιχα νοήματα : "Ὅσοι μῆνες ἔχουν ρῶ, τὸ κρασί χωρὶς νερό." (ἐνν. πρέπει νὰ τὸ πίνῃ κανεὶς) λ. λ. ("Ἐλλειψις ἢ σχῆμα ἐλλείψεως ἐν γένει).

Ἄλλοτε πάλι τὰ χρησιμοποιούμενα λεκτικὰ στοιχεία βρίσκονται περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴν ἐκφρασί τῶν ἀντιστοιχούντων νοημάτων : Τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου. (ἀντὶς ἀπλῶς : τὸ εἶδα) Ἀργῶ 200. Βλ. καὶ Μπ. 106. (Πλεονασμὸς ἢ σχῆμα πλεονασμοῦ ἐν γένει).

Ι. Ἑλλειψις. Βραχυλογία.

§ 297. Ἑλλειψις. Λεκτικὰ στοιχεῖα, πού εὐκόλῃ ἐννοοῦνται εἴτε ἀπ' τὴν κοινὴ ἀντίληψιν καὶ τὴν κοινὴ πείρα τῶν συνδιαλεγομένων προσώπων εἴτε ἀπ' τὴν σειρὰ τοῦ λόγου κί' ἀπ' τὰ συμφραζόμενα ἐν γένει, κανονικὰ παραλείπονται: **Βροχή!** (= αὐτὸ πὺν βλέπεις καὶ βλέπω εἶναι βροχή - πέφτει βροχή). Ποιὸς ἐπῆρε τὴν πέννα μου; ὁ Πέτρος (= ὁ Πέτρος ἐπῆρε τὴν πέννα μου),

Αὐτὸς ἐν γένει εἶναι ὁ λόγος τοῦ σχήματος τῆς ἐλλείψεως, στὸ ὁποῖον ὑπάγεται καὶ τὸ σχῆμα τῆς βραχυλογίας ἢ ἡ βραχυλογία (= συντομολογία), ὅπου ἡ ἔκφρασις παρουσιάζεται (βραχύτερη, ἤτοι) συντομότερη ἐν σχέσει μὲ τὸ ποσὸν τῶν νοημάτων πού ἐκφράζονται μ' αὐτή: Τὸ (ἐ)γὼ δεῖ, μὰ δὲ θυμᾶμαι ποῦ (= ποῦ τὸ ἐγὼ δεῖ) Σκίπ. 36. Χάνω καὶ τὸ παιδί μου. Τὸ παιδί σας; πῶς; ποῦ; (= πῶς τὸ χάνετε; ποῦ τὸ χάνετε;) Ροδ. 52.

§ 298. Εἰδικότερα κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως παραλείπονται σὲ φράσεις τοῦ καθημερινοῦ λόγου, ἰδίως σὲ γνωμικὰ καὶ παροιμίες, καὶ πολὺ συχνὰ σὲ δημοτικὰ τραγούδια

1) τύποι τοῦ ρήματος εἶμαι, εἴτε ὡς συνδετικοῦ εἴτε ὡς ὑπαρκτικοῦ (§ 6, Σημ. 1), καὶ ὅχι μόνο σὲ προτάσεις κρίσεως πού ἐκφέρονται σὲ ὀριστική, παρὰ καὶ σὲ προτάσεις ἐπιθυμίας πού ἐκφέρονται σὲ προστακτική ἢ ὑποτακτική: Περσασμένα ξεχασμένα! (= τὰ περσασμένα εἶναι ξεχασμένα) λ.λ. Ἡ δύναμή σου πέλαγο κι' ἡ θέλησή μου βράχος (ἐνν. εἶναι) Σολωμ. 190. Στὰς διαταγὰς σας! (ἐνν. εἶμαι). Βλ. Ε. 74,35. Πήγαινε στὸ καλὸ κι' ὁ Θεὸς μαζί σου (ἐνν. νὰ εἶναι). Βλ. Ε 166,10. 196,2 καὶ Ροδ. 27. (Ὁ Θεὸς μαζί σας!).

2) τύποι τοῦ ρήματος γίνομαι ὁμοίως: Μὲ φωνὲς οἱ Τοῦρκοι χύθηκαν ἀπάνω μας σκορποχώρι ἐμεῖς (ἐνν. γινήκαμε) Πα. 43. Θέλεις, κόρη μ', παντρεύσον, θέλεις καλογριά (ἐνν. γίνε) Θ.Χρ. 23. Ἐλα, βάρια μου, σὺ κυρὰ κι' ἐγὼ βάρια δική σου (= σὺ νὰ γίνῃς κυρὰ κι' ἐγὼ νὰ γίνω βάρια) Ε. 81,25· βλ. καὶ 72B, 17. Ἡ κοπέλλα τοῦ εἶπε τί καὶ πῶς, ὅλη τὴν ἱστορίαν (= τί ἔγινε καὶ πῶς ἔγινε) Μβ. 486· βλ. καὶ 464 καὶ 478. Στάχτη τέτοια πολιτεία! (ἐνν. νὰ γίνη) Ροδ. 85.

3) τύποι ρημάτων πού ἔχουν σημασίαν συγγενῇ μὲ τὰ ρήματα εἶμαι καὶ γίνομαι, ὅπως τὰ ρήματα βρίσκομαι, συμβαίνω, ἐρ-

χομαι κ.ἄ.τ. : Ὀλημερίς στὸν πόλεμο· (ἐνν. βρισκόμαστε) Ε. 32,6· βλ. καὶ 26,3 (ὅπου ἐννοεῖται : νὰ βρίσκεσαι). Ὀντας κινῶ, γιανὰ ὀρθω, χιόνια καὶ βροχές, κι' ὄντας γυρίζω πίσω, ἥλιος ξαστεργιά· (ἐνν. ἔρχονται, πέφτουν - βγαίνει, γίνεται) Ε. 172,17· βλ. καὶ Θ.Χρ. 23.

4) τύποι διαφόρων ἄλλων ρημάτων, σχετικῶν πάντοτε μὲ τὴν ἔννοια τῶν συμφραζομένων, καὶ συνήθως τύποι τῶν ρημάτων ἔχω, κἀνω καὶ φέρνω : Ὁ καπετὰν Δρακόπουλος τὰ μάτια του τέσσερα· (ἐνν. τὰ εἶχε) Απ. 143. Καλὰ τό'χουμε τὰ βουνά, καλόμοιροι εἶν' οἱ κάμποι τὸ καλοκαίρι πρόβατα καὶ τὸ χειμῶνα χιόνια· (ἐνν. ἔχουν) Ε. 222,3· βλ. καὶ 224,8. Σαράντα χρόνους ἔκαμα ἀρματολὸς καὶ κλέφτης, τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρωῶμα· (ἐνν. ἔχοντας) Πάσσ. 84,5. Καρδιά, παιδιά μου, φώναξε (ἐνν. κάμετε) Ε. 11,16. Πάλε καλὲς ἀντάμωσες· (ἐνν. νὰ'χουμε ἢ νὰ κάμουμε) Ε. 28,3· βλ. καὶ Πάσσ. 45,13. Γρήγορα, νύφη μου, νερό, νὰ πλύνω τὸ σπαθί μου· (ἐνν. φέρε μου) Ε. 80, 37· βλ. καὶ Φωρ. 1,172. Σιγά, νὰκούσω. (ἐνν. μιλεῖτε ἢ καθίστε) Πα. 80. Μπα ! κοντεύουν μεσάνυχτα. Καλὴ νύκτα λοιπόν· (ἐνν. σοῦ εὐχομαι) Ἀρ. 18. Ὀλημερίς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καραούλι· (ἐνν. φυλάγουμε) Ε. 32,6· βλ. καὶ 26,3 (ὅπου ἐννοεῖται : νὰ φυλάγης). Ὑγιὸς ἐννιά νάξιωθῆς καὶ μιὰ γλυκομηλίτσα· (ἐνν. νὰποχτήσης ἢ νὰ κάμης) Ε. 145,6. Ἐπῆγε κι' ἔπαιξε, πὼς θὰ κερδίση κι' ἄλλα, καὶ κεῖνο ἔχασε καὶ τὰ δικά του (ἐνν. νομίζοντας) Μβ. 506. Καὶ παίρνει ἓνα καρβέλι ψωμί καὶ τὸ ρήχνει ἀπόξω ἀπὸ τὸ παράθυρο, πὼς εἶναι ὁ φοῦρνος· (ἐνν. νομίζοντας πὼς τὸ παράθυρο εἶναι κλπ.) Μβ. 498. Οἱ ἄνθρωποι ἦταν ἀκόμα ἔξω. Κι' ὁ Θεὸς καὶ βρέθη ἓνα νησάκι καὶ ρίξαμεν τοὺς ἀνθρώπους ἀπάνου (= καὶ ἔκαμε ὁ Θεὸς - καὶ βοήθησε ὁ Θεὸς καὶ βρέθηκε) Μακρυγ. 242.

5) τύποι τοῦ ρήματος λέω ἢ ρωτῶ (λέει, εἶπε - ρωτάει κλπ.) ἢ φράσεις μὲ τύπους τῶν ρημάτων αὐτῶν (καὶ τοῦ λέει, καὶ τοῦ εἶπε - καὶ τὸν ρωτᾷ - πές μου κλπ.). Αὐτὸ συμβαίνει ἰδίως στὰ δημοτικὰ τραγούδια, σὲ σημεία ὅπου διακόπτεται κάποια ἀφήγησις καὶ εἰσάγεται ἀποτόμως ὁ λόγος ἐνὸς προσώπου : Τρέχουμε στὸ βασιλιᾷ μὲ χαρὲς καὶ γέλια, πὼς ἐπιάσανε ἓνα χρυσὸ χέλι· (ἐνν. καὶ τοῦ λένε πὼς κλπ.) Μβ. 434. Ὡσὰν τὸν εἶδε κι' ἔρχόνταν τῆς μάγισσας ἡ κόρη, « Μάννα μου, ὁ νιὸς ὁπῶρχεται κλπ. » (ἐνν. εἶπε) Ε. 74,75· βλ. καὶ στίχ. 166. Καὶ βγάνει ἀπὸ τὸν κόρφο τῆς τρία μῆλα μαρμένα· « Τὸνα ρῆξε στὸ τρίστρατο κλπ. » (ἐνν. καὶ τοῦ λέει) Ε. 74,91.

Βρίσκει τὸν πρωτομάστορα κι' ἔκανε τὸ κιβούρι. Νὰ ζήσης, πρωτομάστορη, τίνος εἶν' τὸ κιβούρι ; (= καὶ τοῦ λέει· Νὰ ζήσης . . . πές μου, τίνος εἶναι τὸ κιβούρι ;) Ε. 217,32.

6) φράσεις σὰν τὶς ἐξῆς· **μάθε πῶς, νὰ ξέρης πῶς, σὲ πληροφοροῦ πῶς** κ.τ.τ. : "Ἀν ρωτᾷς γιὰ τοὺς ἀνέμους, ἔνοιωθε τὸ φύλλο (= μάθε πῶς ἔνοιωθῇ τὸ φύλλο πρὶν κινήσῃ τὸ πρῶτο φύλλο (= μάθε πῶς ἔνοιωθῇ - σὲ πληροφοροῦ ὅτι ἔνοιωθε) Λπ. 136. Βλ. καὶ Ε. 14,5 καὶ 221,19.

Συχνὰ παραλείπεται κι' ἔννοεῖται ἀπέξω μιὰ τέτοια φράσις μετὰ τῇ φράσι **ἂν θέλεις, (ἂν θέλετε)** : "Ἀν θέλετε, στήν ἀρχὴ δὲ μοῦ βαρυνάθηκε (= ἂν θέλετε νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, σᾶς πληροφοροῦ πῶς στήν ἀρχὴ κλπ.) Πα. 13.

7) ἡ φράσις **αὐτὸ τὸ λέω γιὰτὶ** ἢ ἀπλῶς **αὐτὸ τὸ λέω**, ἐμπρὸς ἀπὸ μιὰ αἰτιολογικῇ πρότασι : Τοῦτες οἱ χαρὲς ποὺ κάνουμε, σὲ λύπηθᾷ μᾶς βγάλουν· ἀπόψε εἶδα στὸν ἔπνο μου . . . θολὸ ποτάμι πέραγα κλπ. (= αὐτὸ τὸ λέω, γιὰτὶ ἀπόψε εἶδα κλπ.) Ε. 64,13. "Ἀν τρέμουν τᾶγρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γεφύρι, κι' ἂν πέφτουν τᾶγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες· τί (= γιὰτὶ) ἔχω ἀδερφοὺς στήν ξενιτεῖά, μὴ λάχη καὶ περάση (= αὐτὸ τὸ λέω - ἢ - λέω ἔτσι γιὰτὶ ἔχω κλπ.) Ε. 89,44.

8) φράσεις σὰν τὶς ἐξῆς· **βρίσκουν πῶς, βρίσκεται πῶς** κ.τ.τ. : Μετριοῦνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν πεντακόσιοι (= καὶ βρίσκουν πῶς λείπουν) Ε. 50,9.

§ 299. Βραχυλογία. Βραχυλογία εἰδικῶς (§ 297) λέμε ὅτι ὑπάρχει στὸ λόγο, ὅταν παραλείπωνται λεκτικὰ στοιχεῖα καὶ ἀναπληρώνωνται ἔτσι ἢ ἄλλοιῶς ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα. Ἰδιαίτερες μορφὲς τοῦ σχήματος τῆς βραχυλογίας εἶναι·

Α') Τὸ σχῆμα ἀπὸ κοινοῦ. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις ἢ μιὰ πρότασις ὁλόκληρη ποὺ παραλείπεται, ἐννοεῖται ἀπ' τὰ προηγούμενα, ἢ σπάνια κι' ἀπὸ τὰ ἐπόμενα, ἀκριβῶς ὅπως ἐκεῖ εἶναι **ἀμετάβλητη** : Ἐσὺ εἶσαι πλούσιος, ὁ Πέτρος δὲν εἶναι. Σὲ τραγουδᾷ, ὅπως τὸ πουλὶ τὸν ἥλιο ποὺ ἀνατέλλει (= ὅπως εἶναι. Σὲ τραγουδᾷ τὸ πουλὶ) Ἀθαν. 31. Οἱ ποιηταὶ παλιώνουν, ὅπως τὰ ροῦχα (= ὅπως παλιώνουν) Ζ.Π. 146. Σὲ τρία χρόνια παράτησε τὴ δικηγορίαν χωρὶς κανέναν νὰ μάθῃ γιὰτὶ (= γιὰτὶ παράτησε τὴ δικηγορίαν)

γορία) Ζ.Π. 72· βλ. και Πα. 20. *Κάτι πρέπει να κάνης, και δεν ξέρεις τι* (= *τί πρέπει να κάνης*) Μυρ. 18· βλ. και Ε. 5,24. 45,2. 58,12. *Είναι δυνατό ένας ηθικός νόμος να 'ναι υποχρεωτικός και καθολικός σαν τους λογικούς ; 'Αδύνατο.* (= *αδύνατο είναι ένας ηθικός νόμος κλπ. να 'ναι*) Παπαν. 22. *Κάθε χέρι κλαδί· κάθε κεφάλι φέρνει στέφανο!* Κάλβ. 139.

Β') Το **σχῆμα ἐξ ἀναλόγου**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις ἢ μιὰ πρότασις ὁλόκληρη ποὺ παραλείπεται, ἐννοεῖται ἀπ' τὰ προηγούμενα ὅχι ὅπως ἐκεῖ εἶναι, ἀλλὰ κάπως **μεταβεβλημένη** (κατὰ τὸν ἀριθμὸ ἢ τὴν πτώσι ἀν εἶναι ὄνομα - κατὰ τὸ πρόσωπο, τὸν ἀριθμὸ, τὴν ἐγκλισι κλπ. ἀν εἶναι ρῆμα, κ.ο.κ.) : *'Εκαμα να περάσω ἀπὸ τὸν ποταμό· κοπήκανε οἱ σέλλες καὶ οἱ σκαλωσιές καὶ πήρε τὸν ἀφέντη* (= *καὶ ὁ ποταμὸς πήρε*) Ε. 76,13. *Πλέκουν ἓνα ἀπόκοσμο τροπάρι, κι' ἡ κάθε λέξη στάλα ἀπὸ τὰνθόνερο κλπ.* (= *ἡ κάθε λέξη τοῦ τροπαριοῦ*) Ω.Γ. 19. *'Η μάνα μου ἦταν καλὴ καὶ ἀγαθὴ, ὅπως ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ καιροῦ της* (= *ὅπως ἦταν καλὴ καὶ ἀγαθὴς ὅλες κλπ.*) Πα. 39. *Χλωμὴ κι' ἀμίλητη μένει ἡ γοιὰ κι' ὅλοι τριγύρω* (= *κι' ὅλοι τριγύρω μένουν χλωμοὶ κι' ἀμίλητοι*) Βλαχ. 96. *'Εκειὸν νὰ τρώῃ ἡ ξενιτιά κι' ἐμὲ τὰ μαῦρα ράσα* (= *κι' ἐμὲ νὰ τρῶνε τὰ μαῦρα ράσα*) Ε. 84,20. *Ναύτη, καλὲ ναύτη ! ζῇ ὁ βασιλιάς 'Αλέξανδρος ; Τώρα, κυρά μου, βασιλιάς 'Αλέξανδρος !* (= *τώρα, κυρά μου, νὰ ζῇ - τώρα θέλεις νὰ ζῇ ὁ βασιλιάς 'Αλέξανδρος*) Λπ. 206. *Ποὺ εἶναι τὰ κατάρτια; φώναξα σὰν τρελλὸς στὸν καπετάνιο. Καὶ κείνος μοῦ ἀπάντησε· Τώρα πιά κατάρτια !* (= *τώρα πιά νὰ βολίσκωνται κατάρτια !*) Ροδ. 81. *Τὴν ἄλλη μέρα δὲν ἔφυγα, ὅπως εἶχα σκοπὸ* (= *εἶχα σκοπὸ νὰ φύγω*) Λπ. 15.

Γ') Το **σχῆμα ἐξ ἀντιθέτου**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (συγγενὲς μὲ τὸ προηγούμενο) ἀπὸ μιὰ προηγούμενη λέξι ἢ φράσι ἐννοεῖται μιὰ παραλειπόμενη λέξις ἢ φράσις μὲ ἀντίθετη ἢ ἐντελῶς διάφορη σημασία : *Στὰ ἔμπα μπῆκε σὰν αἰτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης* (= *στὰ ξέβγα βγῆκε σὰν κλπ.*) Ε. 70,36. *Τὰντρειωμένου τὰρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιῶνται, μὲν πρέπει τοὺς στὴν ἐκκλησιά κι' ἐκεῖ νὰ λειτουργιῶνται* (= *μόνο τοὺς πρέπει νὰ ἀφιερώνωνται στὴν ἐκκλησιά*) Ε. 41,1. (Πρβλ. στίχ. 3 : *πρέπει νὰ κρέμονται ψηλά*).

"Ετσι συχνά από κάποια λέξι ἢ φράσι καταφατική ἐννοεῖται λέξις ἢ φράσις ἀποφατική, ἢ ἀντιστρόφως: *Τηράει περιγύρα νὰ εὔρη δρόμο γιὰ τὸν ἀπάνω κόσμον· τίποτα!* (= δὲ βρίσκει τίποτα) Λπ. 161. *Ἡ πράξι του εἶναι τυπικὴ ἢ νόμιμη, ἠθικὴ ποτὲ* (= δὲν εἶναι ποτὲ) Παπαν. 93. *Τὸν πόνο θὰ σοῦ φέρω· τίποτ' ἄλλο.* (ἐνν. δὲν θὰ σοῦ φέρω) Ω.Γ. 7. *Σὲ χαιρεταὶ ὁ κόσμος, καὶ μεῖς ποὺ σ' ἔχομε αἷμα μας!* (= καὶ νὰ μὴ σὲ χαιρώμαστε ἐμεῖς κλπ.) Τρ. Δ. 49. *Δὲν πρέπει ἐγὼ νὰ τραγουδῶ, μήτε κρασὶ νὰ πίνω· νὰ κάθωμαι σὲ μιὰ μεριά, τὰ δάκρυα μου νὰ χύνω* (= μὸν πρέπει νὰ κάθωμαι κλπ.) Πάσσ. Δίστ. 218.

Δ') Τὸ σχῆμα **ζεῦγμα**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ τὸ ρῆμα μιᾶς προτάσεως ἔχει δυὸ ὁμοειδεῖς προσδιορισμοὺς (δυὸ ἀντικείμενα ἢ δυὸ ἐμπρόθετα), ἐνῶ λογικῶς στὸ ρῆμα αὐτὸ ταιριάζει μόνον ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς δυὸ προσδιορισμοὺς, καὶ ὁ ἄλλος ταιριάζει σὲ ἄλλο ρῆμα, ποὺ σημαίνει κάποια σχετικὴ μὲν, ἀλλὰ διαφορετικὴ ἐνέργεια, ἢ στὸ ἴδιον ρῆμα, ἀλλὰ μὲ διαφορετικὴ σημασίαν. *Παίρνω κι' ἐγὼ τὸ μαῦρο μου, νὰ πάω νὰ τὸν ποτίσω· νὰ τὸν ποτίσω κορὸ νερὸ καὶ δροσερὸ χορτάρι* (= καὶ νὰ τὸν ταΐσω χορτάρι) Θ.Χρ. 48· βλ. καὶ Πάσσ. Δίστ. 1059. *Ἀκούει τουφέκια καὶ βροντοῦν, σπαθιά λαμποκοπᾶνε* (= βλέπει σπαθιά) λ. τ. *Χίλιους ἔκοψα, τρακόσιους πληγωμένους* (= τρακόσιους ἀφῆκα πληγωμένους) Λ.Ε', 114. Βλ. καὶ Πάσσ. 24,14 καὶ 91,24. *Κάμε ἀλουσιὰ καὶ λοῦσε με, χτένι καὶ χτένισέ με* (= πᾶρε χτένι) Ε. 81,21. *Πῆρα Φοράγξα γυναικα, μαῖστρα πεθερά* (= ἔκαμα μαῖστρα πεθερά) Θ.Χρ. 23. *Ὁ ἓνας τοῦ δίνει μαζιὰ κι' ὁ ἄλλος μὲ τὸ κοντάρι* (= τοῦ δίνει μὲ τὸ κοντάρι = τὸν χτυπάει μὲ τὸ κοντάρι) Ε. 87,22. *Ἡ κόρη τοῦ ἀπαίτησε γιὰ τελευταία φορὰ νὰ γιοματίσουν μαζί, κι' ἔπειτα νὰ φύγῃ* (= καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε ἔπειτα νὰ φύγῃ) Μβ. 495.

Σημ. Στὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως ἐν γένει ὑπάγονται καὶ τὰ δυὸ ρητορικά, ἥτοι καθαρῶς τεχνικὰ σχήματα τῆς ἀποσιωπῆσεως καὶ τῆς ὑποσιωπῆσεως ἢ **παρασιωπῆσεως**. Στῇ θέσι τῶν παραλειπομένων τότε γράφονται συνήθως μερικὲς στιγμές: *Καὶ σὲ βρῖσκανε μέσα στὶς σοῦδες... καί, καί, καί...* Θεοτόκ. 18. *Φτάνει πιὰ, σοῦ λέω, φτάνει. Μὴ μὲ ἀναγκάσης...* Ροδ. 49. *Ὅλα μερώνουν ἐδῶ κάτω. Μονάχα ὁ ἀνθρώπος...* Βεν. 71. *Ἄκουσε, μητέρα, τί θάλεγες ἄν...* Σταματᾶ, διατάζει Βεν. 120.

II. Πλεονασμός.

§ 300. Τοῦ πλεονασμοῦ τὸ σχῆμα εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετο πρὸς τὸ σχῆμα τῆς ἐλλείψεως (§ 296). Πολλές φορές δηλαδή γιὰ τὴν ἔκφρασι ἑνὸς διανοήματος δὲ χρησιμοποιοῦνται μόνο τὰ ἀπαραίτητα ἀντίστοιχα λεκτικὰ στοιχεῖα, παρὰ καὶ ἄλλα πρόσθετα, ποὺ δὲν προσθέτουν κανένα νέο νόημα στὴ φράσι, παρὰ ἐκφράζουν κι' αὐτὰ ὅ,τι ἀκριβῶς ἄλλες λέξεις τῆς ἴδιας προτάσεως ἢ περιόδου. Κι' αὐτὸ γενικὰ γίνεται, γιανὰ ἐκφράζεται τὸ διανόημα σαφέστερα καὶ ζωηρότερα, καὶ νὰ παράγεται ἔτσι στὴν ψυχὴ ἐκείνου ποὺ ἀκούει (ἢ διαβάζει) ἀπὸ τὰ λεγόμενα (ἢ γραφόμενα) μιὰ πληρέστερη καὶ πιὸ ἰσχυρὴ ἐντύπωσις: *Ὁφείλω νὰ σοῦ πῶ ὅτι ἔχεις λάθος, λάθος, λάθος* Κονδ. 37. (Πρβλ. *Ἐχεις πολὺ μεγάλο λάθος*). *Βρίσκει ξαφνικὰ τὴ λύτρωση, τὴ λύτρωση, τὴ λύτρωση* Σικελ. 20. *Κύριε, νὰ πάη στὴν ἀδελφή, στὴν ἀδελφὴ* Ω.Γ. 6. *Σήκω μικρὴ, μικρὴ, μικρὴ Πορτοκαλλένια* Ἡλ. 35. *Κι' ἐγὼ δὲ σ' ἀγαπῶ, δὲ σ' ἀγαπῶ, δὲ σ' ἀγαπῶ* Κονδ. 59. (Πρβλ. *Δὲ σ' ἀγαπῶ διόλου*). *Ποιὸς μ' ἔφερε ἐδῶ πέρα; Ἐμεῖς, ἐμεῖς* Σκίπ. 178. *Πάλε τὸ ξανάπλυνε* Ε. 91,15. *Κάμε το (τὸ κιβούρι) πιὸ μεγάλο· νά'ναι πλατὺ, νά'ναι μακρύ, νά'ναι γιὰ δυὸ νομάτους* Ε. 217,38.

§ 301. Ποικίλες εἶναι οἱ μορφές, ἥτοι τὰ ἰδιαίτερα σχήματα λόγου, μὲ τὰ ὁποῖα παρουσιάζεται τὸ γενικὸ σχῆμα τοῦ πλεονασμοῦ στὴ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Α') Τὸ σχῆμα ἐκ παραλλήλου (ἢ ἐξ ἀντιθέτου). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα νόημα ἐκφράζεται συγχρόνως μὲ δυὸ ἀντίθετες ἐκφράσεις, τὴ μιὰ ἀποφατικὴ καὶ τὴν ἄλλη καταφατικὴ: *Φέρε λίγο νερό, ὄχι ζεστό, κρύο. Ἐσὺ μὴ μιλής, σόπα. Μ' ἀπαλησμόνησε καὶ πιὸ δὲ μέ θυμᾶται* Ε. 82,20.

Συγγενὲς μὲ τὸ σχῆμα αὐτὸ εἶναι τὸ σχῆμα κατ' ἄρσιν καὶ θέσιν, κατὰ τὸ ὁποῖον ἓνα διανόημα ἀφ' ἑνὸς αἰρεται καὶ ἀφ' ἑτέρου τίθεται, ἥτοι ἀφ' ἑνὸς λέγεται τί δὲν εἶναι κάτιτι, τί δὲν συμβαίνει, καὶ ἀφ' ἑτέρου τί εἶναι ἢ τί συμβαίνει: *Ἐγὼ δὲν εἶμαι Τοῦρκος, οὐδὲ Κόναρος, εἶμαι καλογεράκι ἀπ' ἀσκηταριῶ* Ε. 73,26. *Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Χόρμοβο, δὲν εἶν' ἡ Λαμποβίτσα· ἐδῶ εἶν' τὸ Σούλι* τὸ

κακό, ἐδῶ εἶν' τὸ Κακοσοῦλι Ε. 5,22. Ἐμὲ δὲ μὲ βυζάζανε στὸν Ἑλι-
κῶνα οἱ Μοῦσες, ἐμὲ μὲ πικρανάθρεψαν οἱ φτώχειες κι' οἱ καημοὶ
(Παλαμ.) Κμπ. 225. Τοῦτο ὁπού 'γινε τὸ Σύντα(γ)μα, δὲν εἶναι ἔρ-
γο οὔτε τοῦ Μεταξᾶ, οὔτε ἐμένα, οὔτε τῶν ἀλλουνῶν, εἶναι ἔργο τοῦ
Θεοῦ Μακρυγ. 391.

Β') Ἡ **περίφρασις**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἔννοια ἐνῶ μπο-
ρεῖ νὰ ἐκφραστῇ μὲ μιὰ μόνο λέξι, ἐκφράζεται μὲ δυὸ (ἢ περισσότε-
ρες) παραστατικότερα καὶ χαρακτηριστικότερα: Ὁ **Γέρος τοῦ Μο-
ραῖ** (ἀντίς: ὁ **Κολοκοτρώνης**). **Παιδιὰ Μοραϊτόπουλα** (ἀντίς: ἁ-
πλῶς: **Μοραῖτες**). Ὁ **γιὸς τοῦ πολυφάη** ὅσο βρῇ θὰ φάη (ἀντίς:
ὁ **πολυφάης**) λ. λ.

Γ') Τὸ **σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ μιὰ ἔν-
νοια ἐκφράζεται μὲ δυὸ λέξεις συνδεόμενες μεταξύ τους μὲ τὸ σύνδε-
σμο **καί**, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τὸ νόημα ἡ μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἔπρεπε ν' ἁ-
ποτελῇ προσδιορισμὸ τῆς ἄλλης (ἐπιθετικὸ ἢ κατὰ γενικὴ ἢ κατὰ
παράθεσι ἢ ἐπεξηγήσει). Ἔτσι ἐνῶ πρόκειται γιὰ ἓνα πρόσωπο ἢ
πρᾶγμα, παρέχεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ ἐντύπωσις ὅτι πρόκειται
γιὰ δυό, καὶ ἡ σχετικὴ ἔννοια ὅπως παρουσιάζεται μὲ δυὸ μορφές,
παριστάνεται ζωηρότερα καὶ καθαρότερα: Ἀ**στροπελέκι καὶ φωτιά**
νὰ πέση στὲς αὐλές σου (= **ἀστροπελέκι φλογερὸ**) Ε. 103, 13. **Πέ-
ρασε ράχες καὶ βουνὰ** (= **ράχες βουνῶν**) Ε. 90Γ, 6· βλ. καὶ Φωρ. 2,298.
Γυναῖκες, ποῦ εἶν' οἱ ἄντροι σας κι' οἱ καπιταναῖοι; (= οἱ ἄντρες
σας οἱ **καπεταναῖοι**) Ε. 68,16. **Τοῦ στέλνει ὁ Τσαρλαμπᾶς χαρτί κι'**
ἓνα κομμάτι γράμμα (= **χαρτί, δηλαδὴ ἓνα γράμμα**) Πάσσ. 42,31.

Δ') Ἡ **ἀναδίπλωσις ἢ παλιλλογία**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ
(συνηθέστατο ἰδίως στὰ λαϊκὰ τραγούδια) μιὰ λέξις τῆς προτά-
σεως ἢ μιὰ φράσις ἐν γένει ἐπαναλαμβάνεται ἀμέσως δεύτερη φορὰ
ἐντόνως (συνήθως μαζὶ μὲ κάποιον πρόσθετο προσδιορισμὸ τῆς).

Ἔτσι ὁ λόγος ἐκφέρεται μὲ κάποιο πάθος: **Φεύγει, φεύγει ὁ
προδότης Κάλβ.** 163. **Θὰ φτάσω, θὰ φτάσω στὸ σκοπὸ μου.** Κάθε ἐμ-
πόδιο **δυναμώνει τὴν δομῇ μου** Ροδ. 32. **Μὰ σᾶς λέω πὺν δὲ δέχεται τί-
ποτα τίποτα** Ζ.Π. 30. **Εἶναι καημοὶ πὺν μόνο ὁ τάφος, ὁ τάφος σβήνει**
ὁ σκοτεινὸς Σκίπ. 33. **Τὰ στήθη, τὰ στήθη** πὺν σ' ἐβύζασαν ἐμπρός

σου βλέπεις Κάλβ. 52. *Τί νέφος, νέφος ἀχνὸ εἶν' ὁ θάνατος μπροστά μου !* Σικελ. 192. *Ἀπρίλη, Ἀπρίλη δροσερέ, καὶ Μάη μὲ τὰ λουλούδια* Ε. 237,1. *Τὰ ὁμορφότερα χαρακτηριστικά του ἦταν . . . καὶ τὰ μάτια του, δυὸ μάτια καστανά, μεγάλα* Τρ. 11. *Τὸν Ἀγγλικὸ λαό, λαὸ νηφάλιο καὶ προκομμένο, σχολίαζε ὁ λόρδος Melbourne, ὅταν ἔλεγε κλπ.* Πάλλ. 10. *Ἐκεῖ καίγονται κόκκαλα, κόκκαλα ἀντρειωμένων* Ε. 9,12. *Ἡ χαρὰν τοῦ Γένους μας ἐκεῖ θάνατεῖλη· ναι ἐκεῖ θ' ἀνατεῖλη* Απ. 84. Βλ. καὶ Ε. 29,8. 147Β, 4. 231,1. 237,6 κ.λ.

Εἰδικότερα σχετικὰ μὲ τὸ σχῆμα τῆς ἀναδιπλώσεως παρατηροῦμε τὰ ἑξῆς·

α') Μὲ τὴν ἐπανάληψι ἑνὸς ρηματικοῦ τύπου (ἀναλόγως τῆς σημασίας τοῦ ρήματος καὶ τοῦ νοήματος τῶν συμφραζομένων) δηλοῦνται ἄλλοτε ἔντονη βεβαίωσις : *Δὲν ἔχει νερὸ ἢ βροσὴ ; Ἐχει, ἔχει, κουμπάρε. Θὰ 'ρθῃ, θὰ 'ρθῃ ἢ μέρα ἢ ποθητὴ* Σκίπ. 130. *Ἀπέθαν', ἀπέθαν' ὁ Μᾶρκος* Σολωμ. 142. *Ἀκόμα σὲ προσμένω, σὲ προσμένω* Σικελ. *Ἀνθολ.* 407. *Θὰ σὲ φτάσω ! θὰ σὲ φτάσω !* Σικελ. 54.

Ἄλλοτε ἀδειάλεπτη (γιὰ πολλὴν ὥρα ἢ γιὰ πολὺν καιρὸ) συνέχισις ἢ ἐπανάληψις μιᾶς πράξεως· (πρβλ. § 221,1,α') : *Ἐπεφτε τοῦ θανατᾶ κι' ὅλο ἔκλαιε, ἔκλαιε* Πα. 60. *Ἄκουγα, ἄκουγα, ἄκουγα μιὰ δολόκληρη ὥρα* Χάρ. Μ. 41. *Ὁ κάβουρας, ἀφοῦ σκέφτηκε, σκέφτηκε, ἄς γίνουμε, λέει (κουμπάροι)* Π.Μ. 24. *Καβαλλάρηδες περνᾶνε καὶ πᾶνε . . . πᾶνε* Γρυπ. 52. *Θὰ κλαίω, θὰ κλαίω, θὰ κλαίω. Νά, ὡς αὐριο θὰ κλαίω* Ξεν. 176. *Εἶπαμε, εἶπαμε στιχάκια, κι' ὅσο λέγαμε, τόσο ἀνάλειωνε ἡ καρδιά μας* Τρ. Δ. 54. *Ἐφερε στοὺς ἀντάρτες κρασί· ἦπιαν, ἦπιαν* Βεν. 91. *Ἐπούλησεν, ἐπούλησε· δὲ φτάνει νὰ πλερώσῃ (= ἐπούλησε τὸ ἓνα, ἐπούλησε τὸ ἄλλο)* Ε. 86Β,12.

Ἄλλοτε συνεχῆς ἐπαύξησις τῆς πράξεως : *Τὴν ὥρα ἐκείνη ξεφρεγγάρωνε· κοκκίνησε, κοκκίνησε* πρῶτα ὁ οὐρανὸς καὶ ὕστερα κλπ. (= λίγο λίγο κοκκίνισε σὲ μεγάλο βαθμὸ) Τρ. Δ. 53. *Γιατ' ὁ καλὸς μου βιάζεται, βιάζεται νὰ μὲ πάρῃ* Κρυστ. *Ἀνθολ.* 176. Βλ. καὶ § 174,1.

Ἄλλοτε τέλος, ὅταν τὸ ρῆμα εἶναι σὲ ἑγκλισι προστακτική, δηλοῦνται ἐπίμονη ἀξίωσις ἢ θερμὴ παράκλησις : *Κάθισε, κάθισε* ἀκόμα λίγο. Βλ. Ε. 166,3 καὶ Πάσσ. 334,3. *ὦ θάνατε, λυπήσου με, λυπήσου με καὶ φθάσε* Σολωμ. 15. *Μὴ μοῦ μιᾶς, μὴ μοῦ μιᾶς ! Ἀνάδενε τὴ θοράκα* Ἀθύν. 39.

β') Μὲ τὴν ἐπανάληψι ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, ποὺ σημαίνει κάτι τὸ

αὐτοτελὲς ἢ τοῦ ἔχει σημασία περιεκτική, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἐπανά-
ληψι ἐνὸς ἀριθμητικοῦ, (ὡς κατηγορηματικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ
ὑποκειμένου ἢ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως), ἐκ-
φράζεται ἐναργῶς χωρισμός καὶ κατανομή: Οἱ Ἀθηναῖοι, **συντροφιᾶς**
συντροφιᾶς, ἔφευγαν ἀπὸ τὴν πόλιν Χάρ. Μ. 11. *Περγουῖσαν οἱ στρα-*
τιῶτες, μπουλούκια μπουλούκια (= πολλὰ μπουλούκια, τὸ ἓνα μετὰ τὸ
ἄλλο). Ἀρχίσανε οἱ ἀετοὶ νὰ φεύγουνε ἕνας ἕνας (= ὁ ἕνας μετὰ τὸν
ἄλλο) Π.Μ. 85. **Μία, μία**, ποὺ πήγαινε τὸ ἴδιο ἔκανε Μβ. 433· βλ.
καὶ Ἡθ. 20. Οἱ ψαράδες ἐμπῆκαν ἕνας ἕνας στὶς γαῖτες τοὺς (= κά-
θε ἕνας χωριστὰ) Τρ. Δ. 57. **Ἕνας ἕνας** οἱ καλεσμένοι ἀποχωροῦνται
τοὺς νιόνυμφους (= ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλο) Ἡθ. 32. Βλ. καὶ Ζ.Π. 40.
Ἔρσ. 218. Πάσσ. 154,13. *Τὰ περαστικά ξαναέρχονται στὴ θύμηση*
ζωντανὰ ἕνα ἕνα Μυρ. 18. Βλ. καὶ Τρ. Δ. 31. Ε. 233,ζ. *Διαμετρῶ*
κοκκὶ κοκκὶ τὸν ἄμμο Πάσσ. Δίστ. 177. *Θὰ σὲ κάνω κομμάτια κομ-*
μάτια (= πολλὰ καὶ μικρὰ κομμάτια) Π.Μ. 85. Βλ. καὶ Ε. 80,42.
91,50. *Ἀνέβηκε δύο δύο τὰ σκαλιὰ* Λπ. 209. *Μιὰ φορὰ τῆς μάδησε*
φτερὸ φτερὸ ζωντανὴ μιὰ ἄσπρη κότα, ποὺ ἀγαποῦσε πολὺ Λιλ. 9.
Στάλα στάλα τῶριχτα (τὸ αἷμα μου) πάνω σ' αὐτὰ τὰ χαρτιά
Ἑφταλ. 44.

γ') Μὲ τὴν ἐπανάληψι ἐνὸς ἐπιθέτου, ὡς ἐπιθετικοῦ ἢ κατηγο-
ρηματικοῦ προσδιορισμοῦ ἐνὸς οὐσιαστικοῦ, δηλοῦται ὅ,τι καὶ μὲ
τὸν ὑπερθετικὸ βαθμὸ τοῦ ἐπιθέτου αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐντονότερα καὶ πα-
ραστατικότερα: *Μοῦ ἔφεραν ἄσφυσίαν, ὅπως ἡ μυρωδιὰ ἀπὸ πολλὰ*
πολλὰ κλεισμένα ἄνθη (= ἀπὸ πάρα πολλὰ) Ἀμ. 34. Βλ. καὶ Μπ.
15. Ε. 148,2 καὶ πρβλ.: **Μαῦρα, κατάμαυρα** σαλεύει τὰ φτερά του
Ω.Γ. 19. *Εὐπνιος καὶ βλέπω ὄνειρατα, κι' εἶναι τα ὠραῖα, ὠραῖα* Ἀ-
θάν. 31. **Βαρύ, πολὺ βαρὺ** τὸ ἔργο τῆς ἐρμηνείας Κακρ. 39.

Ὅμοια, μὲ τὴν ἐπανάληψι ἐνὸς ἐπιρρήματος, μὲ ἔννοια
ἐπιδεκτική διαβαθμίσεως, δηλοῦται πάλιν ὅ,τι καὶ μὲ τὸν ὑπερθετικὸ
βαθμὸ τοῦ ἐπιρρήματος αὐτοῦ, ἢ μὲ τὴν προσθήκη σ' αὐτὸ ὡς
προσδιορισμοῦ τοῦ τῆς λέξεως **πολὺ ἢ ἐντελῶς ἢ ἀκριβῶς** κ.τ.τ.:
Γραμμένα ὅλα πυκνὰ πυκνὰ (= πυκνότατα, πολὺ πυκνὰ) Μυρ. 5. *Τὴν*
ώρα ποὺ γλυκὰ γλυκὰ ἀνασαίνει Ω.Γ. 6. *Φαίνονταν τώρα καθαρὰ κα-*
θαρὰ τὰ σπῖτια τῆς χώρας Τρ. Δ. 78. *Μιλοῦσε ἀργὰ ἀργὰ καὶ ἐπιβλη-*
τικὰ Τρ. Δ. 19. Βλ. καὶ Ε. 63,11. 87,25. *Ναί, ἀποκριθῆκα ξηρὰ ξηρά,*
εἶναι ἀνάγκη νὰ κλπ. (= πολὺ ξηρὰ) Ἀμ. 113. *Οἱ δύο βάρκες προ-*

χωροῦσαν κοντὰ κοντὰ (= πολὺν κοντὰ) Βεν. 95. Τὸ φεγγάρι ἐψήλωνε ἀγάλια ἀγάλια Τρ. Δ. 54. Πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ ἐρευνηθῇ τὸ τί ἔχει παραδοθῇ ἀπὸ ἀξιόπιστους μάρτυρες (= πρῶτιστα) Γεωργ. 198. Μπροστὰ πηγαίνει ἡ Τόλιανα, κί' ὀπίσω ὀπίσω ἡ Κώστανα (= ἐντελῶς πίσω) Ε. 68,8' (πρβλ. 47,7 : 'Ολοξοπίσω πάγαινε ἡ δόλια του ἡ μαν' νοῦλα). 'Ανταμώθηκαν πρωῒ πρωῒ σὲ μιὰ ράχη Π.Μ. 18' βλ. καὶ 'Αμ. 57. Βλαχ. 121. Χάρ. Κ. 18 (καὶ πρβλ. Μπ. 105 : 'Εξύπνησα πολὺν πρωῒ).

"Ομοια καὶ σὲ ἐμπρόθετα ἢ ἄλλους προσδιορισμούς μὲ τοπικὴ ἢ χρονικὴ σημασία : Εἶναι μέσα στὸ ἀρμάρι, στὴν ἄκρη ἄκρη (= ἐντελῶς στὴν ἄκρη). Στὴν ἀρχὴ ἀρχὴ δὲν καταλάβαινε τίποτα (= ἐντελῶς στὴν ἀρχή). Καὶ τὸ μελισσοτρύγισμα θὰρχίξῃ αὐγὴν αὐγὴ Σικελ. 93.

Σημ. Σημειώνωμ' ἐδῶ μερικὲς φράσεις, ποὺ καθὼς ἐκφέρονται κατὰ τὸ σχῆμα τῆς παλιλλογίας, παίρνουν κάποιες ἰδιαιτέρους σημασίες. "Ετσι ἡ φράσις χέρι χέρι (ἢ μάνι μάνι) σημαίνει ἀμέσως, στὴ στιγμὴ. 'Η φράσις ὥρες ὥρες σημαίνει μερικὲς φορές, κάποτε κάποτε, ἄλλοτε κ.τ.τ. : Εἶχα ὥρες ὥρες κάτι σὰν κακὸ προαίσθημα. Κί' ὥρες ὥρες μοῦ φαινόταν σὰν ψέμα Ξεν. (Πρβλ. καὶ Α. Ε', 70 : Βολὲς βολὲς τὸ τσίμπαγε, βολὲς βολὲς τοῦ λέει). 'Η φράσις λίγο λίγο σημαίνει πρῶτα (κατανομή), ἀπὸ λίγο : Παῖρνε το τὸ φάρμακο αὐτὸ λίγο λίγο. "Επειτα σημαίνει καθὼς περνοῦσε ἡ ὥρα ἢ ὁ καιρὸς : Γέροντας στὴ δύση ὁ ἥλιος ἔχανε λίγο λίγο τὶς ἀττίδες του Τρ. Δ. 41. "Ετσι λίγο λίγο ἄλλαξα κί' ἐγὼ (= μὲ τὸν καιρὸ) Πα. 44. "Ομοια καὶ ἡ φράσις σιγὰ σιγὰ σημαίνει πρῶτα πολὺ σιγὰ : 'Εμπῆκε μέσα στὸ δωμάτιο σιγὰ σιγὰ. "Επειτα σημαίνει (ὅπως καὶ ἡ φράσις λίγο λίγο), καθὼς περνοῦσε ὁ καιρὸς : Καὶ ἦρθε σιγὰ σιγὰ ὁ καιρὸς, ποὺ κόπηκε κάθε πνευματικὴ μας ἐπικοινωνία Τρ. 126. 'Η φράσις ἴσια ἴσια (ἢ ἴσα ἴσα) σημαίνει πρῶτα κατ' εὐθείαν : Πήγαινε ἴσια ἴσια πρὸς τὸ χωριό. "Επειτα σημαίνει ἀκριβῶς ἢ ἀπεναντίας : Κί' ἔλεγα ἴσια ἴσια αὐριο νὰ πᾶμε ὡς τὴν ἐκκλησία "Ερσ. 132. Τώρα ἴσια ἴσια ἡ μονοτονία μ' ἐνθουσίαζε 'Αμ. 67. 'Η φράσις πέρα πέρα (ἢ πέρα καὶ πέρα) σημαίνει πρῶτα πολὺ μακριά. Δεύτερο σημαίνει ἐντελῶς : Τὸ ἔσκισε τὸ φόρεμα πέρα (καὶ) πέρα. "Επειτα χρησιμοποιεῖται ὡς κατηγορηματικὸς προσδιορισμὸς μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ὅλοι ἐν γένει, ὅλοι ἀνεξαιρέτως-ὅλος, ὁλόκληρος : Μὲ γνωρίζουν τῆς Μαύρης Θάλασσας τὰ λιμάνια πέρα πέρα (= ὅλα ἀνεξαιρέτως) Δπ. 54. Βλ. καὶ Ε. 38, 4' (καὶ Βλαχ. 67 : Χαιρέτησαν τὸν καπετᾶνο πέρα καὶ πέρα τὰ παλληκάρια). Βλέπει τὴν 'Ελληνικὴ γῆ πέρα πέρα ἐλεύθερη (= ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρης ὡς τὴν ἄλλη-ὄλη, ὁλόκληρη Πα. 162). 'Η φράσις ἀράδα ἀράδα σημαίνει πρῶτα σὲ μιὰ εὐθείᾳ γραμμῇ, ἀκριβῶς στὴ γραμμῇ (τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο) : Τρία πλάτανα, τὰ τρία ἀράδα ἀράδα. Ε. 34, 1. "Επειτα (χρονικῶς) σημαίνει ὁ ἓνας κατόπιν ἀπ' τὸν ἄλλο κλπ. Τρεῖς ἀδερφοῦλες τὸν κερνοῦν, οἱ τρεῖς ἀράδ' ἀράδα (= ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη) Θ. Χρ. 40' βλ. καὶ Ε.

11, 49. Πάσσο. 68, 3. 89, 10. Τέλος ἢ φράσις **καλὰ καλὰ** σημαίνει πρώτα πολὺν **καλὰ**, τέλεια, ἀφθονα κ.τ.τ.: Τὴν ἔβαλε καὶ νίκητε **καλὰ καλὰ** Π. Μ. 63. βλ. καὶ 18 καὶ 42. Ἐφαγαν κ' ἤπιαν **καλὰ καλὰ** Π. Μ. 38. Θὰ σταματήσουμε νὰ τὰ νοιώσουμε **καλὰ καλὰ** Ἀποστολ. 137. Ἐπειτα σημαίνει κάπως **καλὰ**, ὅπωςδὴποτε **καλὰ**: Ἐπέρασαν αἱ ὄραι, χωρὶς κ' ἐγὼ νὰ τὰς ἐνηθίσω **καλὰ καλὰ** Ἀμ. 20. βλ. καὶ Ἑρσ. 293. Δὲν σκέπτεται οὔτε γιὰ φαγητὸ **καλὰ καλὰ**, ἂν κ' ἔχει ἀδυνατίσει κ' αὐτὴ τόσο πολὺ Τρ. 90. Χωρὶς νὰ κατορθώσῃ **καλὰ καλὰ** νὰ τὰ συγχωνεύσῃ (= ὅπωςδὴποτε **καλὰ**) Κμπ. 19. Βλ. καὶ Βλαστ. 211. Ἀργῶ 201, 287.

Ε') Ἡ διπλότης ἢ ταυτολογία. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (συνη-
θέστατο στὰ δημοτικὰ τραγούδια) μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα νόημα ἐκφρά-
ζεται στὴ σειρὰ δυὸ φορὲς (κάποτε καὶ τρεῖς) μὲ τὶς ἴδιες σχεδὸν
λέξεις ἢ μὲ λέξεις ἢ φράσεις λίγο ἢ πολὺ διαφορετικῆς ἀλλὰ ταυτό-
σημες : Ἡ μέρα φόρεσε τὴ νύχτα, ὅλα εἶναι νύχτα, ὅλα εἶναι νύχτα
Σεφέρ. 36. Ἐγὼ ποτὲ δὲν προσκυνῶ, ποτὲ δὲν προσκυνᾷω Πάσσ.
219,25. Ἀνδροῦτσος εἶναι ξακουστός, εἶναι καὶ ξακουσμένος 46,26.
Βρίσκει τὴν πόρταν ἀνοιχτή, τὴν πόρταν ἀνοιγμένη E. 91,4. Θεὰ τὸ
μάθη ὁ ντουνιάς, θεὰ τὸ μάθη ὁ κόσμος Πάσσ. 15,17. Ὅλον τὸν κό-
σμο γέμισες μ' ἄνθη καὶ μὲ λουλουδία 164,5. Πολὺ μὲ βιάζεῖς, λυ-
γερή, πολὺ μὲ βιάζεῖς, κόρη Φωρ. 2,370. Χρυσά εἶναι τὰ ντουφέκια
τοὺς, χρυσά, μαλαματένια E. 53Γ,6. Θᾶμαι ἐρημίτης βουβός, σιωπη-
λὸς Ω Γ. 25. Εἶναι μακρὰ στὴν ξενιτειά, εἶναι μακρὰ στὰ ξένα. E.
85,35. Σὰν ἐρθῇ ἡ μάγνα μ' ἀπ' τὴ γῆς, κί ὁ κύρης μ' ἀπ' τὸν Ἀδῆ,
τὰ δυὸ μ' ἀδέρφια τὰ καλὰ ἀπὸ τὸν κάτω κόσμον . . . τότε κί ἐγὼ τὸν
Κωσταντῇ θὰ τόνε πάρω ἄντρα E. 74,43. Βλ. καὶ E. 2,18. 9B,13.
53A,14. καὶ 18. 55,3. 68,13. 75,67. 76,5. 81,57. 91,9. κ.ά.

Ἡ ταυτολογία μερικὲς φορές συνίσταται στὴν ἀνάλυσι τοῦ νοή-
ματος ἐνὸς οὐσιαστικοῦ ἢ ἐπιθέτου (συνήθως συνθέτου) μὲ μιὰ πρό-
τασι, ἰδίως ἀναφορική. Ἔτσι τὸ νόημα τοῦ οὐσιαστικοῦ ἢ τοῦ ἐπιθέ-
του ἀναπτύσσεται σαφέστερα : Ἐκεῖ δὲ μέσα κάθεται ὁ ἀπολησμο-
νιάρης, ὅπου μ' ἀπαλησμόνησε κλπ. Ε. 82,19. Κλαίονν οἱ μαῦροι τῇ
σκληριά, ὅπου εἶναι σκληρωμένοι, κλαίονν καὶ τὸν ξεχωρισμό, τὸ πῶς
θὰ ξεχωρίσουν Ε. 4,4. (Νὰ τὸ πίνῃ) στὸ δεῖπνο, ὅταν δειπνᾷ Ε.
173,5. Βλ. καὶ Ε. 66Α,5. 90Α,10. 217,4. Λ. Α', 639. ΛΕ', 59 καὶ 69.

Σημ. Ἡ ταυτολογία μπορεῖ νὰ εἶναι μερική, ἥτοι στὴ δεύτερη ἔκφρασι νὰ τροποποιηθῇ κάπως τὸ νόημα τῆς πρώτης. *Εἴσι

α') στη δεύτερη έκφρασι χρησιμοποιείται τὸ ὑποκοριστικὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ, ποὺ εἶναι στὴν πρώτη έκφρασι: *Τί νὰ σοῦ πῶ, μωρὲ βουνί, τί νὰ σοῦ πῶ, βουνάκι* (= ἀγαπητὸ βουνό) Ε. 57, 9. *Θέλω νὰ πάρω ἀνήφορο, νὰ πάρω ἀνηφοράκι* (= ἐναν ὥραϊο ἀνήφορο) Ε. 61 Γ, 1. *Ἡ ἀρρώστεια θέρισε κόσμο καὶ κοσμάκη* (= ἄπειρο κόσμος) Βουτ. 9.

β') Στὴ δεύτερη έκφρασι χρησιμοποιεῖται συνώνυμο οὐσιαστικὸ συνδυασμένο ἀπὸ ἐπιθετικὸ προσδιορισμό, ἢ τὸ ἴδιο οὐσιαστικόν, σύνθετο ὅμως μὲ μιὰ λέξι ποὺ τοῦ προσδίδει κάποιον χαρακτηρισμό: *Καρτερῶ τὴν ἀνοιξη, τῷμορφο καλοκαίρι* Ε. 36, 3. 62, 3. *Σήκω, μαννούλα μου, ἀνοιξε, σήκω, γλυκειά μου μάννα* Ε. 92, 79. *Φεύγα ἀπ' αὐτοῦ, βρὲ Τοῦρκε, βρὲ σκυλότουρκε* Ε. 73, 2. (Πρβλ. καὶ παραπάνω, Δ').

Καὶ ἀντιστρόφως: *Μὴ μὲ θαρρεῖτε νιόνυφη, νύφη, νὰ προσκυνήσω* Ε. 67, 6.

γ') στὴ δεύτερη έκφρασι χρησιμοποιεῖται (ἱστορικὸς) ἐνεστώς τοῦ ἴδιου ἢ ἄλλου συνωνύμου ρήματος, ποὺ εἶναι σὲ παρατατικὸ ἢ ἀόριστο στὴν πρώτη έκφρασι: *Κί' ἡ μάννα της τῆς ἔλεγε, κί' ἡ μάννα της τῆς λέει* Ε. 136, 4. *Ψιλλὴ φωνίτσαν ἔβγαλε, ψιλλὴ φωνίτσα βγάξει* Ε. 74, 217. *Κί' ἡ μάννα του τοῦ φώναζε, κί' ἡ μάννα του τοῦ λέει* Ε. 137, 3. *Κί' ὁ Θεοδωράκης μίλησε, κί' ὁ Θεοδωράκης λέει* Ε. 64, 12.

ΣΤ') *Ἡ ἐπαναστροφή*. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (συνηθέστατο στὰ λαϊκὰ τραγούδια) παρεκτείνεται ὁ λόγος κατὰ παράταξι (τὶς περισσότερες φορές ὅλως ἀσυνδέτως) μὲ τὴ συνέχισι μιᾶς προτάσεως ἢ ἐνὸς μέρους προτάσεως ἢ περιόδου μὲ μιὰ λέξι ἢ φράσι ποὺ προηγεῖται ἀμέσως πρὶν: *Ψάλλει ὁ κύκνος· ὁ κύκνος ἀπ' ἀλάργα ψάλλει* Βιζ. 94. *Γιὰ τὸν προσηκῶνται ὅλοι, καὶ ὅλοι νὰ τὸν ἀγαποῦν* Ἡθ. 10. *Μὴ μπιστευθῆς στὴν ξενιτειά, κί' ἡ ξενιτειά εἶναι ψεύτρα* Γρυπ. 26. *Ἴσως μὲ τάξουν καὶ μένα καλόγερο. Ὅχι, θὰ ζήσω στὸν κόσμο, στὸν κόσμο θὰ μεγαλώσω* Ἐφταλ. 41. *Αὐτοί, αὐτοὶ μόνο, τὸ κυριεύουν* Χάρ. Κ. 32. *Μόνη τους ἐκφραση εἶναι ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ σιωπή. Μάλιστα ἡ σιωπή* Παπαν. 162. *Κατὰ τὰ ἐξημερώματα ἀπέθανε· ἀπέθανε τὴν ἡμέρα τῆς εορτῆς τοῦ ὀνόματός του* Μπ. 129. *Σὲ σκότωσαν κί' ἦσουν ἐσύ, κί' ἦσουν ἐσὺ ὁ φονιᾶς σου* Ἀθάν. 85. *Γιατὶ τοῦ πόνου τὶς κορφές, ποὺ εἶναι πολὺς, δὲ φτάνω· δὲ φτάνω κί' ὄνειρο θαρρῶ πὼς μὲ γελάει πλάνο* Γρυπ. 22. *Νὰ τὸ πίνω βράδυ αὐγὴ, αὐγὴ καὶ μεσημέρι* Ε. 27, 10. *Ἀπὸ δόξης ἀλάργα, κί' ἀλάργα ἀπὸ μίση* Βάρν. Ἀνθολ. 32. Βλ. καὶ Ε. 27, 2-3. 78Α, 4-5. 158, 1-2 κ.ά.

Συνήθως μεταξὺ τῶν λέξεων ποὺ ἐπαναλαμβάνονται, κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, μεσολαβοῦν μιὰ ἢ περισσότερες λέξεις: *Καλόγερος νὰ γένω· καλόγερος καὶ γούμενος* Ε. 51, 3-4. *Τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἐπρεπε*

νὰ τὴν στείλουν εἰς τὸ Μεσολόγγι, καὶ νὰ τὴν στείλουν προφορικῶς Μπ. 98. Βλ. καὶ Ε. 74, 135. 78B, 15. 79, 1-2. 85, 29. 90Γ, 13 καὶ 17. 148, 2. 158, 2 κ. ἄ.

Συχνὰ τέλος ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ τῆς ἐπαναστροφῆς ἕνας ὅρος μιᾶς προτάσεως, γιανὰ γίνη κάποια διασάφησης του μὲ τῇ προσθήκῃ ἑνὸς προσδιορισμοῦ ἢ συνηθέστερα μιᾶς ἀναφορικῆς προτάσεως: *Εἶπαμε πὼς ἦτανε χειμῶνας, καὶ χειμῶνας βαρὺς* Ἐφ.αλ. 22. *Πουλᾶκια, ξέγνοιαστα πουλιά, πὺν τραγουδοῦτε κλπ.* Ἀθάν. 64. *Τ' ἀπλώσε τὰ προικιά της καὶ στὸ κρεβάτι της ἀκόμα· τὸ κρεβάτι πὺν θ' ἀποχωριζότανε* Ἡθ. 17. *Δὲν πίνουν ἀπὸ τὴν πηγὴ σου· ἀπὸ τὴν πηγὴ πὺν λὲν ἐλευτεριά* Ἡλ. 36. *Μυστικιστικὴ ἐξάλλον εἶναι ἡ θεωρία τῆς τέχνης τοῦ Ἰταλοῦ Gioberti· θεωρία πὺν δίχως ἄλλο θὰ ἤξερε ὁ Σολωμὸς Κμπ. 142. Γιατί, ἂν ξεσπᾶσῃ ὁ πόνοσ σου, ὁ πόνος πὺν γνωρίζω, καὶ τῇ γαλήνῃ τοῦρανοῦ φοβοῦμαι μὴν ταράξης* Γρυπ. 21. *Τοὺς ζητοῦσε νὰ τοῦ παρασταθοῦν γιὰ μιὰ δεύτερη νίκη, τὴ νίκη πάνω στὴν πνευματικὴ τώρα σκλαβιά* Κακρ. 11.

Ζ') Ἡ ἐπαναφορὰ (ἢ ἐπάνοδος). Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, συνηθέστατο πάλι στὰ λαϊκὰ τραγούδια, (ἐπαναφέρεται, ἐπανέρχεται, ἦτοι) ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἴδια λέξις ἢ φράσις στὴν ἀρχὴ ἐπαλλήλων προτάσεων, κι' ἔτσι δυὸ ἢ περισσότερες προτάσεις στὴ σειρὰ ἀρχίζουν μὲ τὴν ἴδια λέξι ἢ φράσι: *Ἡ θάλασσα δὲ δίνει τέτοια μιὰ χαρά, ἡ θάλασσα δὲ βγάνει ἕνα χορτάρι* Σημηρ. Ἀνθολ. 397. *Ὅλος ὁ λαὸς τὰ τραγουδεῖ, ὅλος ὁ λαὸς τὰ νοιώθει, ὅλος ὁ λαὸς τὰ βρέσκει κλπ.* Πολίτ. Α' 80. *Τᾶσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τᾶσπρα πουλοῦν καὶ σένα* Ε. 9B, 11· βλ. καὶ στίχ. 4 καὶ 16. *Τίποτα δὲν ἄγγιξε, τίποτα δὲ χρωστοῦσε στοὺς ἀνθρώπους* Ζ.Π. 29. *Δι' αὐτοὺς κάψαμε τὰ σπίτια μας, δι' αὐτοὺς χάσαμε τοὺς ἀνθρώπους μας, δι' αὐτοὺς σκοτωθήκαμεν* Μακρυγ. 251. *Μαῦρος ἦταν, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο καὶ τᾶ-λογό του* Ε. 219, 12. *Ἐσὺ μονάχα διαβάξεις μέσα στὴν ψυχὴ μου, ἐσὺ μονάχα μὲ πονεῖς* Τρ. 216. *Φταίει τὸ ζαβὸ τὸ ριζικό μας! φταίει ὁ Θεὸς πὺν μᾶς μισεῖ! φταίει τὸ κεφάλι τὸ κακό μας! φταίει πρῶτ' ἀπ' ὅλα τὸ κρασί!* Βάρν. Ἀνθολ. 29. *Εἶναι φοβερός, εἶναι ἀγνώριστος, εἶναι ἀπλησίαστος ὁ ἀνθρώπος μέσα στὴ θεομηνία* Χάρ. Κ. 36. *Ἀκοῦω κούφια τὰ τουφέκια, ἀκοῦω σμιζίμο σπαθιῶν, ἀκοῦω ξύλα κλπ.* Σολωμ. 34· βλ. καὶ Κάλβ. 69. *Χάνονται οἱ πόλεις, χάνονται βασιλεία κι' ἔθνη*

Κάλβ. 61. Δὲν ἔχουμε ποτάμια, δὲν ἔχουμε πηγάδια, δὲν ἔχουμε πηγές· μονάχα λίγες στέρνες Σεφέρ. 68. Μᾶς εἶπαν κάτι ψέματα, μᾶς εἶπαν κάτι ἀλήθεια, μᾶς εἶπαν πὼς ἀπέθανε ὁ Θεοδωράκης Γρίβας λ.τ. Κρυφὰ τὸ λένε τὰ πουλιά, κρυφὰ τὸ λὲν τὰνδόνια, κρυφὰ τὸ λέει ὁ γούμενος κλπ. Ε. 10Α, 1. Ἡ γῆς ποὺ σοῦ ἔδωσε τὰ χρυσὰ γένεια, ἡ γῆς θὰ σοῦ τὰ φάη Μβ. 496. Κοπάδι ὅπως ἤρθαν οἱ ἄνθρωποι, κοπάδι ἔφυγαν Ζ.Π. 111. Ἔτσι εἶπαμε, ἔτσι κάναμε Ἑρσ. 212. Βλ. καὶ Ε. 1,2 κ.έ. 2,1 κ.έ. 7,3. 9Β, 14. 11, 33. 40,1. 64,6 κ.ά.

Σημ. Τὸ σχῆμα τῆς ἐπαναφορᾶς, μπορεῖ νὰ ἐφαρμόζεται καὶ σὲ μέλη μιᾶς προτάσεως ὁμοταγῆ: **Πράσινη ἢ βλάστηση, πράσινη ἢ δροσιά, πράσινο τὸ μουντ· μούρισμα κλπ.** (Νιββ.) Κμπ. 301. Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ἔπνο στὸ μάτι Ε. 66 Β, 6· βλ. καὶ 73, 3. 78 Β, 16.

Η') Ἡ ἀντιστροφὴ ἢ ἐπιστροφὴ ἢ ἐπιφορά. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτὸ (ποὺ εἶναι ἀντίθετο τοῦ προηγουμένου) ἡ ἴδια λέξις ἢ φράσις (ἐπιφέρεται, ἦτοι) ἐπαναλαμβάνεται **στο τέλος** ἐπαλλήλων προτάσεων, κι' ἔτσι δυὸ ἢ περισσότερες προτάσεις στὴ σειρὰ τελειώνουν μὲ τὴν ἴδια λέξι ἢ φράσι: **Ἔτσι εἶν' ὁ κόσμος· πάντα τέτοιος θὰ εἶναι ὁ κόσμος** Πα. 143· βλ. καὶ Ε. 56,7. **Ἐμένα ἡ φανερίά μου δουλεύει, ἐγὼ δουλεύω, ὁ γυνὸς μου δουλεύει** Ππδ. Β', 114.

Θ') Ἡ **συμπλοκή**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, (στοὺς ὁποῖον ὑπάρχει συνδυασμὸς τῶν δυὸ προηγουμένων σχημάτων), ἐπάλληλες προτάσεις ἀρχίζουν καὶ τελειώνουν μὲ τὶς ἴδιες λέξεις: **Μᾶς πῆρε τίς γυναικες μας, μᾶς πῆρε τὰ παιδιά μας** Ε. 68,6. (Πρβλ. § 295,4, κύκλος).

Ι') Τὸ **σχῆμα ὑποφορᾶς καὶ ἀνθυποφορᾶς**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, πολὺ συχνὸ στὰ δημοτικὰ τραγούδια, (**ὑποφέρεται**, ἦτοι) ὑποβάλλεται πρῶτα μιὰ ἐρώτησις, μὲ τὴν ὁποίαν ζητεῖται ὁ λόγος κάποιου φαινομένου ἢ γεγονότος ἢ κάποιας πράξεως, ἢ γίνεται πρῶτα διαπίστωσις κάποιου γεγονότος, προβάλλεται κατόπιν ἐρωτηματικῶς κάποια πιθανὴ ἐξήγησις τοῦ φαινομένου ἢ γεγονότος αὐτοῦ, καὶ τέλος (**ἀνθυποφέρεται**, ἦτοι) ἀναιρεῖται ἡ πιθανὴ αὐτὴ ἐξήγησις καὶ ἐπακολουθεῖ δήλωσις τοῦ τί πράγματι συμβαί-

νει : Γιατί είναι μαύρα τὰ βοννά καὶ στέκουν βουρλωμένα ; Μὴν ἀνε-
μος τὰ πολεμᾷ ; μήνα βροχὴ τὰ δέρνει ; Κι' οὐδ' ἀνεμος τὰ πολεμᾷ,
κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει, μόνο διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀπο-
θαμένους E. 218,1 κ.έ. Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέ-
φτουν. Μήνα σὲ γάμο ρήχονται, μήνα σὲ χαροκόπι ; Οὐδὲ σὲ
γάμο ρήχονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι. Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ
νόφες καὶ μ' ἀγγόνια. E. 8,1. κ.έ. Βλ. καὶ E. 9A,1. 56,1. 61Γ,8.
66B,1 κ. ἄ.

Πολλὲς φορὲς ἀκολουθεῖ ἀμέσως (μετὰ τὴν ὑποφορά, ἦτοι)
μετὰ τὴν πρώτη ἐρώτησι (ἢ ἀνθυποφορά, ἦτοι) ἡ σχετικὴ ἀπάν-
τησις, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ δευτέρη ἐρώτησις πού νὰ περιέχῃ τὸ τί
πιθανῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συμβαίνει : Ὁ Λιάκος τί νὰ γίνηκε φέτο
τὸ καλοκαίρι, νὰ βγῇ... νὰ χαρατζώσῃ τὰ χωριά κι' ὅλο τὸ βιλαέτι ;
Ὁ Λιάκος ἀποκλείστηκε στὸ Μπούμηλο στὴ ράχη κλπ. E. 58,4 κ.έ.
Βλ. καὶ 9A,11. 50,1 κ.έ. 186,4 κ.ἄ.

ΙΑ') Ἡ προδιόρθωσις ἢ προθεραπεία. Τὸ σχῆμα αὐτὸ
χρησιμοποιεῖται συνήθως, ὅταν πρόκειται νὰ εἰπωθῇ σὲ κά-
ποιον κάτιτι δυσάρεστο ἢ ἀπροσδόκητο γι'αὐτόν. Τότε λοιπὸν
προτοῦ νὰ λεχθῇ τὸ δυσάρεστο ἢ ἀπροσδόκητο, προτάσσεται
κάποια φράσις κατάλληλη γι'αὐτὸν προδιαθέσῃ τὸν ἀκροατὴ, οὐ-
τως ὥστε νὰ μετριασθῇ ὅπωςδήποτε ἡ ἐντύπωσις τοῦ ἀπ' τὸ
δυσάρεστο ἄκουσμα, καὶ νὰ προληφθῇ μερικὲς φορὲς καὶ μιὰ
ἐνδεχομένη τυχὸν ἀποδοκιμασία ἐκ μέρους τοῦ. Στὸ λόγο τῆς
καθημερινῆς ζωῆς τέτοιες φράσεις, πού ν' ἀποτελοῦν σχῆμα προ-
θεραπείας, εἶναι συνήθως οἱ ἐξῆς : Θὰ σοῦ πῶ κάτι ἢ ἔχω νὰ σοῦ
πῶ κάτι, ἀλλὰ μὴ στενοχωρηθῇς ἢ ἀλλὰ σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ σοῦ
κακοφανῇ κ.τ.τ.

Παράδειγμα χρησιμοποίησεως τοῦ σχήματος αὐτοῦ σὲ δημο-
τικὸ τραγούδι ἔχομε στὸ E. 217,32 κ.έ., ὅπου ἀνακοινώνεται στὸν
Κωσταντῇ ὁ θάνατος τῆς μνηστῆς τοῦ Εὐγενοῦλας : Νὰ ζήσης,
πρωτομάστορη, τίνος εἶν' τὸ κιβούρι ; Εἶναι τάνέμου, τοῦ καπνοῦ καὶ
τῆς ἀνεμοζάλης ! Γιὰ πέ μου, πρωτομάστορη, καθόλου μὴ μοῦ κρύ-
ψης· Ποιὸς ἔχει στόμα, νὰ στὸ πῇ, στόμα, νὰ σοῦ μιλήσῃ ; Τούτη
ἡ φωτιά πού σ' ἄναψε, ποιὸς θὲ νὰ σοῦ τὴ σβήσῃ ; Ἡ Εὐγενοῦλα
ἀπέθανεν, ἡ πολυγατημένη !

ΙΒ') 'Η **ἐπιδιόρθωσις**. Κατὰ τὸ σχῆμα αὐτό, εὐθύς ὡς ἐκφράσῃ μιὰ ἔννοια ἢ ἓνα διανόημα μὲ κάποια λέξι ἢ φράσι, βρίσκεται ἀπὸ κείνον ποὺ μιλεῖ πὼς αὐτὴ δὲν ἐκφράζει ἀκριβῶς ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε νὰ πῇ, κι' ἔτσι ἐπακολουθεῖ ἀμέσως ἄλλη σχετικὴ ἐκφρασις ὡς τροποποιήσις, ὡς μιὰ ἀκριβέστερη διατύπωσις, ὡς συμπλήρωσις τῆς πρώτης ἐκφράσεως. Πολλές φορές ἡ τροποποιήσις εἰσάγεται μὲ τὶς λέξεις **ἢ μᾶλλον, ἢ καλύτερα, ἢ ἀκριβέστερα** κ.τ.τ.: *Μιὰ πῖπτα μᾶρρη, κατὰμυρρη, σὰν ἔβενος* Λπ. 233. *Ἐσεῖς βουνά, ψηλά βουνά, μὲ τὰ δασεῖα κλαριά σας* Ε. 53 Γ,1. *Ἐπῆγα πεζὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ μᾶλλον εἰς τὸ ἐκκλησάκι, τοῦ κυρίου Ἀναστασίου* Ἀμ. 6.

ΙΓ') 'Η **ἀναφώνησις ἢ ἐπιφώνησις**. Τέτοιο σχῆμα εἶναι, ὅταν στὴ ἀρχὴ ἢ, συνηθέστερα, στὸ μέσον ἢ στὸ τέλος μιᾶς προτάσεως ἢ περιόδου, προσθέτουνται λέξεις ἢ φράσεις ἐπιφωνηματικές, ποὺ περιέχουν ἐπίκλησι πρὸς τὸ Θεὸ ἢ πρὸς ἓναν ἅγιο, ἢ κάποια εὐχὴ ἢ ἀπευχὴ ἢ κατάρρα, ἢ μιὰν ἐκφρασι θαυμασμοῦ, ἐλεεινολογῆσεως κ.τ.τ. Οἱ τέτοιες λέξεις ἢ φράσεις δὲν ἀποτελοῦν βέβαια κανέν' ἀπαραίτητο νόημα τῆς κυρίας σειρᾶς τοῦ λόγου, ἀλλὰ φανερῶνουν μόνο τὴ συναισθηματικὴ κατάστασι, στὴν ὁποία βρίσκεται ἐκεῖνος ποὺ μιλεῖ, τὴ στιγμή ποὺ λέει κάτιτι· (ἀγωνία, δυσφορία, ἀπαρέσκεια, θαυμασμό, συμπάθεια κ.τ.τ.): **Κυριέ μου! τί νὰ γίνηκεν ὁ Χριστὸς ὁ Μηλιώτης**; Ε. 49,4. **Κι' ὅλοι τότε ζύγωσαν ἀντάμα, τ' ἅγιο κορυφάρι εὐλαβικά γιανὰ σηκώσουν...** **Κι' ὦ θάμα μέγα!** τὸ κορυμὶ δὲ σηκώνονταν Σικελ. 226. *Ἡ ἀγάπη, ἀνάθεμά την, στὴν ἀρχὴ εἶναι γλυκειὰ* Πάσσ. Δίστ. 369. *Ὁ θριαμβευτὴς - καλῶς τον - ἐρχεται!* Ω.Γ. 16. *Ἡ μακαρίτισσα ἡ μάνα μου, Θεὸς χωρέστηνε, ἦτανε λίγο ιδιότροπη γυναικα* Τρ. Δ. 45. **Κι' εἶδες - κάλλιο μὴν εἶχες δεῖ - σάρκα ζωῆς νὰ πάρῃ** Γρυπ. 10. *Ἐκατάλαβα, ἀλίμονον!* πὼς τὰ δάχτυλα δὲν ἐχρειαζόντανε ὁλότελα Ζάκ. 42. *Ὁ καπετᾶνος τὸ σκυλί, ἡ γῆ νὰ μὴν τὸν φάγῃ, μᾶς πῆρε τὰ κεφάλια μας* Πάσσ. 172,10· βλ. καὶ 49,13. *Καὶ ἡ φωνὴ του, Θεέ μου! τί φωνή! κάθε του λόγος καὶ μιὰ κανονιά* Μπ. 42. *Ρόδο ὥραϊο, νὰ σὲ χαρῶ, πές μου κλπ.* Ρώτ. Ἀνθολ. 387· βλ. καὶ Ἀθάν. 47. *Σὰ γίνουνε τὰ στάχυα - τί Θεοῦ εὐχὴ - χρυσὰ θὰ βάλλω τότε* ἐγὼ στεφάνια Σημηρ. Ἀνθολ. 397. *Κύριε - πὼς νὰ τὸ πῶ - Κύριε, σ' ἀρνήθηκα* Ω.Γ. 18. *Νὰ λησμονήσουμε, θεοί, τὸ κοῦμα ποὺ*

κλπ. Σεφέρ. 46. Καὶ σεῖς, χελιδονάκια μου, νὰ ζῆτε, μὴ λαλεῖτε Πάσς.
 31,9. Ἡ συντήρηση τοῦ παιδιοῦ, καλὸ νὰ ᾿χη, ξέρετε στοιχίζει πολὺ
 Τρ. 285. Τὸ ἀγαπημένο μου θὰ τὸ γιορτάζωμε τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου,
 βοήθειά του! Τρ. 269. Οἱ ἀρρώστειες, ὁ Θεὸς φυλάξη! εἶναι κολ-
 λητικὲς Θεοτόκ. 7· βλ. καὶ Τρ. 284.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΣΗΜΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

(ΛΕΚΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ)

§ 302. Οί περισσότερες λέξεις ἔχουν ὄχι μιὰ μόνο, παρὰ πολ-
λές καὶ διάφορες σημασίες, ἥτοι οἱ περισσότερες λέξεις χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἔκφρασι ὄχι μιᾶς ἔννοιαις μόνο, παρὰ καὶ περισσοτέρων ἐννοιῶν. Ἔτσι π.χ. ἡ λέξις **φύλλο** χρησιμοποιεῖται πρῶτα κανονικά, γιανὰ ἐκφράζεται μ' αὐτὴ ἡ ἔννοια ὀρισμένου μέρους τῶν φυτῶν ἐν γένει· (τὰ **φύλλα** τῆς ἐλιάς κλπ.). Ἀλλὰ **φύλλο** ἐπίσης λέγεται κι' ἓνα τεμάχιο χαρτιοῦ (ἔκοψε δυὸ **φύλλα** ἀπ' τὸ τετράδιο) καὶ ἡ ἐφημερίδα (τί γράφουν σήμερα τὰ **φύλλα**;) καὶ τεμάχιο ἐνὸς διπλωμένου ὑφάσματος (κόψε ἀπ' τὸ τόπι δυὸ **φύλλα** μετ' τὸ ψαλλίδι), καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη ἐνὸς (δὶ φ υ λ λ ο υ) παραθύρου ἢ μιᾶς (δὶ φ υ λ λ η ς) πόρτας, καὶ μέρος τῆς καρδιάς ἐνὸς ζώου (« Τέσσερα **φύλλα** ἔχει ἡ καρδιά, τὰ δυὸ **τάχεις** παρμένα » Πάσσ. Δίστ. 96) κ. ἄ.

Ἀπ' τὶς διαφορές σημασίες, μετ' τίς ὁποῖες χρησιμοποιεῖται μιὰ λέξις, μιὰ εἶναι καὶ λέγεται **ἀρχικὴ** ἢ **πρῶτη** ἢ **κύρια** σημασία τῆς λέξεως αὐτῆς (π.χ. **φύλλο** ἀπὸ **δέντρο**), οἱ ἄλλες λέγονται **δευτερεύουσες** ἢ **μεταφορικῆς** σημασίες (**φύλλο** ἀπὸ **τετράδιο** κλπ.).

Μὲ ποιά τώρα σημασία χρησιμοποιεῖται σὲ μιὰν ὀρισμένη περίπτωση καὶ σὲ μιὰν ὀρισμένη φράσι μιὰ πολυσήμαντη λέξις, αὐτὸ καθορίζεται ἀπ' τὴν κοινὴν τῶν συνδιαλεγομένων προσώπων ἀντίληψιν καὶ πείρα, κι' ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, ἥτοι ἀπ' τὴν σειρὰ τοῦ λόγου. Πρβλ. *Βάλε τὸ φαγητὸ ἀπάνω στὴ φωτιά*· (κυριολεξία). *Ἔμεινε ὁ Διάκος στὴ φωτιά* μετ' *δεκοχτὼ λεβέντες* (= στὴ μάχη) Ε. 11,20.

§ 303. Τρεῖς κυρίως εἶναι οἱ τρόποι, κατὰ τοὺς ὁποίους γίνεται ἡ σημασιολογικὴ ἐξέλιξις τῶν λέξεων, ἥτοι ἡ μεταβολὴ τῶν σημασιῶν τους·

Α') Συνηθέστατα ή σημασία τῶν λέξεων **ἐπεκτείνεται, πλαταίνει**, ἤτοι ἀπὸ μιᾶς ἔννοια (πράγματος ἢ προσώπου ἢ ιδιότητος), στὴν ὁποίαν ἔχει ἀποδοθῇ ἐξ ἀρχῆς μιὰ λέξις, παίρνεται καὶ ἀποδίδεται κατόπιν καὶ σὲ ἄλλη ἢ ἄλλες ἔννοιες, ποὺ συμβαίνει νὰ ἔχουν κάποια (μικρὴ ἢ μεγάλῃ, ἐξωτερικὴ ἢ ἐσωτερικὴ) ὁμοιότητα μὲ τὴν πρώτη ἐκείνη ἔννοια : **Φύλλο δέντρου - φύλλο χαρτιοῦ - φύλλο διπλωμένου ὑφάσματος κλπ. Πέτρινη σκάλα - πέτρινη καρδιά (= σκληρή, ἀσυγκίνητη καρδιά)** Ε. 219,1.

Ὁ τέτοιος τρόπος τῆς μεταβολῆς τῆς σημασίας τῶν λέξεων, ποὺ καθὼς βλέπομε παραπάνω, ἔχει λόγο ψυχολογικό, ἤτοι τὴν ὁμοιότητα ποὺ ὑπάρχει μεταξύ διαφόρων ἐννοιῶν, λέγεται **σχημα μεταφορᾶς** ἢ ἀπλῶς **μεταφορά**, διότι ἡ λέξις ποὺ ἀλλάζει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο σημασία, **μεταφέρεται**, ἔτσι νὰ ποῦμε, ἀπὸ τὴ μιὰ ἔννοια στὴν ἄλλη.

Ἡ μεταφορὰ εἶναι ἔργο τῆς στιγμῆς, ἤτοι γίνεται ἀμέσως ἅμα παρουσιαστῇ ἀνάγκη νὰ πάρῃ ὄνομα ἓνα καινούργιο πρᾶγμα, ἢ νὰ χαρακτηριστῇ ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα πρᾶγμα, ποὺ παρουσιάζει κάποια ὁμοιότητα μὲ ἄλλο πρόσωπο ἢ πρᾶγμα ὀνομασμένο ἀπὸ πρὶν μὲ μιὰν ὀρισμένη λέξι. (Τὰ τεμάχια χαρτιοῦ ἢ διπλωμένου ὑφάσματος παρουσιάζουν ἑκτὰσι μὲ σχετικὴ λεπτότητα, ὅπως τὰ φύλλα τῶν δέντρων. **Ὁ σκύλος Κατσαντώνης = ὁ ἄγριος, ὁ θηριώδης, ὅπως τὸ ἀνήμερο σκυλί, Κατσαντώνης** Ε. 65Α, 36).

Λέξεις, ποὺ ἐπιδέχονται περισσότερο μεταφορικὴ χρῆσι τῆς σημασίας τους, εἶναι οἱ ρηματικὲς καὶ οἱ σύνθετες ἐν γένει λέξεις. Πρβλ. π.χ. τὸ ρῆμα **πετῶ, (πέταξα)** : **Τὸ πουλὶ πέταξε ψηλά. Πρῶτος ὁ Γιάννης πέταξε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι (= ὀρμησε)** Ε. 67,10. **Ἡ κόρη ἀπὸ τὸν πύργο κάτω πέταξε (= ῥήχτηκε, ἔπεσε)** Ε. 73,43 **Νοικοκύρης = ὁ κύριος (τοῦ οἴκου, ἤτοι) τοῦ σπιτιοῦ· ἔπειτα γενικὰ ὁ κύριος ὁποιουδήποτε πράγματος, κι' ἔτσι λέγεται νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ, τοῦ ἀμπελιοῦ κ.ἄ.τ. : ἔπειτα ὡς χαρακτηρισμός, νοικοκύρης ἀνθρώπος = εὐπορος ἀνθρώπος, ἀξιόχρεος, ἐξιόπιστος, ἐντιμος, ἀξιόπρεπής κλπ.**

Μερικὲς φορές γίνεται μεταφορὰ τῆς σημασίας μιᾶς λέξεως ἀπὸ μιὰ σὲ ἄλλη ἔννοια ἐντελῶς διαφορετικῆς φύσεως ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ἐντελῶς ἀσήμαντης ὁμοιότητος μεταξύ τους. Τότε λέμε ὅτι ὑπάρχει **σχημα καταχρήσεως** ἢ ἀπλῶς **κατάχρησις**. Πρβλ. **στόμα ἀνθρώπου**

που ἡ ζῶον ἐν γένει - **στόμα** πηγαδιοῦ, σπηλαίου, ὅπλου κλπ. (= τὸ ἐμπροστινὸν τοῦ **ἄνοιγμα**). **Δόντι** ἀνθρώπου ἡ ζῶον ἐν γένει - **δόντι** χτενιοῦ, μηχανῆς κλπ. (= μυτερὴ **προεξοχή**). **Πόδι** ἀνθρώπου ἡ ζῶον ἐν γένει - **πόδι** τραπεζιοῦ, μηχανῆς κλπ. (= ὑποστήριγμα). **Καρδιά** ἀνθρώπου ἡ ζῶον ἐν γένει - **καρδιά** τοῦ χειμῶνα (= τὸ μέσο τοῦ χειμῶνα) Ε. 21,2. **Σιδερένια** πόρτα, κάγκελλα, παράθυρα κλπ. (= ἀπὸ **σίδηρο** κατασκευασμένα) - **χέρια σιδερένια** (= ἐκτάκτως δυνατὰ) Ε. 77,13. **Χρυσό**, **ἄργυρό** δαχτυλίδι, ρολόγι κλπ. (= ἀπὸ χρυσό, ἀπὸ ἄργυρο κατασκευασμένο καὶ ἐπομένως **πολύτιμο**) - **χρυσὸς ἄνθρωπος** (= **πολύτιμος ἄνθρωπος**, ἀγαθὸς καθ' ὅλα, πολυαγαπημένος). **Δούλα χρυσή**, **δούλα ἄργυρή**, **δούλα μ' ἀγαπημένη** Ε. 81,34. **Θέλει νὰ φάη ψωμί** - **Μὲ τὸ τουφέκι τρέξανε ὁ ἕνας νὰ φάη τὸν ἄλλο** (= νὰ σκοτώσῃ, νὰ ἐξοντώσῃ) Ε. 49,21.

Β') Πολλὲς φορές ἀντιθέτως ἡ σημασία μερικῶν λέξεων περιορίζεται, **στενεύει**. Συμβαίνει δηλαδή ὥστε μιὰ λέξις (ἕνα προσηγορικὸ οὐσιαστικὸ ἢ ἕνα ἐπίθετο) ποὺ ἐκφράζει ἐξ ἀρχῆς τὶς ἐννοιες ἑνὸς συνόλου ὁμοειδῶν ὄντων (π.χ. π ὀ λ ι ς, ἰ σ θ μ ὀ ς, π ο τ α μ ὀ ς, ἄ σ τ ρ ο - ἄ γ ι ο ς), νὰ καταντᾷ κατόπι νὰ χρησιμοποιηταὶ καὶ γιανὰ ἐκφράζῃ εἰδικῶς ἕνα μόνον ὁρισμένο ἀπὸ τὰ πολλὰ ὁμοειδῆ ὄντα: (ἡ **Πόλη** = ἡ **Κωνσταντινούπολη**). **Ὁ Πέτρος βρίσκεται τώρα στὴν Πόλη**. (ὁ **Ἰσθμὸς** = ὁ **Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου**). **Ἐκλείσε ὁ Ἰσθμὸς** καὶ δὲν περνοῦν ἀτμόπλοια. (ὁ **Ποταμὸς** = ὁ **Δούναβις**). **Ἀύριο πρωτὶ στὸν Καβομαλιᾶ, . . . ἀντιμεθαύριο στὰ Δαρδανέλια, σὲ ὀχτὼ μέρες στὸν Ποταμὸ** Λπ. 142. (**ἄστρο λαμπερό**). **Μὲ γέλασεν ἡ χαρυνγή, τῆστρι καὶ τὸ φεγγάρι** (= ὁ **αὐγερινὸς**) Ε. 60,1· βλ. καὶ 124,2 καὶ πρβλ. 125,7: **Τᾶστρο τῆς αὐγῆς τὸ λαμπερό**. **Ὁ Ἅγιος** (ὡς κύριο ὄνομα) **στὴ Ζάκυνθο ὁ ἅγιος Διονύσιος, στὴν Κεφαλληνία ὁ ἅγιος Γεράσιμος, στὴν Κέρκυρα ὁ ἅγιος Σπυρίδων κ.ο.κ.**

Ἡ μεταβολὴ τῆς σημασίας μιᾶς λέξεως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λέγεται **σχημα κατ' ἐξοχήν**, διότι ἐνῶ ἐξ ἀρχῆς ἡ λέξις αὐτὴ φανερώνει τὸ σύνολο τῶν ὁμοειδῶν ὄντων, λαμβάνεται τέλος καὶ γιανὰ φανερῶναι ἕνα μόνον ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὄντα (κατ' ἐξοχήν, ἤτοι) ἐξαιρετικῶς.

Παραδείγματα τέτοιας μεταβολῆς τῆς σημασίας λέξεων ἔχομε μέσα σὲ ἄλλα καὶ τὰ ἐξῆς: Ἡ λέξις ὁ **κυβερνήτης** στὴ **νέα**

Καὶ ἡ τέτοια μεταβολὴ τῆς σημασίας λέξεων γίνεται ὄχι ἀμέσως, παρὰ μὲ τὸν καιρὸ, καὶ τὸ λόγο της αὐτὴ τὸν ἔχει σὲ ψυχικὴ τῶν ἀνθρώπων ἀδυναμία, ποὺ πολλὰς φορὲς θέλουν σὲ μιὰν ἀρετὴ τῶν ἄλλων νὰ διαβλέπουν κάποιο ἐλάττωμά τους καὶ ἔλλειψί τους πνευματικῇ. (Πρβλ. τὸ ἀρχαῖο ρητό : *Οἱ ἀγαθοὶ εὐαπάτητοι*).

§ 304. Τὰ σχήματα λόγου, τὰ σχετικὰ μὲ τὴ σημασιολογικὴ χρῆσι λέξεων καὶ φράσεων, λέγονται ἰδιαίτερώς **λεκτικοὶ τρόποι**. Συνήθεις λεκτικοὶ τρόποι εἶναι οἱ ἑξῆς·

Α') Ἡ **συνεκδοχή**. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο (**συνεκδοχικῶς**) χρησιμοποιεῖται στὸ λόγο

α') τὸ ἔ ν α ἀντὶς γιὰ τὰ πολλὰ ὁμοειδῆ : **Τοῦρκος** τὸ *τοῦρκο* ρίξει (τὸ *κάστρο*) *χρόνους* δώδεκα (= *Τοῦρκοι*) E. 73,8· βλ. καὶ 109,2. Πρβλ. § 23,1.

β') τὸ μέ ρ ος ἑνὸς ἄλλου ἀντὶς γιὰ τὸ ὅλο, ἢ ἀντιστρόφως : *Κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης* (= *κάθε δέντρο*) E. 23,9· βλ. καὶ 212,2. **Τὰ μαῦρα μάτια** τὴν αὐγὴν δὲν πρέπει νὰ κοιμῶνται (= ἡ *μαυρομάτα κόρη*) λ. τ.

γ') ἡ ὕ λ η ἀντὶς γιὰ κεῖνο ποὺ εἶναι κατασκευασμένο ἀπ' τὴν ὕλη αὐτῇ : *Νὰ τρώῃ ἡ σκουριὰ τὸ σίδερο* κ' ἡ γῆ τὸν ἀντρεωμένο (= τὸ *σιδερένιο ὅπλα*) E. 41,4· βλ. καὶ 65A, 13 κ.ά. *Μὲ κανένα ξύλο* δὲν μπόρεσε νὰ τελειώσῃ ταξίδι (= *μὲ κανένα καράβι*) Λπ. 139· βλ. καὶ 179.

δ') τὸ ὄ ρ γ α ν ο ἀντὶς γιὰ μιὰ σχετικὴ ἐνέργεια ποὺ γίνεται ἢ παράγεται μὲ τὸ ὄργανο αὐτό : *Ἐχει λαγοῦ ποδάρι* (= *ταχύτητα*) E. 22, 15. (Πρβλ. E. 71,22 : *Εἶχε λαγοῦ πηλάλα*) *Τρία τουφέκια* τὸδωκαν τὰ *τρία ἀράδα ἀράδα* Πάσσ. 89,10. (Πρβλ. E. 68,3 : *Τρεῖς τουφεκιὲς τοῦ δώσανε*). *Πάψε, Γιάννη μ', τὸν πόλεμο, πάψε καὶ τὸ τουφέκι* (= *τὶς τουφεκιὲς, τοὺς τουφεκοβολισμοὺς*) E. 50,6. *Ποιὸν πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο τουφέκι* (*οἱ ἀγῶνες τῶν κλεφτῶν*) E. 15,8. *Τί ; σίδερο ἔχουμε σήμερα ;* (*σιδερώμα ρούχων*) Ξεν. 233. *Αἰorio λέμε νὰ κάνουμε τὰ στέφανα* (= *τὴ στέψη, τὴν ἱεροτελεσίαν τοῦ γάμου*) Πα. 74. *Θὰ χρειαστῇ νυστέρι* (= *ἐργεῖρες*).

ε') τὸ ὄ ρ γ α ν ο μιᾶς ἐνέργειας ἀντὶς γιὰ τὸ πρόσωπο ποὺ τὸ χειρίζεται τὸ ὄργανο αὐτὸ ἢ ποὺ ἔχει σχέσι μ' αὐτό : *Ἐφρευγαν*

Τοῦρκοι σὰ λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι (= τοὺς Παργινούς πολεμιστάς) E. 9B, 7. *Νὰ μὴ χαρῶ τὸ στεφάνι μου* (= τὸ σύζυγό μου ἢ τὴ σύζυγό μου). *Τὸ μάτι μας ὕπνο δὲν εἶδε* Βλαχ. 117. (Πρβλ. Ὑπνο δὲν εἶδαμε στὸ μάτι μας).

στ') ἡ λέξις πού φανερώνει ἓνα φαινόμενο πού παράγεται, καθὼς γίνεται μιὰ ἐνέργεια, ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι πού φανερώνει τὴν ἴδια τὴν ἐνέργεια αὐτή: *Ἐμεινε ὁ Διάκος στὴ φωτιά μὲ δεκοχτὼ λεβέντες* (= στὴ μάχη) E. 11,20.

ζ') ἡ λέξις πού φανερώνει ἓνα εἰκονιζόμενο πρόσωπο, ἐνῶ πρόκειται γιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ προσώπου αὐτοῦ: *Τὸν Πέτρο κρέμασέ τον ἐδῶ (τὴ φωτογραφία τοῦ Πέτρου)*. *Φλωριὰ ρήχγουν στὴν Παναγιά, φλωριὰ ρήχγουν στοὺς ἅγιους κλπ.* (= στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, στίς εἰκόνες τῶν ἁγίων) E. 64,9· βλ. καὶ 9B, 12.

Ἐδῶ ἀνήκει καὶ ἡ φράσις *κάνω τὸ σταυρό μου* (= τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ).

Β') Ἡ μετωνυμία ἢ ὑπαλλαγή. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο χρησιμοποιεῖται

α') τὸ ὄνομα ἐκείνου πού συνέθεσε κάτιτι, (πού ἐποίησε ἓνα ποίημα, πού συνέγραψε ἓνα σύγγραμμα κλπ.) ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι πού φανερώνει τὸ ἔργο πού αὐτὸς συνέθεσε: *Διὰβάζω τὸ Σολωμό, τὸν Παλαμᾶ, τὸν Παπαρρηγόπουλο* (= τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Παλαμᾶ - τὴν Ἑλληνικὴ ἱστορίαν τοῦ Παπαρρηγοπούλου). *Ὁ Ἀπόστολος* = περικοπὲς ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὰς τῶν Ἀποστόλων. *Ὅταν ἤμουν παιδί, ἔλεγα τὸν Ἀπόστολον εἰς τὴν ἐνορίαν μας* Ἀμ. 63.

β') τὸ ὄνομα ἐκείνου πού ἐφεῦρε κάτιτι ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι πού φανερώνει ἓνα ἐφευρήμα του: *Συνενοοῦνται μὲ τὸ Μαρκόني* (= μὲ τὸν ἀσύρματο τηλέγραφο, πὺν ἐφευρέτης του ὑπῆρξε ὁ Μαρκόني). *Τὸν ἐσκότωσε μὲ ἓνα γκρᾶ* (= μὲ ἓνα ὄπλο ἀπὸ κεῖνα πού ἐφεῦρε ὁ Γκρᾶ).

Ἔτσι σὲ παλαιότερα χρόνια, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, σχηματίστηκε ἡ λέξις *τὸ καριοφίλι* (ἓνα εἶδος ὄπλου, E. 56,1, κ.α.) ἀπὸ τὶς λέξεις *Carlo e figlio* = *Κάρολος καὶ υἱός*. Αὐτοὶ εἶχαν τότε ἐργοστάσιο κατασκευῆς ὀπλων στὴν Ἰταλία.

Παρόμοια χρησιμοποιεῖται τὸ ὄνομα ἐνὸς προσώπου (ἰδίως

θεοῦ ἢ ἥρωα) ἀντὶς γιὰ ἓνα ἐπίθετο ἢ ἓνα χαρακτηρισμὸ ἐν γένει πού ταιριάζει προπάντων στὸ πρόσωπο αὐτό : *Θὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ γράψω ὁλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς αἰσθητικῆς. Τέτοιος Ἡρακλῆς δὲν εἶμαι* (= τόσο δυνατὸς) Βλαστ. 87.

γ') ἡ λέξις πού φανερώνει ἐκεῖνο πού περιέχει κάτιτις ἀντὶς γιὰ τὴ λέξι πού φανερώνει τὸ περιεχόμενό του, ἢ ἀντιστρόφως : *Τόνε ζηλεύει ἡ χώρα* (= ἡ πόλις - οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως) Ε. 86B,2. *Τὸ πανηγύρι ἦταν πολὺν κ' ὁ τόπος ἦταν λίγος* (= οἱ πανηγυριῶτες ἦταν πολλοὶ) Ε. 72,2. *Νὰ γευτοῦν πολλῶν λογίων τραπέξι* (= φαγητὰ βαλμένα ἀπάνω στὸ τραπέξι Ε. 79,6. *Τὸν εἶδα ἐκεῖ στὰ λαχανικά* (= στὸ μέρος τῆς ἀγορᾶς, ὅπου πουλοῦν τὰ λαχανικά) .

δ') τὸ ἀφηρημένο ἀντὶς γιὰ τὸ ἀντίστοιχο συγκεκριμένο ὄνομα ἢ ἀντὶς γιὰ τὸ ἀντίστοιχο ἐπίθετο : *Ντροπὴ στὰ νιάτα νὰ φήγουν πίσω τὰ γεράματα* (= στοὺς νέους - τοὺς γέροντες) Πα. 43. *Μὲ τὸν Πέτρο εἴμαστε μιὰ ἡλικία* (= συνομήλικοι) .

Συνηθέστατος εἶναι ὁ λεκτικὸς αὐτὸς τρόπος στὰ λαϊκὰ τραγούδια : *Τὸ σπαθὶ τό 'χει καμάρι ἢ λεβεντιά* (= οἱ λεβέντες) Ε. 20,4. *Χαριτωμένη συντροφιά μοῦ λέει νὰ τραγουδήσω* (= χαριτωμένοι σύντροφοι) Α.Ε', 122· βλ. καὶ Ε. 9B, 4. 23, 6 καὶ 11. 30,5. 52,18. 53A, 12. 65A, 36. 87, 12. 142,5 κ. ἀ.

ε') ἓνα τοπωνυμικὸ οὐσιαστικὸ ἀντὶς γιὰ τὸ ἐπίθετο πού παράγεται ἀπ' αὐτό : *Φέρτε κρασί Μονεμβασιά, νὰ πιοῦν οἱ ἀντρεωμένοι* (= Μονεμβασιώτικο) Ε. 74,30.

Γ') Ἡ ἀντονομασία. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο ἀντὶς γιὰ ἓνα κύριο ἢ προσηγορικὸ ὄνομα χρησιμοποιεῖται στὸ λόγο κάποια ἄλλη συνώνυμη ἢ ἰσοδύναμη λέξις ἢ φράσις. Ἔτσι χρησιμοποιεῖται

α') ὄνομα παράγωγο πού φανερώνει ἐν γένει καταγωγὴν (κανονικὰ μὲ τὴν κατάληξι - π ο υ λ ο) ἀντὶς γιὰ τὸ πρωτότυπο ἔθνικὸ ἢ ἄλλο ὄνομα : *Τὰ Ἑλληνόπουλα, τὰ Μοραϊτόπουλα, τὰ Κρητικόπουλα κλπ.* (= οἱ Ἕλληνες, οἱ Μοραῖτες, οἱ Κρητικοί). *Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα* (= οἱ κλέφτες) Ε. 31, 1.

Ἔτσι δηλοῦται συμπάθεια πρὸς τὰ ὀνομαζόμενα πρόσωπα.

β') περίφρασις πού φανερώνει τὴν ἰδιαίτερη καταγωγὴν ἢ μιὰ γνωστότατη καὶ σπουδαιότατη πρᾶξι ἢ ἰδιότητα ἐνὸς προ-

σώπου ἀντὶς γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ προσώπου αὐτοῦ : Ὁ γιὸς τῆς κα-
λόγριας (= ὁ Καραϊσκάκης). Ὁ γέρος τοῦ Μοριᾶ (= ὁ Κολοκοτρῶ-
νης). Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς (= ὁ Σολωμός). Ὁ Πορθητὴς (= ὁ Μωά-
μεθ ὁ Β', πὺν ἐκπόρθησε τὴν Κωνσταντινούπολι).

Ἔτσι καὶ εἰρωνικῶς : Ὁ γιὸς τοῦ πολυφάη ὅσο βρῇ θὰ φάη (= ὁ πολυφάγος, ὁ λαίμαργος ἄνθρωπος) λ. λ.

Σημ. Ἐδῶ μποροῦν νὰ ὑπαχθοῦν καὶ οἱ περιφράσεις τοῦ λόγου σου, ἡ ἀρεντιά σου κ.τ.δ. (= σύ. § 81. Σημ.).

Δ') Ἡ ἀντίφρασις. Κατὰ τὸν λεκτικὸν αὐτὸν τρόπο μιὰ ἐν-
νοια ἢ ἓνα νόημα ἐκφράζεται ὅχι μὲ τὴν κύρια λέξι ἢ φράσι, ἀλλὰ
μὲ κάποια ἄλλη πού ἔχει παρόμοια σημασία ἢ καὶ ἐναντία. Εἶδη τοῦ
λεκτικοῦ τρόπου τῆς ἀντιφράσεως εἶναι

α') ἡ λιτότης. Τέτοιος λεκτικὸς τρόπος εἶναι, ὅταν κάτιτι ἐκ-
φράζεται μὲ τὸ ἐναντίον του ἀποφατικῶς, κι' ἔτσι λέγεται κάτιτι τὸ
λιγότερο ἢ κατώτερο, ὑποδηλώνεται ὅμως κάτι τὸ περισσότερο ἢ
ἀνώτερο : Πέρασε ὅχι λίγη ὥρα ἀνήσυχια (= πολλή - πάρα πολλή)
Βλαχ. 67. Ἡ φθορὰ πού 'παθε δὲν ἦταν μικρὴ (= ἦταν μεγάλη - ἀρ-
κετὰ μεγάλη) Μελ. 37.

β') ἡ εἰρωνεία. Τέτοιος λεκτικὸς τρόπος εἶναι, ὅταν κανεὶς θέ-
λοντας νὰ ἀστερευθῇ ἢ νὰ σκώψη ἢ νὰ χλευάσῃ ἓναν ἄλλον, χρησι-
μοποιεῖ μὲ προσποίησι λέξεις ἢ φράσεις πού ἔχουν ἐντελῶς
διαφορετικὴ καὶ ἀντίθετη ἐννοια ἀπὸ κείνα πού ἔχει στὸ νοῦ του :
Ἐξυπνος πὺν εἶσαι! (ἀντὶς : τί κουτὸς πὺν εἶσαι!). Ἀπλωσε, Χρόνη,
στὸν τορβᾶ, γιὰ λῦσε τὸ δισάκκι· θὰ βρῇς δυὸ μῆλα κόκκινα, δυὸ Πα-
τρινα λεμόνια Ε. 56,10. (Αὐτὰ λέγει μὲ σκληρὴ εἰρωνεία ὁ δερβένα-
γας τοῦ Ἀλῆ - πασᾶ Ἀλῆ - Τσεκούρας πρὸς τὸν ἄρματωλὸ Χρόνη,
πού τὰ δυὸ του παιδιὰ τὰ εἶχε κατασφάζει καὶ ἔφερνε τὰ κεφά-
λια τοὺς μέσα σ' ἓνα σακκίδιο).

γ') ὁ εὐφημισμός. Τέτοιος λεκτικὸς τρόπος εἶναι, ὅταν ἀπὸ
φόβο πὺν προέρχεται συνήθως ἀπὸ κάποια πρόληψι ἢ δεισιδαιμο-
μονία, χρησιμοποιοῖ κανεὶς χωρὶς καμιά προσποίησι
λέξεις ἢ φράσεις πού ἔχουν καλὴ καὶ εὐοίωνη ἢ ἐντελῶς ἀχρωμάτιστη
σημασία, ἀντὶς γιὰ ἄλλες λέξεις ἢ φράσεις μὲ ἐναντία σημασία. Ἔτσι
λέγεται : γλυκάδι τὸ ξίδι, καλάγκαθο ἢ καλὸ σπυρὶ ὁ ἄνθρακας (μιὰ
ἀσθένεια), τὸ γλυκὺ ἢ ἐπιληψία. (« Τὸν ἔπιασε τὸ γλυκὺ του »). Ἐχει

πολὺν καιρὸ πού δὲν ἔλαβε γράμμα ἀπ' τὸ παιδί της· φοβάται μὴν ἔπαθε τίποτε (ἀντίς: μὴν ἀρρώστησε - μὴ πληγώθηκε - μὴ σκοτώθηκε κ.τ.τ.). Συχνότατα χρησιμοποιεῖται ἔτσι τὸ ρῆμα **παθαίνω** μὲ τὴ γενικὴ καὶ ἀόριστη σημασία του ἀντίς γιὰ τὰ ρήματα ἀρρωστῶ, πεθαίνω, σκοτώνομαι, πνίγομαι, ναυαγῶ κ.τ.θ.

Σημ. Στὸ σχῆμα τῆς ἀντιφράσεως μπορεῖ νὰ ὑπαχθῇ καὶ ὁ λεκτικὸς ἐκείνος τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον ἓνα νόημα ἐκφέρεται, σὰν νὰ λέμε, ἀντιστραμμένο, οὕτως ὥστε ἐκεῖνο πού πάσχει, παρουσιάζεται σὰν νὰ ἐνεργῇ, ἢ τὸ ὄργανο μιᾶς ἐνέργειας παρουσιάζεται ὡς τὸ ἴδιο τὸ ὑποκείμενο τῆς ἐνέργειας (**προσωποποιία**) "Ὅσο **χιονίζουν** τὰ βουνά, **Τούρκους μὴν προσκυνάμε**" (ἀντίς: **ὅσο χιονίζουν** τὰ βουνά - **ὅσο πέφτει χιόνι** στὰ βουνά) E. 54, 3. **Ἀρχίσανε τὸν πόλεμο** τὰ βροντερά **τουφέκια** (ἀντίς: **ἀρχίσανε οἱ κλέφτες τὸν πόλεμο** μὲ τὰ βροντερά τουφέκια) E. 58, 3.

Ε') **Ἡ ὑπερβολή.** Τέτοιος λεκτικὸς τρόπος εἶναι, ὅταν κανεῖς μὲ κάποια χάρη λέει κάτι, πού ὑπερβαίνει πολὺ τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ συνηθισμένο, θέλοντας νὰ παραστήσῃ ἔτσι ἓνα σχετικὸ νόημα ζωηρότατα καὶ ἐναργέστατα: **Σὰ δυὸ βουνά εἶναι οἱ πλάτες του,** σὰν **κάστρο** ἢ **κεφαλή του** E. 165,22. **Ἐκεῖ πού βάρει ὁ Τσαμαδὸς τὸ αἷμα πάει ποτάμι** E. 77,23. **Ὁ βοριάς ξύριζε καὶ σπανοὺς** Ἐφταλ. 25. **Ποιὸς εἶν' ἀπὸ τοὺς μαύρους μου τοὺς ἐβδομήντα πέντε,** νὰστράφη **στήν Ἀνατολή καὶ νὰ βρεθῇ στὴ Δύση;** Φωρ. 2,140.

Συνθεστότατος εἶναι ὁ λεκτικὸς αὐτὸς τρόπος στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Βλ. E. 71,4. 74, 221 (πρὸς τὸ ὁποῖον παράβαλε 217, 46). 77, 20. 78B, 6. 81, 66. 85, 2. 88, 26 κ. ἄ.

ΣΤ') **Ἡ ἀλληγορία.** Τέτοιος λεκτικὸς τρόπος εἶναι, ὅταν κανεῖς γιὰ τὴν ἔκφρασι ἑνὸς διανοήματος χρησιμοποιοῖ μὲ χάρη μεγάλες καὶ τολμηρὲς μεταφορὲς, οὕτως ὥστε νὰ παρουσιάζεται πῶς λέει πράγματα ἐντελῶς διάφορα ἀπὸ κείνα πού ἔχει στὸ νοῦ του: **Τῷ σπρισε τὰ γένεια του ὁ Ἀῖ - Νικόλας** (= **χιόνισε τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἀγίου Νικολάου - στὶς 6 Δεκεμβρίου**). **Ὁχ!** σὰν τῆς εἶπα ἔτσι **ἄναψε ὁ γιालὸς καὶ κάηκαν τὰ ψάρια** (= **ἔγινε ἐξαλλη ἀπ' τὸ θυμὸ της**) Πα. 54. **Ἐνας αἰτὸς περήφανος, ἓνας αἰτὸς λεβέντης ἀπὸ τὴν περηφάνια του** κι' ἀπὸ τὴ λεβεντιά του δὲν πάει τὰ κατώμερα, νὰ καλοξεχειμάσῃ, μὲν μένει ἀπάνω στὰ βουνά κλπ. E. 24,1 κ. ἑ. (Αὐτὰ

λέγονται ἀλληγορικῶς γιὰ ἕνα ν κλέφτη ἀνυπότακτο καὶ τολμηρό, πού καὶ τὸ χειμῶνα μὲ ὅλα τὰ ψύχη καὶ τὶς ἄλλες στερήσεις καὶ κακουχίες μένει ἀπάνω στὰ βουνά).

Σημ. Συχνὰ στὰ λαϊκὰ τραγούδια, σὲ μιὰ καὶ τὴν ἴδια πρότασι ἢ περίοδο συνυπάρχουν περισσότερ' ἀπὸ ἕνα σχήματα λόγου· π.χ. *Γιὰ ἄνοιξε, ἄνοιξε, πόρτα, πόρτα τῆς Ὁριᾶς, πόρτα τῆς μαυρομάτας τῆς βασιλισσας*. (παλιλλογία καὶ διπλή ἀναστροφή) E. 73, 23. *Ἀργὰ ντυθῇ, ἀργὰ ἀλλαχτῇ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα*. (ἀναφορά καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι. (ἀναφορά, πρωθύστερον καὶ ἀναστροφή) E. 89, 16. *Γιὰ ποιά μοῦ λές; γιὰ ποιά λαλεῖς; γιὰ ποιά μοῦ συν-ἀναστροφή*) E. 82, 34. *Πέρασε ράχες καὶ βουνά, ρά-τυχαίνεις*; (ἀναφορά καὶ ταυτολογία) E. 82, 34. *Πέρασε ράχες καὶ βουνά, ρά-χες καὶ κορφοβούνια· κυνήγι δὲν ἐπέτυχε, κυνήγι δὲν εὗρηκε*. (ἐν διὰ δυοῖν, ἀναστροφή, ἀναφορά καὶ ταυτολογία) E. 90 Γ, 7. *Τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλω τρεῖς στροφῇ, ἀναφορά καὶ ταυτολογία*) E. 90 Γ, 7. *Τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλω τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες, κι' οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι*. (ἀναστροφή, παρήχησις, ἀνακόλουθο) E. 149, 1 κ.έ.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ, ΣΥΣΧΕΤΙΣΙΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

§ 215 - 218	Οί τρεις κύριοι τρόποι συνειρμού προτάσεων	Σελίς 9 - 14
-------------	--	-----------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Σύνδεσις προτάσεων έξωτερική ή κατά παράταξιν.

§ 219	A. Συμπλεκτικοί σύνδεσμοι	15
§ 219 - 223	α. Καταφατική συμπλοκή (καί, κι')	15 - 28
§ 224 - 227	β. 'Αποφατική συμπλοκή (καί δέν, καί μή, ούτε, μήτε κλπ.)	29 - 35
§ 228 - 229	B. 'Αντιθετικοί σύνδεσμοι	35 - 36
§ 230	α. 'Απλή αντιθετική σύνδεσις	36 - 43
§ 231	β. 'Επιδοτική σύνδεσις	43 - 45
§ 232 - 233	Γ. Διαζευκτικοί σύνδεσμοι	45 - 48
§ 234 - 235	Δ. Συμπερασματικοί σύνδεσμοι	48 - 51
§ 236	Ε. Σύνδεσμοι ύποτακτικοί ώς παρατακτικοί	51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Σύνδεσις προτάσεων έσωτερική ή καθ' ύπόταξιν

§ 237	Προεισαγωγικές παρατηρήσεις	52
§ 238 - 240	A. Ειδικές προτάσεις	52 - 59
§ 241 - 243	B. Αιτιολογικές προτάσεις	59 - 61
§ 244 - 251	Γ. 'Υποθετικές προτάσεις	61 - 72
§ 252 - 253	Δ. 'Ενδοτικές ή παραχωρητικές προτάσεις	72 - 76
§ 254 - 255	Ε. Τελικές προτάσεις	76 - 77
§ 256 - 259	ΣΤ. Βουλητικές προτάσεις	77 - 94
§ 260	Z. 'Αποτελεσματικές προτάσεις	94 - 96
§ 261 - 263	Η. Χρονικές προτάσεις	96 - 102
§ 264 - 268	Θ. 'Αναφορικές προτάσεις	102 - 112

		Σελίς
§ 269 - 272	I. Πλάγιες ἐρωτηματικές προτάσεις	113 - 118
§ 273 - 276	ΙΑ. Ἑνδοιαστικές προτάσεις	118 - 121
§ 277 - 281	Πλάγιος λόγος	122 - 130

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

§ 282 - 283	Τὰ μόρια	131 - 257
-------------	----------------	-----------

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ

§ 284	Εἰσαγωγή	261
-------	----------------	-----

ΚΑΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

§ 285	Συντακτικὲς ἰδιορρυθμίες, (Γραμματικά σχήματα λόγου) .	262 - 269
-------	--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

§ 286 - 295	Θέσις τῶν λέξεων. (Σχετικά σχήματα λόγου)	270 - 285
-------------	---	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

§ 296 - 301	Πληρότης τοῦ λόγου. (Σχετικά σχήματα λόγου)	286 - 303
-------------	---	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

§ 302 - 304	Ἑξέλιξις τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων. (Λεκτικοὶ τρόποι) ..	304 - 313
-------------	--	-----------

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ Ἡ ΦΡΑΣΕΩΝ*

Ἄντε 192, 4.

αἰσθητὸ δείξιμο 88, 1.

αἰτιατική 52, 3 — με οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα 54 — με ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα 55 — με τὰ ρήματα 56 κ.έ. — ἀντικειμενική 54, 1, γ' — προσωπική 64 — ὡς ἀντικείμενο περιφράσεων 60 — ἐπιρρηματική 65 — ἐπιφωνηματική 66 — διπλὴ αἰτιατικὴ ἀντικείμενο 61, κ. έ. — ἀντὶς γιὰ γενική 59, 61, 4, Σημ. β'. 75, Σημ. Β'. — ἀντὶς γιὰ ἐμπρόθετη 59, Σημ.

αἰτιολογικὲς προτάσεις 241, κ. έ. — θέσεις τους 294, 3.

αἷτιος με γενική 67, 5, β'.

ἀκέρσιος 41.

ἀκόμα (ἀκόμη) 93, 3, 148, 1, 282, Β'.

ἀλλὰ 230, 1, 282, Γ'.

ἀλλὰ ποὺ (ἰδὲς ἀλλὰ)

ἄλληγορία (σχῆμα) 304, 6.

ἄλλοιῶς 282, Δ'.

ἄλλος 111.

ἄλλος τόσος 91, Σημ. γ'.

ἄμ, ἀμέ, ἀμή 230, 5, 282, Ε'.

ἄν 244, 270, 1, 282, Η'.

ἄν καὶ 252, 236, 2.

ἀναδίπλωσις (σχῆμα) 301, 4.

ἀνάθεμα 55, 5.

ἀνακολουθία ἢ ἀνακόλουθο σχῆμα 258, Γ'.

ἀναλελυμένη γενική ἢ ἀφαιρετική 52α.

ἀνάμεσα 68, 1, Σημ. β'.

ἀναφορικὲς προτάσεις 264 κ.έ. — ἐλλειπτεῖς 268 — θέσεις τους 294, 5.

ἀναφώνησις (σχῆμα) 301, 12.

ἄνθρωπος (= ἀπολύτως κανεῖς) 129, 1, Σημ. β'.

ἀντικείμενο — τί λέγεται, τί τίθεται, ἄμεσο, ἔμμεσο 26 — ἐξωτερικό,

* Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπονται σὲ παραγράφους τῶν δύο τόμων.

ἑσωτερικό, σύστοιχο 56 — ἑσωτερικό βραχυλογικῶς 57, 3, Σημ. α' — ὁμοταγῇ ἀντικείμενα 152, 1 — τὸ ἔμμεσο ἀντικείμενο στὴν παθητική σύνταξι 167, Σημ. γ' — πρότασις εἰδικὴ ἢ βουλευτική ὡς ἀντικείμενο 238, 1. 256, 1 — παράλειψις τοῦ ἀντικειμένου 153 — θέσις τοῦ μέσα στὴν πρότασι 293, 3.

ἀντωνυμίες 78 κ.έ. — ἀλληλοπαθῆς 96 — ἀναφορικές 112 κ.έ. — ὁρίστες 100 κ.έ. — αὐτοπαθῆς 95 — δεικτικές 87 κ.έ. — ἐπαναληπτική 82 κ.έ. — ἐρωτηματικές 97 κ.έ. — κτητική 94 — ὀριστική 93 — προληπτική 82 — προσωπικές 79 κ.έ. ἄξις 67, 2, δ'.

ἄοριστος 177 κ.έ. — ἀντὶς γιὰ ἐνεστώτα ἢ μέλλοντα 179.

ἀπαρέμφατο 206.

ἀπὸ δῶ (= ἐτοῦτος), ἀπὸ καὶ (= ἐκεῖνος) 134, 12, Σημ. α', ἀπὸ δῶ καὶ πέρα 282, ΚΗ', 2, Σημ.

ἀπὸ καρδιᾶς 134, 2, α'.

ἀποτελεσματικές προτάσεις 260 — θέσις τοὺς 294, 1.

ἄρα 235, 3. 282, ΙΑ'.

ἀπρόσωπα ῥήματα 169.

ἄρθρα 123 κ. έ. — ὀριστικὸ 124, κ.έ. — ὁριστο 128 κ. έ.

ἀριθμητικά — ἀσύνδετῃ παράθεσις τῶν 217.

ἀριθμὸς — ἐνικὸς ἀντὶς γιὰ πληθυντικὸ καὶ ἀντιστρόφως 23.

ἄς 282, ΙΓ' — θέσις τοῦ 287.

ἀσύνδετο σχῆμα 215, 1 — ἀσύνδετες συνεκφορᾶς 218.

ἀτὸς - ἡ, - ὃ 93, 3, Σημ.

ἀτόφιος 41.

αὐτὲ (= σὺ) 79, Σημ.

αὐτὸ καὶ αὐτὸ 88, 2, Σημ. δ'.

ἀφαιρετική 51, Σημ. 52α'.

ἀφομοίωσις (ἀπὸ ἑλξί) 285, Ε', 1.

Βλέπεις 26, 2, Σημ. 188, Σημ. β'.

βλέπω 218, 2.

βουλευτικές προτάσεις 256 κ.έ. — θέσις τοὺς 294, 1.

βραχυλογία 297. 299 κ.έ.

Γεμάτος 54, 2 Σημ.

γεμίζω 61, 4, Σημ. α'.

γενική 52, 4 — γενική δοτική, ἀφαιρετική 52, 4 — ἀναλελυμένη 52α. 67, 8. Σημ. α' — συγκριτική 67, 8 — με οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα 67 — με ἐπιρρήματα καὶ ἐπιφωνήματα 68 — με τὰ ῥήματα 70 κ. έ. — προσωπική 76 — ἐπιρρηματική 77. ἀποφεύγεται με ἐμπρόθετο 31, Σημ.

γένος ἐπικρατέστερο 22.

γῆ (= ἡ) 232. 282, ΙΖ'.

γιὰ 135 — με αἰτιατικὴ ἐμμέσου ἀντικειμένου 62, 4. Σημ. 282, ΙΗ' — (= ἡ) 232.

γιὰ καλὰ 135, 5.

γιανὰ 243. 254. 282, ΙΘ'.

γιατὶ 236, 1. 282, Κ'.

Δὰ 88,1 β', Σημ. 235, 2. 282, ΚΑ'.

δεῖνα(ς) 106.

δὲν 282, ΚΒ'. 283, 1 — θέσις του 287.

διηρημένο ὄλον 9, 2. 15,2.

δικὸς - ή, - ὀ 94.

διπλότης (σχῆμα) 301, 5.

δοτική (ἀρχαία) 51, Σημ.

δυνητική ἔγκλισις 189, 2. 191,2.

Ε! 282, ΚΣΤ'.

ἐαυτό, ἐαυτοῦ 95.

ἐγκλίσεις 187 κ. ἐ. — πόσες γραμματικῶς καὶ τυπικῶς 187,2 — πόσες συντακτικῶς καὶ σημασιολογικῶς 201,1 — προτάσεως κρίσεως, ἐπιθυμίας 201,2.

ἐδῶ 88,1, α', Σημ. 282, ΚΗ'.

εἰδάλως, εἰδεμῇ 250,1. 282, ΚΘ'.

εἰδικὲς προτάσεις 238 — θέσις τους 294,1.

εἶμαι - συνδετικό, ὑπαρκτικό 6, β' καὶ Σημ.

εἶς* (σὲ ποιὲς φράσεις εὐχρηστη) 142

ἐκεῖ ποῦ 282, ΛΒ'.

ἐκτός 68,1, Σημ. α'. 238,3, Σημ. 282, ΛΓ'.

ἐλα 192,4 — ἔλα ποῦ 282, Γ'.

ἐλλειψις — ὅρου προτάσεως 19 κ.ἐ. — τοῦ ρήματος 298 — φράσεως 298, 6 κ.ἐ. — τοῦ ἑνὸς μέλους ὑποθετικοῦ λόγου 249 — ἐν γένει 297 κ.ἐ.

ἐλξίς (σχῆμα) 285, Ε — προχωρητική, ὀπισθοχωρητική 122 καὶ Σημ.

ἐμ 230, 5. 282, ΛΔ'.

ἐμπρόθετα· ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ 38, 2. — ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ 26,2, Σημ. — κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ 42, Σημ.

ἐμπρὸς 148, 2.

ἐν διὰ δυοῖν (σχῆμα) 301, 3.

ἐναντίον 68, 3.

ἐνας (μία, ἓνα), ἀντωνυμία ἀόριστη 101 — ἄρθρο ἀόριστο 123, 2 — μεγαλυτικὸ 128,2, Σημ. — (= κανένας) 128,1, Σημ. — (= οὔτε ἓνας) 129, 1, Σημ. β' — (ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος = διάφοροι) 101,2, β' — (ὁ ἓνας τὸν ἄλλο) 96, 1.

ἐνδοιαστικὲς προτάσεις 273 κ. ἐ.

ἐνδοτικὲς προτάσεις 252 — θέσις τους 294, 5.

ἐνεργητικὰ ρήματα 151 κ.ἐ. — ἀπαράιτητο συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τους 26,3 — μονόπτωτα, με αἰτιατική 56, με γενική 71 κ.ἐ. — δίπτωτα, με δυὸ αἰτιατικὲς 61 κ.ἐ. με γενική καὶ αἰτιατική 73 κ.ἐ. — ἀπὸ μεταβατικὰ ἀμετάβατα 154, ἀπὸ ἀμετάβατα μεταβατικὰ 155.

ἐνεστώς 171 κ.ἐ. — γραφικός, δραματικός, ἱστορικός 173.

ἐξαφνα 148, 3.

ἐξὸν 282, ΛΗ'.

ἐπειτα 235, 4. 282, ΛΘ'.

ἐπεξήγησις 28,2 — ὁλόκληρη πρό-
τασις 32. (βουλητική) 256,5. (εἰ-
δική) 238,3.

ἐπιγα νᾶ (=κόντεψα νᾶ) 188, Σημ. β'.

ἐπιθετα· ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ
35 κ.έ. — κατηγορηματικοὶ προσ-
διορισμοὶ 41 κ.έ. — εὐχετικά 39,
Σημ. β' — οὐσιαστικοποιημένα 39 —
συντασσόμενα μετὰ τὴν πρόθεσιν μετὰ
138α', 3 — παραθετικά 43 κ.έ.

ἐπιρρήματα 26,2 — σὲ ἐπιθετικούς
προσδιορισμούς 38,2 — παραθετι-
κὰ 43 κ.έ.

ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ 26,2.

ἐπιφωνήματα 69. 149 — ἐπιφωνημα-
τικὴς φράσεις 301,12.

ἔπρεπε νᾶ 189,2, β'.

ἐρωτήσεις· εὐθεῖες 202 κ.έ. — πλάγιες
269 — ὀλικῆς ἀγνοίας, μερικῆς ἀ-
γνοίας 203 — ρητορικὴς 205.

ἔτσι 282, Μ' — ἔτσι κι' ἔτσι 148, 4
— ἔτσι μετὰ ἐπεξήγησιν 32, Σημ. α'.

εὐφημισμός (σχῆμα) 304,4 γ'.

εὐχετική (ἔγκλισις) 201, 1 — μετὰ τὸ
ᾧς καὶ ὀριστικὴ παρατατικοῦ 190,2
β' — μετὰ προστακτικὴ 193,4. — μετὰ
τὸ ᾧς καὶ ὑποτακτικὴ 198,3 — μετὰ
τὸ νᾶ καὶ ὑποτακτικὴ 199,3.

ἔχω· σὲ περιφράσεις, 125, 1 ἡ', Σημ.
γ'. 165. 256, 3, α', Σημ.

Ζεύγμα (σχῆμα) 299, 4.

232. 282, ΜΓ'.

ἢ ἀφεντιά σου, (ἢ εὐγένεια σου κ.τ.τ.)
81, Σημ.

ἢ τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάθους 77, 1 α'.

ἤθελα 174, 4, Σημ. — ἤθελα γράψαι
κ.τ.τ. 206, Σημ. α'.

Θὰ 282, ΜΔ' — θέσις τοῦ 287.

θαῦμα θαυμάτων 67,4, Σημ. α'.

θέμα (ρήματος) ἐνεστωτικό, ἀορι-
στικό 170,2.

θές... θές, (θέλεις... θέλεις) 233.
282, ΜΕ'.

θέλεις δὲ θέλεις 225, Σημ. β'.

θέσις τῶν λέξεων ἐν γένει 286 κ.έ. —
τοῦ ἄρθρου 130 — τοῦ ἐπιθετικοῦ
προσδιορισμοῦ 40 — τῆς προθέ-
σεως 146 — τοῦ καὶ 223 — τοῦ σὺν
146,2, Σημ. β' — τῶν δευτερευου-
σῶν προτάσεων 294.

ἴδιος 93,1. 95, Σημ. β'. 138α, 3, Σημ.

ἱστορικός ἐνεστώς 173,1.

Κάθε 282, ΜΖ'.

καθέκαστα (τὰ) 110, Σημ. β'.

καθ' ὅλον καὶ μέρος (σχῆμα) 285, Δ'.

καθὼς 282, ΜΘ'.

καθὼς πρέπει (ὡς ἐπιθετικός προσ-
διορισμός) 38, Σημ.

καί· 219 κ.έ. — 282, Ν' — ἰδιόρρυ-
θμῇ σύνδεσις μετὰ τὸ καί, προτάσεων
220, δύο λέξεων τῶν ἰδίων 221. —
πλεοναστικὴ χρῆσις τοῦ 222.

καί· στὸ τέλος φράσεως 223, Σημ.

καὶ καλὰ νὰ 200, Σημ. β'.

καὶ κεῖνο (κι' ἐκεῖνο) 88,2, Σημ.
στ'. 223, Σημ.

καὶ οἱ δύο, καὶ τοὺς δύο κ.τ.τ. 125,2,
α'. 223, Σημ.

καλὰ καλὰ 301, 4, γ', Σημ.

καλὰ καὶ σώνει (ῥ: σώνει καὶ κα-
λὰ) 200, Σημ. β'.

καλὰ νὰ τὰ πάθῃ 199,6.

καλῶς (τον) 55,1.

κᾶν 232. 282, ΝΒ'.

κάνεις 102 κ.έ.

κάνω (τὸ γιὰ τὸ κ.τ.τ.) 58 — σὲ
περιφράσεις 125,1, ῥ', Σημ. γ'.

κάπου 148,5.

κατάχρησις (σχῆμα) 303, 1.

κατ' ἐξοχήν (σχῆμα) 303, 2.

κατηγόρημα 5 - 6.

κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ 41 κ.έ.

κατηγορούμενο 6, β'. 9 — σύναρθρο
9α — ἐπιρρηματικὸ 11 — προληπτι-
κὸ 11, Σημ. — ἐμπρόθετο 9,2 καὶ
3.10,3, Σημ. — σὲ πτώσι γενικῇ
15 — πότε παραλείπεται 21.

κάτι 108.

κι' ἂν 282, ΝΓ'.

κι' ἄς 282, ΝΔ'.

κι' αὐτὸ 88, 2, Σημ. στ'.

κιόλα(ς) 282, ΝΕ'.

κλητικὴ 52,2.

κοντὰ 55, 3. 148,6.

κόντεψα νὰ 188, Σημ. β'.

κρίμα ποὺ 238,2, Σημ.

Λεκτικοὶ τρόποι 302 κ.έ. 304.

λέξεις κυριολεκτικῶς, μεταφορικῶς
302 — θέσις τοὺς 286 κ.έ.

λὲς (καὶ) 188, Σημ. β'.

λίγο ἔλειψε νὰ 188, Σημ. β'.

λόγος· ἀπλὸς 1 κ.έ. — σύνθετος 215
κ.έ. ἐλλιπής, πλεονάζων 296 κ.έ.
— εὐθύς, πλάγιος, 277 κ.έ.

λοιπὸν 235,1. 282, ΝΣΤ'.

Μὰ (ὁμοτικὸ) 55, 6.

μὰ (σύνδεσμος) 230,1. 282, ΝΗ'.
μαζὶ 68,2.

μαθ(ε)ς 282, ΝΘ'.

μέλλον· ἀπλὸς α' 176. ἀπλὸς β' 180.
182, Σημ. — τετελεσμένους 186 —
ὅτι στιγμιαίους μέλλον δὲν ὑπάρχει
180, Σημ.

μέσα ρήματα· αὐτοπαθῆ ἢ εὐθέα 157.
161 — διάμεσα 157, 2, α'. 162 —
περιποιητικὰ 157, 2, β' — ἀλλή-
λοπαθῆ 158. 163 — δυναμικά 159.

μεταξὺ 96,2. 282, ΞΒ'.

μεταφορὰ (σχῆμα) 303,1.

μετοχὴ 207 κ.έ. — σὲ - οντας 209
κ.έ. σὲ - μένος 212 κ.έ. — σύνδεσις
μετοχῶν 213 α'.

μετωνομία (σχῆμα) 304, 2.

μὴ 247,1. 273. 282, ΞΓ'. 283, 1 —
θέσις τοῦ 287.

μηδὲ 282, ΞΕ'. 283,2.

μήτε 227 κ.έ. 282, ΞΗ'. 283,2.

μιά, μιὰ καί, μιὰ ποῦ 282, ΞΘ'.

μίσος 41.

μόλις 148, 8. 282, ΟΑ'.

μόνο (μονάχα, μόν) 230, 4. 282, ΟΓ'.

μόνο νᾶ 199,2, Σημ. β'.

μόνος (μοναχός) 67, 3, β'. 93, 2.

μόρια τῆς νέας Ἑλληνικῆς (σὲ ἀλφά-
βητική σειρά) 282.

μπᾶ 282, ΟΔ'.

μπᾶς καί 282, ΟΕ'.

μπορεῖ 169,2, Σημ. α'.

Νά (δεικτικὸ) 53,2. 282, ΟΣΤ' —
νὰ (σου) 76,2.

νά (σύνδεσμος) 236,3. 247. 266,1, ε'.
282, ΟΖ' — θέσεις του 287.

νᾶ ἰδῆς 199,4.

ναὶ 282, ΟΗ'.

νὲ - νὲ 282, ΟΘ'.

νοητὸ δεῖξιμο 88,2.

ντὲ 282, Π'.

Ὁ, ἡ, τὸ 123 κ.έ. — ὡς ἀντωνυμία
123, 1, Σημ.

ὁ ἕνας-ὁ ἄλλος, ὡς παράθεσις, 28,2
Σημ. α'.

οἱ δύο μας (σας κλπ.) 67, 3, β'.

ὄλα γιὰ ὄλα 135, 3.

ὄλακερος, ὀλόκληρος, ὅλος 41.

ὄλο (ὄλο) 148,9.

ὄλοι μας, (σας) κλπ. 67, 3, β'.

ὁ μὲν — ὁ δὲ (οἱ μὲν — οἱ δὲ) 123,1.

ὁμοιόπρωτοι προσδιορισμοὶ 27,1.28 κ.έ.

ὅμως 230, 2. 282, ΠΑ'.

ὀνομαστική 52,1 — ἀντὶς γιὰ κλη-
τική 52,2 Σημ. β' — ψυχολογικὸ
ὑποκείμενο 52,1, Σημ. — ἐπιρρη-
ματική 53 — ἐπιφωνηματική 53,
Σημ. β' — ἀπόλυτη μετοχῆς 53,3.

ὁ ὁποῖος (ἡ ὁποία, τὸ ὁποῖον)
112,2 κ.έ.

ὅποιος 118.

ὅποτε 282, ΠΒ'.

ὁπότε 282, ΠΓ'.

ὅπου 282, ΠΔ'.

ὅπου κι' ἂν εἶναι 282, ΠΔ', Ι, 1, Σημ.

ὅπως 282, ΠΕ'.

ὀριστική (ἐγκλισις) 188 κ.έ. — ἀπλή
189. μὲ τὸ αῖς ἢ τὸ νᾶ μπροστά της
190. μὲ τὸ θᾶ μπροστά της 191 —
δυννητική 191, 2 — πιθανολογική
191, 1.

ὀριστική ἀντωνυμία 93.

ὅροι προτάσεως· κύριοι 5. δευτερεύ-
οντες 25 — ὅροι συγκρίσεως 44,1
— θέσεις τῶν ὅρων τῆς προτάσεως
289 κ.έ. 293.

ὅσο 282, ΠΣΤ'.

ὅσος (-η, -ο) 119.

ὅταν 282, ΠΖ'.

ὅτι (= πὼς - μόλις) 282, ΠΗ'.

δι,τι 120.

οὐδὲ 283, 2.

οὐσιαστικά· ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ 38,1 — κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ 42, Σημ.

οὔτε 227 κ.έ. 282, 4' 283, 2.

οὔτε (μήτε) = διόλου 282 4' 4, Σημ.

ὅχι 282, 4 Α'. 283,1 — ὅχι μόνον... ἀλλὰ καὶ 231.

ὅχι ποὺ 231, 3, β', Σημ.

ὅχι πῶς 282, 4 Α', 6, β'.

Πάει νὰ πῇ 182, Σημ.

παθηματικά ῥήματα 168,3.

παθητικά ῥήματα 150,3 164 κ.έ. — σχηματιζόμενα μὲ περίφρασι 165 — ἐνεργητικοῦ τύπου 166.

παίρνω· σὲ περιφράσεις 125, 1, γ', Σημ. γ'.

πάλι(ν) 282, 4 Β'.

παλιλλογία (σχῆμα) 301, 4.

πάνω ποὺ (χρονικῶς) 261,3, Σημ. α'.

παρὰ 140. 131, Σημ. δ'. 230, 3. 282, 4 Γ'.

παράθεσις (ἢ παραθετικὸς προσδιορισμὸς) 28, 1. 34 — προσεξαγγελτική 33.

παράθεσις προτάσεων 215, 1.

παραθετικά (ἐπίθετα καὶ ἐπιρρήματα) 43 κ.έ.

παρακείμενος 183, κ.έ.

παράλειψις — τοῦ ἀντικειμένου 153 —

τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου 168 — προθέσεως 147 — τῆς ὑποθέσεως ἢ τῆς ἀποδόσεως σὲ ὑποθετικὸν λόγο 250 — τοῦ νὰ 282, ΟΖ', 16, Σημ. δ'.

παρατατικὸς 174 κ.έ. — σὲ ποιά χρὸνική βαθμίδα μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται 214, 1.

παραχωρητικὲς προτάσεις 252.

πάω 172, 5, Σημ. — πάω νὰ 182, Σημ.

πέρα πέρα 301, 4, γ', Σημ.

πιά, πιδ 282, 4 Δ'.

πιθανολογική ἔγκλισις 191,1.

πλάγιες ἐρωτήσεις 269 κ.έ. — θέσεις τους 294, 1.

πλάγιος λόγος 277 κ.έ. 282, ΜΔ', 1.

πλάτεμα σημασίας λέξεως 303,1.

πλεονασμὸς — τοῦ ἄρθρου 126 — ἄρ- νήσεως 283,3 — τοῦ καὶ 222 — τοῦ λόγου ἐν γένει 296. 300 κ.έ.

πληθυντικὸς — ἀντὶς γιὰ ἐνικὸν 23 — εὐγενείας 14, Σημ. α'.

ποιητικὸ αἶτιο· 134, 9. 167 — 138, 12. 142,3, ε' — πότε παραλείπεται 168.

πότε 282, 4 ΣΤ'.

ποτὲ 68,2. 282, 4 Ζ'.

ποὺ (ὅπου) 112,2, κ.έ. 282, ΔΠ' — ὡς ἐσωτερικὸν ἀντικείμενον 57,3, Σημ. γ'.

ποὺ λὲς 282, ΠΔ' 3, β', Σημ.

ποῦ 282, 4 Η'.

ποῦ ν' τὸς 84,1.

πρέπει νὰ 169,2, Σημ.

πρὶν 282, Ρ'.

προθέσεις 131 κ.έ. — ἀρχαῖες εὐχρη-
στες στὴ νέα γλῶσσα 131. 145.

πρόληψις (σχῆμα) 285, ΣΤ' — στὸ
ἔμμεσο ἀντικείμενο 63,2.

προσδιορισμοὶ 25 — ὀνοματικοί, ἐ-
πιρρηματικοί 26 — ὀνοματικοὶ ὁ-
μοιόπτωτοι 27 κ.έ., ἐτερόπτωτοι
27. 54 κ.έ. — ἐπιθετικοὶ 35 κ.έ. —
κατηγορηματικοὶ 41 κ.έ. — ἐπιρ-
ρηματικοὶ 65 κ.έ. 131 κ.έ. 148.

προστακτικὴ (ἐγκλισις) 192 κ.έ. —
τοῦ β' ἐνικοῦ προσώπου ἰδιόρρυθμη
χρῆσις 194.

προσωπικὲς ἀντωνυμίες 79 κ.έ. —
θέσις τους 287,2 κ.έ.

πρόσωπο — δεύτερο ἀντὶς γιὰ τρίτο,
τρίτο ἀντὶς γιὰ πρῶτο κλπ. 24 —
ἐπικρατέστερο 16,2.

πρότασις — ἀπλή 2. 13 κ.έ., σύνθετη
12.16 κ.έ., ἐλλιπής 18 κ.έ., χω-
ρὶς ῥῆμα 7,2 — συμπληρωμένη 25
— ὀνομαστική 7,1 — κρίσεως ἢ ἀπο-
φαντική, ἐπιθυμίας, ἐρωτηματική,
ἐπιφωνηματική 2 — ἀποφατική,
καταφατική 3 — ἀνεξάρτητη ἢ κυ-
ρία, ἐξαρτημένη ἢ δευτερεύουσα 4.

προτάσεις — ἀνεξάρτητες 188 κ.έ.,
ἐξαρτημένες 237 κ.έ., θέσις τῶν
ἐξαρτημένων προτάσεων 294. —
συσχέτισις προτάσεων 215 κ.έ.

πρωτόστερον (σχῆμα) 295,2.

πτώσεις 51 κ.έ. πλάγιες ὡς ἐπιρρή-
ματα 26,2, Σημ.

πῶς (ἐπίρρημα) 282, ΡΒ'.

πῶς (σύνδεσμος) 282, ΡΓ'.

ῤῆμα — συνδετικό, κατηγορηματικό

6 — πότε παραλείπεται 20 — θέσις
του ἐντὸς τῆς προτάσεως 289 κ.έ.

ρήματα — συνδετικά 10 κ.έ. — ἀπο-
θετικά 159, Σημ. — ἀπρόσωπα,
169 — οὐδέτερα 150,3. Σημ. —
συντασσόμενα μὲ τὴν πρόθεσι γιὰ
135,8, γ', μὲ τὴν πρόθεσι μὲ 138α
— ἄλλοτε μὲ εἰδικὴ καὶ ἄλλοτε μὲ
βουλητικὴ πρότασι 259 — μὲ πλά-
για ἐρώτησι 271 — Ἰδὲς καὶ Ἑ-
νεργητικὰ ῤῆματα, Μέσα ῤῆματα,
Παθητικὰ ῤῆματα.

ρητορικοὶ τρόποι ἐκφράσεως, μὲ ἐρω-
τηματικὴ πρότασι 205, μὲ ὑποθε-
τικὸ λόγος 251.

Σάμπως 188, Σημ. β'. 282, ΡΕ'.

σάν, (σὰ) 282, ΡΔ' — μὲ αἰτιατικὴ
ἐμμέσου ἀντικειμένου 62,4, Σημ. —
ἐμπρὸς ἀπὸ ἐρωτηματικῆ ἀντωνυ-
μία 99 — θέσις του 146,2, Σημ. β'.

σὰν νὰ 267, Σημ.

σὰν νὰ λέμε, σὰν νὰ ποῦμε 267 Σημ.

σημασίες λέξεων — κύριες, μεταφορι-
κὲς 302.

σήμερα 55,4.

στάλα στάλα 65,7. Σημ.

στένεμα σημασίας λέξεως 303,2.

σύγκρισις 44 — ἀντιθέσεως 47,2 Σημ.

συγκριτικὰ ἐπίθετα 43 κ.έ.

σύμφυρσις 285, Β'

συμφωνία τῶν ὅρων τῆς προτάσεως

— στίς ἀπλὲς προτάσεις 13 κ.έ.

στίς σύνθετες προτάσεις 16 κ.έ.

συνατοὶ μας (σας, τους) 96,2.

σύνδεσις προτάσεων — τρόποι συνδέσεως 215 κ.έ. — κατά παράταξιν 4, 1. 215, 2. 219 κ.έ. — καθ' υπόταξιν 4, 2. 215, 3. 237 κ.έ.

σύνδεσμοι — αντιθετικοί 228 κ.έ. — διχζευκτικοί 232 κ.έ. — συμπερασματικοί 234 — συμπλεκτικοί 219 κ.έ. — ύποτακτικοί ώς παρατακτικοί 236.

συνδετικό ρήμα 6, β'. 10, κ.έ.

συνειρημός προτάσεων 215 κ.έ.

συνεκδοχή (σχήμα) 304, 1.

σύνθετη πρότασις 12.

σύνταξις — κατά τὸ νοούμενον 13. 285, Α' — κατά παράθεσιν ούσιαστικῶν πρὸς ἔκφρασιν διαφόρων σχέσεων 4 — κατά παράθεσιν μεταξὺ ἐπιρρημάτων καὶ ἐμπροθέτων 31 — παθητική (ὅτι ἀρκετὰ συνήθης) 168.

συσχέτισις προτάσεων 215 κ.έ.

σχήματα λόγου 284 κ.έ. — γραμματικά 285 — σχετικὰ μὲ τὴ θέσιν τῶν λέξεων 286 κ.έ. — μὲ τὴν πληρότητα τοῦ λόγου 296 κ.έ. — μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων 302 κ.έ.

σώνει καὶ καλὰ 200, Σημ. β'.

Τάδε(ς) 106.

ταυτολογία (σχήμα) 301, 5.

τάχα 282, ΡΣΤ'.

τελικές προτάσεις 254 κ.έ.

τέτοιος καὶ τέτοιος 91, Σημ. β'.

τί· ἀντωνυμία — ἐρωτηματική 97, 2 κ.έ. ἀόριστη 109 — (= σὲ τί) 65, 7.

τίποτε 102 κ.έ. 282, ΡΗ'.

τὸ (ἄρθρον) ἐμπρὸς ἀπὸ πλάγια ἐρώτησι 272, 4 Σημ.

τὸ καὶ τὸ 123, 1 — αὐτὸ καὶ αὐτὸ 88, 2, Σημ. δ'.

τος, τη, το 79. 82 κ.έ. — παράλειψις της 86.

τότε 235, 4. 282, ΡΘ'.

τοῦ θανατᾶ (τοῦ θανάτου) 77, 7.

τοῦ κάκου 77, 5.

τοῦ λόγου μου (σου, του κλπ.) 81.

τοῦ χρόνου 77, 2, α'.

τοῦτο καὶ τοῦτο 88, 2, Σημ. δ'.

τοῦτο κεῖνο, (τοῦτα κεῖνα) 88, 2. Σημ. δ'.

τοῦτος, - η, - ο 88 — κακὴ χρῆσις τῆς 88, 2. Σημ. β'.

τώρα 235, 4. 282, ΡΓ'.

Ὑπερβατὸν (σχήμα) 295, 1.

ὕπερβολή (σχήμα) 304, 5.

ὕπερθετικά (τύπος καὶ χρήσις) 48 κ.έ.

ὕπερσυντέλικος 185.

ὕποθετικὲς προτάσεις 244 κ.έ. — θέσις τους 294, 2.

ὕποκείμενο 5, 6. Σημ. 2. 8 — ψυχολογικὸ 52, 1, Σημ. — περιληπτικὸ 13 — ἐμπρόθετο 134, 7. Σημ. — πρότασις, εἰδική 238, 2. βουλητική 256, 2 — παράλειψις του 19 κ.έ.

ὕποτακτική· ποῦ συνέπεσε γραμματικῶς καὶ τυπικῶς μὲ τὴν ὀριστική 187, 2 — χρήσις της 195 κ.έ. — ἀπλή (μελλοντική) 196 — βουλητική, μὲ τὸ ἄς ἢ νὰ μπροστά τῆς

197 κ.έ. — ιστορική ἢ διηγηματική 200 — ἀπορρηματική 204,4.

ὑποφορὰ (καὶ ἀνθυποφορὰ — σχῆμα) 301, 9.

Φθορὰ σημασίας λέξεως 303, 3.

Χιαστόν (σχῆμα) 295,3.

Χρονικὲς προτάσεις 261 κ.έ. — θέσεις τους 294, 4.

Χρόνοι τοῦ ρήματος 170 κ.έ. — ἀρκτικοί, παραγόμενοι, ιστορικοί 170, 4, β', Σημ. — τοῦ ἐξελισσομένου 171 κ.έ. — τοῦ συμπτυγμένου καὶ τετελεσμένου 177 κ.έ. — ποῦ ἀναφέρονται στὴν ὀριστική 170, 4.

στὶς ἄλλες ἐγκλίσεις 214 — χρήσεις τῶν χρόνων στὸν πλάγιό λόγο 281.

χωρὶς νὰ 256, 5, Σημ. β'. (ὅτι καὶ χωρίζονται μετὰ τὴν παρεμβολὴ ἄλλων λέξεων) 146,2, Σημ. γ'.

Ψυχὴ (= ἀπολύτως κανεῖς) 129,1, Σημ. β'.

᾽Ωρα (= πρὸ πολλοῦ) 65,2, β'.

ὥς (μετὰ αἰτιατική τοῦ ἐμμέσου ἀντικειμένου) 62, 4. Σημ. 144. 282. ΡΙΑ'.

ὥς τόσο 144, 2, Σημ. 228,3.

ὥσάν 282, ΡΙΒ'.

ὥστε 235, 5. 282, ΡΙΓ'.

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἑφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Β', 1964 (I) - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 7.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1183/6-8-63

Ἐκτύπωσις - Βιβλιοδεσία : ΑΔΕΛΦΟΙ Γ. ΡΟΔΗ - Κερραμεικοῦ 40 - ΑΘΗΝΑΙ

0020556977

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

